

DAN ROMALO

Cronica getă
apocrifă
pe plăci de plumb?

Prefață

De obicei prefetele au un caracter encomiastic. Semnatarii lor încep prin a prezenta materia tratată în lucrare, formulează apoi o serie de judecăți de valoare asupra ei – prin care încearcă, nu o dată, să dea impresia unui contact cu subiectul măcar egal cu al autorului – și încheie recomandând călduros lucrarea publicului cititor.

Cronica apocrifă pe plăci de plumb a distinsului domn Dan Romalo este atât de insolită, încât semnatarul acestor rânduri se vede obligat la un lung detur – cu formularea a numeroase precauții – înainte de a se încadra în această schemă.

Trebuie deci să încep cu mărturisirea că acum mai bine de 30 de ani – când am avut onoarea să devin cercetător la Institutul de Arheologie din București (atunci și acum, din fericire, al Academiei Române) – mi s-a propus să mă ocup de plăcuțele de plumb care fac obiectul *Cronicii apocrife*. Am pregetat să dau curs acestei propuneri mai puțin conștient, atunci, de dificultatea anchetei cât, mai cu seamă, pentru că, filolog prin formație, aveam – și mai am încă – mult de lucrat în domeniul arheologiei și al istoriei vechi a Dobrogei. Iar dacă am evocat acest episod, este, pe de o parte, pentru a marca o apropiere subiectivă de problema în discuție, motiv pentru care am privit și privesc cu toată înțelegerea demersul științific al d-lui Romalo, pe de alta, pentru a preciza rigorile filologico-arheologice cu care trebuie abordat un asemenea subiect și de la care este firesc să pornească și propria noastră judecată de valoare.

În fapt – pentru a reveni la “schemă” – *Cronica apocrifă* pune, pentru prima oară, în circulație – altfel spus, publică – un număr de 79 plăcuțe de plumb pe care, alături de numeroase reprezentări, apare o scriere – predominant greacă, dar, cum se poate vedea, și de altă sorginte – în care numele proprii clar descifrabile indică realități geto-dace de la cumpăna dintre era păgână și cea creștină. Evocând mereu posibilitatea ca aceste plăcuțe de plumb să fie în fapt niște falsuri moderne – rigoarea cu care autorul lasă deschisă tot timpul această alternativă ni-l învederează pe inginerul în electromecanică ca și pe fizicianul care ar fi dorit să fie – dl. Romalo optează – repetăm, cu toată prudența necesară – spre prima ipoteză, anume aceea a caracterului autentic al acestor documente. Ar rezulta așadar, urmându-l pe autor, că e vorba de limba getă dar în care apar o serie de cuvinte pe care le regăsim apoi în limba română, ceea ce înseamnă că preluarea lor s-a făcut direct din limba getă, fără intermediul latinei.

Nimic nu s-ar opune, în principiu, acestei concluzii. Dar pentru că urmările ei ar putea provoca un adevărat seism în istoria limbii române – și când afirm acest lucru, mă gândesc la uriașul ecou pe care l-ar putea avea în lumea diletanților tracomani – este bine ca cititorul să fie de la bun început avertizat asupra riscurilor însușirii *tale-qual*e a unei asemenea concluzii.

Un prim și grav impediment pentru a accepta caracterul autentic al acestor documente îl constituie faptul că nici unul dintre ele nu a fost găsit într-un context arheologic sigur din punct de vedere stratigrafic. În realitate problema provenienței lor rămâne o enigmă – cititorul are posibilitatea să urmărească în descrierea tribulațiilor apariției și dispariției acestor documente un adevărat roman polițist – și numai acest lucru ar fi de natură să ne facă să respingem posibilitatea utilizării lor. Numai o fericită descoperire viitoare le-ar putea certifica autenticitatea, imposibil de susținut acum din punct de vedere arheologic.

Lingvistic vorbind, dificultățile sunt cel puțin la fel de considerabile. Căci una e a susține că în limba română au penetrat din substrat cuvinte ca *baci*, *țăruș* sau *zestre* (de unde faimoasa anecdotă cu “discuția” dintre un centurion roman și un dac, după căderea Sarmizegetusei) și cu totul alta ar fi ca din substrat – și nu din latină – să fi intrat în română cuvinte ca *acela*, *apă*, *an*, *arme*, *ăsta*, *viu*, *bou*, *a voi* (opresc enumerarea, după cum se vede, la primele două litere ale dicționarului). Mai mult, ni se propune chiar un sistem flexionar, aceasta pentru a nu mai vorbi de faptul că paralelismele încercate nu sunt decât uneori implicate de sensul propozițiilor. Cel mult s-ar putea sugera că plăcuțele de plumb în discuție ar putea să reprezinte o limbă getă deja contaminată de cea latină, dar această ipoteză ar anula cea mai mare parte a demonstrației autorului.

Chiar și cu această sugestie, ipoteza unor falsuri moderne ar părea să se impună – cel puțin în stadiul actual al cercetărilor – dacă vechiul principiu de drept *audiatur et altera pars* nu ne-ar obliga să enumerăm, fie și pe scurt, contraargumentele autorului. Mai întâi ar trebui marcat faptul decisiv – cel puțin în viziunea unui nespecialist ca mine – că aliajul din care sunt confecționate aceste plăcuțe este identic cu cel al pieselor antice; de vor fi fost doar falsuri moderne, falsificatorii trebuie creditați cu o ingeniozitate tehnică remarcabilă. Planul cetății Sarmizegetusa – reprezentat pe plăcuța nr. 21 și care nu va fi cunoscut arheologic decât după 1939, când nu se mai pune problema confecționării unor asemenea falsuri – ar putea fi un argument decisiv dacă comparația dintre planuri ar fi fost mai explicit prezentată. Tot așa reprezentarea șarpelui pe câteva plăcuțe ar putea fi legată de piesa din tezaurul constănțean descoperit în 1962, dar atunci ar trebui să renunțăm la ipoteza Gabriellei Bordenache – de curând dispărută dintre noi – potrivit căreia piesa tomitană l-ar reprezenta pe Glycon, șarpele falsului profet Alexandros din Abonuteichos (Asia Mică).

În sfârșit, poate că cel mai important argument privind autenticitatea pieselor îl constituie concluzia logică a autorului, după care dacă e vorba totuși de falsuri și falsificatori, aceștia trebuie să fi fost absolut geniali. Și când îi împărtășim d-lui Romalo această concluzie ne referim nu numai la o remarcabilă familiaritate a acestor falsificatori cu textele antice (în principal Cassius Dio) ci, mai cu seamă, la introducerea tuturor acestor date într-un sistem lingvistic coerent, așa cum caută să ne asigure autorul. Căci, desigur, una este să falsifici una, două piese și alta este să procedezi la alcătuirea unei mini-biblioteci de plumb, în scopuri care rămân deocamdată greu de descifrat.

Recunoscând așadar greutatea argumentelor în favoarea autenticității documentelor prezentate dar neuitând nici un moment dificultățile pe care le implică această ipoteză, să fim deci de acord cu autorul că singura cale de a le expune discuțiilor lumii științifice era publicarea lor. Din acest punct de vedere inginerul Dan Romalo aduce un imens serviciu

culturii române, “înhămându-se” – pentru a-i relua metafora – la o lucrare pe cât de fastidioasă (a început cercetările încă din tinerețe) pe atât de ingrată. Învățații vor decide de partea cui se află dreptatea în această adevărată *vexata quaestio*, dar până atunci să-i reamintim cititorului mai puțin avizat că unul din primele alfabetice grecești – așa-numitul linear B – a fost descifrat de arhitectul englez (iar în armată, inginer de cifru) Michael Ventris, ajutat de elenistul J. Chadwick.

Să-i fie dat oare limbii geto-dacice să fie descifrată de un inginer în electromecanică? Precedentele, am văzut, nu lipsesc dar, în așteptarea repetării lor, pentru a-mi salva și eu sufletul, așa cum o face autorul în finalul lucrării, să reamintesc faptul că prin anii 1944-1946 marele învățat Ion Nestor recomanda Mariei Golescu publicarea acestor plăcuțe de plumb. Or dacă această adevărată culme a arheologiei românești – pe care a reprezentat-o fără îndoială Ion Nestor – considera necesară publicarea lor încă din anii '40, fie-i îngăduit unuia dintre numeroșii săi urmași să-și exprime satisfacția de a fi prefațat această carte.

Dr. Al. Suceveanu

Preambul

Momentul în care omul – în esență specia umană – a trecut de pragul care separă pe *homo erectus*, sau chiar *habilis*, de *homo sapiens* este acela în care, pentru prima dată, imaginează o simbolizare semnificativă pe care, ulterior, o lărgeste și sistematizează până la nivel de ansamblu de semne cu semnificații convenționale bine conturate. Vestigiile capabile să ateste astfel de activități umane primordiale au fascinat și continuă să preocupe mulțime de cercetători de seamă. Interes firesc, deoarece din acele semne și simbolizări primitive s-au dezvoltat apoi toate sistemele de scriere cunoscute azi. Așa fiind, căutarea, descoperirea, recunoașterea ca mesaj coerent, semnificativ-organizat, a unui ansamblu de semne înscrise pe monumente din trecut, înțelegerea sensului mesajului ce s-a dorit permanentizat în timp – în esență *decriptarea* lui – a constituit o preocupare constantă pentru mulți cercetători erudiți. De la primele vestigii recunoscute ca suport pentru mesaje inteligibile sau doar bănuite că erau menite să transmită un mesaj – cum sunt organizările megalitice de la Stonehenge, aliniamentele de la Carnac (Morbihan, Franța), figura și orientarea Sfinxului, alinierea și orientarea Piramidelor și multe altele, nu în ultimul rând semnele de pe plăcuțele de la Tărtăria – poate semnificative dar cu sens neconfirmat până azi, când masa semnelor convenționale și a simbolurilor culese din trecut crește continuu – preocuparea și efortul de deslușire a mesajului transmis prin ele au fost constante

Prologue

The moment when man – in fact, the human species – crossed the evolutionary threshold that separates *Homo erectus*, or even *Homo habilis*, from *Homo sapiens* is the moment when he imagined for the first time a significant process of symbolization which he later broadened and systematized to the level of a group of signs with rigid conventional meanings. Remains able to give witness to such primordial human activities have fascinated and continue to preoccupy scores of outstanding investigators. Their activity and evidence of interest are normal because all the systems of writing known to us today were developed from those primitive signs and symbols. Thus, the search, discovery, and recognition of a series of signs written on remains of the past that provide a coherent, significantly organized message, and the understanding of the meaning of the message which was meant to be permanent in time – in essence, its *decryption* – have been constant concerns of a long list of scholarly investigators. From the first remains recognized as the bases for intelligible messages, or presumed to be intended to transmit a message – like the megalithic arrangements of Stonehenge, the alignments at Carnac (Morbihan, France), the face and orientation of the Sphinx, the alignment and orientation of the Pyramids, and many others, not least the signs on the small plates of Tărtăria (Romania) – possibly significant but with as yet unconfirmed meaning – until today, when the mass of conventional signs and the symbols collected from the past

și susținute. Poate că este util să fie amintite aici câteva din cele mai cunoscute, devenite exemplificări clasice de caz. Exemple semnificative sunt:

A. Descifrarea scrisului Egiptului antic (hieroglific), rezultat al eforturilor depuse – uneori până la periclitarea sănătății – de un impresionant șir de cercetători între care: A. Kircher, Joseph Guignes, Karsten Niebuhr, Sylvestre de Sacy, David Åkerblad, Thomas Young, Padrele Johan Severin, în sfârșit, Jean François Champollion și Richard Lepsius, care, mai toți, și-au bazat eforturile pe *compararea și corelarea unor secvențe de semne hieroglifice structurate în mod evident sistematic, dar cu sens inițial necunoscut, cu nume proprii scrise în alfabet cunoscute*. Piatra de la Roseta, pe care se află înregistrat același mesaj în trei limbi diferite, a constituit o bază epigrafică de neprețuit în perfectarea descifrărilor (cf. E. Doblehofer, cap. II [40]).

B. Descifrarea celor trei forme de scriere cuneiformă i.e.: – cea în persană veche reușită prin eforturile unui Olaus Gerhard Tychsen, a prea puțin prețuitului Georg Friedrich Grotefend, a lui Rasmus Christian Rask și a lui Henry Creswicke Rawlinson, enumerând astfel doar pe giganți; apoi scrierea cuneiformă mesopotamiană, prin Edwin Norris, Löwenstern, Edward Hinks, William Henry Fox Talbot și Julius Oppert; în sfârșit, textele în scriere cuneiformă hitită de la Bogaz Keuy, deciptate de incredibilul Bedrich Hrozný. Și acești cercetători, ca și cei preocupați de descifrarea scrierilor hieroglifice, și-au bazat eforturile pe căutarea și recunoașterea unor *secvențe de semne* cu sens inițial necunoscut, dar corelabile – pe baza unor asemănări semnificative – *cu nume proprii cunoscute* din scrierile și limbile deja descifrate sau clasic cunoscute (cf. *op. cit.* [40], cap. III-V).

continues to grow, the study and effort to clarify the message transmitted through them have been constant and sustained. Perhaps it would be useful to recall here some of the best known that have become classic examples in the field. Significant examples are the following:

A. The decipherment of the writing of ancient Egypt (hieroglyphics), the result of the efforts – sometimes almost jeopardizing good health – of an impressive series of investigators including: A. Kircher, Joseph Guignes, Carsten Niebuhr, Sylvestre de Sacy, David Åkerblad, Thomas Young, Father Johan Severin, and finally Jean-Francois Champollion and Richard Lepsius who almost all based their efforts on *the comparison and correlation of sequences of hieroglyphic signs obviously structured systematically but with initially an unknown meaning, with proper names written in known alphabets*. The Rosetta stone, conveying the same message in three different languages, was a precious epigraphic foundation for completing the decipherment (cf. E. Doblehofer, Chapter [40]).

B. The decipherment of the three forms of cuneiform writing, that is, the one in old Persian achieved through the efforts of Olaus Gerhard Tychsen, the insufficiently appreciated Georg Friedrich Grotefend, Rasmus Christian Rask, and finally Henry Creswicke Rawlinson, listing only the giants; then, the Mesopotamian cuneiform script, through Edwin Norris, Löwenstern, Edward Hinks, William Henry Fox Talbot, and Julius Oppert; and finally, the texts in Hittite cuneiform writing from Bogaz Koy, deciphered by the unbelievable Bedrich Hrozný. These investigators, like those concerned with decipherment of hieroglyphic writing, based their efforts on seeking and recognizing *sequences of signs* with initially an unknown

C. Descifrarea textelor din Creta și de la Pilos, scrise în liniar B, inițiată de Arthur Evans, descoperitorul primelor vestigii ale acestui sistem de scriere. El a încercat să le descifreze, dar fără succes. Primele încercări de descifrare bazată pe criterii științifice solide a fost întreprinsă de Alice Kober, *doctor în matematică și fizică*, care identifică câteva cazuri de desinențe flexionare ale acestui sistem de scriere. Pasul hotărâtor însă a fost făcut de Michaël Ventris, arhitect englez de origine greacă, care a “spart codul” și, cu ajutorul lui John Chadwick, a definitivat descifrarea sistematică a acestui sistem de scriere [102].

De ce o citare atât de abundentă, deși insuficientă încă, de nume de erudiți preocupați de textele înscrise pe vestigii din cea mai îndepărtată antichitate?

În parte, pentru a dovedi interesul pe care îl prezintă cunoașterea modului în care a evoluat gândirea umană în acest domeniu până să – și ca să – ajungă la ce este azi. Dar, totodată, și pentru a indica principalele surse și temeuri ale modului de gândire și ale metodelor de rezolvare adoptate în prezenta lucrare. Este util să se observe că strădaniile tuturor acestor cercetători de seamă s-au organizat în jurul a două tipuri principale de activitate:

1) activitatea de descoperire/acumulare a unui fond cât mai amplu de vestigii materiale cu însemnări aparent semnificative și

2) efortul imaginativ de aplicare-verificare a unor procedee specifice de deslușire a sensului acestor însemnări colecționate și corelarea-interpretarea lor.

Această observație dovedește că activitatea și preocupările susținute ale atâtor minți de elită constituie, pe de o parte, dovada importanței pe care o are în dezvoltarea culturală a unui popor normal cultivat înțelegerea semnificațiilor pe care le au vestigiile

meaning but which could be correlated on the basis of significant similarities with proper names known from writings and languages already deciphered or known in classical times (cf. op.cit. [40], chapters III-V).

C. The decipherment of texts from Crete and Pilos, written in *linear B*, initiated by Arthur Evans, the discoverer of the first remains of this writing system. He tried to decipher it but failed. The first efforts at decipherment based on solid scientific principles were undertaken by Alice Kober, a PhD in mathematics and physics, who identified several instances of inflectional distinctions of this writing system. The decisive breakthrough, however, was the work of Michael Ventris, an English architect of Greek origin, who “broke the code” and, with the help of John Chadwick, completed the systematic decipherment of this writing system [102].

Why such an abundant set of citations, although still quite brief, of scholars engrossed by texts written on remains from farthest antiquity?

In part because knowledge of the manner in which human thought in this area evolved until – and in order to reach – the stage at which it is today is of interest to us. But at the same time in order to point out the principal sources and bases of the way of thinking and methods of resolution adopted in the present work. It is worth observing that the endeavours of all these outstanding investigators were organized around two principal activities: (1) Discovering/accumulating as large a body as possible of material remains with apparently significant signs, and (2) imaginatively applying/verifying specific procedures to unravel the meaning of the collected signs. This observation shows that the sustained activity and preoccupation of so many elite minds constitute evidence, on the one hand, of the importance which elucidation

trecutului său – un sens care poate fi lămuritor pentru evoluția raționalității la om și, pe de altă parte, constituie un ghid în efortul de deslușire a semnificației unor semne, inițial criptice, înscrise pe vestigii aflate în patrimoniul cultural al unei anumite comunități sociale care se preocupă de identitatea ei istorică.

Un astfel de caz îl constituie **ansamblul de plăci de plumb** aflat cândva *ca obiecte materiale* în colecțiile Muzeului Național de Arheologie din București, România, dar care nu a supraviețuit avaturilor socio-politice de după războiul din 1941-1944 decât sub forma unei colecții reduse de obiecte și de fotografii. Amplul ansamblu de piese se afla, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în depozitele muzeului amintit, dar fără să i se cunoască inventarul original și fără vreo atestare privind proveniența mai veche sau mai nouă. Lipsa unei atestări rigurose fiabile a originii sale a făcut ca oamenii de cultură din trecut – și regretabil este că și cei din zilele noastre –, să respingă orice tentativă de studiere, măcar minimal-informativă, a sensului înscrierilor cu semne evident alfabetice și a figurărilor neîndoios semnificative de pe plăcile ansamblului. Un refuz de implicare, motivat, poate, prin aceea că întreg ansamblul ar fi, sau *ar putea fi*, o gigantică născocire sau un fals calificat. Refuz inacceptabil, în opinia autorului prezentei lucrări, îndeosebi pentru că, tot atât de bine, s-ar putea **să nu fie așa**. De asemenea, pentru că, în mod foarte general, însemnele de pe vestigii *sunt semnificative prin ele însele*, indiferent de existența sau inexistența suportului inițial, în esență cel original.

Pătruns fiind de credința că orice ansamblu de vestigii purtătoare de semne care *îngăduie ipoteza* că ar putea fi de origine antică – chiar dacă, inițial, cu sens obscur sau total nedeslușit – *trebuie* trecut printr-un

of the meaning of significant remains of our past has for our cultural development – a meaning which may explain the evolution of rationality in mankind – and a guide, on the other hand, in the effort to clarify the meaning of some signs, initially cryptic, written on remains to be found in the cultural inheritance of a specific social community concerned with its historic identity.

Such a case is the collection of lead plates which were at one time *material objects* in the collection of the National Museum of Archaeology in Bucharest, Romania, but which did not survive the socio-political ravages following the 1941-1944 war except for a collection, unfortunately incomplete, of photographs and very few plates. In the first half of the 19th century, this assemblage of pieces to which we refer was in storage in that museum but lacked an original inventory or at least an attestation of its provenance, whether old or new. The absence of a statement of provenance that could be rigorously checked led cultural leaders in the past, like those nowadays, to reject any attempt to study, even for informational purposes, the meaning of the inscriptions with evidently alphabetic signs and the undoubtedly significant figures on the plates of the collection. The refusal to get involved was apparently motivated by the idea that the collection was, or *could be*, a gigantic invention or a skilful fraud. Such a refusal is unacceptable in the opinion of the author, because *it is just as possible that it was not*. Also because, in general terms, the signs on the remains, if reproduced exactly, *are in themselves significant*, regardless of the presence, existence, or absence of the first or original foundation.

In the belief that any group of remains bearing signs *allowing the possibility* that they could be of ancient origin – even if, at

filtru de determinare/evaluare a plauzibilității *tuturor semnificațiilor* compatibile cu sistemul de semne astfel înregistrat, autorul s-a hotărât să se angajeze în următoarele două acțiuni:

a) să încerce, folosind cunoștințele filologice generale de care dispune, să regăsească sensul atribuit cândva de făuritorii necunoscuți ai plăcilor de plumb, șirului de semne și de figuri observabile pe fotografiile. În esență, un efort de regăsire cu ajutorul unor criterii de bază, cel de *comparare etimologică* fiind principalul, a sensului original purtat de textele descifrabile pe fotografiile și pe obiectele încă existente în colecții.

b) să pună la dispoziția celor interesați de subiect textele și rezultatul cercetărilor sale, convins fiind că *soluția propusă este doar o primă abordare, criticabilă, perfectibilă, în mare parte poate chiar înlocuibilă, dar măcar minimal verosimilă*. Un gest cu risc asumat, îndrăznit totuși, chiar și cu prețul unui posibil eșec, din dorința de a combate dezinteresul învățaților față de posibila *semnificație* a acestui ansamblu de semne înscrise, cândva, pe plăci de plumb. O posibilă *semnificație intrinsecă*, independentă de atestarea sau lipsa de atestare a suportului vestigiilor aflate la origine. Această atitudine este motivată de convingerea că **semnele** sunt purtătoarele mesajului – în esență, imaginea lor – și nu materialitatea suportului care le poartă. Și de aici concluzia că ele **trebuie** să fie luate în seamă și analizate *ca atare*.

Cercetarea însemnărilor de pe plăci a condus autorul la următoarele concluzii:

1) Textele sunt scrise fără spații sau semn despărțitor, i.e. în *scriere continuă*.

2) Ele sunt înscrise în trei alfabet distincte, două din acestea aparent total necunoscute. Al treilea alfabet, folosit mai frecvent de-a lungul textelor, este compus din caracterele alfabetului grecesc clasic, la

first, with obscure or totally unclear meaning – *must* be assessed to determine/evaluate the plausibility *of all imaginable meanings* compatible with the system of signs recorded, the author decided to undertake the following two actions:

a) to attempt, through the general philological knowledge at his disposal, to discover the meaning once attributed by unknown creators of the lead plates to the signs and figures that can be seen on photographs. Essentially, this was an effort to discover with the help of basic criteria, etymological comparison being the principal criterion, the original meaning of the decipherable texts on the photographs.

b) to place the texts and results of his investigations at the disposal of those who might at some time become interested in the subject because of his conviction that the proposed solution is simply an effort at a first approach that may be criticized, perfected, eventually even largely replaced, but at least to some extent plausible. This gesture contains a certain risk and was undertaken, at the cost of possible defeat, because of the desire to counteract the disinterest of scholars in the possible *significance* of the signs inscribed once upon a time on lead plates. In fact, a possible *intrinsic* significance, regardless of the existence or lack of attestation of the foundation of the remains at their origin. This attitude is motivated by the conviction that the **signs** are bearers of the message, and what matters is their image (in photographs) and not the material foundation on which they were placed. Hence, the conclusion that they must be taken into account and analyzed as such.

The investigation of the lead plates has led the author to reach the following conclusions:

care se adaugă patru caractere anormale specifice și caracterul latin V, cu dublă semnificație, de "u" sau "v".

3) Înscrierile cu caractere grecești conțin un mare număr de secvențe asimilabile, prin similitudine condiționată de presupunerea că valoarea fonetică a caracterelor grecești este cea clasică, cu patronime și toponime din istoria geto-dacilor atestate de izvoarele istorice clasice.

4) Prin extinderea acestei din urmă presupunerii și la textele scrise cu sau conținând caractere necunoscute, asemănări de tipul celor menționate mai sus permit aproximarea valorii fonetice și a acestor caractere anormale.

Ca urmare a rezultatelor obținute pe baza observațiilor de la punctele 3 și 4, autorul emite ipoteza că înscrierile de pe plăci ar fi de origine geto-dacă. Mai exact, că ele se referă îndeosebi la geții aflați sub autoritatea centrului religios politic din Sarmisegetuza Regia. Această din urmă ipoteză este propusă sub rezerva valabilității, încă neconfirmată, a traducerilor oferite de autor.

Din punctul de vedere al organizării datelor, volumul de față este conceput monografic, în sensul că sunt înregistrate toate informațiile pe care autorul a reușit să le strângă în legătură cu tezaurul de plăci din plumb, existent cândva în întregime, nu numai parțial și în fotografii, ci format și din alte câteva obiecte care par îndeaproape înrudite.

În ceea ce privește operația de decriptare, sarcina autorului a fost mult mai ușoară decât în cazul decriptărilor amintite anterior. Aceasta datorită faptului că marea majoritate a textelor aici studiate sunt notate cu caractere ale alfabetului grecesc. Problemele de rezolvat s-au redus astfel la stabilirea valorii fonetice a caracterelor grecești folosite, la determinarea valorilor fonetice

1) The texts are written without spaces or signs indicating separation, that is, in *continuous script*.

2) They are inscribed in three distinct alphabets, two of which are apparently totally unknown. The third alphabet, which is more frequently used within the texts, is composed of characters of classical Greek, to which are added four specific anomalous characters and V, that is, the letter "u" or "v" in Latin.

3) The inscriptions in Greek characters contain a large number of comprehensible sequences – through their similarity based on the supposition that the phonetic value of the Greek characters is that of classical Greek – with patronymics and place names from the history of the Geto-Dacians attested by classical historical sources.

4) By also extending these assumptions to the inscriptions written in or containing unknown characters, similarities of this kind – mentioned above – permit approximation of the phonetic values for these characters as well.

As a result of the observations in points 3 and 4, the author accepts as a hypothesis that the inscriptions on the plates are of Geto-Dacian origin. More precisely, that they refer particularly to the Getae under the authority of the Sarmisegetuza administrative centre. The latter conclusion is put forward on condition that the author's translations are validated, which is as yet unconfirmed.

From an organizational point of view, the present work is conceived as a monograph in the sense that all the information the author has been able to gather in connection with the treasure of lead plates – material which once existed in its entirety, not only in photographs – is recorded, as well as a few other objects that appear to be closely related.

ale caracterelor anormale asociate acestui alfabet și la împărțirea în cuvinte a șirurilor continue de semne înscrise fără spații sau semn separator. Aceste operații, parcurse într-o primă abordare simultan, au permis recunoașterea unor grupări grafice identificabile, prin asemănare, cu nume proprii, cu denumiri de instituții, cu nume de funcțiuni oficiale *istoric atestate*. Procedeu care, extins apoi și asupra textelor redactate cu grafii necunoscute, face posibil ca, în final, să se atribuie valori fonetice *de încercare* și caracterelor aparținând celui de al doilea alfabet.

S-a construit astfel un aparat preliminar pe baza căruia s-a trecut la despărțirea șirurilor de semne în ipotetice cuvinte prin recunoașterea unor analogii de formă cu etimoane ale unor limbi europene, ale limbii române în primul rând. Limba română în mod prioritar deoarece putem presupune în mod firesc că a derivat – *direct* și nemijlocit – din limba autohtonă, chiar dacă la un moment dat a fost supusă, pentru scurt timp, unei puternice influențe latinizante. Este drept că această influență este considerată ca fiind fundamentală de mai toți filologii români, care acceptă premisa că limba geților și a dacilor era complet diferită de cea latină. Autorul nu se încumetă să adopte această premisă până ce ea nu va fi dovedită prin fapte lingvistice clare.

Din cele ce prezentate rezultă că modul de gândire și metoda de lucru adoptate de autor sunt cele folosite de cei mai mulți dintre savanții citați anterior. Mai concret, ele se aliniază după următoarele elemente gramaticale:

1) Acceptarea ipotezei că în textele scrise cu caractere grecești clasice valoarea fonetică a acestora este și ea cea clasică, ipoteză confirmată prin,

2) Identificarea de-a lungul acestor texte a acelor secvențe de caractere/semne

With respect to the decryption operation, the author's task was much easier than in the case of the decryptions mentioned above due to the fact that the large majority of the texts studied were written in characters of the Greek alphabet. The problems to be resolved amounted to establishing the phonetic value of the Greek characters that were used, determining the phonetic values of the anomalous characters associated with this alphabet, and dividing into words the continuous sequences of signs without either spaces or signs indicating separation. These operations, undertaken by means of an initial simultaneous approach, resulted in recognition of some groups of graphics identifiable by their similarity with proper names, names of institutions, and names of official functions *historically attested*. This procedure was then extended to those texts with unknown writing and made possible the attribution, ultimately, of phonetic values *on a test basis* to the characters belonging to the second alphabet as well.

A preliminary structure was thus built in which rows of signs could be separated into hypothetical words by recognizing analogies of form with the etymons of European languages, and the Romanian language first of all. The Romanian language had priority because it may naturally be supposed to derive – *directly* and without any intermediary – from the native language, even if initially it was subjected for a while to a powerful Latinizing influence. This influence is considered fundamental by nearly all Romanian philologists who accept the premise that the language of the Getae and the Dacians was *completely different* from the Latin language. The author does not venture to adopt this premise until it is proven by clear linguistic facts.

care, pe bază de asemănare, sunt asimilabile cu patronime, toponime, nume de instituții sau de funcțiuni istoric atestate.

3) Recunoașterea – prin intermediul unor formațiuni grafice repetate, identificabile în mod plauzibil cu nume istoric atestate – a valorii fonetice de atribuit semnelor anormale și/sau a celor încă necunoscute.

4) Identificarea – folosind o fereastră cu lărgime variabilă deplasată în lungul șirurilor de litere în *scriptio continua* de pe plăcile de plumb – a unor secvențe cu caractere asemănătoare ca formă sau structură cu entități lexicale proprii limbilor indo-europene și construirea în acest fel a unui dicționar de ipotetice cuvinte în limba care presupunem a fi fost cea a geto-dacilor.

5) Verificarea *corelării semantice* a secvențelor de ipotetice cuvinte identificate la punctul anterior. Corelarea este validată dacă conduce la secvențe și grupări de cuvinte semantic-coerente. Această din urmă operație presupune în mod inevitabil reajustări de formă și de sens ale corespondentelor propuse, reajustări care, evident, trebuie menținute în limite logic admisibile.

6) Atribuirea unui sens plauzibil acelor secvențe de caractere – i.e. ipotetice cuvinte – care au rămas neidentificate prin raportare la radicale sau cuvinte cunoscute, în așa fel încât să se integreze în sintagme semantic inteligibile.

Adoptarea algoritmului astfel explicitat se justifică prin aceea că cele mai multe dintre descifrările celebre, amintite anterior, au respectat esența acestui algoritm. Așa bunăoară, parte sau chiar ansamblul acestui mod de lucru se regăsește la D. Åkerblad, la Thomas Young, *fizician* celebru și *filolog amator*, la J.F. Champolion, apoi la C. Niebuhr, *matematician* la Göttingen. Într-o oarecare măsură, este folosit și de O.G. Tychsen

From the preceding comments, it is vident that the author's way of thinking and work method are those used by most scholars mentioned above. More explicitly, the author's approach accords with the following programmatic components:

a) Acceptance of the hypothesis that in texts written in classical Greek characters the phonetic value of the characters is the same as that of the classical characters, a hypothesis confirmed by identification throughout these texts of those sequences of characters/signs which are comprehensible because of their similarity with patronymics, place names, and names of historically attested institutions or functions.

b) Recognition, by means of graphic formations plausibly identifiable with historically attested names, of the phonetic values to be attributed to anomalous signs and/or those as yet unknown.

c) Identification – using a window of variable size moving along the rows of letters in continuous script on the lead plates – of some sequences of characters similar in form or structure to the proper word entities of Indo-European languages and the construction by this means of a dictionary of hypothetical words in the language suspected to be that of the Geto-Dacians.

d) Verification of the semantic correlations of the sequences of hypothetical words identified by means of the previous point. The correlation is valid if it leads to sequences of semantically coherent words. The last operation inevitably assumes readjustments of form and meaning of the proposed correlations, readjustments that, it is clear, must be maintained within logically acceptable limits.

e) Attribution of a plausible meaning to these sequences of characters – that is, hypothetical words – that have remained

și F.Ch.K.H. Münter. Îl folosește și inspira-
tul G.F. Grotefend, care rezolvă descifrarea
folosind filiația regilor perși nominal atestată
de Herodot, Chr. Lassen, H.C. Rawlinson,
T. Noris, *matematicianul* Julius Oppert, Hans
Bauer, în sfârșit, imaginativul Bedrich
Hrozny. Acesta identifică într-o secvență mai
largă de cuneiforme hitite *ideograma* “pâine”
și presupune, *pe bază de simplă asonanță*
etimologică și motivație semantică, relația
dintre “é-iz-at”, secvență silabică citită în
text, și etimoanele europene *édein, edere, ez-*
zan, legați de sensul lui “a mânca”,
declanșând astfel, în mod firesc, asocierea
dintre “wa-a-dar” și germanicele *waetar,*
wazzar, cu sens de apă. Iar din aceasta de-
duce, în mod pur semantic, sensul “a bea”
pentru “e-ku-ut-te-ni” ([40], cap. V).

Descifrarea scrierii cretane în *liniar*
B se datorează îndeosebi temeinicelor
cercetări ale lui Alice Kober, *doctor în*
matematică-fizică, și ale *arhitectului*
Michaël Ventris. Kober identifică în texte
câteva secvențe de semne care diferă doar
prin terminație și, bazându-se pe asemănări
cu sistemul de declinare din limba latină,
stabilește un început de grilă pur structu-
rală, necorelată cu un anume limbaj.
Legătura cu un anume limbaj, în esență cu
elemente din limba greacă veche, o face M.
Ventris, inițial contrazis violent de filologii
specializați. El explică astfel modul lui de
gândire pe care îl consideră adecvat tenta-
tivelor de descifrare: “*Când încerci să des-*
cifrezi documente redactate într-o limbă și
scriere necunoscute, primul pas constă în
determinarea faptelor rezultând spontan
(sublin. aut.) *din examinarea documente-*
lor disponibile. Pasul al doilea trebuie să
fie descoperirea – printr-o analiză teme-
nică și prin raționament logic – a deduc-
țiilor de extras din aceste fapte fundamen-
tale.” [102, p. 11].

unidentified by relating them to known
words/roots so that they may be integrated
into semantically intelligible syntagmas.

The adoption of such a detailed algo-
rithm is justified in that most renowned de-
cipherments, mentioned above, observed the
substance of this algorithm. For example, a
part or even the whole of this method of work
may be seen in D. Åkerblad, Thomas Young,
the noted physician and amateur philologist,
J.-F. Champollion, and C. Niebuhr, the
mathematician from Goettingen. To a cer-
tain extent, it is also used by O.G. Tychsen
and F.Ch.K.H. Muentner. The inspired G.F.
Grotefend – the scholar who solved the de-
cipherment by using the names in the Per-
sian kings succession attested to by
Herodotus – also used this algorithm, as did
Chr. Lassen, H.C. Rawlinson, T. Noris, the
mathematician Julius Oppert, Hans Bauer,
and finally the imaginative Bedrich Hrozny.
Hrozny identifies the *ideogram* “bread” in a
longer sequence of Hittite cuneiform, assum-
ing, *on the basis of simple etymological*
assonance and semantic motivation, the re-
lation between “e-iz-a”, a syllabic sequence
read in the text, and European etymons *edein,*
edere, ezzan, connected to the meaning “to
eat,” thus naturally leading to the associa-
tion between “wa-a-dar” and the Germanic
waetar, wazzar, with the meaning of water.
And from this he deduced, in a purely se-
mantic manner, the meaning “to drink” for
“e-ku-ut-te-ni” (40, chap. V.).

The decipherment of Cretan writing
in *liniar* B is especially due to the profound
investigations of Alice Kober, PhD in Mathe-
matics-Physics, and to the architect Michael
Ventris. Kober identified in the texts some
sequences of signs that differed only in their
endings. Relying on similarities with the
system of declination in the Latin language,
she established the beginning of a purely

În esență, adaptând grila de descifrare preluată de la predecesori, și luând în seamă *forma anumitor nume proprii* oferite de relatările homerice, el identifică în textele de care dispune numele a cinci însemnate orașe ale Cretei, ceea ce îi permite să determine valoarea anumitor semne, corespunzătoare unor consoane necunoscute. De aici mai departe descifrarea se desfășoară sistematic. John Chadwick, filolog de profesie, formulează/exprimă descifrările într-o formă definitivată care demonstrează convingător că textele în cauză sunt exprimate într-un dialect grec antic.

Lunga recapitulare a istoriei principalelor descifrări alfabetice prezentată mai sus are ca scop să arate că: a) modul de gândire și de operare folosite în prezentul studiu sunt cunoscute și consacrate, și b) că unele din cele mai semnificative realizări în domeniul descifrărilor de texte într-o limbă (și scriere) necunoscute s-au datorat unor filologi amatori, dar cu studii sau preocupări temeinice de fizică sau matematică. Precizăm acest aspect nu pentru a scuza lipsa unei specializări filologice atestate academic a autorului, ci doar pentru a îndemna la reluarea cercetărilor cu mijloace rigurose profesionale, a textelor și a descifrărilor prezentate. Suntem conștienți că aceasta doar o formă provizorie, imperfectă, de deciptare a mesajelor trecutului, care trebuie abordată cu cele mai moderne mijloace ale cercetării științifice.

În concluzie se precizează că studiul întreprins de autor și păreri exprimate în urma acestui act de investigare se sprijină pe imaginile fotografice a 73 de plăci din plumb cu text și figuri – din care doar un număr redus s-ar mai afla în colecții oficiale – și patru piese-medalii păstrate în colecțiile unor amatori.

structural grid unconnected to any particular language. The connection to a specific language, essentially with elements of ancient Greek, was achieved by M. Ventris who at first was vehemently contradicted by specialized philologists. He explained his method of working in this way, which is adequately shown in his attempts at decipherment: “*When you try to decipher documents drawn up in a language and writing that are unknown, the first step is to determine facts spontaneously resulting from examination of the available documents. The second step should be the discovery – through analysis and logical reasoning – of deductions to be extracted from these fundamental facts.*” (102, p. 11)

In essence, by adapting the decipherment grid taken over from predecessors and by taking into account *the form of certain proper names* presented by Homeric tales, he identified in the texts he had available the names of five important Cretan cities, which allowed him to determine the value of certain signs corresponding to unknown consonants. From here on, decipherment developed systematically, with John Chadwick, a rigorous philologist, presenting the decipherments in a finalized form that demonstrated convincingly that the texts were written in an ancient Greek dialect.

The purpose of this lengthy recapitulation of the history of the principal alphabetic decipherments mentioned above is to show the following:

1) The way of thinking and of working used in the present study are well established, and

2) some of the most significant breakthroughs in the decipherment of texts in unknown languages and writing are due to amateur philologists who, however, had seriously studied physics and mathematics.

Studiul întreprins asupra textelor a condus la întocmirea unui dicționar care cuprinde peste 2200 de ipotetice cuvinte flexionate, cuvinte culese din aproximativ 70 de texte unitare, traduse – într-o primă încercare de tălmăcire – din limba atribuită, ipotetic, geților și dacilor.

Conținutul și structura studiului prezentat în continuare reies din tabla de materii, redactată, pentru o mai largă adresare, bilingv.*

This is not to excuse the absence of academically certified philological professionalism on the part of the author, but to urge the revival of rigorous professional study of texts and decipherments here presented in a provisional form as a first approach.

In conclusion, the author's studies and opinions expressed as a result of his investigations are based on photographs of 73 lead plates with text or figures – five or six of which may be found in three museums as disparate objects – and four pieces or medals in the collections of amateurs.

The studies of the texts have led to the creation of a dictionary of over 2,200 hypothetical inflected words gathered from approximately 70 unitary texts, translated – in an initial attempt at interpretation – from a language hypothetically attributed to the Getae and Dacians.

The composition and structure of the study presented below emerge from the table of contents drawn up in two languages for a broader readership.

* Traducerea Preambulului (Prolog) și a Tablei de Materii sunt rezultatul bunăvoinței domnului Nicholas G. Andrews, căruia autorul îi mulțumește pe această cale.

Aspectul existențial al demersului

(de fapt, o simplă destăinuire a autorului)

Pe când eram încă băiat cu mintea răsucită după tot ce părea că zboară și disprețuiam toate cele spre care cei din jur mă îndemneau, îndeletnicindu-mă doar cu ce alegeam eu din ceea ce întâmplarea îmi aducea în cale, îmi căzu în mână o carte minunată; o carte atât de încântătoare încât, după ce cu mintea-plug o brăzdai încoace și încolo, n-am mai dat pace celor mari care, după cum credeam eu atunci, prin însăși vârsta lor, aveau datoria să știe tot ceea ce era de știut, tot ce eu nu știam încă, dată fiind nedreptatea de a fi copil. Întrebam, în dreapta și în stânga, dacă acea carte minunată era într-adevăr un jurnal pierdut și regăsit al lui Claudiu – Ce întrebare? Evident! Împăratul romanilor! (Robert Graves, *Eu, Claudiu Împărat*) – sau dacă autorul se pretase la un șiretlic atât de ieftin încât să pretindă acest lucru doar ca să-și vândă marfa. Dar, indiferent de răspuns, rămâneam la certitudinea mea de bazalt: natura toată nu era în stare să nască un scriitor așa de de dăruit încât să poată născoci o poveste atât de vie, de amănunțită, de fermecătoare, deci, neapărat și adevărată.

A trecut o viață peste mine. Sunt acum, la rândul meu, adult bine trecut de amiaza vieții, dar răspuns explicit la întrebarea din copilărie nu mi-a fost dat să primesc. Singur, din deziluzie în deziluzie – cum le e dat unora să simtă viața – a trebuit să descopăr că Graves, construisese artificial povestea care mă fermecase în copilărie, împodobind realitățile istoriei. Mănat apoi întreaga viață de treburi pentru supraviețuire, nu m-am mai gândit la întrebarea de atunci. De-abia acum, când mă frământ să dezleg istoriile tainice destăinuite – sau, dimpotrivă poate, tănuite într-un tâlc demult uitat – prin semnele înscrise pe aceste plăci de plumb, doar acum, când vreau să povestesc ce am deslușit eu în aceste scrieri, îmi revine în minte întrebarea de atunci și cum soarta m-a legat de aceste tainice mesaje.

Mă revăd în limpedea tinerețe a vieții mele. Nu mai eram băiețușul cu *Eu, Claudiu Împărat*, dar nici mult mai mult nu eram. Urmam cursurile Politehnicii. Mă luptam cu grijile studenției și cu greutățile lăsate de război – pe care l-am trăit nu pe front, dar destul de îndeaproape ca să învăț că, și așa, el te poate scutura zdravăn și la trup și la suflet deopotrivă. Îndeosebi la suflet, pe care, în anumite clipe, l-am simțit chiseliță. Soarta a făcut însă ca familia noastră să scape întreagă, deși bombele cădeau uneori foarte aproape de noi. Locuiam cu mama și soru-mea la o mătușă, refugiați, căci casa noastră fusese rechiziționată de armată. Mătușa mea avea un aparat de fotografiat dotat cu un set de *anexe de proximitate* – lucru rar și deosebit de prețios pe vremea aceea – care m-a încântat, căci îmi dădea putința să creez o lume de imagini cu flori și găze gigantizate.

Cea mai bună prietenă a mamei, Marioara Golescu, medievalistă de mare cultură și cu o minte fermecătoare, pasionată de istorie și de arheologie – ca și maică-mea de altfel – venea frecvent la noi în vizită, rămânând adesea la masă, fie la prânz, fie seara. Evenimentul mă bucura întotdeauna căci auzeam de la ea – în “timpii morți”, cum numeam pe vremea aceea orele trăite în afara preocupărilor tehnice – o serie de lucruri despre istoria de demult și din cea mai apropiată care mă fascinau întotdeauna.

Într-o zi, pe înserate, Marioara Golescu sosi la noi ca de obicei, doar că de astă dată aducea, ținând anevoie sub braț, o masivă placă de plumb învelită într-un ziar. A desfăcut ziarul și a așezat pe masa sufrageriei – de fapt, odaia mea de lucru și dormitor pentru mine și un fost coleg de liceu, student la medicină, refugiat la noi – la lumina scursă pe sub abajurul unei lămpi montate pe un frumos vas de ceramică, greaua placă de formă dreptunghiulară. Am privit-o cu interes. Curiozitatea mea era stîrnită. Placa avea înscris pe una din fețe un text care se întrerupea pe alocuri, pentru a face loc unor stranii figuri, profund misterioase. La întrebările noastre Marioara Golescu ne-a relatat că descoperise, din întâmplare, mai multe astfel de plăci în subsolul Muzeului Național de Antichități; că nimeni nu se preocupa de ele – părerea istoricilor consacrați fiind că ele nu sunt decât falsuri moderne –, dar că, oricum, ea le consideră destul de interesante pentru a fi studiate atent și publicate.

Am luat greaua placă în mână și, la lumina lămpii, am deslușit stranii figurări de călăreți, oșteni cu căciuli și buzdugane, ziduri de cetate. Toate aceste figuri înotau într-un câmp de caractere – mai toate grecești, cu vădit aspect milenar – opiniam eu în cel mai evident și spontan stil *“wishfull thinking”*. Folosind cele câteva slove grecești pe care le cunoșteam din arsenalul notațiilor matematice, am descifrat din text ceva semănând a *“Sarmi(?)etuza”* – în transcriere latină. Vechiul meu sindrom de încredere aproape oarbă în aparențe – așa cum se manifestase el primar, dar tipic, la citirea romanului lui Graves – s-a declanșat din nou. Am sărit cu vorba declarând ritos că *“eu nu pot crede că ar fi falsuri”*. Un coleg de politehnică și bun prieten al meu, care se afla în acea seară la noi, a protestat susținând că sunt în mod cert falsuri. Nu văd oare că scrierea este un amestec fără noimă de caractere disparate, că nu are sens nici în greacă – era grec de origine –, nici în latină? Fusesem un latinist onorabil în primele clase de în liceu și, în această privință, îi dădeam oarecum dreptate. Anumite figuri, zicea el, sunt cert anacronice, dovadă un călăreț figurat cu talpa piciorului în ceva ce părea a fi scară de șa etc. S-au format, cum era firesc, două tabere și, ca întotdeauna în astfel de ocazii, nici una din părți n-a putut convinge pe cealaltă de veridicitatea tezei pe care o susținea cu înverșunare. În cele din urmă, Marioara Golescu a declarat că, indiferent care ar fi originea și valoarea istorică a plăcilor, ea dorea să obțină fotografii după ele, ca să le poată studia amănunțit și să le discute apoi în amănunt cu specialiștii – colegii ei de breaslă. Din entuziasm, și din juvenilă supraevaluare a propriilor puteri, m-am oferit să le fotografiez eu, cu gândul la aparatul năzdrăvan al mătușii.

Și așa, în cursul săptămânilor care au urmat, am tot fotografiat plăcile, ba pe zi – mai rar –, ba pe înserate, ba chiar și noaptea târziu, folosind un reflector improvizat; era o activitate pe care încercam să o împac, cât de cât, cu obligațiile față de cursurile și lucrările de la Politehnică. Activitate lăaturalnică prin care *“sindromul”* meu de tip *E.C.Î. (Eu, Claudiu Împărat)* căpăta putere din ce în ce mai mare, pe măsură ce vedeam noile plăci. De studiat mesajul plăcilor în profunzime, nici vorbă. Ca s-o pot face, îmi lipseau și timpul și priceperea – *măcar* asta eram conștient. Dar de fotografiat le-am fotografiat pe toate, câte mi-au fost puse la îndemână, mai bine sau mai rău, pe măsura priceperii și a îndemănării mele. Când am terminat, Marioara Golescu a luat un rând de fotografii – câte or fi fost nu mai știu – dar, oricum, de ordinul sutelor. La maică-mea a rămas un rând de copii, iar la mine filmele și câteva copii de format Leica – pentru că măririle nu erau tocmai la îndemână, la bugetul nostru de atunci.

Apoi, viața ne-a împrăștiat. Și cum ne-a mai împrăștiat, prin vremuri și prin locuri! Eu am rămas doar cu câteva fotografii de plăci în album; filmele s-au rătăcit pe drumul vieții, prin bolovănișul acelor ani, deloc ușori pentru mine și ai mei. Marioara Golescu a pierdut – sub povara unor grele necazuri și a unei revoltător de neomenoasă condamnare la ani mulți de închisoare – rândul ei de fotografii mărite. Numai maică-mea, în ciuda evacuărilor și a reșezărilor forțate, în pofida unui domiciliu obligator, îmi amintea din când în când – pe la 30, pe la 40, mai pe la 50 de ani ai mei: “Să știi că dacă vrei să te ocupi de plăcile «alea», am fotografiile puse bine”. Dar eu îmi câștigam viața frământând în minte tehnică și numai tehnică, și nu găseam decât prea puțin timp pentru istorie. Până când năvăli peste noi blestemăția de cutremur din 1977. Jumătate din blocul în care locuia maică-mea a căzut. Ea a scăpat nevătămată și, ca un miracol, a reușit să salveze din dezastru o parte din fotografiile plăcilor de plumb. Câte s-au păstrat din câte au fost, nu știu exact, dar într-o bună zi mă trezesc că îmi spune: “Să știi că dacă vrei...”.

M-am gândit atunci că destul încercasem să slujesc tehnica fără a izbuti să clădesc vreodată ceva cât de cât de folos în domeniu și că, în consecință, ar merita poate să-mi îndrept atenția spre aceste stranii obiecte pe care **soarta** mi le scotea din nou în cale. Însemnări peste care, atâta amar de ani, nu mă învrednicisem să mă aplec. Ca urmare, am început ca, în după amiezile și serile libere de obligații rutiniere, în mai fiecare duminică dar mai ales concedii – și asta de-a lungul a nenumărate luni care, treptat, s-au adunat în ani așa cum se adună picăturile de rouă pe o frunză ferită de vânt – să iscodesc fotografiile salvate de maică-mea. Am transcris literă cu literă, caracter după caracter, alcătuind astfel lungi șiraguri de semne – fără îndoială bogate în tâlcuri ascunse –, care puteau fi sau de străveche cronică – gândeam eu atunci – sau, tot atât de bine, doar o amăgitoare plăsmuire. Șirurile de litere își dezvăluiau cu greu sensurile tainice, dar am trecut la segmentarea lor în funcție de cunoștințele mele etimologice și de intuiția mea aservită științelor exacte.

Primul pas spre identificarea de cuvinte l-am făcut presupunând, *în mod ipotetic*, că literele grecești înregistrate pe plăcile de plumb ar avea, și aici, valoarea lor clasică. Apoi, am căutat să identific, în lungul șirurilor continue de caractere, secvențele care prezentau o asemănare evidentă cu nume proprii atestate în izvoarele clasice. Am constatat că astfel de “cuvinte-insulă” răsăreau din text la tot pasul, împrăștiate ici-colo în lungile șiraguri de slove – cele mai multe grecești, de tip majuscule dar și unele complet anormale. Așa, bunăoară, întâlneam frecvent **Da(?)balo**, **Sarmi(?)etuzo**, **Boerobiseto**, **(?)enuclo**, **Cotisonio**, **Die(?)**, **Filipou**, **Istr(ii?)o**, și încă multe altele, oricum destule ca să stârnească în mine – sub imboldul vechiului și persistentului meu “*sindrom E.C.Î.*” – o curiozitate științifică năvălitoare care mă obliga să caut forme analoge etimoanelor din limbi europene. Imaginam, astfel, ipotetice cuvinte ordonate în jurul numelor proprii pe care le deslușisem până atunci. Prin încercări euristice căutam să aglutinez caracterele în cuvinte. Pe măsură ce mi se deslușeau, din nenumăratele taine, încă nedezlegate, câte una oricât de mărunță, am început să înaintez mai ușor și, mai ales, cu mai puțină sfială. Într-o bună zi, m-am trezit cu credința că am “*spart*” *codul* tainicelor scrieri; am avut convingerea că mă aflu în fața unor mărturii răsărite din adâncul veacurilor, scrise de strămoșii noștri de dinainte de romani.

Mărturiile lor, reapărute în mod inexplicabil, nicicând atestate, mi s-au înfățișat mie după mai bine de două milenii. Cumpănite după principiile istoriei clasice, erau dificil de

acceptat. Chiar și azi ele se dovedesc inacceptabile pentru mulți cercetători. Eu însă, eram atât de convins de veridicitatea acestor înscrisuri încât am avut îndrăzneala să prezint rezultatele deciptării mele – de amator obscur, știam asta – unui istoric de mare prestigiu. Acesta, după câteva vorbe ale mele de introducere în subiect și după ce a răsfoit câteva pagini cu fotografiile plăcilor studiate a conchis, cu blândețe condescendentă, totuși decis betonată, că mă aflu în plină *elucubrație*; că mă preocupam de un *fals* evident. Argumentele invocate de istoric m-au uimit prin formalismul lor, prin lipsa unor judecăți de valoare în contextul istoriografiei antice, prin fixarea propriului gând în spațiul prejudecăților conjecturale care trebuiau să acopere comoditatea raționamentului sau frica de a ieși din rând. Un exemplu de argumentație: “*figurile de pe plăcile de plumb prea seamănă cu cele de pe Columna Traiană ca să fie veridice; nu văd oare că portul războinicilor daci este exact acela arătat pe Columnă? Dar acesta trebuie că a fost cu totul altul decât cel figurat pe Columnă, dovadă vestigiile din «Mormântul de la Cugir»*”.

Argumentele istoricului m-au uimit, dar nu mi-au putut surpa încrederea în “*cronica de plumb*” pe care mă legasem să o dezleg din cataramele ei de taină. Nici alți istorici sau filologi cu care am stat apoi de vorbă, și care adoptau aceeași atitudine în privința plăcilor, nu m-au putut convinge de nimicnicia textelor turnate în plumb. M-au convins însă doar de faptul că, în fața unei probleme cu grad mare de necunoscut, de surprinzător, argumentele pur logice nu sunt suficiente pentru unii oameni de știință – chiar dacă savanți consacrați –, pentru a-i determina să analizeze temeinic și obiectiv o ipoteză de lucru privind un material de origine sau de proveniență arheologică necunoscute înainte de a o *respinge în mod a priori și definitiv*.

În legătură cu această din urmă observație am făcut, întâmplător, o constatare care mi s-a părut atunci, și mi se pare și azi, “*întristător de hazlie*”. Mă refer la un pasaj dintr-o carte scrisă de un istoric de artă veche cu care încercasem să discut problema “*cronicii de plumb*”. Acesta, aflând de la mine că am fotografiile a peste o sută de plăci cu texte mulate în plumb, care s-au aflat cândva – poate că se mai află și acum, dar pierdute din vedere și din inventar – în colecția unui alt muzeu decât acela în care el găsisese o singură astfel de piesă – pe care, de altfel, o caracterizase într-o carte a sa ca fiind, “*în mod cert, un fals patriotic*” – nici n-a vrut să se uite la fotografiile pe care i le ofeream, și cu atât mai puțin, să discute subiectul. A dat însă un verdict categoric: “*Sunt cert falsuri, toate, căci am dovedit că placa pe care am studiat-o eu este falsă. Și atunci când un specialist spune că e vorba de falsuri, trebuie să-l crezi!*”. Același istoric însă, în prefața la cartea în care analizează placa amintită, scrie: “*Oricât ar părea de ciudat, «specializarea» – de cele mai multe ori, din păcate, rutină frizând ignoranța doctorală – a operat ca o frână în domeniul cercetării artei antice. Arheologii nu puteau depăși nivelul ceramic, numismații îmbătrâneau în contemplarea și clasificarea aversurilor și reversurilor monetare; ... În rarele conclavuri pluridisciplinare se înfiripa un vehement dialog al surzilor în cea mai molierescă ipostază cu putință.*”

Într-adevăr, este de-a dreptul straniu cât de orbi putem fi uneori, fiecare dintre noi în specialitatea sa, în fața noului, a imprevizibilului, a unei întâmplări care iese din tipare. Plăcile de plumb *nu contrazic nici una din atestările cunoscute*, dar șochează prin apariția lor surprinzătoare, prin proveniența total necunoscută și, mai ales, prin multivalența lor culturală, care depășește cu mult cadrul *acceptat* în lumea academică ca fiind definitoriu pentru cultura geto-dacă.

Povestea îndelung înfățișată în aceste pagini mărturisește legătura autorului – poate chiar iubirea lui de o viață – cu rămășițele “*cronicii de plumb*”. Filele ei redau strădania sa spre deslușirea câtorva dintre semnificațiile tănuite în puterea plumbului; a înțeleșurilor, puține la număr, care nu au depășit statura minții sale. Este o strădanie care încearcă să suplinească nepăsarea unor cărturari din trecut – din păcate și a prea multora de azi – care nu le-au iscodit înțeleșul, disprețuind sensul lor tainic, totodată însă și posibila dorință a străbunilor de a lăsa știre despre viețuirile lor.

Studiul cuprins în acest volum a fost compus și dactilografiat în două exemplare, într-o primă formă aproape identică cu cea de față, prin anii 1984-1985. Prin aplicarea tehnicii moderne de editare, forma lui inițială a fost ameliorată. Cu toate acestea, de-a lungul a mai bine de optsprezece ani de eforturi susținute, autorul nu a reușit să stârnescă un interes semnificativ în lumea intelectualilor. Doar câțiva l-au înțeleș și susținut. De curând, ca urmare a unei despăgubiri reparatorii, autorul a fost în măsură să tipărescă și să difuzeze această lucrare într-o foarte restrânsă ediție publică. Această acțiune nu a fost motivată de vreun interes material, nici de dorința recunoașterii unui merit personal. Ea este doar urmarea unui de nestăpânit îmbold de a nu lăsa să se piardă în van mărturii de o, poate, incalculabilă valoare culturală.

Filele care urmează prezintă ansamblul vestigiilor de tipul plăcilor de plumb aflate în anii 1940 la Institutul Național de Arheologie și rezultatele obținute în studierea lor, pas cu pas – la nivelul priceperii autorului – vizând interpretarea imaginilor și deslușirea semnelor înscrise pe aceste piese din metal masiv.

Lista abrevierilor și a simbolurilor utilizate

adj. = adjectiv	(n.gr) = neogreacă
adv. = adverb	i.e. = id est
alb. = limba albaneză	i-e. = indo-european/ană
arh. = arhaic	inciz. = incizat
arm. = limba armeană	instr. = instrumental
art. = articol	ital. = limba italiană
aux. = auxiliar (vb.)	lat. = limba latină
bg. = limba bulgară	m. = masculin
bret. = limba bretonă	mag. = limba maghiară
cart. = cartuș	med. = medieval/-ă
centr. = central	M.s. = motivație semantică
cf. = confer	nec. = necunoscut/-ă
circ. = circumstanțial	neer. = limba neerlandeză
cond. = condițional	neh. = nehotărât
copt. = limba coptă	nord. = limba nordică
dem. = demonstrativ	num. = numeral
d.l. = diverse limbi	p./pp. = pagina/paginile
dr. = dreapta	P.a. = prin analogie
ecl. = eclesiastic	part. = participiu
e.g. = exemplia gratia	pas. = pasiv
eng. = limba engleză	pop. = populară
et. = etimologie	portr. = portret
exp. = expresie	pos. = posesiv
f. = feminin	prep. = prepoziție
fr. = limba franceză	pron. = pronume
frq. = limba francilor	r. = rândul
gen. = genitiv	ref. = reflexiv
ger.s. = limba germană de sus	reg. = regional
gr. = limba greacă	rom. = limba română
s. = substantiv	sp. = limba spaniolă
scan. = limba scandinavă	st. = stânga
s.cr. = limba sârbo-croată	trec. = trecut
sig. = sigiliul	v. = veche
skr. = limba sanscrită	vb. = verb
sl. = limba slavă	vert. = vertical

Simboluri:

*(etimon) = formă etimologică reconstituită teoretic.

^{1, 2, 3...} = sensul 1, 2, 3...

Prin ghilimele sunt marcate nu numai excerptele citate, ci, îndeosebi, sensul atribuit anumitor corespondente, rezultate din considerente pur etimologice.

I. DESPRE VESTIGII ȘI ÎNSEMNĂRI FĂRĂ ANALOG CUNOSCUT

1. Introducere

În activitatea de cercetare istorică privind trecutul românilor există o lacună care, de mai bine de un secol, dăinuie ca o anomalie inexplicabilă față de efortul de lămurire a tuturor aspectelor trecutului acestui neam. Ne referim la existența unor vestigii care au constituit cândva un fond muzeistic cu mai mult de o sută de obiecte de colecție. Aceste obiecte aveau drept caracteristică faptul că, toate, prezentau, înscrise în relief relativ înalt, pe plăci metalice de forme și dimensiuni diferite, texte și ilustrații de un gen bine definit, dar greu de încadrat în corpul vestigiilor epigrafice atestate ca autentice.

Anomalia amintită constă în aceea că ele nu au făcut până acum, și nu fac nici în prezent, obiectul unui studiu sistematic. Sau, dacă un astfel de studiu a fost vreodată întreprins, el nu a lăsat nici o urmă documentară cunoscută, nici o referire. Totuși, numărul vestigiilor de acest fel este foarte mare și ele prezintă, incontestabil, un caracter sistematic, constituindu-se într-un ansamblu unitar atât din punctul de vedere al epigrafiei cât și din cel al stilului iconografic. Dar chiar în ipoteza unui presupus fals timpuriu sau a unei plăsmuiți moderne trebuie admis că, născocirea și realizarea lor a cerut o imaginație și un nivel de erudiție extraordinare iar execuția lor un volum de muncă artizanală imens. Însă specialiștii în cercetarea trecutului continuă să le disprețuiască, evaluându-le, după o investigare superficială, ca falsuri sau plăsmuiți târzii, posibil din secolul XIX (cf. [57], p. 93 ș.u.).

Acest dezinteres este surprinzător și profund regretabil, mai ales dacă este privit din punctul de vedere al tendințelor moderne de investigare *treptat exhaustivă a tuturor formelor de dezvoltare umană*. Această cercetare caută să cuprindă întreg spațiul vestigiilor *inteligibile*. Evaluată în acest spirit, completa ignorare sau chiar tratarea cu indiferență a motivațiilor care au stat la baza creerii unui ansamblu de obiecte atât de *sistematic-coerent* și de o amploare atât de mare precum ansamblul pus în evidență în continuare, implică riscul de a lăsa să se piardă un fond de vestigii de o nebănuită valoare care aparține, de drept, generațiilor viitoare.

Prezentarea în imagini a celor 96 de fotografii ale plăcilor de plumb și analiza posibilelor semnificații ale înscrisurilor de pe ele, au fost redactate cu intenția de a semnala – eventual, doar de a reaminti celor interesați – existența acestui fond de vestigii care în momentul de față se află în pericol de *totală* dispariție.

Autorul acestor rânduri refuză să accepte această perspectivă. În consecință, și în sensul concluziilor de la finele capitolul II din acest studiu, autorul, prin decizia sa de a publica rezultatul investigațiilor sale, *iși asumă în mod conștient* riscurile legate de evaluarea și comentarea rezultatelor obținute prin efortul de deslușire, *în primă aproximație*, a semnificației înscrisurilor de pe obiectele prezentate. Demersul autorului e susținut de speranța că s-ar mai afla în viață persoane care ar deține informații legate de originea vestigiilor puse în discuție și care ar putea depune mărturie într-un sens sau altul.

2. Delimitarea obiectului de studiu

Categoria de piese care constituie fondul de vestigii investigat în studiul de față cuprinde:

1. Un ansamblu de 71 de plăci din plumb, cu texte și figuri în relief pe una din fețe. Acest ansamblu se afla, în anii 1944-1946, în colecția Muzeului Național de Arheologie din București. Tot atunci au fost executate și majoritatea fotografiilor reproduse în prezentul studiu.

2. Placă de plumb din Colecția dr. Severeanu, Muzeul de Istorie a Orașului București. Placa are 184 mm lățime, 156 mm înălțime, cântărește 1962 g și prezintă, pe o față a ei, text și figuri în relief. Ea a fost publicată de Mihai Gramatopol în *Dacia Antiqua*, planșa I poziția 4, și este redată și în prezentul studiu, în imaginea nr. 110 din cap. III.

3. Două plăci de plumb similare (poate chiar identice); una se află la Muzeul Mănăstirii din Sinaia, cealaltă la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" din București. Plăcile prezintă, pe una din fețe, text și figuri în relief. Nu au fost publicate până acum. O reproducere fotografică a uneia din ele este redată în cap. III, reproducerea nr. 42.

4. Medalie rotundă, din aliaj pe bază de cupru, cu un diametru de 42 mm și o greutate de 46,38 g. Această piesă a fost donată autorului de către sculptorul Ion Lucian Murnu, care nu a putut însă preciza proveniența ei. Figurile și textul în relief de pe avers și revers sunt redată în reproducerea nr. 112, cap. III.

5. Medalie rotundă, aflată la Muzeul Mănăstirii din Sinaia, prezentând figuri și text pe ambele fețe. Piesa nu a fost publicată până acum și parametrii ei dimensionali și de material nu au fost determinați cu exactitate. Ea este redată fotografic, în condiții imperfecte, în imaginea 113, cap. III.

6. Medalie aproximativ ovală, turnată dintr-o alamă cu o compoziție anomală, prezentând pe ambele fețe câte o efigie în relief înalt. Piesa se afla la un moment dat în posesia domnului N. Pulopol, din București, care însă nu-i putea preciza proveniența, susținând însă că o știe dintotdeauna între obiectele de artă ale familiei sale. Piesa este prezentată în detaliu la poziția 132 din prezenta lucrare.

7. Plăcuță groasă, dreptunghiulară, din alamă turnată, având figurată pe una din fețe, în relief foarte înalt, o scenă de ritual în templu. Această piesă, ca și cea menționată anterior, aparține domnului Pulopol. Ea este prezentată în amănunt la poziția nr. 133.

8. Placă dreptunghiulară din plumb, prezentând pe una din fețe texte cu caractere accentuat anormale și figuri. Atât textul cât și figurile sunt executate în relief relativ înalt. Și această piesă, ca și cele două menționate anterior, se afla în posesia domnului Pulopol și este prezentată amănunțit la poziția 131.

Obiectele catalogate mai sus, în total 79 piese, sunt prezentate în cap. III sub o numerotare care, cu mici excepții, corespunde cu cea aflată pe spatele fotografiilor din 1946. Vitregiile soartei au făcut ca o parte din fotografiile atunci executate să se piardă, astfel că numerotarea a rămas lacunară. Totuși, sub imboldul grijii de a nu pierde nimic din informațiile aferente acelei perioade, numerotarea inițială a fost menținută, cu excepția câtorva înlocuiri. Astfel, piesele de la pozițiile 2, 4 și 5, respectiv 6-8 – despre existența cărora s-a aflat de-abia în anii din urmă – au fost inserate în această numerotare după cum urmează: primul grup în locuri din vechea numerotare rămase vacante, și anume, la pozițiile 110, 112 și 113, iar al doilea la finele ei, la pozițiile 131-133.

3. Despre proveniența obiectelor luate în studiu

Ansamblul de vestigii inventariate mai sus impresionează, încă de la prima vedere, atât prin amploarea sa cât și prin rafinamentul execuției însemnărilor aflate pe componentele lui. Dacă, însă, este studiat riguros, el uimește prin complexitatea *profund-coerentă* a mărturiilor informaționale pe care le oferă. Acest fapt face ca cercetătorul care vine în contact, chiar dacă doar informativ, cu piesele ansamblului să simtă îmboldul să le deslușească sensul și, firește, să afle care este originea lor sau, măcar, ruta pe care au ajuns în colecțiile în care se află sau s-au aflat cândva. În această privință însă orice persoană interesată se va lovi de un neașteptat și, aparent, de nepătruns mister: determinarea originii sau chiar a provenienței, la intrarea în colecțiile, existente a vreuneia din piesele enumerate mai sus se dovedește, azi, imposibilă.

Faptul ar fi de înțeles dacă s-ar limita doar la obiectele disparate din categoria menționată, adică, la obiectele aflate în colecții particulare sau mânăstirești, cum sunt cele specificate la punctele 2-8 de mai sus. Total inexplicabil rămâne însă faptul că, deși mai mult de o sută de astfel de mărturii¹ s-au putut afla, cu certitudine – fotografiile păstrate de autor o dovedesc – în anii 1944-1946 în colecția Muzeului Național de Arheologie din București fără ca să existe o singură mărturie privind proveniența vestigiilor prezentate aici. Nu există nici o simplă notă de achiziție sau de transfer dintr-o colecție mai veche către muzeu, nici un document de donație sau de atribuire testamentară sau vreo mărturie de orice altă natură.

Această lacună este cu atât mai de neînțeles cu cât în faza critică de organizare a muzeului, curând după constituirea acestuia sub controlul comisiei prezidate de N. Mavros, director al muzeului a fost numit Grigore Tocilescu, istoric bine familiarizat cu ordinea și cu metodele de evidență din marile muzee europene. Dar nici în opera publicată, nici în corespondența rămasă de la acest istoric, nici în notele lui de lucru, și nici în cele de pregătire a cursurilor pentru universitate nu a fost găsită vreo referire la plăcile de plumb mai sus amintite.

Este firească presupunerea că dacă Grigore Tocilescu ar fi cunoscut existența ansamblului de piese menționat aici și ar fi fost înclinat să creadă că acestea – sau măcar unele dintre componente – ar fi de origine antică, el ar fi semnalat faptul în scrierile lui. Iar dacă ar fi bănuț că se află în fața unui fals sau a unei plăsmuiri moderne, iarăși, nu e de crezut că nu ar fi menționat faptul și nu ar fi analizat motivul și mijloacele care ar fi stat la baza unei acțiuni de o asemenea amploare. Aceasta cu atât mai mult cu cât găsim, în notele lui de curs, un amplu capitol dedicat recomandărilor referitoare la modul în care un viitor istoric trebuie să analizeze, în mod riguros-critic, mărturiile privind caracterul unui posibil fals. Nu găsim însă în această largă expunere (Mss. 5171, p. 236 ș.u., Biblioteca Academiei Române) nici o referire la piesele amintite, deși descrie mai multe cazuri de falsuri recunoscute.

În același sens, nici I.I. Rusu, deși abordează în detaliu problema falsurilor epigrafice dace [92], nu amintește de vreo piesă din categoria aici analizată.

¹ Cercetători ca Vladimir Dumitrescu, Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, Ersilia Tudor confirmau, în 1986, în cadrul unor convorbiri particulare cu istoricul Radu Popa și cu autorul acestor rânduri că, la un moment dat – i.e. în prima jumătate a secolului XX – Muzeul Național de Antichități deținea în depozitele sale din subsol “mai multe sute de astfel de plăci”.

Din observațiile prezentate mai sus rezultă concluzia că oricât de improbabil ar fi ca ansamblul pieselor care fac obiectul studiului de față să fi intrat în posesia Muzeului Național de Antichități după directoratul lui Gr. Tocilescu, aceste piese nu au lăsat, *totuși*, nici o urmă de înregistrare în arhiva muzeului și nici în opera sau în manuscrisele rămase de la acesta.

Absența oricăror informații referitoare la proveniența plăcilor de plumb constituie, foarte probabil, principalul motiv pentru care nici un istoric consacrat nu s-a angajat în studiul vestigiilor analizate aici. Amploarea și complexitatea informațională a ansamblului de artefacte de care ne ocupăm în continuare îl situează însă în istoriografie ca pe un *fapt de realitate* care nu poate fi pur și simplu ignorat. Fie că plăcile ar fi de origine antică, încă nelămurită, fie că ele ar fi copii după piese antice, escamotate între timp, fie, în sfârșit, că ele ar fi plăsmuiri tardive, concepute ca un ansamblu unitar de mare amploare, ele, *de n-ar fi decât semnele pe care le poartă*, acumulează un fond informațional atât de amplu și de elaborat încât nu este nici firesc, nici admisibil, ca întreg ansamblul să rămână caracterizat, după o eventuală privire sumară, ca “un fals fără nici o valoare”.

II. INVESTIGAREA NATURII TEXTELOR. CRITERII LINGVISTICE DE PRELUCRARE

1. Identificarea sistemelor de scriere

Privind obiectele care constituie ansamblul de vestigii luat în studiu, se observă că ele se prezintă, aproape toate, sub forma unor plăci relativ plate, masive, cele mai multe din plumb – excepție fac doar piesele nr. 112, 113, 132 și 133 – plăci care par să fi avut grosimi apropiate dar forme și dimensiuni foarte diferite. În marea lor majoritate ele prezintă, înregistrate doar pe una din fețe, figuri și texte cu aspect variat, executate în relief convex bine marcat. Doar trei – cele trei medalii sau medalioane – prezintă desene sau înscrisuri pe ambele fețe. Înregistrările fotografice reproduc, în majoritatea cazurilor, figuri diferite asociate cu texte scrise cu mai multe feluri de caractere care, la o primă examinare, par să se grupeze în mai multe sisteme de scriere.

Analizate din punctul de vedere al sistemului de scriere, textele se dovedesc a fi fost înregistrate, toate, fără semn separator specific sau blancuri. Totodată, ele par distribuite în trei sau mai mult de trei sisteme de scriere clar diferențiate. Dintre acestea cel puțin două se bazează pe alfabetele evident sistematice care, în plus, sunt și *coerent corelate între ele*. Această din urmă afirmație este dovedită de rezultatul unei analize comparative asupra regularităților observabile în câmpurile de semne grafice de pe plăci. Este o concluzie care se impune cu evidență după parcurgerea a două etape analitice specifice, anume:

a. Analiza textelor în ansamblul lor, arată că cele mai multe dintre ele pot fi caracterizate prin aceea că sunt redată cu majusculele alfabetului grecesc, anomale fiind doar caracterele Σ în loc de Z , caracterul latin V și caracterele complet anomale Ψ , Ψ , Ψ .

Dacă se atribuie caracterelor grecești valorile fonetice cunoscute iar lui V valoarea din limba latină și se caută, în textele scrise în acest sistem succesiuni – i.e. șiruri grafice finite – prezentând *analogii structurale evidente* cu cuvinte antice *istoric atestate*, se poate confirma valoarea fonetică a caracterelor clasice folosite și, totodată, se poate stabili și valoarea fonetică a caracterelor anomale semnalate, ceea ce permite identificarea unui *prim sistem de scriere*.

Alfabetul astfel determinat este redat în tabelul nr. 1, în care, în dreptul fiecărui caracter presupus geto-dac este indicată valoarea fonetică din limba română ce i se atribuie *în mod ipotetic*.

Tabelul nr. 1.

A = a	$\Psi = \text{gi}$	M = m	T = t
B = b	X = h	N = n	\Theta = t
$\Psi = \text{ci}$	I = i	O = o	$\Psi = \text{t}$
\Delta = d	H = ii	\Omega = o	V = u
E = e	Y = iu	\Pi = p	\Xi = x
\Phi = f	K = c	P = r	Z = z
\Gamma = g	\Lambda = l	\Sigma = s	\Sigma = z

Secvențele cu caractere de tipul definit mai sus – extrase din șirurile neîntrerupte prin vreun semn specific (*scriptio continua*) – secvențe presupuse în cadrul prezentului studiu a fi echivalentele autohtone ale unor denumiri și cuvinte antice bine cunoscute, sunt reproduse în tabelul nr. 2, în paralel cu analogul clasic luat drept referință – *referință generală, de bază* – fiind lucrarea lui G. Wissowa [83]. Raportul cifric înscris în prelungirea presupusului cuvânt autohton indică numărul plăcii iar, dedesubt, numărul, rândul – socotit de sus în jos – în care formația grafică apare în text.

Tabelul nr. 2

ΑΙΝΡΥΒΥΟ , 115/8.	= Arrubium, Arrubio , așezare romană cu nume celtic [38], situată la Dunăre, pe teritoriul actualului Măcin. Cf. e.g. <i>Itinerarium Antoninus</i> , 250, 4; – <i>Tabula Peutingeriana</i> , VIII, 4.
ΑΛΩΒΑΝΩ , 108/1.	= albani , neam ilir așezat pe teritoriul Macedoniei de azi, la vest de Dyrachium. Cf. Ptolemeu, <i>Geografia</i> , III, 12, 20. Este atestat și un ținut cu nume similar în vecinătatea Mării Caspice, cf. Dio Cassius, XXXVI, 54; – Ptolemeu, V, 12; – Plinius, <i>Istoria naturală</i> , VI, 29.
ΑΝΤΩΝΗΕΟΥ , 25/1.	= Antoniu , lat. Antonius, în particular Caius Antonius Hibrida, cf. de ex. <i>Decret Onorific pentru Acornion</i> , al lui Dionysios.
ΑΝΤΟΝΗΟ , 130/11.	
ΑΣΥ , 126/1-2.	= Asia , cf. operele homerice, Strabon, Ptolemeu etc.
ΒΑΣΕΛΕΥ , 11/8-9.	= bazileu , rege, termen foarte larg atestat, cf., e.g. Homer, Aristotel, etc.
ΒΑΣΙΛΕΟ , 130/1.	
ΒΑΣΙΛΕΟΣ , 58/9-10; 58/13; 58/portr. st. și dr.	
ΒΑΣΥΛΕΩ , 92/1.	
ΒΑΣΤΑΡΝ , 126/6.	= bastarni, Βασταρνῶν, Βαστάρνας , populație germanică de la est de Vistula, cf. Strabon, <i>Geografia</i> , II, 5, 12; – Polibiu, <i>Istoriei</i> , XXVI, 9, 1; – Iordanes, <i>Getica</i> , 11, 67.
ΒΑΣΤΑΡΝΥ , 126/1.	
ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ , 115/8.	
ΒΑΣΤΑΡΝΟ , 20/1-2; 25/2; 106/11.	
ΒΑΣΤΑΡΝΟΝ , 106/3.	
ΒΕ Σ ΙΝΟ , 130/sub fig.	= Vezina, Οὐεζίνας , cf. Dio Cassius, <i>Istoria Romana</i> , LXVII, 10, 1-2.
ΒΕ Σ ΥΝΟ , 84/fig.	
ΒΙΕΣΙΝΟ , 94/6.	
ΒΙΣΥΝΟ , 121/17st.	
ΒΙ Σ ΙΝΟ , 65/st. vert.; 124/3.	
ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ , 25/8; 25/13.	= Boerebista , cf. [20], cap. III, 2. Atestări în: Strabon, <i>Geografia</i> , VII, 3, 5, 15; – Iordanes, <i>Getica</i> , 11, 67; – <i>Decret Onorific pentru Acornion</i> , al lui Dionysios.
ΒΟΕΡΙΒΙΣΤΟ , 118/4; 118/8.	
ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ , 12/1; 12/11.	

- ΒΩΕΡΥΒΕΣΤΟ**, 126/6.
ΒΩΕΡΥΒΙΣΤΟ, 12/5-6; 118/6-7.
ΒΩΕΡΟΒΙΣΕΤΟ, 21/fig.; 58/6-7.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΕΟ, 129/7.
ΒΩΕΡΩΒΥΣΕΤΟ, 13/1.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ, 9/1; 9/3.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΘΩ, 62/7-8.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΟ, 62/14; 25/5.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ, 122/1; 129/1.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΤΟ, 128/1.
ΒΩΕΡΟΒΗΣΕΘΩ, 62/10.
ΒΩΕΡΟΒΣΕΘΩ, 62/2.
ΒΟΥΡΕΒΥΣΕΤΟ, 20/1.
ΒΟΥ, 122/7. = boii, **Βοῖους**, trib celtic, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11.
ΒΩΥΟ, 122/14.
ΒΟΥΟΥ, 25/17.
ΒΩΟΙ, 79/14.
ΒΟΥΔΥΝΧ, 130/2 = **Boidunum**, presupus oraș celtic.
 † **ΕΝΕΩ**, 13/2; 39/1; 80/7; 80/10. = Ceneu, ipotetic nume antic al personajului atestat istoric sub forma Deceneu, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, și Iordanes, *Getica*, 67, 69-71. Vezi cap. VI. 4 din prezentul studiu.
 † **ΕΝΕΟΥ**, 25/17.
 † **ΕΝΙΟ**, 118/7; 118/10; 122/10.
 † **ΕΝΙΩ**, 12/7.
 † **ΕΝΥ**, 39/2.
 † **ΕΝΥΟ**, 117/16.
ΔΑΒ, 5/10; 42/2; 42/cart.; 119/9. = dava, cu sens de așezare urbană sau de organizare obștească tribală. Atestat, ca sufix, în multe toponime geto-dace. Cf. de ex. Ptolemeu, *Geografia*.
ΔΑΒΑ, 119/4-5.
ΔΑΒΙ, 11/2; 11/5.
ΔΑΒΟ, 9/fig.; 10/11-12; 12/1; 12/8; 21/4; 25/2; 25/3.
ΔΑΒΩ, 25/18; 28/ în text incizat; 69/13; 69/14; 80/5; 123/3; 123/7; 124/5; 126/2-3; 126/5; 126/11; 127/4; 127/6; 127/9; 128/2; 129/5; 130/1.
ΔΑΒΙΥ, 1/5.
ΔΑΒΙΟ, 117/1.
ΔΑΒΥΕ, 14/5.
ΔΑΒΩΕ, 9/3-4.
ΔΑΒΥ, 14/5; 119/3.
ΔΑ †, 65/6; 84/8. = dacii, lat. Daci, ramură a geto-dacilor din spațiul carpato-dunărean, cf. Iulius Caesar, *De Bello Gallico*; – Strabon, *Geografia*, VII, 3, 12;
ΔΑ † ΕΟ, 5/1; 5/10; 6/1; 6/3-4; 22/8; 84/6.

- ΔΑ ≠ ΕΟΕ, 121/1-2.
 ΔΑ ≠ ΙΕΟ, 84/2.
 ΔΑ ≠ ΥΟ, 121/12-13; 94/2.
 ΔΑ ≠ ΩΕ, 25/cart.
 ΔΑΚΗ, 126/5.
 ΔΑΚΟΕ, 124/14 dr.
 ΔΑΚΟ, 16/2; 28/1; 28/6.
 ΔΑ ≠ ΕΒΑΛΟ, 84/1; 84/4-5; 84/fig. = **Decebal**, Δεκεβάλο, Δεκεβάλλω, lat. Decibalo, căpetenie majoră a geto-dacilor. Cf., e.g. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 67, 6-10; 68, 6 și 8-14; – Suidas, *Lexicon*, II, 322; – Sextus Aurelius Victor, *Despre bărbații de seamă, ai orașului Roma*, 13, 2; – Pliniu cel Tânăr, *Scrisori către Traian*, 74, 1.
 ΔΑ ≠ ΕΒΙΑΛΟ, 28/cart.
 ΔΑ ≠ ΕΟΒΑΛΟ, 119/5-6.
 ΔΑ ≠ ΙΒΑΛΟ, 22/1; 22/3; 65/1; 94/1; 94/8; 98/1; 124/13 st.
 ΔΑ ≠ ΥΒΑΛΟ, 121/15 st.
 ΔΑΧΙΒΑΛΟ, 28/2x, în text incizat.
 ΔΕ ≠ ΕΒΑΛΟ, 130/15.
 ΔΑΛΜΑΤΟΥ, 91. = dalmați, **Delmetis**, Δαλμάται, populație războinică din teritoriile Dalmației. Cf. Veleius Paterculus, *Historia Romana* II, 39, 3; – Iosephus Flavius, I, 16, 4 etc.
 ΔΑΝΕΟΥ, 35/10. = danai, lat. *danaos* (greci). Cf. de ex. operele homerice, Strabon, Herodot, *Istorii*, Vergiliu, *Eneida*, II, 49.
 ΔΑΠΙ ≠ ΙΕΩ, 79/st. fig. = **Dapyx**, Δάπυζ, Δάπυγι, căpetenie tribală getică din regiunea Dobrogei. Cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 6, 1-3; 51.
 ΔΑΠΥΕ ≠ ΕΩ, 129/7.
 ΔΑΠΥ ≠ ΕΟ, 62/5.
 ΔΑΠΥ ≠ ΕΟΥ, 79/st. sub fig.
 ΔΑΠΥ ≠ Υ, 14/4.
 ΔΑΡΔΑΝΩ, 91. = dardanii, **Dardanni**, **Dardanos**, popor iliric din Moesia Superior, cf, Strabon, *Geografia*, VII, 315-317; – Titus Livius, *Ab Urbe Condita*, XL, 58, 4 și 7.
 ΔΕ ≠ Ε, 84/2. = Diegi, căpetenie dacă, poate frate cu Decebal. Cf. Dio Cassius *Istoria Romana*, 67, 7 și Martialis, *Epigrame*, VI, 3, 1.
 ΔΕ ≠ ΥΟ, 14/3; 84/fig.
 ΔΙΕ ≠ , 22/5; 28/în text inciz.
 ΔΙΕ ≠ Ι, 6/11.
 ΔΙΕ ≠ ΙΟ, 6/7; 28/text inciz. 65/8; 94/6; 121/7.
 ΔΙΕ ≠ ΗΟ, 126/16 st.
 ΔΙΕ ≠ Ο, 22/4.

- ΔΕΟ, ΔΕΩ, ΔΙΕ, 2/3; 6/8. = zeu, zei, analogie cvasi-perfectă cu lat. *deus, dei*.
- ΔΙΕΟ, ΔΙΕΩ, 6/9; 11/6.
- ΔΙΥ, ΔΗΕΩ, ΔΙΟ, 12/6; 20/3.
- ΔΥ(), ΔΥ()Ι, 22/11; 35/3;
39/6; 40/5; 40/12; 72/1;
72/9; 80/10; 94/4; 98/7;
115/9; 122/11; 124/2; 124/7.
- ΔΙΝΩ Ψ ΕΘΩ, 120/9. = **Dinogeția**, Δινογέτειαν, așezare geto-dacă de la vărsarea Siretului în Dunăre. Cf. Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 2 și 10, 1.
- ΔΟΜΙΤΕΥ, 121/15dr. = Domitianus, împărat roman, cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 62, 6-10.
- ΔΡΟΜΙΧΘΟ, 42/3. = **Dromichaites**, Δρομιχαίτην, căpetenie a unei uniuni tribale gete [38] sau personaj cu nume similar. Cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 14 și XXI, 12, 26; – Suidas, *Lexicon*, I, 167.
- ΔΡΟΜΙΞΤΟ, 111/10-11.
- ΔΡΟΥΟΜΙΚΤΟ, 23/1.
- ΕΑΣ Ι Ψ ΙΟ, 40/5;
40/7-8. = **iazigi**, Ἰάζυγες, Ἰάζυγας, neam sarmatic dintre Dunăre și Tisa, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17.
- ΕΑΣ Ψ Ο, 40/9.
- ΕΓΕ Ι Π ΤΙΩ, 2/5. = Egipt, cf., e.g. Homer, *Odiseea II*, Strabon, *Geografia*, I, 58, II, 122 etc.
- ΦΙΛΗΠΩΝ, 7/11 = **Filip**, Φιλίππου, Philipus, în particular Filip al II-lea al Macedoniei. Cf. e.g. Trogus Pompeius, *Istoriae Philippicae*. – Eschine, *Discursuri împotriva lui Ctesiphon*, III, 128; – Diodor din Sicilia, *Biblioteca Istorică*, XII, 50, 1.
- ΦΥΣΚΥ, 121/16 dr. = Fuscus, în particular Cornelius Fuscus, general roman, cf. Iuvenalis, *Satire*, IV, 111-112; – Suetonius, *De vita Caesarum, Domitianus*.
- ΓΑΛΟ, 9/2. = gal, gali, neam celtic, cf. de ex. Iulius Caesar, *De bello gallico*.
- Ψ Ε, Ψ ΙΟ, Ψ ΗΕ, 25/13;
23/6; = Jiu, râu în Oltenia de azi. Neatestat sub o formă asemănătoare în antichitate.
- Ψ ΥΟ, Ψ ΥΥ, 40/4; 42/5.
- Ψ Ο, Ψ ΟΥ, 79/2; 84/3;
98/1; 119/10.
- Ψ ΕΝΑΙΚΛΟΕ, 79/5 = **Genucla**, Γένουκλα, cetate getică care s-a aflat, foarte probabil, pe Dunăre. Cf. Dio Cassius, *Historia Romana*, 51, 26, 5.
- Ψ ΕΝΙΟΚΛΟ, 1/6.
- Ψ ΕΝΟΥΚΛΩΕ, 79/cart. centr.
- Ψ ΕΝΟΚΛΟ, 79/st. jos.
- Ψ ΕΝΥΧΛΟ, 126/7.
- Ψ ΕΝΥΚΛΟ, 11/18.
- Ψ ΕΝΥΚΛΩ, 62/6; 122/9.
- Ψ ΕΝΥΚΛΟΕ, 94/17-20; 80/7-8.

- Ψ ΕΤΑ, 52/1. = **get, geți, Γέτας**, neam carpato-dunărean, cf., e.g. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 13; – Tucidide, *Istorii*, II, 96, 1.
- Ψ ΕΤΕ, Ψ ΕΘΕ, 79/7; 84/5;
- Ψ ΕΤ, 42/catr.; 118/2; 118/5; 119/9-10.
- Ψ ΕΤΥΟ, 12/2; 72/1; 72/13.
- Ψ ΕΤΟ, Ψ ΕΤΩ, 12/8; 25/18; 35/2; 35/5; 35/7; 79/fig. st. 80/5-6; 80/9; 119/3; 126/5; 126/11-12; 129/5.
- Ψ ΕΘΩ, 9/fig; 35/9.
- Ψ ΕΗΟ, 31/2.
- Ψ ΕΤΟVI, 130/1.
- ΧΑΤΩ, 2/3. = Hator, zeitate egipteană, cf. e.g. *Scrisoarea scribului Pabasa către scribul Amenempet*, papirus Anastasi II.
- ΧΙΛΙΑΡΧΙ, 84/8. = hiliarh, lat. *chiliarcus*, comandant a 1000 de oameni; gr. **χιλίαρχος**, cf. Eschil, *Perșii*; – Arrian, *Anabasis* I, 22, 7; IV, 30, 5; VII, 14, 10; – **χιλιάρχης**, cf. Herodot, *Istorii*, VII, 81.
- ΧΙΛΙΑΡΧΥ, 6/11-12.
- ΧΙΛΙΑΡΧΥΟ, 79/cart.
- ΧΙΛΙΑΡΧΗΟΥΑ, 25/1.
- ΙΟΔΩΥ, 2/14. = iudeu, iudaic, lat. *iudaeus*, cf. Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, Strabon, *Geografia* etc.
- ΥΔΟΥ, 9/11.
- ΙΣΤΡΙΑΝΟ, 52/21. = **Istru, Ιστρον**, numele antic al Dunării de jos, larg atestat, cf. e.g. Hesiod, *Teogonia*, 337-339; – Diodor din Sicilia, Pliniu, Strabon, Ovidiu, Horațiu etc.
- ΙΣΤΡΙΕΟ, 108/9.
- ΙΣΤΡΗΩ, 69/3; 129/3.
- ΥΣΘΡΗΥ, 76/14.
- ΗΣΘΡΥΩ, 76/6.
- ΙΥΛΗΑΝ, 121/17dr. = Iulianus, în particular Tetius I., cf. Dio Cassius, *Historia Romana*, LXVII, 10.
- ΥΛΕΟ, 15/1. = vezi **ΕΑΣΙΨΙΟ, ΕΑΣΨΟ**.
- ΥΕΑΣΙΨΗ, 91. = Caius. Vezi **ΑΝΤΟΝΗΟ**.
- ΚΑΙΟΥ, 25/1.
- ΚΑΥΩ.
- ΚΑΡΣΕΟΥ, 120/7. = **Carsium, Καρσύμ**, stațiune între Axiopolis și Troesmis, azi Hârșova [38]. Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 10, 4.
- ΚΟΜΙΕΩ ΔΑΒΑ, 120/17. = **Cumidava, Κομίδαυα**, localitate getică, azi Râșnov, [38]. Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 8, 4.
- ΚΟΠΟΝΟ, 23/4-5; 96/3-4. = Căpâlna, numele actual al unei așezări de pe Valea Sebeșului, lângă care, pe vârful unui pinten de deal, se află vestigiile unei puternice fortificații geto-dace. Ipoteticul nume get propus aici, nu este atestat în izvoarele antice.
- ΚΟΠΟΝΩ, 127/2.
- ΚΩΠΩΝΟ, 21/dr. sus
- ΚΩΠΩΝΩ, 28/3 inciz.
- ΚΟΤΙΣΟΝΙΟ, 69/1; 69/7. = Cotiso, rege sau căpetenie tribală getă sau dacă, stăpânind regiunea Banatului, după Boerebista [38]. Diferit de Cotys, regele-

- Κ(Ο)ΤΙΣ (Ο)ΝΙ(Ο), 72/cart.
 ὅ ΤΙΣ (Ο)ΝΥ(Ο), 72/11-12
- ΛΙΣΥΜΑΚΥ, 111/1.
 ΛΥΣΙΜΑΞΟ, 23/3. = Lysimahos sau Lisimah, general macedonean în armata lui Alexandru cel Mare, cf. e.g. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Historica*, XIX, 73, 1-10 și XX, 25, 1.
- ΜΑΧΕΛΩΝΙΕΩ, 13/6. = Macedonia, macedoneanul, cf. e. g. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Historica*, Strabon, *Geografia* etc.
- ΜΑΧΗΔΟΝΥΕΩ, 108/71.
 ΜΑΧΗΔΩΝΙΟ, 7/3.
 ΜΑΧΥΔΩΝΕΣΟ, 79/cart. centr.
 ΜΑΧΥΔΟΝΙΟ, 115/6.
 ΜΑΧΥΔΟΝΥΟ, 106/5.
- ΜΑΡΙΣΥ, 28/3 inciz. = Marisus, Μάρισος, actualul râu Mureș. Cf. Herodot, *Istorii*, IV, 49; – Strabon, *Geografia*, VII, 3,13; – Iordanes, *Getica*, 113, 114.
 ΜΑΡΙΣΟ, 69/14-15.
 ΜΑΡΙΣΥ, 128/5.
 ΜΙΤΡΑ, 96/7. = Mithra, zeitate orientală [38], cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, LXIII, 10; – Strabon, *Geografia*, XI, 14, 16.
- ΝΩΒΑΛΕΩ, 129/5. = nobil, lat. *nobilis*, -e.
 ΝΟΒΑΛΙ, 79/10; 84/1.
 ΝΟΒΑΛΙΕ, 118/12.
 ΝΟΒΑΛΙΕΑ, 122/1-2.
 ΝΟΒΑΛΙΕΟ, 94/2.
 ΝΟΒΑΛΙΟ, 118/8; 121/12.
 ΝΟΒΑΛΙΣΑ, 11/5.
 ΝΟΒΑΛΗΟ, 124/2.
 ΝΟΒΑΛΥ, 25/12.
 ΝΟΒΑΛΥΩ, 126/11.
 ΝΟΒΑΛΟ, 12/1; 28/cart.;
 96/13; 122/1; 130/6.
 ΝΟΒΑΛΩ, 128/7.
 ΝΟΒΑΩΛΩ, 28/1-2 inciz.
 ΝΟΒΥΔΟΥΝ, 120/10-11. = **Noviodunum**, **Νοῦϊόδουνον**, numele unei așezări de origine celtă de pe malul drept al Dunării, aproape de vărsare, azi Isaccea, cf. Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 2 și *Îndreptar Geografic*, Harta a IX-a a Europei, III, 10, 5.
- ΟΚΤΑΒΙΟ, 91. = Octaviu, lat. Octavianus, foarte probabil O. Augustus, împăratul roman contemporan cu Boerebista și, apoi, cu Cotiso. Cf., e.g. Suetonius, Ovidiu, Strabon.
- ΩΡΟΛΙΩ, 129/8. = Oroles, căpetenie tribală getă sau dacă, cf. Trogus Pompeius, *Historiae Philippicae*, XXXII, 3, 16.
 ΩΡΟΛΗΩ, 62/8.
 ΟΡΟΛΟ, 106/1; 106/7; 115/1.

- ΠΑΝΟΝΙΟ**, 69/4.
ΠΑΝΟΝΟ, 39/3-4.
- ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ**, 2/6.
ΠΥΕΤΑΓΟΡΥΟ, 2/9.
ΡΕΓΕ, 123/1; 76/6.
ΡΕΓΙΟ, 7/4.
ΡΙΟΜΙΟΝ, 118/2.
ΡΙΟΜΙΩΝΟ, 25/10.
ΡΙΟΜΥΝΟ, 121/1.
ΡΙΟΜΥΩΝΟ, 25/4; 25/7.
ΡΙΟΜΥΝΟ, 113/5-6;
 121/8; 121/11.
ΡΙΟΜΥΝΟΙ, 69/2.
ΡΙΟΜΥΝΟΣΥ, 69/6.
ΡΙΟΜΥΝΥ, 96/2.
ΡΥΟΜΙΩΝΟ, 25/1.
ΡΥΩΜΙΩΝΟ, 129/1-2.
ΡΥΟΜΥ, 20/3.
ΡΥΟΜΥΟΝΟ, 126/6.
ΡΥΟΜΥΩΝΥΣΩ, 126/4.
ΡΥΩΜΟΝΥ, 128/6.
ΡΥΜΥ, 127/1.
ΡΥΜΥΝΟ, 28/în text inciz.
ΡΥΜΥΝΩΣ, 16/8
ΡΥΜΥΝΥ, 40/2; 40/10;
 40/13.
ΡΥΜΥΝΥΕ, 130/11.
ΣΑΡΨ ΕΤΟ, 21/4.
ΣΑΡΨ ΕΨ Ο, 117/1.
ΣΑΡΜΑΤΟ, 40/4-5;
 40/9.
ΣΑΡΜΑΤΩ, 79/13.
ΣΑΡΜΑΨ Ο, 40/7.
ΣΑΡΜΑΘΩ, 9/1.
ΣΑΡΜΑΘΩΠ, 9/sub fig.
ΣΑΡΜΨ ΙΤΙΟ Σ Α,
 42/jos
ΣΑΡΜΙΨ ΕΤΑΥΣΑ, 16/4-5.
ΣΑΡΜΙΨ ΕΤΥΣΟ, 69/9;
 84/4; 84/fig.; 96/12;
 98/4; 121/14;
 119/7-81; 124/11-12.
- = **Pannonia**, lat. *Pannonia*, provincie romană din nordul Iliriei. cf., e. g., Trogus Pompeius, *Historiae Philippicae*, XXIV, 4, 1; – Veleius Paterculus, *Istoria Romei*, II, 39, 3.
 = Pytagora, filosof grec, cf. e.g. Herodot, *Istorii*, IV, 95-96.
 = rege, similar evident cu lat. *rex, regis*.
 = ai regelui, vezi **ΡΕΓΕ**.
 = roman, romani, lat. *romanus, -i*, cf., e.g. Dionisiu din Halicarnas, *Antichități romane*.
- = **Sargeția**, **Σαργετία**, râu în Hațeg – azi Apa Orașului sau a Grădiștii. Cf. Dio Cassius, *Istoria romana*, LXVIII, 14.
 = sarmat, sarmați, gr. Σαυρομάται, Σαρμάται, Σαυρομάτες, lat. *Sarmatae*, populații înrudite cu sciții, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17; – Herodot, *Istorii*, IV, 119; – Hipocrate, *Despre aer, ape și locuri*, 17.
- = Sarmisegetuza, “*Sarmigietuza*” fiind presupusul nume antic autohton al puternicului centru întărit, situat pe locul actualei Grădiștea Muncelului, nume poate greșit asimilat în antichitate cu *Sarmisegetuza*, gr. **Σαρμιζεγέθουσα**, cf. de ex. Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4. (Vezi observații și comentarii în cap. VI, 4 al acestei lucrări).

- ΣΑΡΜΙϣ Εϣ VΣΟ, 11/11-12.
 ΣΑΡΜΙϣ ΕΤVΖΩ, 92/10.
 ΣΑΡΜΙϣ ΕΤV Σ Ω, 28/în text inciz.
 ΣΑΡΜΙϣ ΕΤV Σ Ο, 6/4-5; 65/5.
 ΣΑΡΜΗϣ ΕΤV Σ Ο, 62/12-13.
 ΣΑΡΜΥϣ ΕΤΟΥ Σ Ο,
 25/17-18; 28/text inciz.
 ΣΑΡΜΥϣ ΕΤΟΥΣΟ,
 21/fig.; 21/jos.
 ΣΑΡΜΥϣ ΕΤVΖΟ, 92/2.
 ΣΕϣ ΕΣΘΩ, 91. = **Segesta**, Σεγεστική, Σεγεστικήν, Σεγέστης, oraș în Panonia
 Superioră, pe râul Sava, cf. Strabon, *Geografia*, IV,
 6, 10; VII, 5, 2; – Apian, *Istoria Romana*, 22, 62 și 23, 67.
 ΣΕϣ ΕΣΤΟ, 120/18. = **sciți**, gr. Σκύθαι, lat. *scythae*, populație nord-pontică. Cf.
 Herodot, *Istoriei*, IV, 9.
 ΣΧΙΤΟ, 79/dr.jos.
 ΣΧΙΤΩ, 79/11; 79/cart.
 ΣΧΗΘΩ, 79/13.
 ΣΚΗΤΟ, 2/11-12.
 ΣΚΥΤ, 42/cart.
 ΣΚΥΤΟ, 1/5.
 ΣΚΥΤΕΩ, 2/1.
 ΣΙϣ ΙΔΟΝΟΕ, 120/18. = **Singidunum**, Σινγίδονον, oraș în Moesia Superior, azi Belgrad.
 Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 9, 2.
 ΣΙΡΜΙΟ, 42/3. = **Sirmium**, Σίρμιον, oraș antic în Panonia, pe actualul râu Sava.
 Cf., de ex. Strabon, *Geografia*, VII, 5, 2; – Dio Cassius,
Istoria Romana, LV, 29; – Ptolemeu, *Geografia*.
 ΣΙΡΜΥV, 8/7.
 ΤΡΑΧΗΟ, 58/10-11. = **traci**, Θρακες, Θρηίκων, cf. de ex. Herodot, *Istoriei*, V, 3; –
 Iosephus Flavius, *Antichități Iudaice*, II, 16, 4; – Pseudo-
 Scymnos, *Descrierea Pământului*, 664, 665.
 ΘΡΟΥΠΕΥ, 91. = **trofeu**, gr. τρόπαιον, lat. *tropaeum*, -i, în general, monument
 comemorând o victorie militară, aici și cu posibil sens
 de recompensă militară.
 ΤΡΟΥΠΕΩ, 91.
 ΤΡΟΥΠΕΩ, 58/1.
 ΤΡVΠΕΙΩ, 92/2.
 ΤΡVΠΕΥΟ, 96/7.
 ΤΡVΠΕV, 92/4.
 Σ ΑΜΟΛΧΙΟΥ,
 117/7-8dr. = **Zamolxis**, Ζάμολξις, zeu get, cf. Herodot, *Istoriei*, IV,94,95-96;
 – Platon, *Dialoguri*, 156, d-e; – Strabon, *Geografia*,
 VII, 3, 11; – Suidas, *Lexicon*, II, 500.
 Σ ΑΜΟΛΣΧΟ, 130/4.
 Σ ΑΜΟΛΣΞΟΥ, 2/1; 2/7.

Σ ΑΜΟΛΕΙΥ, 96/9.

Σ ΑΜΟΛΞΣΥ, 1/1.

Σ ΟΥΡΑΣΙΕΩ, 79/11. = Zyraxes, Ζυράζου, rege sau căpetenie a geților dobrogeni, cf.

Σ ΩΡΑΣΩ, 62/5; 129/8. Dio Cassius, *Istoria Romana*, LI, 26, 5.

ZΟΥΡΟ ΔΑΒΩ, 120/10 = Ziridava, Ζιρίδανα, oraș în Dacia, cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 8, 4.

b. Prin aplicarea procedurii precedente și asupra textelor scrise cu caractere anormale se poate identifica un *al doilea sistem de scriere*, având la bază un *al doilea alfabet*, sistematic și coerent. Un alfabet anomal care nu pare a fi fost semnalat vreodată.

Textele din această categorie se găsesc înscrise pe obiectele cu nr. 10, 12, 13, 31, 39, 76, 80, 126 și 129.

Analizând ansamblul textelor scrise în acest de al doilea sistem alfabetic se observă că o parte din semnele utilizate prezintă o asemănare grafică evidentă cu unele dintre caracterele alfabetului sistematizat în tabelul nr. 1. Astfel, pe baza asemănării grafice, se pot stabili următoarele echivalențe ipotetice: Β = B; ϣ = ϣ; Ε = E; ψ sau Ψ = ψ; Υ = Y; Η = M; () sau ⊂ = O; π = Π; Ϟ = P, Η fiind comun ambelor sisteme alfabetic.

Folosind aceste echivalențe și urmând același mod de gândire ca în cazul precedent, s-a căutat de-a lungul textelor redată în acest sistem de scriere secvențe care prezintă asemănări evidente cu unele cuvinte istoric atestate, îndeosebi cuvintele înregistrate în tabelul nr. 2. Au fost identificate astfel următoarele secvențe inteligibile:

Β () Ε Ϟ Υ Β ϫ Η Ϟ, 31/9-10	= BOEPYBICTVO
Β () Ε Ϟ () Β ϫ Η Ϟ, 39/16	= BOEPOBICTETO
Β () Ε Ϟ () Β ϫ Η Ϟ, 13/17; 126/17	= BOEPOBICTO
ϣ Ε ϫ Ε Ϟ, 13/17; 80/fig.	= ϣ ENEVO
ϣ Ε ϫ ϫ Ϟ, 12/17	= ϣ ENIVO
ϣ ϫ Ϟ Ϟ Ϟ, 92/13	= ϣ ENOYO
Ϟ ϫ Β V, 10/2	= ΔABV
Ϟ ϫ Β Ϟ, 10/11-12	= ΔABO
Ϟ ϫ Β Ϟ, 31/2; 31/13	= ΔABVO
Ϟ I Υ, 72/3; 72/5-6	= ΔIY
Ϟ Υ Ε Ϟ, 10/5	= ΔYEV
ψ Ε ϫ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ, 126/17	= ψ ENVKA
ψ Ε ϫ ϫ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ, 10/4	= ψ ENVKAO
Ψ Ε Η ϫ Ϟ, 10/12	= ψ ETIO
Ψ Ε Η Υ ϫ Ϟ Ϟ, 31/13-14	= ψ ETYAO
Ϟ ϫ Ϟ Ϟ Η ϫ ϫ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ, 10/13	= ΣAPMIψ TV Σ YO
Ϟ ϫ Ϟ Ϟ Η ϫ ϫ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ, 129/fig.	= ΣAPMIψ TV Σ VO
Ϟ ϫ Ϟ Ϟ Η ϫ ϫ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ, 12/13-15st.	= ΣAPMIψ T Σ O
T Ϟ Ϟ Ϟ π Ε ϫ Ϟ Ϟ, 10/11	= TPVOΠEIV sau TPONΠEIV.

Presupunând ipotezele avansate ca fiind confirmate, cel de al doilea alfabet ar căpăta structura generală redată în tabloul nr. 3.

Tabelul nr. 3

$\text{✱} = a$	$\Psi = gi$	$\{\} = ou \text{ sau } uo$
$\text{B} = b$	$\text{U} = i$	$\text{Π} = p$
$\text{†} = ci$	$\text{Υ} = iu$	$\text{∞} = r$
$\text{✱} = ci$	$\text{†} = k$	$\text{^} = s$
$\text{⊙} = d$	$\text{X} = l$	$\text{~} = s$
$\text{⊙} = d$	$\text{H} = m$	$\text{H} = t$
$\text{E} = e$	$\text{□} = n$	$\text{~} = u$
$\Psi = gi$	$() = o$	$\Sigma = z$
	$\subset = o$	$\text{↗} = z$

Trebuie observat că în acest al doilea sistem alfabetice lipsesc echivalentele caracterelor grecești clasice Φ , Γ , X și Ξ , fapt care ar putea fi explicat prin aceea că textele anterior luate în considerare însumează un volum total de incidențe prea mic pentru a realiza apariția acestor caractere. Este însă posibil ca unele dintre sunetele redată prin caracterele clasice mai sus citate să nu fi apărut și în limba folosită în textele respective; un exemplu în acest sens ar putea fi presupusul fenomen lhl în limba geto-dacă, adus în discuție de I.I. Rusu [91], [52]. Ipoteza că acest din urmă alfabet ar fi anterior primului pare plauzibilă și merită să fie cercetată și evaluată. În intenția de a simplifica exprimarea, acest alfabet este denumit, în cele ce urmează, “preclasic”, în contrast cu cel din tabelul nr. 1, desemnat în continuare drept “clasic”.

Este interesant de subliniat că tabelul nr. 3 nu conține toate semnele alfabetice “preclasice”, ci numai pe cele care rezultă din numărul relativ restrâns de incidențe, identificabile în perechile corespondente redată anterior. Un număr de alte caractere, aparținând, fără îndoială, aceluiași sistem alfabetice vor apărea în cursul analizei privind ansamblul de texte reproduse și, în paralel, în dicționarul întocmit pe baza lor.

c. În sfârșit, pe obiectele nr. 1, 4, 8, 20, 90, 115, 116, 118, se mai deslușesc o serie de șiruri de semne complexe, sistematic repetate, care sugerează că s-ar putea să fi fost folosit și un *al treilea sistem de scriere*. Scrierile exprimate în acest din urmă sistem de semne grafice par să fie mai vechi decât celelalte două, poate chiar de natură silabică arhaică. Semnele nu se regăsesc însă în serii destul de lungi și nu prezintă regularități repetate, destul de bine marcate pentru a permite, în această primă fază de studiu, o sistematizare coerentă și a acestui tip de scriere.

2. Precizarea metodei de decodare/traducere a textelor

Din tabelul nr. 2 rezultă că absolut toate numele proprii și toate atributele ierarhice, identificate în texte prin procedeul explicat anterior, *aparțin lumii și epocii geto-dace*, fapt

care motivează și, eventual, justifică adoptarea ipotezei că textele și ilustrațiile de pe ansamblul pieselor studiate aici sunt exprimări originale sau – într-o ipoteză defavorabilă – doar plăsmuiri care *intenționează* să se refere la istoria neamului geto-dac.

În baza acestei ipoteze și cu ajutorul elementelor deslușite anterior, se poate încerca deciptarea textelor scrise în cele două sisteme alfabetice definite în tabelele 1 și 3.

Acest lucru este posibil deoarece în ambele sisteme de scriere textele sunt destul de ample pentru a satisface dubla condiție enunțată de M. Ventris în legătură cu deciptarea sa a textelor minoice – cele scrise în liniar B –: ele sunt destul de lungi ca să permită spargerea codului (*“the breaking of the code”*), și verificarea plauzibilității soluției propuse (*“the proof of a successful solution”*), [102].

Elementele de metodă care stau la baza încercării de deciptare prezentate pot fi enunțate, sistematic, după cum urmează:

1. Se admite că textele de pe plăci reprezintă mesaje dispartate, exprimate într-o limbă necunoscută, dar *sistematic-coerentă*, limbă al cărui cod de exprimare rămâne de descoperit. Mai precis, se admite premisa că textele au fost redactate sau într-o limbă antică reală, sau, dacă au fost plăsmuite mai recent, într-o limbă inventată ad-hoc, dar, și aceasta, *sistematic-coerentă* pe parcursul folosirii ei.

2. Textele sunt, în mod evident, înregistrate în scriere continuă, lipsind astfel atât un semn specific de segmentare în cuvinte – i.e. blancuri – cât și unele semne de punctuație. Acest ultim fapt se încadrează firesc în uzanțele antichității, semnele de punctuație nefiind în uz nici măcar în scrierile latine culte. Primul pas către o deciptare a acestora va fi deci căutarea unei segmentări adecvate. Segmentarea arbitrar preconizată se va dovedi adecvată dacă, și numai dacă, șirurile de cuvinte rezultate din distribuirea de blancuri în locurile potrivite vor satisface cerințele – atât lexicale cât și gramaticale – ale *limbii în care au fost exprimate textele*. Pentru a deveni inteligibile textele înregistrate în șiruri continue trebuie întrerupte *artificial* prin blancuri situate în locuri potrivite și, eventual, prin semne de punctuație, astfel încât șirurile continue de caractere să se constituie în șiruri de cuvinte inteligibile.

3. Atât lexicul cât și gramatica limbii în cauză fiind necunoscute, trebuie adoptat un *criteriu generativ* capabil să determine segmentarea șirurilor continue de caractere într-o succesiune de cuvinte semnificative, corect flexionate. Mai precis, trebuie determinat acel criteriu care, din *mulțimea segmentărilor posibile*, făcute euristic sau aleator, identifică *acea segmentare, presupusă unică*, care transformă șirurile continue de caractere într-o succesiune de cuvinte *cu sens bine definit și cu gramatică corectă*.

4. Un astfel de criteriu, foarte general și totodată bine verificat prin rezultatele obținute în cercetările lingvistice de până acum, este *criteriul etimologic*. Cazurile mai însemnate în care acest criteriu a condus la descifrări remarcabile au fost amintite în “Preambul”. Situându-se în cadrul acestui mod de raționament, E. Doblhofer recomandă în mod explicit *metoda de comparare a textului studiat cu limbile care, în mod plauzibil, ar fi putut fi înrudite cu limba în care textul a fost scris* [40, p. 310].

În consecință, *criteriul etimologic* este folosit, în cele ce urmează, în mod sistematic.

5. Deoarece toate numele proprii identificate în texte și prezentate în tabelul nr. 2 sugerează că textele s-ar referi la istoria geto-dacilor, presupunerea că limba în care aceste texte au fost scrise – sau, în caz de fals, limba pe care falsificatorul dorea să o sugereze – ar

fi fost limba vorbită cândva de geto-daci este o ipoteză plauzibilă. Totodată, plauzibilă este și ipoteza că, presupunând originalitatea textelor, *limba este unitară*, cunoscut fiind din izvoare antice că geții și dacii vorbeau aceeași limbă [98].

6. Din motive atât lingvistice cât și arheologice, presupunerea că limba vorbită de geto-daci era de origine indo-europeană se impune cu cvasi-certitudine. Totodată, se adoptă și ipoteza de lucru – neverificabilă direct și neacceptată de majoritatea romaniștilor – că *limba română primitivă s-a dezvoltat direct din geto-dacă*, sub puternica presiune a latinei populare. În aceste condiții, criteriul etimologic va fi aplicat în sensul segmentării textelor de pe plăci în cuvinte care să prezinte un maximum de asemănare etimologică, deci atât ca formă cât și ca sens atribuit, cu cele din limba română în primul rând, cu unele cuvinte utilizate în limbile învecinate dar cu o anumită arie de răspândire și, totodată, contemporane cu geto-daca. Dar, cu excepția greacăi vechi și a latinei, aceste limbi antice ne sunt fie necunoscute, cum este cazul celtei, fie doar imaginabile prin reconstrucția pe baza continuatoarelor lor târzii. Așa sunt vechea germană de sus în paralel cu vechea engleză sau, amintind doar pe unele mai apropiate, vechile limbi nordică, franceză, irlandeză, slavă.

În consecință, operația de segmentare a textelor în cuvinte se va baza, într-o primă aproximație, pe încercarea de a obține o asemănare cât mai convingătoare între ipoteticele cuvinte geto-dace astfel decupate – inițial, pe bază de simplă asemănare formală – din textul continuu, și eșantioanele limbii române în primul rând, apoi a acelor din latină, din vechile limbi greacă, germana de sus, engleză, franceză și slavă. Delimitarea astfel conturată nu este în nici un fel restrictivă, ea fiind determinată doar de cunoștințele autorului.

7. Deoarece nu numai lexiconul ci și gramatica limbii gete sunt, în prima fază de lucru, încă necunoscute, segmentarea textelor în ipotetice cuvinte geto-dace se face neglijând fenomenul de flexionare. Asta înseamnă că fiecare cuvânt rezultat din segmentarea astfel condusă este înregistrat ca unul independent. Ulterior, cuvintele astfel obținute vor putea fi distribuite în grupe, determinate pe baza asemănării de formă și de înțeles între formele flexionate înregistrate, – a variantelor în care apar în funcție de context – distribuție din care se vor putea deduce, în final, formele și procedeele flexionare corecte.

8. *Criteriul etimologic* singur nu este însă în măsură să determine segmentarea completă a textelor în cuvinte plauzibil-semnificative. Pentru segmentele de semne din text rămase fără analog etimologic, de fapt nu foarte numeroase, s-au atribuit sensuri compatibile cu ipoteticul context provizoriu, revelat incomplet prin aplicarea criteriului etimologic.

Cuvintele din această categorie sunt înregistrate în dicționar cu sigla *m.s.*, amintind faptul că sensul le-a fost atribuit din *motive semantice*.

9. Dicționarul întocmit cu ipoteticele cuvinte identificate conform acestei metode este reprodus în cap. IV. El face posibilă, într-o primă abordare, traducerea textelor de pe plăcile studiate. Piesele purtătoare ale textelor folosite la alcătuirea dicționarului sunt prezentate în cap. III, concomitent cu traducerea – propusă ca o *încercare inițială*, și care, formal, precede dicționarul din cap. IV.

Trebuie ținut seama de faptul că dicționarul și ansamblul de traduceri propuse nu au fost definitivate independent, ci s-au conturat, în mare măsură, concomitent, ca rezultat al unui *proces de încercare-verificare-corectare extins de-a lungul cercetării întregului ansamblu de texte*, proces algoritmic în mare, dar euristic în detalii.

10. În dicționarul prezentat în cap. IV sunt redată formele presupuselor cuvinte gete, urmate de numărul plăcii/numărul rândului de text – socotit de sus în jos – de unde a fost extras cuvântul și, în continuare, echivalentul din limba română contemporană atribuit, *în primă aproximare*, urmat de etimonul similar ca formă și sens.

La întocmirea dicționarului, *analogia de formă* a fost evaluată pe baza unor criterii mai puțin severe decât cele preconizate de specialiștii care explică desprinderea limbilor europene din ipotetica bază indo-europeană comună (inițial desemnată ca “*uhr-indogermanische Sprache*”) pe baza evoluției lingvistice. S-a procedat astfel deoarece majoritatea regulilor de derivare/transformare a cuvintelor din presupusa limbă indo-europeană originală, *reconstruită prin mijloace teoretice*, sunt, la rândul lor, constructe teoretice clădite pe o bază încă, în mare măsură, ipotetică (Referindu-se la limba indo-europeană originală, scriitorul G. Herm caracterizează, cu humor, procedeul prin sugestia: “*renașterea unei limbi care, poate, nici n-a existat*” ([62], p. 100).

11. În procesul de deciptare/traducere a textelor s-a acordat prioritate *metodei de analogie etimologică a cuvintelor*, căutarea intuitivă a sensului contextual fiind lăsată pe plan secund. Prin aceasta s-a putut verifica dacă, astfel tradus, textul capătă un sens coerent în ansamblu. În mod încurajator, de cele mai multe ori sensul de ansamblu a rezultat direct prin asocierea cuvintelor cu semnificația corespondentelor etimologice.

12. În toate cazurile în care deciptarea a condus la mai multe soluții posibile, s-a preferat prezentarea celei mai plauzibile, fără a le mai menționa pe celelalte. S-a procedat astfel pentru a nu rupe unitatea expunerii și, totodată, din convingerea că, ulterior, în urma unor studii amănunțite și mult mai riguroase, soluțiile propuse aici vor trebui amendate, eventual chiar în întregime modificate.

Textele studiate, analizate și prelucrate sistematic prin metodologia descrisă mai sus, au permis descifrarea și traducerea, în primă aproximare, a înscrisurilor de pe 74 piese-vestigii. Prin această încercare au fost identificate mai mult de 2300 forme flexionate înregistrate în dicționarul care este prezentat în cap. IV al acestui volum.

Capitolul III reproduce în imagini fotografice totalitatea pieselor din categoria de vestigii definită mai sus. În paralel cu aceste imagini sunt redată transliterările textelor descifrate, cu traducerea și ipotetica interpretare propusă de autor pentru succesiunea de caractere care au permis o astfel de prelucrare.

În mod cert, multe din ipotezele, interpretările și concluziile cuprinse în prezentul studiu vor trebui reconsiderate, amendate sau reformulate. Autorul deploră faptul că în primele etape de lucru, el nu a reușit să obțină sprijinul unui filolog indo-europeanist care, fără îndoială, ar fi imprimat studiului mai multă rigoare.

În aceste condițiuni autorul a trebuit să decidă singur modul de ieșire din următoarea dilemă: să lase, în continuare, subiectul prezentului studiu în întuneric – *cu pericolul ca fondul de mărturie semnalat aici să rămână necunoscut generațiilor viitoare* – sau să-și asume răspunderea prezentării unei prime interpretări în această încercare de “dezghețare a subiectului”. Abordare criticabilă, desigur, dar, prin chiar această ofertă, provocatoare de reacții care s-ar putea dovedi revelatoare.

Prezentul volum este explicitarea modului, desigur temerar, de a ieși din dilema menționată.

III. VESTIGII FOTOGRAFIATE, TRANSLITERĂRI DE TEXTE, TRADUCERI PROPUSE, COMENTARII

1. Precizări preliminare

În cele ce urmează, piesele sunt prezentate în ordinea numerotării fotografiilor inițiale, cea din anii 1944-46, conform precizărilor făcute la sfârșitul paragrafului I. 2. Ele sunt redată aici în reproduceri fotografice asociate, acolo unde calitatea fotografiei și modul de scriere o permit, cu o transliterare a textului și o propunere de traducere, comentarii explicative, corelări cu vestigii înrudite și, în încheiere, cu eventuale remarci particulare.

În transliterări, rândurile sunt numerotate începând cu 1 – *de acolo de unde începe textul analizat*. Asta înseamnă că nu se iau în considerație rândurile scrise în alt sistem de caractere decât cel al textului redat.

Păstrarea ordinii din numerotarea originală a pieselor face ca, în succesiunea textelor mai ușor inteligibile, cum sunt, de pildă, cele de pe obiectele nr. 1, 2, 5, 6... etc., să apară, intercalate, și înregistrări total neinteligibile, ca cele de la numerele 3, 4, 17, 19, 45, 67, 90, 95, 109, 110, 114, 116 și 125, sau unele ceva mai greu de tălmăcit, cum sunt cele de pe obiectele nr. 7, 8, 10, 15, 18, 22, 23, 31, 39, 40, 52, 72, 76, 84, 92, 96, 107, 108, 112, 113, 115, 119, 121, 122, 123, 124, 129 și 130. Acest neajuns nu s-a putut evita. Alternativa ar fi impus schimbarea numerotării inițiale, lucru nedorit.

Analizarea pieselor în această ordine, cu toate că mai aridă, familiarizează pe cititor, chiar de la primele reproduceri, cu dificultățile inerente deciptării unor texte fără analog cunoscut și cu o origine învăluită în mister. Cititorului grăbit, care preferă o abordare facilă, i se recomandă lectura studiului în ordinea plăcilor "facile", asta însemnând numerele 1, 2, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 16, 20, 21, 22, 28, 35, 42, 58, 62, 65, 69, 79, 80, 91, 94, 98, 106, 111, 117, 118, 120, 126, 127 și 128.

2. Piesele ansamblului

Placa nr. 1

Σ ΑΜΟΛΞΥ Ο Δ 2|Ε Σ Ο ΛΥ ΣΚΑΔΥΝ 3|Ο ΚΑΤΥΡΕ Α Ψ Ε Σ ΑΤ 4|Ο Α ΜΟΑΣΑ Α Ψ Ε ΤΟ
5|ΡΑ ΣΚΥΤΟ ΔΑΒΙΥ 6|ΣΥΟΣΑ Ψ ΕΝΙΟΚΛΟ 7|ΚΟΠΟ ΒΙΣΙΚΑ ΔΙ Ο ✱ ΥΟΣ

ZAMOLXIU A DĂRUIT LUI SCADIUN UN OBSERVATOR (sau, calchiat, o “cătoare”) AȘEZAT LA MOȚUL (“în vârful”) ACELUI TURN AL ORĂȘTIEI SCITE, ȘTIUTA (în sens de vestită) GENUCLA, LA CAPUL TEMPLULUI (probabil, “sanctuarului”) ACELORA DE AICI.

Zamolxis presented Skadiun with an observatory located at the top of the tower of the Scythian commonalty, the well-known Genukla, at the head of the temple of those living there.

Textul de la partea superioară a plăcii este scris cu caractere arhaice, fiind, neinteligibil deocamdată.

De remarcat, așezarea celor două chipuri în cartuș, ca o posibilă reprezentare a unei supremații conjuncturale de pace, simbolizate prin situarea chipului zeiței păcii – încununată cu aripi și cu efigia unui elefant, figurat în profil, eventual simbol de înțelepciune și de putere bine stăpânită – deasupra figurii ianiforme a zeului războiului. Aceeași asociere de

chipuri emblematice se regăsește și pe plăcile nr. 1, 11, 40, 117, chipuri care se regăsesc însă figurate și separat, pe placa 42.

Chipul ianiform, observabil pe plăcile amintite mai sus, nu diferă cu nimic de cel aflat pe piesele monetare de tip geto-dac sau celtic, descoperite pe teritoriul țării noastre [88], [62].

Forma lingvistică și sistemul de scriere a textului – cu referire la vremea lui Zamolxis (sec. VI î.e.n. cf. [98] XVI, 2, 39, apud [20], p.164) – nu diferă esențial de cele referitoare la epoci ulterioare, încheiate în zilele lui Decebal. Utilizarea formei arhaice a caracterului ✱ în loc de ✚ împreună cu scrierea arhaică, neinteligibilă, din primele rânduri de pe placă sunt singurele indicii privind vechimea mai mare a acestui vestigiu comparativ cu altele.

Placa nr. 2

Σ ΑΜΩΛΣΞΟΥ ΔΕ ΓΕΩ ΑΜΟΥ ΝΕΩ ΣΚΥΤΕΩ ΔΥ 2|ΛΙΩ ΦΥΟ ΑΩΥ ΣΙ Ο ΓΑΡΕΥ
 ΜΑΣΩ ΔΥΕ ΔΟΥ ΕΣΑΥ 3|ΜΩΥΑ ΞΙΝΔΥΩ ΕΡΙΟ ΔΕΓΕ ΔΩ ΔΕΟ ΧΑΤΩ ΣΟΥ 4|Α
 Σ ΩΝΥΟ ΣΩΥΕ ΦΙΩ ΑΡΕΠΠΥ ΣΩ ΔΕΓΕ ΡΑΤΥ ΠΗ Ι 5|ΔΙ ΕΣΩΥ ΔΟΑΩΥ ΣΗΟ
 ΕΓΕΠΤΙΩ ΝΟΕ ΔΩ ΟΥ Ι 6|ΛΩ Σ ΕΗ ΒΟΥΝ ΔΩΛ ΛΩΥΑΗΥ ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ ΑΤ 7|ΕΧΙΩ
 Σ ΑΜΩΛΣΞΟΥ ΣΗ Α ΓΕΝΙ ΕΒΕ ΣΗ ΚΥΟΥ 8|Α ΣΩ ΛΟΣΕΗ ΦΩΧΙΟ ΓΕ ΚΕΠΡΗΤΙ ΛΕ
 ΝΟΠΩ ΥΤ 9|Ω ΣΩ ΙΑΟ ΩΥΕ ΣΟ ΩΝ ΤΑΧΟΥ ΠΥΕΤΑΓΟΡΥΩ ΟΥ 10|ΛΩ ΝΩΥ ΠΗΟΤΡΑ
 ΒΕΛΙΤΕΑ ΣΥ Ω ΟΝΤΩΥΡΝΑ 11|ΣΩ ΑΕ ΟΝΤΟΥ ΠΑ ΜΩΙ ΛΟΑΣΩ ΤΑΛΟΥ ΗΛΩ ΣΚ
 12|ΙΗΤΕΟ ΥΩΚΩΥ ΡΑΦΗΟ Ω Ρ 13|ΗΝΟ ΡΥΠΙΝΩ ΦΕΤΗ ΩΥ 14|ΚΡΥΣΑ ΔΙΕ ΔΟΣΕ ΣΗ
 ΡΩΠΟ ΩΝ ΙΟΔΩΥ ΛΟΡΩ ΔΙ Ε 15|Ω Σ ΗΟ ΥΟΥ = Μ = Π = Σ Β

În interiorul figurii centrale – care pare să reprezinte o poartă sau un altar – se poate descifra textul: ΑΒΑΡΙ 2|ΣΩ Σ Α 3|ΜΞΩΥ

MARELUI ZAMOLXIS DE PEȘTERĂ ÎI PLACE NOU ACOPERĂMÂNT DE LA FII SĂ AIBĂ, ȘI O GĂTEALĂ BĂTUTĂ DIN DOUĂ EBOȘURI, TURNATE CÂND ERA CĂLUGĂR AL ZEIȚEI HATOR, SORA SOARELUI. AI SĂI FII NELEGITIMI, SUB CĂLUGĂRIE ZĂMISLIȚI, ÎN IDEE PIOASĂ (“gând conform obiceiurilor firești”), AU FOST DAȚI ALOR SĂI DIN EGIPT. TURME DE OI EL ZEILOR A ÎNCHINAT, DE L-A LUAT PYTAGORA ASOCIAT. MARELE ZAMOLXIS ȘI-A CÂȘTIGAT PLECAREA ȘI CHIUIE SUB SCÂNTEILE FOCULUI TROZNIND VESELLA ÎN OPTAREA IUTE SUB A LUI PRIVIRE. SUB UN ACOPERIȘ MARE, PYTAGORA PRIVEȘTE LA O NOUĂ PIATRĂ, DEZVELITĂ PE O FAȚĂ. ALE EI SEMNE, INTALIAȚE PE MOALE, (e) CITEȘTE, ACELE FOARTE ÎNALTE (poate în sens de: savante) SCITICE ÎMPODOBIRI (textual, JOCURI), TRASATE (cu) O TRESTIE PRIN CRĂPARE FĂCUTĂ, SCRISE DE ANDOASELEA ȘI ÎMPĂRȚITE ÎN IUDAICE VORBE DE A LOR ZILE DE VESELIRE (“sărbătoare”?).

The great cave-lodging Zamolxis would like to obtain a new garment from his sons as well as an ornament made of two hammered sketches cast when being a monk to the goddess Hator, the Sun's sister. His illegitimate sons, conceived while in sanctity, were, with pious intent, entrusted to his relatives in Egypt. Flocks of sheep he dedicated to the gods to be Pythagoras' associate. The great Zamolxis has won his departure and shouts with joy as the fire sparks and crackles cheerfully in the quick nightfall under his gaze. Under a big roof, Pythagoras studies a new stone uncovered on one side. He reads its signs, those very skilful Scythian adornments traced when soft with a cracked reed, inversely written and separated into Judaic holiday words.

Literele răzlețe de la finele textului reprezintă, foarte probabil, prescurtări cu sens încă neclar. Textul aflat în interiorul figurii centrale – altar sau poartă – este interpretabil ca: **ΑΒ ΑΡΙΣΩ Σ ΑΜ(ολ)ΞΩΥ**, cu ipoteticul sens de: DE LA RIDICAREA MARELUI ZAMOLXIS.

Este interesantă precizarea din text “...la apusul iute...”, deoarece se știe că, la latitudinile mici, deci și în Egipt, înnoptarea se produce sensibil mai iute decât în ținuturile carpato-danubiene, fapt care putea să pară remarcabil unui get.

Izbitoare este și descrierea pietrei “dezvelită pe o parte”, care fusese scrisă, “pe moale”, cu o “trestie crăpată”, descriere de o incredibilă acuratețe a caracteristicilor unei tăblițe de lut și “sigilarea” ei în “plic”, tot din lut, procedeu atestat prin vestigii arheologice și documente (cf. [44]).

De asemenea, mențiunea “scrise de andoaselea și întrerupte în iudaice cuvinte” pare a fi expresia mirării unui get obișnuit cu sistemul de scriere continuă și de la stânga spre dreapta, care diferă prin aceasta de scrierea cuneiformă babiloniană sau de cea ebraică.

Herodot (*Istorie*, IV., 94) atestă prezența lui Zamolxis în Samos, ca sclav al lui Pytagora, iar Huszti [63. A], afirmă, fără a cita sursele pe care se bazează, că Zamolxis ar fi studiat împreună cu Pytagora în Egipt. Ambii autori precizează că el s-a întors apoi acasă, în țara geților.

Este firească presupunerea că cele două portrete de la partea inferioară a plăcii ar putea să-i reprezinte pe Pytagora și pe Zamolxis, acesta din urmă închipuit cu o căciulă complicată din blană, așa cum îi ședea bine unui “barbar” din ținuturile bântuite de Boreus.

Textul de pe această placă este ușor de descifrat, scris fiind cu caractere “clasice”, dar este adevărat, cu unele anomalii precum în loc de A, și cu valoare incertă. Decriptarea textului este însă mult mai dificilă, șirul de caractere descifrabile dovedindu-se refractar la segmentarea în cuvinte, conform cu dicționarul întocmit *pe baza ansamblului de texte* sau cu etimoane indoeuropene, adecvate procedului utilizat în prezentul studiu.

Frecvența mare de apariție a caracterului X = lhl și lipsa totală a lui ψ și \ast ne sugerează că textul de pe această placă s-ar putea să nu fi fost exprimat în aceeași limbă cu aceea a textelor deciptate de pe alte plăci.

Așadar, problema deciptării acestui text rămâne deschisă. Singura grupare de semne eventual semnificativă este $\Sigma \Omega P \Sigma IE ()$, posibil a fi numele unui conducător de trib din lumea geto-dacilor. Numele este înscris, de altfel, în dreapta portretului aflat în cartuș, dar este înregistrat și în text, în rândul 11, sub forma $\Sigma \Omega P \Sigma HE ()$.

Placa nr. 4

Placa nr. 4 prezintă, în cele două cartușe laterale înscrise în relief, cuvinte rediate aparent, cu caractere "clasice", dar atât de complex imbricate între ele încât descifrarea lor și interpretarea ulterioară a textului nu pare posibilă în această primă etapă de studiu.

Scena figurată în cartușul central se regăsește, foarte asemănătoare, pe plăcile 8 și 98, și, aparent identică, pe placa 12. Pечеțile din rândul de sus – triunghiulară cu figură neclară în interior, bufniță așezată pe cracă sau pe provă de navă, dreptunghiulară cu figură de bovidu în picioare, pătrată cu semne amintind hieroglifile egiptene, triunghiulară cu litere înscrise în interior – sugerează că placa ar putea avea un caracter comemorativ sau de înțelegere intertribală.

ΣΑΡ Ψ Ε ΔΑ Β

ΔΙΤΕ Ψ Ε ΝΟΣΤΕΟ ΔΑ Ψ ΕΟ - ΣΟ 2|ΤΟ ΒΑΛΟ - ΔΙΕ Ψ Ε Ο ΠΡΙΝΔΕ ΡΟ 3|ΤΟ Ψ ΕΟ ΟΝ
 ΣΟΛΕ ΤΟΛΕ ΡΥΜΥΝ 4|Ο ΣΟΤ ΔΟΜΙ Ψ Ο ΚΟ ΣΕ ΔΟΣΟΥ 5|ΑΡΜΟΣΟ ΣΤΟ ΠΙΤΟ ΔΙ
 ΟΝ Ψ Ε 6|ΡΕ ΣΟ ΔΕΨ ΙΝΟΤΥ Ψ ΕΟ ΠΡ Ψ ΙΛΟ 7|ΝΟ Ε ΑΣΟΝΔΙΟ ΣΟ 8|Π ΙΟ Ψ Ι
 Ε Σ ΕΡΟΤΑ ΓΟ 9|ΡΙΟ Α Ψ Ε ΝΟ ΠΟΣΕΡ 10|Α ΝΟΣΤΙΟ ΔΑ Ψ ΕΟ Τ 11|ΡΑΣΟ + ΠΕΤΟΣΙΟ

SARCINA ORĂȘTIEI

ZIȚEȚI ASTA DACILOR NOȘTRI: LĂSAȚI-VĂ ÎN VALE! (Din) ZIUA ÎN CARE OR PRINDE RĂDĂCINI CELE ÎN SCOCUL TOLOSULUI (templului rotund al) SOARELUI AL (pro?) ROMANILOR, LOCUIȚI CU EI, ÎN DOSUL ARMATEI. STAȚI PITIȚI (până în) ZIUA ÎN CARE S-OR DUCÊ ÎNOT ("plutind pe apă") CEI URMĂRIȚI DE NOI ȘI AZVĂRLIȚI-VĂ ASUPRA(?) ACELA CARE PE JIU E ZĂRIT. CHEMAȚI DIN GURĂ PE ACEI AI NOȘTRI (care) VOR POSEDA A DACILOR NOȘTRI ÎMPUTERNICIRE (cu sens posibil de "emblemă", sau "stindard"). + PETOSIO

THE COMMONALTY'S TASK. Tell this to our Dacians: Go down in the valley! On the day that roots grow in the trough of the sun's round temple of those friendly to the Romans, live with them at the rear of their army. Stay put until the day those trailed by us float away and throw you on those on the river Jiu. Call by voice those of ours who possess the mandate of our Dacians. PETOSIO.

Textul incizat este greu descifrabil pe fotografie.

Este plauzibilă, în rândurile 8-9, și segmentarea: Σ ΕΡΟΤ Α ΓΟΠΙΟ, cu sens de *chemați din gură*. Segmentarea Α ΓΟΠΙΟ este considerată plauzibilă în baza posibilei analogii cu vechiul francez “à voix”.

Textul – dacă tălmăcirea propusă s-ar dovedi veridică – ar fi de un deosebit interes deoarece ar atesta, *nemijlocit*, o conducere politico-militară centralizată în societatea geto-dacă.

Placa nr. 6

ΔΙΤΕ ϣ Ε ΝΟΣΤΕΟ ΔΑ ϣ ΕΟ ΤΟ 2| ϣ ΕΟ ΡΥΜΥΝΥ ΣΟ ΣΤΟΠ ΤΟ Α 3| ϣ Ε ΟΝ
 ΠΟΣΕΡΕΑ ΝΟΣΤΙΟ Δ 4| Α ϣ ΕΟ ΣΟΡΟΜΕΣΟ ΑΟ ΣΟ ΣΑΡ 5| ΜΙ ϣ ΕΤΥΣ Ο ΣΟ
 ΚΟΤΟΠΟΛΟ Β 6| ΟΙ ϣ ΙΡΟ ΣΟ ΛΙΣΤΟ 7| ΔΕ ϣ ΙΟ ΠΑ ϣ ΙΕΟ 8| ΔΙΥ ΦΙΣΕ ΥΝ ΒΙΣΥ 9| ΚΟ
 ΑΔΕΣ ΔΙΥΟ Σ 10| ΑΒΕΛΟ ΤΡΑΣΟ 11| ΔΙΕ ϣ Ι ΧΙΛΛΙΑΡΧ 12| ΥΥ ϣ ΕΤΑ Σ ΥΡΟΒΑ 13| ΔΟ

ZICETI ASTA DACILOR NOȘTRI,
 TUTUROR CELOR PROROMANISĂ (se)
 OPREASCĂ TOȚI ACI, ÎN (sau pe)
 STĂPÂNIRILE DACILOR NOȘTRI:
 SUPUSU-S-A SARMIGIETUZA SUB

Say this to our Dacians, to all those friendly
 towards the Romans, to halt here all of them
 on the possessions of our Dacians:
 Sarmigietuza surrendered to the rule of the
 Boiciero's high priest, under Diegi's

MARELE PREOT AL BOICIERILOR, SUB ASCULTAREA LUI DIEGI. ZEIȚEI (sau zeului) PĂCII SE FACE UN ALTAR LIPIT (de cel) AL ZEULUI RĂZBOIULUI. ÎMPUTERNICITU (l-au) PE DIEGI HILIARH AL CETĂȚII SURPATE.

submission. A shrine will be built to the goddess of Peace, next to the one dedicated to the god of War. Diegi is empowered as military head in the crumbling citadel.

Traducerea propusă fiind problematică, ea este doar o sugestie la prima încercare. Interesant de observat este faptul că, lângă altar, stă figurat doar stindardul cu cap de bovideu, cel în formă de balaur, care, în mod obișnuit este reprezentat alături, lipsind în cazul de față.

Dacă textul astfel tradus s-ar dovedi fiabil, el ar putea, în mod plauzibil, fi pus în legătură cu urmările primului război daco-roman. Textul incizat este dificil sau chiar imposibil de descifrat după fotografie.

Placa nr. 7

ΕΡΥΓΗΡΙ ΕΩ Ο ΡΕΒΟ Σ Α ΒΗΟ VKV Ε Τ 2|ΡΑΚΙΩ ΡΕΝΗ VNYO ΠΟΡΧΗΝΔΟ ΩΝ Ι
 3|Ο ΣΩΝΘΗΕΟ ΜΑΧΗΔΩΝΙΟ ΕΣΣΥ 4|Ι ΩΝ ΠΣΕ ΡΕΓΙΟ ΦΥΛΗ ΠΩΥΕΝΙ Ω 5|Ν
 VΑΔV ΟΥ ΚΩ ΝΟΣΘΕ ΡΙΕΩ ΕΛΗ Ε 6|ΚΑΡΗ ΛΟ ΛΕΡΥ ΩΛΟ ΡΑΓΕ ΘΕΡΟ ΝVΑ
 7|ΡΩΠΑ ΛΗ Ε ΛΕΣΑ ΔΥΕΩ ΔVNH ΓΕΛΙ 8|ΩVΚΟ ΓΕΤΟ ΘΥ ΣΕV ΓΡVΠΕΟ ΚΟ ΡΗ 9|Ν
 ΣΟ ΓΕΤΟ ΛΥΩ ΑΣΟ ΣΟΜΕΣ ΥΣ 10|Ο ΠΩΘΥ ΒΗΣΟ ΔΑ ΜΑΡ 11|ΥΩ ΦΙΛΗΠΩV Α ΔΕΛ
 ΟΠ 12|ΑΧΗΕΟ Σ ΥΕΩΥ 13|Ε ΤΟ ΜΕΘΕ ΟΣΙΩ ΣΥΕ Ρ 14|ΑΤΙ ΦΗΩ Ε ΠΥΟ ΡΩΘ ΟΒ
 15|ΙΩ ΣΟ ΟΥΕ ΓΕΛΕ ΡΙΤΩΡΩ

LE-A PUS ÎN FAȚĂ (ridicat) O POFTIRE: SĂ VINĂ ACOLO UNDE ESTE DRUMUL; ÎN FUGĂ SĂ SE UNEASCĂ, PORNIND PE ACELE POTECI ALE PAJIȘTILOR MACEDONIEI, ÎN ÎNSĂȘI AI REGELUI FII POIENI; ÎN MERSUL OILOR, CU AI NOȘTRI, A RÂURILOR VADURI SĂ TREACĂ, ȘI SĂ CARE LA CULCUȘUL ȚĂRĂNĂREAVĂN, NOUĂRĂPĂ (cu sens probabil de val de pământ) SĂ PREGĂTEASCĂ, ȘI SĂ ÎMPLETEASCĂ O DUBLĂ ÎMPREJMUIRE DIN STEJARI SUBȚIRI TUNȘI, SOLID ȚESUȚI ÎMPREUNĂ CU STUF, SĂ PĂZEASCĂ AȘEZAREA AȘA PUSĂ, (ca să) POATĂ VIȚĂ DE VIE DA MARELUI FILIP, ȚĂRĂNĂREAVĂN (în sens de depășește în strălucire) ZIUA (în amiază) MARE. CHEAMĂ PE TOȚI SĂ SE ÎNTĂLNEASCĂ LA OSPĂȚ. AI SĂI FII LEGIUIȚI ȘI ROATA PIUEI PIAPTĂNĂ (textual, îndreaptă) PRODUSUL TUNSULUI OILOR SALE.

He put forward an offer: To come to the road; to unite in a hurry and start moving on those paths of the Macedonian meadows, in the King's own meadows; at the sheep's pace, together with our sheep, to cross the streams' fords and to carry fresh earth to their fold; to extend a new earth-wall and ditch, and to weave a double-enclosure of trimmed thin oaks interlaced with reeds; to guard the settlement so arranged to be able to give grapevines to the Great Philip, the one brighter than midday light. He calls on all to convene at the feast. His legitimate sons and the mill wheel comb the yield of his sheep's shearing.

Textul pare să descrie întemeierea, în ținuturile Macedoniei, a unei așezări pastorale getice situată, dacă se dă crezare textului tradus, pe domeniile lui Filip al II-lea însuși, și asta la dorința lui. Indicațiile referitoare la construcția și amenajarea acestei așezări par extrem de interesante, îndeosebi cele privitoare la împrejmuire și la pieptănatul lânii la roata piuei, desigur mânată de apă, o tehnică încă în uz și azi, la Rucăr (Muscel) de pildă.

Traducerea adoptată pentru ultima propoziție nu este singura plauzibilă, varianta ...ΠΥΟΡΩ ΘΟΒΙΩ..., cu sensul de ...*piuarii tobează*... fiind tot atât de plauzibilă.

În colțul din dreapta jos se distinge un semn neuzual, interpretabil ca o iscălitură a aceluia care a întocmit textul, în timp ce pecetea centrală constituia, fără îndoială, certificarea conținutului textului de către stăpânitorul puterii locale. În prezenta fază a studiului, textul din pecete se dovedește însă neinteligibil.

Placa nr. 8

AN APAY ΣIVTYO Σ Ω 2|HE ΣO NOIXT OIX 3|OY ΣETI MOYN 4|ΔABY ΓEOYV 5|ΣYPMYV (-)

LA CHEMAREA VESTITULUI ZEUS – SUB AI NOPTII OCHI, ACELE ȘAPTE LUNI – CEI DIN ORĂȘTIE PÂNDESC (sau VEGHEAZĂ) PE CEI DIN SIRMIIUM

At the call of the celebrated Zeus – under the night's eyes, i.e., the seven moons – those of the commonalty survey Sirmium.

Scrierile de pe placă se grupează în două texte distincte. Unul, scris cu caracterele alfabetului “clasic”, ocupă rândurile 3-7, îmbrăcând scena centrală. El a fost reprodus mai sus, împreună cu traducerea propusă.

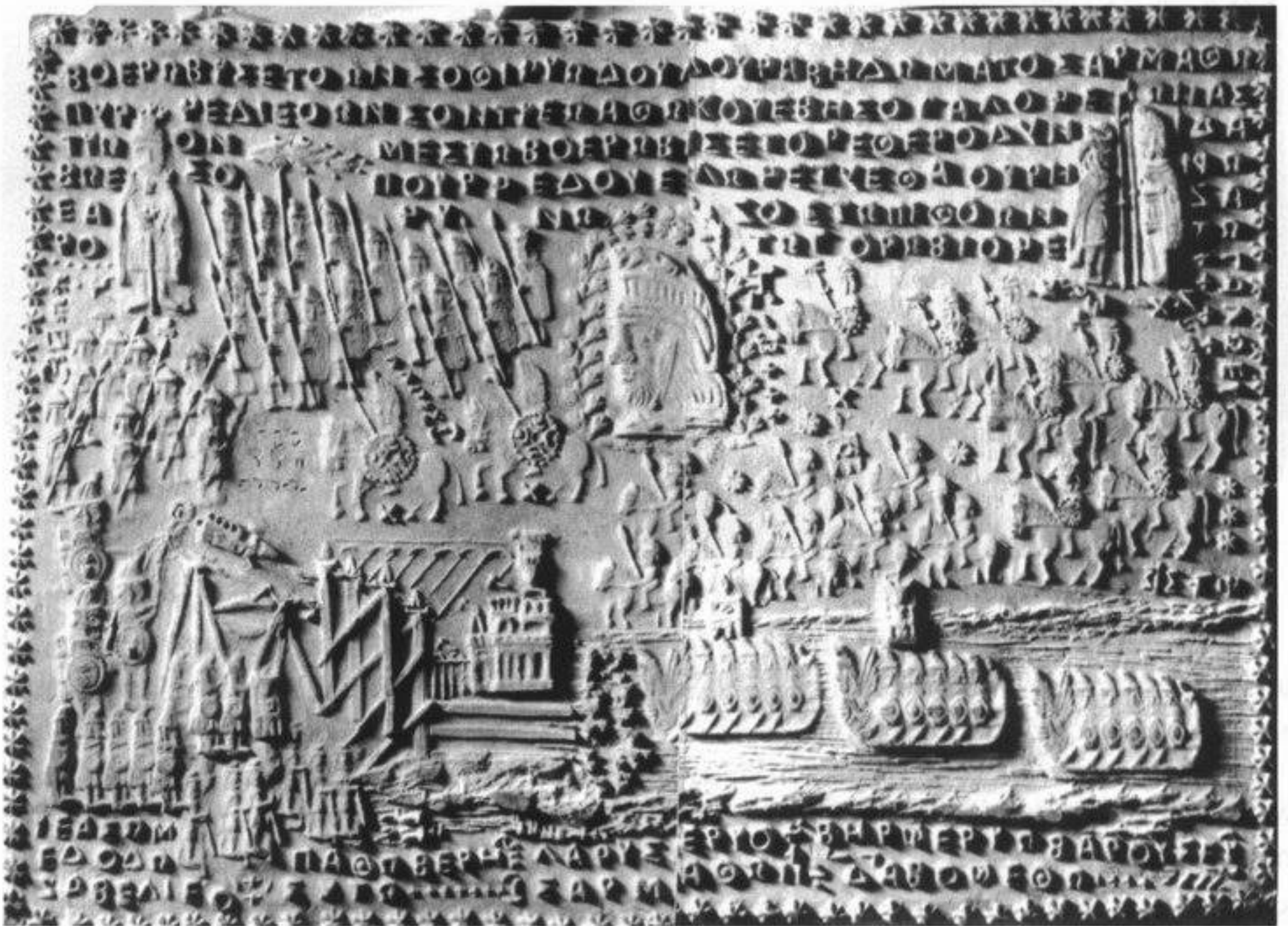
Al doilea text este scris într-un sistem cu caractere arhaice, înșirate în rândurile 1, 2 și 8, 9, 10. Cu toate că este ușor de descifrat, acest din urmă text, din cauza singularității sale, nu face posibilă stabilirea sistemului alfabetic în care a fost scris, și nici decriptarea sensului său.

Se poate deduce din grupurile de caractere și , de la extremitatea din dreapta a rândurilor 9 și 10, dacă li se atribuie, ipotetic, semnificațiile Zamolsiu și Sargetia, valorile alfabetice specifice: = lml, care se încadrează în același sistem cu = lnl, = ll, = lsl, = ltil, la care se pot adăuga = ldl și = luol, altfel stilizate, dar similare cu echivalentele lor din alfabetul preclasic (tabelul nr. 3).

Scena centrală ar putea fi o ilustrare a textului decriptat, călărețul înarmat cu lance reprezentând paza de noapte la un templu în care o Victorie înaripată ține în mână o coroană, simbolizând probabil încheierea unei păci pre- sau postconflictuale. Figurile, privite atent, oferă unele indicii în legătură cu procedeul de confecționare a plăcilor. Muchea ușor observabilă sub picioarele calului, prelungită, aproape imperceptibil pe laturile unui

pătrat ce încadrează călărețul, precum și conturul templului, și “modelé”-ul chipurilor, sugerează că figurile ar fi fost obținute prin baterea unei foițe de metal subțire – poate din aur, material extrem de ductil – cu poansoane-șampilă pe un suport din lemn moale. Metoda este cunoscută din antichitate, folosirea ei fiind atestată la traci încă din secolul VI î.e.n. (cf. [57.A], p. 122 și planșa XLVII/78 de ex.). Literele puteau fi formate apoi – una câte una – prin același procedeu de poansonare. În sfârșit, în partea negativă a foliei astfel prelucrate, concavizată din motive tehnologice, s-ar putea să se fi turnat plumb, pentru rigidizarea ansamblului.

Placa nr. 9

ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ ΩΝΣΟΘΙ Ϝ ΥΩ ΔΟ ΥΔΟΥ ΡΑΒΗ ΔΩ ΜΑΤΟ ΣΑΡΜΑΘΩ 2|ΠΥΡΡΕΔΙΕΟ
 ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ ΑΘΩΚΟΥΕ ΒΗΣΟ ΓΑΛΟ Ϝ Ε ΩΝΑΣ 3|ΤΥΩ ΟΝ ΜΕΣΥΩ
 ΒΟΕΡΩΒΙΣΕΤΟ ΡΕΘΕΡΟ ΔΥΝ ΔΑ 4|ΒΩΕ ΣΟ ΠΟΥΡ Ϝ ΕΔΟΥΕ ΛΩ Ϝ ΕΤΥΕΘΑΟΥ
 ΡΗΝΩ 5|Ε Α Ϝ ΥΝΩ Σ ΟΕ ΤΟΠΙΘΟ ΩΝ Σ Α 6|ΡΟ ΤΩΤΟ ΡΩΒΙΟ Ϝ ΕΤΩ ΓΑΛΩΕ.

Text sub figuri: ΥΕΑΣΩ ΜΕΔΟ ΔΩ Σ ΑΒΕΛΙΕΟ ΠΑΘΩ ΒΕΡΗ ΣΥΤΩ++++++ ΛΑ
 ΡΥ ΣΕΡΥΟ ΣΑΡΜΑΘΩΠΙ – ΒΗΡ ΦΕΡΥΩ ΒΑΡΟΥ ΣΕ ΥΟ ΔΑΒΟ Ϝ ΕΘΩ++++-///

În stânga, scris pe verticală: Ϝ • Ϝ Ε □ Υ ()

a) BOEREBISTA, ÎNSOȚIT DE ÎNȚELEPTUL IUDEU (și) DE STĂPÂNITORUL SARMAȚILOR PURCED, ÎMPREUNĂ (textual, ÎNSOȚIȚI), SĂ ATACE BURDUFURILE GALILOR CE PLUTESC ÎN MIJLOC. BOEREBISTA SE RETRAGE DIN ORAȘ SĂ PURCEADĂ LA MAREA “CETĂȚEA” RINOE, ACIUNDE AU FOST TOCATE (sau TOPITE) ÎN SARE TOATE (cele) PRĂDATE CETELOR GALILOR (ultimul cuvânt e scris pe verticală).

b) IES, (în) MIEZ DE RĂZBOI, PATRU BĂRCI ÎMPODOBITE. ++++ LA RÂU SE ÎNȘIRĂ SARMAȚII. – OȘTENII, MARI BARE FERECATE CU EI IAU, GEȚII ORĂȘTENI. ++++ – /// Pe verticală: K., prescurtare pentru Kotopol (“marele preot”) CIENEU.

a) Boerebista accompanied by the Jewish rabbi and the Sarmatian chief proceed together to attack the inflated bladder-bags of the Celts which float in the middle of the river. Boerebista retires from town to proceed to the big town of Rinoe, where everything ransacked from the Celts was chopped up in salt.

b) In the middle of the battle, four decorated boats appear. The Sarmatians are spread out along the river bank. The Getae Commonalty warriors take with them big clubs hammered with steel.

Întrucât figura 9 este o reconstituire a întregului piesei din două fotografii parțiale, pe linia de joncțiune apar mici discrepanțe.

Deosebit de interesantă este iconografia acestei plăci. Sus, în dreapta, o figură reprezintă, poate, pe “învățatul iudeu” stând în fața lui Boerebista. Învățatul iudeu pare că poartă o pălărie asemănătoare cu cea a unui personaj de pe o monedă tracică emisă de tribul deroniților (cf. [41], fig. 11 a).

În mijloc, un bust, foarte probabil al lui Boerebista, reprezentat cu căciula rituală în formă de bovideu, însemn al apartenenței lui la clasa “boicierilor”.

Scuturile oștenilor, atât pedestrași cât și călăreți, sunt de formă rotundă și ornamentate, aparent, în felul aceluia dovedit de vestigiile arheologice, îndeosebi de cele de la Piatra Roșie (cf. [22] și [26], fig. 41).

În stânga, sus, figurarea probabilă a lui Cieneu (asimilat cu Deceneu, – vezi cap. VI, 3) și dedesubt, oșteni ce ar putea fi galii menționați în text, ei purtând coifuri cu aparență celtică.

Pe râu, sunt trei bărci cu provele decorate cu mari figuri umane înaripate – aparent asemănătoare cu sfincșii de pe altare – și cu bordajele protejate prin scuturi rombice. Este surprinzătoare asemănarea cu drakarele vikingilor, cu atât mai mult cu cât sunt ocupate de oșteni geți identificabili prin căciulile caracteristice și prin stindardul cu cap de bovideu vizibil deasupra bărcii a doua (vezi și figura de detaliu).

În partea stângă, jos, un șir de oșteni cu buzduganele “la picior”, conform mențiunii din text.

Semnificația construcției din stâlpi zăbrelți oblic și a bânelor paralele cu firul apei – sprijinite, aparent, pe un dublu șir de mici gălme așezate transversal – construcție figurată în dreptul orașului, este incertă. O ipoteză îndrăzneată constă în închipuirea acestora ca fiind reprezentarea unui pod plutitor din bârne, sprijinite pe câteva rânduri de *burdufuri* din piele de animal mare, umflate cu aer; podul e prevăzut și cu parapete laterale zăbrelite, rolul lor fiind de stabilizare a construcției și, totodată, de apărare laterală la trecerea unor cirezi de vite.

Placa 9, detaliu

Ipoteza propusă merită să fie luată în seamă și ca urmare a faptului că, în Dacia, funcționau “*colegia de utricularii*, ca în Galia” (cf. V. Pârvan [84.A], p. 141 și nota 442), adică asociații de plutași, cu plute pe burdufuri.

Rândul de arcade oblice, vizibile în spatele orașului, sugerează un apeduct aflat în peisaj. Oblicitatea arcadelor ar putea fi consecința unei încercări stângace de reprezentare în perspectivă.

Placa nr. 10

~ E f E γ () ~ ~ () ~ ~ γ Η 2|Π Π E ~ f ~ E α * Β V () *
 ~ E 3|Η E {} ~ Π () ~ * * * Π ~ {} α 4|E X ~ {} □
 Ψ E □ ~ f X () X () Β Π 5|~ f () α ~ α ~ α γ E ~
 E / () Η 6|Π ~ () f () ~ () * X 7|() Η * Η {} X () E Π ~ □ E γ
 α () 8|Η {} □ Η () ~ * / Π ~ () □ * □ f Π () 9|Π {} E ~ Η () E α Π
 Η 10|* E ~ E Β γ ~ Π () ~ {} 11|Η ~ {} Π E Π ~ α 12|* Β ()
 Ψ E Η Π ~ 13|{} □ ~ * ~ Η Π Ψ Η ~ / γ ()

Transcrierea textului în caractere “clasice”:

PEKEYO VΣO EΔE ΣPIVMI ΠE VKV E ΔABV OA PE MEVO PIO PAΔA ΠV VO ΔEΛV
 OVN Ψ ENVKΛO ΛO BIZKO ΔV ΔYEV ???/?// EZO MIZO KOPO A ΛO MATVO ΛO AEΠV
 NEY ΔOMVON TOPA ZIV ON AN f IO ΠVOEΣTO EΔI MAEP E BYPIO ΣVO TPVOΠEIV
 ΔABO Ψ ETIO OVN ΣAPMI Ψ TVZY O

S-AU RETRAS FOLOSIND VADUL SRIUMI, PE ACOLO UNDE E ORĂȘTIA OII. RĂMÂN ÎN LUNCA RÂULUI, PE UN DEAL ÎN GENUCLA, LA ALTARUL ZEULUI ???? (Jiului sau de pe Jiu?). A FOST PUSĂ A DOMNULUI (textual, *a lui Stăpânu*) INIMĂ LA APĂ, LÂNGĂ AL STĂPÂNIRII TURN, AȘEZAT ÎN SLUJIRE (“cult”) PESTE ODĂILE (probabil “morminte zidite” sau “sarcofage”) A MARILOR ÎNMORMÂNȚAȚI, SUB TROFEUL GEȚILOR ORĂȘTENI ÎN SARMIGIETUZA.

They retire by the Srium ford, where the sheep-ford is. They stay in the river's meadow, on a rise in Genukla, at the god's shrine. The prince's heart was placed in water near the lord's tower located, for ritual purposes, above the burial chambers of the great men, under the trophy of the Commonalty's Getae from Sarmigietuza.

Unele caractere au fost scrise unul deasupra celuilalt, sau imbricate între ele în dorința vădită de a economisi spațiul (vezi rândul 13). Grupul de caractere complexe prin care se exprimă numele zeului în rândul 5, rămâne neînțeles.

Ultimul rând cu “*în Sarmigietuza*” ar putea să nu se lege direct cu ultima propoziție dinaintea sa, ci să fie doar mențiunea privind locul unde trebuia păstrată placa, similar cu indicația finală de pe placa nr. 42.

ΔVK E ++EPO ON MEΣIO ENEIO AIO 2|NOΣ++PI ΔABI AΓNVΛO ON ΣOΛE 3|TOΛE
 PVMYN ΣO PAΔ AVKO ΣENAΔ 4|O NE ON + E PISO + E ΦON++ IO ΔIAG 5|P ΠA
 NOBAΛIΣA NOΣTIO ΔABI IA 6|ΣO ΔEO ΣON++ IO + EPOTA ΓOPIO O 7|N AΣOTO
 Σ IO ENPOΛAM ΦAΛO ΣO 8|++II OENO + ENVKLO TPASO BAZEΛ 9|EV ΔVPO
 E + EPPIO ΔABV + ETV Σ 10|OPOME++E MOΛV EIO MAIPE 11|BIPPIO KAPIO ON
 ΣAPMI + E 12|++VΣO.

Sub sfincși: Σ și B, poate și Δ și Ω.

DUC ȘI ȚĂRUȘAZĂ, ÎN MIJLOCUL
 INELULUI (cu sens posibil de *sanctuar ro-
 tund*) PE AI NOȘTRI MIEI (sau ÎNGERAȘI)
 ORĂȘTENI. ÎN TOLOSUL SOARELUI
 PARTIZANII ROMANILOR SE RAD.
 ACU, VĂZÂNDU-NE ÎNCĂ DEZBINAȚI
 (poate, *nehotărâți*), O FAC PE ACEEA
 ORACOL, PE CEA MAI NOBILĂ DINTRE
 AI NOȘTRI ORĂȘTENI. ZISELE ZEULUI
 SUNT DE EA ROSTITE PE GURĂ. ÎN

They lead (carry) and stake in the center of
 the ring our commonalty lambs (or angels?).
 In the Sun's round temple the supporters of
 the Romans shave. Now, seeing us still un-
 decided, they establish as the oracle the no-
 blest of our commonalty's women. The god's
 words are spoken by her. That day, we make
 pledges with fair wives who have arrived in
 Genukla. The powerful Egerio, a Getae from
 the town, is invested as king. They surrender

ASTĂ ZI FACEM LEGĂMÂNT CU
MÂNDRE SOȚII VENITE (posibil, *înzes-
trate*) LA GENUCLA. ESTE INVESTIT
REGE PUTERNICUL EGERIU, GET AL
ORAȘULUI. ȘUPUN (sau predau) VALUL
LOR DE APĂRARE MARILOR ORĂȘ-
TENI, CAPI ÎN SARMIGIETUZA.

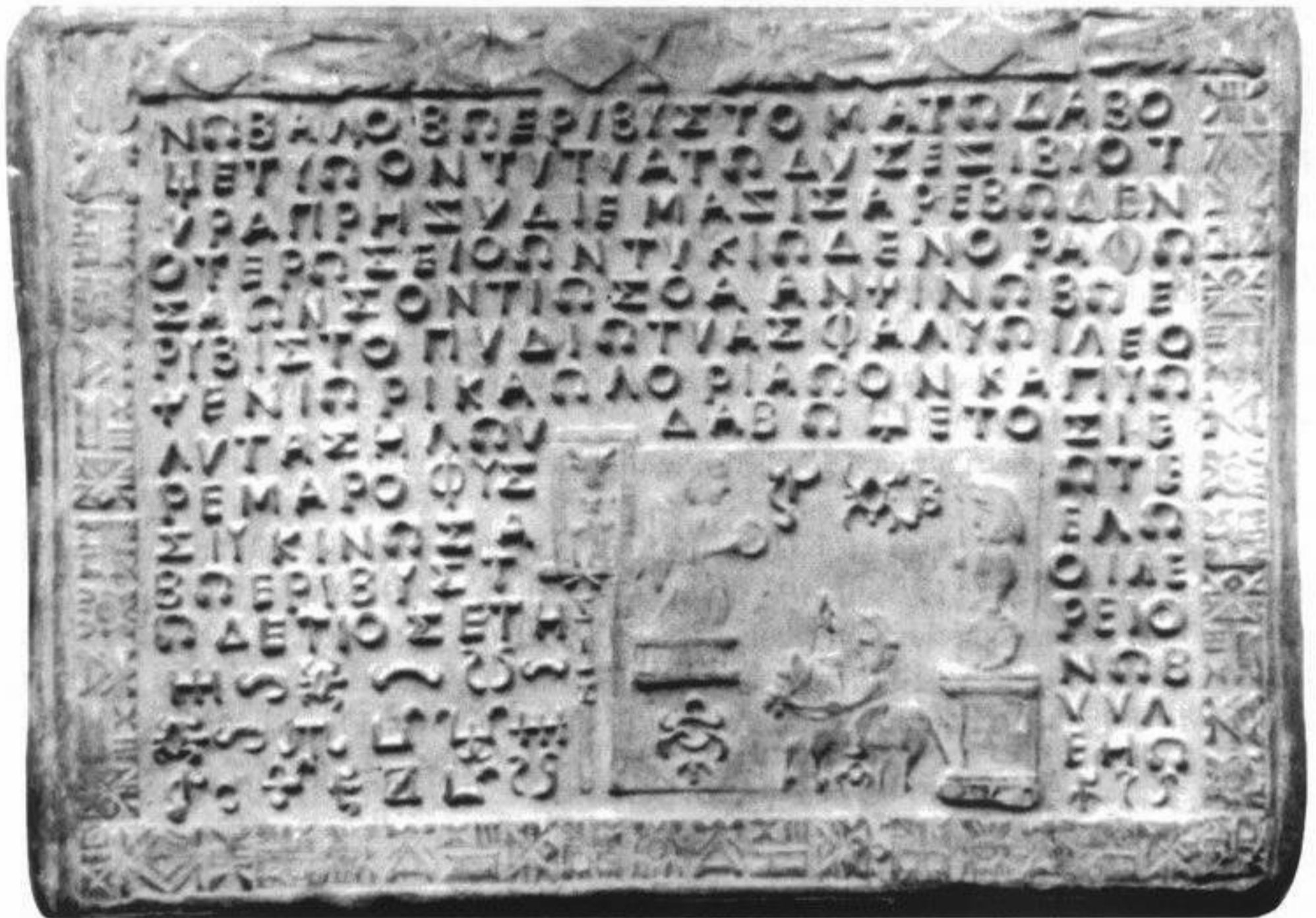
their fortified earth wall to the great men,
leaders of the Sarmigietuza Commonalty.

Interesantă este figura altarului cu copil (*înger?*) și sfincși, poate un obiect de cult specific geto-dac care a fost menționat în text sub denumirea “ΔΑΒΙ ΑΓΝΥΛΟ” – sintagmă tradusă, ipotetic, prin “*miei orășteni*” sau “*miei ai orăștiei*” –, cu toate că asemănarea ΑΓΝΥΛΟ/ ANGELUS/ ÎNGER este evidentă și ar putea să se impună.

Grupul alcătuit din chipul zeiței păcii reprezentat deasupra chipului zeului ianiform al războiului și cu o victorie înaripată cu o coroană florală în mână ilustrează, ca în alte cazuri, o pace sau o împăcare sau o alianță intervenită între “*Sarmigietuza*” și *Genucla*, sugerată în text.

Utilizarea în scriere a caracterului H , oarecum de tip preclasic sau arhaic, constituie o indicație că textul s-ar referi la o epocă mai veche, dinainte sau din prima perioadă de domnie a lui Boerebista.

Placa nr. 12

NΩΒΑΛΟ ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ ΜΑΤΩ ΔΑΒΟ 2|ϣ ΕΤΥΟ ΟΝΤΥΤΥΑΤΩ ΔΥ ΣΕ Σ Ι ΒΥΟΤ
 3|ΥΡΑ ΠΡΗ Σ Υ ΔΙΕ ΜΑ Σ Ι ΣΑ ΡΕΒΟ ΔΕΝ 4|Ο ΤΕΡΩ ΣΕΙΟ ΩΝΤΥ ΚΙΩ ΔΕ ΝΟΡΑ
 ΦΩ 5|ΣΑ ΩΝΣΟΝΤΙΩ ΣΟΑ ΑΝ ϣ ΙΝΩ ΒΩΕ 6|ΡΥΒΙΣΤΟ ΠΥ ΔΙΩ ΤΥΑΣ ΦΑΛΥΩ ΙΛΕΟ
 7|ϣ ΕΝΙΩ ΡΙΚΑΩ ΛΟ ΡΙΑΩ ΟΝ ΚΑΠΥΩ 8|ΛΥ ΤΑΣΗΛΩΥ ΔΑΒΩ ϣ ΕΤΟ ΣΙΕ 9|ΡΕΜΑΡΟ
 ΦΥ ΣΩ ΤΕ 10|ΣΙΥ ΚΙΝΩ ΣΑΕ ΛΩ 11|ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ ΙΛΕ 12|Ω ΔΕΤΙΟ ΣΕΤΗ ΡΕΙΟ
 13dr|NΩB 14dr|V VA 15dr|EHΩ

13st|++ ~ ✱ ~ {} ~ 14st|✱ ~ H U ϣ ++ 15st|ϣ ~ ϣ E □ U {} 15dr|ϣ {}

NOBILUL BOEREBISTA, STĂPÂN AL
 GEȚILOR ORĂȘTENI, ÎNSOȚIT DE
 ȘAISPREZECE CARE ACOPERITE,
 CAPTURATE DE MAREA SA ZI,
 VISEAZĂ SĂ EXTINDĂ ȚARA SA ÎN
 SPRE CEA DE NORD ALBIE (probabil
 brațul de Nord al Deltei Istrului). ÎNSOȚIT
 A FOST, AICI UNDE BOEREBISTA PE
 ZEUL TUAS ÎL DOBOARĂ, (de) ACEIA
 AI LUI CIENIU. SE RETRAG LA RÂU,
 ÎN CAPĂTUL TASILOULUI, GEȚII
 ORĂȘTENI. AȘEZAT PE LOC RĂMÂNE
 FIUL SĂU TEZEU. CINE SARE (în sens pro-
 babil de *schimbă tabăra*) LA BOEREBISTA,
 ȂLUIA DATE SUNT ȘAPTE MĂSURI (tex-
 tual, rânduri) DE ULEI NOU.

În caractere "preclasice": ÎMPUTERNICI-
 REA la SARMIGIETUZA a lui CIENEU ca
 M(are) P(reot).

The noble Boerebista, lord of the Getae-
 Commonalty, escorted by sixteen covered
 wagons seized on his great day (day of
 victory?), dreams of extending his country
 towards the river's north bank. He was
 escorted, here where Boerebista the god Tuas
 down falls, by Cienio's men. The warriors
 of the Getae-Commonalty retire towards the
 river, at the head of Tasileo-Lake. Here, on
 this spot, remains his son, Thezeo. Whoever
 jumps to Boerebista's side, to him are given
 seven measures of fresh oil.

The figure's legend: Consecration in
 Sarmigietuza of Cienio as High Priest.

Sunt de luat în considerație ipotezele că "TUAS" ar fi echivalentul get al toponimului
 antic **Τύραζ**, numele coloniei milesiene de la vărsarea Nistrului, cf. [25], și că **ΤΑΣΙΛΩΥ**
 ar putea reprezenta numele antic, băștinaș, al actualului lac Tașaul, situat la nord de Tomis,
 sau al râului care l-a format.

Referirea la distribuirea de "măsuri de ulei" are echivalent atestat în istoria Romei
 ([48 A1], p. 330).

Este posibil ca "...**KIO ΔΕ ΝΟΡΑ ΦΟΣΑ...**" să fi fost o referire la brațul de Nord al
 deltei Istrului.

Folosirea caracterelor "preclasice" în ultimele rânduri ale textului dovedește că
 utilizarea acestui sistem de scriere s-a extins până în epoca lui Boerebista. De remarcat
 eroarea de ortografiere, în rândurile 14 și 15 din stânga, în esență lipsa unui V în numele
 cetății de scaun.

Placa nr. 13, incidența 1

YVBERΩ AEAH AE † Y † EO ΛVE BΩEPΩBYΣETO 2|MAPΩ ΦEPENO APMΩΣ EY
 † ENEΩ ΣΩEA Ω 3|N ΛΩSY ΦOXE ΣΩ ΠOE ΠΩEΣTI EΩ A † E VNΔI 4|V ΛΩ KASE
 TO EPΩ ΔE † Y XE O MEΛE E ΔI 5|Ω Σ ABΩAY EΩA ΣENΔH XY ΣΩΠO 6|PY
 ΠΩEO EΔIΩ ANE TOTHΩ 7|OAY EΩ ΩN POPY EP O ΩNA 8|PMΩ ΣEΩ EAVE VΔV
 AΣSYΩ 9|ΣΩ BAHO MATEO ΣΩ ΩN Σ 10|AT PION ΩN AP EY KΩ E 11|PVMΩE ΣΩ
 ΠETPEΩ AΠΩ 12|ΣEMENYPΩ SYETI N 13|VE ΓPAMA TVHΩ A 14|NΩ E ΔI † Y ΠΩE
 E † Y 15|Ω AΛΩ EΣΩ ΔE 16|NΩE MAXEΔΩ 17|NIEΩ

Scris în jurul figurii călărețului din dreapta, jos: $\mathfrak{H} \times \mathfrak{H} \{ \mathfrak{B} () \mathfrak{E} \sim () \mathfrak{B} \mathfrak{L} \sim \mathfrak{H} ()$

AJUTOARE IUBITOARE ASCUT, LA RE-
 ȘEDINȚA LUI BOEREBISTA, MARILE
 ARME FERECATE CU FIER ALE LUI.
 CIENEU STĂ PESTE LIMBILE FOCULUI
 SĂ PUNĂ, PESTE ȚI DE ACI CARE (textual:
 unde), LA CASE (probabil în sens de “cu
 casele”), TOȚIERAU DE PE JIU, CE A AMES-
 TECAT, ȘI ZEUL ZA (ZEUS?) AL SOM-
 NULUI (textual: al *BOLII*) ALORA, PE LOC,
 LE TRIMETE SOMNUL. APOI AJUTĂ SĂ

At Boerebista's residence, loving assistants
 sharpen his iron-strengthened great
 weapons. Cienio stands over the fire's flames
 to spread, on all those whose homes were in
 the Jiu valley, what he had mixed, and
 instantly the god of sleep sent slumber upon
 them. Then he helps to fence in corral his
 sheep which were in the steep ravine. He
 arms those chosen by him. He waters his
 sacrificial creatures. He takes charge of his

ÎNȚARCE (textual, să strângă în cerc),
 TOATE OILE LUI (care) ÎN MAREA RÂPĂ
 ERAU. ÎNARMEAZĂ PE AI SĂI ALEȘI.
 UDĂ (poate *adapă*), JERTFA SA. PREIA
 GRIJA (administrarea) STĂPÂNIRII SALE,
 UN RÂU DE SATE ÎN ȘIRAG CARE E
 VÂRÂT SUB APA PIETRELOR. SEA-
 MĂNĂ ȘAPTE NOI TUIA PENTRU
 SCOARȚĂ, ÎN CERC (posibil în sens de *în
 sanctuarul rotund*), ȘI ZECE CHIUPURI DE
 STEJAR, (din) ĂLA (de) ESTE RĂSPÂN-
 DIT ÎN MACEDONIA. MARELE PREOT
 CIENEU STĂPÂNITORUL BOEREBISTA

possessions, a string of villages in a row
 wedged along the stony stream. He plants
 seven new thuia-tree, for their bark, in a
 circle, and ten big pots of oak of the kind
 prevalent in Macedonia.

*Linked to the standing figures: High Priest
 Cienio, Lord Boerebista.*

De remarcat greșeala de ortografiere – lipsa unui O – din cuvântul KOT(O)POL (rândul 12).
 Placa a fost fotografiată sub două incidențe și iluminări diferite, cu scopul de a pune
 mai clar în evidență detaliile. Sunt redată alăturat ambele fotografii.

Placa nr. 13, incidența 2

Textul pare să se refere la zilele de început ale domniei lui Boerebista, îndeosebi la
 relațiile lui cu *Cieniu* (Deceneu). Din text pare să rezulte că “Cieniu”, mare preot fiind,
 colaborează la dotarea și amenajarea domeniului stăpânit de Boerebista, dar nu este clar
 unde se afla situat acesta.

Interesantă este mențiunea privind plantarea de “tuaia pentru scoarță”, probabil în vederea fabricării de tămâie, și semănarea/plantarea extensivă sau “în chiupuri” a stejarului, în locuri în care probabil că domnea și atunci fagul.

Merită să fie relevată mențiunea din text privind amestecul aruncat peste foc și efectele acestei acțiuni. Herodot menționează, în *Istoriei*, IV, 75, un obicei similar practicat de sciți, cu altă intenție însă.

Deosebit de interesantă este mențiunea ΔΙΟ Σ ΑΒΟΛΥ, care diferă ca formă de toate celelalte referiri la ΔΙΕΟ sau ΔΙΟ Σ ΑΒΕΛΟ. Din context pare să rezulte că nu este o eroare de redactare, ci se referă la un alt personaj mitologic. Asta ar justifica ipoteza că Σ Α ΒΕΛΟ și Σ Α ΒΟΛΥ ar reprezenta două personaje mitologice diferite, unul pe *Zeul Războiului*, celălalt pe *Zeul Somnului*. În această ipoteză, Σ Α ar reprezenta echivalentul geto-dac al lui *Zeus*, iar ΒΕΛΟ și ΒΟΛΥ ar fi doar substantive comune, cu semnificația de “război”, analog lingvistic al lat. *bellum*, și “somn”, având un analog lexical în rom. *boală*, *a boli*. Ultimul este considerat, în mod curent, ca verb de origine slavă, fără însă a se putea exclude plauzibilitatea unei origini autohtone pe fond indoeuropean.

Placa nr. 14

ΤΥΟΡΝΑΘΟ ΔΥ Ο ΟΡΟΕΛΙΥ ΔΑ ΣΟΒ Α 2|ΚΥΡΕΝ ΒΥΣΥΚΑ ΑΥΟ ✱ ΕΟΥ 3|ΠΟΡΤΟ
ΔΕΨ ΥΟ ΠΑΤΕΛΑ ΠΑ 4|ΝΤΕ ΔΑΤΟ ΣΟΝΤΑ ΔΑΠΥΨ Υ 5|ΜΑΘΟ ΔΑΒΥ Ψ □ΠΑ ΔΑΒΥΕ

ÎNAPOIAT DE LA O ASCULTARE DE TRIBUT (PLÂNGERI?) Á SLUJITORILOR SANCTUARULUI, MARELE ACELA (în sens presupus de *om însemnat*) POARTĂ LUI DIEGI JALBA (sau solia). ÎNSEMNELE DE PROTECȚIE (sau de înstărire) SUNT DATE DE DAPIEGI STĂPÂNITORULUI ORAȘULUI *Iiuopa* (?) AL (din) ORĂȘTIE(I).

Having returned from listening to the sanctuary servants' grievances, the great one conveys the complaint to Diegi. Dapiegi gives safety-guarantees to the ruler of the town *Iiuopa* which belongs to the Commonalty.

Remarcabilă este imaginea sanctuarului înfățișând trei temple sau altare. Pe cel din stânga stă un personaj care poartă pe cap un vas mare de cult, din care se ridică flăcări sau fum. Este o figurare extrem de interesantă deoarece personajul, preot sau preoteasă, este reprezentat într-o atitudine izbitor de asemănătoare cu cea a unor figurine sau incizări aflate pe vase antropomorfe din perioada eneolitică atât din lumea mediteraneană cât și din ținuturile noastre. Dintre acestea din urmă este foarte cunoscut vasul descoperit în anul 1963 la Gumelnița [42], [43], ilustrat mai jos, din față, în figura 14 a. De observat la figură împunsăturile în lut nu numai la urechi, dar și sub gură, împunsături ce ar putea indica intenția artizanului de a implanta fire care să sugereze o barbă – indiciu care pledează în favoarea reprezentării unui personaj masculin, preot sau ofertant votiv. Dat fiind că vasul reprodus aici, văzut din față, revelează, dacă este privit din profil, un chip ianiform, *eventual masculin-feminin*, este posibil ca și pe placă reprezentarea să fi vrut să evoce o zeităte ianiformă, poate chiar aceea a zeului războiului, "Zabelo", întâlnit frecvent atât în iconografie cât și în textele de pe plăci.

Fig. 14 a. Vas eneolitic [42]

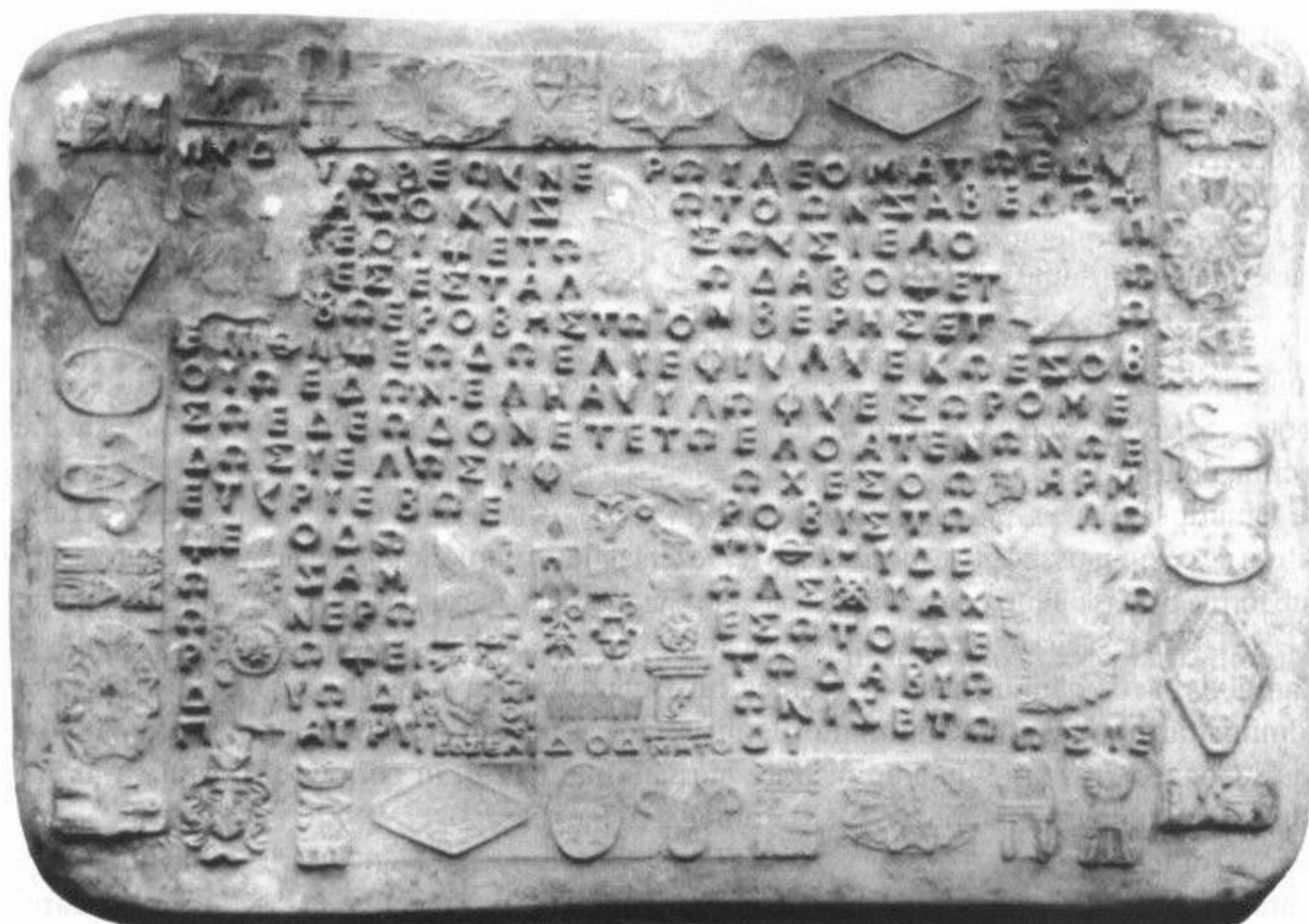
Altarul central, mai înalt și purtând o figură din profil care amintește clar lupoaica etruscă – căreia romanii i-au adăugat apoi perechea "gemenilor întemeietori" – este demn de a fi luat în seamă deoarece sugerează probabila înrudire a unui cult autohton al lupului cu cel similar, de origine latino-romană sau preromană (cf. M. Eliade [45], cap. I).

Imaginea templului, vizibilă în partea dreaptă a sanctuarului, devine elocventă dacă este comparată cu cea reprezentată pe piesa nr. 133. Se clarifică astfel semnificația siluetei încadrate între coloanele de la intrarea în templu – foarte probabil o figură de preot/preoteasă sau zeităte cu veșmântul amplu la umeri, strâns pe glezne, sprijinit în două toiage. Frontispiciul templului diferă însă în cele două reprezentări, ceea ce ar putea sugera faptul că același cult s-ar fi oficiat, în mod specific, în localități diferite.

Din punct de vedere lingvistic, remarcabilă este perechea ΔABV / ΔABYE, din rândul 5, care ar putea fi interpretată ca o particularizare gramaticală a cazurilor “a oraşului” și “din orăştie”.

Pe verticalele laterale ale plăcii și în cele două cartușe din interiorul figurii se văd texte scrise cu caractere diferite sau în sisteme de scriere arhaice, incompreensibile în actuala fază de studiu.

Placa nr. 15

ΠΙΝΔ ΤΟΡΕΩ VNEPΩ YVΛEO MATΩ E ΔV 2|ΑΣ Ο ΚV Σ ΩΤΟ ΩΝ Σ ΑΒΕΛΩΥ Ψ
 3|ΕΟΥ Ψ ΕΤΩ ΣΩ VΣΙΕ ΛΟ Π 4|ΕΣΕ ΣΤΑ ΛΩ ΔΑΒΟ Ψ ΕΤΩ 5|ΒΩΕΡΟΒΗΣΤΩ ΟΝ
 ΒΕΡΗ ΣΕΤΩ 6|ΕΝΙΟΝ Ψ ΕΩ ΔΩ ΕΛΥΕ ΦΥV ΛVΕ ΚΩ Ε Σ ΟΒ 7|ΟΥΩ Ε ΔΩΝΕ ΛΗΑV
 ΥΛΩ ΦVΕ ΣΩΡΟΜΕ 8|ΣΟ Ε ΔΕΩ ΔΟΝΕΤ Ε ΤΟ ΕΛΟ ΑΤΕΝΩ ΝΩΕ 9|ΔΩ ΣΥΕ ΛΩΣΥ
 ΦΩΧΕ ΣΟ ΩΝΑΡΜ 10|Ε ΤVΡΥΕ ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ ΛΩ 11|Ψ ΕΟ ΔΩ ||| Ø |- ΥΔΕ 12|Ω
 Σ ΑΜΩΛΣΧΥ ΑΧΩ ΩΝ ΕΡΩ ΕΣΩ ΤΟ Ψ Ε 13|ΡΩ Ψ ΕΤΩ ΔΑΒΥΩ 14|ΔΥ Ω ΔΩ
 ΝΙΣΕΤΩ ΩΣΥΕ 15|ΠΑΤΡΥ ΔΥ

(Prin) POD CU TURNURI (se) UNIRĂ CU IULEO, (care) STĂPÂN E AL MĂGARILOR CU ȚINTE (“caiele”), ÎN MARELE RĂZBOI AL GEȚILOR DE PE MARELE JIU. SUB UȘĂ, LA CONTROL (poate în sens de “cântărire”), STĂ, LA GEȚII

In the great war of the on the big Jiu-River livin Getae, they join Iuleo, the master of the shoed donkeys, by a towered bridge. Boerebista, in charge of the Getae-Commonalty, stays at the gate. He places in boats everyone from the lands of his son – who is a

ORĂȘENI, BOEREBISTA. ÎN BĂRCI
 AȘEAZĂ PE ORICINE DIN CÂMPIA AL
 ȚĂLUI FIU AL LUI CARE E ZĂLOG LA
 VEDERE (textual, “sub privire” sau “în ochi”),
 ȘI ÎI DĂ PRIZONIERI (textual, luați) LUI
 IULIU. A FOST SUPUS ȘI ZEUL DONET
 ȘI TOATE DE EL ȚINÂND TURME, DE
 SUIE LIMBILE FOCURILOR (să cheme) LA
 ARME, ȘI CĂLĂTOREȘTE (sau “pledează”)
 BOEREBISTA LA REGELE III O |- .
 JUDECĂTORII MARELUI ZAMOLXIS
 ACOLO ÎN CINSTIRE SUNT, CA SĂ
 ORGANIZEZE O ORĂȘTIE GETĂ DE A
 UNEI DE A NISSETULUI GURI, PATRIE A
 LUI (completarea trebuie căutată în
 caracterele distribuite în figura centrală.

hostage under watches – and turns them over,
 as captives, to Iuleo. Also subdued were the
 god Donet and all his flocks so that the fire’s
 flames rise as calls to arms and Boerebista
 journeys towards King ?..?. There the judges
 of the Great Zamolxis are in homage in or-
 der to organize a Getae-Commonalty on one
 of the Niseto’s mouths, homeland of ...(?).

Textul, destul de obscur, ridică probleme delicate de traducere/tălmăcire. În primul rând,
 pune problema interpretării caracterului Ø, nemaiîntâlnit în alt text. Se poate lua în seamă
 ipoteza că ar reprezenta fie un diftong, loal sau luol, echivalentul lui { } , des întâlnit în texte, fie
 o cifră, dintr-un sistem de numerotare, ambele variante fiind compatibile cu contextul. Rămâne
 de lămurit sensul însemnării din rândul 11, (III O |-) materializată într-un sistem de scriere
 diferit de cele cunoscute. Este posibil să fi reprezentat fie un nume de conducător, nume înregistrat
 sub forma unei iscălituri convenționalizate, fie o numerotare într-un sistem de divizare a ținutului.

Ultima frază sugerează foarte probabil că un sistem de precepte sau de legi, stabilit de
 Zamolxis, ar fi dăinuit până în vremea lui Boerebista, ca legislație ce ar fi stat la baza
 administrării populațiilor din ținuturile nistrene sau transnistrene de către un corp de juzi
 sau judeci. O instituție de administrare atestată mai târziu, în perioada prestatală a țărilor
 române, și cunoscută în trecut și în Sardinia [101].

Tot în ultima frază descoperim și un indiciu care ar sugera dăinuirea, din antichitate,
 a hidronimului Nistru, la vărsarea căruia ar fi fost situat domeniul unui conducător al cărui
 nume, deși nu este specificat în text, pare să fie înregistrat, neinteligibil azi, în jurul portretului
 de sub figura de sfinx din cartușul central.

Placa nr. 16

ΔΑ Ψ ΕΒΑΛΟ ΟΝ ΑΝ Ψ ΕΑ ΔΥ 2|ΑΡΜΟΣΑ ΔΑΚΟ Ψ Ε Ο Α ΔΕΣ 3|Ο ΣΟΝΤΑ
 ΔΟΜΥ Ψ ΙΟΙΑΑ 4|ΔΥ ΠΟΡΙΠΕ ΣΟ ΣΑΡΜΙΨ 5|ΕΤΑΥΣΑ Α Ψ ΙΝΟ ΙΑ Α ΔΥΠ 6|ΥΣ ΕΡΕ
 ΣΤΟΠΕ 7|ΣΤΕ ΑΡΜΟΣ 8|Α ΡΥΜΥΝΟΣ

DECEBAL, ÎN SLUJIREA (“grija”) AR-
 MATEI DACE CE O A (con)DUS-O, ESTE
 AȘEZAT SĂ PUTREZEASCĂ SUB
 SARMIGIETUZA, ACI UNDE EL A DEPUȘ
 SUFLET SĂ STĂVILEASCĂ ARMATA PRO-
 ROMANILOR (sau “a celor dați cu romanii”).

Decebal, by assistance of the Dacian army
 which he led, is laid to rot under
 Sarmigietuza, here where he laid down his
 life to hold back the army of the Romans’
 allies.

În partea de jos a plăcii, într-un cartuș, se află înscris prin incizare un text greu de descifrat pe fotografie. Textul a putut însă fi transliterat după preluarea amprenteii lui cu plastilină, atunci când autorului i-a fost îngăduit să studieze placa aflată în 1987 la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan".

Fotografia 16 a redă aspectul amprenteii textului incizat.

Fig. 16 a. Mulaj al textului incizat

Transliterarea propusă este:

ΚΑΠΩ ΔΕΨ
ΑΡΜΩΣΑΔΑΧ

Ω...=.. Ψ ...Μ...

ΓΩΡΣΩΡΑ...

ΩΑ Σ ΥΝΩΙΩ... ΔΑ Ψ ΥΒΑΛΥ::ΤΗΞΠΥ Ψ VA::

ΔΥΩΤΩ Ψ ΥΝΩ
ΝΩΧΠΕΥΖΑΤΥΖ

Π++++ΤΔ| |-

Τ Σ ΩΧΙΞΙΤ

Transliterarea este incertă iar sensul textului de nepătruns.

În figura 16 b, sunt redată mulajele urmelor lăsate pe placă de elementele cu care aceasta a fost fixată pe un suport, urme evidente de cuie-colțar de o formă particulară.

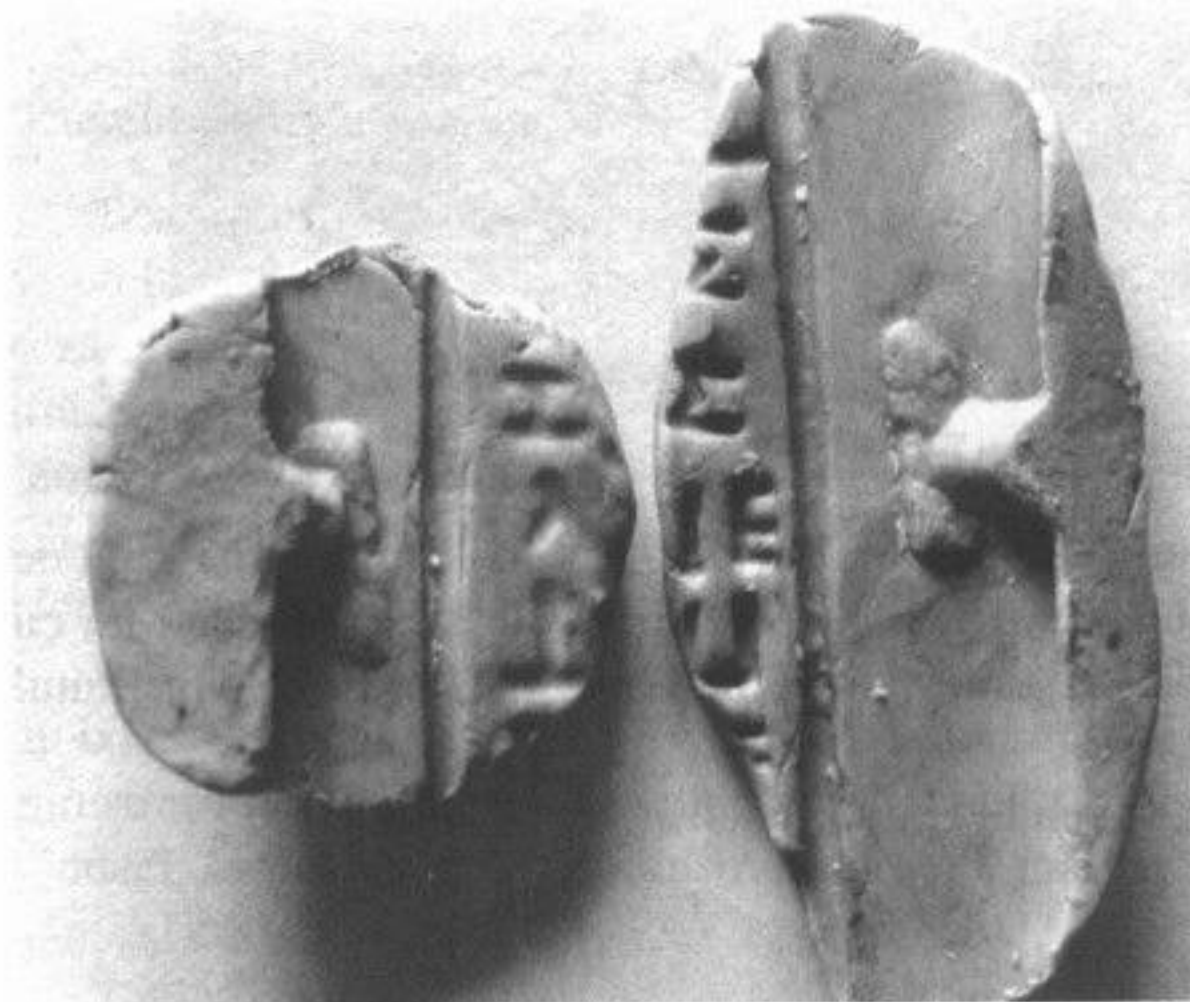

Fig. 16 b.
Amprenta cuielor-colțar (mulaj)

Fig. 16 c.
Ofertant asirian (apud [67])

Imaginea din cartușul central, aparent a unui ofertant cu un miel, ilustrează, foarte probabil, un rit funerar străvechi. O figurare foarte asemănătoare se găsește pe vestigiile străvechii culturi asiriene (cf. fig. 16 c).

Placa nr. 17

Textul de pe această placă, cu toate că ușor de transliterat, prezintă dificultăți la fragmentarea în cuvinte semnificative dacă se recurge la metoda generală adoptată în prezentul studiu. Excepție fac câteva secvențe de caractere care pot constitui, în mod evident, cuvinte cunoscute, cum sunt: **ΚΑΠΩ, ΣΕΩ, Σ ΑΜΟΛΞΙΥ, ΒΟΙ Ψ ΕΡΩ, ΔΙΕΩ, ΔΑ Ψ ΕΩ**. Textul însă – în ansamblul său – nu se lasă deslușit nici ca lexic și, în consecință, nici ca sens. În

stadiul actual al studiului, nu se poate preciza dacă textul prezintă doar dificultăți de tălmăcire, sau dacă el este scris în alt grai decât cel folosit în textele descifrate până acum.

Placa nr. 18

ΦΑΞΟ Σ ΕΣΑ ΜΑΡΙΚ 2|Ο ΚΟ ΚΟΜΠΟ ΣΟ ΦΙ 3|ΙΕΣΣΕ ΠΟ Α 4|Σ ΙΣΟ ΟΝΤ 5|ΙΟΤΕΑ
 ΣΟ 6|ΚΡΟΣ ΤΕΡΕ 7|ΔΟΤΟ ΦΙΑ 8|Ο ΜΥΟ ΣΑΤ 9|Ο ΚΑΠ ΔΙ Ο Ψ Ι ΣΟ ΔΑ 10|ΒΙΚΟ
 ΦΥΟΣΚΟ

ÎNTREGESC ZESTREA MARICĂI CU CÂMPUL (care) SĂ FIE IEȘIRE PE AȘEZAREA ÎNSOȚIND PĂMÂNTUL SOCRULUI, DAT FIULUI MEU ÎN AL SATULUI CAP DE ACI, SUB ORĂȘTI-OARA LUI FUSCUS. Urmează un șir de caractere total anormale, arhaice sau străine, cu sens nedeslușit. Ar putea reprezenta, foarte probabil, iscălitura donatorului.

I complete Mariko's dowry with the field which is to be the exit from the dwelling associated with the land the father-in-law gives to my son, here at the village's end, under Fuscus' small commonalty.

Figura centrală arată un templu la care un ofertant aduce un purcel, probabil ca ofrandă sau drept taxă de transcriere a actului de donație sugerat în text.

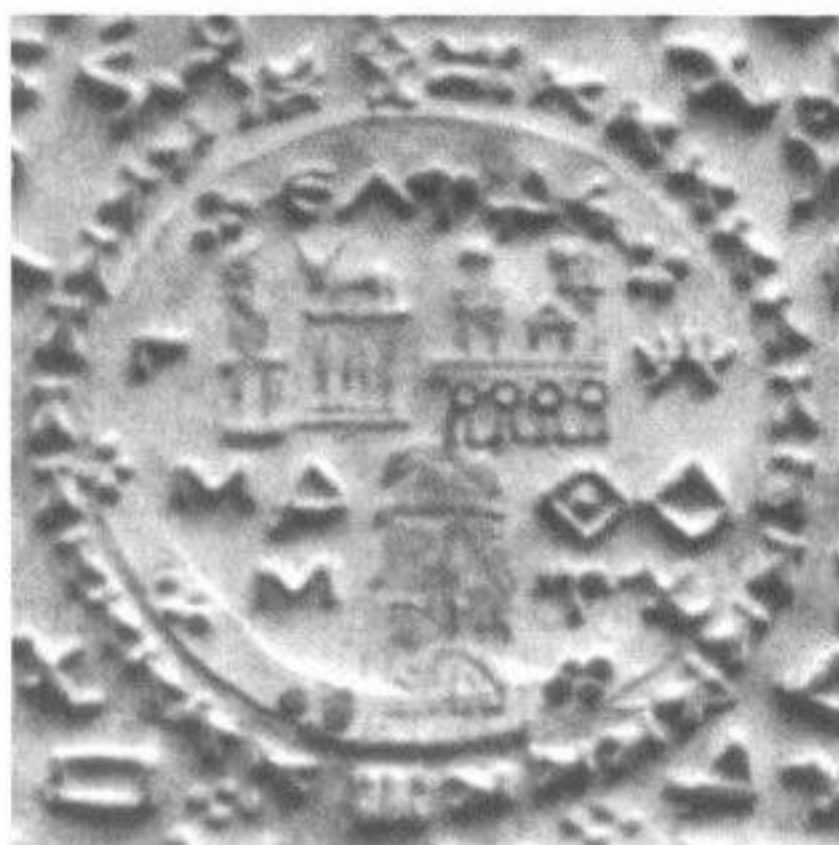

În partea stângă a templului se distinge aceeași stranie siluetă de personaj sacerdotal figurat și pe piesele 14 și 133.

Identificarea ofrandei ca *porc* situează scena în lumea geto-dacă sau tracă, dovadă în acest sens fiind afirmațiile lui Aristotel că “...tracii îngrașă porcii...”, (*Istoria animalelor*, VIII, 6), asociate cu aceea a lui Herodot după care “...nu se jertfesc niciodată porci la sciți...” (*Istoriei*, IV, 63).

Tulburătoare este identificarea în text a secvenței **ΜΑΡΙΚΟ**. Interpretată ca nume propriu, aceasta sugerează o stabilitate a tradițiilor onomastice care se situează la limita credibilului, fără însă a putea fi exclusă din principiu. Nume biblice sau istorice au supraviețuit peste milenii.

Tot surprinzătoare este și identificarea în text a secvenței **ΣΑΤΟ**, căreia i s-a atribuit, ipotetic, sensul de “*sat*”. O ipoteză care diferă fundamental de părerea larg admisă de către filologi, care derivă termenul *sat* din latinul *fossatum*. Totuși, prima variantă nu poate fi exclusă în mod aprioric, deoarece originea indo-europeană comună a geto-dacilor și a latinilor este o certitudine științifică.

Placa nr. 19, detaliu

Textul de pe placa nr. 19, scris cu caractere în majoritate anormale, prezintă dificultăți de transliterare și, cu atât mai mult, de deciptare.

Faptul că pe placă se află doar o singură pecete sugerează că textul intenționa să consfințească fie un fapt de cronică, fie de legiferare în cadrul unui trib sau a unei formațiuni statale unitare. În pecete se distinge clar un text scris cu caractere anormale, care, dacă e transcris în caractere clasice echivalente, ar avea forma **ELYA MATO MYST**. Acestui text i se poate atribui, într-o primă interpretare, semnificația ipotetică: “EL ÎNSUȘI, STĂPÂNITORUL MIUST”.

BOYPEBYΣETO ΔI OXYO VΣIA BA 2|ΣTAPNO ΠAΣ Y † EO ΣOTIA ΣE † IΣ 3|ΘA
 AY O ΣOTPA PYOMY ON VΣO ΔIO 4| † ETA † IPA BISIKA SO POΓIAO

BOEREBISTA DIN OCHI UȘA BASTARNILOR PĂZEȘTE ÎN TIMP CE SOȚIA SA, GĂTITĂ DE ("cu") O NĂFRAMĂ ÎN FOLOSIRE LA ROMA, ZEULUI CIETA, ÎNGRĂDIT ÎN ALTAR, SE ROAGĂ.

Boerebista keeps his eyes on the Bastarnae's door while his wife, dressed in a shawl in use in Rome, prays to the god Cieta, enclosed in a shrine.

Figurat în centrul cartușului, foarte probabil, este chipul soției lui Boerebista. De remarcat așezarea părului și năframa.

În spatele acestui chip, în stânga imaginii, se află culcat pe un altar un animal cu coadă lungă, prelungită printr-un ornament în formă de ciucure mare. Judecând după poziția picioarelor din față și după forma urechilor ar putea fi o felină mare sau, mai puțin probabil, un vițel. De remarcat asemănarea izbitoare cu animalul figurat pe vasul ceramic din sec. 17 î.e.n., găsit la Arkhanes, în Creta, vas reprezentând un mic templu sau altar votiv destinat unui cult sau unor mistere strict feminine (fig 20 a, reprodusă după [94]).

Fig. 20 a. Urnă votivă din sec. 17 î.e.n., găsită în Creta, la Arkhanes (apud [94]).

În partea din dreapta jos a cartușului central este reprezentat un animal cu bot scurt și urechi rotunde sau lăsate pe spate. Poziția picioarelor ar indica o feline mare. Ea pare închisă într-o îngrădătură sau într-un spațiu izolat prin gratii. Nu este de respins nici ipoteza prin care s-ar presupune că măcar unul din cele două animale figurate în cartuș ar fi reprezentarea unei feline mari, leu sau panteră, deoarece Plutarh atestă prezența acestor animale la curtea unor căpetenii din lumea geto-dacă [85. A]. Mai exact, ar putea fi un/o *cita*, rasă de feline africane, eventual suport exotic al unui cult al fecundității rezervat strict femeilor. Cuvântului Ψ ETA din text i s-a atribuit sensul menționat mai sus prin analogie cu hindicul *cità*, din sanscritul *citrakàia* cu semnificația de “tigru” (cf. [106], articolul *cheetah*). Semnele grafice diseminate în spațiile dintre figuri, precum și cele aliniate între cartușul cu figuri și chenar au un caracter vădit arhaic, unele chiar cu aparență accentuat figurativă. Sensul lor rămâne, pentru moment, neclar.

Placa nr. 21

(1). ΣΘΠΑΤΟΥ ΛΟ ΜΩΛΥΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT LA VALUL DE APĂRARE A ORĂȘTIEI.

Big paved road to the defensive earth-wall of the Commonalty.

(2). ΣΘΠΑΤΟΥ ΛΟ Σ ΙΔΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT LA ZIDUL ORĂȘTIEI.

Big paved road to the Commonalty's wall.

(3). ΣΘΠΑΤΟΥ ΣΑΡ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT (spre) APA ORĂȘTIEI. ΣΤΠΑΤΟΥ este scris vertical și cu unele litere inversate.

Big paved road to the Commonalty's Creek.

(4). ΣΘΠΑΤΟΥ ΗΧΨ ΟΕ ΛΟ ΣΑΡ Ψ ΕΤΟχ'

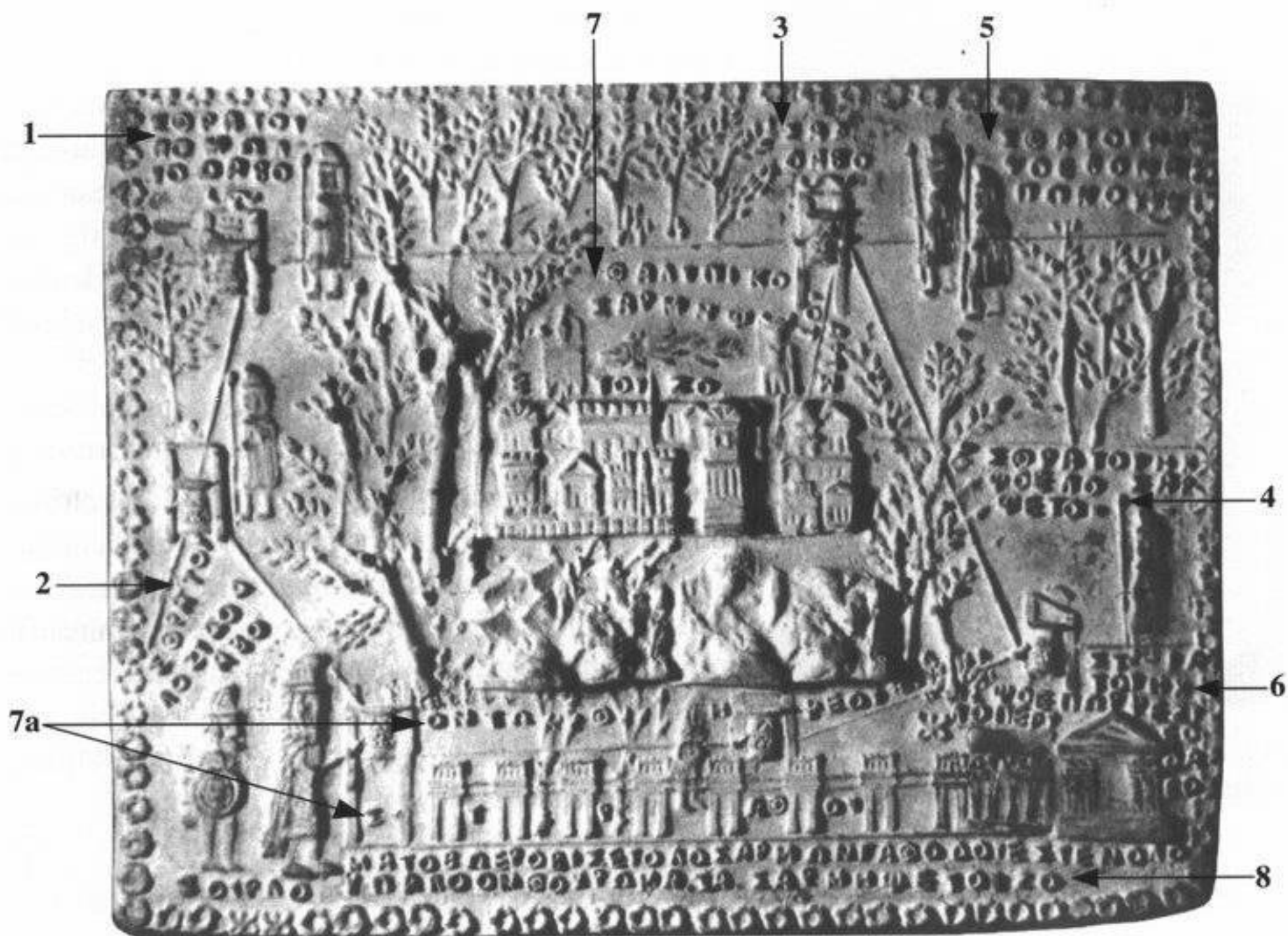
MARELE DRUM PAVAT TĂIAT (poate, în trepte) LA APA GEȚILOR (Sargeția).

Big paved road, cut in steps, to the Getae's Creek.

(5). ΣΘΠΑΤΟΥ ΗΧΨ ΟΕ ΛΟ ΚΩΠΩΝΟ +++

MARELE DRUM PAVAT TĂIAT LA (cătredre) CĂPĂLNA.

Big paved road, cut in steps, towards Kopono.

Placa nr. 21, incidența a

(6). ΣΘΡΑΤΟΥ ΗΧΨ ΟΕ ΠΩΡ Ψ ΕΣΥ ΛΟ ΠΕΡΥΕΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT TĂIAT (poate, în trepte), DUCÂND LA SANCTUARUL ORĂȘTIEI.

Big paved road, cut in steps, towards the Commonalty's sanctuary.

(7). ΘΑΛΥΠΙΚΟ ΣΑΡΜΗΨ ΤΟΥΖΟ (7a) ΟΝ ΤΩΘΗ Ψ Ε ΟΥ ΣΤΡΑΘΟΥ

VÂRFUL ÎNALT AL SARMI(se)GETUZEI ÎN TOATE CE LE ARE MARI DRUMURI PAVATE.

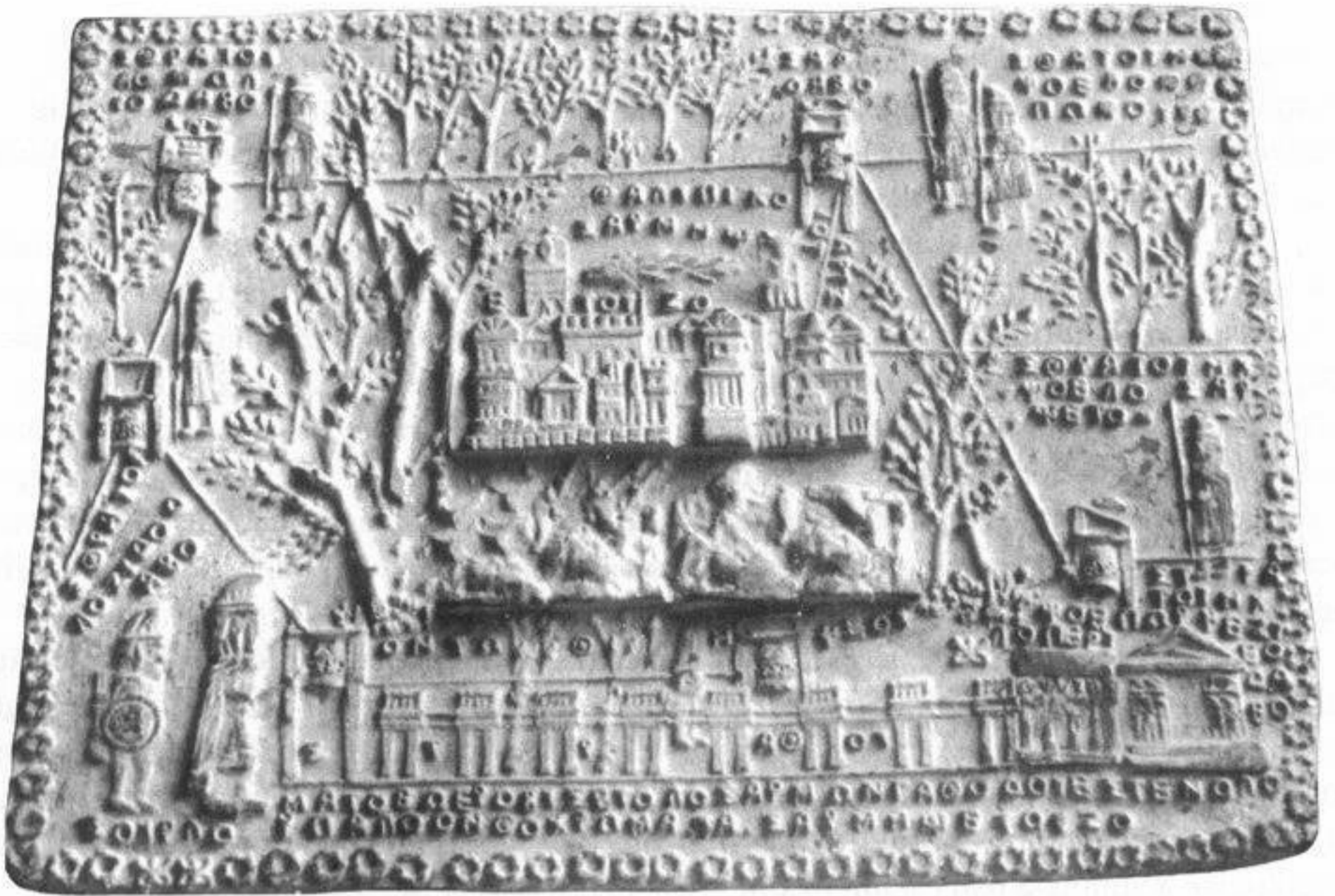
The high summit of Sarmigetuzza with all its big paved roads.

(8). ΜΑΤΟ ΒΩΕΡΟΒΙΣΕΤΟ ΛΟ ΣΑΡ-ΜΩΝ-ΓΑΘΟ ΛΟ ΥΕΣΤΕ ΝΟΠΟ ΣΟΙΡΛΟΥ ΠΑΛΟ ΟΝ ΘΟΧΡΩ ΜΑΡΑ ΣΑΡΜΗΨ ΕΤΟΥΖΟ.

STĂPÂNITORUL BOEREBISTA LA POARTA PĂZITĂ CU APĂ DE ESTE LA APUS, CHIAMĂ ("sună tare") DIN SURLĂ pe PRIETENUL ÎN (din) TURNUL MARE AL SARMISEGETUZEI.

Lord Boerebista, at the sun-set gate guarded by water, trumpeting call the companion in Sarmigetuzza's tall tower.

Placa a fost preluată și în altă incidență fotografică, cu o altă iluminare, în intenție de descifrare cât mai corectă a textului.

Placa nr. 21, incidența b

Ilustrarea de pe această placă înfățișează atât modul de acces din exterior cât și organizarea interioară într-o mare așezare antică. Care anume, rezultă clar din chiar unul din textele înscrise pe placă în secvențe înlănțuite: (7) de deasupra imaginii palatelor și de peste stânci, 7a de sub stânci, și succesiunea de litere de pe zidul de apărare însuși. Un text care se constituie chiar ca titlu de *plan-hartă* nominalizează obiectivul figurat. Dacă se acceptă ca premisă echivalența *Sarmigietuza* = *Sarmisegetuza* și se comparară topografia înregistrărilor de pe placa de plumb cu cea a vestigiilor puse în evidență de cercetările arheologice de la Grădiștea Muncelului se constată o riguroasă corespondență a acestora. Comparația revelează faptul că indicațiile de text și dispoziția drumurilor de pe planul turnat în plumb corespund foarte exact cu dispoziția interioară a cetății, și, totodată, cu topografia vecinătăților acesteia. În particular, drumul spre **ΚΟΠΩΝΩ**, așezare antică, asimilată în acest studiu cu actualele urme ale cetății de la Căpâlna – drum indicat pe plan la poziția (5) – apare ca pornind din cetate către o culme orientată spre Masivul Godeanu de azi, de unde s-ar fi prelungit pe culmi și fețe până în Valea Sebeșului.

Indicația amintită mai sus trebuie corelată și cu cea din textul de pe placa nr. 127 în care este menționat un *mare drum de pază* care duce de la "**ΚΟΠΩΝΩ**" spre o "*semeață zidire a marelui stăpân*", referire neîndoielnică la "*Sarmigietuza*".

Denumirile hidronimice "*Sar Dabo*", interpretat în acest studiu ca Apa sau Râul Orașului sau al Orăștiei, și "*Sar Gieto*", înțeles ca Apa sau Râul Geților, identificat cu antica "*Sargetia*" – menționată și de Dio Cassius (*Historia Romana*, LXVIII, 14) – ar corespunde celor doi afluenți care, reunindu-se mai jos de cetate, dau naștere Apei Orașului sau Grădiștii, cum e cunoscut râul azi.

De asemenea, trebuie atent reconsiderate și sanctuarele cetății, reprezentate pe placă în dreapta jos, și trebuie comparat templul cu frontispiciu triunghiular și marele zid, figurat în prelungirea lui, spre stânga, cu vestigiile marelui templu dreptunghiular și cu cele ale masivului zid care îl sprijinea, la marginea terasei nr. 11 din cetatea Sarmisegetuzei de Munte, puse în evidență de ultimele decopertări [20], [22], [31].

I.H. Crișan prezintă și analizează riguros atât vestigiile marelui sanctuar dreptunghiular – pe care le consideră rămășițe ale unui mare templu – cât și pe cele ale masivului zid despre care presupune a fi fost destinat sprijinirii terenului la marginea terasei din incinta sacră (cf. [20]). Compară între aspectul templului din reconstituirea teoretică propusă de H. Crișan ([20], p. 418-420) și așezarea acestuia față de marele zid de susținere, revelat de decopertările recente ale rămășițelor cetății, cu aspectul și dispunerea elementelor, presupus omoloage, de pe placa de plumb poate convinge pe oricine că se află în fața unei asemănări atât de izbitoare încât nu ar putea fi considerată doar un rezultat al întâmplării sau al unei plăsmuiți ticluite înainte ca cetatea să fi fost investigată arheologic.

Tot în acest sens pledează și faptul că pe harta de plumb, edificiile și clădirile cetății par a fi grupate în sectorul în care, pe teren, se situează “incinta militară” – astfel caracterizată de C. Daicoviciu [23], [24], [31] – în timp ce *Templele* – care ilustrează harta de plumb și care, fără îndoială, simbolizează ansamblul sanctuarelor revelate pe teren de săpături – apar situate în afara incintei întărite (*extra muros*), fapt care corespunde exact informației arheologice acumulate până acum *in situ*.

Imaginea plăcii mai reprezintă vestitul stindard dac – des atestatul “balaur dacic” – fluturând peste cetate, încadrat între un stindard cu cap de bovid și unul la care nu se distinge emblema.

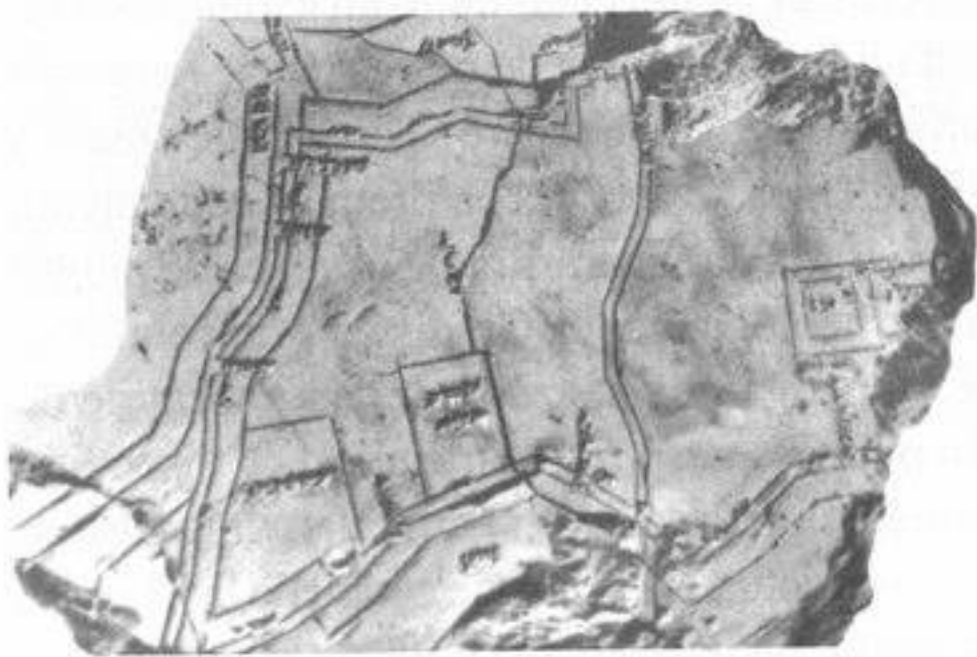

Fig. 21 c. Hartă pe tăbliță de lut (apud [48])

turnat în plumb, în mod deosebit identificările *explicite* prin text, tind să dovedească o concepție cultă uimitor de evoluată, chiar dacă ea corespunde cunoștințelor noastre despre antichitatea autohtonă. Implicațiile deosebite pe care le au informațiile conținute în notațiile de pe placă sunt analizate pe larg în cap. VI.

Este de menționat, în încheiere, că se cunosc cazuri de utilizare, în antichitate, a unor planuri de așezări importante. Ca exemplu, este redat (în fig. 21 c) planul orașului Nipur, aproximativ 1500 î.e.n., înregistrat pe o plăcuță de lut (reprodus după [48]), fig. 32).

ΔΑΨ ΙΒΑΛΟ ΔΙΥ Ψ ΕΡΕ 2|Ν Ψ ΕΑ ΚΕ ΦΥΣΚΟ ΣΕΡ 3|ΥΤΟ ΔΑΨ ΙΒΑΛΟ ΣΙΟΡΟ
4|ΜΕΤΟ ΣΟ ΔΙΕΨ Ο ΑΨ ΕΑ 5|Ο ΣΟ ΠΑΨ ΕΟ ΔΙΕΨ ΙΨ Ε 6|ΧΟΥ ΚΑΠΟ ΡΥΜΥ 7|ΑΟ
ΣΟ ΚΑΝΟΣ ΚΑΡΟ ΤΥΤΑΣΟ 8|ΔΑΨ ΕΟ ΤΡΕ ΣΕΤ

DECEBAL ZEILOR CERE («pe zei îi întreabă»), CEEA CE VA FI FOST STABILIT SĂ FIE. DECEBAL SUPUSU-S-A LUI DIEGI. ACELA, SUB PACEA LUI DIEGI ÎNSUȘI, AL LUI CAP (în) SPAȚIUL ALOR SĂI CÂINI – DRAGI TUTUROR DACILOR – ÎN POM ÎL AȘEAZĂ.

Decebal asks the gods what has been agreed to take place. Decebal surrenders to Diegi. That one, under the peace terms of Diegi himself, puts his head on a tree in the yard of his dogs, dear to all Dacians.

Imaginea centrală intenționa, foarte probabil, să-l reprezinte pe Decebal (personajul în tunică militară, scurtă) ascultând voința zeilor, grăită prin marele preot (personajul în mantie lungă și căciulă rituală).

În spațiile libere din partea de jos a plăcii, se află un text incizat, doar parțial descifrabil, în care se distinge: **K** (prescurtare pentru kotopol), **ΜΥΣΚΟ** sau **ΘΥΣΚΟ**.

Interesantă este partea din text care afirmă că Diegi ar fi ținut câini, și că această trăsătură era specifică dacilor, de unde ar rezulta că Diegi era dac, nu get. Această informație, corelată cu cea datorată lui Martialis [27], [72], care afirmă că Diegi era fratele lui Decebal,

sprijină ipoteza că Decebal ar fi fost, la origine, dac, nu get. În cadrul acestei ipoteze numele de Decebal ar fi, în mod plauzibil, interpretabil ca “ΔΑΨΙΕ ΒΑΛΟ”, cu semnificația “*Dacul din Vale*” (cf. dicționar, cap. IV, la ΔΑΨΙΕ și ΒΑΛΟ).

Textul astfel tradus sugerează că Diegi, în faza finală a războiului contra Romanilor, l-ar fi trădat pe Decebal. O presupunere care este plauzibilă, deoarece și alte texte dintre cele aici studiate pot fi interpretate în acest sens.

Placa nr. 23

ΔΡΟΥΟΜΙΚΤΟ ΠΙΕΒΥ 2|ΣΟ ΓΕΤΟ ΤΟΡΣΟ Σ 3|ΑΠΟ ΣΟΝΤΟ ΛΥΣΙΜ 4|ΑΞΟ ΒΡΕ
 ΒΥΡΟ ΚΟΠ 5|ΟΝΟ ΕΛ ΙΧ ΛΑ ΚΙΜΑ 6|ΕΙΔΕ VNYO 4 YV VT Λ 7|Α ΕΟΝ ΓΕΡΟ ΠΟΥΤ Κ
 8|Ε ΔΟ ΑΝΟΙ ΣΥΜΟ 9|ΡΟΠΤΟ ΕΑΟΙ 10|ΝΟΒΟ ΣΥΡΕΙ 11|ΓΑΛΤΟ ΑΨ Ε 12|Ο ΡΕΠΟ
 ΒΙΣΑ

DROMIHETE DĂ, SUB PAZĂ, TRUPURILE CARE ÎNGROPATE AU FOST DE LISIMAH ÎN VRERE DE ÎNMORMÂNTARE LA CĂPÂLNA. EL ÎNSUȘI, LA “CHIMA” (nume topic, poate “Culmea”), AJUTĂ SĂ UNEASCĂ A JIULUI ALBIE LA (“cu”) APELE PUȚULUI AMENAJAT CARE, DE ANI, ADUNĂ ROPOTELE APELOR DE PLOAIE (literal “apă nouă”), SCOASĂ CU GĂLEATA DE ACEIA DE PE RÂPA JOASĂ.

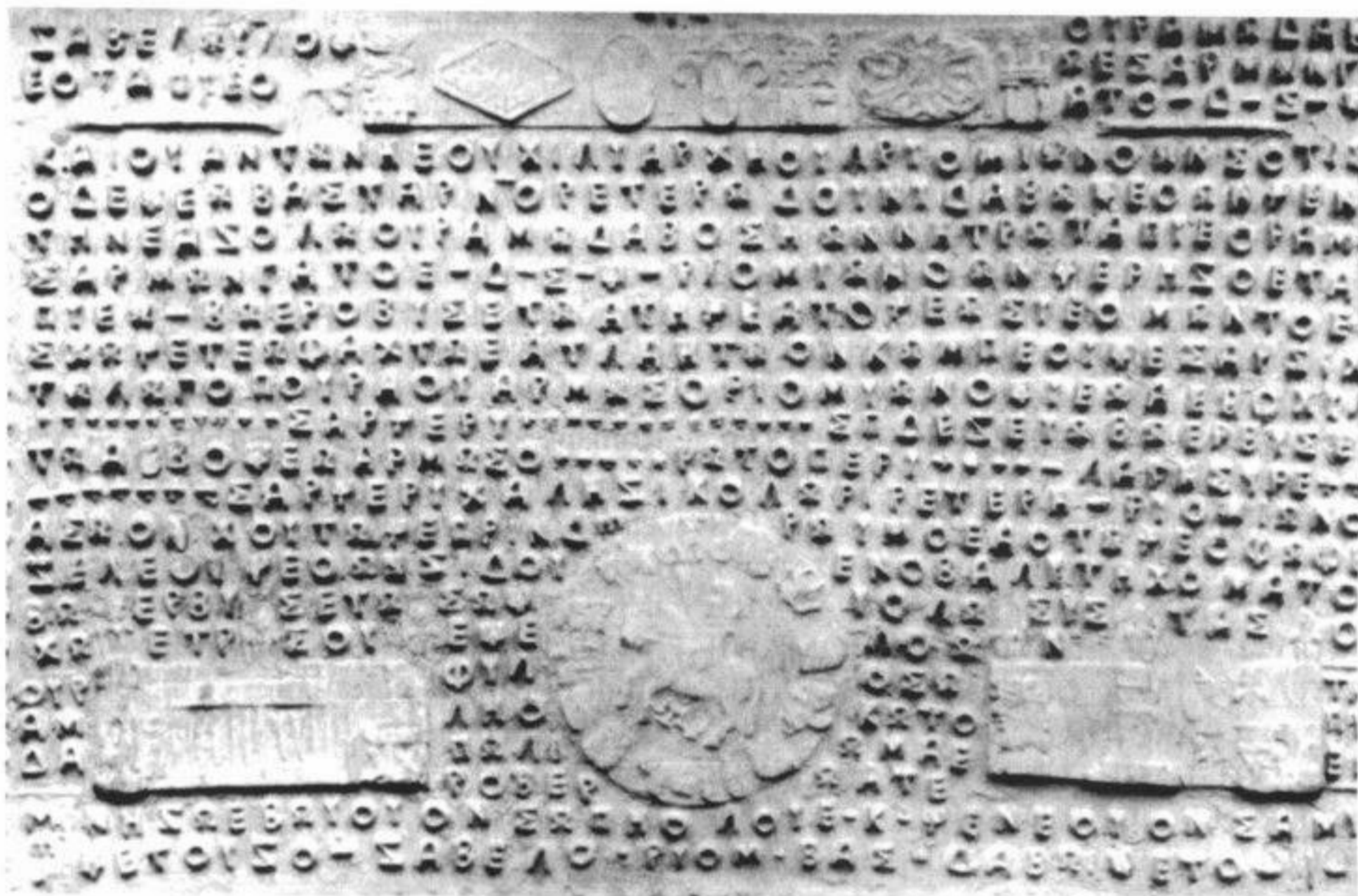
Dromikto turns over, under escort, the corpses buried by Lisimah with a view to their funeral in Kopono. He himself, at Kima, helps to join the Jiu riverbed with the wells' cisterns which for years have gathered rain showers and from which buckets are filled by those on the lower bank.

“*Eaoi novo*” este interpretat aici nu ca “apă nouă”, ci ca *ape de ploaie*, iar “*ghero pout*”, tradus prin *puț amenajat* din motive de similitudine etimologică și lingvistică, ar avea aici sens de *cisternă*.

“**BPE BYPO**” a fost tradus prin interpretarea lui “**BPE**” ca “vre”, de la a vrea (...vre să le îngroape...), iar “**BYPO**” ca îngropare, înmormântare, prin analogie cu slavul *berech*’ = a conserva, vechiul german de sus *bergan*, similar cu vechiul englez *byrgan* = a adăposti, din care a rezultat englezul modern: *to bury*, a îngropa [106].

Foarte importante de luat în seamă sunt găurile din cele patru colțuri ale plăcii. Găuri destinate, fără îndoială, fixării ei cu cuie pe un suport – perete sau stâlp masiv – din lemn. Dar mult mai important de observat este faptul că floarea cuielor a lăsat, la baterea lor, urme imprimare pe suprafața de plumb, dovadă că placa a fost, cândva, *efectiv* “bătută în cuie”, sau, altfel spus, *afișată* cu intenția clară de a face public textul înscris pe ea.

Placa nr. 25

ΚΑΙΟΥ ΑΝΤΩΝΗΕΟΥ ΧΙΛΥΑΡΧΗΟΥΑ ΡΥΟΜΙΩΝΟ ΩΝΣΟΤΙΣ 2|Ο ΔΕ Ψ ΕΩ
 ΒΑΣΤΑΡΝ-Ο ΡΕΤΕΡΩ ΔΟΥ ΝΥ ΔΑΒΩ Ψ ΕΟ ΩΝ Ψ ΕΝ 3|ΤΗΝΕΑΣ Ο ΛΩ ΟΥ ΡΑΜΩ
 ΔΑΒΟ ΣΗ ΩΝ ΝΗΤΡΩ ΤΑΩΕΥΕΟ ΡΑΜ 4|ΣΑΡ ΜΩΝ ΓΑΤΟΕ -Δ-Σ-Ψ- ΡΙΟΜΥΩΝΟ
 ΩΝ Ψ Ε ΡΗ Σ ΟΕ ΤΑ 5|ΠΥ ΕΩ - ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΩ ΑΤΗ Ψ ΕΑΤΟ Ψ ΕΩ ΣΥΕΟ
 ΜΩΝΤΟΕ 6|ΣΧΩ Ψ ΕΤΕΩ ΦΑΧΤΩ Ε ΑΤΛΑΗΤΩ ΟΝ ΚΩΜΠΕ ΟΥ Ψ Ε ΣΑΡ ΣΙΧ
 7|ΤΩ ΛΩΓΟ ΠΟΥ ΡΗΟΥ ΑΡΜΩΣΟ ΡΙΟΜΥΩΝΟ Ψ ΙΕΩ ΑΕ ΒΟΧΥΑ(?)
 8|+++++ΣΑΡ Ψ ΕΡΥ +++++- ΣΩ ΔΕ Σ ΕΥΩ ΒΩΕΡΒΥΣΕ 9|ΤΩ ΑΕΒΟ
 Ψ ΕΩ ΑΡΜΩΣΟ +++++ Ψ ΩΤ ΟΠΕΡΥ +++++- ΛΑ ΡΗΣΥΡΕ ++ 10|+++++ ΣΑΡ Ψ ΕΡΥ
 ΧΑΛΗ Σ ΙΚΟ ΛΩ ΡΙΡΕ ΤΕΡΗ - ΡΥΟΜΙΩΝΟ 11|ΑΣΩ ΟΝ ΧΟΥ ΤΩ Ψ Ε ΠΡΙΝΔΕ
 ΡΩΥΜΟ ΕΑΟ ΤΩ Ψ ΕΟΦΩ ΦΕ 12|Σ Ε ΛΕΟΥ Ψ ΕΟ ΩΝ Σ ΙΔΟΥΕ ΝΟΒΑΛΥ ΤΗΧΟ
 ΜΑΤΟ 13|ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΩ ΣΩ Ψ ΥΟ ΛΩΣΥ ΣΤΑΣΟ 14|ΧΟ Ε ΤΡΑΣΟ ΥΕ Ψ ΕΛΟ ΩΝ
 15|ΦΥΛΟ ΣΩΛΗΟ ΚΩΤΟΠ 16|ΩΛΙΩ ΜΑΕΡΟ ΒΕΡΩ Α ΤΕ 17|ΜΝΗΣ ΩΕ ΒΩΥΟΥ ΟΝ
 ΣΩΠΗΟ ΛΟΥΕ -Κ- Ψ ΕΝΕΟΥ ΟΝ ΣΑΜΥ 18|Ψ ΕΤΟΥ Σ Ο - Σ ΑΒΕΛΟ - ΡΥΟΜ -
 ΒΑΣ - ΔΑΒΩ - Ψ ΕΤΟ - | -.

MARELE CAIUS ANTONIUS, MAI
 MARELE GENERALILOR ROMANI,
 ÎNSOȚIT DE REGELE BASTARNILOR,
 SE RETRAGE DIN ORAȘUL NOU (sau
 nostru). REGELE ÎNCĒTINEȘTE LA
 OCHIUL FUNIEI ORAȘULUI ȘI, ÎN TU-
 MULT, TAIE FUNIA PORȚII PROTEJATĂ
 CU APĂ A O(rașului) G(eților) S(cii).
 ROMANII, ÎNCĂ RISIPIȚI (sau rămași în
 urmă), SE LOVESC DE EA. ---
 BOEREBISTA, FIDEL ACELOR MUN-
 TENI AI SĂI, CETELE SALE (le)
 STRÂNGE ȘI ÎNHAMĂ ("leagă") ÎN
 CÂMP PE ȚIA CE SAR ("trec"), ÎN ȘASE
 LOCURI, DINCOLO DE MARELE RÂU.
 ARMATELE ROMANILOR, LA PĂMÂNT
 ÎNSEMNELE PLEACĂ, 110 DRAPELE,
 1300 SE DAU LUI ÎNSUȘI BOEREBISTA.
 ÎN FAPT, REGELE ARMATEI 50 CIUNGI
 TAIE (textual, "operează"), 400 LA RĂZOR
 (posibil "ucide", mai probabil "expulzează"),
 90 DE STEAGURI ÎN SALA MARE
 EXPUNE, LA RÂSUL ȚĂRII. - ROMANII
 AȘEZAȚI ÎN A LUI ÎNCUVINȚARE,
 PRIND RĂMÂNE ÎN ALELOR ÎNVOIRI.
 AU FOST FĂCUȚI PRIZONIERI CEI ÎN
 ZIDURI. PE NOBILUL TICU, STĂPÂNİ-
 TORUL BOEREBISTA SUB JII ÎL LASĂ

The great Caius Antonius, the greatest
 Roman general, accompanied by the King
 of the Bastarnae, retreats from the new (or,
 perhaps: our) town. The King slows down
 at the town's rope and, in the uproar, hacks
 the rope of the water-defended gate of the
 Scythian-Getae town. The Romans, still
 scattered, bump into it. Boerebista, faithful
 to his mountaineers, gathers his squads and
 ties up on the field those who, in six places,
 leap beyond the big river. The Roman armies
 lower their standards to the ground, 110(?)
 flags; 1300(?) give themselves up to
 Boerebista himself; in fact, the army leader
 cuts one arm off 50(?) men, sends 400(?) to
 the outskirts, and hangs 90(?) banners in the
 great hall, to the laughter of the country. The
 Romans, seated with his approval, get to keep
 their settlements

Those caught in the walls are made captive.
 Lord Boerebista lets the nobleman Ticu stay
 here, below the river Jiu, and authorizes in
 his place, in a spirit of filial respect for the
 High Priest, the chief jailer of the powerful
 Celt in submission to High Priest Cienio in
 Sarmisegetuza.

SĂ STEA (sau, “rămas”) AICI, ȘI A ÎMPUTERNICIT ÎN LOCUL ACELUIA, ÎN SPIRIT (de respect) FILIAL FAȚĂ DE MARELE PREOT, PE MARELE PAZNIC AL TEMNIȚEI PUTERNICULUI CELT (textual, marele boiu), ÎN SUPUNEREA LUI, (a) M(arelui preot) CENEU, ÎN SARMISE-GETUZA. --- RĂZBOIUL – ROM(anilor) – BAS(tarnilor) – GEȚILOR ORĂȘTENI – I –

The Romans – Bastarnae – Commonalty-Getae at war.

Sus, în cartuș, la stânga și la dreapta șirului de peceti:

ΣΑΒΕΛΩ ΥΛΟ Ψ ΕΟ ΤΑΥΕΟ ΟΥ ΠΑΜΩ ΔΑ Ψ ΩΕ ΣΑΡ ΜΟΝ ΓΑΤΟ – Δ – Σ – Ψ
cu ipoteticul sens de:

ÎN RĂZBOIUL DIN IULIE (sau: *în război, Iulu...*), REGELE TAIE OCHIUL FUNIEI PORȚII DACE PROTEJATĂ CU APĂ (a) O(răștiei) G(eților) S(cii).

Related to the figure: In the Iulu war the king cuts the rope's loop of the water-defended-gate.

Episodul la care se referă textul pare să fie acțiunea militară romană condusă de Caius Antonius Hibrida, proconsul al Macedoniei în anii 62-60 [38], care, după Dio Cassius (*Historia Romana*, XXXVIII, 10, 3 și LI, 26, 4), a fost înfrânt în anul 59 î.e.n. [83], la Istropolis (Histria de azi).

Tot Dio Cassius menționează insignele luate de bastarni romanilor cu această ocazie. Ele ar fi fost păstrate un timp la Genucla, și recucerite, în 29 î.e.n., de Licinius Crassus (cf. *Historia Romana*, LI, 26, 5).

Participarea lui Boerebista la această luptă este considerată de către D.M. Pipidi și R. Vulpe ca probabilă [20], [85], [104], dar contestată de H. Daicoviciu [29], p. 67-68. Textul de față, dacă ar fi autentic, ar aduce informații noi și extrem de interesante în această privință.

Operația de “ciungire” a unora dintre învinși, menționată în rândul 9, nu constituie un fapt neuzual pentru antichitate (cf. de ex. Herodot, *Istoriei*, IV, 62).

Interpretarea numerelor este extrem de incertă. Din motive de plauzibilitate istorică, s-a presupus că semnele + ar indica zecile sau, dacă sunt urmate de o linioară, ca sute.

Construcția și modul ipotetic de funcționare a porții orașului sunt comentate în cadrul prezentării pieselor nr. 31 și 42.

Placa nr. 28

ΔΑΚΟ ΑΡΜΟΣ¹ ΣΟΝΤΟ ΡΟΜ^{1bis}|VNO²|ΔVΣΑ Ψ ΕΟ ΣΙΟ ΡΟΤΟΠΙΑΝΟ³|ΦΑΚΤΟ
AV ✱ EOIV ΚΟ ΣΟΑ ΒΙΡ Ψ Λ^{3bis}|A⁴|ΣΟΜΟ Ψ ΙΡΟΑΣΟ ΓΙΛΑ⁵|ΚΟΣΑ Ψ ΕΟ ΒΟΡVΣΑ
6|ΒΑ Ψ ΕΡΑ ΚΑΣΕΡΟ⁷|ΚΟ ΔΑΚΟ ΑΡΜΟΣΑ

ARMELE DACE (sau *ale dacilor*) SUNT DE ROMANI DUSE CU EI. VOR FI FĂCUȚI BUZDUGĂNARI ACEIA CARE AU FOST

The Romans take the Dacians' weapons with them. Those who were brave will be made mace-men. The sheep are gathered together

VITEJI. OILE SÎNT STRÂNSE (textual, "cirezite") CU TINERII PENTRU CA CEI CHEMAȚI (textual, *porunciți*) SĂ PREGĂTEASCĂ CAȘUL CU ARMATA DACĂ.

with the youths so that those called upon will have to prepare the cheese with the Dacian army.

Textul din cartuș, sub figură:

ΔΥ ✱ ΕΟΙΥ Α ΠΑΡΟ ΣΕ ΚΑΠΟ ΔΑ Ψ ΕΒΙΑΛΟ ΣΟΣΙΝΤΟ ΝΟΒΑΛΟ
cu ipoteticul sens:

DUCERE SOLEMNĂ ("solemnă" prin sufixul ΟΥ), LA PARUL SĂU A CAPULUI LUI DECEBAL. SOSIREA CAVALERULUI.

Related to the figure:
Solemn conveyance of Decebal's head to his stake. The horseman's arrival.

Text incizat între rânduri. Gruparea I:

ΔΑ Ψ ΙΒΑΛΩ Ψ ΕΩΙ ΤΥΩΙΩ ΔΙΕΨ ΩΗΣΩΙΤΑ ΡΥΜΝΙΩ ΙΩΒΑΩΛΩ ΙΧ(?) ΣΚΩ
ΓΕ ✱ Ε ΜΗΣΩ ΓΛΩΤΕΛΩ ΔΥ ΣΑΡΜΙΨ ΕΤΥΣ Ω ΔΑ Ψ ΙΒΑΛΩ ΓΕ ✱ Ε ΥΣΩ ΔΕΨ
ΜΑΡΙΣΥ ΚΩΠΩΝΩ Σ.Μ:Ψ :Τ:Ω: Σ ..

Placa nr. 28. Detaliul 1

cu presupusul sens:

DECEBAL, LA PĂMÂNT, BLESTEAMĂ
PE ÎNSOȚITORII LUI DIEGI, PRO-
ROMANII ÎNOBILAȚI. ÎȘI TAIE, CU
SPATELE AȘEZAT, GÂTLEJUL. DIN
SARMISEGETUZA, DECEBAL, PE
ASCUNS (textual, *prin spate*), A IEȘIT SĂ
SE DUCĂ, PE MUREȘ, LA CĂPĂLNA.
Urmează o siglă pentru *Sarmigietuza*.

Incised text #1: Decebal, fallen to the ground, curses Diegi's companions ennobled by the Romans. Backward sitting, he cuts his throat. Decebal secretly came out from Sarmigetouza to go by the Mures valley to Kopono.

Text incizat între rânduri. Gruparea a II-a:

ΩΝΔΩ ΤΙΣ ΔΑ ΕΨ ΔΙΨΙΩ ΚΕΛΩ ΣΩΑ ΜΑΤΩ ΠΩΕΣΤΑ ΔΑΒΩ ΓΗ ✱ Ω ΜΙΣΑ
ΚΩΡΩΛΑ ΠΩΕΣΤ Σ ΑΒΕΛΩ -V-+++ Μ+Π: : : : .. Ε.Λ:Κ: : : ..

cu ipoteticul sens:

UNDE (“când”) TISA (specie de arbore) DA
BOABE (textual, *ouă*), DIEGI, CARELE A
FOST STĂPÂN PESTE ORĂȘTIE, PRIN
SPATE (“prin trădare”, sau “pe ascuns”) A
PUS O COROANĂ PESTE RĂZBOI.

Incised text #2: When the Tissa-tree (a kind of Carpathian conifer) makes “eggs” (i.e. little red fruits), Diegi, who was lord of the commonalty, treasonously put a wreath on the war.

Sensul literelor dispartate din capătul acestei porțiuni de text rămâne, pentru moment, nelămurit.

Placa nr. 28. Detaliul 2

Atât textul incizat din cartușul inferior dreapta cât și literele incizate diseminate printre figuri nu pot fi citite cu certă exactitate pe fotografie.

Figura reprezintă, foarte probabil, întoarcerea la tabără a cavalerului menționat în text, el aducând, dacă se dă crezare textului, capul lui Decebal. În urma lui, un grup de oșteni daci – stindardul, căciulile și forma scuturilor pe care le poartă par să o dovedească – ar fi “*pro-romanii*” menționați în text.

Incidentul cu capul lui Decebal adus lui Traian, la Ranistorum, de către un cavaler roman, este atestat istoric [26]. Se cunoaște azi identitatea cavalerului, pe numele lui Tiberius Maximus, făcut decurion de către Traian în urma prinderii lui Decebal [97].

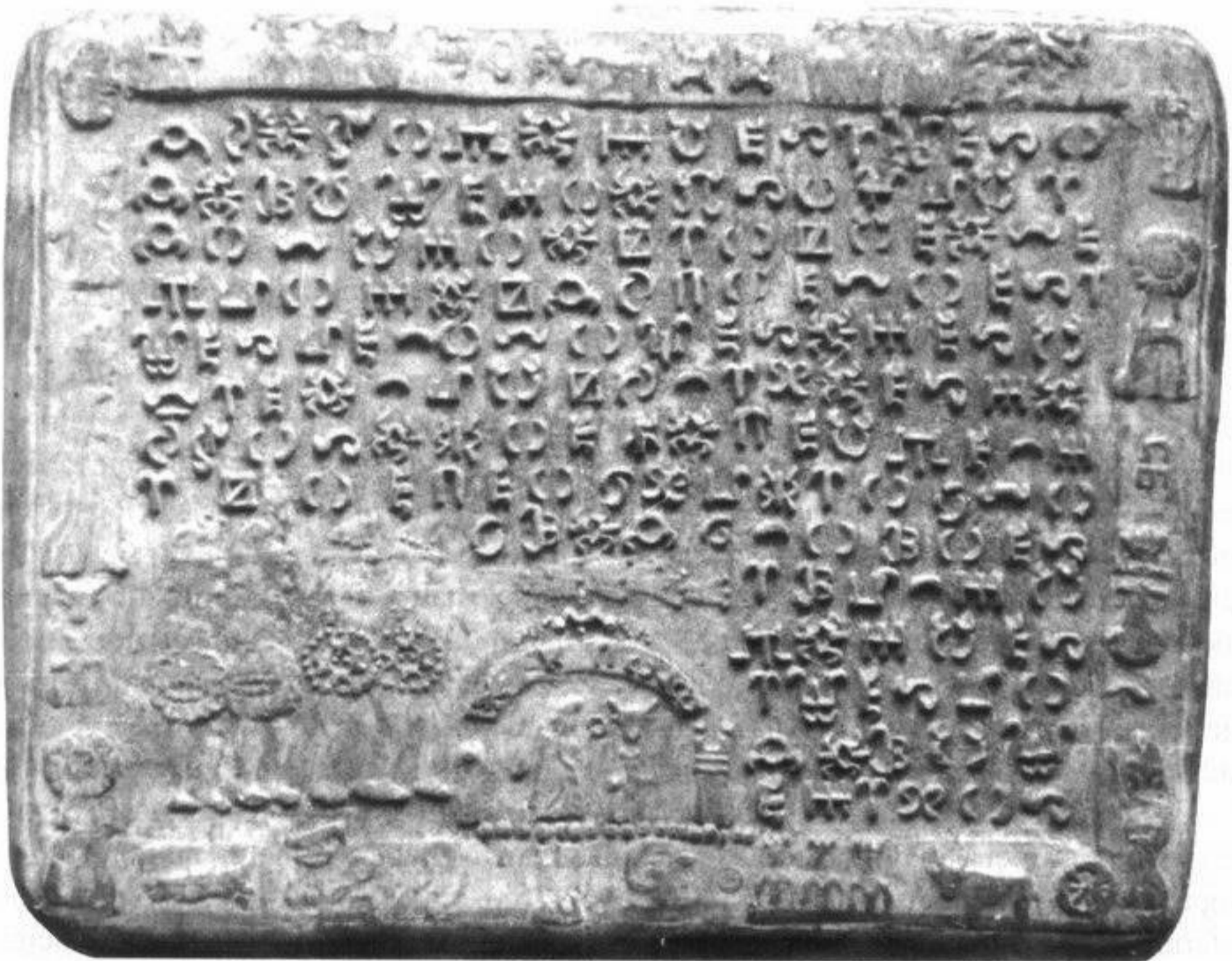
Din textul de pe placă, și presupunând că traducerea redată mai sus ar fi corectă, rezultă că – înainte de a fi dus lui Traian, capul lui Decebal a fost expus pe domeniul sau la reședința lui Diegi. Informațiile livrate de textele de pe placă, informații care corespund în mare măsură cu cele din izvoarele antice și cu interpretările moderne ale imaginilor de pe Columna Traiană și de pe monumentul de la Adamclisi [26], [105] pun în lumină aspecte noi referitoare la rolul lui Diegi în faza finală a războiului. Reiese că Diegi, trădându-l pe Decebal, ar fi colaborat în acea perioadă cu romanii.

Din textele de pe plăcile 6, 28, 65 și 94 pare să rezulte că Diegi ar fi fost hiliarh, demnitate cu atribute încă necunoscute în cazul geto-dacilor, apoi “*kotopol*”, adică mare preot – funcția de *pontifex maximus* la romani – și asta încă de pe vremea stăpânirii lui Deceneu, atunci când Decebal este menționat ca “*purtător de stindard al luptătorilor cu buzdugane*” (a se consulta textul de pe placa nr. 94). În sfârșit, spre încheierea războiului,

romanii l-ar fi numit pe Diegi stăpânitor al “Orăștiei” și al “Sarmigietuzei” – azi, Sarmisegetuza de Munte – cucerite prin fapte de război, acordându-i dreptul de a numi un “hiliarh în cetatea surpată” (vezi placa nr. 6).

Deosebit de semnificative sunt cele patru decupaje din colțurile plăcii, decupaje menite să faciliteze prinderea ei cu cuie-colțar pe suportul de destinație, probabil un perete sau o coloană dintr-un edificiu public sau de cult.

Placa nr. 31

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14
 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

A DOUA ZI, STĂPÂNITORUL S-A RIDICAT ("a suit") LA GEȚII ORĂȘTIEI. SE APROPIE DE AIA PRIN OCHIUL (cu sens probabil de "intrarea") DIN DOȘ, CA SĂ DEA OCOL LA NOUĂ ASEMĂNĂTOARE PANOURI, PUSE RIDICAT ("în poziția lor de sus"), ÎNĂLȚATE SUB (prin) ACȚIUNEA (în sens de "greutatea") PĂMÂNTULUI. SACRIFICĂ JERTFELE CUVENITE LA STATORNICIRE (mai aproape de text, "împământenire"). FOLOSEȘTE, (pentru ca) RAȚELE SĂ (le) DECAPITEZE, TONUL-CUȚIT (?). ULIȚA IEPELOR FOLOSIND, STRUGURI A ADUS BOEREBISTA. STĂPÂNITORUL RIDICĂ (probabil în sens de clădește sau întărește) ORĂȘTIA GEȚILOR.

The next day, the lord climbed up to the Getae Commonalty. He approaches them by the rear opening so as to tour nine similar panels, placed high), raised by the earth's weight. To behead the ducks, he uses a tuna cutlass. Boerebista, using the mares' path, brings grapes. The lord strengthens the Getae Commonalty.

Textul pare să se refere la festivitatea de inaugurare a complexului întărit de la "Sarmigietuzo" – cum este el denumit în textele studiate aici – definit organizatoric ca "orăștie" și localizat, după cum se presupune, în actuala Sarmisegetuza de Munte, adică pe terasele din vecinătatea actualei *Grădiștea Muncelului*. Localizarea și, totodată, identificarea *davei* la care se referă textul cu aceea ale cărei urme arheologice se află pe situl actualei Sarmisegetuza de Munte se bazează pe faptul că nici o altă așezare întărită din timpul lui Boerebista nu ar fi putut fi concepută, la origine, cu nouă porți, boltite și prevăzute cu panouri culisante acționate prin contragreutăți încărcate cu pământ, după cum rezultă din tălmăcirea mai sus propusă, care nu este însă singura posibilă. Rândurile 3, 4 și 5 ar putea fi traduse și prin: "... ca să dea ocol la nouă tiranți, puși vertical, înălțați ca să țină pământul". Această traducere, cu toate că ar fi plauzibilă – o sugerează prezența marelui zid de sprijin, de peste zece metri înălțime, aflat în vecinătatea imediată a ruinelor marelui sanctuar dreptunghiular din incinta sacră (cf. [20], p. 362-363), zid care, desigur, a cerut o ancorare puternică la ridicarea lui – pare mai puțin verosimilă decât cea propusă anterior. Principalul argument este acela că pare mai firesc ca un text de cronică, cum este cel fixat pe placa de plumb, să menționeze numărul și principiul de funcționare – foarte evoluat pentru acea epocă – al porților așezării, decât să amintească un detaliu de tehnică a zidirii, oarecum clasică, adică referirea la "murus dacicus".

În legătură cu porțile astfel concepute, merită să fie analizat aici presupusul cuvânt OY, sau, echivalentul () Y, întâlnit și în alte texte cu sensul, atribuit ipotetic, de "ochi" (cf. Dictionar, cap. IV). Ipotetic, cuvântului i s-a dat și aici și în textul de pe placa nr. 25, sensul de "ochiul porții boltite cu panou culisant suspendat", sens care, din punct de vedere tehnic, clarifică încadrarea în context și, totodată, ține seama și de asemănarea cu pleoapa ochiului care se lasă atunci când îl izolează.

Textul este scris cu caractere de tip preclasic, ceea ce sugerează că ar putea fi databil în perioada de început a domniei lui Boerebista. Caracterului 𐌆 , rar întâlnit, i s-a atribuit

valoarea l̄l care explică, în mod plauzibil, cuvintele “RAȚO” și “ULIȚIUO”, ambele cu analog evident în limba română. Primul este considerat a proveni din fondul autohton [11], [19], [91], al doilea având și echivalent slav.

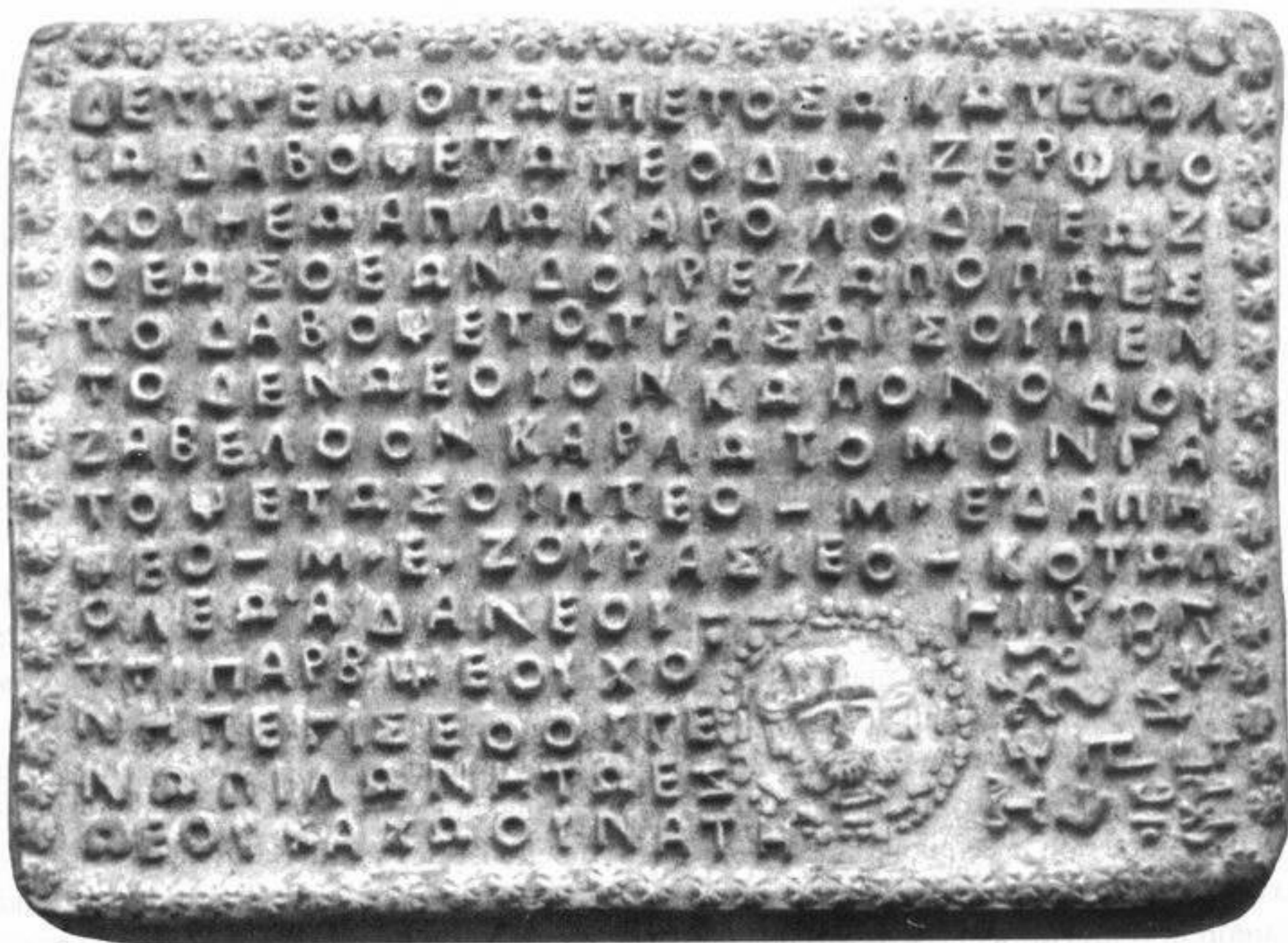
Caracterul preclasic ↗, căruia i-a fost atribuit anterior, prin ipoteză, valoarea de lzl, pare să capete aici valoarea compusă de lzil, fapt sugerat atât de grafia caracterului cât și de cuvintele ↗ () și ∼ ↗ (), identificate și pe alte plăci, cu același sens, dar înregistrate în grafie clasică, echivalentă, sub forma Σ IO și V Σ IO.

Și ultimul cuvânt din text, Ψ ETYΛOP, merită o cercetare atentă, deoarece ar putea ilustra o formă remarcabilă de flexionare genitivală care, dacă ar fi confirmată, ar constitui o surprinzătoare dovadă de perenitate a procedurii gamatical extins până azi, în limba română. Nu pare să existe motiv întemeiat de îndoială că sufixul -YX () ∞ ar îndeplini aici funcția de genitivare, exact ca în limba română modernă, deoarece este greu de imaginat un sens independent pentru -YΛOP la sfârșit de text și succedând lui Ψ ET-, aparent un radical uzual în cadrul celor mai mult de 20 de apariții ale acestuia în fondul de texte studiat.

Solemnitățile de inaugurare a cetății descrise în text pare să fi avut un caracter sacru. Boerebista, după cum pare să rezulte din traducerea propusă, deținea în acel moment și funcția de mare preot, oficiind ca sacrificator al animalelor de jertfă. Referirea la jertfirea rituală a unor rațe nu pare anomală pentru acele vremuri; dovadă în acest sens stau unele basoreliefuli și sculpturi pictate în Egiptul antic care reproduc scene cu rațe aduse ca ofrandă la templu. Astfel de scene se pot vedea la mormântul lui Ti și la cel al lui Kagemmi – acesta din urmă având reprezentarea a patru rațe aduse în coș –, morminte aflate la Saqqara. De asemenea, statuia din lemn stucat și pictat de la Deir el Bahri reprezintă un personaj feminin aducând ca ofrandă o rață [14. A]. Folosirea, însă, la sacrificarea rațelor a unui instrument fără îndoială neuzual – altfel nu ar fi avut rost menționarea lui explicită în text – este profund anomală. Dorința de a explica sensul textului a condus la ipoteza îndrăzneță prin care se atribuie grupării de caractere Η E ∼ Η Y □ () semnificația propusă în text și în dicționar. S-a considerat astfel plauzibil ca partea osoasă a maxilarului unor pești din specia tonului – specie prezentă încă până nu de mult în Marea Neagră (cf. [73], la *ton*¹), să fi fost folosită, în antichitate, la realizarea unui gen de cuțit ritual cu muchii zimțate.

Placa nr. 35

ΔE TY Ψ E MOTΩE ΠETOΣΩ KΩ TEOA 2|KΩ ΔABO Ψ ETΩ Ψ EO ΔΩ AZEP ΦHO
 3|XOY Ψ E Ω A ΠΛΩKAPO AO ΔHEΩ Z 4|OEΩ ΣOE ΩNΔO YPE ΣΩ ΠO ΠΩEΣ 5|TO
 ΔABO Ψ ETO+ TPAC ΩI ΣOY ΠEN 6|TO ΔENΩEOY ONKΩ AO NOΔOY 7|ZABEAO
 ON KAP ΛΩ TO MONTA 8|TO Ψ ETΩ ΣOYΠEO – M • E • ΔAPIH 9|Ψ EO – M • E •
 ZOYPAΣIEO – KOTΩΠ 10|OLEΩ • A • ΔANEYOY – 11|÷ TII APB Ψ EOY XO 12|NHΠE
 ΓIΣ EO OY ΓE 13|NΩ ΠIΛΩNH TΩE Z 14|ΩEOY .\ AXΩ OY NATH

DE ÎNVĂȚAT CUVÂNT CU CUVÂNT:
 PETOSO, CU GEȚII ORĂȘTENI DIN
 TELOLCO, ÎN REGATUL AI LUI AZER
 FII – A ACELUIA CE O (avut) A PLECARE
 LA ZEUL ZEUS – SĂ FIE, UNDE LEGE
 SĂ PUNĂ PESTE GEȚII ORĂȘTENI.
 ÎMPUTERNICIȚI (să fie) AI SĂI
 PÂRCĂLABI, FOARTE RĂZLEȚIȚI ÎNCĂ
 LA MARELE NOD AL RĂZBOIULUI, ÎN
 SERVICIU (textual, *îngrijire*) LA TOATE
 PORȚILE PĂZITE ALE SUPUȘENIEI
 GETE. E(l însuși) M(arele) DAPIEGI; E(l
 însuși) M(arele) ZOIRASE: MARELE
 PREOT AL MARIȚILOR GRECI. LA
 EXTREMITATEA DELTEI MARELUI JIU,
 ACI UNDE NIPEUL VARSĂ APELE ALEA
 NĂSCUTE DIN PILONII DEGETE DE
 PICIOR AL MARELUI ZEUS. ACOLO
 M-AM NĂSCUT.

To be learned word by word: Petoso with
 the Commonalty-Getae from Telolco in
 Azer's sons' kingdom – the one's who had
 to go to the god Zeus – must be there to im-
 pose legality on the Commonalty's
 Getae. Empowered are his governors, still
 scattered at the great climax of the war, to be
 in charge of all the guarded gates of the Getae
 ownership. (Signed by) the Great Dapiegi
 himself; the Great Zoirase, the Great Priest
 of the esteemed Greeks, at the extremity of
 the great Jiu-River delta, where the river Niip
 pours its waters which rose from the pier-
 like toes of the foot of the great Zeus – there
 I was born.

În cadranul din dreapta jos, între pecete și chenar, se găsesc înscrise caractere arhaice greu descifrabile, ceea ce ar putea fi una sau mai multe iscălituri. În mod neobișnuit, de-a

lungul acestui text litera Z este folosită sistematic în forma ei clasică, spre deosebire de marea majoritate a celorlalte texte în care apare, aproape peste tot, în forma simetrică Σ . Această folosire a literei Z poate fi interpretată ca un indiciu că placa ar fi fost scrisă în alt sanctuar decât cel al Sarmisegetuzei de Munte, ipoteză întărită și de ortografierea numelui $\Pi\epsilon\tau\omicron\sigma\omega$, care aici apare în altă formă decât cea înregistrată pe placa nr. 5 – $\Pi\epsilon\tau\omicron\sigma\iota\omicron$.

Semnul + din rândul 5, după Ψ ETO, întâlnit ca numeral în alte texte, ca și semnul ./: din rândul 14, au aici, aparent, valoare de semne de punctuație, fapt cu totul singular în textele din prezentul studiu.

Merită să fie analizat mai în amănunt termenul **MONΓATO** care, apărând numai aici în această formă particulară, dovedește că secvența **ΣAPMONΓATO**, întâlnită în texte în mai multe incidente, trebuie interpretată ca un compus de forma **ΣAP-MONΓATO** sau **ΣAP-MON-ΓATO**, cu semnificația probabilă de “poartă ridicată, protejată – sau acționată – cu apă”.

Extrem de interesantă este gruparea de caractere **TEΛΟΑΚΩ**. În mod ipotetic, ar putea reprezenta un toponim antic aflat la originea numelui actual de *Tilișca*, o localitate existentă și azi în județul Sibiu. Este o localitate pe teritoriul căreia au fost găsite numeroase vestigii de cultură geto-dacă în rămășițele unei așezări puternic întărite [32], [20]. Matrițele pentru bătut imitații de denari romani găsite pe teritoriul localității și structura întăriturilor antice ale așezării justifică ipoteza că aici s-ar fi aflat, în antichitate, un important centru al puterii geto-dace și că numele unuia dintre conducătorii locali ar fi putut fi Petoso sau Petosio.

Grupului de caractere **APB** i s-a atribuit sensul de “deltă”, asta nu numai pe baza analogiei cu lat. *arbor*, care are, prin extensie, sens general de “încrângare”, de “împărțire în ramuri”, dar și ca urmare a faptului că în *Geografia* lui Ptolemeu (LXXVIII), cursul inferior al Jiului este denumit Arabon – poate o formă grecizată a presupusului geto-dac *Arb*. În aceste condiții, nu pare deloc absurdă ipoteza că în antichitate, Jiul se vărsa în Dunăre nu direct, ca acum, ci printr-o deltă care cuprindea, pe malul stâng al Dunării, o regiune întinsă de la actualul Lac Bistrețul, la vest, până la fosta Baltă Potelu – existentă încă acum 50 de ani – , la est.

Dacă așa a fost, atunci putem extinde raționamentul și să avansăm ipoteza că, în antichitate, actualul râu Isker s-ar fi vărsat în Dunăre într-un punct opus capătului estic al presupusei delte a Jiului de atunci – prin urmare, în concordanță cu indicația din text referitoare la ipoteticul râu *Nipe*. În acest caz “*pilonii, degete ale marelui Zeus*” ar trebui căutați în vecinătatea izvoarelor actualului Isker din Bulgaria, undeva în masivul muntos din care se înalță vârful Musalla, la mai mult de 2900 m altitudine.

De remarcat chipul trifacial din pecete, foarte probabil simbolizarea unei înțelegeri tripartite, posibil între Dapiegi, Ziraxes și marele pontif al unor colonii grecești din regiunea cetăților pontice.

Analizat și interpretat în acest fel, textul de pe placă pare să reprezinte statuarea regimului politic al unei puternice așezări cucerite de geți în regiunea pontică a Dobrogei de azi.

Textul înscris în jumătatea superioară a piesei este:

ΠΟΥ ΡΗΜ ΣΕΤΟ ΜΕΣΟ ΟΝ ΜΕΓΑΛ Ψ ΕΝΕΟ 2|ΣΙΝΟΕ ΖΟΑ ΤΟ ΟΝ Ψ ΕΝΥ ΑΣΩ Η
ΕΔΟΥΕ 3|ΖΑΒΕΛΟ ΟΙΧΙ Ε ΒΟΕ ΛΩΡΟΥ ΟΝ ΠΑΝ 4|ΩΝΟ ΣΩ ΚΟΤΟ ΣΟ ΠΕΖΗ ΕΟ ΠΑ
5|ΤΡΙ ΔΟ ΔΑΒΟ Ψ ΕΘΟ

APOI MĂRGINAȘII SE AȘEAZĂ LA MIJLOC, ÎN ZONA SINOE AL FOARTE MARELUI CIENEU, TOȚI (sau, poate, tot) ÎN A LUI CIENEU GARANȚIE DE PROTECȚIE (pentru) EI. SE MOLCOMESTE (stagnează) RĂZBOIUL AICI ȘI DELEAGĂ PE MĂRITUL LORO ÎN PANONIA SĂ CATE SĂ TOCMEASCĂ (textual, *cântărească*) PENTRU EI MOȘTENIREA GEȚILOR ORĂȘTENI.

After that, the people from the borders settled in the centre, in the Sinoe zone of the much respected (great) Cieneo, under his protection. The war eases here, and he sends the Much Respected Loro into Panonia as his delegate to try to negotiate the Getae-Commonalty's heritage for them.

Textul înscris în dreapta jos și în continuare, între medalionul central și imaginea de cetate de sub el, precum și cel din dreapta acesteia este:

6|ΔΥΕΟ ΖΑ 7|ΒΕΛΗΘ Ο 8|ΣΟΙ Ψ ΕΟ 9|ΘΡΥΑ 10|Ψ Ι Χ 11|ΣΙ 12|ΠΩ ΦΙΛΟ 13|ΑΣΟ 14|MATO M

ZEUL RĂZBOIULUI ASALTEAZĂ PE REGE, MUNCEȘTE (pe) H(iliarhii) JIILOR ȘI PE FIUL OSTATEC (textual, *garanție*, în sens probabil de *zălog*) AL STĂPÂNITORULUI M.

The god of War assaults the King, tortures the generals on the Jiu-River and the Lord's as hostage taken son.

Textul învecinat, cu personajul reprezentat în picioare, în partea stângă a discului, cu călărețul lângă el și imaginea de clădiri și templul în partea de jos a plăcii, l-am descifrat astfel:

15|ΚΟΤΩΠΟΛΟ(Ι) Ψ ΕΝΕΟ ΟΝ ΣΑΡΜΗΨ ΘΟΥΖΟ

MARELE PREOT CENEU ÎN SARMISE-GETUZA

The High Priest CIENEO, in Sarmigietouza.

Legenda din medalionul central:

16|𐌆 𐌃 () Ǝ ~ () 𐌃 𐌆 ~ Ǝ 𐌆 ()

cu al doilea *E* rotit 90 de grade spre stânga și scris sub ~ , caracterele 𐌆 și () fiind și ele înscrise unul sub celălalt. Semnificația ansamblului este, evident:

M(ato) BOEROBISETO

Master Boerebista

Tot în medalion, se disting două grupuri separate: în stânga portretului, un grup de caractere suprapuse, greu de identificat cu certitudine iar sub portret:

17|Δx Ψ x

prescurtarea cunoscută pentru "*dabo gieto*", cu semnificația

GET ORĂȘTEAN sau AL GEȚILOR ORĂȘTENI

From the Getae's commonalty.

Placa nr. 40

ΔΕ 𐌆IΨ M ΔΥΡΟ ΚΟΣΕΝΔΟ ΣΟ ΚΑ𐌆V Λ 2|Α ΤΟ ΔΕΨ ΡΥΜΥΝΥ ΣΟ ΡΕΚΑΟ ΝΙΣΙΒΕ Ο 3|N ΜΕΣΙΟ ΔΥΡΟ ΦΑΧΣΥ Ψ ΙΕΟ ΟΙΨ ΙΡΕΝ𐌆I 4|Α ΔΕ Ψ ΙΟ 𐌆ΟΡΟ Σ ΙΟ Ψ ΙΝΙ ΛΟ ΡΕΙΒΙ ΛΟ ΣΑΡ 5|MATO ΔΙΕ ΕΑΣ ΙΨ ΙΟ ΡΑ Ψ Ε ΝΑΥ ΛΟ ΥΜ 6|Ο ΟΝ ΠΕΡΙΟ ΣΟ ΒΙΣ ΠΑΣΟ Ψ ΕΙΟ ΓΑ𐌆ΙΣΤΕ 7|ΡΕΠΟ ΣΟΝ𐌆Α ΝΟΣΤΕΡΟ-ΣΑΡΜΑ𐌆Ο ΕΑ 8|Σ ΙΨ ΙΟ ΔΥΠΙΟ Ψ Ε ΡΕΝΤΕΑ ΑΔΕΣΙΟ ΔΥΡΟ Ρ 9|ΑΔΥ 𐌆ΡΙ ΓΑΙΥ ΣΑΡΜΑΤΟ ΕΑΣ Ψ ΙΟ Ψ ΕΟΝ 10|ΠΕΡ Ψ ΛΑ ΡΥΜΥΝΥ ΣΟ ΔΥΡΟ ΚΟΣΕΝΔΟ Ε 11|ΣΟ ΡΑΣΙ 𐌆ΟΠΙ ΟΨ Ε Ψ ΙΝΙ ΛΟ ΡΕΒΙ ΛΟ ΑΕΣΙ 12|Ε ΔΙΕ ΣΟ ΝΥΚΟ ΣΑΥ ΠΟΣΟ ΣΙ ΟΝΚ 13|Α ΣΕΡΑ𐌆Ο ΡΥΜΥΝΥ ΣΟ ΔΙ ΟΧΙΟ 14|ΠΥΡ Ψ ΕΔΕ ΜΥΙ ΣΟΝ𐌆Ο ΛΟ ΡΙΟ Λ 15|Ο ΤΡΑΣΟ Ψ 𐌆 Π

DE ÎNVĂȚAT (poate “*de ținut minte*”): S(tăpânitorul), PUTERNICUL COSENDO SĂ CAUTE LA TOȚI ZECE PRO-ROMANII SĂI, RETRAȘI ÎN NISIPURI, ÎN MIJLOCUL STUFULUI TARE, PE ACEIA CARE AICI AU IRUMPT DE ZIUA TURNULUI (sau a TAURULUI?) JIULUI. CINE L-A POFTIT LA SARMATUL ZEU AL IAZIGILOR, ALEARGĂ ACUM LA UMO, ÎN SANCTUAR, SĂ TREACĂ DIN NOU ACASĂ. GĂSEȘTE CĂ MALURILE SUNT ALE ALOR NOȘTRI. IAZIGII SARMAȚI, DUPĂ CE AU ÎNCHIRIAT (“cumpărat”) ALIANȚA PUTERNICULUI RADU TREI (“al treilea”) CĂȘTIGĂ (“ajung”) PE PĂMÂNTURILE IAZIGILOR SARMAȚI. STRĂPUNG LA PROROMANI SUB PUTERNICUL COSENDO. SUNT NETEZITE CREȘTETELE ACELORA.

To be learned (memorized). The powerful lord Kosendo must search between all ten of his followers of the Romans who retreated into the sands, among the strong reeds, for those who here rushed violently on the Jiu River tower's (or bull's) day. The one who invited him to the Sarmatian god of the Iazigae now runs to Umo, in the sanctuary, to cross home again. He finds that the riverbanks are ours. The Sarmatian Iazigae, after having bought the alliance of the powerful Radu the Third, regain the lands of the Sarmatian Iazigae. They break through to the followers of the Romans, under the powerful Kosendo. Their heads are levelled.

CINE L-A POFTIT LA OSPĂȚUL ZEILOR,
SUB NUCUL SĂU POPOSEȘTE ȘI, ÎNCĂ
ÎMBRĂȚIȘÂND DIN OCHI PRORO-
MANII SĂI, PURCEDE PE POTECA
CATĂRILOR LA RÂU, LA ÎMPUTERNI-
CIRE ÎN G(enucla de) V(ârf) Î(nalt).

That one who invited him to the gods' feast
halts under his walnut tree and, still looking
at his Roman followers, starts moving on the
mules' path towards the river, to attend the
solemnity in Genukla of the High-Summit.

În traducerea acestui text se întâlnesc mai multe dificultăți decât la majoritatea celor-
lalte. Suntem conștienți că traducerea propusă este o primă încercare și ea trebuie supusă
unei analize critice amănunțite. În câteva locuri sensul textului rămâne obscur. El pare să se
refere la un incident petrecut între geții orășteni din Sarmisegetuza și geții pontici (dobrogeni),
originari și ei din orăștia Sarmisegetuzei, dar stabiliți și organizați în dava (orăștia?) Genuclei,
așezare antică ce încă nu a putut fi localizată (vezi și textele de pe plăcile nr. 79 și 80). În
acțiune au fost implicați, într-un mod care nu reiese clar din text, și iazigii sarmați din
regiunea nord-pontică.

Presupunând că traducerea propusă ar fi corectă și textul corect interpretat, prezența
în text a numelui propriu *Radu* ar fi o dovadă de remarcabilă stabilitate onomastică
autohtonă. Fenomen nu chiar singular, dacă se au în vedere numele de origine antică, laică
sau biblică, folosite până azi și, totodată, alte fapte de limbaj din textele analizate în
prezentul studiu.

Chipul zeiței păcii este figurat deasupra aceluia al zeului războiului, formând astfel
un ansamblu, și e încoronat cu o victorie înaripată ținând o coroană în mână. Este interpretabil
ca simbolizând un incident războinic încheiat cu o pace sau, conform textului, ca o victorioasă
alianță între geții orășteni – reprezentați prin bovideul emblematic din stânga plăcii – și geții
pontici, reprezentați prin șarpele emblematic din dreapta plăcii, deoarece fiecare din animalele
reprezentate poartă pe spate o victorie înaripată cu coroană în mână.

Stindardul în formă de balaur cu cap de fiară se regăsește la oștenii *ambelor* tabere,
fapt ce ar putea sugera că tribul care utiliza ancestral această emblemă, ar fi fost acela care a
determinat realizarea uniunii tribale ce s-a aflat la baza statului geto-dac centralizat.

Placa nr. 42

ΔΟΠΑ ΚΑΠΟ ΔΥΟ Σ ΑΒΕΛΙΟ ΑΥΟ ΣΟΡ 2|ΣΟ ΣΕΡΙΝΑ ΓΛΟΤΟ ΑΡΜΟΣΑ ΔΑΒ 3|ΣΙΡΜΙΟ
ΔΡΟΜΙΧΘΟ ΚΡΟΜΟΣ 4|ΠΟΛΤΑ ΒΙΟ ΛΙΝΑΤΟ ΙΣ 5|Ο ΡΑΧΑ Ψ ΙΟ ΟΡV 6|ΣΥ ΣΕ Ψ ΕΘΑ
ΒΡΕ 7|ΝΟ ΔΕΝ ΟΣ ΓΕΟΤΟ

Și, în cartușul central:

ΣΑΡ-ΜΟ-ΓΑΤΟ ΔΑΒ ΣΚΥΤ Ψ ΕΤ

iar jos, sub figuri:

ΚΟ ΣΡΑ ΣΑΡΜ Ψ ΙΤΙΟ Σ Α ΤΟΠΟ

DUPĂ CE CAPĂȚUL RĂZBOIULUI A FOST
ATUNCI STRIGAT PRIN GLAS ARMATEI
DIN ORAȘUL SIRMIIUM, DROMIHETE,

After the end of the war was announced by
the army in the town of Sirmium, Dromihto,
still bleeding, dresses with mint his wound

ÎNROȘIT (în sens probabil de *însângerat*), TOTUȘI VIU, OBLOJEȘTE CU IZMĂ RANA CĂPĂTATĂ (textual, *întâmplată*) PE JIU DE SĂGEATA ARZÂNDĂ, DIN OS DE CAPRĂ.

suffered on the Jiu River by a burning arrow made of goat's bone.

Pe placa nr. 42, în cartuș, în locul în care, firesc, ar fi fost reprezentată poarta orașului, se poate descifra textul:

POARTA PROTEJATĂ CU APĂ A ORAȘULUI GEȚILOR SCIȚI.

The water-protected gate of the town of the Scythian Getae.

Jos, pe toată lățimea plăcii:

CA SĂ FIE LA SARMISEGETUZA MĂRTURIE.

To be exhibited in Sarmisegetuza.

Spre deosebire de textele de pe celelalte plăci, în textul de față se distinge destul de clar împărțirea în cuvinte – prin intercalarea unor spații mai mari decât cele dintre literele constitutive ale unui singur cuvânt – împărțire care a fost riguros respectată în transcriere și în traducere. Acest fapt, particular textului aici studiat, îl face deosebit de prețios pentru că el confirmă structura multor cuvinte obținute – prin segmentare ipotetică – din textele cu structură continuă.

Privitor la traducere este de observat că pasajul "...ΓΛΟΤΟ ΑΡΜΟΣΑ..." poate fi tradus – respectând principiile de decriptare utilizate de-a lungul întregului studiu – în mai multe feluri: fie ca mai sus, fie ca "...armatei înghițite în orașul...", fie, dar mai puțin plauzibil, ca "...gloatei din orașul..."

Informația menționată în text privind războiul, cu toate că nu are atestare istorică, este interesantă prin aceea că se referă la o presupusă zonă de influență a lui Dromihete. Textul se referă, evident, la o incursiune a lui Dromihete în sudul Dunării, spre vest, în orașul antic Sirmium pe care Ptolemeu îl situează în Panonia Inferioară, la sud de Dunăre [75].

De remarcat, în partea superioară a plăcii, pe axa mediană, chipul de bărbat cu căciulă ornată, aparent cu imaginea unui *bour* culcat sau doar cu cea a unui cap de *bour*. Chipul îl reprezintă, foarte probabil pe Dromihete. În stânga chipului, un triunghi include imaginea unui șarpe sub care se disting câteva litere – posibil ΠΑΤΡΕ (?) – iar în dreapta, tot un triunghi, cu imaginea unui cal în interior și cu ceva neclar ce pare a fi ΙΑΝΕ (?) scris dedesubt. Însemnele acestea par a fi atributele reprezentative ale unor triburi getice – foarte probabil pontice. Astfel, *calul* reprezintă pe geții din regiunea de nord-vest a Dobrogei de azi (vezi calul figurat, în stânga, pe zidul cetății), geți denumiți într-o serie de texte “ΣΚΙΤ Ψ ΕΤ”, adică *geții sciți*, iar *șarpele* pe geții din jurul Genuclei, așa cum pare să rezulte din textul de pe placa nr. 40 spre pildă. În această ipoteză, triada astfel reprezentată – *bour*, *cal*, *șarpe* – ar putea fi interpretată ca simbolul unei alianțe de moment a geților “orășteni”, din regiunea actualului Hațeg, cu cei pontici, așa numiții *geți-sciți*, alianță realizată sub autoritatea personajului central, despre care se poate imagina că ar fi fost Dromihete.

Din textul înscris în cartuș reiese că referirea la poarta orașului se face, aici, prin două cuvinte, ΣΑΡ și ΜΟΓΑΤΟ, ceea ce, ținând seama de sensurile indicate și de alte texte pentru ΣΑΡ = apă, izvor sau râu, și ΓΑΤΟ = poartă, conduce la sensul de “poartă mobilă, poartă pe apă – i.e. culisantă – cu șanț de apă” atribuită întregului grup de caractere astfel menționate .

Din textul de față și din textele de pe alte plăci pare să rezulte că poarta denumită de geți ΣΑΡ ΜΟΓΑΤΟ sau ΜΟΝΓΑΤΟ / ΜΟΝ-ΓΑΤΟ ar fi fost o poartă cu panou culisant pe verticală, panou prevăzut, fără îndoială, cu o contragreutate astfel potrivită încât, în mod normal, poarta să stea închisă și numai atunci când era trasă, într-un fel oarecare, cu o funie, ea să rămână deschisă. În această ipoteză, textul de pe placa nr. 25 s-ar clarifica deoarece, prin tăierea funiei de menținere în poziție deschisă, poarta s-ar fi închis de la sine.

De remarcat chipul ianiform al zeului războiului – vizibil în dreapta – și, simetric, în stânga, cel al zeiței păcii, oarecum neclar. Lângă aceste figuri sunt înscrise caractere arhaice, posibile prescurtări cu sens încă nelămurit, iar lângă cele cinci figuri cu aspect uman de pe stâlpii porții sau ai templului, câte o literă clasică – o posibilă identificare a personajului reprezentat.

Și la această placă sunt vizibile două lăcașuri laterale destinate prinderii ei la locul cuvenit, și, ca un indiciu deosebit de interesant, amprentele lăsate pe placă de capetele elementelor de prindere (a se compara cu urmele de pe placa nr. 16).

Placa descrisă este singura care a existat în două exemplare, aparent identice, unul la Institutul Național de Arheologie din București, celălalt la Muzeul Mănăstirii din Sinaia. Ultimul rând din text ar putea explica această dualitate prin aceea că placa a fost elaborată într-un alt sanctuar decât cel al “*Sarmigietuzei*”, confecționându-se un al doilea exemplar pentru a fi trimis sanctuarului central. Un obicei atestat încă din antichitatea sumeriană (cf. [67], p. 94-95).

Placă ilustrată cu cinci portrete și cu un text abundent, parțial trunchiat pe margini din cauza unui defect de fotografiere. Textul cuprins în fotografie – cu toate că ușor de transliterat – nu se lasă deslușit. Cu excepția câtorva cuvinte bine cunoscute din alte texte, cum sunt **MAΘO BΩEPOBYΣETEΩ** în rândul 1, **† ENEΩ** în rândul 8 și **ΔΑΠΥE †** în ultimul rând al textului, scris cu caractere clasice și

Б () Е ∞ () Л) I () . М . о . † () și **~ ✱ ∞ М Y † T ~ / { } ,**

scrise cu caractere preclasice în rândurile de jos ale plăcii, textul nu a putut fi interpretat cu ajutorul schemei de decriptare utilă în alte cazuri. De remarcat, caracterele anormale **)I(= Istl** și **/**, rar întâlnite în alte texte.

Dintre portrete, deosebit de interesant este cel de sus, vizibil și pe plăcile nr. 79 și 80. Calitatea imaginii permite să se distingă bine atât câinele ținut în brațe cât și paftaua, în formă de cap de zimbru, de pe umărul drept al personajului. În mod surprinzător, acest portret are – pentru adepții unei origini antice a textelor și a imaginilor de pe plăci – un aspect mai mult medieval decât antic.

Portretul din stânga pare a fi foarte asemănător cu cel de pe placa nr. 58, identificat acolo – prin legendă – ca fiind unul al lui Boerebista.

Judecând după coiful sau căciula cu bovideu culcat, al doilea portret din stânga ar trebui să fie cel al unui mare preot get, probabil al lui *Cienu* – Deceneu în interpretarea adoptată – pomenit în text și care se regăsește, foarte asemănător, pe placa nr. 58.

Cele două figuri din dreapta, în picioare, sunt posibile reprezentări ale lui Boerebista, stând cu fața – vezi și plăcile nr. 9, 52, 62, 80, 91 – și *Cieneu*, acesta din profil dreapta – vezi și plăcile 80 și 92. Reprezentările sunt interesante îndeosebi prin redarea gestului de sprijinire pe toiag, gest caracteristic ciobanilor români din toate timpurile.

Placa nr. 52

Placa nr. 52, câmpul superior

Această piesă constă dintr-o bucată de placă bogat ilustrată, ruptă în stânga pe întreaga ei înălțime, după un contur foarte neregulat. Placa trebuie să fi avut dimensiuni mai mari decât celelalte, dovadă că a trebuit să fie fotografiată în două câmpuri, dimensiunile ei putând fi și motivul pentru care probabil, la un moment dat, s-a rupt. Este singura placă din ansamblu care apare în această stare.

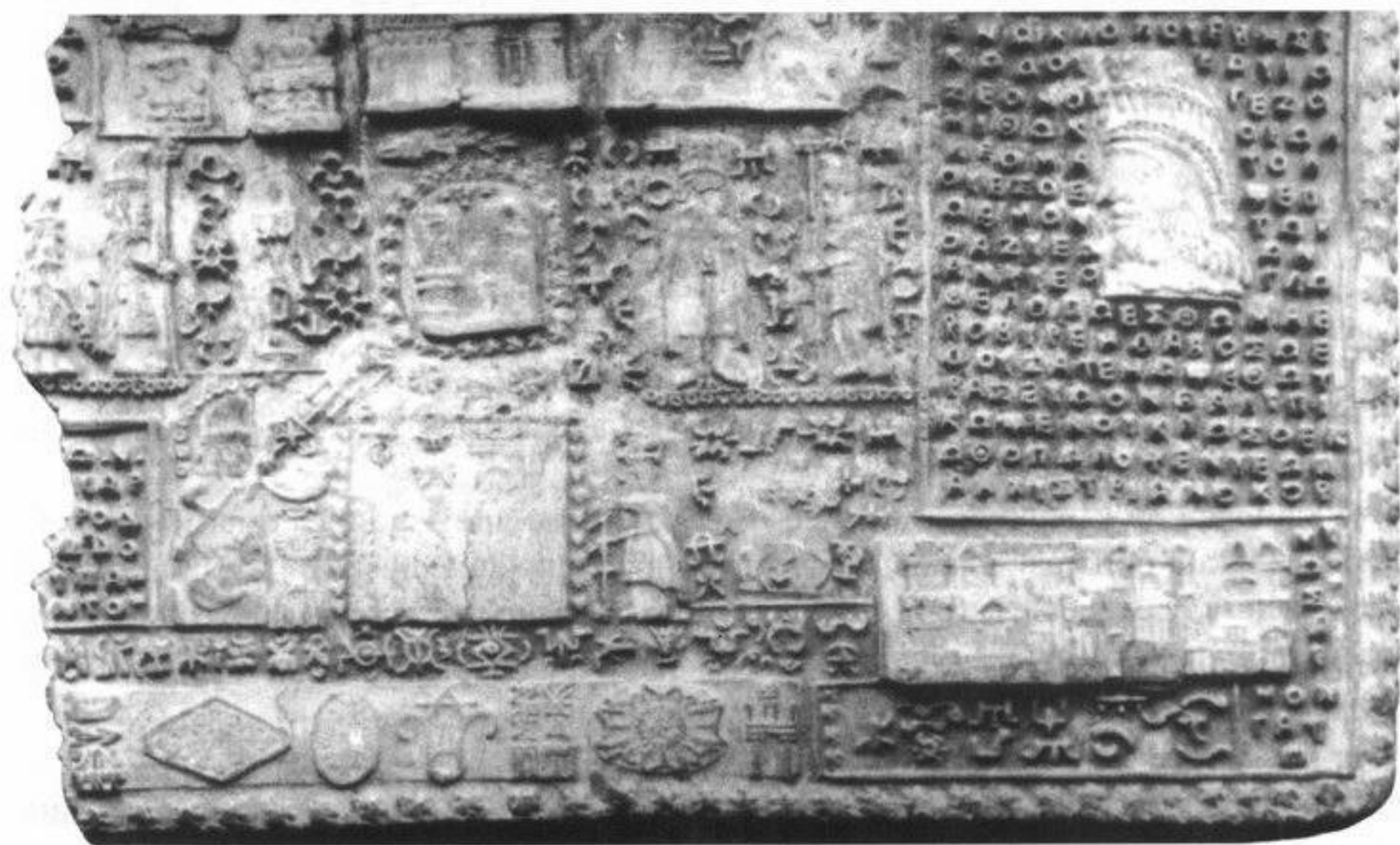
Se disting în câmpul acestei plăcii o serie de texte înregistrate cu diferite tipuri de caractere. Textul principal, înscris într-un cartuș mare în partea dreaptă a plăcii, utilizează alfabetul clasic. Legendele la figuri sunt însă scrise, în majoritate, cu caracterele alfabetului preclasic, dens imbricate între ele și dispuse într-o succesiune foarte fragmentată. Se disting și segmente, relativ lungi, cu caractere de tip arhaic.

Transliterarea textului din cartușul principal este:

ΗΣΘΡΩ † **ΕΤΑ ΡΕΚΑΒΟ** 2|**ΣΩ ΕΑΕΟ** † **ΕΝΩ ΡΥΜΕ** 3|**ΠΟ ΟΥΚΟΥΕ ΜΑΘΩ Δ** 4|**ΑΒΟ**
ΑΡΜΕΩ ΡΙΟΥ ΡΑ 5|**ΔΑ ΠΟΥΕ ΔΕΛΩ ΟΝ** † 6|**ΕΝΩΚΛΟ ΠΟΥΕ ΒΗΣΥ** 7|**ΚΩ ΔΟΕ ΔΥΙΩ**
8|**ΖΕΟΜΟ ΓΕΖΟ** 9|**ΜΙΘΩ ΚΟΡΩΛ** 10|**ΝΕΟ ΜΑΤΟ Π** 11|**ΟΥΕ ΣΟΕ** † **ΕΠ** 12|**ΟΒ ΜΟΝΤΩ**
Κ 13|**Ο ΑΖΥ ΕΩ ΩΝ** 14|**ΑΝ † ΕΟ ΓΛΩ** 15|**ΘΕΛΟ ΠΩΕΣΘΩ ΜΑΕ** 16|**ΡΟ ΒΥΡΕΗ ΔΑΒΟ**
ΣΩΕ 17|**ΔΟΥ ΣΑΤΕ ΗΩ** † **ΕΘΩ Υ** 18|**ΡΑΣΕ ΥΩ ΟΝ ΘΑΛΥΠΙ** 19|**ΚΩ** † **ΕΝΟΥΚΛΩ ΣΟΕ**
Κ 20|**ΩΘΟΠΩΛΟ** † **ΕΝΥ Ε ΟΠ** 21|**ΑΗΧ ΙΣΤΡΙΑΝΟ ΚΟΡ** 22-29|**ΜΥΟ ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΩ**

GEȚII ISTRULUI SE RETRAG SUB (cel) DE EI ÎNȘIȘI GENERAT SPAȚIU, PE ACOLO UNDE STĂPÂNUL ORĂȘTIEI ARMEAZĂ (“amenajează”) AL MARELUI RÂU PORT (textual, *radă*), ÎNAPOIA DEALULUI (“acropolei”?) ÎN GENUCLA, ÎNAPOIA VIILOR CARE DAU ZEIASCA ZEAMĂ LUATĂ GHIRLANDELOR (“ciorchinelor”) NOI. STĂPÂNUL, PRIN SPATE, SUIE ÎNJEPATUL (“cu jepi/jnepeni”) MUNTE CU PAZNICUL LUI (“acestuia”) ÎN SERVICIUL (“îngrijirea”) GÂTLEJULUI (“canal de acces în port”). PESTE MARI ÎNMORMÂNTAȚI AI ORĂȘTIEI SE AFLĂ DOUĂ SUTE DIN ACEI GEȚI (pe care) IURASE I-ALUAT. ÎN VÂRFUL ÎNALT AL GENUCLEI SE AFLĂ MARELE PREOT CENIU (Deceneu) ȘI ȚINE FLACĂRĂ DE VEGHE (“de opaiț”?) INIMII ISTRINIILOR (“dunărenilor”) MUIATĂ ÎN APA DE APĂRARE A PORȚII.

The Getae from the Ister River withdraw to the space they themselves made, there where the lord of the community organizes a wharf on the big river, behind Genukla's hill, behind the vineyards which produce divine juice from green grape clusters. The lord, from the rear, climbs the juniper-covered mountain with the watchman who guards the channel to the port. Above the Commonalty's great men burial stand two hundred of those Getae Iurase seized. On Genukla's high summit stands the high priest Cieniu holding the remembrance-flame of the Ister's-Getae hearts immersed into the gate's protective waters.

Placa nr. 52, câmpul inferior

Lângă cartușul mare conținând textul transliterat mai sus, în stânga lui, într-un cartuș mai mic, sunt reprezentate două figuri în picioare: una din față, cu legenda

† () † { } π ⊂ χ ∼ † E □ ∼ E i.e.

având sensul:

“marele preot Cieneu”,

High Priest Cieneo,

cealaltă din profil spre stânga, cu legenda:

⌘ ⚡ ⌘ () B { } E ~ c B γ) I (()

cu presupusul sens:

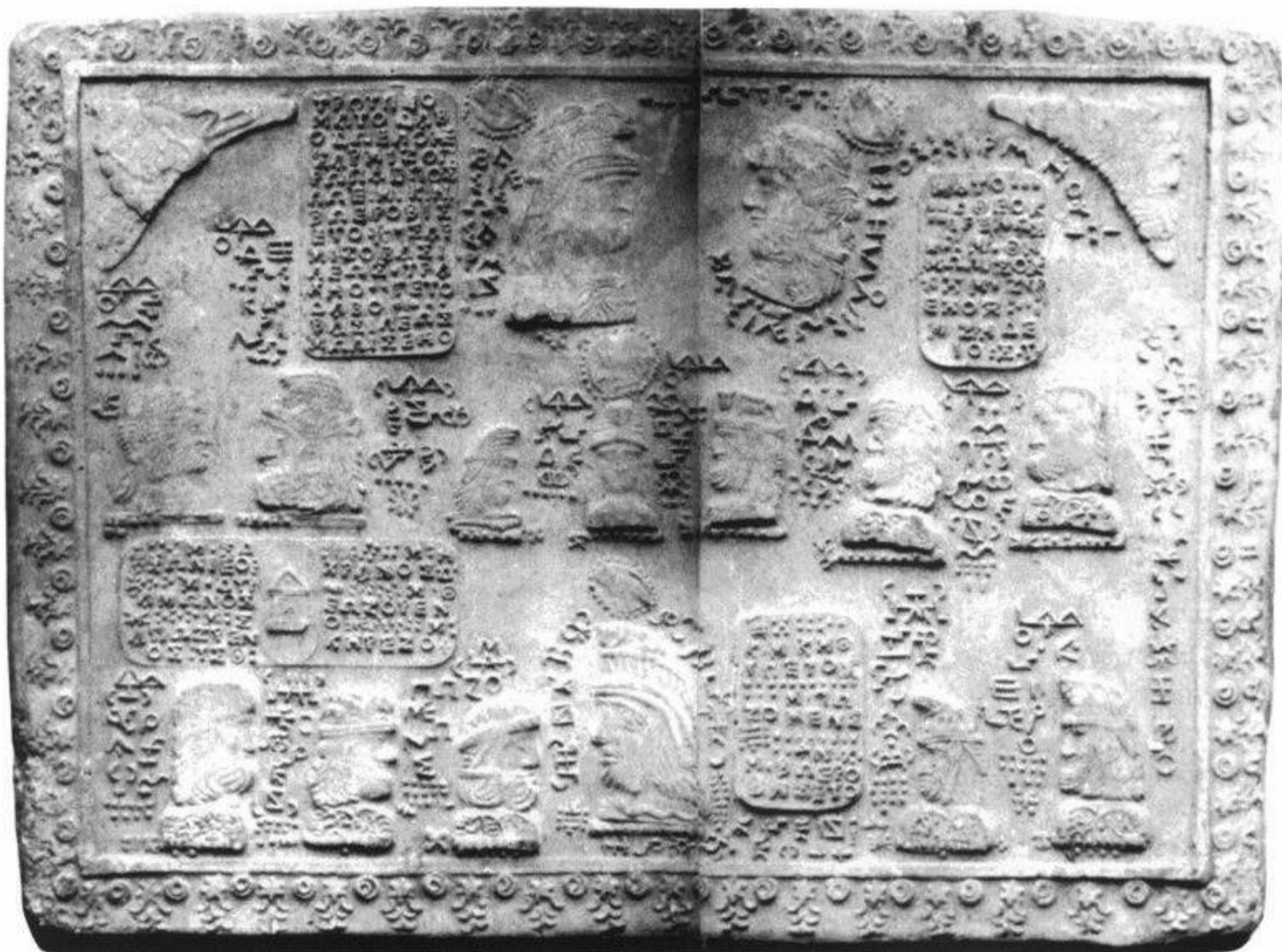
“stăpânitorul Bouerobiusto”.

Master Boerobiusto.

Lângă marginea de jos, pe mijloc, un șir de 7 peceti cu posibilă semnificație emblemată reprezintă scuturi ornate specific, sau, mai probabil, semne de tip “tamga” evoluat [71].

Traducerea mai sus oferită de autor este doar o sugestie de deciptare într-o primă abordare. Din cauza multelor probleme pe care le pune, ea cere o analiză critică competentă și amănunțită.

Placa nr. 58

Piesa nr. 58 constă dintr-o placă de dimensiuni mai mari decât media, dovadă că pentru fotografierea ei au fost necesare două clișee. Pe placă sunt figurate numeroase portrete însoțite de texte explicative, fie ca legende la figuri, fie înscrise în cartușe.

Textul din cartușul de sus, stânga:

ΤΡΟΥΠΕΟ 2|ΜΑΤΟ ΔΑΒ 3|Ο ΔΩ ΕΛΟΗΕ 4|ΣΑΡΜΙΖΟ Π 5|ΡΩ ΠΑΖ ΠΟΣ 6|ΛΩΕ :
M.K.N. 7|ΒΩΕΡΟΒΙΣ 8|ΕΤΟ * · ΣΑΡ 9|ΜΙΖΟ ΒΑΣΙ 10|ΛΕΩΣ ; ΤΡΑ 11|ΧΗΟ ·· ΓΕΤΟ
12|ΔΑΒΟ ·Χ· ·· 13|ΒΑΣΙΛΕΩΣ 14|ΜΩΛΙΣΕΗΟ

TROFEU (poate în sens de “recompensă”) STĂPÂNITORUL ORĂȘTIEI DĂ (dăruiește) ȂLUIA SARMIZ (sau *Sarmizo*) PENTRU PAZA PUSĂ LUI : S(tăpânitorul). M(are preot). N(obilul) BOEREBISTA * · SARMIZ BAZILEUL · TRACIILOR ·· STRAJA ORĂȘTIEI ·X· ·· BAZILEUL MOLISEIU

The Community’s lord gives a reward to Sarmizo for his guard service.

În textele care însoțesc portretele din dreapta cartușului – vizibile și în fotografia-
detaliu – se deslușește: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙΖ și ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΛΗΣΕΙΟΣ :
ΣΙΡΜΗΟΥ:-

Celelalte texte de pe placă sunt, în această fază, greu de decriptat. Studiarea lor rămâne deschisă.

Textul deslușit în cartușul din stânga sus, dacă e bine înțeles, sugerează că Boerebista, personajul principal în tematica plăcii, tratează cu o căpetenie tracă, i.e. “regele *Sarmis*”, referitor la o formă de pază în “orăștie”, și că îi acordă acestuia un “trofeu” sau o recompensă. Rolul regelui Moliseu rămâne neclar. Din legenda la portretul din dreapta sus, acest personaj pare legat de “*Marele Sirmium*” menționat în text.

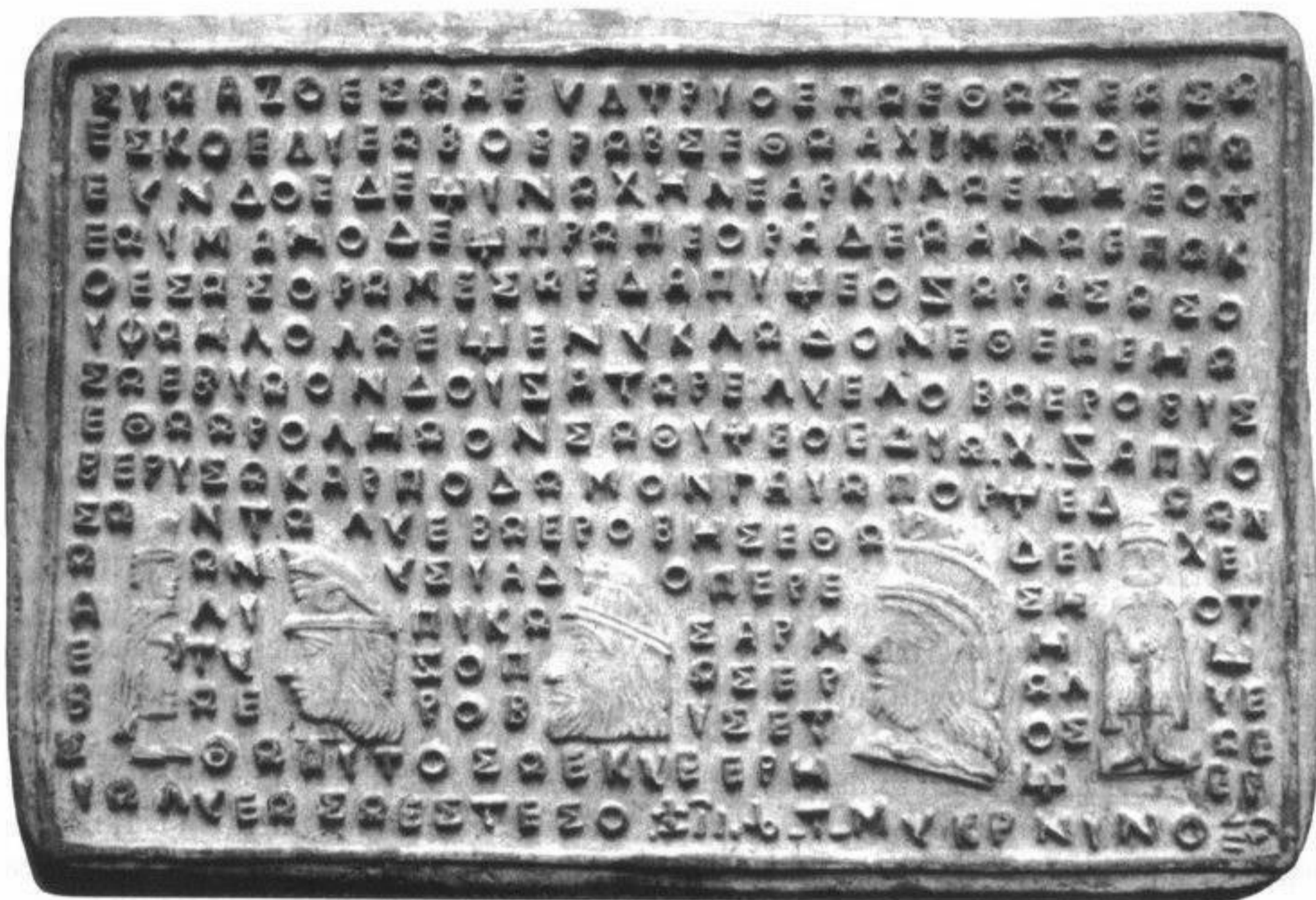
Placa nr. 58, detaliu

Pe lângă cele două portrete amintite, mai sunt înregistrate pe placă și o serie de alte chipuri. Inscricțiile care le însoțesc sunt însă greu de descifrat, deoarece au fost scrise într-un sistem cu caractere arhaice, imbricate unul în altul în așa fel încât ordinea literelor nu este evidentă. Singurul portret clar identificabil, în afara celor două comentate mai sus, este portretul lui Boerebista, situat jos, în centru. În jurul lui, parcurs în sens orar, poate fi descifrat textul: **MATO**, scris cu litere imbricate, urmat de \square pentru *nobalo*, \dagger pentru *kotopolo*, și

$\mathcal{B} \left(\frac{Y}{A} \right) \rightarrow \subset \mathcal{B} \sqcup \nearrow \text{TY}()$ în transliterare nu tocmai sigură, echivalentul presupus fiind *Boiuarobiztiuo*.

Deasupra fiecăruia dintre portretele celor trei personaje menționate în textul descifrat, și numai deasupra lor, este reprezentată, în medalion, imaginea unei păsări, aparent o bufniță, simbol al înțelepciunii. Acest detaliu, asociat cu aspectul general al plăcii, sugerează că ea ar fi putut constitui un document care parafa o înțelegere politică intertribală.

Placa nr. 62

ΣΥΩ ΑΣ Ο Ε ΣΩ ΑΕ VΛΤΡΥΟ ΕΠΩ Ε ΘΩΣΕΩ ΣΩ ²|ΕΣΚΟΕ ΛΥΕΩ ΒΟΕΡΩΒΣΕΘΩ
 ΑΧΥ ΜΑΤΟ ΕΠΩ ³|Ε VΝ ΔΟΕ ΔΕΨ ΥΝΩ ΧΗΛΕΑΡΚΥ ΛΩ ΕΨ ΗΕ ΟΨ ⁴|ΕΩΥ ΜΑΝΟ
 ΔΕ Ψ ΙΠΡΩ ΠΕ Ο ΡΑΔΕΩ ΑΝΩ Ε ΠΩΚ ⁵|Ο ΕΣΩ ΣΟΡΩΜΕΣΩ Ε ΔΑΠΥΨ ΕΟ

Σ ΩΡΑΣΩ ΣΟ 6|Υ ΦΩΗΛΟ ΛΩΕ Ψ ΕΝΚΛΩ ΔΟΝΕΘΕ ΠΕ ΗΩ 7|ΣΩΕ ΒΥΩ ΟΝΔΟ
ΥΣ Α ΤΩΡΕ ΛΥ ΕΛΟ ΒΩΕΡΟΥΣ 8|ΕΘΩ ΩΡΟΛΗΩ ΟΝΣΩΟΥ Ψ ΕΟ Ε ΔΥΩ .X.
Σ ΑΠΥΟ 9|ΒΕΡΥΣΩ ΚΑΡΠΟΔΩ ΜΟΝΓΑΥΩ ΠΟΡ Ψ ΕΔΩ ΩΝ 10|ΣΩΝΤΩ ΛΒΕ
ΒΩΕΡΟΒΗΣΕΘΩ ΔΕΥ ΧΕ 11|Ω ΩΝ ΝΣΥΑ ΔΟ ΠΕΡΕΣΗΟ Τ 12|ΑΛΥΠΥΚΩ ΣΑΡΜΗ Ψ
13|ΕΤΥ Σ Ο ΠΩΣΕΡΩ ΛΒΕ 14|ΒΩΕΡΟΥΣΕΤΟ ΣΩΕ 15|ΣΘΩΠΥΤΟ ΣΩ ΕΚΒΕ ΕΡΗ Ψ ΕΡ
16|ΥΩ ΛΒΕΩ ΣΩ Ε Σ ΤΕΣΟ + Î|.o -T- ΜΥΚΡΝΥΝΟ

AI SĂI MĂGARI ȘI ALE SALE SUPERBE
IEPE ȘI TOȚI CAII SĂI I-AU LUAT LUI
BOEREBISTA. ACU, STĂPÂN AL IE-
PELOR, E UN HILIARH DE DOUĂ ZECI
ȘI UNU (de ani). LA IEȘIREA ACELORA
MÂNAȚI DE FRICA NIMICIRII, PE O
TERASĂ ROTUNDĂ ȘI PUȚINĂ (mică),
A FOST SUPUS ȘI DAPIEGI. LUI
ZURASE (Ziraxes), FIUL (poate nepotul, sau
doar finul) SĂU I-A LUAT GENUCLA. L-A
DAT PE ACELA SĂ FIE VIU CÂND
(probabil "atâta timp cât") FOLOSEȘTE
("stă în") TURNUL LUI BOEREBISTA
ÎNSUȘI. OROLES ÎNSOȚIT DE H(iliarhii)
ZAPIU, BERIUSU, CARPODU, MONGAIU,
PORNESC ÎN URMA ("urmărirea") LUI
BOEREBISTA. DAU DE ACESTA ÎN UȘA
SANCTUARULUI DIN VÂRFUL ÎNALT
AL SARMISEGETUZEI. STĂPÂNIREA
(posibil, în sens de puterea) LUI BOERE-
BISTA ESTE STĂVILITĂ. EGALII SĂI
RĂSCULAȚI AU LUAT A SA STĂPÂNIRE.

His donkeys and superb mares and all his
horses were taken away from Boerebista.
Now, the master of the mares is a twenty-
one year old chief. At the departure of those
driven by fear of destruction, on a small,
round terrace Dapiegi also was subdued. The
son took Genukla from Zurase. He was let
to stay alive as long as he remains in the
tower of Boerebista himself. Oroles, accom-
panied by chiefs Zapiro, Beriuso, Carpo-
do, and Mongaio, proceed to follow Boerebista.
They meet up with him on the high summit
of Sarmigetuzza. The power of Boerebista is
blocked. His insurgent equals have taken his
power from him.

Urmează o serie de semne grafice nenteligibile, probabile iscălituri convenționale.

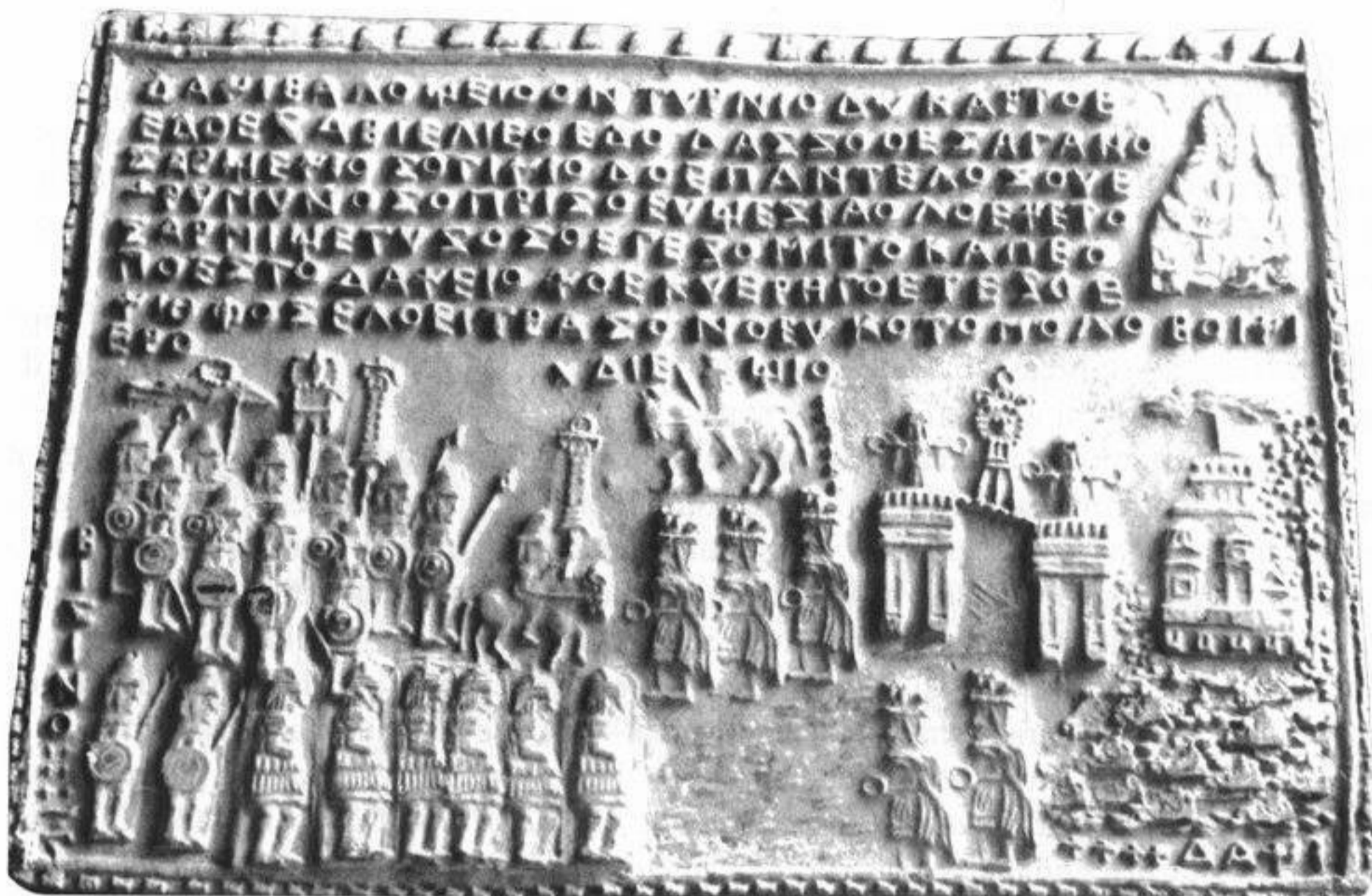
Dacă textul s-ar dovedi autentic și traducerea corectă, documentul ar putea furniza o
serie de informații extrem de interesante în legătură cu răsturnarea de la putere a lui Boerebista.
Ele ar fi în concordanță cu informațiile istorice care relatează că "...Burebista a sfârșit prin
a fi răsturnat de niște răsculați ..." (cf. [98], VII, 3, 11). Strabon mai menționează, în același
pasaj, că Cesar a pregătit o armată de intervenție în teritoriile stăpânite de Boerebista și
acestea au fost împărțite, după răsturnarea lui, în cinci domenii mai mici. Numărul cinci,
astfel atestat, coincide cu numărul "hiliarhilor" menționați în text ca participând la urmărirea
și capturarea lui Boerebista, și, totodată, și cu numărul de portrete figurate pe placă.

O analiză amănunțită a acestor evenimente relatate după izvoare istorice, referitor la
răsturnarea lui Boerebista, se găsește în lucrarea lui I.H. Crișan, [20], p. 484-491.

Apariția concomitentă, într-un același text, a secvențelor ΕΣΚΟΕ, rândul 2, și ΕΚΒΕ,
rândul 15, foarte asemănătoare ca formă, dar cărora li s-au atribuit, ipotetic, sensuri diferite,

impune o analiză etimologică mai profundă. Se poate presupune că prima formă este conexă cu lat. *equus* = *cal*, și v. fr. *escuier* = *purtător de scut și îngrijitor de cai*, iar a doua, cu lat. *aequus* = *egal*. Această presupunere pune sub semnul întrebării temeinicia bazării v. fr. *escuier* pe lat. *scutum* cf. [33], sugerând, în schimb, o eventuală corelare cu un **ΕΣΚΟΕ** poate comun geților și celților.

Placa nr. 65

ΔΑΨΙΒΑΛΟΨΕΙΟΟΝΤΥΡΝΙΟΔΥΚΑΕΤΟΕ 2|ΕΔΟΕΣΑΒΙΕΛΙΕΟΕΔΟΔΑΣΣΟ
 ΟΕΣΑΓΑΝΟ 3|ΣΑΡΨΕΨΙΟΣΟΤΙΨΙΟΔΟΕΠΑΝΤΕΛΟΣΟΥΕ 4|ΡΥΜΥΝΟ
 ΣΟΠΡΙΣΟΕΥΨΕΣΙΑΟΛΟΕΨΕΤΟ 5|ΣΑΡΜΙΨΕΤΥΣΟΣΟΕΓΕΣΟΜΙΤΟΚΑΠ
 ΕΟ 6|ΠΟΕΣΤΟΔΑΨΕΙΟΨΟΕΚΥΕΡΗΓΟΕΤΕΣΟΕ 7|ΨΙΟΦΟΣΕΛΟΕΙΤΡΑΣΟ
 ΝΟΕΥΚΟΤΟΠΟΛΟΒΟΙΨΙ 8|ΕΡΟΧ.ΔΙΕΨΙΟ

Este posibil ca inițiala și numele de la finele textului să fie independente de acesta, referindu-se doar la figura cavalerului cu lance de sub ele.

În stânga, în spatele oștenilor, pe verticală, stă scris, **ΒΙΣΙΝΟ**, cu semnificația evidentă VEZINA sau AILUI VEZINA. În colțul din dreapta jos, ++++ΔΑΨΙ.

DECEBAL ACASĂ SE ÎNTOARCE DE LA
 CETE (în sens de oaste) ȘI DE LA RĂZ-
 BOIRE ȘI DE LA DAREA DE ÎNALTE
 PORUNCI ÎN TABERE, ÎNSOȚIT DE

Decebal and his companions return home
 from the armed bands and from waging war
 and from giving high-level orders in the
 encampments. Those friendly to the Romans

TOVARĂȘII SĂI. PRO-ROMANII ÎL SURPRIND ZĂCÂND LA IEȘIREA DIN SARMISEGETUZA. A FOST LUAT AL SĂU CAP. PESTE DACII LUI, ACEIA CARE CAPE UN REGE (“regește”) L-AU PREȚUIT PE CEL CE FUSESE PRINS, AU ÎMPUTERNICIT, DIN NOU, MARE PREOT AL BOICERILOR (pe) H(i)liarhul) DIEGI.

take him by surprise lying near the exit from Sarmisegetuza. His head was severed. Over the Dacians, who had respected the caught one like a king, the Boiciero's high priest Diegi was again put in authority.

Din grupul militar, merită să rețină atenția rândurile oștenilor geți – identificabili după căciula tipică și după *scuturile rotunde cu medalion ușor excentric* (a se compara cu fig. 35 din [54]), – înarmați cu lănci și ducând trei stindarde. Unul dintre acestea este de tip “dragon dacic”, cu o coroană împletită deasupra lui, poate în semn de împăciuire. În fruntea lor este figurat un cavaler cu căciulă dacică înaltă, care poartă un stindard, foarte probabil o reprezentare a lui Vezina, al cărui nume e menționat la stânga grupului.

Reprezentat mai jos, în paralel cu oștenii geți, un rând de oșteni care, judecând după îmbrăcămintea lor, se aseamănă cu legionarii romani. Este posibil ca geto-dacii trecuți de partea romanilor să fi fost astfel reprezentați.

În fața cetății deasupra căreia stindardul dacic flutură în vârful turnului, este reprezentat un cavaler, foarte probabil Diegi. Cinci preoți purtând căciuli specifice – ornate cu figura emblematică a unui bovideu culcat sau șezând – întâmpină, ținând în mâna dreaptă câte o coroană florală, grupul de oșteni condus de Vezina. Scena vrea să redea, fără îndoială, predarea cetății Sarmisegetuza Regia după înfrângerea și, probabil, și moartea lui Decebal.

În cazul în care textul și tălmăcirea propuse ar fi veridice, informația că atât Vezina cât și Diegi s-ar fi alăturat romanilor, abandonându-l pe Decebal în ultima fază a conflictului, ar fi de mare interes istoric. Presupunerea acestei duble reorientări se bazează pe mențiunea din acest text, că “*proromanii*” sunt cei care îl “*surprind*” pe Decebal “*zăcând*” lângă cetate, ca și pe inscripția de pe placa nr. 28, că “*Decebal blesteamă pe proromanii înnobilăți, trimeși de Diegi*”.

Figurarea în cadrul grupului de oșteni comandați de Vezina a unui rând de luptători în costume și cu coifuri de tip roman ar putea constitui o mărturie surprinzătoare care cere însă o analiză mai aprofundată. În acest sens se observă că oștenii astfel particularizați în imaginea de pe placă nu se constituie într-un grup separat de cel al luptătorilor evident geto-daci și nici nu par comandați de o căpetenie proprie, în mod necesar și firesc, un cavaler. Singura căpetenie pentru grupul hibrid astfel constituit pare să fie cavalerul dac, purtător de *signum* aflat în fruntea întregului grup.

Deoarece este de neconceput ca un grup de oșteni romani să fi luptat, oricare ar fi fost împrejurările de moment, ca trupă integrată într-un corp de oaste geto-dac dizident, cu atât mai puțin este imaginabilă o astfel de situație în reprezentarea predării solemne a cetății Sarmisegetuza, “*Scaunul Domniei*” lui Decebal.

În consecință, singura explicație plauzibilă a imaginii astfel interpretate ar fi presupunerea existenței, în rândurile căpeteniilor geto-dace, a unei disidențe “*proromane*” care ar fi participat la conflict, în ultima fază a sa, sub protecția costumului militar roman – clasic în acele vremuri – și nu în cel “barbar”.

În lumina cercetărilor arheologice din ultimii ani acest fapt pare firesc, deoarece descoperirile arheologice din ultimele două decenii – de la Cugir, Popești, Crăsani, Poiana, Cetățeni, cf. I.H. Crișan [21], p. 78-79 de ex. – arată că iconografia de pe placa de plumb studiată este apropiată atât de vestigiile arheologice cât și de imagistica generală a Columnei Traiană.

În legătură cu procedeul tehnic prin care s-a realizat placa se observă la rândul cel mai de jos al oștenilor reprezentați în grup urmele evidente ale formării prin mularea unei folii metalice subțiri fie pe o matriță specifică, fie prin poansonare, folia fiind sprijinită în timpul poansonării de un suport plastic rezistent. Conturul poansonului este mai clar la primul oștean din rând.

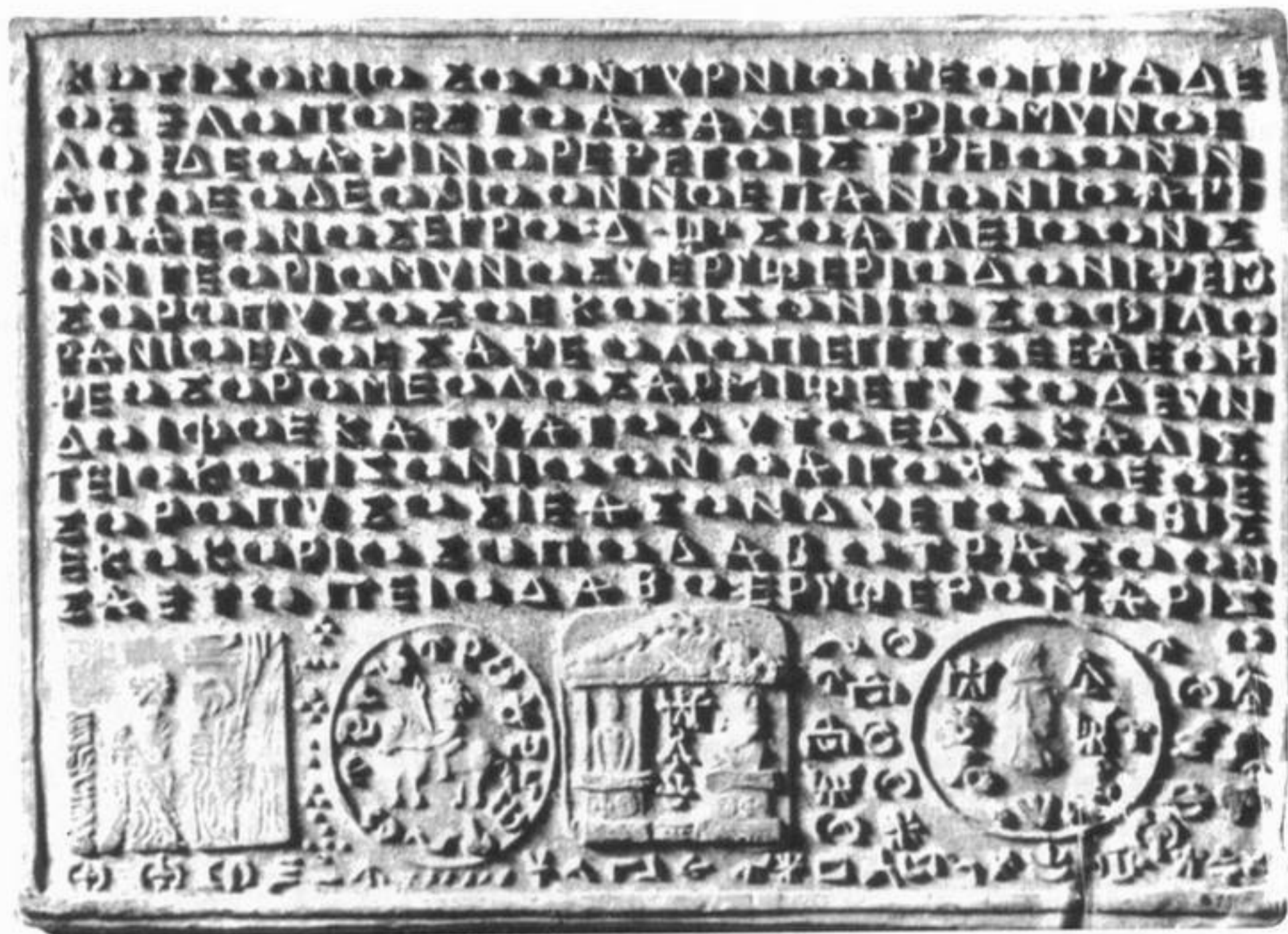
Placa nr. 67

Placa aceasta înregistrează, pe cea mai mare parte din suprafața ei, un text scris cu caractere anormale, asemănătoare cu cele cu care este scris textul de pe placa 109.

Atât la partea superioară cât și la cea inferioară a plăcii se află câte un rând scris cu caractere arhaice de un tip necunoscut, dar evident înrudite cu caracterele preclasice. Atât caracterele, cât și forma clădirilor schițate în imagine par să sugereze o influență orientală, sau îndepărtat orientală, influență greu de stabilit în faza actuală de studiu.

În părțile laterale ale plăcii se disting, înregistrate lângă margine, câte un rând de imagini emblematice, posibil de tip "tagma" evoluat [71].

KOTIZ ONIO ΣΟ ΟΝΤΥΡΝΙΟ Ι Ψ ΕΟ ΠΡΑΔΕ 2|ΟΣ ΕΛΟ ΙΤΟ ΕΣΤΟ ΑΣΑΧΕΙΟ ΡΙΟΜΥΝΟΙ
 3|ΛΟ ΕΔΕΟ Α Ψ ΙΝΟ ΡΕ Ψ ΕΓΟ ΙΣΤΡΗΟ ΟΝ Ν 4|ΑΠΟΕΟ ΔΕ ΟΧΙΟ ΟΝ ΝΟΕ ΠΑΝΟΝΙΟ
 Α Ψ Ι 5|ΝΟ ΑΕΟ ΝΟ ΣΕΓΡΟ = Δ-Ψ· ΣΟ ΑΤΛΕΙΟ ΟΝ Σ 6|ΟΝΓΕΟ ΡΙΟΜΥΝΟΣΥ.
 ΕΡΙΨ ΕΡΙΟ ΔΟΝΙ Ψ ΕΙΟ 7|ΣΟΡΟΠΥΣΟ ΣΟΕ ΚΟΤΙΣ ΟΝΙΟ ΣΟ ΦΙΛΟ 8|ΡΑΝΙΟΕ ΔΟΕ
 ΣΑ Ψ ΕΟ ΛΟ ΠΕΓΙΤΟΕ ΕΑΕ ΟΗ 9| Ψ ΕΟ ΣΟ ΡΟΜΕΟ ΛΟ ΣΑΡΜΙΨ ΕΤΥ Σ Ο ΔΕ ΥΝ
 10|ΔΟΙ ΦΟΕ ΚΑΤΥΑΤΟ ΔΥΤΟΕ ΔΟ ΚΑΛΙΣ 11|ΤΕΙΟ ΚΟΤΙΣ ΟΝΙΟ ΟΝ ΛΑΙΓΟ Ψ Σ Ο
 ΕΟ Ε 12|ΣΟΡΟΠΥΣΟ ΣΙΕΑ ΣΟΝ ΔΥΕ ΤΟΛΟ ΒΙΣ 13|ΕΚΟ ΚΟΡΙΟ ΣΟ ΠΟ ΔΑΒΟ
 ΤΡΑΣΟ ΟΝ 14|ΣΑΕ Ψ () ΙΤ ΕΙΟ ΔΑΒΟ ΕΡΥΨ ΕΡΟ ΜΑΡΙΣ 15|Ο

COTIZO SE ÎNTOARCE CU ALE LUI
 PRĂZI. EL, LA RÂNDUL SĂU (sau, de
 asemenea), ESTE ATACAT DE ROMANI
 LA TRECEREA VADULUI, ACI UNDE SE
 LĂRGEȘTE ISTRUL ÎNAPOI DE OCHI-
 UL (bucla) ÎN (din) NOUA PANONIE, ACI
 UNDE APELE NU FIERB. = G(eți)
 O(rășteni) SE LUPTĂ ÎN SÂNGELE RO-
 MANILOR. SE SUIE (textual, *se ridică*) ÎN
 LOTCI. RĂPUS A FOST COTIZO. FIUL

Cotizo returns with his spoils. When cross-
 ing the ford, he also is assailed by the Ro-
 mans, there where the Ister broadens behind
 the bend in New Panonia, where the waters
 do not bubble up. The Commonalty's Getae
 fight in Roman blood. They climb into long
 boats. Cotizo was killed. His son, wounded
 by a spear in the leg, takes the ones return-
 ing to Sarmigietuza, among who was
 Kalisteios who conscientiously tended him.

SĂU, RĂNIT DE O SULIȚĂ LA PICIOR,
ÎI IA PE ACEIA CE SE ÎNTORC LA SARMI-
GIETUZA, DINTRE CARE (textual, de unde)
FU (sau a fost) CĂUTAT (“îngrijit”)
CONȘTIINCIOS DE KALISTEIOS.* COTI-
ZO ÎN PAT ZACE. EL E RĂPUS. CLĂDITE
(textual, așezate) SUNT DOUĂ ÎNALTE
ALTARE. INIMA SA PE DAVĂ AU AȘE-
ZAT-O ÎN SULIȚĂ PENTRU CA ORĂȘTIA
LOR SĂ SE RIDICE DE PE MUREȘ.

Cotizo lies on his bed. He is dead. Two tall
shrines were raised. They placed his heart on
a spear so that their Commonalty would get
up to (or from) the Mures River.

În partea de jos, între figuri, un text neinteligibil cu caractere arhaice.

Secvența **EΔEO** a fost interpretată ca reprezentând verbalizarea substantivului **EΔE**, însemnând “vad”; rezultă astfel sensul de *trecere prin vad*. Ținând seama de informațiile din text, se presupune că vadul în cauză ar fi fost situat pe Istru, fie în dreptul Dunării lățite dinainte de fostele Cazane, acolo unde se află azi Moldova Veche, fie în regiunea aflată între Cazane, puțin în amonte de actuala comună Pescari. Faptul că pe malul stâng al Dunării, în dreptul ambelor locuri de traversare sugerate în text, deci în vecinătatea actualelor localități Moldova Veche și Pescari în primul caz, Gornea, Liubcova și Berzeasca, în al doilea, au fost descoperite numeroase vestigii geto-dacice, sugerează că grupul lui Cotizo, la întoarcerea sa “*cu prăzi*” s-ar fi putut sprijini în aceste locuri pe autohtoni prietenoși.

În cazul în care traducerea propusă s-ar dovedi veridică, puținele informații istorice ajunse până la noi referitor la domnia și moartea lui Cotiso [53], [63], [75] s-ar îmbogăți semnificativ. Înainte de toate ar fi confirmată informația conținută în versurile lui Horațiu despre uciderea lui Cotiso în sudul Dunării, de către trupe romane conduse, foarte probabil, de Licinius [73]. Ar mai rezulta din text, ca o noutate, și faptul că sediul de guvernare al lui Cotiso ar fi fost, măcar pentru un scurt interval de timp, la Sarmisegetuza (de Munte), transferat fiind din locurile Banatului unde era, pare-se, stăpânirea sa de baștină [38].

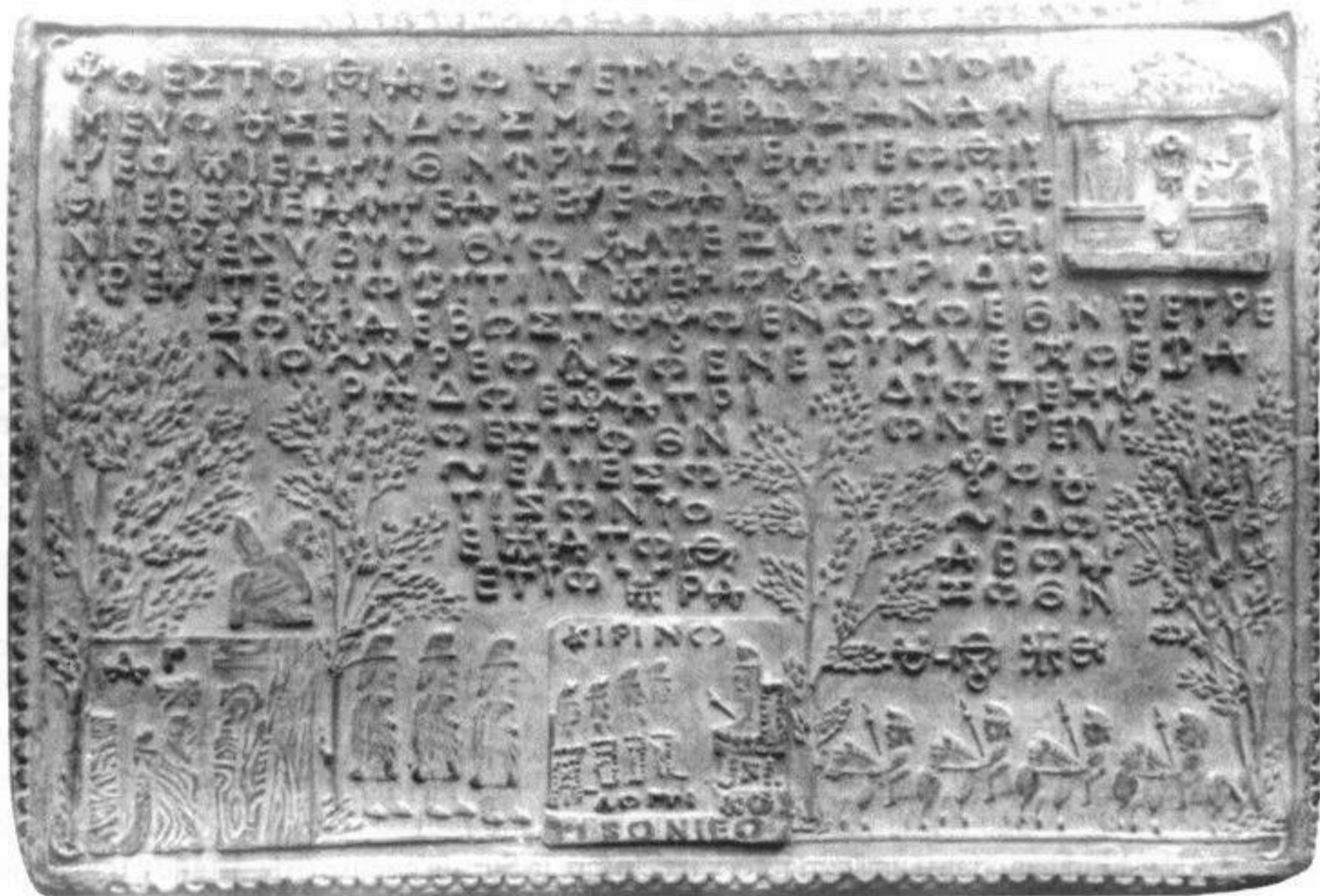
Foarte interesantă ar fi, în acest caz, și semnalarea prezenței în oastea lui Cotiso sau la Sarmigietuza a unui medic grec, dovadă numele lui menționat în text.

Ultima frază nu e perfect clară ca sens. Din traducerea propusă aici pare să rezulte că geții ar fi practicat un rit funerar prin care inima conducătorului lor, după moartea acestuia, era expusă în vârf de sulițe la Sarmisegetuza Regia, sau cufundată în apa marelui râu la Genucla. Informația este confirmată de textul înscris pe placa nr. 10. Ritualul pare a fi fost îndeplinit pentru ca puterea grupului tribal condus de cel decedat să se împământenească în locul astfel cucerit și marcat. În acest sens pot fi interpretate și ultimele cuvinte de pe această placă. Cunoscut fiind că stăpânirea lui Cotiso era, la origine, situată în actualul Banat [38], extinderea puterii lui până la Mureș, în zona Sarmisegetuzei de Munte constituia, fără îndoială, o “*ridicare*”, o creștere însemnată de putere pentru urmașii lui.

Din punct de vedere lingvistic, merită să fie observată în cadrul aceluiași text, unitar și coerent, prezența verbului *a fi*, înregistrat cu două forme flexionare distincte. Observația se referă la formele **EΣTO** din rândul 2 al textului, formă interpretată – prin analogie cu lat. *est*, v. fr. *est*, rom. *este* – ca prezentul verbului *a fi* la persoana a treia singular și **ΣOE** din

rândul 7, interpretat, pe motive de context, ca având valoarea particulară “a fost să fie”. Astfel interpretat, ΣΟΕ ar prezenta o accentuată asemănare de formă și de sens cu subjonctivul francez (qu’il) *soit*, acesta din urmă greu de explicat etimologic prin evoluție nemijlocită din lat. *sum, fui, esse/essere* (cf. [33]), dar firesc prin transformarea unui eventual geto-celt comun ΣΟΕ, autohton.

Placa nr. 72

⚡ () ΕΣΤ () ⚡ Α Β () ⚡ ΕΤ Υ () ⚡ Α ΤΡΙ ΔΥ () ↑ 2| ΜΕΥ ()
 ΞΕΝΔ () ΣΜ () Υ Ε Ρ Α Σ Α Ν Α ↑ 3| Ε () ⚡ Ι Ε Α Υ Υ ΟΝ
 ↑ Ρ Υ Δ : Ν Υ Ε Α Τ Ε () ⚡ Ι Υ 4| ⚡ Ι Ε Β Ε Ρ Ι Ε Α ↑ Υ Ε Α
 ⚡ Ε Υ Ε () Α ⚡ () Ι Τ Ε Υ () ⚡ Ε 5| Ν Ι () Ρ Ε Σ Υ Β Υ () ⚡ Υ
 () √ Υ Λ Υ Ε Ι Υ Τ Ε Μ () ⚡ Ι 6| Υ Ρ Ε Υ Τ Ε Φ Υ () ⚡ Υ Τ Ι Υ
 7| ⚡ Ε Η () ⚡ Α Τ Ρ Ι Δ Ι () 8| Σ () ⚡ Α Ε Β Ο Σ Τ () ⚡ () Ε Ν ()
 9| () Ε Ο Ν Ρ Ε Τ Ρ Ε 10| Ν Ι Ο √ Υ Ρ Ε () ↑ Σ () Ε Ν Ε ⚡ Υ Μ Β Ε () Ε
 ⚡ Α 11| Ρ Α Δ () Ε ⚡ Α Τ Ρ Ι Δ Υ () Τ Ε Η ⚡ 12| () Ε Σ Τ () Ο Ν Ο Ν Ε Ρ Ε
 Ι Υ 13| √ Ε Λ Υ Ε Σ () ⚡ () 14| Τ Ι Σ () Ν Ι () √ Ι Δ () 15| Ε ⚡ Α Τ ()
 ⚡ Α Β () ⚡ 16| Ε Τ Υ () ⚡ Ρ Α Σ () Ο Ν 17| ⚡ - ⚡ * ⚡ :

În cartușul central, jos:

KIPIN () ΛΟΓΥΙ ΚΟΤΙΣ () ΝΙΕ () .

PESTE CEI DIN ORĂȘTIA GEȚILOR STRĂMOȘI AI ALOR MEI, COSENDO FUMEGĂ RĂȘINI ÎN TIMP CE RĂMÂNE AICI ÎN MÂNIE. DIN CASTELUL ZEULUI DE E ÎN DREPT AICIA, ÎNTE-MEIAZĂ O ATOATE IA (în sens probabil de “vămuire”) AȘEZARE ÎNTĂRITĂ, TRIBUT SĂ IA. ÎI ADĂPOSTEȘTE ÎN MOD RAPID (“iute”) PE FIII RETRAȘI, RĂMAȘI (textual, *stați*) UMILI ZEULUI STRĂMOȘILOR SUB MAREA VOASTRĂ POIANĂ CE E ÎN RETRAGEREA NOUĂ. ZUREU IESE ÎN ISCOADĂ (textual, *estimare*) ȘI STĂ PE TERASA ZEULUI STRĂMOȘILOR ALOR TĂI. PESTE, ÎN ONOARE ȘI FOLOS LUI, ESTE PUS COTISONIU, ZID ȘI STĂPÂNITOR GEȚILOR ORĂȘTENI, ÎMPUTERNICIT (însăunat) ÎN KO(topolia) DOCIOI. În cartuș se poate desluși: SLUJITORUL (probabil “guvernatorul”) LOCURILOR, COTISONIU.

Textul de pe această placă este dificil de decriptat și, în final, rămân secvențe obscure. El este însă deosebit de interesant, îndeosebi prin faptul că atât conținutul său informațional cât și natura alfabetului cu care este scris diferă în mod esențial de specificul majorității celorlalte texte. De asemenea, numele proprii ale căpeteniilor menționate în text cât și propoziția finală – cu o structură clară de localizare teritorială – diferă de cele consacrate în textele “*sarmigietuzeene*”. Diferențele sunt atât de sensibile încât justifică luarea în considerare a ipotezei că această placă nu ar proveni, ca celelalte multe, din centrul sacru al Sarmisegetuzei de Munte ci, ar fi fost concepută și realizată de preoții cărturari dintr-un alt sanctuar, foarte probabil undeva în regiunile extracarpatiche, în Banat sau în Oltenia de nord. Este firească presupunerea ca acest centru sacru să fi cultivat, pe baza unei tradiții comune, același procedeu de înregistrare a evenimentelor de însemnătate obștească ca și cel presupus a fi fost în uz la Sarmisegetuza Regia.

În privința numelor proprii, extrem de interesantă este menționarea, într-unul și același text, atât a numelui lui *Cotizonio* cât și cel al lui *Cosendo*, o dovadă că erau personaje distincte. *Cotizonio* reprezintă, fără îndoială, numele autohton al conducătorului dac sau get care, în izvoarele clasice, apare sub forma *Cotiso* [53], [63], [99] – deosebit de *Cotys* [51] – izvoare care îl situează în exercitarea puterii sale în regiunea Munților Banatului [38]. *Cosendo* ar putea să fi fost numele geto-dac al conducătorului înregistrat sub forma **KOΣON** pe monede [88] și **κόσων** în [84], p.p. 84 și 604, căpetenie sau conducător de trib peste o populație extracarpatică și, în măsura în care textul și traducerea de față ar fi fiabile, contemporan cu *Cotiso*.

Faptul că nicăieri în text nu se face vreo referire la “*Sarmigietuza*”, centrul puterii politico-administrative din vremea lui Boerebista, și că ultima frază a textului localizează înscăunarea lui *Cotiso* – urmaș al lui Boerebista, atestat istoric – nu la Sarmisegetuza, ci

Above my ancestors from the Getae Commonalty, Cosendo burns raisins while he remains here in anger. From the castle of the lord ruling here, he sets up a reinforced settlement in order to collect trade-taxes. He quickly shelters the sons who were in seclusion and who had been faithful to the ancestors' god under your big meadow in the new retreat. Zureo comes out and stands on the terrace of the god of your ancestors.

Above, in his honour, Cotisonio is placed, the lord of the Getae Commonalty, being empowered... in Kotopolio...

The lands' servant, COTISONIO.

într-o instituție indicată prescurtat prin sigla $\text{Ϝ} = \text{KO}$, cu presupus sens de “*kotopolie*” – i.e. sanctuar sau reședință a marelui preot (cf. cap. IV, la KOTOPOLO) – urmată de un presupus toponim *Docioi* sprijină premiza că Sarmisegetuza Regia nu ar fi fost unicul centru politico-religios al geto-dacilor din timpul și de după domnia lui Boerebista.

Interesantă și semnificativă ar putea fi asemănarea presupusului nume al “*kotopoliei Docilor*” sau *Sanctuarul Dacilor*, cu temeinicul atestat «Dochia» din folclorul românesc.

Tot în sensul unui cadru politico-religios diferit de cel localizat în Sarmisegetuza Regia pledează și faptul că alfabetul utilizat la scrierea textului acestei plăci conține un număr important de caractere anormale, fundamental diferite atât de cele ale alfabetelor grecesc și latin, cât și de cele identificate în textele de tip “*sarmigetuzean*” preclasic sau clasic. Sunt anormale față de acestea următoarele caractere distinse în text și transcrise mai jos, asociate cu presupusele lor valori fonetice deduse din context: $\text{⤴} = \text{lial}$; $\text{⤵} = \text{lîl}$; $\text{⤶} = \text{lkl}$ sau lcl ; $\text{Ϝ} = \text{lko}$; $\text{⤷} = \text{lpl}$; $\text{⤸} = \text{lstl}$; $\text{⤹} = \text{ltl}$; $\text{⤺} = \text{lzl}$, puternic specifice, îndeosebi caracterul ⤹ , grafic foarte complex, care se adaugă la seria deja abundentă de caractere utilizate în lungul textelor aici investigate i.e. T , ⊕ , ⊕ pentru a exprima unul și același sunet ltl .

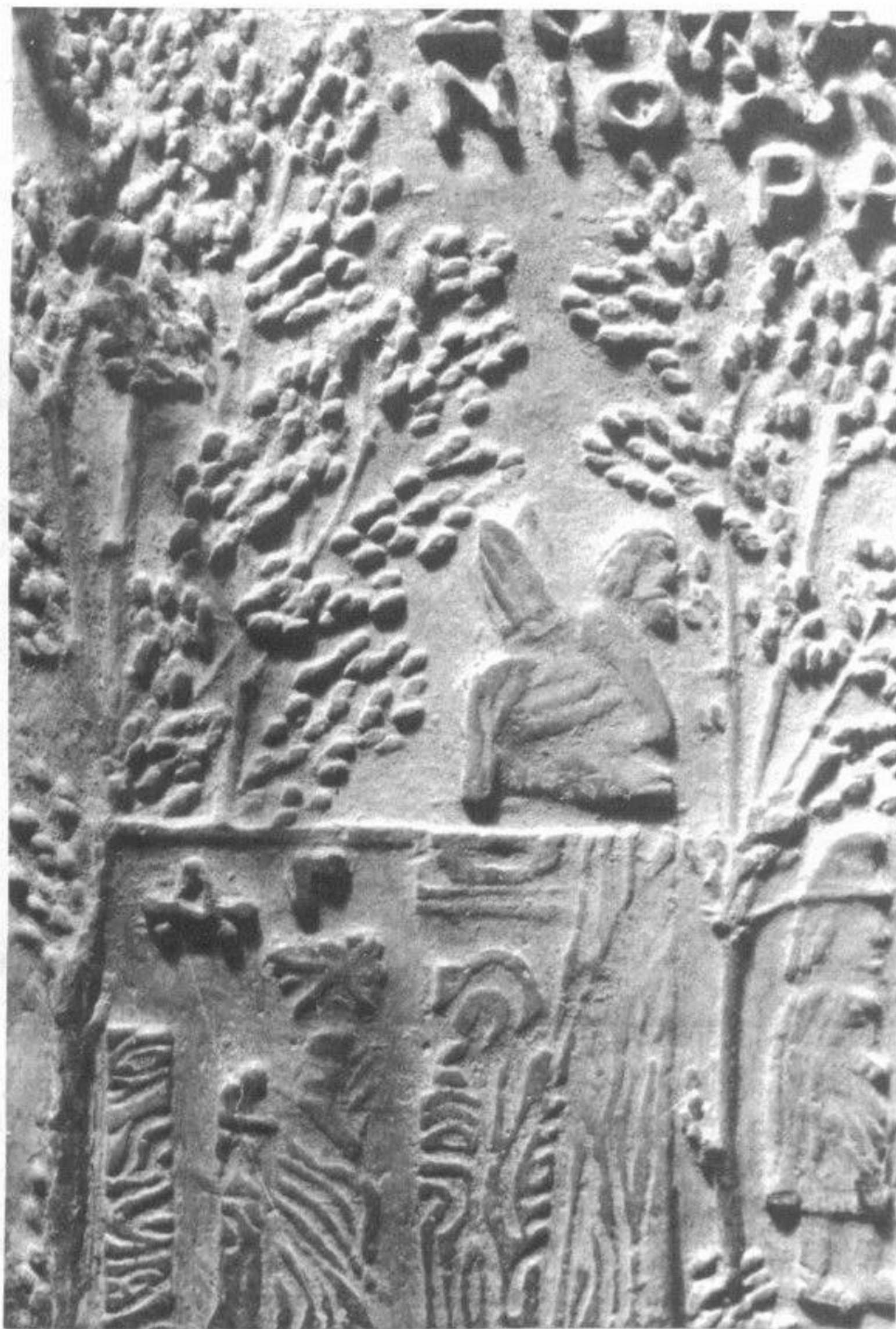
Caracterul ⤵ care, din context, pare să fi corespuns, cu mare probabilitate, fonemului lil , sau poate chiar lîl – acesta din urmă existent în limba română încă din prima ei fază de atestare – poate sugera o eventuală proveniență dintr-un fond autohton ancestral. Faptul că sunetul amintit este transcris printr-o literă “încăciulată” poate pune pe gânduri atât pe adeptul ipotezei că plăcile cu textele prezentate ar fi fost falsuri târzii, cât și pe acela care își închipuie că s-ar afla în fața unei coincidențe ce face din textul studiat o dovadă a stabilității, peste

Placa nr. 72. Detaliul 1

veacuri și adversități, a gândirii și culturii unor oameni fundamental atașați unui anumit habitat și anumitor tradiții carpato-istro-pontice autohtone.

Interesantă, și în mare măsură singulară pare să fie imagistica de pe această placă. Vegetația care, aparent, nu pare foarte diferită de reprezentările de pe alte plăci, caută însă să redea o pădure de deal sau de șes – dovadă în acest sens fiind și lipsa stâncilor întotdeauna vizibile în imaginile legate de centrul de la Sarmisegetuza.

Placa nr. 72. Detaliul 2

Portretul lui Cotiso – reprezentat stând la sfat cu mai marii neamului – pare remarcabil dacă se presupune că el ar proveni din lumea antică. Conducătorii de oaste pedestri și cavalerii înarmați cu sulițe – răspunzând, pe semne, la chemarea sfatului domnesc – constituie, un ansamblu iconografic de o remarcabilă expresivitate și putere de evocare.

Deosebit de straniu și misterios pare templul sau altarul figurat în stânga scenei descrise mai sus. Pe semne că intenția ilustratorului a fost să redea o structură rotundă din trunchiuri de copaci cu forme chinuite și scoarță adânc marcată – poate de fag, specie care adesea prezintă un astfel de aspect. Figura înaripată așezată în partea superioară a acestui altar pare intens exotică, aparent înrudită cu sfincșii și grifonii orientului antic. Figuri asemănătoare se observă și pe plăcile 6, 11, 96, 98, și ca figuri de provă pe placa nr. 9.

Se regăsesc și pe această placă, sus, în dreapta, imaginea templului cu ofertantul de purcel, imagine observabilă și pe piesele nr. 18, 69, 96, 117 și comentată mai pe larg la nr. 18.

Placa nr. 76

ΒΑΣΟΡΥΩ ΜΑΘΩ ΣΟ ΓΕΤΟΙ ΩΝΣΕΘΥ ΒΟΛΕΣΤΟ 2|ΚΟ ΦΟΡΙΕΩ ΡΕΧΕΤΟ ΡΥΠ
 ΩΝ ΜΑΧΕ ΛΟ ΣΙΥ ΦΥ 3|ΧΟ ΘΩΣΕΟ ΙΧΕ ΩΝ ΟΝΘΑΝΕΩ ΣΠΝΕ ΜΥΠΤΟ 4|ΠΩΙΥ
 ΜΥΑΝΟ □ ΓΕΤΩ ΔΥ ΝΙΣ ΑΒΕ ΣΟ Ω ΑΠΡ 5|ΩΠΕΟ ΣΩΦΕΙΟ ΑΠΥΧΑΘΙΥΕ ΔΕ ΛΩ
 ΣΠΑΤΟ 6|Ε ΣΩ ΡΕΓΕ ΘΕΡΩΡΕ ΤΑΧΥΟ ΗΣΘΡΥΩ ΚΥ ΔΥΝ 7|ΔΥ ΥΚΥΕΝΙ ΣΩ ΑΕ
 ΜΥΤΟ ΜΥΛΘΥΕ ΠΡΗΣΕ 8|Ω ΣΥΕΑ ΤΩ ΘΑΥ ΦΥΕ ΜΑΧΕ ΛΩ ΔΥΜΥΝ 9|ΕΡΑ
 ΥΝΤΥΚΥΕ ΧΟΡΓΗΑ 10|ΣΩΝΓΕ ΛΙΑΟ ΣΩ ΡΥ 11|Α Ε ΜΑΤΩ 12|ΣΟ ΒΑΣΩΡΙΥ 13|ΜΟΝΔΑ
 Ω ΡΕΧ 14|ΕΤΕ ΡΗΑ ΥΣΘΡΗΥ ΩΝ ΣΑΡΟ ΓΕΤΩ

În peceti, în jurul portretelor scrise în sens antiorar și cu caractere preclasice *înregistrate în negativ*, legendele:

În pecetea din dreapta

⌘ ✱ ⋈ V () ↗ Y ⋈ ✱ ⦿ V () ⦿ ✱ B ()

În cea din stânga

⌘ ✱ ⋈ V () B ✱ ↗ || ↻ Y () V ⋈ Y ()

STĂPÂNITORUL BAZORIU (poate poreclă cu sens de “*din josul râului*”), SUB LOCUL DE PAZĂ, ÎNSETAT, BOLEȘTE CU DIAREE (sau cu *furie*), RETRAS ÎN RÂPĂ. ÎN MERS LA AI SĂI FU, AICI, AMĂGIT EL ÎNSUȘI ÎN RĂSCRUCEA SPRE MUPTA DE DUPĂ MUANO. PAZA NISIPURILOR SE A APROPIAT DESTUL CA SĂ-L APUCE DE LA SPATE ȘI, SUB IMPERIUL SPAIMEI, SĂ-L CUFUNDE ÎN ISTRU CU DATUL ALOR SALE SEMNE, PE TĂCUTE, LUI OCHEANOS. MULTELE CAPTURI ALE SALE, TOATE SCUFUNDATE AU FOST. MERSUL LUI DIUMUN ERA ȘONTĂC. HORCĂIA SÂNGE, CULCAT SUB ADĂPOST, ȘI STĂPÂNUL SĂU, BAZORIU, DIN LUME S-A RETRAS (prin) CANALUL ISTRULUI ÎN PAZA CU APĂ (“șanțul”).

În pecetea din dreapta: STĂPÂNITORUL ZIUTADO (nume, sau cu sens de “*al cetății*”) DIN ORĂȘTIE.

În pecetea din stânga: STĂPÂNITORUL BAZORIU, ULTIMUL (descifrare nesigură).

The lord Bazorio, under the guard post, thirsty, is ill with diarrhoea and solitary in the ravine. On the way to this folk, he let himself be lured here at the crossing towards Mupta, the one after Muano. The guard of the sands approached close enough to grab him from the back and, swayed by fear, plunged him in the Ister with its own signs quietly given to Ocheanos. All his numberless captures were sunk. Diumun's walk was halting. Lying under the guard post, he rattles with blood and his lord, Bazorio, withdrew from the world through the channel of the Ister.

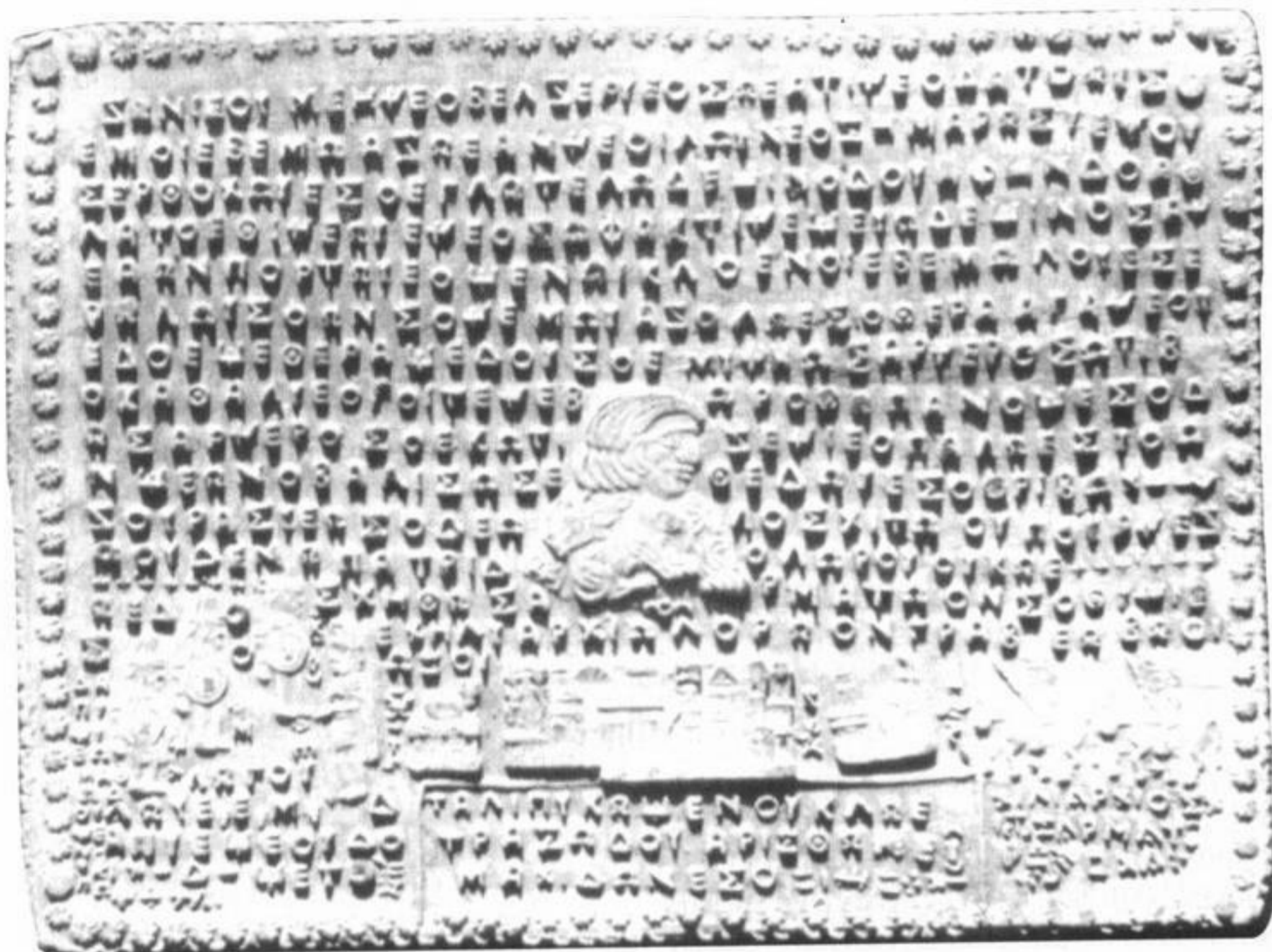
The Commonalty's lord, Ziutado.

Lord Bazorio, the last (?).

Textul se referă la evenimente neconfirmate istoric și nu conține elemente cunoscute care să permită precizarea epocii la care s-ar referi.

Din context rezultă că “*sub pază*” (rândul 1), trebuie, foarte probabil, înțeles ca “sub drumul, locul, sau postul de veghe”. De asemenea, ținând seamă de context, se poate interpreta “...**KO ΦΟΡΙΕΩ**...” ca însemnând “*cu diaree*”, interpretarea “*cu furie*” rămânând însă și ea, din punct de vedere etimologic, perfect valabilă.

Important de subliniat este faptul că pecetea apar pe placă în negativ. Acest fapt constituie un indiciu în favoarea ipotezei că la confecționarea plăcii prin turnare de plumb topit în folie s-au folosit ștampile destinate execuției de peceti din ceară, lut, sau alt material similar. Acest fapt poate avea importanță în evaluarea gradului de plauzibilitate privind executarea plăcilor care s-a realizat prin refularea unor folii metalice subțiri, fiind utilizate în acest scop poansoane din material dur (vezi cap. VIII).

Σ ΩΝΙΕΟΥ ΜΕΗ Ψ ΕΟ ΒΕΛ Σ ΕΡΥΕΟ ΣΩ ΕΑ ΤΙ Ψ Ε Ο ΔΑΤΟ ΩΙΣΟ 2|Ε ΜΟΙ
 ΒΕΜΩ Α Σ Ω Ε ΑΝ Ψ ΕΟ ΙΛΩ ΥΝΕΟ Σ Η ΜΑΡΩ ΣΥΕ Ψ ΟΥ 3|ΣΕΡΘΟ ΧΩΥ ΕΣΟΕ
 ΓΛΩΤΕΛΩ ΔΕ Η ΙΝΟΔΟΥΑ ΦΗΝΔΟ ΑΘ 4|ΛΑΤΟ Ε ΘΙ Ψ ΕΩΥ Ε Ψ ΕΟ ΣΩ ΦΑΚΤΙ Ψ Ε
 Ψ ΕΙΩ ΔΕ Ψ ΙΝΟ ΣΑ Ψ 5|ΕΑ ΩΝ ΠΟΡΤΩ ΥΕΟ Ψ ΕΝΟΙΚΛΟΕ ΝΟΙΕ ΒΕΜΩ ΛΩ
 ΙΕΣΕ 6|ΡΩ ΛΩΥ ΣΟ ΩΝ ΣΟ Ψ Ε ΜΩΥ Α Σ Ο ΛΩ ΕΞΟΘΕΡΑ ΑΓΑ Ψ ΕΟΥ 7|Ε ΔΟΕ
 Ψ ΕΘΕ ΡΑ Ψ Ε ΔΟΥ ΣΟΕ ΜΥ Ψ ΗΩ ΣΑΡ Ψ ΕΡΟ ΣΟΤΙ Β 8|ΟΧΑ ΘΑΛΥΕΟ ΓΟΙΤΕ Ψ
 ΕΒΩ ΡΟΤΩΠΑΝΟ Ψ ΕΣΟ Δ 9|Ω ΣΑΡ Ψ ΕΡΟ ΣΟΕ ΚΟΤΙ Σ Ε Ψ ΙΕΟΠΑ ΛΩ ΕΣΥΟ Ω
 10|Ν Ψ ΕΩ ΝΟΒΑΛΙ ΣΩ ΣΕΘΕ ΔΩΥ ΕΣΟ ΘΡΙΒΩΧ -ν 11|Σ ΟΥΡΑΣΙΕΩ ΣΟ ΔΕΩ ΛΟ
 ΣΧΙΤΩ ΟΥ ΠΟΙΡ Ψ Ε Σ 12|Ω ΟΥ ΔΕΝ Ω ΠΑΤΡΙ ΔΟ ΛΩΡΟ ΥΟΙ ΚΩ Ε ++++++
 13|++++++|●|: ΣΧΗΘΩ ΣΑΡΜΑΤΩ ΟΝΣΟΘΙ Ψ Ε 14|Ω Ε ΔΟΕ ΧΗΛΥΑΡΧΙΩ ΛΟΡΩ ΟΝ
 ΓΡΑΒΕΩ ΒΩΟΙ ΣΟ 15|Ω Σ ΟΙ

Jos, sub figurile din stânga:

ΛΩΓΟΥ ΛΩΥΕ +Ε+Μ+ΔΑΠΥ Ψ ΕΩΥ ΔΟ -Δ- Ψ ΕΤΟ

Lateral, în stânga acestui text, cu caractere mai mici:

ΔΑΠΥ Ψ ΥΕΩ ΜΑΘΩ ΔΟΥ Ψ ΕΝΟΥΚΛΩ

În cartușul central, sub imaginea cetății:

ΤΑΛΙΠΙΚΩ Ψ ΕΝΟΥΚΛΩΕ ΤΡΑΣΩ ΔΟΥ ΑΡΙΣΘΩΤΙΕΟ ΜΑΧΙΑΩΝΕΣΟ =|●●● = ●:● x-

În cartușul din dreapta:

ΧΙΑΙΑΡΧΥΟ ΣΧΙΤΟ ΣΑΡΜΑΤΩ

urmat de un text cu caractere arhaice, cu sens nedeslușit.

MARELE SOARE DE MAI, CEL CARE FRUMOASE SPICE (cereale sau grâne) SUB EL CREȘTE, A DAT DE ASEMENEA ȘI MOI (“mlădioase”) FIRE (înalte până) LA GENUNCHIUL MĂGARULUI. ÎN ACELE ZILE DE IUNIE MARELE SEAMĂN (sau următor) AL MARELUI JIU, SIRETUL, CARELE ESTE GÂTUIT DE ALE SALE ÎNDOITURI (“meandre”), FIIND LĂȚIT ȘI MULT CRESCUT ACIA, S-A UNIT CU LANURILE DE GRÂU CÂT SULIȚA. ÎN PORT, TINERII GENUCLEI NOI FIRE (de in sau de cânepă) LA IEȘIREA LUI, SUB O SALCIE, MOAIE. MĂGARII, LA INSULĂ, ZĂDĂRĂȚI DE GEȚI, RAG DE SUNT RĂVĂȘITE (amestecate) STEAGURILE (sau *ordinele militare*). SCOT PE BOT ASTFEL DE GUIȚĂRI (încât) CHIAR BUZDUGĂNARI IES DIN ORDINE. SUNT IZOLATE ZECE IEPE LA PĂSCUT, ÎN CÂMPURILE NOBILILOR, ÎN DORINȚA (textual, *în setea*) DE A FI MONTATE (“prășite”, textual, *lucrate*). ZOIRASE SE DĂ LA SCIȚI. AU PORNIC (textual, *purces*) ȚIA DINTR-O PATRIE (“stăpânire paternă”) A LUI LORO. IAU CU EI ȘI 3912 (?) SARMAȚI SCIȚI, ÎNSOȚIȚI ȘI DE HILIARHUL LORO. ÎN GRABĂ BOII SE SUPUN.

Jos, în stânga: MAREA CUVÂNTARE (a) LUI + E(l însuși) + S(tăpânitorul) ȚĂ MĂREȚUL DAPIEGIU AL GEȚILOR ORĂȘTENI. DAPIEGI, STĂPÂN AL GENUCLEI.

În cartușul central: VÂRFUL ÎNALT (“acropola”) AL GENUCLEI. ÎMPUTERNICIREA (“încăunarea” sau “investirea”) LUI ARISTOTIEU, MACEDONEANUL.

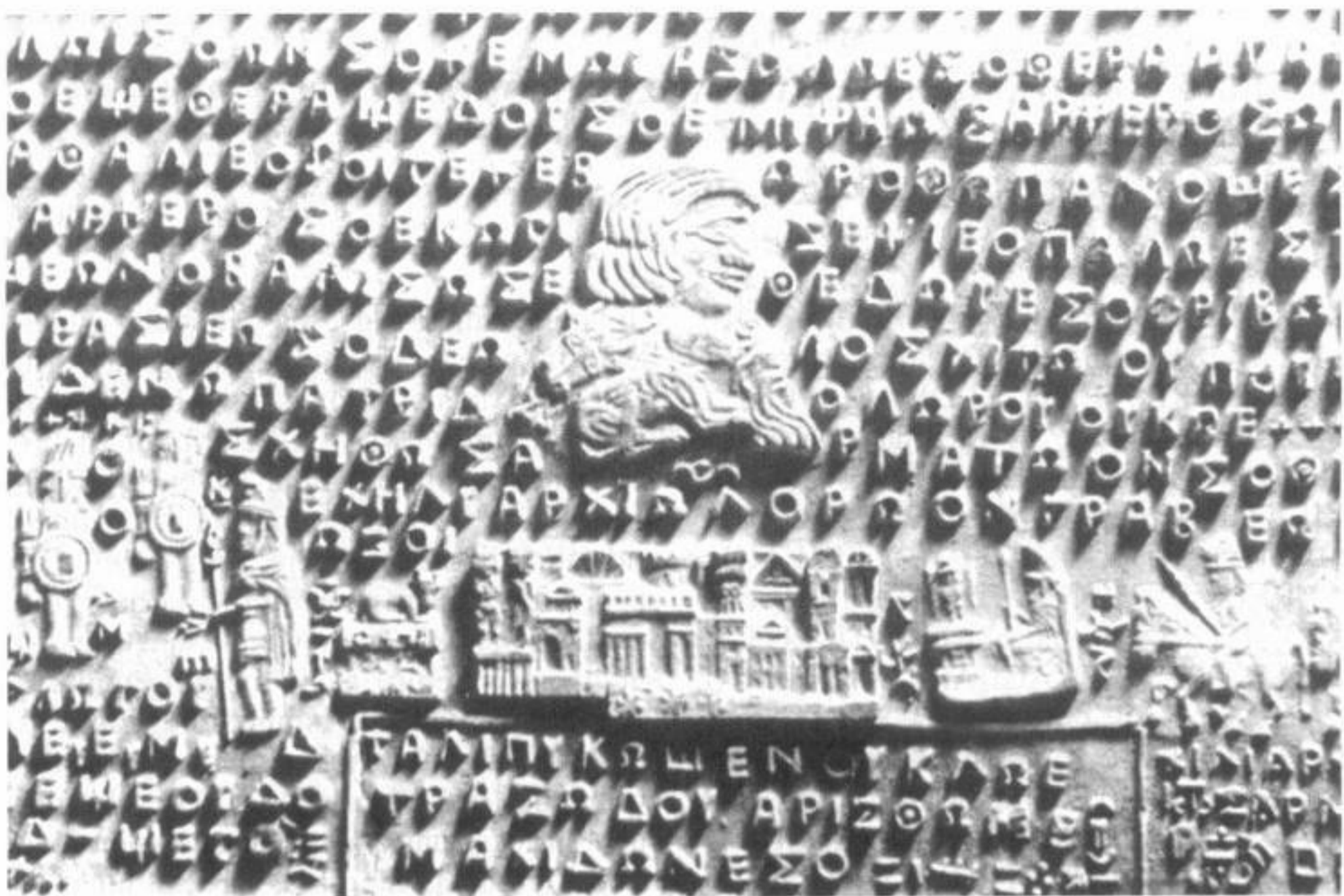
În dreapta, jos: HILIARHUL SCIȚILOR SARMAȚI.

The great sun of May, the one under which beautiful wheat ears mature, also gives forth willowy grains as high as a donkey's knee. In those June days, the neighbour of the majestic Jiu, the big Siret River, which is strangled by its meanderings, being swollen and much broadened here, joined with the spear-high wheat fields. In the harbour, the youth of Genukla dip newly picked threads (of linen or hemp) at its merging under a willow tree. On the island, the donkeys teased by the Getae holler so loudly that the commands are all mixed up. They let out such shrieks that even the mace-men lose their alignment. Ten mares are set apart to graze on the nobles' fields so as to be trained. Zoirase attacks the Scythians. They started from a country of Loro's. They also take with them 3912 (?) Sarmatian-Scythians, accompanied by the chief Loro. The Celts hastily submit.

Below, at left: The big speech of the lord himself and the splendid Dapiegi of the Getae Commonalty. Dapiegi, lord of Genukla.

Center: The high summit of Genukla. The investiture of Aristoteio, the Macedonian.

Below, at right: The chief of the Sarmatian-Scythians.

Placa nr.79, detaliu

De observat, jos în stânga, scena adresării lui Dapiegi către armată, în concordanță cu mențiunea din text.

Sus, în mijloc, chipul lui Dapiegi cu litera D, în forma ei preclasică Δ , înscrisă dedesubt. Pe mantia sa, la nivelul umărului drept, se vede figurat un cap de bour – emblemă care, foarte probabil, trebuia să afirme în mod public, poate și în mod civic-autoritar, apartenența sa la grupul conducătorilor geți-orășteni din Sarmisegetuza Regia.

Jos, în mijloc este reprezentată, se pare, cetatea Genuclei și alături, o scenă arătându-l pe conducătorul ei în “*scaunul domniei*” – în concordanță cu conținutul textului din cartușul central. În dreapta, venind către cetate, sunt figurați doi cavaleri, unul din ei reprezentând, foarte probabil – concordant cu textul – pe Oroles, “*hiliarhul sciților sarmați*”.

Din punct de vedere lingvistic, foarte interesantă este reprezentarea verbală a noțiunii de *soare* prin gruparea de caractere în cuvântul $\Sigma \Omega \text{NIE}$ (sufixul OY având și aici doar rol de augmentativ). O asemănare lexicală surprinzătoare cu vechiul englez *sunne* și vechiul german de sus *sunna*, acesta din urmă substantiv feminin, astfel încât și genul ar fi coincident cu cel al presupusului get $\Sigma \Omega \text{NIE}$ sau $\Sigma \Omega \text{NIEO}$. În această inscripție genul e indicat prin corelarea în text cu pronumele EA, nu cu EA / EAO. Textul pare să indice în mod surprinzător utilizarea denumirii de “*iunie*”, denumire considerată în mod obișnuit de origine pur romană.

Numele proprii și evenimentele menționate în text nu au atestare istorică certă. Este foarte probabil ca Dapiegi să corespundă lui *Dapyx*, menționat de Dio Cassius, iar Loro și Zurase lui *Oroles* și *Zyraxes*, menționați de același autor.

Numărul “3912” este interpretat în același fel ca și în textul de pe placa nr. 25, deci, în mod ipotetic și cu grad mare de incertitudine.

Dacă și textul și traducerea prezentate aici s-ar dovedi credibile, textul reliefat în plumb ar putea constitui o pagină de proză descriptivă antică de o rară frumusețe.

Placa nr. 80

ON † E ΛΩ ΡΥΟ ΣΩΠ ΤΥΡΝΟ ΚΑΤΑΛΙΩ ΕΛΩ Ε Σ Ω Ε 2|ΡΕΥ ΦΑΛΑΝ † Ε ΟΥ ΣΕ
 ΧΥΜΕ ΛΟ ΕΔΥ ΕΟ 3|Σ ΑΒΕΛΩ ΕΣΟΕ ΣΑΡΒΑ † ΙΕΡΩ Ε ΔΩΝ 4|ΛΩ ΣΟΦΩΧΕ ΣΟ
 ΔΩΕΛΟ ΑΡΜΩΣΟΕ ΡΕ 5|ΚΑΩΕ ΒΑΧ ΩΤΕΟ ΑΡΜΩΣΟ Ε ΔΑΒΩ † ΕΤ 6|Ω ΤΑΡΟ ΣΕ
 ΟΥΕΝΩ ΟΝ ΝΙΣΑΒΩΕ ΩΥ ΔΩ ΕΧ 7|ΕΣΩ ΛΥ ΕΛΟ † ΕΝΕΩ ΕΛΥ Ω Α Σ Ε Σ Ω
 ΠΩΡΤΥΕ † 8|ΕΝΥΚΛΩΕ ΛΩ ΑΚΥΕΤΟ ΔΟΕ ΤΟ † ΟΑΡ Ε ΔΕΩΑΡΝ 9|† Ε ΩΛΟ
 ΚΑΣΥΤΩ ΡΕΩΥ ΔΥ Ε ΔΑΒΩ † ΕΤΩ ΝΩΕΥ 10|ΦΩ ΕΛΙΩ † ΕΝΕΩ ΔΙ Ω ΔΩ ΝΥ
 Σ ΕΤΩ ΛΩ ΠΑΤΡΙ ΔΕ 11|Ω

Urmează, intercalate printre figuri, fragmente de text scrise în caractere preclasice, fragmente cu sens nedeslușit în prezent.

Sub portretul central, scris cu caractere preclasice, transliterarea este:

† () † () Π () Χ () † Ε † Ε { } , în esență “marele preot Ceneu” (i.e. Deceneu).

ÎNCĂ LA RÂU, SUB TURNUL CASTELU-
 LUI, EL ESTE ÎN CONTACT CU FALAN-
 GA. AISĂI PUN UMĂRUL (îl sprijină) LA

Still at the riverbank, under the castle's tower,
 he is in contact with the phalanx. His part-
 ners give him a helping hand at the river's

VADUL APEI. RĂZBOIUL ESTE SEMNALAT PRIN FLAMURI ȘI ÎN ÎNĂBUȘEALĂ SE DUELEAZĂ ARMATELE. SE RETRAG SPRE SPATE AMBELE ARMATE, ȘI GEȚII ORĂȘTENI SE TĂRĂSC PÂNĂ ÎN NISIPURILE ALEA DE I-AU REVENIT LUI EL ÎNSUȘI CIENEU. EL A ÎNTEMEIAT PORTUL GENUCLEI LA VĂRSAREA TOCIOAREI ȘI, DEOARECE ĂLA A CĂZUT ÎN ȚINUTUL DE E AL GEȚILOR ORĂȘTENI, DIN NOU FU ALES CIENEU DE A DA (ca să dea) NOUĂ AȘEZARE ZEULUI STRĂMOȘILOR.

Textul pare să se refere la întemeierea portului Genuclei de către o căpetenie a geților intracarpatici din regiunea Sarmisegetuzei, pe nume Cieneu – fără îndoială acel Deceneu din izvoarele antice (cf. cap. VI. 4). Evenimentul trebuie să se fi petrecut pe vremea stăpânirii lui Boerebista deoarece, în partea dreaptă a plăcii, cu caractere preclasice, se distinge o referire la $\text{M} \text{X} \text{H} (\text{Y}) \text{B} () \text{E} \text{C} () \text{B} \text{Y} \text{P})| (()$ descifrat ca MATIUO, sau MATOIU, BOEROBIUCISTO i.e. *marele stăpânitor Boerebista*. Între acest text și portretul central, pare să fie înfățișat Boerebista, arătat din față, în picioare, înveșmântat în mantie lungă și purtând căciulă, posibil cea tipică de *boicero*.

Din text pare să rezulte că, inițial, pe locul Genuclei, probabil pe o înălțime, se afla doar un “castel” cu turn de apărare, posesiunea unei căpetenii scite sau una a grecilor pontici, sugestivă în acest sens fiind menționarea în text a formației de luptă în “*falangă*”. Portul pare să fi fost amenajat ulterior și, într-o oarecare măsură, deplasat față de poziția castelului întărit, menționat în text.

Referitor la ipoteticul hidronim **TO ✱ OAP**, a se consulta comentariile la acest cuvânt din dicționarul propus în prezentul studiu (cap. IV., 3).

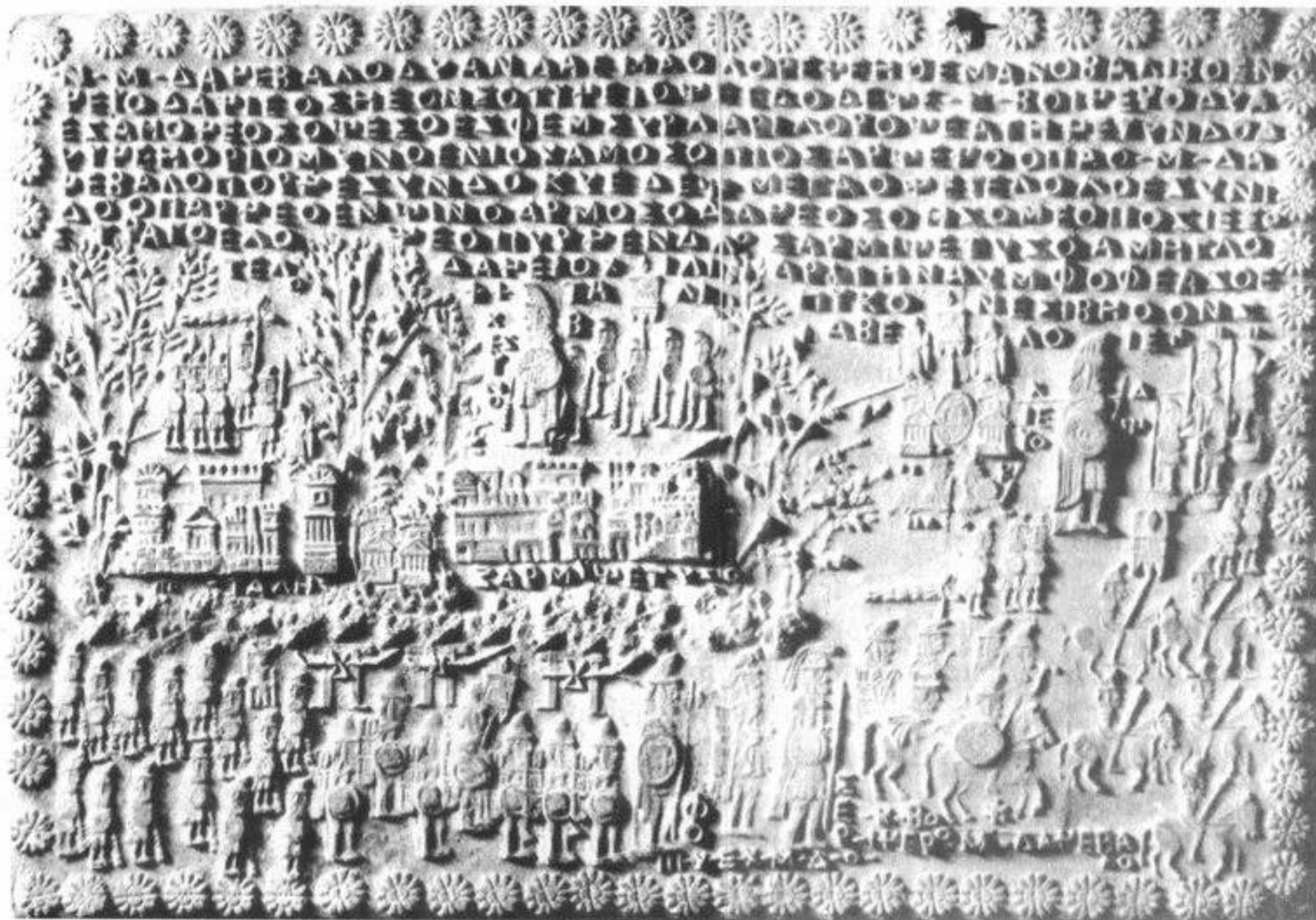
Placa nr. 84

N-M-ΔΑ ✱ ΕΒΑΛΟ ΔΥ ΑΝ ΔΑ Ε ΜΑ ΟΛΟ ΡΕ ✱ ΕΗΟΕ ΜΑ ΝΟΒΑΛΙ ΒΟΕΝ 2| ✱ ΕΥΟ ΔΑ ✱ ΕΟ ΣΗ Ε ΟΝΣΟΥ ✱ ΕΙΟ ✱ ΗΕ ΔΟ ΔΕ ✱ Ε-Κ-ΒΟΙ ✱ ΕΡΟ ΔΥΑ 3| Ε ΑΗΟ ✱ ΕΟ ΣΟ ✱ Ε ΣΟΕ Σ ΦΕΜ ΣΥΡΛΑΡΙ ΛΟ ΡΟ ✱ ΕΑΘΗ ✱ ΕΥ ΥΝΔΟΑ 4| VY ΕΗΟ ΡΙΟΜΥΝΟ ΕΝΙΟ ΧΑΜΟ ΣΟΠΙΟ ΣΑΡ ✱ Ε ✱ ΙΟ ΟΠΑΟ -M-ΔΑ 5| ✱ ΕΒΑΛΟ ΠΟΡ ✱ Ε Σ ΥΝΔΟ ΚΥ Ε ΔΕ ✱ ΜΕΓΑΟ ✱ ΕΤΕ ΛΟ ΛΟΕ ΑΥΝΙ 6| ΔΟ Ο ΠΑΡ ✱ ΕΟ ΕΝ ✱ ΙΝΟ ΑΡΜΟΣΟ ΔΑ ✱ ΕΟ ΣΟΗ ΚΟΜΕ ΟΠΟΣΙΕ ΣΟ 7| ΣΤΡΑΓΟ ΕΛΟ ✱ ΕΟ ΠΥΡ ✱ ΕΝΔ ΛΟ ΣΑΡΜΙ ✱ ΕΤΥΣΟ ΑΜΗ ΓΛΟ 8| ΤΕ ΛΟ ΔΑ ✱ ΕΙΟ ΧΙΛΙΑΡΧΙ ΗΝΑΥΜ ΦΟ ΦΕΑ Σ ΟΕ 9| ++ ΤΑΛΙΠΙΚΟ ΝΕΣΙ ΒΗΟ ΟΝ Σ ΑΒΕΛΟ ΙΕ ✱

Pe verticală, de o parte și de alta a figurii căpeteniei cu scut în dreapta:

X. ΔΙΕ ✱ ΥΟ și, încadrând căpetenia figurată peste cetate: X. ΒΕ Σ ΥΝΟ.

Sub imaginea cetății: ΤΑΛΗ ΣΑΡΜΙ ✱ ΕΤΥΣΟ,

iar sub figurile de jos:

||| - Y - E - X - M - D - Σ Ε Ρ Ο Κ - Β Ο Ι † Ε Ρ Ο Μ - Δ Α † Ε Β Α Λ Ο

N(obilul) S(tăpânitor) DECEBAL, DE UN AN DE E MAI MARELE ALORA, PRIMEȘTE PE MAI MARI NOBILILOR DEDICAȚI CELOR ALE DACILOR ("intereselor" sau "voinței" dacilor) ȘI E ÎNSOȚIT PE JII DE ZECE ȘI DE MARELE PREOT AL BOICERILOR. A DOUA ZICE SUB JIU SUNT (sau au fost), FACE (sau făcu) CHEMARE PRIN SURLE LA ÎNCHINARE (către) CEI ÎNDOIȚI ("în dubiu"), ACEIA PE CARE ROMANII ÎMPOTRIVA HAMULUI ("jugului, obligației") SUPUNERII AȘEZĂRIILOR ÎNTĂRITE ÎI RIDICĂ (textual, *îi opune*). S(tăpânitorul) DECEBAL PORNIND CU AI ZECE CEI MAI MARI GEȚI, LUI ALIAȚI, A AȘEZAT TABĂRA ÎN GRĂU. ARMATA DACILOR, ALOR SĂILE VINE ÎMPOTRIVĂ. SE RETRAGE (textual, *se sustrage*) EL ÎNSUȘI DIN CÂMPIE (sau

The noble lord Decebal, for a year now their leader, receives the most important nobles committed to the Dacians' interests. He is accompanied on the Jiu River by ten of them and by the Boicero's high priest. The next day downstream on the Jiu, he summons by trumpet those who are wavering to submit, those whom the Romans incited against the obligation to surrender reinforced settlements. Lord Decebal, advancing with those ten most important Getae laid his camp in a wheat field. The Dacian army comes up against him. He himself withdraws from the plain and goes to his friends in Sarmigietuza. He calls out to the Dacians that their chiefs were rendered harmless. From the high citadel, no one came out to go on the way to war.

regat), MERGÂND LA PRIETENII DIN SARMIGIETUZA. FACE STRIGARE LA DACICĂ AILOR HILIARHI INOFENSIVI AU FOST FĂCUȚI. DIN VÂRFUL ÎNALT NICI UNUL PE CALEA ÎN (sau, de) RĂZBOI (nu) A IEȘIT.

Legende la figuri: H(iiliarhul) DIEGI; H(iiliarhul) VEZINA; ÎNALTA SARMIGIETUZA.

În partea de jos, sigle cu sens nelămurit, subscribe unui șir de trei figuri de conducători cu coifuri diferit ornate. În fața aceluia aflat în frunte, purtând un coif cu aspect celtic, înscris pe verticală, SERO, poate fi numele personajului. În continuare, M(arele preot al) BOICERILOR, referire probabilă la personajul fără scut din spatele primului și, în sfârșit, S(tăpânitorul) DECEBAL.

Textul de pe această placă prezintă dificultăți evidente de traducere, conținând pasaje cu sens incert. Dacă interpretarea aici propusă s-ar dovedi corectă, textul ar prezenta un interes deosebit deoarece ar face să se întrevadă o dualitate socio-politică în societatea geto-dacă, în esență, o disjuncție între geții "orășteni" – cu puterea concentrată în Sarmisegetuza de Munte – și dacii tribali, organizați în formațiuni socio-politică centrată, probabil, undeva în câmpia din vecinătatea cursului mijlociu sau inferior al Jiului.

Interesantă este și mențiunea că Diegi ar fi fost, în primul an de stăpânire a lui Decebal, doar hiliarh, el devenind de-abia mai târziu mare preot al *Boicerilor*, după cum reiese și din textul de pe placa nr. 6.

Din textele aflate sub figuri reiese că Vezina făcea parte din suita lui Decebal, fapt cunoscut și din documentele istorice. Mai rezultă însă din textul studiat aici că, încă din primul an al stăpânirii lui Decebal ar fi existat – manifestându-se activ în societatea geto-dacă – o puternică opoziție cu caracter filo- sau pro-roman, îndreptată împotriva autorității acestuia.

Privitor la ilustrarea plăcii, merită să fie remarcată complexitatea cetății situată pe un rând de puternice stânci, cetate în care se disting turnuri de pază – foarte asemănătoare cu cele imaginabile pe baza vestigiilor arheologice de la Costești, Blidaru, Piatra Roșie –, temple de formă grecească clasică, și, totodată, numeroase edificii sugerând o neîndoielnică măreție.

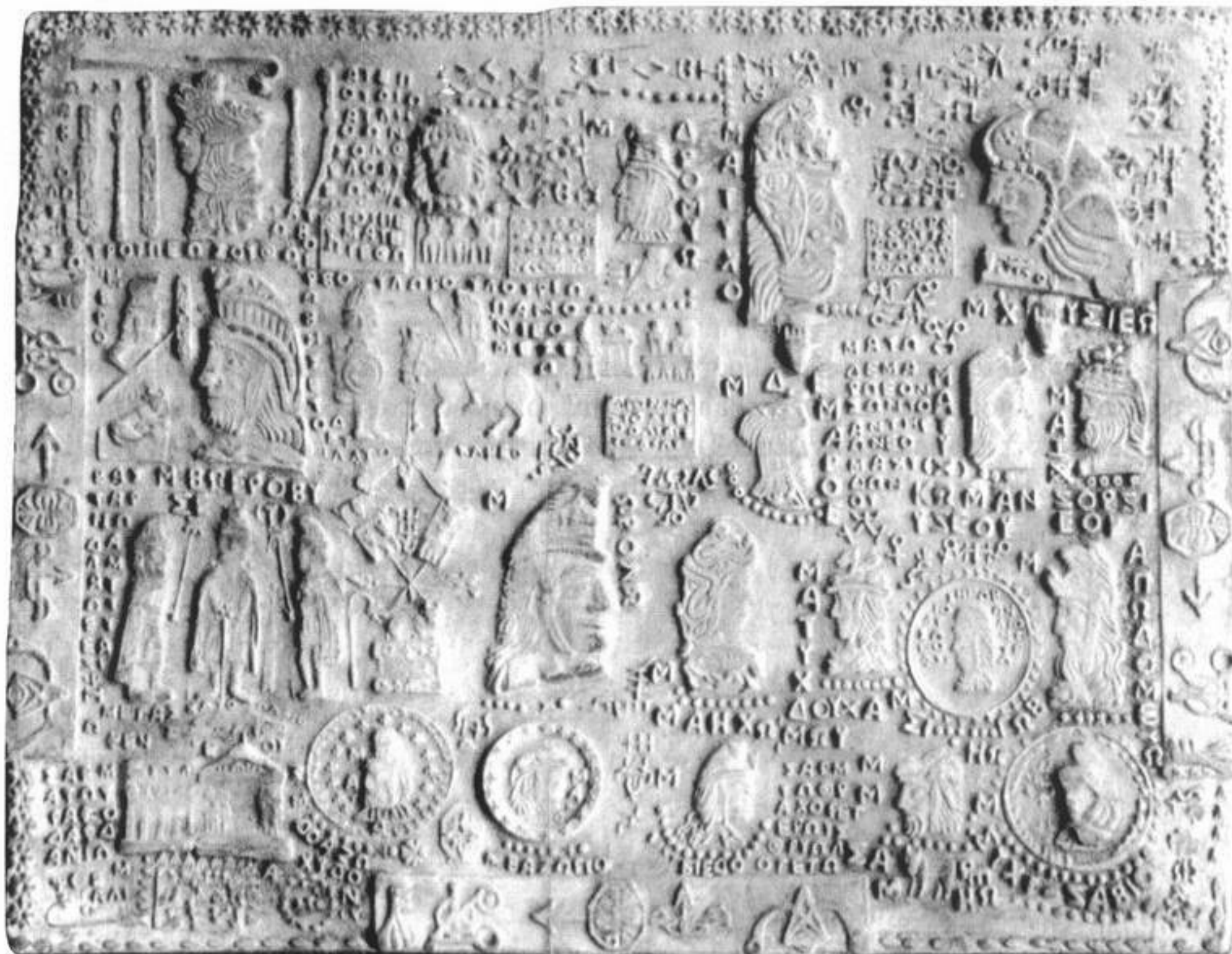
La baza stâncilor sunt reprezentate trei structuri al căror sens nu este inteligibil. Reprezintă ele mașini de război sau instalații utilitare, sau ce altceva?, este o întrebare care rămâne momentan fără răspuns.

Din grupurile de oșteni figurate pe placă, doar două poartă stindardul dacic, în formă de balaur. Grupul lui Vezina și cel al cavalerilor lui Decebal poartă stindarde diferite de acesta, de formă dreptunghiulară cu trei colțuri la partea inferioară; emblema din câmpul lor nu se deslușește pe fotografie. Personajul figurat cu coif de tip celtic, vizibil în spatele grupului de călăreți ai lui Decebal – identificați ca atare prin legenda de sub imagine – rămâne neidentificat.

grafice având asemănări evidente cu unele caractere din alfabetul preclasic, fapt care îndreaptă gândul către ipoteza că această formă de scriere ar fi fost – poate chiar cu mult – anterioară scrierilor clasică și preclasică, utilizate majoritar. Întreg textul rămâne însă, pentru moment, neinteligibil, încât nici chiar legendelor din jurul portretelor nu li se poate desluși sensul.

Este redat alăturat, într-o fotografie de detaliu, aspectul ecusonului aflat în partea stângă a plăcii. El cuprinde patru chipuri dintre care trei sunt, cu certitudine, asociate în mod voit cu figuri de animale: două sunt amplasate pe coiful sau căciula personajului reprezentat – *pasăre*, respectiv *șarpe* – acesta din urmă poate cu cap de mamifer, și, în sfârșit, *pește* sub bărbia personajului din stânga. Atât structura ecusonului cât și structura întregii plăci sugerează că e vorba de încheierea unei înțelegeri intertribale.

Placa nr. 91

Din câte se poate deduce din fotografie, placa pare să fi fost de dimensiuni sensibil mai mari decât media. Ea a fost ilustrată cu numeroase și felurite portrete, cu câteva peceti rotunde, cu reprezentări de detaliu – arme, animal sacru, trofeu, templu – și, pe trei din cele patru laturi, cu câte un șir de semne ce par a fi fost însemne emblematice de tip “tamga” [71]. Textul intercalat între figuri este foarte fragmentat și constituit, în general, din legende la figuri.

Din analiza însemnărilor și a imaginilor aflate în colțul superior stâng al plăcii se poate desluși, înscrisă paralel cu tripletul de arme – tolbă, sceptru, sabie – secvența: **ΩΚΤΑΒΙΟ ΛΩ ΣΕ Ψ ΕΣΘΩ** cu semnificația probabilă OCTAVIU LA SEGIESTE.

Încadrat între arme, un frumos chip de bărbat tânăr, din profil stânga, cu o complicată găteală pe cap, meșteșugită din blana unui animal jupuit, cu capul întreg. Sub acest portret se distinge, legenda: **ΤΡΟΥΠΕΩ ΣΟΥΘΟ**, unde primul cuvânt are sensul bine cunoscut de “trofeu” sau de “răsplată”, iar al doilea, poate, cel de “cuvenit”, “potrivit”. În prelungire, într-un mic cartuș dreptunghiular în relief spre exterior, textul: **ΘΡΟΥΠΕΥ ΜΑΤΩ ΓΕΘΩ**, cu sensul probabil: TROFEUL STĂPÂNULUI PAZEI și, în prelungire, un alt mic cartuș cu trei obiecte tripodice, urmat de un alt cartuș, cu text greu descifrabil. În stânga portretului de deasupra acestui cartuș, textul: **ΑΤΕΠΟΥΔΙΩΑΤΑΗΘ ΟΝΣΟΝΘΕΛΟΡΥΕΩ**, cu sens nelămurit.

În rândul al doilea – în stânga, într-un cartuș aproape pătrat – portretul, bust și profil stânga, al lui Boerebista, iar alături, figura unui purtător de insignă având un bovideu culcat la picioare. Pe verticală, în dreapta portretului, pe lângă cartuș: **+ΑΤΩ ΒΟΕΡΩΒΗΣΕΤΟ** cu sens clar de STĂPÂNITORUL BOEREBISTA. În stânga, în cartuș: **Ψ ΕΡΟ** cu sens posibil de “suită” sau “echipament”. Sub acest cartuș, o scenă cu trei personaje aflate în picioare, cel central, din față, cu mâinile sprijinite pe un toiag, părând a fi cel identificat prin legenda care, parțial, îi încadrează capul: **Μ.ΒΩΕΡΟΥΣΕΤ ()**. În laterale, două personaje, din profil, care țin ceva în vârf de băț, poate făclii. În stânga aceluia din stânga, pe verticală, textul: **ΒΑΣΤΑΡΝΩ ΔΑΛΜΑΤΩΥ Ε ΥΕΑ Σ ΙΨ Η**, cu sens probabil de: BASTARNII, MARI DALMAȚI ȘI ACEI IAZIGI.

Placa nr. 91. Detaliul 1

Începând de la picioarele personajului din stânga se poate desluși: **ΜΕΓΑΣΩ** ≠ **ΕΝΕΥ()** cu sensul probabil de **MĂREȚUL CIENEU** (i.e. “*Deceneu*”). În dreapta cartușului cu portretul lui Boerebista, o scenă cu un ostaș în fața unui călăreț cu lance. Sus, în dreapta, textul: **ΒΟΥ ΛΩΡΟ ΥΛΟ ΥΡΙΩ ΠΑΝΟΝΙΕ ΟΜΕ ΣΥΩ** cu posibilul sens: **CELTULUI LORO IULU, PRIN JURĂMÂNT, PANONIA O FĂGĂDUIEȘTE ALOR SĂI** iar jos, cu litere mai mici, **ΔΕΤΙ ΛΑ ΤΟΚΑ** ≠ **ΕΟ** cu sensul foarte probabil: **DETE LA TOȚI CAPTURILE** sau **PRADA**.

Pe rândul de sus, în mijloc, un portret – de profil stânga – cu indicația: **Μ. ΔΡΟΜΥΩ** sensul fiind, evident, S(tăpânitorul) **DROMIUO**. În continuare, un alt portret – de profil dreapta – personajul purtând un coif complicat, cu obrăzare. Alăturat este vizibilă legenda **ΜΑΤΥΧΟ** cu sens neclar, reprezentând un nume sau un atribut de putere. În extrema dreaptă, un portret în profil stânga – aparent de tip central-asiatic – cu legenda **Μ. ΧΥΣΙΕΩ**, transliterarea fiind incertă.

Sub portretul lui *Dromiuo*, sunt figurate două altare iar dedesubt, într-un mic cartuș în relief, inscripția: **ΔΡΟΜΗΩ ΤΟΑΤΕ ΙΟ ΔΩΥ ΛΙΣΙΜΜΑΧΩΥ** – interpretabilă ca sens în două posibile modalități, din păcate contradictorii: fie **DROMIUO TOATE (le) IA DE LA MARELE LISIMAH**, fie, **DROMIUO TOATE I-A DAT MARELUI LISIMAH**.

Placa nr. 91. Detaliul 2

Dedesubt, un portret mare, în profil dreapta, are înscris: **Μ. ΩΡΟΛΙΩ**, cu sensul evident de S(tăpânitorul) **OROLES**, personaj menționat și în alte texte.

În rândul de jos, în ordinea de la stânga spre dreapta, se deslușesc: un edificiu cu templu și legenda: **ΣΑΡΜΑΤΟ ΤΡΑΚΟ ΔΑΡΔΑΝΩ ΜΑΧΥΔΟΝΥ** cu posibilul sens de: **SARMAȚII PE DRUMUL DARDANILOR** (sau, “*urmăreau pe dardanii*”) **DIN**

MACEDONIA, apoi o pecete, cu figura neclară și inscripția **M. ΔΟ ΑΖΩ**, interpretabilă ca S(tăpânul) ASINILOR; o altă pecete cu fond neclar și cu inscripția **M. ΒΑΖΩΡΥΟ** însemnând S(tăpânitorul) BAZORIU sau *Cel Din Josul Râului*, apoi, un mic profil dreapta, cu legenda **M. ΒΙΣΔΟ** și unul spre stânga cu o mică figură de bovideu având dedesubt legenda **M.M. ΣΑΡΜΗΕΩ**. Între aceste ultime două portrete, textul: **ΣΑΡΜΥΩ ΘΡΑΧΟ ΠΕΤΕΡΩ ΥΣΘΡΥΩ ΛΟ ΓΕΤΩ**, cu sensul probabil de TRACII LUI SARMIU SE RETRAG PE ISTRU, LA PAZĂ (sau "pândă").

La capătul rândului, o pecete cu un chip imprecis conturat și legenda periferică: **M. ΣΥΧ.... Σ ΑΒΙΟ** incomplet desifrabilă.

În rând cu – și la dreapta portretului lui Oroles – se află un șir de patru portrete cu legendele: **M. ΜΑΗΧΩ ΜΑΤΥΧ ΔΟΥ ΧΑΜΩΥ** cu posibilul sens de: S(tăpânul) ΜΑΙΗΘ, STĂPÂNĂȘ AL MARILOR HAMURI; apoi, în pecetea următoare, pe lângă portret, textul: **ΣΗΓΩΒΙΟ ΩΝΔΥΛΙΟ ΣΟΝΤΕΟΥΡΑΧΙΑ** cu sens total neclar, iar dedesubt **M. ΣΙΓΩΒΙΩ** și, în sfârșit, pe verticală, lângă ultimul portret din rând: **M. ΑΠΩΔΟΜΕΥΩ**.

Deasupra acestora, un grup de trei portrete cu legendele: **M. ΔΕΜΑΡΟΕ, ΜΑΤΥΧΟ ΚΩΜΑΝΥ Σ ΕΟΥ, ΜΑΤΙΧΟ Σ ΟΡ Σ ΙΕΟΥ**, iar între primul și al doilea portret este interpus, textul: **ΜΑΤΩ ΔΕΜΑΡΩ Ε ΟΝΣΩΝΤΟ ΑΝΤΗΓΩΝΕΟ ΜΑΧΙΑΔΩΝΟΥ** cu sensul probabil: STĂPÂNITORUL DEMARO E(ste) ÎNSOȚITOR (lui) ANTIGONIU (în) MACEDONIA MARE.

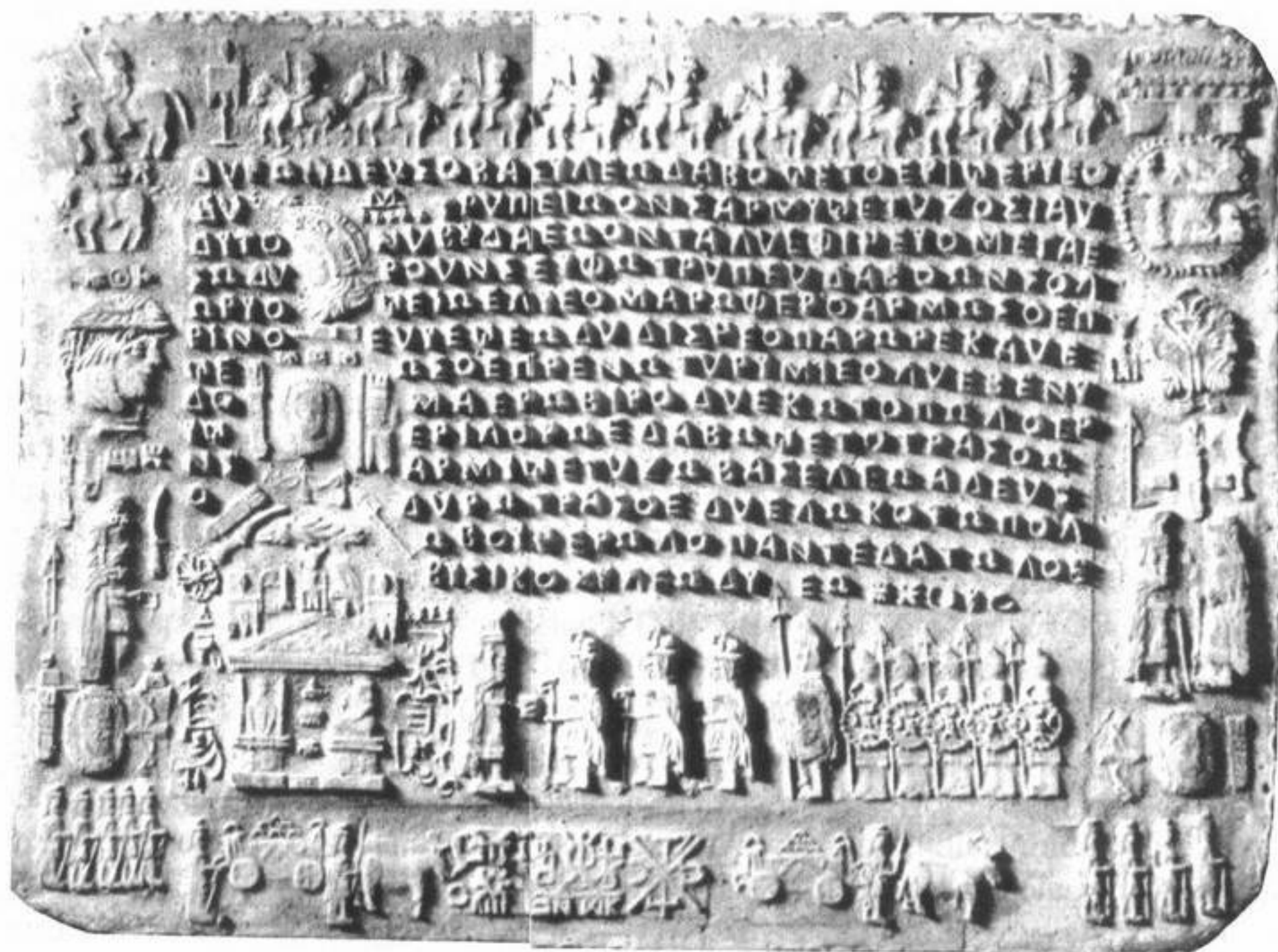
Diseminat între portretele și textele cu caractere clasice descrise mai sus se mai pot distinge, îndeosebi în colțul din dreapta sus, secvențe constituite din caractere preclasice, arhaice, sau anormale, sensul lor rămânând total nedeslușit.

Interesantă este secvența: **ΩΚΤΑΒΙΟ ΛΩ ΣΕΨ ΕΣΘΩ**. Primul cuvânt este interpretabil ca unul care ar evoca numele împăratului roman Octavian Augustus, contemporan, în tinerețe, cu Boerebista. Numele acestuia din urmă este și el prezent pe placă. Următoarele două cuvinte sunt interpretabile în două feluri:

1) fie "*la Segestis*", Segestis fiind numele unui oraș din Pannonia (cf. Strabon, *Geografia*, IV, 6, 10; vezi dicționar, cap. IV, la **ΣΕΨ ΕΣΘΩ**), și, totodată, al altor așezări omonime, în Liguria, lângă Genoa, în ținutul antic al Carnilor (cf. Pliniu, III, 131), așezări care nu prezintă însă importanță pentru studiul de față;

2) fie "*la Segestes*", Segestes fiind în cazul acesta un conducător cerusc, aliat fidel al romanilor (cf. Strabon, VII, 291), căruia Octavian Augustus i-a conferit drept de cetățenie romană, astfel că el a devenit *Caius Iulius Segestus*.

A doua variantă, cu toate că este interesantă, pare mai puțin plauzibilă. Totuși, dacă ea ar fi confirmată prin informații provenind și din alte surse, textul de pe placă ar constitui o mărturie explicită a existenței unei înțelegeri între conducătorii tribali – ilustrați prin portretele lor de pe placă și nominalizați prin textele aferente – și personajul Segestes, înțelegerea vizând, probabil, sprijinirea lui Octavian împotriva lui Antoniu. Ipoteza nu este implauzibilă deoarece se știe că o astfel de alianță chiar a existat, în sensul că geto-dacii l-au sprijinit pe Pompei împotriva lui Caesar, în războiul civil dintre ei. Lupta decisivă dintre Octavian și Antoniu s-a dat, ca și în cazul luptei dintre Caesar și Pompei, în nordul Peninsulei Balcanice, fapt care ar explica eventuala implicare în conflict a conducătorilor geți și/sau daci.

Această placă era, fără îndoială, mai mare decât majoritatea celorlalte, dovadă necesitatea redării ei prin două clișee.

ΔΥΡΩ ΑΔΕΥΣΟ ΒΑΣΥΛΕΩ ΔΑΒΟ Ψ ΕΤΟ ΕΡΙ Ψ Ε ΡΥΕΟ 2|ΔΥ $\frac{M}{++++}$ ΤΡΥΠΕΙΩ ΟΝ
 ΣΑΡΜΥ Ψ ΕΤΥΖΟ ΣΙ ΑΥ 3|ΔΥ ΤΟ ΝΥΒΥ ΔΑΕΩ ΟΝ ΤΑΛΛΕ ΦΙ Ψ ΕΥ ΟΜΕ ΤΑΕ 4|ΣΩ
 ΔΥΡΟ ΥΝΣΕΥ ΦΩ ΤΡΥΠΕΥ ΔΑΒΟ ΩΝ ΣΟΛ 5|Ω ΡΥΟ Ψ ΕΙΩ Ε ΛΥΕΟ ΜΑΡΩ ΦΕΡΟ
 ΑΡΜΩ ΣΟΕΠ 6|ΡΥΝΟ ΕΥ ΥΕ Ψ ΕΩ ΔΥ ΔΙΣΡΕΟ ΠΑΡΩ ΡΕΚΑΥΕ 7|Ψ ΕΩ ΣΟΕΠΡΕΝΩ
 ΤΥΡΥΜΕΟ ΛΥΕ ΒΕΝΥ 8|ΔΟ ΜΑΕΡΩ ΒΙΡΟ ΔΥΕ ΚΩΤΟΠΩΛΟ ΕΡ 9|Υ Ψ ΕΡΙ ΛΟΡΩ Ε
 ΔΑΒΩ Ψ ΕΤΟ ΤΡΑΣΟ Ω 10|Ν ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΥΖΩ ΒΑΣΕΛΕΩ ΑΔΕΥΣ 11|Ο ΔΥΡΩ ΤΡΑΣΟ
 Ε ΔΥΕ ΛΩ ΚΟΤΩΠΟΛ 12|Ω ΒΟΥ Ψ ΕΡΩ ΛΟ ΠΑΝΤΕ ΔΑΤΩ ΛΟΕ 13|ΒΥΣΙΚΟ ΧΥΛΕΩ
 ΔΥ ΕΩ ✱ ✕ () Υ ()

PUTERNICUL BAZILEU ADUS (sau, poate: "prin putere adus bazileu al") GEȚILOR ORĂȘTENI RIDICĂ PE RÂUL CELOR (? CINCI STĂPĂNI?), UN TROFEU DESPRE SARMISEGETUZA ȘI AUDE PE TOȚI NOII DĂRUIȚI (cu stăpâniri?) DESPRE ASTFEL DE FAPTE (pe care) LUI (i le)

The powerful (or by power imposed) King brought to the Getae Commonalty, raises on the river of the five landlords (?) a trophy related to Sarmigetuzza and listens to the assurances all the newly enriched give him. He cuts under heavy watch the undeserving trophy of the community in the bed of the river

PROMIT. TAIE, SUB PUTERNICĂ SUPRA-VEGHERE, FOSTUL (sau falsul) TROFEU AL ORĂȘTIEI ÎN SOLUL (“patul”) RÂULUI DE ACASĂ ȘI LUĂ MARI ARME DE FIER. ÎL SURPRIND PE EL ȚIA DIN DOMENIUL PARULUI DEZALINIAT. SE RETRAGE (spre) CASĂ. SURPRINDE TURMELE LUI BENUDO, MARE OȘTEAN. DE DOUĂ ORI MARELE PREOT ÎL RIDICĂ PE LORO, ȘI GEȚII ORĂȘTENI ÎL ÎNSCĂUNEAZĂ ÎN SARMISEGETUZA PE BAZILEUL ADUS. PUTERNIC (poate “cu forța”) ESTE ÎNSCĂUNAT DE DOUĂ ORI LA MARELE PREOT AL BOICERILOR (și) LA ÎNSEMNELE DATE LUI ÎN AL ALTARULUI (sau templului) PRIDVOR DE EL ÎNSUȘI MARELE CIENEU.

close to home and picks up big iron weapons. He is taken by surprise by those from the uncommitted area. He withdraws towards home. He takes by surprise the flocks of sheep of Benudo, the renown warrior. Twice the High Priest raises Loro, and the Getae Commonalty enthrones the so selected King in Sarmisegetuza. He is twice forcibly confirmed – by the Boicero’s High Priest and when he received, on the temple’s porch, the emblems of office from the great Cieneo himself.

Textul pare să se refere fie la perioada imediat premergătoare domniei lui Boerebista, fie la cea imediat următoare acesteia. El nu conține, aparent, decât două nume proprii: acela care îl încheie – ca o iscălitură scrisă într-un amestec de caractere clasice și arhaice – și cel de $\Lambda O P \Omega$, întâlnit în numeroase alte texte (vezi 39/3, 79/12, 79/14, 122/7, 122/8, 122/10).

Numele care încheie textul conține un caracter preclasic, \ast , caracter căruia i s-a atribuit valoarea de $lcil$ – dedusă ipotetic dintr-o serie de cuvinte ca: $AYO \ast EOY$, $\Delta Y X E \ast E$, $\Delta V \ast EOIV$, $O \ast YO\Sigma$ – și un alt caracter, necunoscut, după toate aparențele tot cu valoare compusă, \ast . Dacă se atribuie acestui din urmă caracter valoarea ipotetică $lenl$, numele de la sfârșitul textului s-ar transcrie prin CIENOIUO, formă care diferă doar neînsemnat de cele înregistrate în alte texte – vezi de ex. 12/7, 12/17, 13/2, 13/16, 22/17, 39/1, 39/2, 80/7, 80/10, 80/fig., 117/16 s, 118/7, 118/10, 122/15, și dicționarul la $\ast ENE\Omega$ etc. – prin care este indicat Cieneu, marele preot get contemporan cu Boerebista, atestat în izvoarele istoriei sub denumirea de *Deceneu* (vezi cap. VI. 4).

Personajele citate mai sus, Cieneu și Loro, sunt menționate și în alte câteva texte din prezentul studiu. Așa, de pildă, din textele înscrise pe plăcile nr. 12, 13, 25, 122 rezultă că Cieneu/Deceneu ar fi fost mare preot contemporan cu Boerebista, dar că, în urma unor posibile divergențe de păreri intervenite între ei, el ar fi fost îndepărtat de la treburile de stat, așa cum pare să rezulte îndeosebi din textul de pe placa nr. 118, în care se afirmă că Cieneu “a fost reșezat mare preot după ce, în timpul lui Boerebista, stătuse fără întrebuințare”.

Din cele de mai sus pare să rezulte că dubla referire din text la un bazileu “*adus*” și înscăunat “*cu putere*” în “*Sarmigietuza*” ar corespunde unui act de forță al marelui preot care l-ar fi impus pe Loro fie ca precursor al lui Boerebista, fie, mai probabil, ca succesori al acestuia, după înlăturarea lui de la putere de către un grup de opozanți coalizați. În acest sens pledează și numărul de cinci stăpâniri citate în text, număr care corespunde cu cele cinci căpetenii nominalizate în textul de pe placa nr. 62 ca fiind personalitățile care l-au răsturnat pe Boerebista.

Mai merită să fie subliniat faptul că, de-a lungul întregului text de pe această placă, caracterul lzl este scris sub forma sa normală Z, proprie antichității greco-romane, dar anomală față de forma Σ întâlnită în marea majoritate a celorlalte texte studiate aici.

Din figurile care ilustrează acest text, singurul element care pare mai interesant este reprezentarea, deasupra templului și a ofertantului cu purcel, a unui rând de *cinci stindarde peste care flutură balaurul dacic*, iar sub imaginea templului, un car încărcat cu acareturi de o natură ce nu poate fi precizată, tras, pe semne, de o pereche de boi.

Placa nr. 94

ΔΑ Ψ ΙΒΑΛΟ ΟΝΣΟΥ Ψ ΕΟ ΔΥ ΜΑΕΡΟ ΒΙΡΟ 2|ΔΑ Ψ ΥΟ ΑΙΡΟΣ ΑΝΥΟ ΠΟΕ
 ΝΟΒΑΛΙΕΟ Σ ΕΒΕ 3|ΛΑΤΟ ΡΕΥΝ ΔΑ Ψ ΕΟ ΚΥΕ ΚΟΡΟΛΕΟΣΑΜ 4|ΙΤΟΕ Α Σ Ο ΛΥΕ
 ΔΕΟ Σ ΑΒΕΛΟ ΠΥΔΟ ΟΝ 5|Ψ ΕΝΥ ΒΕΥΡΟ ΔΥ ΕΛΟ ΣΑΡ Ψ Ε Ψ ΕΙΟ - Χ. 6|ΔΙΕ Ψ ΙΟ
 ΒΙΕΣΙΝΟ ΑΡΕ Σ ΑΝΔΟ 7|ΠΑΝΤΕΛΟ ΡΥΜΥΝΟ ΣΟΛΥΕ ΜΑ 8|ΤΟ ΔΑ Ψ 9|ΙΒΑ 10|ΛΟ
 11|ΣΑΛ Ψ ΕΡΟ ΡΟΤΟΠΑΝΟ ΦΥΣΚΟ -ΚΟΤΟΠΟΛ 12|Ο ΒΟΙ Ψ ΕΡΟ -Κ- Β 13|ΑΙΟΝ
 ΣΟΕΝ 14|ΟΕ ΡΙ Ψ Ε 15|ΙΟ 16| - + - 17|Ψ Ε 18|ΝΥ 19|ΚΑ 20|ΟΕ

Jos, sub figuri, textele:

ΤΑΛΙΠΙΚΟ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΥ Σ Ο - Σ(?) - Μ și Ε-ΜΑ- Ε- ΚΙΡΥ

DECEBAL, ÎNSOȚIT DE MARI OȘTENI AI DACILOR, A CHEMAT ÎNAPOI LA JUDECATĂ PE NOBILII RĂZVRĂTIȚI ÎMPOTRIVA REGELUI DACILOR, (cei) CARE CU DUȘMĂNIE HRĂNESC MĂGARUL ZEULUI RĂZBOIULUI PÂNĂ ÎN NEAMUL DIN A LUI ÎNSUȘI TABĂRĂ. PE VEZINA H(iliarhul) DIEGI CHEMÂNDU-L LA JUDECATĂ, PROTECTOR AL SOLIEI PROROMANILOR (“acelora de sunt de partea romanilor”) STĂPÂNITORUL DECEBAL, PURTĂTORUL FLAMUREI LUPTĂTORILOR CU BUZDUGANE, VA FI. - MARELE PREOT AL BOICERILOR - M(arele preot) AL GOLFULUI SOENOE, REGE AL CELOR 1000 (?) DIN GENUCLA.

Sub figuri: VÂRFUL ÎNALT AL SARMI-SEGETUZEI - S(?) -M- și siglele E-MD-și E-KIRIU cu sens nelămurit.

Decebal, escorted by the great Dacian warriors, has summoned back into court the nobles who rebelled against the Dacian King, those who feed with rancour – even towards the people in their own camp — the war-god’s donkey. Because the leader Diegi called into court Vezina, the protector of the delegation of those favourable to the Romans, the lord will be Decebal, the bearer of the banner of the mace-fighters.

(Signed by the:) High Priest of the Boicero. High Priest of the Sinoe Gulf. King of the 1000 from Genukla.

Under the images: The High Peak of Sarmigetouza.

Textul pare să se refere la perioada de domnie a lui Diurpaneus – inițiala Δ înscrisă sub “tronul domniei” reprezentat pe placă, în figura centrală, pare să pledeze, și ea, în acest sens. Decebal, Diegi și Vezina par să fi fost, în acel moment, demnitarii principali ai statului daco-get ce avea centrul în cetatea Sarmisegetuza Regia. Nu reiese clar dacă funcțiile menționate în ultimele rânduri ale textului sunt, toate, deținute de Decebal. Dacă într-adevăr așa a fost, ar rezulta că, în acel moment, el era mare preot al “boicercilor”, probabil cea mai înaltă autoritate în stat după cea a regelui, dacă nu chiar la nivelul acesteia. Diegi și Vezina se situau, probabil, la aproape același nivel, fapt care ar explica rivalitatea sugerată de sensul textului.

Referirea în text la titlul de “*mare preot al golfului Soenoe*” are o semnificație de mare interes. Fără îndoială că, dacă ar fi confirmată înrudirea unui antic *Soenoe* cu actualul *Sinoe*, acest fapt ar constitui o dovadă nu numai de surprinzătoare permanență toponimică, dar, totodată, ar fi și un indiciu de densă locuire getică, dependentă politic de Sarmisegetuza Regia, în regiunea actualului Lac Sinoe. Locuire antică prelungită etnic, în mod continuu, până în zilele noastre. Această posibilă atestare – desigur condiționată de confirmarea autenticității sensului atribuit mai sus textului – s-ar afla în concordanță cu descoperirile arheologice aduse la lumină în anii din urmă, în particular cu vestigiile importantului centru comercial grecesc din zona actualiei localități Tariverde, centru care pare să fi fost în antichitate un târg situat în mijlocul unei mase de băștinași geți (cf. de ex. [88]).

Imaginea principală conține un portret surprinzător de expresiv al lui Diurpaneus reprezentat pe tronul domniei – litera Δ marcată sub tron sprijină această presupunere. El are în față, la judecată, pe Diegi (indicat prin Δ), și pe Vezina (indicat prin B). În spatele lor, călare și purtând un stindard de formă pătrată, stă probabil Decebal. El se află în fruntea unui grup de oșteni înarmați, unii cu lănci, alții cu buzdugane. Unul dintre ei sună din surlă.

Placa nr. 94, detaliu
 Probabil Diegi și Vezina, judecați de Diurpaneus

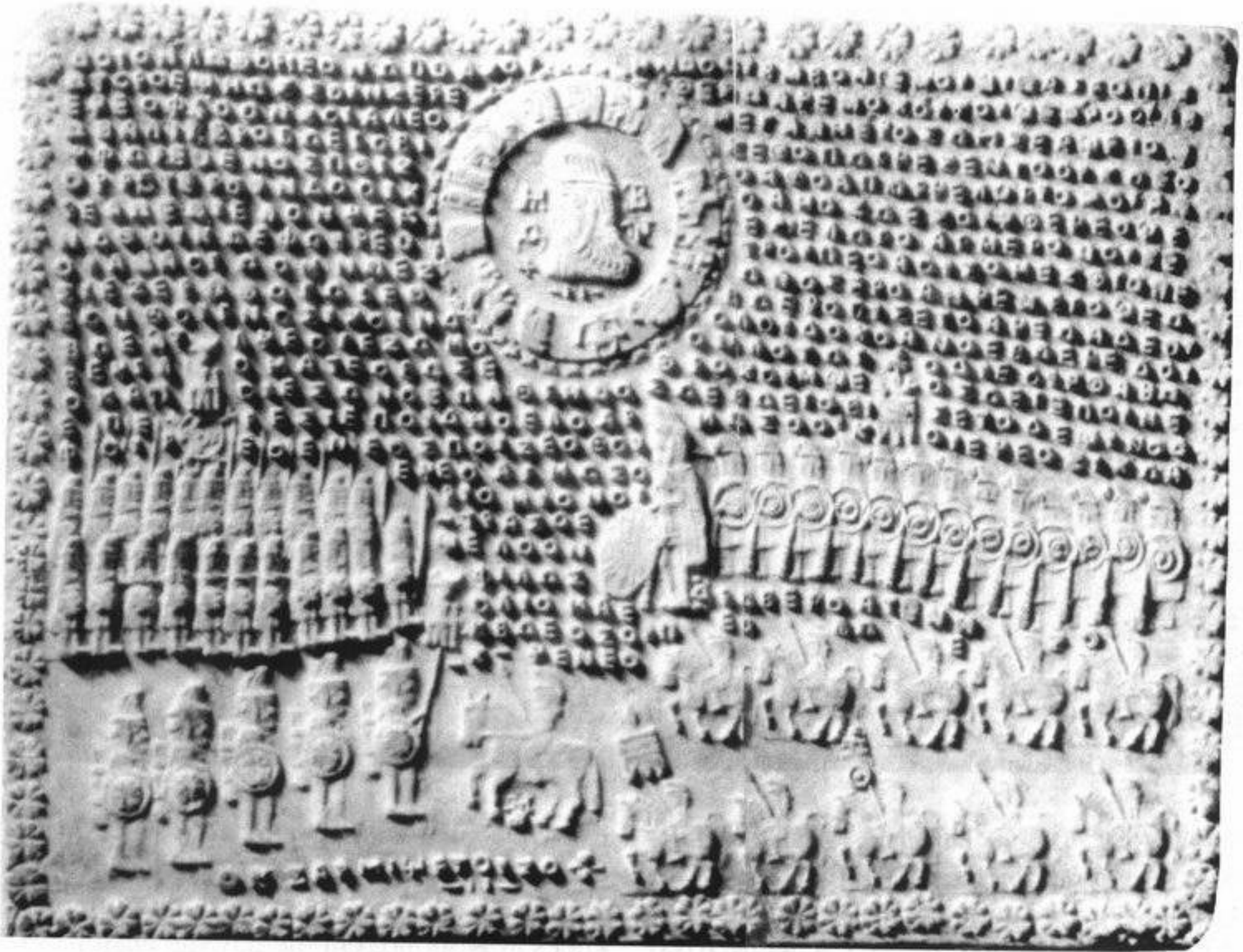
Lângă imaginea cetății Sarmisegetuza, reprezentată cu două turnuri masive la intrare – o structură confirmată de vestigiile arheologice de la Grădiștea de Munte – sunt reprezentate figurile lui Decebal (vezi indicația **E-ΜΔ**, inițiale cu semnificația probabilă de “*el însuși stăpânitorul Decebal*”) și a unui dregător neidentificat istoric (indicat prin **E-KIPY**). Ei par să întâmpine un personaj purtând un costum militar de tip roman clasic, poate tocmai solul proroman menționat în text.

Căciulile pe care le poartă personajele din spatele lui Diurpaneus, ca și ale acelor reprezentate în fața personajului în costum roman au vizibil forma unui bovideu, culcat sau pe jumătate ridicat, indiciu ilustrativ pentru apartenența la casta “*boicerilor*”.

Placa nr. 95

Placa este abundant ilustrată, desfășurând însă și un text amplu. Din cauza dimensiunilor mari ale plăcii imaginea a fost reconstituită din două clișee juxtapuse care, însă, au permis o racordare aproape riguroasă. Totuși, fotografia nu redă textul cu suficientă claritate pentru a asigura o transliterare sigură pe tot cuprinsul plăcii.

În pecete se distinge clar portretul, de profil stânga, al lui Burebista, identificat prin sigla deseori întâlnită: **Μ Β Ο . Ψ**, semnificația ei fiind: **MATO BOEPOBIZETO ΔΑΒΟ Ψ ΕΤΟ**.

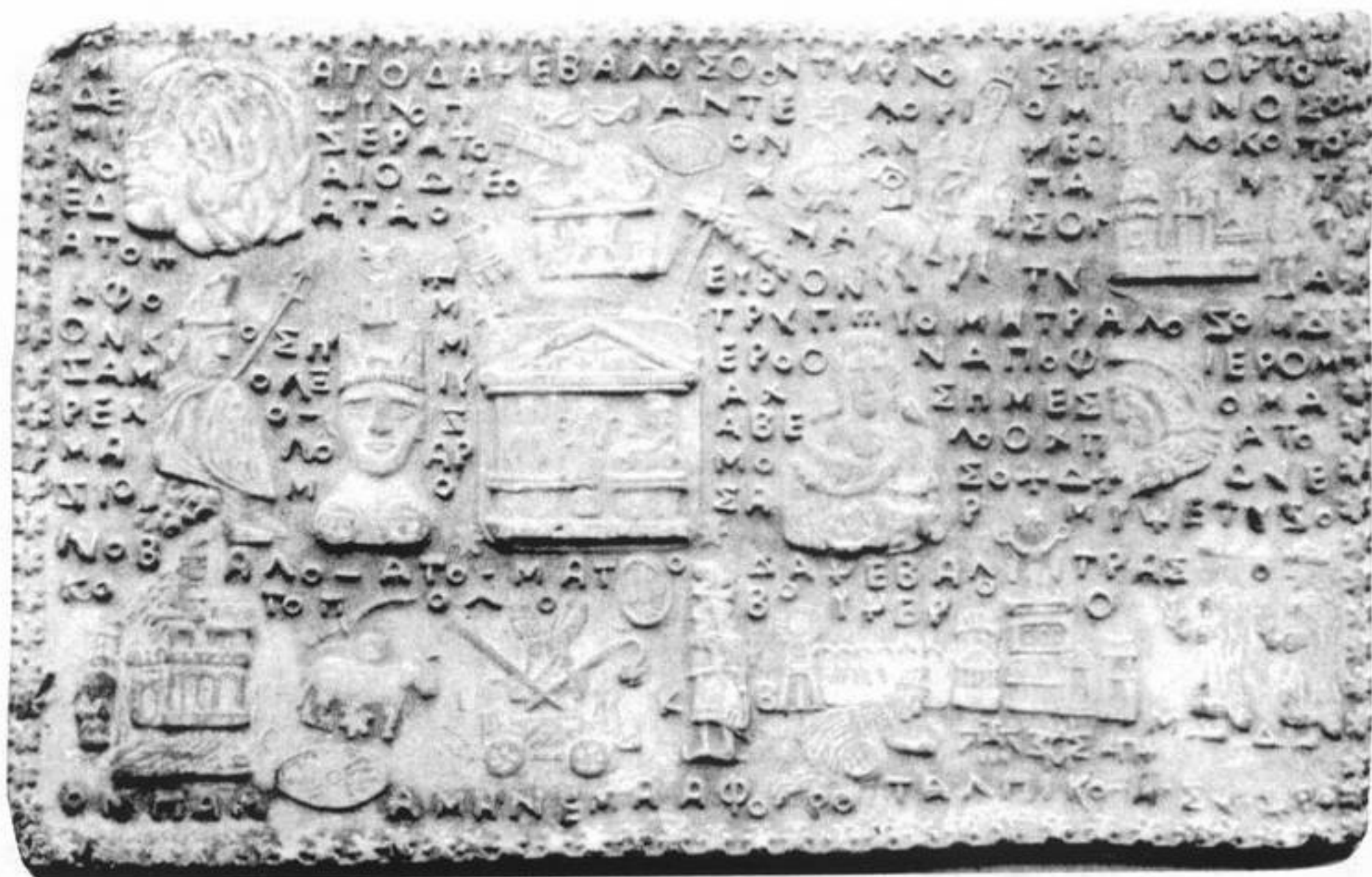

În ultimul rând al textului se distinge clar Ψ ENEO și, jos de tot, în stânga: ON ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΟΥΖΟ.

În jurul peceteii au fost, foarte probabil, reprezentate – din păcate insuficient de clar – însemnele emblematice ale triburilor care alcătuiau statul centralizat pe care îl întemeiase Boerebista.

Placa nr. 96

ΜΑΤΟ ΔΑΕ Ψ ΒΑΛΟ ΣΟ ΟΝΤΥΡΝΟ ΣΗ ΠΟΡΤΟ 2|ΔΕ Ψ ΥΝΟ ΠΑΝΤΕ ΛΟ ΡΙΟΜΥΝΥ
 ΣΟ 3|ΜΙΣ ΕΡΑΤΟ ΟΝ ΑΝ Ψ Ε ΛΟ ΚΟΠΟ 4|ΝΟ ΑΙΟ ΔΙΕ ΟΛΟ ΠΑΝΤ 5|Ε ΔΑΤΑ ΟΝ
 ΑΣΟ Μ 6|ΑΤΟ Η Ψ ΕΥ ΟΝ ΤΥΑ 7|Χ ΦΟΜ ΤΡΥΠΕΥΟ ΜΗΤΡΑ ΛΟΣ Ο Μ-Δ- 8|ΟΝΚΟ
 ΣΙΜΕΡΟ ΟΝ ΑΠΟ ΦΙΕΡΟΜ 9|Σ ΑΜΟΛΕΥ ΑΧΣΗΜΕ ΣΟ ΜΑ 10|ΡΕΧΟ - Σ ΑΒΕΛΟ
 ΟΧΠΑΤΟ 11|ΜΑ ΛΟ ΑΡΜΟΣΟ + Δ + ΔΝΕ 12|Σ ΙΟ ΜΟ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΥ Σ Ο 13|ΝΟΒΑΛΟ
 -ΑΤΟ-ΜΑΤΟ ΔΑ Ψ ΕΒΑΛΟ ΤΡΑΣΟ 14|ΚΟΤΟΠΟΛΟ ΒΟΥ Ψ ΕΡΟ 15|ΟΝ ΠΑΡΤΑ ΜΙΝΕΜΑ
 Α ΦΟΡΟ ΤΑΛΠΙΚΟ -Μ- Σ....

STĂPÂNITORUL DECEBAL SE ÎNTURNĂ (“înapoiază”) ȘI POARTĂ ZECE (ȘI) UNU (“unsprezece”) ÎNSEMNE DE ALIANȚĂ (“*protecție*”?) LA ROMANII SĂI, ÎNCHINAȚI ÎN GENUNCHI, LA CĂPĂLNA. ÎN ACEA ZI (în care) ĂLORA ÎNSEMNELE DE ALIANȚĂ (au fost) DATE ÎN GAJ (de protecție), STĂPÂNUL ACELORA SE ÎNDREAPTĂ ÎN SPRE FUMUL (pe care) TROFEUL LUI MITRA ÎL LASĂ (în sens de *ridică*). S(tăpânitorul) D(ecebal), ÎNCĂ CU COIF, ÎN APA LUI ZAMOLXIS-FĂURAR (sau “*de fier*”) PÂNĂ LA UMERI (textual, “axile”, sau “până la securea”, purtată nu știm exact cum, – vezi dicționar, la ΑΧΣΗΜΕ) SE CUFUNDĂ. RĂZBOIUL A OCUPAT (“*mobilizat*”) PE MAI MARI LA ARMATĂ. + DOUĂ ZILE MAI TÂRZIU, LA SARMIGIETUZA, NOBILUL A-TOT STĂPÂNITORUL DECEBAL A ÎMPUTERNICIT (“*investit*” sau “*încăunat*”) PE MARELE PREOT AL BOICERILOR ÎN PARTEA CEA MAI MICĂ A PIEȚII DE VÂRF ÎNALT A M(arii) S(armigietuza).

Lord Decebal returns and conveys eleven ensigns of alliance to his Romans (or favourable to the Romans) praying on their knees at Kopono. On the day the ensigns of alliance have been pledged, their lord points towards the smoke that Mitra's trophy causes. Lord Decebal, still helmeted, plunges shoulder-high into the water of Zamolxis, the Forger. The war has engaged the leaders with the army. Two days later, in Sarmigietouza, the noble lord-of-all, Decebal, gives official authority to the Boicero's High Priest on the narrowest part of the square of the high summit of Sarmigietouza.

Placa nr. 96. Detaliul 1

Placa nr. 96. Detaliul 2

Textul de pe această placă se dovedește mai greu de tradus decât altele, fapt care face ca unele pasaje să rămână obscure datorită incertitudinii privind sensul cuvenit unor cuvinte ca: **AXΣIME**, **ϣEY**, **MAPEXO**, **TVAX** și **ΛOΣO**.

Textul se află fragmentat prin numeroase figuri inserate în spațiul său. Deosebit de interesantă pare să fie scena figurată în partea din dreapta-jos a plăcii. Scena reprezintă, pe semne, închinarea în piața publică a unui personaj îmbrăcat în costum geto-dac – care ar putea fi un refugiat sau un captiv roman eliberat – îngenunchiat în fața a două personaje înveșmântate în mantii lungi, cel din față reprezentându-l, fără îndoială, pe Decebal (deoarece este indicat prin inițialele **M-Δ**). Ambele personaje poartă în mână câte un obiect în formă de ramură înfrunzită, poate însemnele de alianță sau protecție menționate în text.

Jos, în mijloc, pare să fie reprezentat, stând în picioare, marele preot – identificat prin inițialele **K** și **B** care îl încadrează, o prescurtare cu sens evident de **ΚΟΤΟΠΟΛΟ ΒΟΙ + ΕΡΟ**. Merită să fie studiate îmbrăcămintea și, în mod deosebit, acoperământul de pe cap al acestui personaj, aparent o căciulă croită sau decorată în formă de bovideu ce pare așezat, cu capul sus (vezi detaliul la placa nr. 94), indicând un cult al taurului, sau al bourului (zimbrului) sau, de ce nu, al liniștitului, îmblânzitului și utilului bou domestic, aflat, poate, la baza credinței proprii a ordinului *boicerilor*.

În fața marelui preot, un altar pe roți poartă obiectele de cult cu specific greu de precizat. Se distinge o figură înaripată – sfinx sau grifon cu cap de războinic – așezată între două obiecte încrucișate despre care e greu de spus dacă reprezintă un toiag, o cârjă, un buzdugan, bici cu ghiulea, tijă de floarea soarelui, sau altceva.

În stânga, jos, sunt reprezentate un altar cu scena de cult sacrificial și, alături, între o sabie scurtă și un scut oval sau romboidal, un animal ce ar putea fi o vacă de muls.

În registrul median, demn de remarcat este oșteanul așezat pe stâncă, păzind, se pare, figura unui zeu reprezentat în bust, foarte probabil Zamolxis care este figurat cu semnele soarelui și al lunii pe piept.

De partea cealaltă a altarului, este înfățișată o divinitate feminină, bust, posibil echivalent al lui Ceres sau Fortuna. Lângă ea, figurat cu coif pe cap, foarte probabil, chipul lui Decebal. Pentru restul figurilor sunt greu de imaginat interpretări plauzibile.

Placa nr. 98

ΔΑ + ΒΑΛΟ ΟΝΤΥΡΝΟ + Ε ΔΙ 2| + ΕΟΝΟ ΛΥ ΒΕΣΕΡΟ ΠΟΕΣΤΑ 3|ΔΑΚΟ ΠΑΝΤ
ΓΕ ✱ Ο ΜΙΣΑ ΚΕ 4| + ΙΤΑ ΣΑΡΜΙ + ΕΤΥΣΟ + ΕΟ ΠΟ 5|ΝΤΑ ΣΟΛΟ ΡΑ 6| + ΙΝΟ ΟΝ
ΑΝ + Α 7|ΔΙΕΟ Σ ΑΒΕΛ 8|Ο 8|ΣΕ + Ο ΚΟΡΟ 9|ΛΥΟ

DECEBAL ÎNTOARCE (în sens de *înapoiază*) JIUL DIN CÂMPIE (sau, poate, *al pământurilor*) LUI ȚĂL MAI BUN (în sens probabil de *căpeteniei*) PESTE ALIANȚA DACĂ (cea) AȘEZATĂ CU SPATELE (“împotrivită”, sau “negând autoritatea”) CETĂȚII SARMIGIETUZA, PREOTEASA REGATULUI, (acesta fiind) SINGURUL MOTIV ÎN SLUJBA ZEULUI RĂZBOIULUI. OPRITĂ ESTE CEARTA (“stinsă e pricina”).

Decebal returns the Jiu River plains to the leader of the Dacian alliance opposed to the Getae of Sarmigietuza Citadel, the Kingdom's High Priestess. Since this was the only motive to serve the god of war, the quarrel is settled.

Sub rezerva confirmării autenticității și a fiabilității traducerii, textul de pe placă oferă informații extrem de interesante în legătură cu ierarhia puterii și cu exercitarea teritorială a autorității în statul geto-dac centralizat din timpul stăpânirii lui Decebal.

Este util să se coreleze semnificația textului de pe această placă cu cel de pe plăcile nr. 84 și 94.

Figura din stânga altarului reprezintă, foarte probabil, pe Decebal cedând puterea locală pământenilor Jiului din câmpie, prin mijlocirea cavalerului urmat de doi oșteni cu lăncii și scuturi rotunde, aparent daci, reprezentați de partea cealaltă a altarului. Deasupra lui Decebal, un steag pătrat cu emblema capului de bovideu, observabil pe multe alte plăci.

Pe altar este reprezentat un copil sau un înger stând între doi sfînși – figuri specifice artei ilustrative de pe obiectele aici studiate – vezi ΑΓΝΥΛΟ în dicționar.

Textul incizat în colțul din stânga jos este indescifrabil după fotografie.

Importanță de luat în seamă este gaura din partea de sus a plăcii, destinată, fără îndoială, suspendării ei cu un cui.

Placa nr. 106

ΟΡΟΛΟ ΣΥΟ Ε Ψ ΕΡΟ ΣΙΟ Ψ ΙΑ ΓΕΤ 2|Ο ΔΥ ΝΕΣΑΒΙΟ ΔΙ ΣΙΑΕ ΛΟΥ ΒΕ 3|ΣΕΡ
 ΟΝΚΟ ΒΑΣΤΑΡΝΟΝ ΦΟΣ 4|Ο ΛΙΣΤΟ ΑΧΕΟ ΝΑΛΥΤΑΥ ΚΟΜ 5|ΑΤΟ ΠΕΡ ΣΟ
 ΜΑΧΥΔΟΝΝΟ ΡΕΚΑ 6|Υ ΚΟ ΜΑΤΟΡΑ ΡΕΚΟΕΣΟ ΑΟ ΦΟ 7|ΝΙΔΟ ΠΕΤΡΑ ΜΕΣΙΟ
 ΟΡΟΛΟ Σ 8|ΟΝ ΚΟ ΜΑΤΟΡΑ ΓΕ 9|ΤΟ ΜΕΡΨ Ε ΟΝ ΟΝ 10|ΦΑΞΥΟ ΕΔΕ ΚΑ Σ 11|Ο
 ΤΟ ΒΑΣΤΑΡΝΟ 12|ΑΧΕΟΣ ΕΝΥΟΠ ΜΙ 13|ΤΑ ΜΑΤΟΡΑ ΓΕΤΟ

OROLE SUIE ȘI ORGANIZEAZĂ PAZA OILOR SALE DIN NISIPURI. DE SILĂ ("ne-având încotro") A LUAT ȘEF (textual, "pe cel mai bun") ÎNCĂ ("cu toate că") BASTARN CĂ ERA. ÎNSCRIE ("înrolează") PE ACEIA CU STĂPÂNIREA ("calificarea") CERUTĂ PRINTRE MACEDONENII SĂI. RECUNOSCUȚI (fiind) CU STĂPÂNIREA CERUTĂ, AU FOST CUIBĂRIȚI ÎN MIJLOCUL PIETRELOR. OROLES, SIGUR CU ("de") CALIFICAREA PAZEI, MERGE ÎN ÎNTÂLNIREA ("târgul" de la) VAD CA SĂ LE GE ("recruteze" sau "tocmească") DE LA BASTARNI PE ACEIA DESTUL DE ÎNZESTRAȚI CU PRICEPERE (la) PAZĂ.

Oroles climbs to arrange the watch of his sheep located in the sands. Compelled by lack of alternatives, he hires the best boss in spite of the fact he is a Bastarn. He enlists among his Macedonians those possessing the necessary ability. The ones confirmed with the required skill are settled in the middle of the rocks. Oroles, satisfied with the skill of the chosen guards, goes to the meeting by the ford to enroll those Bastarns sufficiently skilled in keeping watch.

În cazul în care textul ar fi autentic antic, el ar aduce lămuriri extrem de interesante în legătură cu organizarea păstoritului oilor în spațiul istro-pontic în sec. I î.e.n., îndeosebi în ceea ce privește vechimea relațiilor de transumanță între aceste ținuturi și Macedonia încă de pe vremea urmașilor direcți ai lui Boerebista.

TE † E REΠOΣ YEO EI ΔATE O 2|XEI TALLH ΦIO A ΣO ONTOPEΣ 3|IA AΣYA EΠA
 EO ΠPETO EPI † I 4|PO MALLHO ΓETO TPAKYO XO 5| † ΠΠHO AΣTA † Y O
 ΔENYA POΣO 6|PE TIS E INΔYEO ΠA † E IO CIIY Σ 7|I ΦI CIIYO AEBIO A CIIO PE CII
 Φ 8|IPO TEAN ΠEΛIV ON PITO Γ 9|ETO TPAKIO CIIΠIE ΔI † 10|EI ANY IOBIO
 TINIPY ΠO 11|E TAPETOC

TACI ȘI ODIHNEȘTE SOȚIE (care) AI DAT
 ACEI ÎNALȚI FII. LA A SA ÎNMORMÂN-
 TARE JERTFA IEPEI (sau *iapa de jertfă*) EL
 A PREGĂTIT CA SĂ RIDICE (în sens de *a
 sui*) MALURILE DRUMULUI DE PAZĂ.
 AICI, STELA ASTA ACIA O DĂINUI, PE
 HOTARUL TIȘEI, ȘI VA ÎNDEMNA LA
 PACE PE AI SĂI ȘI PE FIII EI AEVEA (în
fapt sau, poate, în veci). A ȘTIUT SĂ RĂSU-
 CEASCĂ (i.e. *să toarcă*) FIRUL ÎN ACEL
 FEL ÎN OBICEI PE DRUMUL DE PAZĂ,
 ÎN LUNGUL A ZECE DIN ANII EI (în care)
 CU DRAGOSTEL-A ȚINUT PE XTARETOS.

Be silent and rest, wife who gave birth to
 those tall sons. At her burial, he sets up the
 mare's sacrifice so as to ascend the watch-
 road's cliff. Here, on the Tissa river border,
 this stone slab will last to inspire her people
 and her sons to be peaceful. For ten years of
 her life, while lovingly keeping up to
 Xtaretos, she skilfully wove thread in the way
 it was done on the watch-road.

Textul prezintă unele pasaje obscure. Traducerea ridică probleme care se pretează la discuții. Interpretarea propusă mai sus ar putea pune în evidență informații potențial interesante în privința obiceiurilor și a modului de gândire a strămoșilor noștri. În acest sens, deosebit de interesantă pare motivarea imaginativ-pragmatică care ar fi stat la baza ritualului de jertfire a iepei.

Numele de Xtaretos, ținând seama de transcrierea sa, pare să fi fost propriu unui grec. În acest caz, căsnicia menționată în text ar fi fost rezultatul căsătoriei unui grec – foarte probabil cetățean al uneia din coloniile pontice – cu o fată getă din părțile Tisei, ipoteză care ar putea explica aluzia din text privind neînțelegerile dintre fiii ei și membrii familiei sale.

Placa nr. 108

MATYXΩ ΛΟΥ ΧΑΜΟ ΜΑΥΧΩ ΓΕΤΩ 2|Ε ΣΟΡΕ ΓΕΝΗΣΩ ΔΙΝ Ο ΑΛΟΒΑΝΩ ΕΣ 3|Ο
 ΚΟ ΚΑΠΕ ΝΩ ΣΩΤ ΔΑΧΗΕΩ ΡΕΧΙΘΩΥ 4|ΛΟ ΓΕΤΩ ΔΕΝΟ ΦΕΑΖΩΥ ΤΑΝΤΗ ΧΥ
 5|ΕΩ ΕΛΥΑ ΡΑΔΩΥ ΠΟΝΩ ΥΕ ΜΙΕΩΥ Ο 6|Υ ΛΩ ΤΑΜΑΙΧΟ Ε ΛΗΑΣΩ ΣΟ ΧΕΘΩ
 7|ΚΟ ΕΗ ΛΕΡΥΩ ΟΕ ΒΑΕ ΠΥ Ω ΜΑΧΗΔΟ 8|ΝΥΕΩ ΕΣΥΩ ΩΠΑΧΟ ΠΑΘΕΩ ΣΕΔΕ
 9|ΩΥ ΣΤΡΙΕΟ ΟΝ ΣΩΧΙΤΟ ΔΥΕ ΣΑ 10|ΡΜΙΖΟ ΔΕΤ ΡΩΓΕ ΕΚΟ ΔΑΒΙΩ ΔΕ 11|ΝΟ ΦΗ
 ΑΖΩΥ ΣΑΡΜΙΕ ΓΕΘΩ ΤΩ ΥΖΟ

Sub portretul din stânga: Μ. ΔΩΥ ΧΑΜΩ, iar la dreapta portretului din dreapta: ΜΑΥΧΟ.
 Textul din ștampilă nu se poate desluși în mod util.

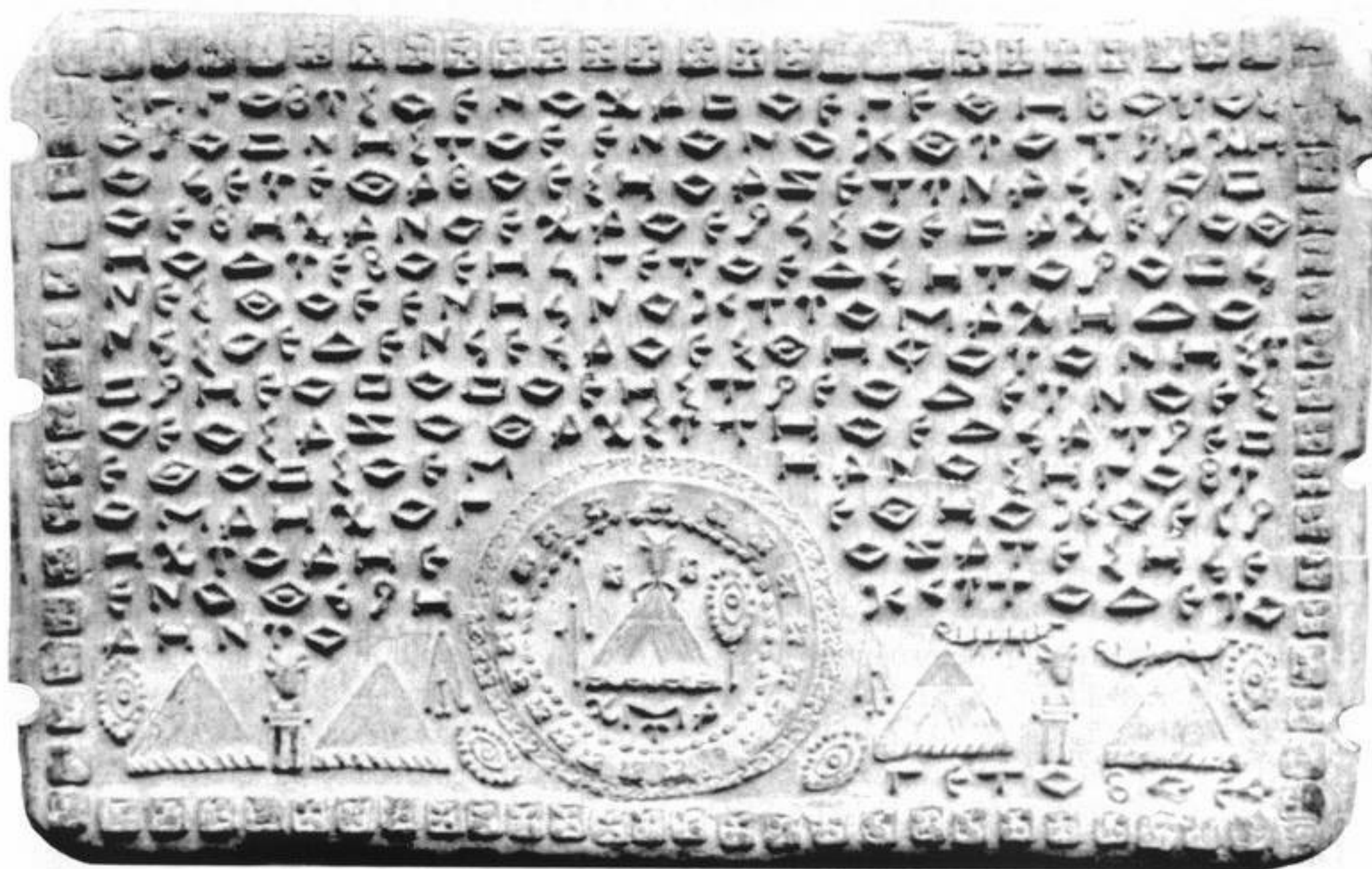
MICUL STĂPÂN AL HAMURILOR, MA-
 IORUL PAZEI ȘI SORA – NĂSCUTĂ DIN-
 TR-O ALBANEZĂ STIRPE – CU CĂPE-
 TENIA ALUI NOSTRU SCOC (apeduct
 către) MĂREȚUL REFUGIU AL CŪLMIL-
 LOR, LA PAZĂ SE DESFĂȘOARĂ. ÎI FĂ-
 CURĂ ATÂTEA HULELI ÎNSUȘI MARE-
 LUI RADU PÂNĂ (își) IA OILE CU MIEI
 MARI (în sens probabil de exceptare a ber-
 becuților) LA TĂMAȘ ȘI LASĂ SUB
 ARȘIȚĂ OILE SURE, CU ALE LOR CUL-
 CUȘURI, PE O PĂȘUNE MACEDO-
 NEANĂ. CA O PATĂ ÎNTUNECATĂ ȘED
 OILE ISTRIENILOR (i.e. *dunărenilor*) ÎN
 LIPSURI (textual, *dorințe*). DE DOUĂ ORI
 SARMIZO A DAT DE RUGĂ STRIGĂT
 (textual, *ecou*) CELOR DIN ORĂȘTIE CA
 FII DISPERSAȚI ASINII MARI AI PAZEI
 SARMIEI SĂ-I FOLOSEASCĂ.

The little harness master, the captain of the
 watch, and the sister – from an Albanese
 family – of the chief in charge of our aque-
 duct supplying the majestic Top-Hill-Retreat
 unfold as a watch team. They made so many
 calls by voice to the great Radu himself un-
 til he walks those sheep with grown-up lambs
 into the shade, while leaving the grey sheep in
 the heat at their hollow on a Macedonian
 meadow. The Istria men’s sheep, revealed as
 a dark spot, stay in deep need. Twice had
 Sarmizo asked the scattered sons of the Com-
 monalty to use the big mules belonging to
 (the town of) Sarmie’s defense.

Sensul textului rămâne, în mare parte, obscur. El pare să se fi referit la o neînțelegere
 între oierii macedoneni și oierii dunăreni privind anumite drepturi tribale de transhumanță.

Numele Sarmizo, menționat în text în rândul 9-10, pare să situeze textul de față, ca și
 cel de pe placa nr. 58, pe vremea stăpânirii lui Boerebista. Grafia neuzuală a caracterului Z
 și referirea la unele căpetenii prin ΜΑΤΥΧΩ și ΜΑΥΡΩ sugerează că placa s-ar putea să fi
 fost elaborată într-un centru extracarpatic, pe vremea când Sarmisegetuza de Munte nu avea
 încă amploarea și importanța pe care le-a căpătat ulterior. În același sens pledează și referirea
 la “marele refugiu de culmi”, poate Sarmisegetuza de Munte pe vremea când era gândită ca
 “refugiu”, nu ca “cetate de scaun”.

Placa nr. 109

Placa aceasta este sumar ilustrată doar în partea de jos a unui amplu text exprimat cu caractere anormale, asemănătoare acelor utilizate pe placa nr. 67. Textul este, pentru moment, incomprehensibil. Se poate descifra, cu grad satisfăcător de credibilitate, etnonimul Sigobiu, cu care începe textul și care se mai deslușește și pe parcursul lui.

Figurile par să reprezinte colibe sau căpițe de stuf – semănând foarte bine cu cele vizibile și azi în Delta Dunării sau niște corturi. Deasupra a două din ele, se remarcă două forme ce par a fi două bărci sau lotci, cu prova și pupa înălțate.

De remarcat și cele trei capete emblematice de bovideu, ce sugerează apartenența tribală.

Placa nr. 110

Această placă, în foarte bună stare de conservare, a făcut parte din colecția Dr. Severeanu. Are dimensiunile de 184 mm cu 156 mm și o masă de 1962 g, constituită fiind din plumb practic pur – fapt dovedit prin analiză spectrală. Textul înregistrat, cu toate că perfect lizibil, nu a putut fi decriptat prin metoda utilizată în acest studiu. M. Gramatopol, analizând acest text, ajunge la concluzia că, cu toate că se pot identifica secvențe de caractere asimilabile cu unele cuvinte grecești, care însă au suferit deformări, sau cu nume proprii cunoscute din antichitate, el nu poate fi considerat ca un text exprimat în limba greacă. Concluzia emisă de M. Gramatopol este că înscrisul ar fi un fals text oracular ([57], p. 93-94).

După modul de investigare adoptat în prezentul studiu sunt identificabile următoarele secvențe de caractere ce pot fi asociate cu cuvinte aflate în izvoarele antice: în rândul 2,

dreapta: **ΓΗΜΙΝΟΣ** = **Γεμινος**, filosof stoic, astronom și matematician grec, considerat originar din Rodos, autorul lucrării *Introducere la fenomene*; în rândurile 3-5 din dreapta: **ΔΡΟΗΖΟ... ΖΑΜΩΛΕΙΟΥ** = *druidul... măritul Zamolxis*. (“*Druidae*”, preoți învățători și îndrumători ai națiunii, cf. Caesar, *De bello galico*, VI, 13-4, 8, 9 etc. și **δρουιδαι**, filosofi și teologi, cf. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Istorică*, V, 31).

Jos, în penultimul rând din dreapta: **ΚΑΒΙΡΗ** = Cabirii, **Κάβιρος** sau **Κάβειρος**, zei cu origine și specific incomplet lămurite, menționați atât în Egipt cât și în lumea ebraică, cultul lor fiind foarte răspândit în întreaga Tracie și în ținuturile învecinate ei. După Pherèkides și Strabon (X, p. 472), ei ar fi fost cei trei fii sau nepoți ai Kabeirei, fiica lui Proteus.

Ilustrația plăcii prezintă elemente interesante. Portretul ianiform din medalionul de sus este foarte asemănător cu aversul unor monede de tip comun atât celților cât și geto-dacilor [88]. În schimb, par să fie fără analog cunoscut portretele celor doi regi – reprezentați pe placă unul sub celălalt (vezi detaliul alăturat) –, așezați pe tronuri cu decorațiuni zoomorfe: sus lupi (?), jos șerpi încolăciți, cu capete anormale de natură greu identificabilă. Anomal este și altarul în cadrul căruia se distinge un copil stând în picioare lângă, sau chiar pe spinarea unui bovidul culcat. Lângă altar se distinge o figură preotească aparent cu un oștean prosternat la picioare. Pe altar, două chipuri cu aspect foarte puțin obișnuit, greu de interpretat ca sens.

Placa nr. 110, detaliu

Piesa aceasta permite o investigare oarecum mai temeinică a procedurii prin care vor fi fost executate plăcile din categoria studiată aici. Cartușul central – în plan ușor înălțat față de fondul general al plăcii – și rândul de butoane care îl mărginesc sunt deosebit de ilustrative în acest sens, deoarece ele arată clar cum refularea butoanelor a afectat marginile cartușului (subiect analizat în cap. VIII).

Placa nr. 111

ΛΙΣΥΜΑΚΥ ΟΝ ΙΒΟ ΔΕ ΝΣΟ ΣΙΕΤΡΑ 2|ΓΥΡΟ ΦΑΛΑΝΨ ΕΟ ΣΑ ΤΡΥΟΤΙΡΟ Ρ 3|ΕΝ
ΔΝΠΟ V ΜΑΥΟ || ÷÷ Σ ΕΡΙΝΔ Ο Δ 4|ΕΚΑΠΕΟ ΠΥΡ Ψ ΕΔΕ ΣΑ ΤΡΙΟ Σ VΝΑ 5|ΡVΔΑΟ
Α Ψ ΙΝΟ Α ΝΟΣΤΡΕΟ ΤΑΜΑ 6|ΡΟ ΟΝ V ΜΑΡΟ ΝΟΕ 7|ΔΕ ΟΙ || ÷÷÷÷ ΟΝ ΔV 8|ΡΕ ΣΟ
ΡΟΠΟ ΣΙ ΚΑΔ 9|Ο ΠΡΥΝΣΟ ΔΕ Ο ΓΕΟ 10|ΛΟ Ψ IV Ε ΔΟ ΛΟ ΔΡΟ 11|ΜΙΟΞΤΟ
ΔΟΓΥΟ Ο 12|ΔVΕΙΣΟ ΒΟΡΙ ΟΚΟΛ 13|Ο ΤΕΙΝΟ ΡΙΠΟ ΥΣΟ

LISIMAH, ÎN EXERCİȚIU DE UTI-
LIZARE A FLAMURILOR, DIN GURĂ
FALANGA SA O MANEVREAZĂ (textual
“o frământă”) ÎN FUGĂ (în fuga oștenilor)
DUPĂ UN MAI MARE AL LOR 2000 (?).
ZĂRIND O DESPĂDURIRE PORNEȘTE

Lisimah, in a banners-handling exercise,
maneuvers by voice his phalanx of 2000
(?) men who run following their chief. See-
ing an entrance in the woods, he starts a wild
charge towards where our men stay put in a
ravine among their big flock of sheep (4000?)

SĂ DEANĂVALĂ, CU SĂLBĂTICIE, ACI UNDE AI NOȘTRI STAU TUPILAȚI ÎNTR-O MARE TURMĂ DE OI A LOR, 4000 (la număr), ÎN MOMEALĂ, SUB RÂPĂ, ȘI CADE PRINS DE O PEȘTERĂ A LOCULUI ȘI DE AI LUI DROMIXETE CĂCIULAȚI (“oșteni de frunte”) ADUȘI PE RÂND (“unul după altul”) ACOLO, ÎN TAINĂ, FOLOSIND RÂPA.

used as a lure, and is entrapped into a local cave by Dromihto's helmeted men brought here secretly one after the other by way of the ravine.

Faptele relatate în text concordă cu evenimentele consemnate de Strabon și de Diodor din Sicilia (cf. de ex. [75], p. 31-33), în legătură cu intervenția lui Lisimah în nordul Dunării. Dacă s-ar da crezare textului și traducerii aici propuse, ar fi puse în evidență o serie de noi elemente privitoare la căderea diadohului macedonean Lisimah în puterea lui Dromihete. Această interpretare ar face posibilă evaluarea dimensiunilor reale ale evenimentului, descris aici ca o captură abilă, în care s-a folosit o conjunctură favorabilă, și nu ca rezultat al unui război purtat sistematic și câștigat în final de Dromihete.

Interpretarea semnelor – presupuse numerale – este foarte puțin sigură și nu poate fi corelată coerent cu aceea referitoare la textele de pe plăcile nr. 25, 79, 94.

Medalia sau insigna de mai sus nu face parte din categoria plăcilor de plumb descrise anterior. Ea este confecționată dintr-un aliaj de cupru cu zinc (alamă), cu adaos apreciabil de argint și cu impurități de elaborare, i.e. Fe, Ni, Sn, Ca etc. Prezența argintului într-o concentrație sensibil mai mare decât cea a cositorului pare să indice intenția de a înobilă un aliaj artizanal, obținut fără ajutorul unor metode moderne de purificare a minereurilor sau de rafinare a metalelor. Problema compoziției acestei piese este reluată mai departe, fiind discutată pe larg în cap. V. 6.

Piesa, aproape rotundă, are 40,5 - 44 mm diametru, grosimea maximă de 7,6 mm și masa de 46,38 g. Ea a fost donată autorului de către profesorul Ion Lucian Murnu, care o știa de mult în colecția familiei sale, fără însă a putea preciza proveniența ei.

Relieful foarte accentuat al aversului cât și prezența calciului – pus în evidență de analiza spectrală de suprafață – indică un mod de obținere a piesei prin turnare și nu prin matrițare, așa cum se executau în mod obișnuit, în antichitate, atât monedele cât și medalioanele de dimensiuni mai mici.

Se descifrează clar pe aversul piesei caracterele: $\text{M B } 2 | \text{O } \Psi 3 | \text{x}$ probabilă prescurtare pentru MATO BOEROBISETO / DABO GIETO adică *Stăpânitorul Boerebista, Orăștiei* (i.e. *dava*) *geților*.

Sub chipul lui Boerebista, se află o serie de semne, greu lizibile, poate iscălitura făuritorului medaliei.

Pe revers, textul: $\text{TANPO } 2 | \text{ΠΑΝΤΕΑ } 3 | \text{O } + \Psi \text{T } 4 | \text{ΔΑΒΩ } 5 | \text{W } \nearrow$ cu semnificație ipotetică de ATESTAT (textual, *bătut cu palma* – poate un obicei asemănător cu cel al ridicării la rang de cavaler prin baterea pe umăr cu latul săbii) SFETNIC (sau *curtean*) + (al ORĂȘTIEI (în exprimare tradițională, al *davei*). În stânga emblemei, jos, caracterul Σ , roti

cu 90 de grade, căruia i se atribuie semnificație în pereche cu caracterul preclasic ↗, din dreapta, poate fi o siglă pentru *Sarmigietuza*.

Rezultatele oarecum neașteptate ale analizei calitative de compoziție menționate anterior au condus la ideea efectuării unor analize comparative, *paralele*, între, pe de o parte, un obiect similar de certă proveniență antică și, pe de alta, unul uzual, modern – în fapt din secolul XVIII. Au fost efectuate astfel analize spectrale paralele – deci în condiții identice – asupra următoarelor obiecte: **a)** piesa nr. 112, bănuită a fi de origine getă, descrisă mai sus; **b)** monedă romană de tip dupondius (fig. 112 a) din aliaj de cupru, (cf.[41], p. 110-111), emisă în timpul domniei împăratului Traian (fig. 112 a); **c)** farfurioară din secolul trecut, din tablă de alamă, marca fabricantului fiind АЛЕНЧИКОВЪ и ЗИМИНЪ; МОСКВА. Spectrele obținute dovedesc că atât medalia presupusă aici a fi de origine getă cât și moneda romană sunt din alamă înnobilită apreciabil cu argint, *impuritățile de elaborare fiind, calitativ, exact aceleași*, în timp ce aliajul din care a fost confecționată farfurioara nu conține urme decelabile nici de argint și nici din metalele detectate în proporții mici la celelalte două piese. Această constatare dovedește izbitoră asemănare de esență dintre dupondiusul luat drept referință și medalia studiată. Constatarea conduce la acceptarea posibilității ca moneda romană să fi fost bătută, după cucerirea Daciei – vezi inscripția “dac(icus)” de pe aversul monedei reprodușă în fig.112 a –, din chiar metalul capturat în Dacia. Textul de pe reversul medaliei-insigne și caracteristicile ei generale îngăduie ipoteza că aceasta, dacă s-ar dovedi autentică, se poate presupune să fi fost folosită în antichitate drept piesă de legitimare, asigurând posesorului ei liberul acces la curtea lui Boerebista, sau, mai puțin probabil, un rol de recompensă pentru merite deosebite în administrarea statului.

Figura 112 a

Emblema de pe revers merită o analiză mai atentă. Capul de bovidu înconjurat de un șarpe cu coada ușor globulată și cu cap anomal – imagine care se regăsește și pe alte plăci cu referiri la cetatea Genuclei –, poate sugera că teritoriul în care Boerebista își exercita puterea se întindea, minimal, de la “*orăștia Sarmigietuzei*” până la cea a *Gienuclei*.

Piesa nr. 113

Piesa aceasta, aparent din argint, se afla, în anul 1985, în colecția Muzeului Mănăstirii din Sinaia, unde, în condiții foarte nefavorabile, a fost fotografiată. Ea pare să fi fost, la origine, un medalion găurit sau cu inel de atârnare, ruptura care se observă la partea superioară a piesei sugerând acest fapt.

Pe avers se află figurat un chip din profil dreapta, poate cel al lui Boerebista, ipoteză sugerată de asemănarea evidentă cu chipurile titrate pe plăcile nr. 9, 52, 58, 91, 112. Textul alăturat portretului este neinteligibil, cu excepția unui *Sarmigietuzuo* scris cu caractere de factură preclasică sau arhaică imbricate la partea de jos a aversului.

Textul de pe revers, exprimat în caractere clasice, poate fi, într-o primă abordare, transliterat și segmentat după cum urmează:

Π V Δ I O 2|A T A E V Λ V E 3|Σ A M V E Λ 4| () () N Σ ⊂ 5|N T () Π I () 6|M V N () Σ ⊂
7|N () B A A I E Λ 8| () E Δ () Λ () 9|Π A T P Δ ()

cu deslușirea propusă:

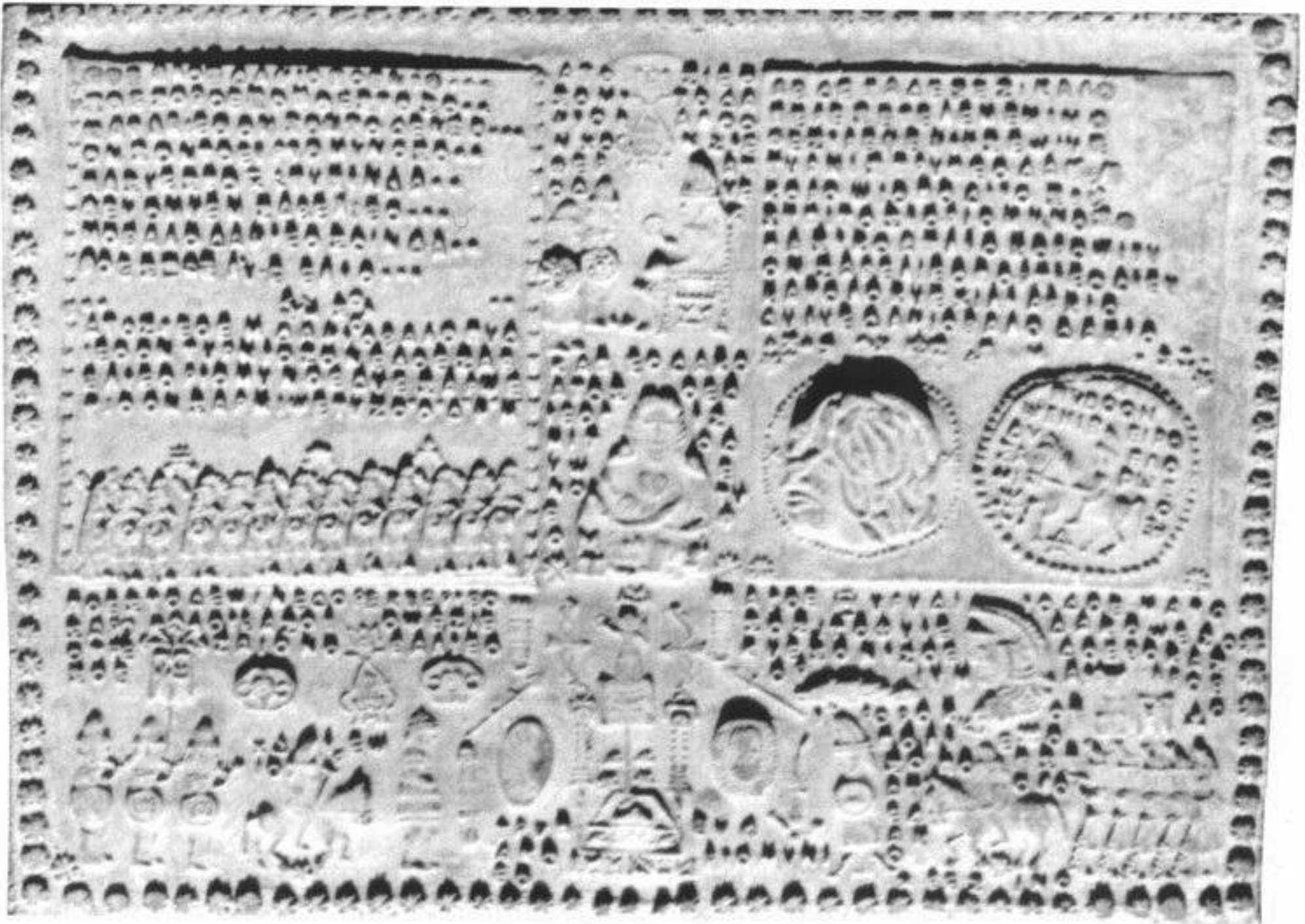
PENTRU (“către”) ZEUL ÎNHĂMAT LUI
SAMUEL A TRIMES LA ROMANI A SA
NOBILĂ, LA IDOLUL (care) PATERNITA-
TE (moștenitori?) DĂ.

He sends his noble wife in Roman territory,
towards the god connected to Samuel, at the
idol which progeny bestows.

Interpretat astfel textul de pe reversul piesei sugerează că aceasta putea să fi fost un medalion având menirea unui document de însoțire și de protecție oficială acordată, pentru călătorie, soției unui mare demnitar get. Sensul textului rămâne totuși destul de obscur, tălmăcirea lui fiind mai puțin plauzibilă decât cea atribuită altor texte.

În partea centrală a textului de pe avers este figurat un chip care ar putea fi cel al bazileului Sarmis, el prezentând o asemănare vizibilă cu cel nominalizat de data aceasta, în pecetea din partea stângă a plăcii nr. 125, și, totodată cu portretul de pe placa nr. 116, acesta fiind netitrat dar contingent cu o porțiune de text ce face referire la acest personaj.

Placa nr. 114

Piesa are structura unei plăci bogat ilustrate și cu text larg extins între imagini. Din păcate textul oferă puține informații deoarece calitatea reproducerii fotografice face incertă transliterarea și, în consecință, blochează încercarea de decriptare.

Placa nr. 115

ΟΡΟΛΟ ΣΟ ΜΑ ΔΑΤΟ Ε ΔΟΨ ΕΡΙ ΚΟ 2|ΔΟΡΥΝΔΟ ΣΟ VΚΟΤV ΛVΤΟ Ε ΣΙΡΥΚΑ
 3|ΑV ΦΟ ΖΑ Ψ ΙΟ ΡΟΝ ΟΝ ΠΕΤΙΡΑ ΝΟΣΕ 4|ΤΟ ΤΟΡΣΟV ΛΑ ΚΟΜΠΟΝΟ ΕΛ Ι Α
 VΠΡ 5|ΙΤΙ ΜΙΞΙΣ ΚV ΥVΤΟΡΙ ΛΟ ΓΕΤΟ Ε ΠΝΑΤ 6|Α ΛΕΑΤV ΜΑΡΑ ΜΑΧΥΔΟΝΙΟ
 ΓΕΤΟΙ Κ 7|Ε ΑΝΟΝ ΤΑΛΥΠΙΚΑ ΕΛ ΙΑVΑ V 8|ΣΑΤΑ ΒΡΙΑΣΤ ΑΙΝΡVΒΥΟ Ε ΡΕV ΛΑ
 ΤVΛΒV Α 9|ΚΟ ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ

În stânga și în dreapta peceteii se poate citi cu caractere mici:

10st|ΣΕΛΤ. ΤΗΟ.ΔΕΥ 11st|ΕΣ 10dr|ΔΙΟ ΖΑΒVΕΡΤ|ΕΛΟ 11dr|ΓΕΤΟ 12dr|ΔΑΧΙΕΟ 13|ΟΤΕ ΤΙΠ
 ΤΑΛΟ ΜΙΝΙΕ ΣΟ VΝΣΟ ΤΟ

LUI OROLES S-AU MAI DAT ȘI DOGARI,
 CU DORINȚA SĂ ASCULTE LĂUTĂ ȘI
 SCRIPCĂ. AU FOST ÎN ZECE ALERGĂRI
 (în zece rânduri) ÎN PEȚIREA (posibil cerere
 de restituire a) TRUPURILOR ALOR

One also gave coopers to Oroles so he could
 listen to the lute and violin at his desire. Ten
 times they ran at Kopono asking for the
 corpses of our men. He hindered them from
 fighting with the watching lancers and from

NOȘTRILA COMPONO. EL I-A OPRIT SĂ SE AMESTECE CU LĂNCIERII LA PÂNDĂ ȘI SĂ SE ÎNCAIERE (textual, să se ia la pumni cu) GRUPUL (textual, *leatul*) MAREI DIN MACEDONIA. (Din) PĂZILE CARE ÎNCONJOARĂ VÂRFUL ÎNALT EL A LUAT (sau ia) O SUTĂ DE BRITOLAGI DIN ARRUBIUM ȘI ÎI ÎMPĂMÂNTENEȘTE LA APA TULBURE A BASTARNILOR.

Cu caractere mai mici, în stânga peceții, cuvinte prescurtate cu sens nedeslușit. În dreapta peceții și, în continuare, pe ultimul rând:

(Pe) ZEUL RĂZBOIULUI PAZA CULMILOR (în) SCOT (în) VÂRFUL ÎNALTULUI TURN DE VEGHE, SĂ VADĂ, DE JUR ÎMPREJUR, TOT (sau *să fie văzut de toți*).

wrestling with the gang of Mara of Macedonia. From the guards watching around the hilltop he took a hundred Britolages from Arrubium and established them at the Bastarnae's Tulbuako (Troubled Waters?).

The guards of the summits position the god of war at the top of the high watch-tower, to see (or to be seen) all (by all).

Sensul textului, oarecum greu de stabilit, pare să se refere la evenimentele care au încheiat procesul de înlăturare a lui Boerebista de la putere, evenimente descrise mai amănunțit pe placa nr. 62 unde Oroles este prezentat drept șef al coaliției care a pus capăt stăpânirii lui Boerebista.

În cazul în care și textul și traducerea propusă aici s-ar dovedi corespunzătoare cu realitatea istorică, prima frază din text ar constitui o mărturie interesantă privitoare la modul de viață a geților "barbari" în secolul I î.e.n.

Din text pare să rezulte că numele soției lui Boerebista ar fi fost Mara – fără a se putea elimina însă și posibilul sens adjectival de *marea* – și că era de origine macedoneană, așa cum pare să arate textul de pe placa nr. 122.

Denumirea de *Kompono*, înscrisă în rândul 4, pune problema interpretării ei fie ca toponim, de forma Câmpina sau Cumpăna, fie ca o variantă dialectală sau o formă coruptă a denumirii *Kopono*, întâlnită în multe alte texte din prezentul studiu. Dacă se acordă încredere textului și traducerii aici propuse, rezultă că *Mara* ar fi fost soția lui Boerebista și că așezarea întărită ale cărei vestigii se văd și azi la Cetatea Căpârnei, ipotetic antica *Kopono*, ar fi aparținut lui Boerebista, fapt sugerat și de textul de pe placa nr. 118.

Placa nr. 116

Partea de sus a plăcii este ocupată de un text, extins pe trei rânduri, exprimat cu caractere arhaice, posibil parțial silabice care, eventual, ar putea fi înrudite cu scrieri vechi central-asiatice. În continuare, urmează un text exprimat cu caractere clasice extins pe șapte rânduri și jumătate. Este un text ușor de citit, dar greu de interpretat, deoarece în prima sa parte el este fragmentat, prin semne neconvenționale, în secvențe scurte. Acestea nu se leagă în cuvinte asemănătoare aceluia identificate în textele de pe celelalte plăci studiate. Se regăsesc totuși câteva secvențe cunoscute ca, de pildă: ΔAB în rândul 1, $TP\Omega\Pi E\Omega$ și $NOBA\Lambda\Omega$ în rândul 5, $\Delta BO \cup ET\Omega$ în partea stângă a rândului 7, $\Sigma APMY \cup ETV \Sigma \Omega$ în partea din dreapta a rândurilor 7 și 8, și $\circ \times B$ sub chipul situat în colțul de jos, dreapta.

La partea inferioară a plăcii sunt grupate o serie de portrete și de figuri printre care se recunoaște, în mijloc, chipul ianiform al zeului războiului. Printre figuri se află diseminate o serie de caractere ale alfabetului preclasic, fără a se putea însă desluși semnificația și/sau rolul lor.

Placa nr. 117

ΣΑΡΨΕΗΘ ΜΟΛΕ ΔΑΒΙΟ ΣΑΚ ΟΗΘ 2s|ΟΒΑΔΑ 3s|ΒΑΣΟΗΗ 4s|Ι ΛΟ ΒΥΣ 5s|ΚΑ ΣΕΙΤ 6s|Ο ΝΑΓΛ 7s|Ο Ε ΗΗ ΛΟ 8s|ΔΥ Ο ΦΑ 9s|ΛΑΝΨ Ε 10s|Ψ ΕΟ ΣΑΠ 11s|ΗΗ ΑΥΟΣ ΝΕ 12s|Ψ Ο ΔΑΒ 13s|ΙΚΟ 14s|ΚΟΗΗ 15s|ΟΠΟ 16s|ΛΟ Ψ ΕΝΥΟ 2d|ΔΟΨ ΕΟ 3d|ΧΑΒΕΝ 4d|ΚΑ ΣΑ 5d|ΗΗ Ο Σ ΟΤ 6d|ΑΡΑΜΥ 7d|ΚΟ Σ ΑΜ 8d|ΟΛΧΙΟΥ 9d|ΚΟΠΟ Δ 10d|ΥΧΕ Ψ Ε 11d|ΟΥΟ Β 12d|ΟΥ Ο Χ 13d|Α ΠΟΣ 14d|ΣΥΕ Α 15d|ΠΟ ΛΟ ΣΟΤ

SARGEȚIA MACINĂ (ai celor) DIN ORĂȘ-
TIE SACICU GRÂNE (sau, poate, *grâu ori mei*).
OBADA, CONSTRUITA DIN BUCĂȚI
ALĂTURATE (prinse în) CUIE, ESTE STRA-
PUNSĂ DE O OSIE. ACEEA (i.e. obada,

The Sargetia stream grinds sacks of cereal
grain brought by those belonging to the
Commonalty. The outside part of the wheel,
made from connected pieces fastened by
pins, is pierced by a shaft. The device is

într-o) TĂIETURĂ SĂPATĂ, ÎNECATĂ (în sens probabil de *alimentată cu apă*) ESTE ÎN ORĂȘTIOARA MARELUI PREOT CIENIU. DOAGELE (probabil *spitele*) AU, CA SĂ LEGE (să reziste), ȚINTE DIN ARAMĂ CU AL MĂRITULUI ZAMOLXIS CAP. DUPĂ CE OCHIUL BOULUI (probabil *tăblia zăgazului*) A FOST PUS, SUIE APA LA SCOC.

immersed in a ditch located on the High Priest's little Commonalty. To increase the ensemble's strength, the spokes are fastened by copper brooches wearing the head image of the most revered Zamolxis. After the bull's eye is laid, the water rises to the duct.

Cu rezerva confirmării autenticității textului și a valabilității traducerii propuse, relatarea de pe această placă apare ca un atestat al faptului că pe vremea marelui preot Cieneu – înregistrat în izvoarele istoriei ca Deceneu, contemporan cu Boerebista – a fost construită și pusă în funcțiune, undeva pe apa Sargeției – actuala Apă a Grădiștii –, o moară cu apă. Textul descrie simplu și cu detalii instalația hidraulică a morii cu apă, constituind astfel, dacă s-ar dovedi autentic, o izbitoare mărturie despre mentalitatea și simțul tehnic al geților din regiunea Sarmisegetuzei antice. Că geții intracarpatici cunoșteau și foloseau morile de apă pare să fie un fapt istoric recunoscut, cf. [12] de ex.

Din iconografia bogată a plăcii se desprinde ca element deosebit de semnificativ – și, ca atare, meritând o analiză de fond amănunțită – grupul cu zeul războiului subpus zeiței păcii – ceea ce pare să fi fost, într-o anumită perioadă, *simbolul statului get centralizat*. Simbolul, constituit din capul de bovidu – foarte probabil emblema geților orășteni din Sarmisegetuza Regia – este așezat pe un pedestal în jurul căruia este încolăcit un șarpe mare cu cap de mamifer și coadă globulată, presupusă emblemă a geților pontici localizați în cetatea Genuclei.

Profund semnificativă este figura din cartuș, foarte probabil reprezentarea lui Zamolxis cu soarele și luna figurate pe piept și luceafărul deasupra creștetului. Reprezentarea aceasta poate fi corelată cu efiigiile de pe un anumit tip monetar geto-dac pe care se regăsește, pe avers, respectiv pe revers, cuplul Apollo-Artemis, aceasta din urmă foarte probabil în figurarea Bendis (cf. [64], p. 43). Dacă ar fi înțeleasă așa, figura de pe placă ar putea fi interpretată ca o trinitate alcătuită din Zamolxis – cu semnificația posibilă de Cronos – purtând la piept cuplul fraților gemeni Apollo și Artemis, în interpretare getică – soarele și luna. O interpretare care se sprijină (cf. [64], p. 44), pe mărturia lui Diogenes Laertios și pe cea a lui Manaseas din Patra, care, ambii, relatează că geto-dacii îl venerau pe Cronos în întruchiparea lui Zamolxis.

Posibilă însă, și tot atât de plauzibilă, ar putea fi și o altă interpretare. Deoarece izvoarele istoriei atestă că Zamolxis a avut o existență reală, el însușindu-și în timpul unei șederi în Grecia, apoi în Egipt, cunoștințe de matematică și de astronomie foarte înalte pentru acea epocă – motiv probabil pentru care el, după întoarcerea sa acasă, a și fost divinizat de cei din neamul său – este posibil ca figurarea amintită mai sus să fi simbolizat puterea pe care i-o atribuiă geții în stăpânirea fenomenelor cerești, legate de evoluția soarelui, a lunii și, poate, și a luceafărului, dacă se atribuie această semnificație punctului amplasat deasupra capului lui Zamolxis. Faptul că Zamolxis ar fi fost privit de contemporani și de urmașii imediați ai acestora ca fiind înzestrat cu puteri divine s-ar explica, în această interpretare, prin aprofundatele lui cunoștințe în domeniul mișcării astrelor și corelarea lor cu elementele unui calendar sistematic capabil, poate, să prevadă eclipsele.

ΝΙΠΡΟ ϣ ΙΟ ΒΙΟ ΛΑΣΕ ΚΟΡΙΟ ΔΥ ΔΑΒΟ 2|ϣ ΕΤ ΡΙΕΠΕΝΤ ΡΙΓΑ ΝΙΟ ΗΕΡΙΟΜΙΟΝ
 3|ΣΟ ΒΙΟ ΦΑΚΤΙΟ ΣΕΥ ΝΙΔΟ ΟΝ ΙΝΤΡΥ 4|ΚΥΕ ΒΟΕΡΙΒΙΣΤΟ ΡΕΥΝΕΡΟ ΔΥ ΑΝΥ
 5|Ο ΝΕΥ ΠΟΕΣΤΑ ΔΑΒΟ ϣ ΕΤ ΣΙ ΙΛΟ Β 6|ΕΡΤΟ ΟΝ ΣΟΝΤΑ ΛΥ ΕΛΟ ΒΟΕΡΥΒΙΣ
 7|ΤΟ ΣΟ ΡΕΠΥΣΟ ϣ ΕΝΙΟ ΣΕ ΣΤΑΣΕ 8|ΣΕΝ ΥΣΑ ΝΟΒΑΛΙΟ ΒΟΕΡΙΒΕΣ 9|ΤΟ ΣΟ
 ΣΟΡΕΜΕΣΟ ΟΝ ΚΟΠΟΝ 10|Ο ΣΑΡ-ΜΟΝ-ΓΑΤΟ ΛΥ ΤΥΜΟ 11|ΤΙΠΟ ϣ ΕΝΙΟ ΡΙΟΜΤΟ
 ΛΕΣ ΕΥ 12|ΝΟΒΑΛΙΕ ΔΑΒΙΚΟ

ORICE VREA SĂ LASE INIMA GETULUI
 ORĂȘTEAN CU REMUȘCĂRI RECĂȘTI-
 GĂ JIUL (pe care) ROMANUL (sau geto-
 dacii filoromani?) AL SĂU VREA SĂ-L
 FACĂ (pentru ca pe) AI SĂI ÎN EL SĂ-I
 CUIBĂREASCĂ, ÎNTRUCĂȚ (deoarece)
 BOEREBISTA AR DOMNI DE ANUL
 NOU PESTE GETUL ORĂȘTEAN DACĂ
 ACELA SE RIDICĂ. ÎN URMA LUI EL
 ÎNSUȘI BOEREBISTA S-A (în sens de *a*
fost) REPUS CENIU CE STĂTUSE FĂRĂ
 ÎNTREBUINȚARE (până când) NOBILUL
 BOEREBISTA S-A SUPUS, ÎN A
 CĂPĂLNEI POARTĂ PROTEJATĂ CU
 APĂ, LUI TUMOTIP.
 CIENIU, REAȘEZAT, ÎI LASĂ NOBILEI
 LUI ORĂȘTIOARA.

Anything able to induce remorse in the Com-
 monalty Getae's heart aids recovering the Jiu
 River which those friendly to the Romans
 want to make theirs so as to settle there be-
 cause Boerebista would reign over the
 Commonalty's Getae at the new year's be-
 ginning if that one is allowed to rise. After
 the one Boerebista, Cieneo is put in charge,
 he who stayed unemployed until the noble
 Boerebista submitted to Tumotip at the wa-
 ter-protected door of Copono.
 Once reinvested, Cineo let the noble dame
 (wife of Boerebista?) keep the small Com-
 monalty.

Textul, oarecum greu de înțeles, pare să se refere la prima fază de înlăturare a lui Boerebista de la puterea supremă. Din text rezultă că funcția cea mai înaltă în conducerea statului i-a revenit, în această fază, lui Cieneu (Deceneu în izvoarele clasice) care era, sau fusese anterior, mare preot al boicercilor. O funcție cu caracter religios ce pare să fi fost semnificativ mai importantă la geți decât era cea de pontifex maximus la romani.

Textul de față pare să dovedească faptul că așezarea întărită de la Căpâlna era proprietatea personală, sau dobândită dotal, a lui Boerebista. În acest sens semnificativă pare afirmația din text referitoare la "*orăștioara de nobil*", pe care, pe semne, Deceneu i-o lasă soției lui Boerebista după înlăturarea de la putere a acestuia. Mențiunea aceasta pare să indice un mod de organizare socială destul de apropiată de cea feudală.

Este neclară referirea la *remușcările din inima getului orăștean* și, de asemenea, sensul referirii la eventualul sprijin pe care Boerebista l-ar fi putut căpăta de la romani, sau de la geto-dacii proromani.

Din punct de vedere lingvistic se impune, în modul cel mai firesc, întrebarea dacă ΣΕ din rândul 7 este o eroare de scriere – în fapt, trebuind să se citească Ψ Ε – sau dacă este exprimarea corectă. Interesant de investigat pare să fie și asemănarea – accidentală sau cu eventuale rădăcini reale în antichitate – între structura gramaticală "...ΦΑΚΤΙΟ ΣΕΥ ΝΙΑΟ ΟΝ...", din rândul 3, comparată cu modul de exprimare din limba engleză modernă "...made themselves nested in..." cu o eventuală ancorare în trecut necunoscută autorului.

Figura de pe placă, tălmăcită în limitele unor supoziții prudente, poate fi presupusă ca fiind chiar emblema statului get centralizat de pe vremea domniei lui Boerebista. Ținând seamă de situarea capului de bovidu în vârful structurii de susținere a ansamblului figurativ, acesta ar fi putut sublinia supremația geților din Sarmisegetuza Regia asupra geților pontici din regiunea Genuclei, reprezentați aici prin șarpele cu cap de mamifer și coadă globulată. De asemenea, este absolut firească presupunerea că ansamblul acestor două embleme, prin cuprinderea lor în cadrul structurii comune a stativului din figură, ar fi simbolizat cândva statul get centralizat. Acest punct de vedere este analizat, mai pe larg, în capitolul VI. 2. al prezentului studiu.

Textul din partea inferioară a plăcii, exprimat cu caractere arhaice, este neiteligibil în clipa de față.

Urmele imprimare pe urechile plăcii sunt, fără îndoială, consecința fixării plăcii cu cuie-colțar la locul de destinație. Ele merită o examinare atentă și o analiză comparativă cu urmele similare ce pot fi observate pe alte piese (cf. cap. VI. 4).

Placa nr. 119

ΚΟΤΟΠΟΛΥ ΒΟΙ Ψ ΙΡΟ ΣΑΡΜΕΤΟ 2| Ψ ΕΟ ΤΥΤΟΣΟ ΜΑΙΡΕ ΒΙΡΥΙ ΚΟ 3|ΠΟ ΔΥ
ΔΑΒΥ Ψ ΕΤΟ ΣΙ ΣΤΑΞΙΡ 4|Ο ΣΑΡΒΑ Ψ ΕΡΟ ΠΟΕΣΤΑ ΔΑΒ 5|Α ΄ ΟΣΟ ΑΕΣΟ ΔΥΚΠΟ
ΔΑ Ψ ΕΟ 6|ΒΑΛΟ ΣΟΠΟΣΕΡΕ ΠΟ ΔΙ Ψ Ε Α 7|ΒΑΚΥΤΟ ΟΝ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΥ 8|ΣΟ
ΤΟ Ψ ΥΜΙΤΟ ΚΑΠΙ ΣΕΥ Δ 9|ΟΓΟ ΟΛΟ ΤΟΔΧΥ ΔΑΒ Ψ Ε 10|Τ Ο Ψ Ο ΠΟΡΤΟ
ΝΥΜΥΑ 11|ΔΕ Ο Ψ ΕΑ ΔΑ Ε 12| Ψ Ο

MARELE PREOT AL BOICERILOR A SUPUS CELE (posesiunile?) ALE TUTUROR MARILOR BĂRBAȚI, CĂPETENII ALE ORAȘULUI GEȚILOR ȘI A ÎNĂLȚAT FLAMURA (stindardul) PESTE ORĂȘTIE. AȘA FIIND, DUPĂ CE DECEBAL A SUPUS PE ZECE ȘI I-A BĂGAT ÎN SARMISEGETUZA, A POTRIVIT PE CAPUL SĂU BONETA (căciula, coiful?) AIA (ăla) PE CARE TOT GETUL DIN URBEA (i.e. orăștia) DE AICI (sau de azi?) O POARTĂ NUMAI DE O IA DE-A SMULSELEA (în sens de *cucerită prin forță*).

The Boicero High Priest seizes the belongings of all the great men, leaders in the Getae's town, and raises the banner above the Commonalty. Thus, after Decebal had subdued ten of them and had them kept in Sarmigetouza, he puts on that cap which any Getae of the city wears only if acquired by force.

Textul pare să se refere la perioada de început a domniei lui Decebal, perioadă în care el s-ar fi impus în mare măsură prin forță (cf. textelor de pe plăcile nr. 84 și 98). Din păcate textul nu precizează dacă marele preot al boicericilor din acea perioadă era Diegi, menționat în această funcție la sfârșitul stăpânirii lui Decebal (cf. plăcile nr. 65 și 121), sau un altul.

Referirea din text la acoperământul ritual de cap – presupunând că textul și traducerea pot fi crezute – sugerează că Decebal ar fi cucerit puterea prin supunerea unor oponenti și că

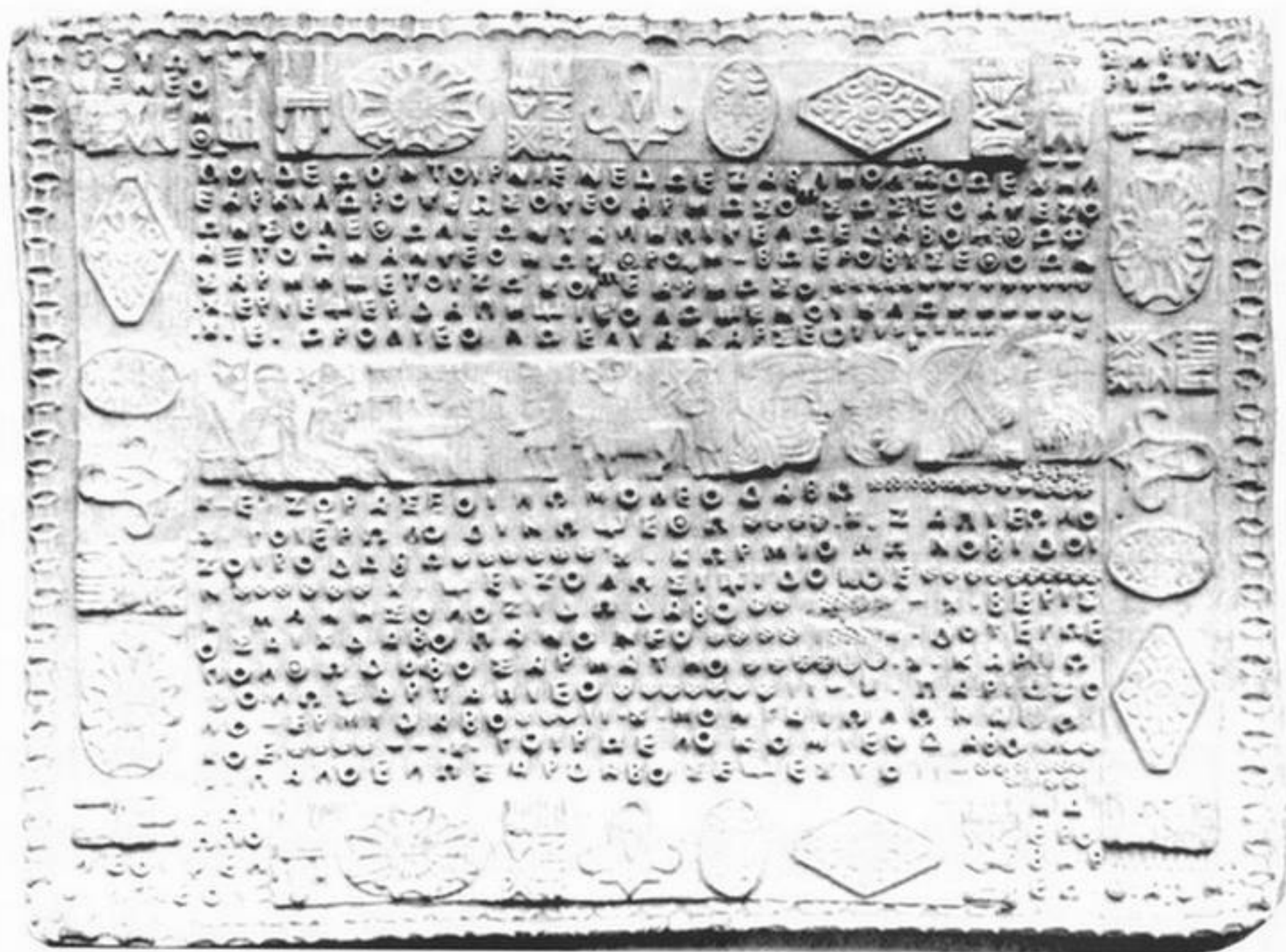
unul din însemnele puterii era, în mod neașteptat, un anumit tip de acoperământ de cap comparabil cu *boneta* dogală a venețienilor.

Referitor la figuri, se observă că portretul din partea stângă a plăcii ar fi fost acela al unui conducător nominalizat prin textul incizat alăturat figurii: ΔΥΡΩ ΒΑΣΙΛΕΩ ΚΩΡΠΙΣΩΔΥ, deci *puternicul bazileu Corpsodu* (Corpsodu descifrat incert).

Și pe această placă se găsește figura simbolică a stativului cu cap de bour și șarpele încolăcit, vizibil și pe o serie de alte plăci, probabilă efigie a statului get centralizat. În fața șarpelui se distinge o figură care pare că se închină, iar în spatele ei un personaj în picioare, cu scut rotund și lance, cu căciulă cu vârf înalt adus spre față, personaj identificat prin secvența de caractere *incizate* ΔΑ Ψ ΥΒΑΛΥ.

Jos, în dreapta, un portret cu aspect și semnificație necunoscute, iar lângă el un text incizat, greu descifrabil.

Placa nr. 120

ΠΟΥ ΔΕ Ω ΟΝΤΟΥΡΝΙΕ ΝΕ ΔΩΕ ΖΑΒΕΛΗΘ ΛΕΩ ΔΩΕ ΧΗΛ 2|ΕΑΡΧΙ ΛΩ ΡΟΨ ΕΩ
 ΣΟ Ψ ΕΟ ΑΡΜΩΣΟ ΣΩ ΣΥΕΟ Α Ψ ΕΖΟ 3|ΩΝ ΣΟΛΕ ΘΩΛΕ ΩΝ ΤΑΛΗΠΙ Ψ Ε ΛΩΕ
 ΑΒΟ Ψ ΕΘΩ Φ 4|ΑΞ ΤΟ ΩΝ ΑΝ Ψ ΕΟ ΝΩΣΕΘΡΟ + Μ - ΒΩΕΡΟΥΣΕΘΟ ΩΝ
 5|ΣΑΡΜΗ Ψ ΕΤΟΥΖΩ ΚΟ ΥΣ ΑΡΜΩΣΩ * * 6|Χ. ΕΡΙ Ψ ΕΡ ΔΑΠΗ Ψ Ε'Ο ΛΩ Ψ ΕΝΟΥΚΛΟ

** 7|.X.E. ΩΡΟΛΥΕΟ ΛΩ ΕΛΥΑ ΚΑΡΣΕΟΥ ** 8|X-E ZOPΑΣΕΟΥ ΛΩ ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΩ **
 9|.X. ΓΟΥΕΡΩ ΛΟ ΔΙΝΩ Ψ ΕΘΩ ** .X. ΖΑΠΥΕΩ ΛΟ 10|ΖΟΥΡΟ ΔΑΒΩ ** 'X. ΚΩΡΜΥΟ
 ΛΩ ΝΟΥΔΟΥ 11|N ** X. Ψ ΕΥΖΟ ΛΩ ΣΙ Ψ ΙΔΟΝΟΕ *** 12|.X. ΜΑΝΗΣΟ ΛΟ ΖΙΔΩ
 ΔΑΒΟ ** - X. ΒΕΡΥΣ 13|Ο ΣΑΥΧ ΔΑΒΟ ΠΑΝΟΝΕΟ ** .X. ΔΟΥΕΓΩΕ 14|ΠΟΛΘΩ
 ΔΑΒΟ ΣΑΡΜΑΘΟ ** .X. ΚΑΡΠΩ 15|ΔΟ ΛΩ ΣΑΡΥ ΑΠΙΕΟ ** ||.X. ΠΑΡΙΩΖΟ 16|ΛΟ
 ΕΡΜΥ ΔΑΒΟ *** -.X. ΜΟΝΓΑΙΩ ΛΩ ΝΑΠΩ 17|ΚΟΕ *** * .X. ΓΟΥΡΩΕ ΛΟ
 ΚΟΜΙΕΩ ΔΑΒΟ ** 18|.X. ΠΑΛΟΕ ΛΩ ΣΑΡ ΔΑΒΟ ΣΕ Ψ ΕΣΤΟ ||-

Texte înscrise în colțurile plăcii:

în stânga sus: ΠΟΤΩΠΙΕΝΕΟ ΜΘ --, cu sensul de:

în dreapta sus: ΣΑΡ Ψ Ε ΡΥΩ

în stânga jos: ΚΩΤΩΠΟΛΕΟΥ Ψ ΕΝΕΟΥ

în dreapta jos: ΜΑΕΡΟ ΒΗΡΕΩ Θ=Α=ΣΜ=

AL BUZDUGĂNARILOR ST(ăpân),

ÎNȘIRUIREA SARCINILOR,

MARELE PREOT, MĂRITUL CENEU

MAI MARI OȘTENILOR, după care urmează
 o siglă cu sens probabil de ÎNALTA
 SARMISEGETUZA.

DUPĂ CE DE A ÎNTORSU-NE-A DE LA
 RĂZBOAIE, LUĂ (cu sens probabil de *a
 ridicat în rang*) DOI HILIARHI, LA RUGA
 LOR. TOVARĂȘI LA ARMATĂ (sau *de
 arme*) SUB AI SĂI ÎI AȘEAZĂ ÎN
 TEMPLUL ROTUND AL SOARELUI, PE
 VÂRFUL ÎNALT AL GEȚILOR ORĂȘ-
 TENI, REUNIȚI, TOȚI, ÎN SLUJBA ALOR
 NOȘTRI. + S(tăpânitorul) BOEREBISTA,
 ÎN SARMISEGETUZA, CU COMANDA
 ARMATEI. **** H(iliarth) RIDICAT (cu
 sens probabil de *avansat în grad*): DAPIEGI,
 LA GENUCLA. *** H(iliarth) R(idicat):
 OROLES, LA AL LUI ÎNSUȘI MARELE
 CARSIUM. *** H(iliarth) R(idicat):
 MĂREȚUL ZURASE (*Ziraxes*), LA
 MORILE ORĂȘTIEI. *** H(iliarthul)
 GOIUERO, LA DINOGEȚIA. ***
 H(iliarthul) ZAPIUEO, LA ZIRIDAVA. ***
 H(iliarthul) CORMIU, LA MARELE
 NOVIODUNUM. ***H(iliarthul) GIEIUZO,
 LA SINGIDUNUM. *** H(iliarthul)
 MANIUSO, LA ZIDUL ORĂȘTIEI. ***
 H(iliarthul) BERIUSO PĂSTREAZĂ
 DAVELE PANONIEI. *** H(iliarthului)
 DOIUEGO POLTO DAVA A SARMA-
 ȚILOR. *** H(iliarthul) CARPODO, LA
 ȘĂRITURA (poate în sens de *cascada*)
 APELOR. *** H(iliarthul) PARIOZO, LA

Once he brought us back from the wars, he
 appoints, at their own request, two (new)
 generals. On the high summit of the Getae
 Commonalty, in the round temple of the sun,
 he ranks them as fellow-fighters under his
 own warriors (discipline), all united in our
 service.

Begining with "Boerebista in
 Sarmigietuza", the text continues with a list
 of names of leaders sent to administer
 targeted towns.

ERMIUDAVA. *** H(iliarhul) MONGAIO,
LA NAPOKOE (descifrare incertă pe a treia
literă). *** H(iliarhul) GOIUROE, LA
COMIDAVA. *** H(iliarhul) PALO, LA
DAVA PE RÂU, SEGESTA.

Textul de pe această placă, dacă ar fi autentic, ar oferi o serie de informații extrem de interesante în legătură cu antichitatea autohtonă. În primul rând, ar fi de mare interes precizările referitoare la aria teritoriului stăpânit de Boerebista, stăpânire ce pare să se fi exercitat nu numai prin căpetenii locale împuternicite, ci și prin guvernatori sau șefi militari cu rang de *hiliarhi*. Din localizarea așezărilor menționate în text, rezultă că teritoriile stăpânite de Boerebista s-ar fi întins spre apus până la Singidunum și Segesta, în Pannonia iar spre răsărit, ipotetic, până la așezarea menționată în text *Polto Dava a Sarmaților*, așezare care, cu puțină îndrăzneală, ar putea fi asemuită ca nume și, în consecință, asimilată ca sens și așezare cu Poltava, din Ucraina de azi. Atestările istorice și evidența arheologică arată că sarmații, în sec. I î.e.n., se învecinau cu tirageții din ținuturile Niprului, unde se și află actuala Poltava.

Importante sunt și informațiile ce decurg din lista numelor de căpetenii și a localităților în care aceștia erau delegați să-și exercite autoritatea. Decurge de aici că stăpânirea lui Boerebista nu reprezenta o simplă uniune tribală, ci se constituise într-un puternic stat centralizat, cu centrul la Sarmisegetuza Regia.

Interesante sunt și concluziile ce pot fi deduse din analiza toponimelor amintite în text. O primă categorie de astfel de toponime e constituită din cele care au un evident analog atestat de izvoarele istorice, cum sunt: $\Sigma\text{APMH} \uplus \text{ETOYZO}$ = Sarmisegetuza Regia, $\uplus \text{ENOYK}\Lambda\Omega$ = Genucla (încă nelocalizată), $\text{KAP}\Sigma\text{EOY}$ = Carsium (Hârșova), $\Delta\text{IN}\Omega \uplus \text{E}\Theta\Omega$ = Dinogetia (Bisericuța), $\text{ZOYPO}\Delta\text{AB}\Omega$ = Ziridava (Pecica), $\Sigma\text{I} \uplus \text{I}\Delta\text{ONOE}$ = Singidunum (Belgrad), $\text{KOMIE}\Omega \Delta\text{ABO}$ = Comidava (Râșnov?), $\text{NOBY}\Delta\text{OYN}$ = Noviodunum (Isaccea), și, dacă descifrarea propusă ar fi corectă – incertă fiind citirea doar a lui Π , care apare strivit, – $\text{NAPI}\Omega\text{KOE}$ = Napoca (Cluj).

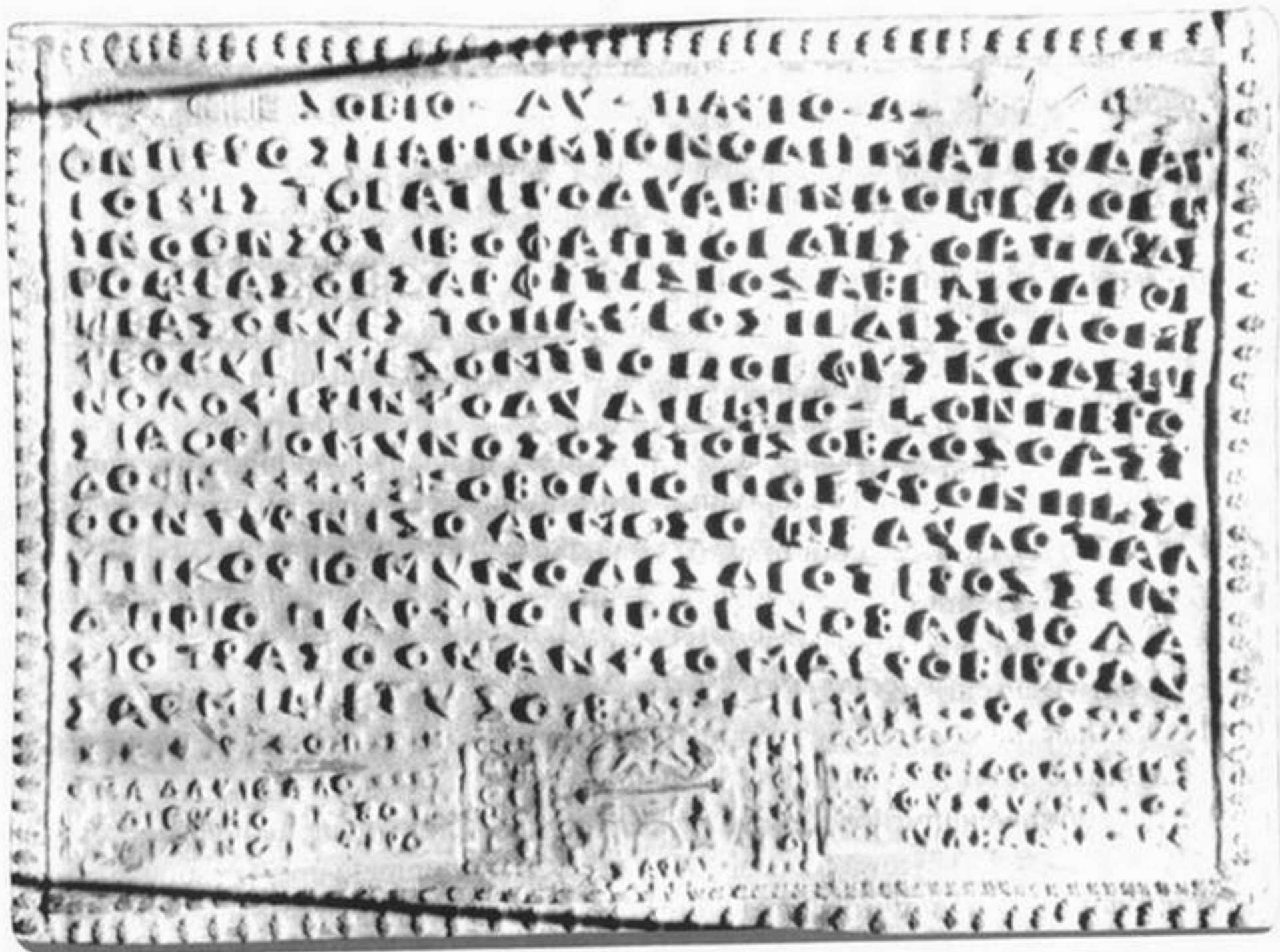
Din categoria denumirilor fără analog cert atestat, extrem de incitante însă și cu mari posibilități interpretative pare să fie acel $\text{MO}\Lambda\text{EO} \Delta\text{AB}\Omega$, numele unei presupuse așezări sau al unui ținut care, în interpretarea aici oferită, ar fi avut ca ocupație specifică morăritul. Făcând legătura cu descrierea morii de apă, obiect al textului de pe placa nr. 117, și cu faptul că, cursurile superioare și mijlocii ale râurilor moldovene – Bistrița, Siret, *Moldova* – se pretau foarte bine la instalarea unor astfel de mori, nu este nefirească ipoteza că $\text{MO}\Lambda\text{EO} \Delta\text{AB}\Omega$ ar putea sta, etimologic, la baza numelui de *Moldova*. Conform acestei ipoteze pare plauzibil ca ținuturile stăpânite de romani să fi rămas, după restrângerea imperiului, cu denumirea de Terra Romana / Terae Romanae, care s-a transformat treptat în Țara Română sau Românească, în timp ce ținuturile Dacilor Liberi de dincolo de limesul roman să-și fi păstrat vechia lor denumire autohtonă de $\text{MO}\Lambda\text{EO} \Delta\text{AB}\Omega$, devenită cu timpul *Moldova*.

Privitor la iconografia piesei se observă că pe cele patru laturi ale ei sunt înregistrate, cu un același poanson, șapte figuri convenționale, posibil de tip tamga evoluat. Se poate imagina că aceste însemne – care se regăsesc, aparent identice, și pe alte plăci – reprezentau

semne simbolice specifice, de identificare a unor grupuri sociale, poate tribale, care, asociind aceste însemne la text, autentificau acordul grupurilor respective la cele consemnate.

Cartușul central prezintă, în partea sa din dreapta, portretele a patru personaje, ultimul din dreapta purtând singulara căciulă sau coif cu bovideul pe jumătate ridicat – presupus însemn getic al autorității de mare preot sau de apartenență la casta *boicierilor*. În stânga, se desfășoară o scenă ce pare a fi o procesiune sau o scenă de închinare, poate chiar a celor doi sau trei hiliarhi “ridicați în rang”, la care se referă textul. Fotografia, din păcate, nu permite să se distingă detaliile acestei scene.

Placa nr. 121

Σ ΟΒΙΟ - ΔΥ - ΠΑ Ψ ΕΟ - Δ -

1|ΟΝ ΠΕΡΟ ΣΥΕ Α ΡΙΟΜΥΟΝΟ ΔΕΥ ΜΑΤΕΟ ΔΑ Ψ 2|ΕΟΕ Ψ Ε ΣΤΟ ΒΑΤΕΡΟ ΔΝΑ
 ΒΕΝΔ ΟΨ Ε ΔΟΕ Ψ 3|ΥΝΟ ΟΝΧΟ ΝΙΒΟ ΦΑΠΤΟ Ε ΔΥ ΕΧΟΑ ΠΛΟΔΕ 4|ΡΟΨ ΕΑ
 ΣΟΒ ΣΑΡ ΦΙΝΤΕ Σ ΙΟ Σ ΑΒΕΛΙΟ ΔΕ ΟΕ 5|Ψ ΒΑΣΟ ΚΝΕ ΧΤΟ ΠΑ Ψ ΕΟ ΣΙ ΕΛΕΣΟ
 ΔΟΠΥ 6|Ψ Ε ΟΚΝΕ Ι Ψ Ε Σ ΟΜΥ ΤΟΠΟΕ ΦΝΣΚΟ ΔΕ Ψ Ι 7|ΝΟ ΛΟ Ψ ΒΡΙΝ Ψ Ο ΔΥ
 ΔΙΕ Ψ ΙΟ - | ΟΝ ΠΕΡΟ 8|ΣΙΑ Ο ΡΙΟΜΥΝΟ ΣΟ ΣΕΤΟΙ Σ ΟΒ ΔΟΣ Ο Α ΕΥ 9|ΔΟ ·|| ∴
 +++,+|- ΟΒΟΛΙΟ ΠΟΕ ΧΡΟΝΙ Π. ΣΙ 10|Ο ΟΝΤΥΡΝΙ Σ Ο ΑΡΜΟΣ ΟΨ Ε ΔΥ ΛΟ ΤΑΛ
 11|ΥΠΙΚΟ ΡΙΟΜΥΝΟ ΔΕ Σ ΔΕΟ ΤΕΡΟΣ Σ ΣΙΝ 12|Δ ΠΡΙΟ ΠΑΡ Ψ Υ ΟΠΡΟ ΝΟΒΑΛΙΟ
 ΔΑ 13|Ψ ΥΟ ΤΡΑΣΟ ΟΝ ΑΝ Ψ ΕΟ ΜΑΕΡΟ ΒΙΡΟ ΔΥ 14|ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤΥΣΟ

În partea de jos a plăcii se află un text, doar parțial lizibil, în care se disting:

ΔΑ Ψ ΥΒΑΛΟ +++

ΔΙΕ Ψ ΗΘ Κ - ΒΟΥ Ψ ΙΡΟ

ΒΙΣΥΝΟ

M:PO: ΔΟΜΥΤΕΥ

X: ΦΥΣΚΥ

X: ΙΥΑΗΑΝ: Κ - ΡΟ

TRIBUTURILE DE PACE (ale) O(răștiei).

ÎN PUTEREA LOR, A ROMANILOR, SE DAU STĂPÂNIRILE DACILOR CE STAU BĂTUȚI ÎN DOUĂ RÂNDURI AICI ȘI (cele) ALE FEMEILOR ÎNCĂ ÎN STARE (textual, *abile*) SĂ FĂPTUIASCĂ (să lucreze? sau să nască?) ȘI DE LA AI ACESTORA COPII, RUGĂTORI PLÂNGÂND LA ALIMENTAREA CU APĂ DIN ZIUA RĂZBOIULUI, CELE A ACELORA DE RÂND (textual, *de jos*) CARE ACEASTĂ PACE ȘI-AU ALES-O DUPĂ CE, CU OCHII LOR PROPRII, MARTORI VOR FI FOST (la distribuirea) RAȚIILOR DE GRÂU, ADUS (la fața) LOCULUI DE DIEGI. ÎN PUTEREA SA A ROMANULUI SE AȘEAZĂ TRIBUTUL, DE DAT LUI, DE?..... OBOLE ÎNAPOI (în sens de *arierate*) PE HRANA LUI. VOR FI ÎNAPOIATE ARMELE ACELORA DE LA VÂRFUL ÎNALT (probabil castrul de munte) AL ROMANILOR. ÎMPĂRȚITE SUNT PĂMÂNTURILE, CU EXCEPȚIA PARCELELOR OPRITE PENTRU NOBILII DACILOR ÎMPUTERNICIȚI, ÎN GENUNCHI, CA MARI BĂRBAȚI (oșteni?) DIN SARMISEGETUZA (*ai Sarmisegetuzei*).

The Commonalty's peace tribute.

Under Roman power are gathered the possessions of the Dacians who stand here, two times defeated, and those of women still in power to perform, and also those of their children which, on the day of battle, stood prayerfully crying at the water duct. And also those of the commoners who chose yet that peace after witnessing with their own eyes the wheat ration distribution brought on the spot by Diegi. Under the power of the Romans is put, to be his, the tribute of ??? oboles to deal with past expenses. The weapons of those at the Roman hilltop will be returned to them. The land will be handed out, except for the plots of land for those noble Dacians who, on their knees, are assumed to be great men in Sarmigetouza.

În continuare, cu caractere mărunte: DECEBAL +++; DIEGI, M(are preot) AL BOICERILOR; VEZINA. / S(tăpânitorul) RO(manilor), DOMIȚIAN; G(eneral) FUSCUS; G(eneral) IULIANUS.

Textul de față, destul de credibil în traducerea propusă, pare să constituie partea geto-dacă a tratatului care consfințea condițiile de pace impuse de romani, după victoria lui Tettius Iulianus, la Tapae (cf. Dio Cassius, LXVII, 10, 1-3), din cadrul celei de a doua campanii a lui Domițian în Dacia (anul 88 e.n.). Conținutul textului nu contrazice nici una din datele istorice înregistrate până azi. În plus, el pare să precizeze cine au fost demnitarii garanți ai păcii din ambele tabere. Din partea geto-dacilor sunt nominalizați în această ordine, Diegi – ca mare preot al *boicerilor*, deci ca reprezentant suprem al puterii spirituale –, Decebal și Vezina, ca primii în rang în cadrul puterii executive (“... *Vezina, care venea în locul al doilea*

după Decebal...”, cf. Dio Cassius, LXII, 10, ap. [26]). Din partea romanilor, sunt trecuți: împăratul Domițian (indicația M: PO: din text este interpretabilă ca “**MATO PIOMVNO**”, deci ca “împărat al romanilor”, deoarece termenul de MATO indica, în sensul textelor prezentate, puterea supremă în statul geto-dac), apoi generalii Fuscus, prefect al pretoriului, menționat de Iordanes (“...în prima ciocnire (dicii) înving pe romani, omoară pe generalul lor Fuscus și...”, *Getica*, 78, ap. [26]), și Iulian, fără îndoială Tettius Iulianus, menționat de Dio Cassius ca fiind generalul care a condus a doua campanie a lui Domițian împotriva geto-dacilor, și a obținut victoria asupra acestora la Tapae.

Faptul că înscrisul de pace, în traducerea propusă aici, menționează pe Fuscus, marele învins al campaniei militare anterioare – ocazie cu care și-a pierdut și viața – și că în acest înscris sunt menționați dacii “...care stau bătute în două rânduri aici...” corespunde dorinței, istoric atestată, a romanilor de negare a înfrângerii lor din anul 87, confruntare prezentată ca o victorie a lor. Situația a fost aparent acceptată de învinși, dovadă că în textul presupus geto-dac ea este înregistrată ca atare.

Textul turnat în plumb pare să fi fost realizat foarte curând după înfrângerea geto-dacilor la Tapae, oricum, înainte de înfrângerea lui Domițian, în Pannonia, de către marcomani – eveniment care a făcut ca pacea cu Decebal să se încheie, în final, în condiții mult mai bune pentru el decât cele prezentate aici.

Unele pasaje din text nu sunt clare, în consecință nici traducerea oferită nu poate fi socotită întru-totul credibilă. Cauza este incertitudinea privind sensul unor cuvinte ca: Σ OB/Σ OBIO, ΠΕΡΟ, Ψ YNO, Σ OMY, ΤΟΠΙΟΕ și a valorii sumei exprimate, în rândul 9, într-un symbolism care nu a putut fi corelat în mod coerent cu înscrisurile de pe alte plăci.

Placa nr. 122

NOBALO BΩEPOBYCTΩ TEV ΔI O NO 2|BAΛIEA ΩNΣΩNTIΩ TPAKΩ ΣIE ΣO Ω
3|NTVPNYO ON ΣONTΩ KAPE Ψ E ΣYO Δ 4|VΦIΩ POTΩ BOYO ÷ * A Ψ INO AΩPE
MYΩ 5|Σ AP BAPO NEΨ V Σ IΩ PAΔE O KEVTVPO 6|Σ ΩA ΛV EΛΩ ΔEO Σ ABELΩ
TE Ψ I OPE 7|NTE ΛΩ BΩY ΛOPV ΣO PΩΠVΣ * ÷ ΠPYN 8|Σ O ΣI ΩΔIEO ΛΩ ΛΩPO
VNA ΣATΩ Σ IEO A 9|MON V Σ IΣ ΩN Ψ ENVKΛΩ A Ψ INO Π 10|E O MOΠE ΛΩΣO
ΛΩPO VN Ψ IE Σ I 11|Ψ E OΛO KAIΠO NOΛVI ΛO ΔIE 12|Ω A Ψ INΩ 13|ΦEP Σ E
ΣKO 14|BΩYO ΠPINΣΩ 15|TPAΣO KΩTOΠΩΛO Ψ ENIO ≡

NOBILUL BOEREBISTA, CĂLĂUZIT (textual, *remorcat*) DE O NOBILĂ ÎNSOȚITOARE, PE DRUMUL SĂU SE ÎNAPOIAZĂ ÎN URMA (textual, *pe drumul*) CĂRUȚELOR SALE DUSE, PE ROATE, DE BOI. ACI UNDE AUR UDĂ (în sens de *aderă la*) BARA UNSĂ CU ZARĂ FOLOSITĂ ÎNECATĂ, NIVELEAZĂ (terasează) O ZONĂ DE CĂUTARE. LUI

The Noble Boerebista, guided by a noble lady-companion, returns, on his way, following his ox-drawn wagons. Here where gold wet the immersed bar anointed with whey he levels a search zone. To himself the god of war silently bestowed to be, at the Celt Loro, put to death. Secure at Loro's residence, he got room and board for one hundred days, here in Genukla where Loro

EL ÎNSUȘI, ZEUL RĂZBOIULUI, PE TĂCUTE, ÎI SORTEȘTE (ca) LA BOIUL (în sens de *celtul*) LORU SĂ (fie) RĂPUS. PRÂNZ ȘI ODAIE LA LORU UNA SUTĂ ZILE, PĂZIT, A FOLOSIT (în sens de *locuit*), ÎN GENUCLA, ACI UNDE, PE O MOVILĂ, LASĂ LORU UN PÂNDAR (textual, *un așezat*) CARE AL ĂLUIA (intrusului?) CAP ÎL NIMICEȘTE LA ZEUL (în sens de *sacrifică zeului*) AICI UNDE FIER SE SCOATE. PE BOIUL CARE L-APRINS, L-A INVESTIT MARELE PREOT DECENEU.

directs the guard on a hillock to take to the god the head of the one who intrudes here where iron is extracted. The Celt who caught him was empowered by the High Priest Deceneo.

Textul de pe această placă pare să se refere la ultima perioadă din viața lui Boerebista, după înlăturarea sa de la putere, ipoteză sugerată de coerența dintre sensul informațiilor de pe această placă cu cele de pe placa nr. 118, din care rezultă că Cieniu – Deceneu în atestare

clasică – i-ar fi lăsat în folosință lui Boerebista, după înlăturarea lui de la putere, libertatea și stăpânirea sa de nobil. Cum a ajuns Boerebista să-și termine zilele la Loro (Oroles?), nu reiese din text. Oricum, incitant și oarecum misterios este episodul intermediar, acela care se referă la procedeul de exploatare a aurului din râu printr-o tehnologie primitivă și, s-ar părea, absolut originală.

Din punct de vedere lexical, termenul **MONV Σ ΙΣ** cere o analiză comparativă atentă cu **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ**. Sensurile **ΣΑΡ** = apă și **ΓΑΤΟ** = poartă sunt confirmate de mai multe incidente, în texte diferite, compararea componentei comune **MON** din aceste două secvențe conducând la ideea atribuirii, în mod ipotetic, sensului de *păzit, păzită* acestei structuri, sens ce se dovedește a fi concordant în totalitatea contextelor în care apar cuvintele amintite.

Placa nr. 123

ΒΑΣΩΡΥΟ ΡΕΓΕ ΛΕΝΘΩ ΜΑΤΟ ΣΩ ΓΕΤ 2|Ο ΟΝ ΙΥΟ ΩΣΕ ΘΩΧΟ ΤΡΑΚΗΩ ΟΝ
 ΤΕΛ 3|ΑΧΥ ΕΩ ΚΥΕ Σ ΕΑΔΟ ΜΑΘΩ ΣΟ ΔΑΒΟ 4|ΔΕΤ ΡΟΓΕΥ ΣΘΡΕΩ ΧΟ Ε ΠΡΗ
 ΔΥ ΜΕΣΥΟ 5|ΕΝ VΣ Ε ΘΥ ΝΑ VΣ Ε ΠΡΩΠΙΕΘΕ ΔΩ Σ 6|ΥΝΓΗ ΔΥΝ ΚΟΣΩ ΕΣΥ ΟΝ
 ΝΥΕ ΡΙΕΠ 7|Ω ΕΥ ΚΟ ΜΑΘΩ ΣΟ ΔΑΒΩ Η ΧΥ ΝΕΡΙΕ 8|ΑΓΥΑ ΤΟ ΣΟ ΕΡΕΧΕΘΩ
 ΕΝΙ ΔΟ ΤΑΝ 9|Α ΘΥΩ ΟΝ ΒΟΝΩ ΝΙΟ ΒΑΣΩΡΥΟ ΣΟΕ 10|ΝΑΠΟΙΩ ΡΕΠ ΣΟ ΠΑΓΥ
 ΕΩ ΑΚΥ Σ 11|ΩΕ ΣΥΑ ΝΕΥ ΣΙΕΩ ΧΟΥ ΔΑ 12|Ρ ΔΑΝΗ ΕΟΑ ΡΥΔΩ ΑΚΙΝ 13|Ο ΚΥ
 ΑΛΗΕ ΑΥΟΝ ΦΥΧΙΕΟ 14|ΠΡΙΤΟΥΡΥ ΠΟΣΩ ΡΟΓ ΥΥΘΑ Μ 15|ΑΡΕΟ

În pecete, cu caractere arhaice:

⊕ (I?) Η ~ Η Ε ∞ Β ✱ ↗ [] ∞ Υ {}

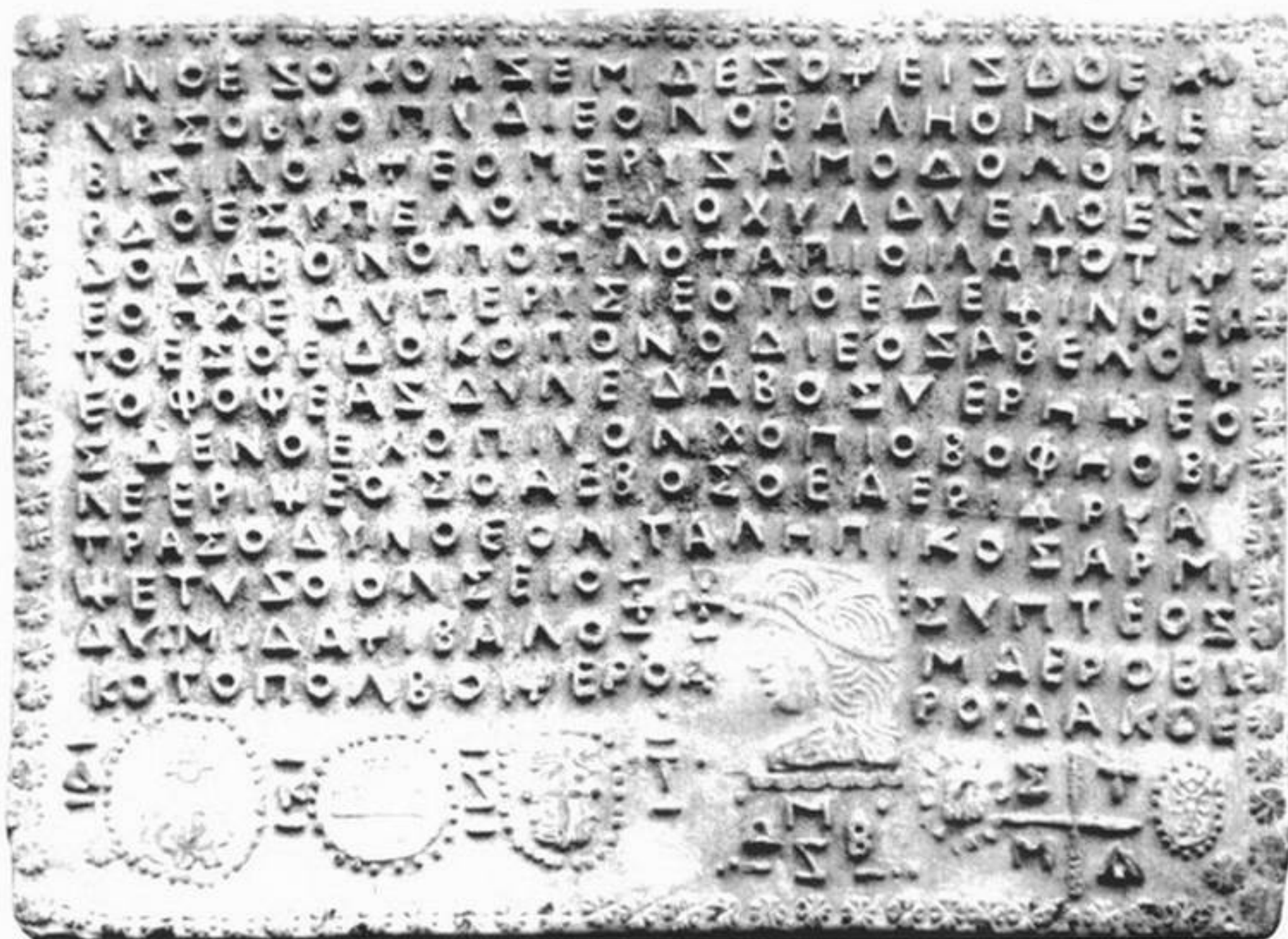
LUI BAZORIU, REGELE I-A ÎNCHIRIAT STĂPÂNIREA SA (în sens probabil de *dreptul său*) DE PAZĂ PE (asupra) ACELORA CARE AR ÎNDRĂZNI SĂ IA DRUMUL ÎN ȚEL (ca țintă). ACUM, ȚĂLORA CARE ZIDESC, STĂPÂNUL, SUB ORĂȘTIE, LE-A DAT, RUGAT (fiind), STREIUL (de) ACI ȘI DINAINTE DE MIJLOC, ÎN FOLOSINȚĂ PÂNĂ ACUM, CU FOLOSUL (scopul) SĂ-I APROPIE DE SIUNGHII (Siunghidunum?) DIN CAUZA PĂSCUTULUI ÎN (pe) NOI RÂPE CU EL CA STĂPÂN, SUB ORĂȘTIA LOR (a Țălora). ACI DĂ DREPT LA APA TOATĂ, SĂ AJUNGĂ FIECĂRUIA DE UN TĂU (de) ARGĂSIT, ÎN LOCUINȚĂ NOUĂ. BAZORIU ȘUIE ÎNAPOI (prin spate?) RÂPA (ca) SĂ-I PLĂTEASCĂ PE EI. ACU ȘUIE LA A SA NOUĂ AȘEZARE ACEIA CARE ÎN DAR DANII ADUC RUDEI LOR, ACI UNDE CU USTUROI COMESTIBIL (probabil “usturoi de cultură”, în contrast cu usturoiul sălbatec) ÎMPĂNEAZĂ FRIPTURI PUSE PE JĂRATEC (textual, *rug*) LA MARE IUȚEALĂ.

The king hires grants to Bazorio the right to watch those who would challenge (dare to take?) the toll road as a target. Now the lord gives to those who build in stone, at their request, the Streo stream from here, especially the middle one, usually used until now. Being the landlord, he does so aiming to draw them near Siungi for grazing rights in new ravines sited under their small Commonalty. Here, he assigns the whole stream to be sufficient for anyone for a tanning tarn in a new home. Bazorio climbs back up the ravine to pay them. Now the ones who bring offerings to their relative are climbing to his new settlement where roasts, stowed with edible garlic, are quickly grilled on embers.

În pecete, în caractere preclasice: TIMSMER – descifrarea fiind incertă în privința i-ului presupus inclus, grafic, în |m| – cu semnificație necunoscută, urmat de Bazoriu, presupus nume de căpetenie getă.

Textul acesta pare să fie actul de întemeiere, cu relatarea festivității inaugurale, fie a cetății de la Piatra Roșie, fie a aceleia de la Bănița, ipoteză bazată pe faptul că ambele se află în vecinătatea apei Streiului, nume menționat în text. Referirea la paza drumului sau a drumurilor, ar indica, cu mai mare probabilitate, Cetatea Bănița. În schimb, referirea la păscutul vitelor și la acordarea unui privilegiu de folosire a apei Streiului acelor care au zidit *noua așezare* – asta însemnând, foarte probabil, o cetate permanent-locuibilă, cum a fost Piatra Roșie și cum mai greu este de închipuit că ar fi fost Bănița – ar indica Piatra Roșie ca localizare pentru ipotetica așezare *Siunghii*. În această ipoteză, *asumată cu un oarecare risc*, s-ar putea imagina că actuala Apă a Luncanilor era cunoscută în antichitate tot ca un Strei, “*Streiul de la Siunghii*”, în original ΣΘΡΕΩ ΣΥΝΓΗ, iar actuala localitate Streisângeorgiu, situată în vecinătatea vărsării Luncanilor în Streiul de azi, să fie reminiscența acestui ipotetic toponim get, modificat ulterior sub influența patronimicii creștine.

Textul, dacă s-ar dovedi autentic și traducerea corectă, ar constitui un document revelator în privința obiceiurilor și a sistemului de organizare socială a strămoșilor noștri. Deosebit de interesante par a fi referirile la acordarea drepturilor la păscut și la folosirea apei pentru argăsit (dreptul la adăpat fiind presupus, firește, liber).

ΝΟ ΕΣ Ο ΧΟ ΑΣ ΕΜ ΔΕΣ Ο Ψ Ε ΙΣ ΔΟ ΕΧ 2|ΝΡ ΣΟ ΒΥΟ ΠΝ ΔΙΕΟ ΝΟΒΑΛΗΟ
 ΜΟΑΕ 3|ΒΙΣ ΙΝΟ Α Ψ ΕΟ ΜΕΡΥ Σ Α ΜΟ ΔΟ ΛΟ ΠΑΤ 4|Ρ ΔΟΕ ΣΝΠ ΕΛΟ Ψ Ε
 ΛΟΧΥΛ ΔΝ ΕΛΟ Ε ΣΗ 5|ΔΟ ΔΑΒΟ ΝΠΟΗ ΝΟΤΑ ΠΙ ΟΙΛΑ ΤΟΤΙ Ψ 6|ΕΟΗ ΧΕ ΔΝΠΕ
 ΡΥΣΙΕΟ ΠΟΕ ΔΕ Ψ ΙΝΟ ΕΑ 7|ΤΟΕ Σ ΟΕ ΔΟ ΚΟΠΟΝΟ ΔΙΕΟ Σ ΑΒΕΛΟ Ψ 8|Ε Ο
 ΦΟ ΦΕΑΣ ΔΝ ΝΕ ΔΑΒΟ Σ Ν ΕΡΗ Ψ Ε Ο 9|Σ ΔΕ ΝΟΕ ΧΟΠΙΝ ΟΝ ΧΟΠΙΟ ΒΟ ΦΗΟ
 ΒΥ 10|ΝΕ ΕΡΙ Ψ Ε ΟΣΟ ΑΕΒΟ ΣΟΕΑ ΕΡΙ Ψ ΡΥΑ 11|ΤΡΑΣΟ ΔΥ ΝΟΕ ΟΝ ΤΑΛΠΙΚΟ
 ΣΑΡΜΙ 12|Ψ ΙΕΤΥ Σ Ο ΟΝ ΣΕΙΟ ΣΝΠΤΕΟΣ 13s|ΔΝ : Μ. ΔΑ Ψ ΙΒΑΛΟ 14s|– ΚΟΤΟΠΟΛ
 ΒΟΙ Ψ ΕΡΟ ··· 13d|ΜΑΕΡΟ ΒΥ 14d|ΡΟ : ΔΑΚΟΕ

NU EXISTĂ AICI ASEMENEA DARURI
 CE SUNT (ce ar fi) DE CĂDERE (destul de
 prețioase) SĂ CUMPERE PE ZEUL
 NOBILILOR. MUIEREA LUI VEZINA
 ACOLO (poate aici?) MERSE SĂ MAI DEA
 MOȘTENITORULUI DE E SUB EL
 ÎNSUȘI JIUL, ÎN LOCUL DE UNDE EL
 ÎNSUȘI ESTE (de baștină?), ȘI DĂ ÎNAPOI

One cannot find here presents appropriate to
 buy (bribe?) the god of the nobles. Vezina's
 woman proceeds there to give back to the
 heir – a native himself of the Jiu country –
 the debt due to the Commonalty for all the
 huge pots of wheat which were eaten by those
 in Kopono. The God of War was adopted by
 us from the Commonalty. That raises new

ORĂȘTIEI NOTA (în sens de *datoria*) PE ALEA TOATE CELE (multe) CE, DUPĂ RĂSCOALĂ, OALE MARI (chiupuri) DE GRÂU MÂNCATE AU FOST DE CĂPÂLNA. ZEUL RĂZBOIULUI DE PE JIU A FOST FĂCUT DE NOI ORĂȘTEAN. RIDICĂ OS (în sens probabil de *motiv*) DE SPERANȚE NOI, ÎN SPERANȚA (că) FIII VOȘTRI BUNI SE VOR RIDICA ȘI EI. ÎN FAPT (în veci?) RIDICAT (slăvit) SĂ FIE. ÎNSCĂUNAREA DIN NOU ÎN VÂRFUL ÎNALT AL SARMISEGETUZEI, PESTE SUPUȘII SĂI, A : S(tăpânitorului) DECEBAL – MARE PREOT AL BOICERILOR •÷• MARI ÎNMORMÂNȚAȚI AI : DACILOR.

hopes that your good sons will also be strengthened. Let us hope he will always be exalted. At Sarmigetouza on the Hill, Decebal is again confirmed as lord over his subjects by the Boicero's High Priest and the blessing of the Dacians' great ancestors.

Traducerea textului ridică dificultăți esențiale, motiv pentru care ea este redată “mot à mot”. Textul pare să se refere la o răzmeriță a căpâlnenilor împotriva autorității Sarmisegetuzei, probabil în timpul stăpânirii de început a lui Decebal – poate o răsturnare de moment a lui Decebal de către Vezina, acesta din urmă fiind stăpânul Căpâlnei – dacă deslușirea sensului din text este cea bună.

Textul, mult mai greu de tălmăcit decât altele, pare să relateze despre intervenția soției lui Vezina pe lângă *zeul nobililor*, foarte probabil Decebal, privind plata către orăștie a unei despăgubiri pentru daunele provocate de cei din Căpâlna în timpul răscoalei.

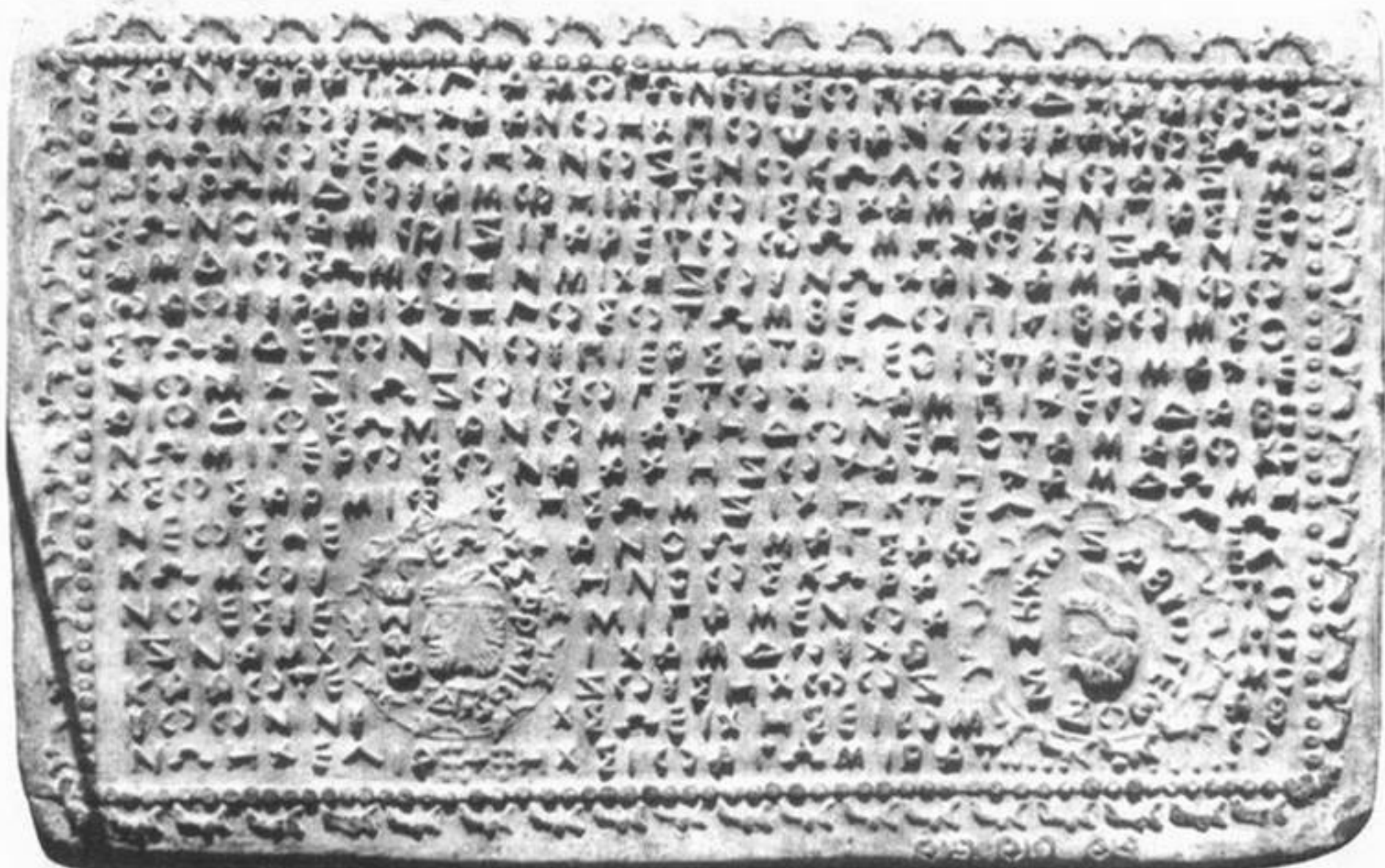
Sfârșitul textului rămâne, în parte, nelămurit. Nu se distinge clar care era relația, în acel moment, dintre Decebal și funcția de mare preot, și nici rostul menționării a “marilor înmormântați” ai dacilor.

Se mai observă că Decebal pare să fi fost dac de pe Jiu, Vezina fiind exponentul unor interese sau al dorinței de supremație a băștinașilor din regiunea Sarmisegetuzei de Munte.

Placa nr. 125

Placa (p. 142) prezintă un text ușor de citit, dar cu un sens ce nu poate fi stabilit prin aplicarea sistemului de deciptare adoptat în prezentul studiu. Frecvența mare a caracterului X în acest text, cu presupusa valoare |h|, indicată de toate textele deciptate până aici, sugerează că mesajul de pe această placă ar putea fi exprimat în alt idiom decât cel presupus deslușit de pe alte plăci.

Cele două peceti introduse în câmpul textului sunt asemănătoare cu unele existente pe alte plăci, textul lor fiind ușor de citit: ΒΑΣΕΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙ(O?) și Μ. ΣΗΧΤΟ Σ ΑΒΥΟ ΓΕΘΟ, sensul lor rămânând însă neclar.

Placa nr. 126

ΒΑΣΤΑΡΝΥ ΩΕΝΗ ΝΥ ΔΥ ΒΗΘ Α 2|ΣΥ ΤΙΣΕΩ ΤΕΠΙΒΕ ΣΟ ΕΚΥΟ Δ 3|ΑΒΟ ΜΑΧΕ
 Α ΝΩΠΙΟΕ ΚΑΥΟ ΣΟ 4|ΜΑΥΡΕ ΒΕΡΟ ΡΥΩΜΥΟΝΥ ΣΩ ΩΝΣΟΝΤΙ 5|Ω ΔΑΒΩ Ψ ΕΤΟ
 ΔΑΚΗ ΔΕΡΩΑ Σ ΑΒΕΛΩ ΛΟΕ 6|ΒΩΕΡΥΒΕΣΤΟ ΒΑΣΤΑΡΝ ΡΥΩΜΥΟΝΟ ΡΥΩ 7|ΝΙΡΕΩ
 ΣΩ ΩΝ ΤΕ Σ ΙΕΟ ΛΩ Ψ ΕΝΥΧΛΩ ΒΩΕ 8|ΡΩΒΥΣΤΩ ΤΡΗΠΑΛΕΤΟ ΑΡΜΟ ΣΟ ΩΝ
 9|ΔΩΕ ΤΟ ΠΕΡ Ψ Υ ΛΩ ΔΥΣΥ Ε ΠΥΡ Ψ ΕΔ 10|ΩΕ ΣΩΝΤΩ ΛΟ ΡΥΣΩ Α Ψ ΥΝΩ ΑΥΩ
 11|ΝΩΣΕΤΡΥΩ ΝΟΒΑΛΥΩ ΔΑΒΩ Ψ 12|ΕΤΩ ΩΝ Ψ Ε ΡΥΣΥΩ ΔΕ Ψ ΙΝΟ Τ 13|VETI E
 ΠΗΡ Ψ ΛΟ ΝΟΕ ΑΣΟΝΔΙ ΜΟ 14|ΣΩΠΥ Ο Ψ ΙΕ Α Ψ ΥΕΟ ΟΝ ΠΟΣΙΡ 15|Ε ΑΩ ΝΩΣΕΤΡΙΩ
 † ~ ✱ ~ () † ✱ † ~ () Β () Ε ~ () Β † ~ † () () □ Τ - Π - Ψ Ε □ ~ † Χ ?

BASTARNII VIN DIN NOU DE PE CALEA
 ASIEI, PE TISA, BĂTÂND CU PALMA
 (biciuind?) AI LOR CAI. ORĂȘTENII DAU
 ÎNAPOI. CAIUS, SUB MAJORĂ PAZĂ RO-
 MANĂ, SE ÎNSOȚEȘTE (aliază?) CU GEȚII
 ORĂȘTENI. DACII DECLARĂ (sau des-
 fășoară) RĂZBOI LUI BOEREBISTA.
 BASTARNII CU ROMANII SE REUNESC,
 SUB UN(u) TEZEU, LA GENUCLA.
 BOEREBISTA TRANSPORTĂ CU TRI-
 VÂSLE ARMELE SALE ÎN DOUĂ (rânduri)

On Asian paths, along the Tisza River, the
 Bastarns come again whipping their horses.
 The Commonalty's men back away. Caius,
 under heavy Roman guard, merges with the
 Getae of the Commonalty. The Dacians de-
 clare war on Boerebista. The Bastarns, un-
 der one Tezieo, meet the Romans at Genukla.
 Boerebista carries his weapons – in two
 rounds to succeed in crossing by triremes –
 and advances on the way to Ruso, where our
 nobles from the Getae Commonalty are still

CA SĂ STRĂPUNGĂ LA DUS (“să reușească să le ducă”) ȘI PORNEȘTE PE DRUM (sau potecă) LA RUSO, AICI UNDE AI NOȘTRI NOBILI GEȚI ORĂȘTENI ÎNCĂ REVOLTAȚI (sunt) DE GRĂUL TĂIAT (sau *omorât*) ȘI STRĂPUNGE LA UN NOU ASALT. MAI SUPUNE ACIA PE ACEIA ÎN (din) STĂPÂNIRILE ALOR NOȘTRI.

În caractere preclasice:

ÎMPUTERNICIREA (“încăunarea”) STĂPÂNITORULUI BOEREBISTA ÎN V(ârful) Î(nalt) AL GENUCLEI.

in revolt because of the wheat's destruction. In a further assault, he breaks through. He also subdues the ones found here on our possessions.

Lord Boerebista's confirmation on Genukla Hilltop.

Textul prezintă dificultăți de traducere, sensul lui fiind discutabil. În cazul în care traducerea ar fi adecvată, el ar oferi informații interesante în legătură cu geții, dacii, bastarnii și romanii implicați într-unul din conflictele lui Burebista pentru stăpânirea malului drept al Istrului inferior.

Ipoteticul toponim *Ruso*, desprins din text, rămâne subiect de cercetare și investigare a originii acestui nume.

Partea finală a textului, cea înscrisă cu caractere preclasice, pare să se refere la chipurile din partea mediană a plăcii reprezentând, sus, probabil pe Boerebista văzut din față și cu căciula rituală cu formă de bovideu pe jumătate ridicat și jos o căpetenie purtând pe cap ceva neobișnuit, aparent blana unui animal – miel sau lup – jupuit cu cap cu tot și aparent crestată la gât și piept doar atât cât să permită trecerea peste capul aceluia care o poartă, lăsându-i astfel doar fața liberă. Din context s-ar putea deduce că ar fi chipul unei căpetenii bastarne sau dace.

De remarcat, jos, în stânga, scutul în formă de octogon alungit, care susține flamura cu cap de bovideu, emblema geților *sarmigietuzeni*, iar în dreapta, scutul oval, cu emblema dragonului dacic deasupra, emblemă ce pare să fi fost proprie, conform textelor studiate, acelor daci care populau cu precădere teritoriile de pe Jiul de sus și din câmpie.

Sensul textului pare să fie relatarea unei victorii a lui Boerebista, ajutat pe semne de romani și de bastarni, asupra dacilor. O luptă având ca țel stăpânirea unor teritorii istro-pontice din regiunea Genuclei.

Placa nr. 127

ΛΥΚΩ ΔΕ ΝΟΧΘΩ Ε ΔΕ ΡΥΜΥ ΑΝΟΥ ΗΔΕ ΑΥΧ ΠΥ 2|ΡΧΕΔΩΕ ΩΝ ΝΥΡΕΤΕ ΦΟΥ
 ΩΝ ΚΟΠΟΝΩ ΥΕΛ ΙΑΥ 3|ΔΕ VΝΔΩ ΜΑΘΕΩ ΣΟ ΒΑ Σ ΩΡΙΩ ΥΣΗΕ ΜΑΤΕΩ Σ 4|Ο
 Σ ΙΕΑΔΩ ΔΑΒΟ ΦΕΚΟΥΩ ΕΝΑΛΙΘΩ Ε ΠΟΕ ΤΩ 5|ΡΥ ΒΗΕΘΩ ΑΧΙΝΩ ΕΣΥΟΥ ΟΝ
 ΝΥΒΟΙ ΣΟΤ Α ΜΑΡΙ 6|ΟΕ ΘΡΑΚΩ ΔΑΒΩ ΓΕΤΟ ΔΕΝΩΕ ΡΕΠΟ ΠΑΔΥΕΑ 7|Ε ΤΑΘ
 ΩΛΥ ΟΥΝΓΙΩ ΣΟ ΔΕΝΩΥ ΣΗ ΜΟΑΛΩΕΟΥ 8|ΡΩΘΟ ΒΙΣΩΕ VΧΗΡΟ ΕΛΟΥΑ ΧΗΩΤΑ
 ΜΑΡ 9|Ο ΜΑΘΩ Σ ΙΕΑΔΟ ΔΑΒΟ ΓΕΤΟ ΟΝ ΜΕΣΟ

ASTRUL LUMINOS DE NOAPTE ȘI DE TIMP (perioadă) DE IDE (i.e. mijloc) DE AN MARE AJUTĂ SĂ PURCEADĂ ÎN STRÂNGEREA FÂNULUI ÎN CĂPÂLNA. EL IA DE UNDE, ÎN STĂPÂNIREA SA, BAZORIU OBIȘNUIA (să ia), DIN STĂPÂNIRILE DE SUB ZIDURILE PE CARE ORĂȘTIA LE-A FĂCUT ÎNALTE, ȘI DINAPOI DE TURNUL VITELOR, ACI UNDE MARI PAJIȘTI PE NOUL SCOC AL MARELUI DRUM DE PAZĂ A ORĂȘTIEI SE DESFĂȘOARĂ PRIN RÂPELE PĂDURII ȘI TOT ȚLA AJUNGE SĂ DESFĂȘOARE ȘI MARI, MOI (*largi*) ROTIRI (*curbe*) ÎNȘURUBATE (textual *agățate*) DE IEȘIREA ACELOR SEMEȚE ZIDURI (sau zidiri) ALE MARELUI STĂPÂN DIN MIEZUL PAZEI ORĂȘTIEI.

The bright night star aster, the one specific to the middle of the year, supports the gathering and storing of hay in Kopono. He takes from where Bazorio in his possessions used to take, that is, from the properties under the high walls built up by the Commonalty, and also from behind the cattle's tower, where large pastures unfold between the forest's ravines, along the new ditch of the Commonalty's big watch road which unfurls itself in large and soft bends hooked to the exit from those haughty walls, the lord's inner stronghold of the Commonalty.

În tălmăcirea adoptată, textul pare să relateze un fapt care azi poate părea minor, dar care, în antichitate, avea importanța lui deoarece era determinant în relațiile de stăpânire a cetăților, prin asigurarea sistemului de apărare a "orăștiei". Este vorba de aprovizionarea cetăților cu rezerve de fân. Numele "vasalului" lui Bazorio chemat să gospodărească domeniul Căpâlni este, probabil, înscris cu caractere arhaice printre figuri sau în pecetea centrală, text neinteligibil în momentul de față.

Extrem de interesante ar fi, în cazul în care textul s-ar dovedi autentic, referirile la *drumul de pază al orăștiei* – un drum care ar fi legat Căpâlna de Sarmisegetuza Regia (vezi și placa nr. 21) – și la *semețele zidiri*, desigur cele ale Sarmisegetuzei Regia, aflate în mijlocul sistemului de apărare a orăștiei. Aceste mențiuni ar confirma faptul că cetățile din Munții Sebeșului au fost concepute, de la început și cu bună știință, ca un *sistem unitar* de apărare a unei comunități sociale specifice. Un fapt care, acum, este doar sugerat de interpretarea vestigiilor arheologice din acea regiune. În scopul verificării indiciilor oferite de textul astfel decriptat, ar fi interesant de cercetat dacă vestigiile drumului antic, menționat în text, mai sunt detectabile azi.

Placa nr. 128

BEPEΣTO ΛΩE BOEPΩBYCTO ΛΩ APMOΣΩ ≡ Δ : Ψ : 2|KATEΛEYΩ ΔABΩ Ψ ETO
 NEH YΣEAE A TPESΩ MO 3|Σ IAEΩ POΣΩTPY BOAIΩ ΣYTO PIΩ ΔIME E ΔY O
 T 4|VAY MIΩPYE OTV ΠΩMV ΛOE XAYΩ PYEOΔΩ EΣ 5|OE ΛVBYΩ MVEΣ I
 Ψ EO NVEΩ Σ I MAPOZY E ΠV 6|ΣEPET ΩXYO PYΩMYONV ΣO ΩN AΔOBEPEO
 Δ 7|EΨ ΣY ENΔYOΣΩ NOBAΛΩ ΣYPO ΣΩ TPYBO ΣΩΦ 8|TAVO NΩΠO AECTΩ
 Σ YEOI NYE ΠATY EVA AXI 9|ΦATY ΣΩ A++PVΔYΩ KV ENVE TETVΠ † YO 10| † E
 A ΦETΩ 11|VYO ΠAΣΩ

Legată de figura călărețului:

12| H X H Y { } 12| O

Jos, în cartușul adâncit în chenar:

() □ ~ ~ H U H E H ~ / ()

PORUNCA LUI BOEREBISTA LA
 ÎNARMARE = O(răștia) G(eților)
 CASTELANI AI ORĂȘTIEI GETE! NOI
 OBIȘNUIAM A TRAGE, ÎN ZILELE MARI
 (sau, poate, *de mai*), RĂZOR (hotar?) CU
 BOI ÎMPODOBIȚI CU RÂURI (*panglici*)
 DIN DIMIE ȘI DE A TULNICI MIOARELE
 ÎN JURUL POMULUI LUI CAIUS, CARE
 ROD ESTE AL IUBIRII MUZELOR
 CÂMPIEI. ÎN ZIUA NOASTRĂ, PE
 MUREȘ ȘI PE SIRET OCHIUL ROMANU-
 LUI, SUB O ADEVĂRATĂ DEGHIZARE
 LUATĂ ÎN SPATE DE UN NOBIL SUR (sau
sire, domnitor?), SE AFLĂ ASCUNS (sau
 la pândă), LA APUS, ÎN ACESTE ZILE, PE
 ALE NOASTRE CĂRARI. EL PE LOC
 FĂCUTU-S-A RUDĂ CU VREUN CĂPOS
 CARE A FĂCUT AL ȂLUIA PAS.

Boerebista's order to the Commonalty's
 Getae to watch well-armed.

Castle Nobles from the Getae Commonalty!
 Our custom was to plough, some day in May,
 a furrow cut by oxen dressed with
 embroidered ribbons of thick woven wool
 and to induce, by playing the pipes, nice little
 lambs to gambol around Caius' tree, the fruit
 of the muses-of-the-fields' love. Yet, today,
 on the Marisus River and on the Seret, the
 Roman eye under a genuine disguise
 undertaken by a grey noble is nowadays
 hiding on our sundown paths. He right away
 made himself the next of kin of a blockhead
 who took the same step.

În caractere preclasice, peste imaginea cavalerului și sub cal: MARELE STĂPÂN al O(răștiei) iar în cartușul adâncit în chenar: ÎN SRMIGIETUZA. A se observa lipsa literei A în *S(a)rmigietuza*, evidentă eroare de scriere.

Textul astfel revelat se oferă ca un surprinzător rechizitoriu împotriva unor nobili geți sau daci care s-ar fi aliat cu una din facțiunile romane rivale, în timpul războiului civil dintre Pompei și Caesar, foarte probabil cu cea a lui Caesar. Prin aceasta însă se împotriveau lui Boerebista, despre care se crede că intenționa să-l sprijine pe Pompei (cf. [20], p. 262-265 și placa nr. 129).

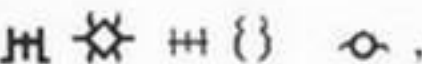
Foarte interesantă este figurarea armatei geto-dace. În stânga, un șir de oșteni înarmați cu scuturi rotunde, ornate, și cu buzdugane în poziție "la picior". Oștenii din acest grup poartă căciulile dacice clasice și țin un drapel cu emblema capului de bovid. În dreapta, un dublu șir de oșteni, înarmați cu sulite și cu scuturi rotunde, care poartă, și ei, căciuli dacice și au deasupra lor stindardul în formă de balaur, dar și un drapel cu o emblemă foarte clară, însă cu semnificație necunoscută. Diferența aceasta figurativ-precisă între geții orășteni și daci, fiecare cu armele și drapelele specifice, este extrem de interesantă și pare să confirme existența, pe vremea lui Boerebista, a unei conduceri de stat centralizate, localizată în Sarmisegetuza de Munte, dar acționând asupra unor triburi puternice, bine diferențiate.

Poate că nu este fără semnificație și asemănarea între obiceiul semnalat la începutul textului și tradiția "Boului Înstruțat" și a tragerii brazdei protectoare – ambele în uz sătesc și azi [99 a], p. 22.

Placa nr. 129

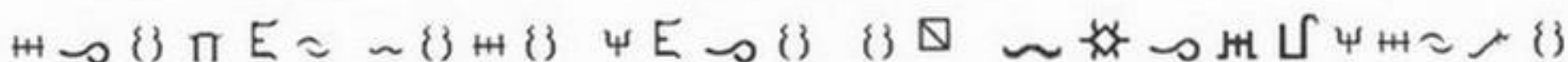

ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ ΠΥΡ Ψ ΕΔΩ ΟΝ ΣΩΝΤΟ ΡΥ 2|ΩΜΙΩΝΝΥ ΣΟΕ Ψ ΗΕ ΝΥ ΒΙΩΣΟ ΟΝ
 ΜΕΣΥΩ ΣΥΠΠ 3|ΤΩΕ ΜΑΥΕΡΩ ΛΩ ΚΟΛΩ ΡΕ Ψ ΕΤΩ ΥΣΤΡΗΟ ΣΟ 4|Ψ Ι ΡΑΠΤΩ
 ΩΝΔΕΟ ΤΡΙΠΑΛΕΛΕ ΛΩ ΜΟΡΩ ΕΣΟ 5|Α Ψ Ι ΝΩΑΙΩ ΝΟΣΕΤΡΩ ΝΩΒΑΛΕΩ ΔΑΒΩ
 Ψ ΕΤΟ 6|ΤΩΕ Ψ ΤΡΙΠΑΛΕΛΕ ΡΥΟΜΥΩΝΝΥ ΣΩ ΣΟΝΠΑΤΩ 7|ΤΡΑΣΩ ΜΑΤΟ
 ΒΩΕΡΩΒΥΣΤΕΩ .Χ. ΔΑΠΥΕ Ψ ΕΩ. 8|Χ. ΟΡΩΛΙΩ -Χ- Σ ΥΡΑΣΩ -Χ- ΤΥΕΡΩ •••
 9|Χ• Σ ΑΠΥΩ -Χ-ΚΩΡΜΥΟ +++ 10|-Χ-Ψ ΕΥ Σ Ω -Χ-ΜΑΝΥΣΩ 11|-Χ-ΒΕΡΣΩΕ -Χ-ΔΩΓ
 12|ΥΕ -Χ-ΚΑΡΠΩΔΩ 13|-Χ-ΠΑΡΥΩΩ 14|-Χ-ΜΩΝΤ 15|ΥΕΩ -Χ-ΤΥΡΩΕΣΟ -Χ-ΠΕΛΥΕ

Asociață figurii călărețului, înscrisura: ,

iar pe soclul statuii: .

Jos, în dreapta:

BOEREBISTA PORNEȘTE ÎN URMĂRI-
 REA ALIAȚILOR ROMANI, DIN NOU
 SUPĂRAȚI, ÎN MIJLOCUL MAI MARI-
 LOR SUPUȘILOR (săi), LA TRECĂ-
 TOAREA ÎNDEPĂRTATĂ (sau *largă*). (La)
 SĂLCILE ISTRULUI ÎI AJUNGE, ACOLO
 UNDE TRIVĂSLE LA CHEI SE AFLĂ.
 ACI, NOUĂ DINTRE NOBILII NOȘTRI
 GEȚI ORĂȘTENI TOCMESC (*pregătesc*
 sau, în termeni marinărești *armează*)
 TRIVĂSLELE. ROMANII S-AU MUIAT.
 ÎL ÎMPUTERNICESC (poate *susțin*)
 STĂPÂNITOR PE BOEREBISTA:
 H(i)liarhul) DAPIEGI, H. OROLES, H.
 ZURASE, H. TUERU, H. ZAPIU, H.
 CORMIU, H. GEIUZO, H. MANIUSO, H.
 BERSOE, H. DOGUE, H. CARPODU, H.
 PARIUOSO, H. MONTUEO, H. TUROESO,
 H. PELUE.

Cavalerul este redat cu caractere pre-
 clasice prin: N(obilul) STĂPÂNITOR al
 O(răștiei).

În dreapta jos: TRUPELE AU FO-
 LOSIT TOT ECHIPAMENTUL DIN
 SARMISEGETUZA.

Boerebista, among his most important
 subjects, proceeds towards the far away pass
 on the track of the Roman allies who are
 again angry. He rejoins them later at the
 Ister's willow trees, where the triremes are
 waiting at the quay. Here, nine noble Getae
 from our Commonalty work to equip the
 triremes. The Romans have softened. They
 confirm Boerebista as leader.

The text continues with a list of chieftain's
 names.

In the down-right corner: The troops used
 all the gear in Sarmigetouza.

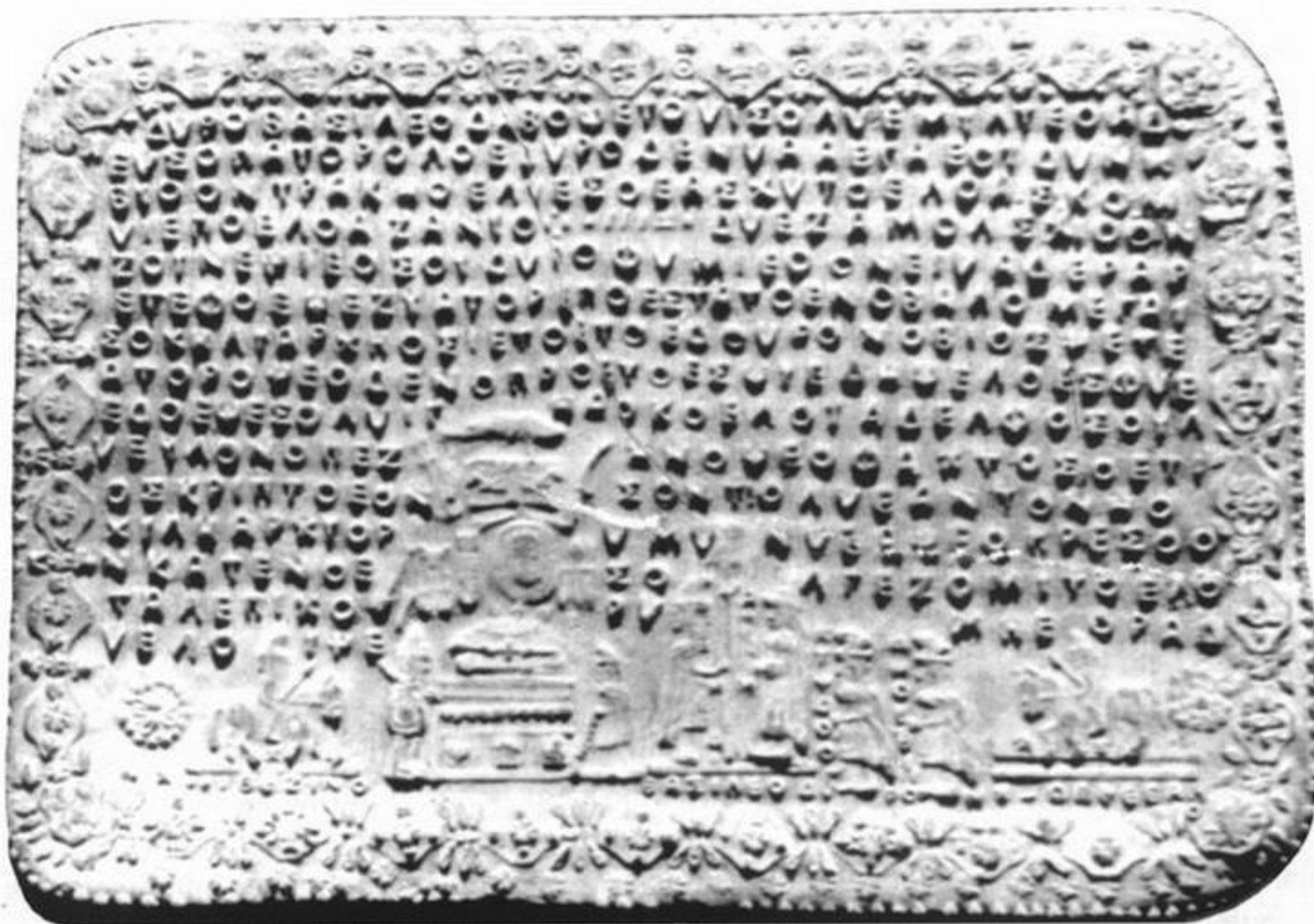
Pe soclul statuii se află litera preclasică Z, posibilă invocare a lui Zamolxis.

Textul pare să descrie evenimente legate de încheierea unei înțelegeri între Boerebista
 și un număr de partizani ai lui cu reprezentanții unei facțiuni romane – fără îndoială cea a lui
 Cneius Pompeius, deoarece faptul este atestat în izvoarele clasice ([4], [34] rândurile 30-35
 și vezi și placa nr. 128). Textul tălmăcit ca mai sus ar confirma faptul că discuțiile preliminare

s-ar fi purtat undeva în interiorul arcului carpatic, încheierea înțelegerii făcându-se, probabil, pe malul drept al Istrului, poate pe teritoriul roman.

Textul, autentic sau plăsmuit, nominalizează hiliarhii geți care îl împuternicesc pe Boerebista să sprijine – eventual și militar – facțiunea romană cu care se aliase, cea a lui Pompei [20] (vezi și placa nr. 128). Această alianță, sau înțelegere, care s-a dovedit până la urmă defavorabilă geto-dacilor, e probabil să fi fost motivul înlăturării lui Boerebista de la putere după imprevizibila înfrângere a lui Pompei de către Caesar [4].

Placa nr. 130

ΔΥΡΟ ΒΑΣΙΛΕΟ ΔΑΒΟΨ ΕΤΟΝΙ ΣΟΛΒΕ ΜΥΛΤΕΟ ΑΔ 2|ΕΥΣΟ ΠΑΤΟΡ ΟΛΟΕ
 ΔΥΡΟ ΔΕ ΝΥΑ ΑΕΠΑ ΒΟΥΔΥΝΧ 3|ΒΥΟ ΟΝ ΤΡΑΚΗΟ ΕΛΒΕ ΣΟΕΑ ΣΧΥΤΟΕ ΛΟ
 ΑΣΚΟ Μ 4|ΥΥΕ ΠΟ ΕΛΟΑ Σ ΑΝΙΟ •• - /// = • ΔΥΕ Σ ΑΜΟΛΣΧΟ ΟΝ 5|ΣΟΥ ΝΕ Ψ Ι
 ΒΟΣΟΥ ΔΥΙΟ ΦΥΜΙΕΟ ΟΝ ΕΙΥ ΑΔΕΡΑΡ 6|ΕΤΕ ΦΟΕ Ψ ΕΣ ΥΑ ΤΟΡΣ? Ο |ΟΕ
 ΣΤΑΤΟΕ ΝΟΒΑΛΟ ΜΕΓΑΙ 7|ΣΟ ΧΗΛΥΑΡΧΗΟ ΣΙΕΤΟ ΣΤΟ Ε ΔΟΥΟ ΟΝΟ ΒΙΟΣ
 Ψ ΕΤΕ 8|Α ΤΟΡΟ Ψ ΕΟ ΔΕ ΝΟΠΟ ΟΕΤΟΕΣ Ψ ΥΕΔΗΨ Ε ΛΟΕΣ ΦΥΕ 9|Ε ΔΟΕ Ψ ΕΣ
 ΟΛΥΙ ΓΙΑΟΚΟ ΕΛΟΥΑ ΔΕΛ ΦΟ ΣΟΥ Λ 10|ΥΕΥ ΛΟ ΝΟΠΕ ΖΗΝΟ Ψ ΕΟ ΦΑΧΤΟ
 ΣΟΕ ΤΡ 11|Ο ΣΚΡΙΠΤΟ Ε ΟΝΣΟΝΤΟ ΔΥΕ ΑΝΤΟΝΗΟ ΧΥΛΑΡΧΥΟ ΡΥΜΥΝΥ Ε
 Α Ψ ΕΟ ΠΡΕΣΟ Ο 12|Ν ΚΑΤΕΝΟΕ ΣΟΑ ΓΕΖΟΜΙΤΟΕ ΛΟ 13|ΤΑΛΕΠΙΧΟ ΡΥΜΗΕΟ
 ΡΑΔ 14|ΥΕ ΛΟ ΥΥ Ψ Ε Ν Χ ||| ΒΕΖΙΝΟ ΒΑΣΙΛΕΟ ΔΥΡΟ Ν * - ΔΕ Ψ ΕΒΑΛΟ

PUTERNICULUI DOMNITOR AL GEȚILOR ORĂȘTENI SOLUL MIULTEU I-A ADUS PATRU OALE DIN AUR, DE APĂ NOUĂ. CUMPĂRATE LA BOIDUNUM, ÎN DRUM, ELE AU FOST DECORATE LA CEREREA NEVESTEI PE AL EI GUST. DE DOUĂ ORI ZAMOLXIS, ÎN A SA ÎNECĂCIOASĂ MARE MÂNIE, DOUĂ FUMURI PE EI A LIPIT. A FOST AȘEZAT SĂ ZACĂ TRUPUL NOBILULUI ÎNALT DE STAT, CEL MAI MARE (dintre) SUBHILIARHI. PREGĂTITE STAU ȘI DOUĂ, GRELE (gestante?) VII CIUTE, LA TURNUL CEL DE APUS, GATA DE SACRIFICIU. SPĂLATE AU FOST ȘI DOUĂ GÂȘTE. ȂLUI GHIAOCO, ȂLUIA DE FU EL ÎNSUȘI LUAT, LA APUS, DE ZȂNELE REGELUI (sau domniei), FȂCUTE (sau *strânse*?) SUNT TREI SCRISORI ȘI TRIMISE LUI ANTONIU, GENERALUL. PRO-ROMANII ȘI ACEIA PRINȘI ÎN LANȚURI AU FOST LUAȚI (cu forța) LA VȂRFUL ÎNALT PE CARE ȘERBII (robii?) ÎL TERASEAZȂ LA IUȚEALȂ.

Sub figurile de cȂlȂreȚi: în stȂnga, N(obilul) H(iliarh) VEZINA, iar în dreapta, DOMNITORUL, PUTERNICUL N(obil) – DECEBAL.

To the powerful king of the Getae Community, Miulteo's emissary has brought four golden bowls for "new" water. Bought at Boidunum they were decorated on the way at the wife's request and according to her taste. Twice Zamolxis, in his overpowering wrath, dispatched two veils of smoke on them. The corpse of the high-ranking noble, the most important among the deputy military chiefs, was put to lie down. Two living heavy female deer are also held in reserve at the sundown tower, ready for sacrifice. Two geese have also been washed. Three letters are made to Ghiaoko, the one that was taken to the west by the king's fairy, and are so sent to Antonio, the military commander. Those friendly to the Romans and those bound with chains are taken to the hilltop where the slaves speedily level it.

Relatarea pare sȂ se refere la douȂ grupuri de evenimente distincte, despȂrțite în text la nivelul semnului • : • -///= •. Prima parte se referȂ la procurarea, printr-un sol al domnitorului, a unor vase de aur pentru "apȂ nouȂ", înțelesul antic al acestui termen fiind, probabil, fie de apȂ de bȂut sau de spȂlat pe faȚȂ, fie de apȂ ritualȂ. Vasele ar fi fost cumpȂrate într-o localitate cu nume celtic – atȂt prin tribul evocat cȂt și prin terminație, dar care nu pare sȂ fi fost atestată și/sau localizatȂ pȂnȂ acum. Dacă traducerea este corectȂ, trimisul ar fi fost instruit de soȚia domnitorului cu privire la modul de decorare a vaselor.

Referitor la pregȂtirile sacrificiale menționate în text, este interesantȂ includerea unor ciute printre animalele destinate îndeplinirii ritualului. Vestigii despre jertfe de cȂprioare sunt semnalate de A. Bolomei [9], care afirmȂ: "The discovery and excavation... have given the first glimpse of animal offerings in the Romanian Plain in the early Hallstatt (Hallstatt A). The almost complete skeleton of a roe-deer was found.", cu precizarea: "roe-deer = a small European and Asiatic deer (*capreolus capreolus*)...", cf. [106].

Semnificativ pare și faptul cȂ referirea la ritualul de sacrificiu se face prin termenul Ψ YEΔH Ψ E, atȂt de apropiat de vechiul *judet/judecatȂ*, de unde ar rezulta cȂ, la geȚi, sacrificiul ar fi avut un sens de judecatȂ divinȂ, ritualȂ, în care zeul cȂntȂrea pricina prezentatȂ și își manifesta, într-un anume fel, hotȂrȂrea.

Propoziția care relatează despre trimiterea unui sol cu trei scrisori conține părți obscure. Interpretarea acestui pasaj rămâne incertă, deoarece personajul desemnat în text prin “Antoniou, generalul” și căruia îi erau adresate scrierile menționate în text, este greu de identificat în mod convingător. Nu pare însă absurd de a corela această informație apocrifă cu relatarea lui Dio Cassius (LXVIII, 8), care relatează că lui Traian “*i-a fost adusă o ciupercă mare pe care sta scris, cu litere latine...*” (apud [105]), totodată și cu imaginea corespunzătoare de pe Columna Traiană [105], p. 32.

În sfârșit, ultima frază, în care lui **PVMHEO** i s-a atribuit, ipotetic, sensul de “șerb”, prin analogie cu vechiul cuvânt românesc *rumân* având același sens, pare să indice că șerbia, dacă nu chiar și robia, ar fi fost instituționalizată la geto-daci, dar nu la nivelul populației autohtone, ci la nivelul administrației de stat, fiind aplicată doar asupra unor prizonieri sau condamnați (cf. [29], p. 29 și 138). Aceste informații trebuie comparate cu cele din textul înscris pe placa nr. 123, referitoare la zidirea presupusei cetăți de la Piatra Roșie, informații din care pare să rezulte că modul normal de efectuare a unor lucrări mari și grele era o formă de clacă sau de servicii obligatorii, datorate pe baza unor relații destul de lax “feudale”, care însă nu par să fi avut nimic comun cu robia.

Scena figurată în partea de jos a plăcii, redând, fără îndoială, un ritual funerar, are un aspect remarcabil. În mijloc este reprezentat un catafalc – nu se distinge clar dacă în formă de rug, de sicriu pus pe pedestal sau de sarcofag – iar deasupra lui, structurat, pare a fi un trofeu cu arme. Scutul este ornat cu un chip de oștean, drapelul amplu și, în vârf, stindardul dacic în formă de balaur. În părți, sub cele două drapele dreptunghiulare, unul având capul emblematic de bovideu, celălalt asemănător, dar cu emblema indiscernabilă, sunt înfățișați, stând de pază, doi oșteni: unul cu scut rotund și, poate, buzdugan “la umăr”, celălalt cu buzduganul “la pământ”.

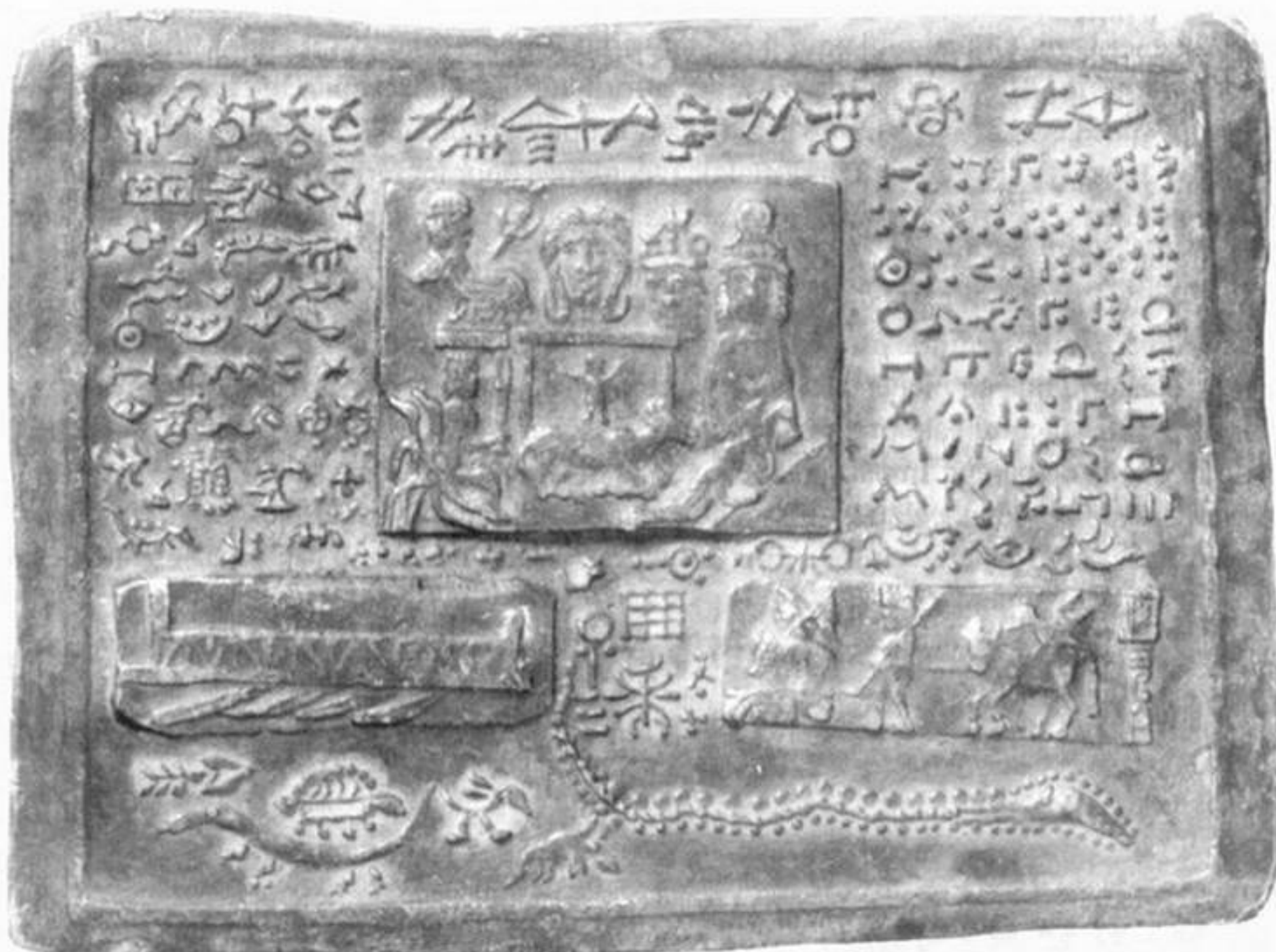
Placa nr. 130, detaliu

În cele două laterale, sunt reprezentați Vezina și Decebal, venind călare, identificați și în textul subscris figurilor.

Cei doi demnitari care sunt reprezentați față în față, în picioare, rămân neidentificați; la fel și cei doi preoți cu căciuli ornate în formă de bovideu culcat, cu toate că ei sunt nominalizați prin cele câteva litere aflate în dreptul lor.

În ansamblul ei, chiar și prin chenarul foarte elaborat, placa pare a fi o lucrare deosebit de evoluată.

Placa nr. 131

Placă dreptunghiulară de aproximativ 184 cu 142 mm, din plumb, cu suprafața acoperită de o patină densă, verde-gălbui. Pe placă sunt înregistrate șiruri de semne ce par a se grupa în mai multe texte, scrise cu caractere care diferă de la un text la altul. Sistemele de scriere folosite sunt de tip necunoscut, excepție făcând doar câteva caractere, care prezintă o oarecare asemănare cu cele preclasice sau arhaice, observabile pe alte plăci. Totuși, în partea dreaptă a plăcii se află o porțiune scrisă cu majuscule grecești clasice, din care se pot desprinde secvențele ΓΗΜΙΝΟΣ și ΜΥΣΤ..., similare cu cele înregistrate pe placa nr. 110.

Cartușul central este replica exactă a cartușului aflat pe placa nr. 110, diferența fiind dată de lipsa ornamentației cu buline a conturului. Imaginea din cartuș este comentată în cadrul analizei piesei nr. 110.

Similitudinea absolută a celor două cartușe pare a fi dovada evidentă a faptului că pentru confecționarea pieselor s-au folosit poansoane sau, mai puțin probabil, matrite.

În cartușul dreptunghiular din dreapta se distinge o secvență cu trei imagini: 1) un bovideu (în galop?) cu o pasăre mare pe spate; 2) un oștean cu sulită și coif; 3) figurat doar pe jumătate, un animal în alergare, aparent și el cu o pasăre pe spinare.

În cartușul din stânga pare să fie reprezentat un pod sprijinit pe bârne sau luntri.

La partea inferioară a plăcii, în reprezentare accentuat schematizată se distinge un grup compus dintr-o săgeată în zbor, o șopârlă, o broască țestoasă, o pasăre și un cuadruped de speță incertă și, în sfârșit, un șarpe uriaș cu cap anomal, prins într-o plasă sau cu intenția reprezentării unor mari solzi pe întregul său corp.

Figurarea șarpelui în partea de jos a plăcii, precum și forma unora dintre semnele de scriere pot sugera o eventuală înrudire peste timp cu înregistrările din manuscrisul *Rohonczi Codex* [90 A].

Piesa nr. 132, avers și revers

Piesa nr. 132 are aparență de medalie și prezintă pe avers, în relief foarte înalt, un chip de bărbat, din profil stânga, iar pe revers, în relief relativ înalt, realizat în interiorul unui oval adâncit, un chip feminin din profil dreapta. Sub acest din urmă chip, pe fondul ovalului inclus, se găsesc câteva litere, poate iscălitura indescifrabilă a făuritorului piesei.

Piesa este aproximativ rotundă, cu un diametru de 46,5-55 mm, grosimea ei maximă fiind de 9,6 mm iar masa de 108 g, cu o densitate aparentă de 8,4 g/cm³.

Din câte se știe, piesa s-a aflat în posesia unui colecționar din București, care nu i-a putut însă preciza proveniența, dar o știe dintotdeauna în colecția familiei sale.

Deosebit de straniu este aspectul decorației sub profilul înfățișat pe revers. Semnificația acestei structuri nu este evidentă. Reprezintă oare o intrare de cetate, păzită de doi oșteni cu sulite, cetate stăpânită de personajul feminin reprezentat deasupra în efigie? Sau este doar reprezentarea unui pectoral complex-decorat cu subiectul presupus mai sus, reprezentat plat, ca rabătut în profil? Sau este un guler foarte amplu brodat cu subiectul descris?

Adoptarea uneia din variante este riscantă. Cert însă este faptul că cele două caractere ϕ și ψ , observabile lângă oșteni, constituie o siglă care apare des în textele studiate. Semnificația ei, *Dabo Gieto*, cu toate că ipotetică, este concordantă cu contextul în toate numeroasele ei apariții. Ea se regăsește în foarte multe dintre textele turnate în plumb, aici prezentate. Sigla apare, în mod deosebit de semnificativ, pe aversul unei piese foarte asemănătoare cu cea de față, anume piesa nr. 112.

Asemănarea menționată mai sus nu se limitează la aspect. Ea se manifestă și în compoziția aliajelor. Analizele spectrale, efectuate doar calitativ pentru a nu deteriora piesele dovedesc o compoziție pe bază de Cu ca element majoritar, înnobilat cu Ag la nivel de procente, și cu prezența de Ni, Fe, As, Ca în proporții de ordinul 0,1%, Si, Pb, Sb, Al la nivel de 0,01-0,1%, Au, Bi \approx 0,01%, Mg 0,001-0,01%, Mn, Sn \approx 0,001% .

Numărul mare de elemente ne semnificative și larga dispersie a concentrațiilor acestora sugerează că aliajul este unul elaborat în mod artizanal, în condiții relativ primitive, și că, în mod voit, el a fost îmbogățit cu argint, fapt care dă piesei o frumoasă culoare aurie. Un aliaj cu atare compoziție nu are plauzibilitate modernă decât în ipoteza în care el ar fi fost elaborat cu bună știință în scop de falsificare, în esență, de imitație antică. Densitatea piesei, mică în comparație cu cea teoretică, este o dovadă că ea a fost obținută prin turnare în mulaj de pământ sau nisip, cu conținut însemnat de calcar.

Piesa nr. 133

Piesa se prezintă sub forma unei mici plăci dreptunghiulare, de 125,7 g masă și 8 g/cm³ densitate aparentă, cu un relief figurativ adânc pe una din fețe. Încadrat în ceea ce pare a fi o intrare de templu, reliefurile reprezintă imaginea unui straniu personaj sacerdotal sprijinit pe două toiege și purtând un veșmânt amplu pe umeri dar îngustat spre glezne. Contururile nu sunt destul de nete pentru a permite identificarea veșmântului sau a obiectului purtat pe cap.

Izbitor de expresivă este figura bovideului plasat deasupra intrării în ceea ce pare a fi un templu, dar care, tot atât de bine, ar putea fi intrarea într-un mormânt zidit sau într-o sală subterană de cult. Bovideul și "boschetele" din friză ar putea să reprezinte, în acest din urmă caz, lumea activă, violentă, de la suprafață.

Simbolurile descifrate în câmpul scutului situat deasupra intrării, în micile cartușe de la baza coloanelor și pe fondul din dreapta intrării, par să fie inscripții cu un anumit sens, neinteligibil în momentul de față.

Placa este confecționată din alamă. Analizele calitative au pus în evidență compoziția: Cu ca element majoritar, Zn 0,1-1% , Ca 0,01 -0,1% , Pb, Mg, Ag 0,001% , Fe 10⁻³-10⁻⁴ % , ceea ce dovedește, în mod evident, că piesa sau a fost confecționată din minereuri nerafinate

prin metode artizanale primitive, caracteristice antichității, sau că este, pur și simplu, o falsificare modernă *extrem de evoluată*.

IV. ELEMENTE DE DICȚIONAR

UNITĂȚI LEXICALE REZULTATE DIN SEGMENTAREA ȘI INTERPRETAREA TEXTELOR

Forme, sensuri atribuite, apropieri etimologice

1. Explicitări referitoare la modul de înregistrare în dicționar

Cuvintele gete care au rezultat din segmentarea cu caracter ipotetic propusă în prezentul studiu sunt înscrise cu litere majuscule îngroșate în cap de rând, după care urmează, în succesiune consecventă, corespondentele românești adoptate, funcția gramaticală *sugerată de text*, analogele etimologice utilizate în stabilirea sensului, eventualele corespondențe cu alte forme gete – identificate prin sistemul de deciptare adoptat –, în sfârșit, încadrate în paranteze-acoladă sunt date numărul plăcii, respectiv numărul rândului unde se află înregistrat presupusul cuvânt. Similitudinile etimologice încercate sunt redată, fără spațiu intermediar, după prescurtarea ce indică limba căreia îi aparțin. Prescurtările folosite se găsesc în lista de abrevieri de la începutul volumului (p. XXIV).

Atât caracterele consacrate cât și semnele presupuse că ar fi deținut funcția de element de scriere sunt înregistrate în tabelul care urmează într-o succesiune mai puțin riguros-convențională, din cauza caracterelor anormale de care a trebuit să se țină seama. O succesiune care determină și ordinea alfabetică în care sunt redată ipoteticele cuvinte geto-dace din dicționarul care urmează.

2. Caracterele asimilate și succesiunea alfabetică adoptată

1. A; ✱ = |a|

2. B; B = |b| sau |v|

3. ʃ; ʃ, * = |c|

4. X = |c| sau |k|

5. Δ; ♂; ♂ = |d|

6. E; E = |e|

7. X = |en|

8. Φ = |f|

9. Γ = |g|

10. ψ; ψ; ψ = |g|

11. X = |h|

12. I; I = |i|

13. H; H = |ii|

14. Y; γ = |iu|

15. K; ʃ = |k|

16. ♂ = |ko|

17. L; X = |ll|

18. M; M; M = |m|

19. N; N; N = |n|

20. O; Ω; (); C = |o|

21. Π; π; π = |p|

22. P; P = |r|

23. Σ; Σ; Σ = |s|

24. T; T = |st|

25. T; Θ; H; H = |t|

26. V; V; V = |u|

27. {} = |uo|

28. X = |x|

29. Z; Z; Z; și

ϕ, ϕ = |z|

- ΑΕΔΗ** = ajutoare, s. P.a. lat. *adjutare*, v. fr. *aidier, aide*. Vezi **ΕΙΔΕ**. {13/1}.
- ΑΕΟ** = apele, s. P.a. v. fr. *ewe* < lat. *aqua* cf. [58]. Un **ΑΕΟ** geto-celtic comun ar fi mai aproape de *ewe* decât *aqua*. {69/5}.
- ΑΕΠΙΑ** = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi și **ΑΕΟ**. Posibil că **ΑΕΠΙΑ** să fi reprezentat singularul și **ΑΕΟ** pluralul. {130/2}.
- ✱ **Ε Π ~** = **ΑΕΠΙΑ**. {10/7}.
- ΑΕΣΙΕ** = masa, ospățul, s. P.a. v. ger. s. *ezzan*, similar cu v. eng. *etan*. Vezi și **ΑΣΥΑ**, **ΕΑΤΟΕ**. {40/11-12}.
- ΑΕΣΟ** = fiind, a fi, vb. P.a. lat. *sum, fui, esse*. Vezi și **ΕΣΟ**. {119/5}.
- ΑΓΑ ≠ ΕΟΥΕ** = stârniți, zădărâți, adj. P.a. fr. *agacer* < lat. pop. *adaciare* < aces, “vârf”, “țeapă”. {79/6-7}.
- ΑΓΝΥΛΟ** = miel, miei, s. P.a. lat. *agnus, agnulus*. {11/2}.
- ΑΓΥΑ** = apa, la apă, s., expr. adv. P.a. rom., lat. *aqua*. {123/8}.
- Α Ψ ΕΟ** = de aceia, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε²**. {23/11-12}.
- ΑΧΕΟ** = pe acela, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε²**. {106/4}.
- ΑΧΕΟΣ** = aceia, pe aceia, pron. dem. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε²**, **ΑΧΕΟ**. {106/12}.
- ΑΧΙ** = aci, pe loc, adv. M.s. {128/8}.
- ΑΧΙΝΩ** = aci unde, adv. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ ΙΝΩ**. {127/5}.
- ΑΧΥ** = acu, acum, adv. P.a. rom., lat. *eccum modo* [24]. Vezi și **ΑΙΚΟ** și **ΑΚΥ**. {62/2; 123/3}.
- ΑΧΩ** = acolo, adv. M.s. în corelare cu **ΑΧΙ** și **ΧΩ**. {15/2; 35/14}.
- ΑΧΣΙΜΕ** = axile (prin extensie: umeri), sau secure, “topor de luptă”, s. P.a. lat. *axilla*, respectiv gr. *axiné*, v. eng. *aecx*, v. ger. n. *ackus*, cf. [69]. {96/9}.
- ΑΞ ≠ ΕΑ** = aicea, adv. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε¹**. {72/4}.
- ΑΙΝΡΒΥΟ** = Arrubium, castru și așezare romană (cf. *Tabula Peutingeriana*, VIII. 4, [25]), localizate pe teritoriul orașului Măcin de azi. {115/8}.
- ΑΙΟ¹** = aia, în acea, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε²**. {96/4}.
- ΑΙΟ** = ai, art. pos. P.a. rom., lat. *illum* [24]. Vezi și **ΑΥΩ²**, **ΑΟ²**. {11/1}.
- ΑΙΡΟΣ ΑΝΥΟ** = cheamă la judecată, vb. P.a. v. fr. *à raison* [58]. Vezi și **ΑΡΕΣ ΑΝΔΟ**. {94/2}.
- ΑΥΧ** = ajută, vb. M.s. {127/1}.
- ΑΥΟ¹** = a fost, vb. M.s. {42/1}.
- ΑΥΩ²** = ai, art. pos. P.a. rom., lat. *illum, illam*, [24]. Vezi **ΑΙΟ²**, **ΑΟ²**. {126/10}.
- ΑΥΟ ✱ ΕΟΥ** = acela mare (mare prin sufixul augmentativ **ΟΥ**), adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ Ε²**. {14/2}.
- ΑΥΟΝ** = usturoi, s. P.a. rom. reg. aiu, lat. *allium* [24], v. fr. *ail*. {123/13}.
- ΑΚΙΝΟ** = aci unde, adv. P.a. rom., lat. Vezi **Α ≠ ΙΝΟ**. {123/12-13}.
- ΑΚΟ** = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi și **ΑΕΟ**, **ΑΠΟ**. {115/8-9}.
- ΑΚΥ** = acu, acum, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΧΥ**. {123/10}.
- ΑΚΥΕΤΟ** = vărsarea, s. M.s. Interpretabil, poate, ca: **ΑΚΥΕ** + **ΤΟ** cu sens de “ape legate”. {80/8}.
- ΑΛΗΕ** = comestibil, adj. P.a. lat. *alere* = a hrăni. {123/13}.
- ΑΛΩ** = ăla, din ăla, pron. P.a. rom., lat. *ille*. {13/15}.
- ΑΛΩΒΑΝΩ** = albaneză, adj. Sens imprecis, deoarece se cunosc mai multe denominări

antice cu această structură, îndeosebi cea a unui neam ilir, în Macedonia, la vest de Dyrachium (cf. Ptolemeu, III,12, 20), o regiune la vest de Marea Caspică, și câteva localizări în peninsula italică. {108/2}.

AMH = prietenii, s. P.a. lat. *amici*, v. fr. *ami*. {84/7}.

AMOY = iubește, îi place, vb. P.a. lat. *amo, amare*, v. fr. *aimer*. {2/1}.

AN¹ = an, s. P.a. rom., lat. *annus*. Vezi și **ANY, ANOI, ANYO, ANOY**. {84/1}.

AN² = la/în, prep., P.a. lat. *in*, fr. sec. XI *en*, eng. med. *on*, v. ger. s. *ana*. {8/1}.

AN † A = slujba, s. P.a. lat. *ancilla* (“slujnică”). Vezi și **AN † EA, ✱ □ † ∟ ()**. {98/6}.

AN † E = genunchi, s. P.a. lat. *ancyla* “genunchi” [56], și v. eng. *anklèow*, v. ger. s. *anchlào* < lat. *angulus*, toate cu semnificația “încheietura piciorului” [106]. Vezi și **AN † EO**. {96/3}.

AN † EA = slujba, “grija”, s. P.a. lat. Vezi **AN † E**. {16/1}.

AN † EO¹ = în/până la genunchi, adj. Vezi **AN † E**. {52/14; 79/2; 121/13}.

AN † EO² = slujba, s. Vezi **AN † E**. {120/4}.

AN † INO = aci unde, adv. Vezi și **A † INO**. {12/5}.

✱ □ † ∟ () = slujire, cult, s. P.a. lat. Vezi **AN † A**. {10/8}.

ANE = să strângă în cerc, să întarce, vb. P.a. lat. Vezi **ANO**. {13/6}.

ANY = ani, s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {107/10}.

ANYO¹ = anul, s. Probabil la genitiv pentru că precedat de **ΔV**. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {118/4-5}.

✱ □ √ ()² = dea ocol, înconjoare, vb. Vezi **ANΩ**, din care ar fi putut deriva. {31/3}.

ANΩ = rotundă, în cerc, adj. P.a. lat. *annelus*, v. fr. *anel*. Vezi și **ANON**. {13/13-14; 62/4}.

ANOI = ani, s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {23/8}.

ANOY = an mare (mare, prin acțiunea sufixului augmentativ **OY**), s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {127/1}.

ANON = înconjoară, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ANΩ**. {115/7}.

ANTHΓΩNEO = Antigones, ipotetic nume de personaj neidentificat. {91}.

ANTΩNHEOY = Marele Antoniu (marele, prin sufixul augmentativ **OY**). Referire, fără îndoială, la Caius Antonius Hibrida, proconsul în Macedonia, înfrânt în regiunea Histriei de grecii aliați cu geții și bastarnii. Un ecou al evenimentului dăinuie prin textul *Decretului Onorific pentru Acornion* al lui Dionysios (cf. [27], p. 37-38 și 70; [20], cap. III, 3). Vezi și **KAI OY**. {25/1}.

ANTONHO = Antoniu, presupus general roman, neidentificat documentar. {130/11}.

AO¹ = are, au, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere*. Vezi și **AΩY**. {6/4; 106/6}.

AO² = alor, art. pos. P.a. rom., lat. Vezi **AIO², AYO²**. {22/7; 126/15}.

AΩY = să aibă, vb. P.a. rom., lat. *habere* [37]. {2/2}.

AΩPE = aur, aurul, s. P.a. rom., lat. *aurum*. Vezi și **AVPO**. {122/4}.

ΑΠΛΥ = apel, chemare, P.a. lat. *appellare*, fr. sec. XI *appel*. {8/1}.

ΑΠΟ = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi și **AEO**. {13/11; 96/8; 117/14-15}.

ΑΠΩΔΟΜΕΥΩ = Apodomeiu, presupus nume al unui personaj istoric neatestat. {91}.

✱ ΠΡ () † ∟ = se apropie, vb. P.a. lat. *apropiare*, v. fr. *approcher*. Vezi și **ΑΠΡΩΠΕΟ**. {31/2}.

ΑΠΡΩΠΕΟ = (s-a) apropiat, vb. P.a. rom., lat. *apropiare*. Vezi și **ΠΡΩΠΙΕΟΕ**. {76/4-5}.

ΑΠΥΧΑΘΙΥΕ = să-l sau ca să-l apuce, vb. P.a. rom. și lat. *aucupare* [37]. {76/5}.

- APAMY** = din aramă, adj. P.a. rom., lat. *aramen* sau *aeramen* [37]. {117/6d}.
- APB** = deltei, s. M.s. Posibil înrudit cu lat. *arbor*, “încrengare”. {35/11}.
- ΑΡΕΙΠΥ** = venit pe ascuns, furișat, “nelegitim”?, adj. P.a. lat. *arrepo, is, repsi, reptum, repere*. {2/4}.
- ΑΡΕΥ** = șirag, aliniament, s. P.a. v. eng. *arrayen* < v. fr. *arrayer*, “a așeza în rând”. {13/10}.
- ΑΡΕ Σ ΑΝΔΟ** = chemând la judecată, vb. P.a. v. fr. *à raison* > *arraisonner*, atestat în *Chanson de Roland* (anul 1080), “a se adresa cuiva, a încerca să convingă” [33]. Vezi și **ΑΙΠΟ Σ ΑΝΥΟ**. {94/6}.
- ΑΡΙΣΩ** = ridicarea, ardicarea, s. P.a. v. eng. și v. ger. s. *rîsan*, lat. *oriri* [106]. {2/cart.}.
- ΑΡΙΣΘΩΤΕΙΟ** = Aristotieio, personaj ipotetic, care ar fi fost primit sau împuternicit conducător în Genucla. {79/cart. centr.}.
- ΑΡΜΕΩ** = **ΑΡΜΩ**. {52/4}.
- ΑΡΜΟ** = armele, armamentul, s. P.a. rom. lat. *arma*. Vezi și **ΑΡΜΟΣ**. {126/8}.
- ΑΡΜΩ** = arme, s., armează, vb. Vezi **ΑΡΜΟ**. {92/5}.
- ΑΡΜΟΣ** = armele, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΡΜΟ**. {28/1; 121/10}.
- ΑΡΜΩΣ** = **ΑΡΜΟΣ**.
- ΑΡΜΟΣΑ** = armata, armatei, s. P.a. rom., lat. *arma, orum*. {28/7; 42/2}.
- ΑΡΜΟΣΟ** = armata, armatei, s. Vezi **ΑΡΜΟΣΑ**. {5/5; 84/6}.
- ΑΡΜΟΣΩ** = armată sau înarmare, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΡΜΟ**. {128/1}.
- ΑΡΜΩΣΟ** = **ΑΡΜΟΣΟ**. {80/5}.
- ΑΡΜΩΣΟΕ** = armatele, s. P.a. rom., lat. *arma, armorum*. Vezi **ΑΡΜΟΣΟ**. {80/4}.
- ΑΡΜΟ Σ Ο** = **ΑΡΜΟΣΟ**. {96/11}.
- ΑΣΑΧΤΙΟ** = asaltat, atacat, part. P.a. lat. pop. *assaltus*. {69/2}.
- ✱ ~ Ε Η Ψ () = asemănătoare, adj. P.a. rom., lat. *assimilare*. Vezi și **ΑΣΕΜ**. {31/3-4}.
- ✱ ~ Ψ () = jertfele, s. M.s. Vezi și **ΑΣΥΛ, ΑΣΥΩ**. {31/6}.
- ΑΣΥ** = Asiei, nume de continent P.a. rom., lat. *Asiae*, cf. [83]. {126/1-2}.
- ΑΣΥΛ** = jertfa, s. M.s. Vezi și ✱ ~ Ψ (), **ΑΣΥΩ**. {107/3}.
- ΑΣΥΩ** (scris **ΑΣΣΥΩ**, probabil din eroare) = jertfa, s. M.s. Vezi și **ΑΣΥΛ, ✱ ~ Ψ ()**. {13/8}.
- ΑΣΚΟ** = cererea, s. P.a. v. eng. *àscian*, v. ger. s. *eiscòn*, lat. *aeruscare* [106]. {130/3}.
- ΑΣΟ¹** = asigurare, “garanție”, gaj, poate și ostatec, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *assuré*, lat. *assecùrare*. {39/2; 39/13; 96/5}.
- ΑΣΟ²** = așa, adv. P.a. rom., lat. *eccum-sic*, apud [37].
- ΑΣΩ³** = așezați, adj. P.a. v. fr. *assis* < *asseoir*, lat. *assidère*. {25/11}.
- ΑΣΟΝΔΙΟ** = asaltați, “atacați”, vb. P.a. lat. pop. *assaltus* < *assalire* [33], v. fr. *assault*. Vezi și **ΑΣΟΝΔΥ**. {5/7}.
- ΑΣΟΝΔΥ** = asalt, atac, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣΟΝΔΙΟ**. {126/3}.
- ΑΣΟΤΟ** = astă, această, pron. dem. P.a. rom., lat. *iste*. Vezi și **ΑΣΤΑ**. {11/7}.
- ΑΣΤΑ** = asta, pron. dem. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣΟΤΟ**. {107/5}.
- ΑΤΕΧΙΩ** = asociat, discipol, s. P.a. v. fr. *atachier* < *tache, à tache* “agrafă” [33]. Vezi și **ΑΤΗ ≠ ΕΑΤΟ**. {2/6-7}.
- ΑΤΕΝΩ** = dependente, ținând de, adj. P.a. lat. *attendere*, “a întinde”. {15/8}.
- ΑΤΗ ≠ ΕΑΤΟ** = legat de, împreună cu, adj. P.a. v. fr. Vezi **ΑΤΕΧΙΩ**. {25/5}.

ΑΤΛΑΗΤΟ = prinde în luptă, vb. P.a. lat. pop. *attelare* “a înhăma” [56]. {25/6}.
ΑΘΛΑΤΟ = lățit, adj. P.a. rom., lat. *at latus*. {79/3-4}.
ΑΤΛΕΙΟ = luptă, vb. P.a. gr. *athlon* “luptă” [90]. {69/5}.
ΑΤΛΕΥ = înhămat, adj. P.a. lat. pop. *attelare*, v. fr. *atteler*. {113/2}.
ΑΤΟ poate **Α ΤΟ** = a tot, ipotetic prefix adjectival de superlativ. M.s. Vezi și **ΤΟ**. {96/13}.
Α ἅ () ΙΤΕ = a tot sau a toate, adj. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi și **ΑΤΟ**. {72/4}.
ΑΘΩΚΟΥΕ = să atace, vb. P.a. rom., lat. *atingo, attactum* “a apuca, a pune mâna pe”. Vezi și **ΑΤΛΑΚΤΟ**. {9/2}.
ΑΥ = au, vb. P.a. rom., lat. *habere* [37]. Vezi și **Α³**, **ΑΟ¹**. {115/3}.
ΑΥΔΥ = aude, vb. P.a. rom., lat. *audire*. {92/2-3}.
ΑΥΚΟ = acu, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΧΥ**. {11/3}.
ΑΥΝΙΑΔΟ = aliați, s. sau adj. Eventual interpretabil, ca **Α ΥΝΙΑΔΟ** “de-a unitelea”. P.a. rom., lat. *unitus, unire*. {84/5-6}.
ΑΥΡΟ = din/de aur, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΩΡΕ**. {130/2}.
ΑΣ ΕΜ = asemenea, adj. P.a. rom., lat. *assimilare*. {124/1}.
ΑΣ ΕΡ = Azer, presupus patronim. {35/2}.
ΑΣ ΕΣ Ω = așezat, “întemeiat”, vb. P.a. rom., lat. *assèdère*. Vezi și **ΑΣ ΙΣΟ**, **ΣΙΕΩ**. {80/7}.
ΑΣ ΙΣΟ = așezarea, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣ ΕΣ Ω**. {18/3-4}.
ΑΣ Υ = paznicul, gardianul, s. P.a. lat. *asylum* < gr. *asulon*, “loc inviolabil”. {52/13}.
ΑΣ Ο = măgarul, măgarii, poate “catâr”, s. P.a. rom., lat. *assinus*, v. eng. = v. irl. *asan*. Vezi și **ΑΣ ΩΕ**. {15/2; 62/1; 79/6; 94/4}.
ΑΣ Ω = **ΑΣ Ο**. {91}.
ΑΣ ΩΕ = măgarilor, poate “catârilor”, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣ Ο**. {79/2}.
ΑΣ ΩΥ = măgarii sau “catârii” cei mari (prin sufixul augmentativ **ΟΥ**), s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣ Ο**. {108/11}.

B; Β

ΒΑ ≠ ΕΡΑ = să pregătească (brânza), vb. P.a. rom. baci/baciță, etimologie necunoscută [37]. Prezentat ca fond dacic în [9] și [58], p. 109. {28/6}.
ΒΑΕ = sure, adj. P.a. lat. *badius*, v. fr. *bai* “brun”. {108/7}.
ΒΑΧ = înapoi, spre spate, adv. P.a. v. eng. *baec*, v. ger. s. *bah* “spate, spinare”. {80/5}.
ΒΑΙΟΝ = al golfului, s. P.a. lat. vulg. *baia*, sp. *bahia*. Presupus a fi fost golful portuar în care se afla Istropolis în antichitate. Golful pierzându-și treptat funcționalitatea – ca urmare a fenomenului de înnisipare a gurilor Dunării – a făcut ca și cuvântul, ne mai având obiect, să se piardă. {94/12-13}.
ΒΑΗΟ = ia în sarcină, se îngrijește de, vb. P.a. v. fr. *bailler* “a duce în spinare, a căra o sarcină”, apud [56]. {13/9}.
ΒΑΚΥΤΟ = (i-a) băgat, part. P.a. rom. a băga, etimologie necunoscută [37]. {119/7}.

- ΒΑΛΟ** = în vale, adv. P.a. rom., lat. *vallis*. Primul caracter din cuvânt a avut, pe semne, valoare fonetică de *lv*. {5/2}.
- ΒΑΡΟ** = bară, băț, s. P.a. v. fr. și eng. med. *barre* “bucată dreaptă de lemn sau de metal”, galezul *barro* “extremitate, vârf”. Vezi și **ΒΑΡΟΥ**. {122/5}.
- ΒΑΡΟΥ** = bare mari, “ghioage”, s. Vezi **ΒΑΡΟ** + sufix augmentativ **ΟΥ**. {9/sub fig.}.
- ΒΑΣΕΛΕΩ** = bazileu, domnitor, s. P.a. gr. *basileus*. {92/10}.
- ΒΑΣΕΛΕΥ** = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {11/8-9}.
- ΒΑΣΙΛΕΟ** = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {130/1}.
- ΒΑΣΙΛΕΟΣ** = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {58/9-10; 58/13; 58/portr. st.; 58/portr. dr.}.
- ΒΑΣΥΛΕΩ** = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {92/1}.
- ΒΑΣΟ** = de jos, “de rând”, adj. P.a. gr. *basis*, lat. pop. *bassus*. Vezi și **ΒΑΣΟ**, **ΒΙΣΑ**. {121/5}.
- ΒΑΣΟΗΙ** = construită, part. P.a. francă, *bastjan*, “a asambla, a construi din scoarță” [33]. {117/3-4st.}.
- ΒΑΣ-** = prescurtare pentru bastarni. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {25/18}.
- ΒΑΣΤΑΡΝ** = bastarnul sau bastarnii, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {126/6}.
- ΒΑΣΤΑΡΝΥ** = bastarnii, s. Populație de neam germanic din nordul Carpaților, trăitori la vest de Vistula, atestată în numeroase documente, cf. [38], [83]. {126/1}.
- ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ** = a bastarnilor, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {115/9}.
- ΒΑΣΤΑΡΝΟ** = bastarnilor, de la bastarni, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {20/1-2; 25/2; 106/11}.
- ΒΑΣΤΑΡΝΩ** = bastarnii. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {91}.
- ΒΑΣΤΑΡΝΟΝ** = bastarn, adj. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {106/3}.
- ΒΑΤΕΡΟ** = bătuți, învinși, adj. P.a. lat. *battuere*, *battere*, de origine galică [33]. {121/2}.
- ΒΑΣΟ** = de jos, adj., componentă în presupusa poreclă **ΒΑΣΟΠΙΩ**. Vezi **ΒΑΣΟ**. {76/1}.
- ΒΑΣΩΠΙΩ** = Bazoriu, nume al unui ipotetic personaj geto-dac. Foarte probabil ca să fi avut semnificația de “de la râul de jos” sau “din josul râului”. {127/3}.
- ΒΑΣΩΠΙΝ** = Bazoriu. Vezi **ΒΑΣΩΠΙΩ**. {76/12}.
- ΒΑΣΩΠΙΝΟ** = Bazoriu. Vezi **ΒΑΣΩΠΙΩ**. {91}.
- ΒΑΣΩΠΙΝΟ** = Bazoriu. Vezi **ΒΑΣΩΠΙΩ**. {123/1; 123/9}.
- Β** ✱ ↗ [] ∞ γ [] = Bazoriu. Vezi **ΒΑΣΩΠΙΩ**. {76/pecete st.; 123/pecete}.
- ΒΕΥΡΟ** = însăși, chiar, pron./adv. sau adj. dem. P.a. lat. *verus*. Prima literă a cuvântului avea, aparent, valoare fonetică de *lv*. {94/5}.
- ΒΕΛ** = frumoase, adj. P.a. lat. *bellus*, v. fr. *bel*. {79/1}.
- ΒΕΛΙΤΕΑ** = belită, “jupuită”, adj. P.a. rom., sl. *beliti*. {2/10}.
- ΒΕΜΩ** = fire, tije, nuiele, s. P.a. v. eng. *bèm*, v. ger. s. *boum*, ambele “pom”. {79/2; 79/5}.
- ΒΕΝΔ** = rânduri, s. în combinația **ΔΒΑ ΒΕΝΔ**, interpretabil fie ca “de două ori”, fie “pe două rânduri”. P.a. lat. *binda*, de origine germanică, v. ger. s. *binta* sau *bandwa*, “stindard”, “flamură”. {121/2}.
- ΒΕΝΔΟ** = Benudo sau Venudo, numele unui ipotetic personaj geto-dac însă neatestat istoric. {92/7-8}.
- ΒΕΡΕΣΤΟ** = porunca sau chemarea, s. M.s. Vezi și **ΒΟΡΥΣΑ**. {128/1}.
- ΒΕΡΙΕ** = în drept, adv. P.a. v. fr. *voirie*, “jurisdicție seniorială de drept comun”. Vezi **ΒΕΡΙΕ**. {72/4}.

BEPH = bărci, s. P.a. gr. *baris* < v. egiptean *ba-ra*, “barca lui Ra”, cf. [59], p. 26, lat. *barca*, lat. pop. *barica*. {9/sub fig.; 15/5}.

BEPYΣΩ = Beruso, numele unui presupus conducător get, contemporan cu Boerebista. Istoric neatestat. {62/9; 120/12-13}.

BEPΩ = pază, paznic, s. M.s. Poate înrudit cu lat. *veru*, “agrafă, bară de zăvor”. {25/16; 126/4}.

BEPΣΩE = Berzoe, numele unui presupus conducător get, contemporan cu Boerebista. Istoric neatestat. {129/11}.

BEPTO = se ridică, vb. P.a. lat. *verticalis*, *vertex*, “vârf”. {118/5-6}.

BEΣEP = șef, textual cel mai bun, s. P.a. v. eng. *betera* și skt. *bhadra*. Vezi **BEΣEPO**. {106/2-3}.

BEΣEPO = șefului sau celui mai bun, s. P.a. v. eng. și skt. Probabil la genitiv, cerut de precedentul **AV**. Vezi **BEΣEP**. {98/2}.

BE Σ INO = Vezina, personaj important în conducerea centralizată de stat a geto-dacilor. Menționat de Dio Cassius (*Istoria Romana*, LXVII, 10, 1-3), în legătură cu lupta de la Tapae din anul 88 e.n. [75]. Textul de pe placa 94 sugerează că Vezina, sub Diurpaneus, deținea o funcție de prim rang în conducerea de stat. {130/sub călărețul din stânga}.

BE Σ YNO = **BE Σ INO**. {84/fig}.

BIEΣINO = **BE Σ INO**. {94/6}.

BIO = viu, adj. P.a. gr. *bios*, “viață”. Vezi și **BIOΣ**, **BYO**. {42/4}.

BIOΣ = vii, în viață, adj. P.a. gr. Vezi **BIO**. {130/7}.

BIP = oșteni, bărbați, s. sau viteji, adj. P.a. lat. vir. Vezi și **BIPIO**, **BIPYO**, **BIPO**, **BHP**, **BHPEO**. {28/4}.

BIPIO = **BIP**. {11/11}.

BIPYI = **BIP**. {119/2}.

BIPO = **BIP**. {92/8; 94/1; 121/13}.

BIS = iar, din nou, adv. P.a. lat. *bis*, “de două ori”. {40/6}.

BISA = joasă, de jos, adj. P.a. gr. *basis*, lat. pop. *bassus*. {23/12}.

BISΔO = Bisdo, presupus nume de personaj, neatestat istoric. Nume posibil înrudit cu cel al unei localități dace, Bisdina, citată de Procopius din Cesarea în *De aedificiis*. {91}.

BISΔKO = altare, temple, s. P.a. lat. *basilica*, “loc de cult”. Vezi și **BISIKA**, **BISYKO**, **Β Ϛ ~ Ϛ ()**. {69/12-13}.

BISIKA = templu, altar, în altar, sanctuar, s. P.a. lat. Vezi **BISΔKO**. {1/7; 20/4}.

BISYKO = templu, altar, s. P.a. lat. Vezi **BISΔKO**. {6/8-9}.

BISYNO = Vezina. Vezi **BE Σ INO**. {121/17st.}.

Β Ϛ ~ Ϛ () = altarul, s. Vezi **BISΔKO**. {10/4-5}.

BISOE = înșurubate, agățate, adj. P.a. lat. *vitis*, “vrej, viță de vie”, v. fr. *visser*. {127/8}.

BI Σ INO = Vezina, lui Vezina, s. Vezi **BE Σ INO**. {65/st. pe vert.; 124/3}.

BHEΘΩ = vitelor, s. P.a. lat. *vita*, “viață”, prin extensie “vietate”. {127/5}.

BHO¹ = calea, pe calea, s. P.a. lat. *via*. {84/9; 126/1}.

BHO² = vină, a veni, vb. P.a. rom., lat. *venire*. {7/1}.

BHP = oștenii, s. Vezi **BIP**. {9/sub fig.}.

BHPEΩ = oștenilor, bărbaților de stat, s. P.a. lat. Vezi **BIP**. {120/dr. jos}.

- BHΣY** = viilor, s. P.a. lat. **vitea* = *vitis*. Vezi **BHΣO**. {52/6}.
- BHΣO** = viile, vița de vie, s. P.a. lat. Vezi **BHΣY**. {7/10; 9/2}.
- BYO¹** = să cumpere, cumpărate, vb. P.a. v. eng. *bycagn*, gotul *bugjan*. {124/2; 130/3}.
- BYO²** = viu, lăsat în viață, part. P.a. rom., lat. *vivus*. {62/7}.
- BYΩΣO** = supărați, adj. P.a. v. ger. s. *bòsi*. Vezi și **BOΣOY**. {129/2}.
- BYPEH** = înmormântați sau morminte, s. P.a. v. eng. *byrgan*, v. ger. s. *bergan*, "a adăposti". {52/16}
- Б γ ∞ Ϛ ()** = înmormântați, s. P.a. v. eng. Vezi **BYPEH**. {10/10}.
- BYPO** = înmormântați, s. P.a. v. eng. Vezi **BYPEH**. {23/4; 124/13-14 dr.}.
- BYΣIKO** = templului, altarului, s. P.a. lat. Vezi **BIΣEKO**. {92/13}.
- BYΣYKA** = **BYΣIKO**. {14/2}.
- BYΣKA** = bucăți, s. M.s. Ar putea însemna și lemn, în care caz, etimologic, ar corespunde cu lat. *boscus*. {117/4-5 st.}.
- BO** = voștri, adj. pos. P.a. rom., lat. *vos, vostris*. {124/9}.
- BOAIΩ** = cu boi, s. instr. P.a. rom., lat. *bos, bovis*. Vezi **BOY, BOYO**. {128/3}.
- BOE** = deleagă, vb. P.a. lat. *votum*, v. fr. *voeu, vouer*. {39/3}.
- BOEN** = dedicați, închinați, adj. P.a. v. fr. *voeu*, lat. *votum*. Analog cu i-e. *beugh*, "care dă", > v. eng. *bùgan*, v. ger. s. *biogan*, "a îndoii". {84/1}.
- BΩEPBYΣETO** = Boerebista, lui Boerebista. Conducătorul și foarte probabil întemeietorul primului stat geto-dac centralizat [38], [75]. Vezi și formele de ortografiere care urmează, redacte – prin derogare de la ordinea alfabetică strictă – grupat. {25/8-9; 25/13}.
- BOEPIBIΣTO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {118/4; 118/8}.
- BΩEPIBYΣTO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {12/1; 12/11}.
- BΩEPYBEΣTO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {126/6}.
- BΩEPYBIΣTO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {12/5-6; 118/6-7}.
- BΩEPORIΣETO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {21/8; 58/6-7}.
- Б () Ε - ^ γ Б Ϛ ~ Ε † { }** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {31/9-10}.
- Б () Ε - ^ () Б Ϛ ~ Ε † ()** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {39/16}.
- Б () Ε ∞ γ Б Ϛ ~ † ()** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {13/17; 126/16-17}.
- BOEPΩBHΣETO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {91}.
- BΩEPOBHΣEΘΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {62/10}.
- BΩEPOBHΣTΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {15/5}.
- BΩEPOBYΣETEIO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {129/7}.
- BOEPΩBYΣETO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {13/1}.
- BΩEPOBYΣET()** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {91}.
- BΩEPOBYΣEΘO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {120/4}.
- BOEPΩBYΣETO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {9/1; 9/3}.
- BΩEPOBYΣETΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {25/5; 62/14}.
- BΩEPOBYΣΘΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {62/7-8}.
- BΩEPOBYΣTΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {15/10; 122/1; 126/7-8; 129/1}.
- BOEPΩBYΣTO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {128/1}.
- BΩEPOBΣEΘΩ** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {62/2}.
- BOYPEBYΣETO** = Boerebista. Vezi **BΩEPBYΣETO**. {20/1}.

- BOXA** = din/pe bot, s. P.a. lat. *bucca*. {79/7-8}.
- BOXYA** = pleacă, apleacă, vb. P.a. răd. i-e. *beugh* > v. eng. *bùgan*, v. ger. s. *biogan*, “a îndoii”.
Vezi și **BOEN**, **BOYN**. {25/7}.
- BOI** ≠ **EPO** = boicercilor, s. Numele unui presupus ordin preoțesc, probabil slujitorii sanctuarelor din Sarmisegetuza Regia și sfătuitori care participau la conducerea centralizată de stat. Figurile de pe plăci sugerează că purtau, ca semn distinctiv, căciuli în formă de bovideu așezat. Ordinul nu este atestat în izvoarele istorice sub acest nume, ci sub variate forme – **καπνοβάται**, **χτισται**, **πλείστοι**, **πολισταιί**, **σκίσται** – care pretează la interpretări diferite (cf. [6], [26], p. 274, [27], [20], p. 460-61). Flavius Josephus (Ant. jud. XVIII, 22) îi aseamănă cu essenienii din Judea, fapt ce ar putea face ca mențiunea “**ΥΔΟΥ ΡΑΒΗ**” din textul de pe placa nr. 9 să pară mai puțin surprinzător decât este la prima vedere. Nu pare total absurdă ipoteza că denumirea de *boicero*, care apare cu numeroase incidente în textele studiate, să fi avut o semnificație apropiată de “celții cerului” sau chiar de “boii cerului”, boul fiind respectat la geți pentru liniștea, puterea și constanța sa în efort, în contrast cu puterea dezlănțuită a taurului – simbol minoic – sau a calului, iute la mers dar mai slab în puteri și deseori nestăpânit. {84/2; 84/fig.; 124/14 st.}.
- BOI** ≠ **IEPO** = **BOI** ≠ **EPO**. {65/7-8}.
- BOI** ≠ **IPO** = **BOI** ≠ **EPO**. {6/5-6; 119/1}.
- BOY** ≠ **EPO** = **BOI** ≠ **EPO**. {96/14}.
- BOYEPΩ** = **BOI** ≠ **EPO**. {92/12}.
- BOY** ≠ **IPO** = **BOI** ≠ **EPO**. {121/16}.
- BOY**¹ = boului, s. P.a. rom., lat. *bos*, *bovis*. Vezi și **BOAIΩ**. Sensul atribuit se supune ipotezei că un anumit tip de vană care comanda admisia apei la roată s-ar fi numit “ochiul bouului”. {117/11-12 dr.}.
- BOY**² = boiul, “celtul”, s. Vezi și **BOYOY**, **BΩOI**, **BΩYO**. {91; 122/7}.
- BOYΔVNΧ** = Boidunum, nume, neatestat istoric, al unei ipotetice așezări celtice. {130/2}.
- BOYN** = a închinat, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **BOEN**, **BOXYA**. {2/6}.
- BOYO**¹ = de boi, s. instr. P.a. rom., lat. Vezi **BOY**¹, **BOAIV**. {122/4}.
- BΩYO**² = pe boiul, “pe celtul”, s. Vezi **BOYOY**, **BΩOI**. {122/14}.
- BOYOY** = marelui, “puternicului” – prin augmentativul **OY** – celt, s. Vezi **BOY**², **BOYO**, **BΩOI**. {25/17}.
- BΩΛΕΣΤΟ** = bolește, vb. P.a. rom., sl. *boleti* [37]. {76/1}.
- BONΩ** = locuință, s. P.a. v. ger. s. *wonèn*, “a locui”. {123/9}.
- BΩOI** = boii, s. Trib celtic. Vezi **BOYO**, **BOYOY**. {79/14}.
- BOPI** = pe rând, înșirați sau cu grijă (sens nesigur), adv. P.a. v. eng. *wyrgan*, v. ger. s. *wurgen* “a strangula”. Comp. eng. *wory*, lit. *verzti*. {111/12}.
- BOPVΣA** = porunciți, “chemați cu poruncă”, adj. M.s. Vezi și **BEPEΣΤΟ**. {28/6}.
- BOΣOY** = mare (prin sufixul **OY**) mânie, s. P.a. v. ger. s. *boesi*. Vezi **BYΩΣO**. {130/5}.
- BOΣTO** = voastră, pron. P.a. rom., lat. Vezi **BO**. {72/7}.
- BPE** = vrere, s. P.a. rom., lat. *volere*. {23/4}.
- BPENO** = arzândă, adj. P.a. v. eng. *byrnan*, *baernan*, v. ger. s. *brinnan*. {42/6-7}.
- BPIAΣT** = britolagi, populație celtică menționată de Ptolemeu (*Geografia*, III, 10, 7 și 5, 15),

ca locuind la nord de brațul nordic al Deltei Dunării, învecinați cu populațiile traco-getice. Pot fi puși în legătură cu o serie de așezări cu nume specific celte, între care Arrubium (azi, Măcin) [38]. Vezi **AINPVBYO**. {115/8}.

BPIN † **O** = adus, part. sau adj. P. a v. eng., v. ger. s. *bringen* "a aduce". {121/7}.

BVNE = buni, adj. P.a. rom., lat. *bonnus*. {124/9-10}.

BVOTVPA = vagoane, care acoperite, s. P.a. v. fr. *veiture* < lat. *vectura* "acțiune de a transporta".

† ; † ; *

† **E¹** = ce, care, în care, pe care, pron. P.a. rom., lat. *quid* sau *qualis* [37]. Vezi și † **EPE**, **XE**, **KE**. {5/2; 9/2; 16/2; 21/7; 35/3; 40/8; 121/2; 121/6; 122/11; 124/1; 128/10}.

† **E²** = asta, aceasta, pron. dem. P.a. fr. *ce, ceci* < lat. pop. *ecce-istu* [33]. {5/1; 6/1}.

† **EA-KE** = ceea ce, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce quae*, v. fr. *ce qui*. {22/2}.

† **EATE** () = castelul, s. P.a. v. fr. *chastel* < lat. *castellum* [33]. {72/3}.

† **EHO** = aceia, acelora, sau pe care, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce illo* [370]. Vezi † **EY**, † **EYO**. {84/4}.

† **EY** () = cei, celora, pron. P.a. rom., lat. Vezi † **EHO**, † **EYO**. {84/3}.

† **EYO** = celora, acelora, pron. P.a. rom., lat. Vezi † **EHO**, † **EY**. {84/2}.

† **ENEY** = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {91}.

† **ENEΩ** = Ceneu, Cieniu sau Cieneu. Numele unui mare demnitar get atestat în forma *Deceneu* de Strabon (cf. *Fontes* I, p. 231 și 237-239) și Iordanes (cf. *Fontes* II, p. 413-419). După plăcile studiate aici ar rezulta că *Cieneu* ar fi fost mare preot, contemporan cu Boerebista. O încercare de explicare a faptului că atât Strabon cât și Iordanes menționează pe marele preot, presupusul Cieneu, ca Deceneu, se prezintă în cap. VI, 4. {13/2; 39/1; 80/7; 80/10}.

† **ENEOY** = Marele (prin sufixul **OY**) Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {25/17; 120/ st. jos}.

† **Ξ** **□** **Ξ** **⊗** = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {52/fig.}.

† **Ξ** **□** **Ξ** {} = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {13/17; 80/sub fig. centr.}.

† **ENIO** = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {118/7; 118/11; 122/15}.

† **ENIΩ** = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {12/7}.

† **Ξ** **□** **⊔** {} = Ceniu. Vezi † **ENEΩ**. {12/15}.

† **ENY** = Ceneu, a lui Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {39/2; 52/20}.

† **ENYO** = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {117/16 st.}.

* **X** () **Υ** () = Ceneu. Vezi † **ENEΩ**. {92/13}.

† **EO¹** = cei, cele, acei, acelora, cea, cel/cel care, pron. rel. P.a. rom., fr. *ceux* < *celui*, lat. *ecce illo* [33]. Vezi și † **EO**, † **EOH**, † **IO**. {5/3; 5/6; 6/2; 25/5; 25/12; 28/5; 79/1; 130/8}.

† **EO²** = cu ei, pron. M.s. {28/3}.

† **EO³** = pe/de când, în timp ce, după ce, adv. M.s. {20/2; 72/3; 84/3}.

† **EOH** = acei, cei/cele, adj. dem. P.a. rom., lat. *ecce illi* [37]. Vezi † **EO**, † **IEO**. {124/5-6}, {119/2}.

- † **EPE** = care, pron. P.a. rom., lat. *quale*. Vezi și † **E**, **KO**. {5/5-6}.
 † **EPEN** = cere, întreabă, vb. P.a. rom., lat. *quaerere*. {22/1-2}.
 † **ETA¹** = cetatea, s. P.a. rom., lat. *civitas*, fr. *cit *. Vezi și † **ETVEΘAOY**. {6/12}.
 † **ETA²** = cetah, "tigru", s. P.a. hindi *cit * < skrt. *citrakaia*, "tigru". A se compara cu eng. *ceetah*, "felină cu picioare lungi și coadă lungă. Acest sens este sugerat de figurile de pe placă, cu toate că, pe baza criteriilor lingvistice și semantice, ar fi putut fi ales sensul de "ciută" (vezi † **ETE**). {20/4}.
 † **ETE** = ciute, s. P.a. rom. și alb. *shut *, considerat ca substrat autohton de I. Coteanu [18], p. 309 și de Gr. Br ncuș [9], [11]. Jertfe de c prioare sunt semnalate de A. Bolomei [9], următorul citat fiind elocvent: "Descoperirea și excavarea... au scos la vedere pentru prima oară in C mpia Română jertfe animaliere din perioada Hallstatt-ului timpuriu (Hallstatt A). A fost găsit scheletul aproape complet al unei c prioare" (Roe-deer, "căprioară europeană și asiatică (capreolus capreolus)", cf. [106]). {130/7}.
 † **ETEO** = cetele, oaste, s. P.a. rom., sl. *ceta*. {25/6}.
 † **ETΩ** = cetei, oastei, s. P.a. rom., sl. Vezi precedentul. {9/6}.
 † **ETVEΘAOY** = cet teaua mare (mare, prin sufixul augmentativ **OY**), s. P.a. rom. Cet tuie, cf. [20] p. 291. Toponime cu această formă atestate la Ardeu, comuna Balș, jud. Hunedoara, Arpașu de Sus etc. Vezi și † **ETA¹**. {9/4}.
 † **IEO** = pe cei/acei care, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce illo*. Vezi și † **EO**, † **EOH**, † **IO**. {40/3}.
 † **INI** = cine, pron. P.a. rom., *lat. *quene*. Vezi și **KINO**. {40/4; 40/11}.
 † **IO¹** = pe cel ce, pron. dem. M.s. Vezi † **EO**, † **IEO**. {65/7}.
 † **IO²** = ce sau cine, pron. M.s. Vezi † **EO**, † **IEO**. {118/1}.
 † **IΠHO** = st lpul, "st lp cu inscripție", s. P.a. lat. *cippus*. {107/5}.
 † **IPA** = îngrădit sau legat, adj. M.s. Vezi și † **IPOΑΣO**. {20/4}.
 † **IPOΑΣO** = îngrădite, textual *cirezite* "f cute cirezi", adj. sau part. P.a. rom., sl. * r da*. {28/5}.
 † **Y** = aici, aci, adv. P.a. rom., lat. (ad-) *hicce*. Vezi și **XY**. {107/5}.
 † **OE** = aceia care, pron. adj. P.a. rom. ceia. {65/6}.
 † **OT** = ciungi, adj. P.a. rom. ciot, etimologie necunoscută, cf. [37]. {25/9}.

Δ; Ⓞ; Ⓟ

- ΔA¹ = da, dădea, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. {7/10; 28/text inciz.}.
 ΔA² = de, de-a, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi și ΔATE, ΔATO etc. {14/1; 84/1; 119/10}.
 ΔAB = orașului, din orașul, s. Vezi ΔABA. {5/0; 42/2; 42/cart.; 119/9}.
 ΔABA = oraș sau "orăștie", s. Cuv ntul este atestat – cu B = |v| – de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, care îi atribuie sensul de *oraș, așezare cu sistem de apărare*. Din textele prezentate aici, ΔABA și derivatele sale pare să aibă un sens mai larg, atât de așezare civică c t și, mai ales, de organizare socio-politică a unui grup uman de pe un teritoriu bine delimitat [48],

[28]. Pentru redarea sensului acestui cuvânt, în studiul de față s-a adoptat forma noțională "orăștie", atribuindu-i-se sensul indicat mai sus. E o formă lexicală care se identifică cu numele orașului de la intrarea în Valea Grădiștii, fără însă a i se atribui acestei coincidențe valoare de reminiscență a unui sens ancestral. {119/4-5}.

ΔABI = orășteni, s. sau adj. Vezi ΔABA . {11/2; 11/5}.

ΔABIY = orăștiei, al orăștiei, s. Vezi ΔABA . {1/5}.

ΔABIO = celor/ai celor din orăștie, s. Vezi ΔABA . {117/1}.

$\Delta\text{ABI}\Omega$ = ΔABIO . {108/10}.

ΔABIKO = orăștioară, s. Sens atribuit prin analogie cu ΔABA , asociat un diminutivul înrudit eventual cu lat. *vicus*, "sat". {18/9-10; 117/12-13 st.; 118/12}.

ΔABY = cei din orăștie, s. Vezi ΔABA . {8/4}.

ΔABYE = al orăștiei, adj. Vezi ΔABA . {14/5}.

$\Delta\text{ABY}\Omega$ = o orăștie, s. Vezi ΔABA . {15/13}.

ΔABO , $\Delta\text{AB}\Omega^1$ = orăștean, orășteni, orăștenilor, ai/din orăștie, s. Vezi ΔABA . {9/fig.; 12/1; 12/8; 15/4; 25/18; 35/2; 35/5; 39/5; 52/3-4; 52/16; 58/2-3; 58/12; 69/14; 80/5; 80/9; 91/1; 91/9; 118/1; 118/5; 120/3; 126/11; 126/5; 129/5; 130/1}.

ΔABO , $\Delta\text{AB}\Omega^2$ = orăștia, orăștie, orăștiei, dava, "polis", s. Vezi ΔABA . {21/în 4 localizări; 25/2; 25/3; 28/inc.; 69/13; 69/14; 92/4; 120/8; 120/13; 120/18; 123/3; 123/7; 124/5; 126/2-3; 127/4; 127/6; 127/9; 128/2}.

$\circledast \text{ B } () = \Delta\text{ABO}^1$. {10/11-12}.

$\circledast \text{ A B } () = \Delta\text{ABO}^2$. {72/1; 72/13}.

$\Delta\text{AB}\Omega\text{E}$ = davă, orăștie, s. Vezi ΔABO^2 . {9/3-4}.

$\Delta\text{ABO}\Sigma\text{V}$ = orășteanului, adj. Vezi ΔABO^2 . De remarcat aici eventuala flexiune de adjectivare a substantivului. {124/8}.

$\circledast \text{ B } \{ \} = \Delta\text{ABO}^2$. {31/2; 31/12}.

ΔABV = ΔABO^2 . {14/5; 119/3}.

$\circledast \text{ BV}$ = orăștia, poate "târg", s. Vezi ΔABA . {10/2}.

$\Delta\text{A } \psi$ = daci, dacii, s. Cf. [38]. {65/6; 84/8}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ EO}$ = dacilor, a dacilor, dacii, s. Vezi $\Delta\text{A } \psi$. {5/1; 5/10; 6/1; 6/3-4; 22/8; 84/6; 94/3}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ EOE}$ = dacilor, s. Vezi $\Delta\text{A } \psi$. {121/1-2}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ IEO}$ = ale dacilor, s. Vezi $\Delta\text{A } \psi$. {84/2}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ YO}$ = dacilor, ai dacilor, s. Vezi $\Delta\text{A } \psi$. {121/12-13}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ }\Omega\text{E}$ = dacică, "de tip dacic", adj. Vezi $\Delta\text{A } \psi$. {25/cart.}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ EBA}\Lambda\text{O}$ = Decebal, ultimul conducător al statului geto-dac independent. Cf. [38]. {16/1; 84/1; 84/4-5; 84/fig.; 96/1; 96/13}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ EBIA}\Lambda\text{O}$ = lui Decebal. Vezi $\Delta\text{A } \psi \text{ EBA}\Lambda\text{O}$. {28/cart.}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ EOBA}\Lambda\text{O}$ = Vezi $\Delta\text{A } \psi \text{ EBA}\Lambda\text{O}$. {119/5-6}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ IBA}\Lambda\text{O}$ = Vezi $\Delta\text{A } \psi \text{ EBA}\Lambda\text{O}$. {22/1; 22/3; 65/1; 94/1; 94/8-9-10; 98/1; 124/13 s.}.

$\Delta\text{A } \psi \text{ YBA}\Lambda\text{O}$ = Vezi $\Delta\text{A } \psi \text{ EBA}\Lambda\text{O}$. {121/15 s.}.

$\Delta\text{AE}\Omega$ = dăruți, part. P.a. rom., lat. *do, dare*, "a da". {92/3}.

- ΔΑΧΙΒΑΛΟ** = Vezi **ΔΑ** + **ΕΒΑΛΟ**. {28/2x în text inciz.}
- ΔΑΧΙΕΟ** = culmilor, s. P.a. v. ger. s. *Dah*, lat. *tego*. Vezi și **ΔΑΧΗΩ**, **ΤΑΧΟΥ**. {115/12}.
- ΔΑΧΗΩ** = acoperiș, "culme", "creste", s. P.a. v. ger. s. *Dah*, lat. *tego*. {108/3}.
- ΔΑΚΗ** = dacii, s. Vezi **ΔΑ** + . {126/5}.
- ΔΑΚΟ** = dacă, dace, adj. {16/2; 28/1; 28/6; 98/3}.
- ΔΑΚΟΕ** = ai dacilor, s. Vezi **ΔΑ** + . {124/14d.}
- ΔΑΛΜΑΤΩΥ** = dalmații, populație războinică din regiunile Dalmației de azi. {91/..}.
- ΔΑΝΕΟΥ** = marilor sau măreților (prin sufixul amplificativ **ΟΥ**), greci, s. P.a. lat. *danaos*. {35/10}.
- ΔΑΝΗ** = danii aduc, vb. P.a. rom., sl. *danje*. {123/12}.
- ΔΑΠΥ + ΥΕΩ** = Dapiugi, foarte probabil conducătorul get menționat de Dio Cassius sub forma Dapix, *Istoria Romana*, 51, 26, 1-3, ca șef al unei formațiuni politice gete din regiunile Istro-Pontice. Contemporan cu M. Licinius Crassus. {79/în stânga extremă a figurilor.}
- ΔΑΠΗ + ΕΟ** = Dapix. Vezi **ΔΑΠΗ + ΙΕΩ**. {35/8-9; 120/6}.
- ΔΑΠΥΕ + Ω** = Dapix. Vezi **ΔΑΠΗ + ΙΕΩ**. {129/7}.
- ΔΑΠΥ + ΕΟ** = Dapix. Vezi **ΔΑΠΗ + ΙΕΩ**. {62/5}.
- ΔΑΠΥ + ΕΟΥ** = mărețul (prin sufixul augmentativ **ΟΥ**) Dapix. Vezi **ΔΑΠΗ + ΙΕΩ**. {79/ sub fig.}
- ΔΑΠΥ + Υ** = lui Dapix. Vezi **ΔΑΠΗ + ΙΕΩ**. {14/4}.
- ΔΑΡ** = în dar, s. P.a. rom., sl. *darovati*. {123/11-12}.
- ΔΑΡΔΑΝΩ** = dardanilor, popor iliric din Moesia Superior, cf. Strabo, VII, 315, 318. {91/.. }.
- ΔΑΤΕ** = ai dat, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi și **ΔΑ¹**, **ΔΑΤΟ**, **ΔΕΤ**, **ΔΟΤΟ** etc. {107/1}.
- ΔΑΣΣΟ** = darea, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ¹?**, **ΔΑΤΕ** etc. {65/2}.
- ΔΑΤΟ** = dat, date, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ¹**, **ΔΑΤΕ** etc. {14/4; 79/1; 115/1}.
- ΔΑΤΩ** = **ΔΑΤΟ**. {92/12}.
- ΔΕ** = de, de la, din, dintre, prep. P.a. rom., lat. *de*. {2/1; 12/4; 13/4; 25/2; 35/1; 40/1; 40/4; 62/4; 69/4; 69/9; 76/5; 79/3; 79/4; 111/1; 111/7; 111/9; 119/11; 120/1; 121/4; 121/6; 124/6; 124/9; 126/12; 127/1; 127/3; 130/2; 130/8}.
- ΔΕΓΕ** = călugăr sau preot, călugărie, preoție, s. M.s. {2/3; 2/4}.
- ΔΕ + ¹** = ducă, să se ducă, vb. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi și **ΔΥΚ**. {5/6; 28/text inciz.}
- ΔΕ + ²** = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi și **ΔΕ + ΥΝΟ**, **ΔΙ +**, **ΣΑ + Ο**. {40/2; 84/2; 84/5}.
- ΔΕ + ΥΝΟ** = unu și zece, "unsprezece", num. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΕ + ²**. {62/3; 96/2}.
- ΔΕ + ΥΟ** = Diegi. Vezi **ΔΙΕ +**. {14/3; 84/fig.}
- ΔΕ + ΣΥ** = deghizare, s. P.a. v. fr. *déguise*, "fel de a fi" cf. [33]. {128/6-7}.
- ΔΕΥ** = dau, se dau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ**, **ΔΑΤΕ** etc. {62/10; 121/1}.
- ΔΕΚΑΠΕΟ** = despădurire, deschidere, s. M.s. {111/3-4}.
- ΔΕΛ** = de l(-au), prep. P.a. rom., lat. *de ille*. Vezi **ΔΕ** etc. {7/11; 130/9}.
- ΔΕΛΩ** = dealul, s. P.a. rom., sl. Vezi și **⊕ ⊆ χ ∼**. {52/5}.
- ⊕ ⊆ χ ∼** = deal, s. P.a. rom., sl. dëlu. {10/3-4}.

ΔΕΜΑΡΩ = Demaro, ipotetic nume al unui personaj necunoscut. {91/.. }.
ΔΕΜΑΡΟΕ = **ΔΕΜΑΡΩ**. {91/.. }.
ΔΕΝ = din, dintr(-o), prep. P.a. rom., lat. *de+in*. Vezi și **ΔΙ**, **ΔVN**. {42/7; 79/12}.
ΔΕΝΥΑ = dăinui, vb. P.a. rom. și, poate, s. cr. *danovati* [37]: {107/5}.
ΔΕΝΟ = să extindă, lărgescă, desfășoare, vb. sau dispersați, adj. P.a. v. ger. s. *dehn(n)en*, gr. *τεινω*, lat. *tendo, tenus*, v. sl. *teneto*, cf. [36]. Vezi și **ΔΕΝΩΕ**. {12/3-4; 108/4; 108/10-11}.
ΔΕΝΩΕ = desfășurat, răspândit, adj. Vezi **ΔΕΝΟ**. {13/15-16; 127/6}.
ΔΕΝΩΕΟΥ = mult, sau foarte (prin sufixul augmentative **ΟΥ**), răzlețiți, adj. Compus din **ΔΕΝΩΕ** + amplificativul **ΟΥ**. Vezi **ΔΕΝΟ**, **ΔΕΝΩΥ**. {35/6}.
ΔΕΝΩΥ = (să) desfășoare, sau înșire, vb. Vezi **ΔΕΝΟ**. {127/7}.
ΔΕΟ¹ = zeului, zeiței, s. P.a. rom., lat. *deus*. Vezi și **ΔΙΕΩ**, **ΔΙΥ**, **ΔΙΟ** etc. {2/3; 11/6; 94/4; 122/6}.
ΔΕΩ¹ = **ΔΕΟ¹**. {15/8; 80/10}.
ΔΕΩ² = se dedică, vb. M.s. {79/11}.
ΔΕΩΑΡΝΨΕ = deoarece, conj. P.a. rom., lat. {80/8-9}.
ΔΕΡΩΑ = desfășoară, “declară”, “dezlănțuie”, vb. M.s. Posibil înrudit cu lat. *de + rotulare*, [37]. {126/5}.
ΔΕΣΟ = dus, condus, part. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi și **ΔVΣΑ**. {16/2-3}.
ΔΕΤ = dete, a dat, vb. P.a. rom., lat. *do, das, dedi, datum, dare*. Vezi și **ΔΑ¹**, **ΔΑΣΣΟ**, **ΔΑΤΕ** etc. {123/4}.
ΔΕΘ = **ΔΕΤ**. {108/10}.
ΔΕΤΙ = **ΔΕΤ**. {91}.
ΔΕΤΙΟ = date sunt, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΕΤ**. {12/12}.
ΔΕΣ = dau, “predau”. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΕΤ**. {25/8}.
ΔΕΣΔΕΟ = împărțite, destrămate, part. pas. M.s. {121/11}.
ΔΕΣΟ = dăruit, dăruiri, “daruri”, part./s. P.a. **ΔΟΣΟ**. Vezi **ΔΕΤ**. {1/1-2; 124/1}.
ΔΙ¹ = ziua, s. P.a. rom., lat. *dies*. Vezi **ΔΙΕ¹**, **ΣΑΗΟ**. {5/5}.
ϞΙ = **ΔΙ¹**. {72/4}.
ΔΙ² = de, de-a, de la, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi **ΔΕ²**, **ΔΙΕ²**, **ΔΟ**, **ΔΟΕ** etc. {1/7; 2/14; 18/9; 80/10; 98/1; 122/1}.
ΔΙ³ = din, prep. P.a. rom., lat. *de + in*. Vezi și **ΔΥ**, **ΔVN**. {20/1; 40/13}.
ΔΙΑΓΡ = oracol, preoteasă, s. P.a. v. fr. *diacre*, lat. *diaconus*, gr. *diakonos*. {11/4-5}.
ΔΙΨ = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*, v. fr. *dix*. Vezi și **ΔΕΨ**, **ΔΕΨΕ**, **ΔΕΨΥΝΟ**. {107/9; 119/6}.
ΔΙΨΥ = **ΔΙΨ**. {13/14}.
ΔΙΕ¹ = zi, ziua, în ziua, s. P.a. rom., lat. *die*. Vezi și **ΔΙ¹**, **ΔΕΥ**. {5/2; 96/4}.
ΔΙΕ² = zei, zeilor, s. P.a. lat. *dei*. Vezi și **ΔΕΟ**, **ΔΙΥ**, **ΔΙΟ** etc. {40/5; 40/12}.
ΔΙΕ³ = de, de-a, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΙ²**. {2/14; 12/3}.
ΔΙΕΨ = lui Diegi. Vezi **ΔΙΕΨΙ**. {22/5; 28/text inciz.}.
ΔΙΕΨΙ = Diegi, numele unei căpetenii geto-dace, menționat ca frate al lui Decebal [39], [72]. A fost reprezentantul lui Decebal la tratativele de pace purtate cu Domițian (anul 89 e.n.),

de la care primește, în locul regelui dac, *diadema regală* [38], [27], [39], [72]. Textele studiate aici sugerează că Diegi era “hiliarh” pe vremea lui Diurpaneus (vezi placa nr. 94) și apoi, după primul război cu romanii, mare preot (placa nr. 121). După înfrângerea lui Decebal, hilarh fiind, el ar fi fost din nou investit, de către romani însă, mare preot al “boicerilor” (placa nr. 65). Este menționat pe placa nr. 28, ca stăpânitor – titulatura de “mato” o dovedește – al Sarmisegetuzei, și hilarh “în cetatea surpată”. {6/11}.

$\Delta IE \uplus IO$ = Diegi. Vezi $\Delta IE \uplus I$. {6/7; 28/text inciz.; 65/8; 94/6; 121/7}.

$\Delta IE \uplus HO$ = Diegi. Vezi $\Delta IE \uplus I$. {121/16 st.}.

$\Delta IE \uplus O$ = lui Diegi. Vezi $\Delta IE \uplus I$. {22/4}.

$\Delta I \uplus IO$ = Diegi. Vezi $\Delta IE \uplus I$. {28/text inciz.}.

ΔIEO = zeu, zeul, pe zeul, s. P.a. rom., lat. *deus, dei*, v. fr. *dieu*. Vezi și ΔEO^1 , ΔIE^2 , ΔIY , ΔIYO , ΔIO , ΣEH etc. {98/7; 124/2; 124/7}.

$\Delta IE\Omega$ = ΔIEO . {122/11-12}.

ΔIY = zeului/zeiței, zeilor, s. P.a. rom., lat. Vezi ΔIEO . {6/8; 22/1}.

$\ominus IY$ = ΔIY . {72/3; 72/5-6}.

ΔIYO = al zeului, s. Vezi ΔIEO . {6/9}.

ΔIO = zeul, zeului, pe zeu/zeiță, s. Vezi ΔIEO . {20/3; 72/6; 113/1; 115/pecete dr.}.

$\Delta IO\Omega$ = ΔIO . {12/6; 13/4-5}.

ΔIME = dimie, s. P.a. rom., turcă. {128/3}.

ΔIN = din, prep. P.a. rom., lat. Vezi ΔEN . {108/2}.

$\Delta : N (?)$ = ΔIN . {72/3}.

$\Delta IN\Omega \uplus E\Theta\Omega$ = Dinogetia, așezare getă situată pe teritoriul actualului sat Bărboși, la vărsarea Siretului. Atestată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 2, 10, 1. {120/9}.

$\Delta I\Sigma PEO$ = dezaliniat, adj. M.s. Poate similar cu v. fr. *raie* din gaulicul *rica*, galicul *rhych* etc. + prefixul *dis*. {92/6}.

ΔITE = ziceți, vb. P.a. rom., lat. *dicere*, v. fr. *dittes*. {5/1; 6/1}.

$\Delta HE\Omega$ = zeul, s. Vezi ΔIEO . {35/3}.

ΔY = de, din, de la, prep. sau al, a lui, ai, pron. P.a. v. fr. *du*, < lat. prin *de le, del* [90], [33]. {2/1; 14/1; 15/14; 15/15; 20/3; 72/1; 84/1; 92/13; 117/8 st.; 121/3; 124/11; 128/3}.

ΔYAE = a doua, num. P.a. rom., lat. *duo, duae*. Vezi ΔOE^3 , $\Delta YE\Omega$. {84/2-3}.

ΔYE^1 = de două ori, num. Vezi ΔYAE . {108/9}.

ΔYE^2 = din, de, prep. P.a. v. fr. *de* < lat. Vezi ΔYO . {2/2}.

$\Delta YE\Omega^1$ = ΔIEO . {39/6}.

$\Delta YE\Omega^2$ = dublă/în dublu, în două rânduri, adj. P.a. rom., lat. Vezi ΔYAE . {7/7}.

$\ominus \Upsilon \Xi \sim$ = zeul, zeului, s. P.a. rom., lat. Vezi ΔIEO . {10/3}.

$\Delta YXE \ddagger E$ = după ce, conj. P.a. rom., lat. *de post quid*, apud [37]. Eventuala derivare a termenului românesc echivalent pare mai firească din acest ipotetic cuvânt get decât prin etimologie din latină. {117/9-10 dr.}.

$\Delta YI\Omega$ = zeesc, divin sau de la zei, al zeilor, adj. P.a. lat. Vezi ΔIEO . {52/7}.

$\Delta YMVN$ = Diumun, ipotetic nume al unui personaj necunoscut. {76/8}.

ΔYO^1 = al sau de, pron. prep. P.a. v. fr. *du*, “al”. Vezi și ΔY . {42/1}.

$\Delta Y \Omega = \Delta Y O$. {62/8}.

$\Delta Y I ()^2 =$ zeului, s. Vezi $\Delta I E O$. {72/9}.

$\Delta Y \Sigma Y =$ dus, ducere, s. P.a. rom., lat. *ducere*. {126/9}.

$\Delta O^1 =$ de, mai rar din, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi și ΔE^1 . {2/5; 9/1; 9/1; 9/sub fig.; 15/9; 21/8; 23/8; 65/2; 69/10; 79/8-9; 80/6; 84/2; 121/9; 123/5; 123/8; 124/1; 124/7}.

$\Delta O^2 =$ al/de al, ai, ale, pron. P.a. v. fr. *de, du*. Vezi și $\Delta Y, \Delta Y O$. {2/3; 15/6; 15/11; 15/14; 35/2; 39/5; 79/12; 79/st. sub fig.; 91}.

$\Delta O^3 =$ dă, dea, a da, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi ΔA^1 . {58/3; 80/10; 113/9; 124/3; 124/5}.

$\Delta O A =$ dați, part. P.a. rom., lat. Vezi ΔA^1 . {2/5}.

$\text{𐌆𐌿𐌸𐌹} =$ Dociiio sau Docioi, ipotetic nume sau toponim (descifrare foarte problematică, încât aceasta e doar propunere de primă încercare). {72/15}.

$\Delta O E^1 =$ de, de la, de către, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi și $\Delta E^1, \Delta O^1$ etc. {65/2; 65/3; 69/8; 79/7; 79/14; 120/1}.

$\Delta O E^2 =$ a, ale, cele ale, pron. P.a. v. fr. *de*. Vezi și ΔO^2 . {80/8; 121/2}.

$\Delta O E^3 =$ doi, două, în două rânduri, num. P.a. rom., lat., gr., v. eng. etc. Vezi $\Delta V E, \Delta O Y$ etc. {62/3; 126/9}.

$\Delta \Omega E = \Delta O E$. {130/9}.

$\Delta O E^4 =$ dau, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi și $\Delta A^1, \Delta O^3$ etc. {52/7}.

$\Delta \Omega E \Lambda O =$ duelează, luptă corp la corp, vb. P. analogie lat. arh. *duellum*, înlocuit prin *bellum*. {80/4}.

$\Delta O \Gamma Y O =$ căciulați, purtători de căciuli, “oșteni de elită” sau “căpetenii”, s. P.a. $\Delta O \Gamma O$. {111/10}.

$\Delta O \Gamma O =$ bonetă, coif sau căciulă, s. M.s. {119/8-9}.

$\Delta O \Gamma V E =$ Dogue, numele unui ipotetic conducător militar – pe semne hiliarh geto-dac – neatestat istoric. {129/11-12}.

$\Delta O \Psi E O =$ doagele, s. P.a. rom., lat. *dogă*, atestat în. [37] dar neinclus în [56]. {117/2 dr.}.

$\Delta O \Psi E P I =$ dogari, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {115/1}.

$\Delta O Y^1 =$ de, prep., de a, al, al lui, sau doar funcție de genitivare. {79/7; 79/10; 79/st. jos; 79/cart. centr.; 91}.

$\Delta O Y^2 =$ de la, din, prep. P.a. v. fr. *du*. Vezi $\Delta E^1, \Delta Y, \Delta O^2$ etc. {25/2; 91}.

$\Delta O Y^3 =$ doi, două, num. P.a. rom., lat. *duo*. Vezi și $\Delta Y A E, \Delta O E^3$. {2/2; 52/17}.

$\Delta O Y E \Gamma \Omega E =$ lui Dogue. Vezi $\Delta O \Gamma V E$. {120/13}.

$\Delta \Omega \Lambda =$ de-l, pron. prep. P.a. rom., lat. *de+ille*. {2/6}.

$\Delta O M Y \Psi I O I \Lambda A =$ așezat, lăsat, part. P.a. lat. *domicilium*. Vezi și $\Delta O M I \Psi O$. {16/3}.

$\Delta O M I \Psi O =$ locuiți, “stați”, vb. P.a. lat. Vezi precedentul. {5/4}.

$\Delta O M Y T E V =$ Domițian, împărat roman care a inițiat o campanie împotriva geto-dacilor. În anul 89 e.n. încheie o pace pe care Dio Cassius o califică drept rușinoasă pentru romani. {121/15 dr.}.

$\text{𐌆𐌹𐌸𐌹} () \text{𐌹} \{ \} \text{𐌹} =$ stăpânirii. s. P.a. lat. *domo, domare*, “a învinge”, “a stăpâni oameni”. {10/7}.

$\Delta \Omega N =$ în, prep. P.a. v. fr. *dans*, lat. *de intus* [33]. De observat asemănarea “... $\Delta \Omega N \Lambda \Omega$...” cu v. fr. *denz la. (mélé, de pildă)*. {80/3}.

$\Delta \Omega N E =$ dă, vb. P.a. lat. *donare*, v. fr. *donner*. Vezi și ΔA^1 . {15/7}.

ΔONET = Donet sau Doneț, ipotetic theonim particular al unui ținut care, în mod temerar, ar putea fi asociat cu râul și/sau Podișul Donețului de azi. {15/8}.
ΔONEΘE = l-a dat/predat, vb. P.a. lat. *donare*. Vezi **ΔΩNE**. {62/6}.
ΔONI ≠ EIO = luntre, lotci, “ambarcațiuni”, s. P.a. rom. și s. cr. *doniță/dojnica*, “recipient din doage de lemn” [37]. {69/6}.
ΔOΠA = după ce, prep. P.a. rom., lat. *de post* [37]. Vezi și **ΔOΠY**, **ΔVΠE**, **ΔVΠIO**, **ΔVΠOY** {42/1}.
ΔOΠY = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΠA**. {121/5}.
ΔOPYNΔO = dorința, s. P.a. rom., lat. pop. *dolus* < *dolere*, “a suferi” [37]. {115/2}.
ΔOΣE = (de-a) îndoasele, adv. P.a. rom., lat. pop. *dossum* < *dorsum*. Vezi și **ΔOΣOY**. {2/14}.
ΔOΣOY = în dosul sau în spatele, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΣE**. {5/4}.
 ◊ () ~ { } = din dos, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΣE**. {31/3}.
ΔOTO = dat/dată, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔATO**. {18/7}.
ΔOVO = două, num. P.a. rom., lat. *duo*. {130/7}.
ΔOΣO = de dat, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOTO**. {121/8}.
ΔPOMIXΘO = Dromihete, “Dromichaites”, conducătorul unei uniuni de triburi geto-dace care a purtat lupte cu diadohul Lisimah, pe care l-a înfrânt (cca. 300 î.e.n.). Cf. [20], p. 65, 106, 133, 291; [38]. {42/3}.
ΔPOMHΩ = Dromio, numele unei ipotetice căpetenii nereținută de istorie. {91}.
ΔPOMYΩ = **ΔPOMHΩ**. {91}.
ΔPOMIOΞTO = Dromihete. Vezi **ΔPOMIXΘO**. {111/10-11}.
ΔPOYOMIKTO = Dromihete. Vezi **ΔPOMIXΘO**. {23/1}.
ΔV¹ = de, de la, de pe, de a, “ca să”, prep. P.a. rom., lat. *de*, v. fr. *du*. Vezi și **ΔE¹**, **ΔY** etc. {12/2; 16/4; 65/1; 80/9; 94/1; 118/4; 121/0; 121/7; 121/10; 123/4; 124/8; 126/1}.
ΔV² = din, al, ai celor, sau simplă funcție de genitivare. P.a. v. fr. *du*. {7/5; 15/1; 16/1; 28/text inciz.; 76/4; 92/2; 92/6; 94/5; 106/2; 118/1; 121/13; 124/13 st.}.
 ◊ ~ = **ΔV²**. {10/5}.
ΔVA = în/pe două rânduri, num. P.a. rom., lat. *duo, duae*. {121/2}.
 ◊ ◊ ✱ = **ΔVE**. {31/1}.
ΔV ✱ EOIV = marea (prin sufixul **OIV**) ducere, “ducerea solemnă”, s. P.a. rom., lat. *ducere*. {28/cart.}.
ΔVE = două, a doua, de două ori, num. P.a. rom., lat. *duae*. Vezi și **ΔOE**, **ΔVIO** etc. {69/12; 92/8; 92/11; 96/11; 130/4}.
ΔVΦIO = dusă, duse, adj./part. P.a. rom., lat. *duco, ducere*. Transformarea lui f în s este anomală, explicabilă, poate, doar prin intermediul latinei. Semnificativ ar fi, eventual, faptul că în 1972, în Zarand, era în uz transformarea inversă, e. g. forma fierpi pentru șerpi, era în uz. {122/3-4}.
ΔVIO = două, num. P.a. rom., lat. Vezi **ΔVE**. {130/5}.
ΔVK = duc, vb. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi **ΔV ✱ EOIV**. {11/1}.
ΔVKΠO = după ce, prep. M.s. Vezi **ΔVΠE**. {119/5}.
ΔVN = din, prep. P.a. rom., lat. *de+in*. Vezi **ΔE²**, **ΔEN**, **ΔI**, **ΔV** etc. {9/3; 123/6}.
ΔVNΔV = datul, s. P.a. rom., lat. *donare*. Vezi **ΔA¹**, **ΔOTO** etc. {76/6-7}.
ΔVNH = subțiri, adj. P.a. v. ger. s. *dunni*, v. eng. *thinne*, ambele cu sens de “subțire”. {7/7}.

ΔΥΠΕ = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΟΠΑ**, **ΔΟΠΥ** etc. {124/6}.
ΔΥΠΙΟ = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΥΠΕ**. {40/8}.
ΔΥΠΟΝ = după, prep. Vezi **ΔΥΠΙΟ**. {111/3}.
ΔΥΠΥΣ = pus, depus, adj/part. P.a. lat. *deposui*, *deponere*. {16/5-6}.
ΔΥΡΟ = tare, puternic, puternicului, adj. P.a. lat. *durus*, "tare". {11/9; 40/1; 40/3; 40/8; 40/10; 92/1; 92/11; 130/1}.
ΔΥΣΑ = dusă, adj./part. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi și **ΔΕΣ**, **ΔΥΚ** etc. {28/2}.
ΔΥΤΟΕ = cu grijă, "conștiincios", adv. P.a. v. fr. *deu*, eng. med. *duete* [106]. {69/10}.

E ; Ε ; Ξ (en-)

E¹ = e, este, vb. P.a. rom., lat. *est*. Vezi și **ΕΣΟ** etc. {5/8; 7/1; 10/2; 13/10; 15/1; 15/6; 62/3; 69/11; 72/4; 80/9; 84/1; 84/2; 91; 92/11; 117/7 st.; 124/4; 124/4}.
E² = și, conj. P.a. lat. *et*, v. fr. *et* și *e*. {5/7; 7/5; 7/7; 7/14; 11/1; 13/4; 13/14; 15/7; 15/8; 15/8; 15/10; 25/6; 25/14; 39/3; 52/20; 62/1; 62/1; 62/4; 62/5; 62/8; 65/2; 65/2; 72/6; 72/7; 72/8; 72/10; 72/13; 76/6; 76/11; 79/2; 79/12; 79/14; 80/3; 80/5; 80/8; 84/2; 92/5; 92/9; 107/1; 107/6; 108/2; 108/6; 111/10; 115/1; 115/2; 115/5; 115/8; 119/6; 121/2; 121/3; 123/4; 126/9; 126/13; 127/1; 127/4; 127/7; 128/3; 128/5; 130/7; 130/9; 130/11; 130/11}.
E³ = ai, prescurtare pentru **ΕΛΟ**, pron. {79/sub fig.; 84/5}.
ΕΑ = ea, pron. P.a.rom., lat. *illa*. {79/1}.
ΕΑΕ = ia, vb. P.a. rom., lat. *levo*, *levare* [37]. {69/8}.
ΕΑΕΟ = de ei înșiși, pron. M.s. {52/2}.
ΕΑΟ = a lui, ale lor, pron. pos. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi și **ΕΙΟ**, **ΕΙΥ** etc. {25/11}.
ΕΑΟΙ = de apă, adj. P.a. v. fr. *ewe* "apă". Vezi și **ΑΕΟ**, **ΑΕΠΑ** etc. {23/9}.
ΕΑΟΥΑ = acelor, ălor, ăleia, pron. dem. P.a. rom., lat. *illa*. {127/8}.
ΕΑΣΩ = ies, vb. P.a. rom., lat. *exire*. {9/sub fig.}.
ΕΑΤΟΕ = mâncate, part. P.a. rom., v. eng. *etan*, v. ger. s. *ezzan* "a mânca". {124/6-7}.
ΕΑΣ Ψ ΙΟ = probabil, formă coruptă a următorului. {40/9}.
ΕΑΣ Ι Ψ ΙΟ = iazigii sau iazigilor, numele unei populații de origine iraniană din familia sarmaților. Aflați inițial la est de Volga, se infiltrează în stepile nord pontice. În secolul I e.n. ei pătrund în număr mare, prin nordul Daciei, în câmpia panonică iar de aci, în vestul actualei României, în zona de șes [38]. {40/5; 40/7-8}.
ΕΒΕ = plecarea, s. P.a. v. ger. s. *aba* "plecat, îndepărtat", v. eng. *ebba* "reflux, retragere". {2/7}.
ΕΒΩ = încât chiar, adv. P.a. v. eng. *efne* < *efen*, v. ger. s. *eban* "plat, egal". {79/8}.
Ε Ψ ΕΟ = acia, adv. P.a. rom., lat. *ad hicce*. Vezi și **Α Ψ Ε¹** etc. {79/4}.
Ε Ψ ΕΤΟ = ieșirea, s. P.a. rom., lat. *exit*. Vezi și **Ε Ψ ΗΕ**, **ΙΑΣΟ**. {65/4}.
Ε Ψ ΥΟ = stejar, s. P.a. v. eng. *àc*, v. ger. s. *eih*, gr. *aigilops*. {13/14-15}.
Ε Ψ Ο = smuls, smulselea, poate "(cu d-a) sila". P.a. lat. *exio* < *excio*, *excere* "a scoate", eng. *etch* "a smulge", v. ger. s. *azzen*. Ar fi de luat, poate, în seamă un primitiv i-e. comun. {119/11-12}.

EΔE = vad/vadul, vadului, s. M.s. Vezi și **EΔV**. {106/10}.
Ε ο Ε = **EΔE**. {10/1}.
EΔEO = trecutul vadului, vb. M.s. Foarte probabil conex, prin verbalizare, cu **EΔE** {69/3}.
Ε ο Γ = odăile “morminte din zid”, mai puțin probabil “sarcofagele”, s. P.a. lat. *aedes*, *aedis* “cameră de cult”, poate și rom. odaie, transformat ulterior sub influența bg. și tc. [37]. {10/9}.
EΔIO = ajută, vb. P.a. rom., v. fr. *aider* < lat. *adjutare* [33]. Vezi și **EIAE**. {13/6}.
EΔH = la/prin vaduri-să-treacă, vb. M.s. Vezi **EΔEO**. {7/5}.
EΔOYE = se molcomește, stagnează, vb. M.s. Poate înrudit cu **EΔE**. {39/2}.
EΔOLO = idolul, s. P.a. gr. *eidôlon*, lat. *idolum* “imagine”. {113/8}.
EΔV = vadul, s. M.s. Poate înrudit cu v. eng. *ebba* “apă joasă”, transformarea b→d fiind eventual similară cu cea din *bellum* < *duellum* [33]. Vezi și **EΔE**. {80/2}.
ΕΓΕΙΠΤΙΩ = din Egipt, statul Nilului de Jos, probabil după cucerirea persană (sec. 6-5 î.e.n.). {2/5}.
Eϣ = ouă, “boabe”, s. P.a. v. eng. *aèg*, *egg*, v. scan. *egg*. {28/text inciz.}.
Eϣ EPO = Egeriu, nume al unui ipotetic personaj geto-dac, neatestat istoric. {11/9}.
Eϣ HE = ieșirea, s. P.a. rom., lat. *exire*. {62/3}.
EXEΣΩ = au revenit, s-au cuvenit, vb. P.a. fr. *échoir*, lat. *excadere* < *excidere* [33]. {80/6-7}.
EXOΑ = a/ai acestora, pron. P.a. răd. i-e. *ego-*, lat. *ego*, gr. *egô*. {121/3}.
EXVP = cădere “cuvință, valoare”, s. P.a. lat. *excadere*, v. fr. *eschoir*. Vezi și **EXEΣΩ**. {124/1-2}.
EI¹ = ai, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere* [37]. {107/1}.
EI² = ei, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi* [37]. {107/10}.
EIAE = ajută, vb. P.a. v. fr. *aidier* < lat. *adjutare* [33]. {23/6}.
EIO = lui, ai lui, lor, ai lor, al celor, pron. pos. P.a. lat. *illos*, v. fr. *els*. Vezi și **EAOYA**, **EIV**, **EY** etc. {11/10; 65/6; 69/14; 84/8; 94/14-15}.
EIV = ei, pron. pers. P.a. rom., lat. *illi*. {130/5}.
EH = ale lor, pron. pos. P.a. lat. *illi*. Vezi și **EI²**. {108/7}.
EY = lui, ale lui, pron. pos. Vezi **EIO**, **EIV** etc. {13/2; 92/3; 118/11; 121/8}.
EYO = lui însuși, pron. Vezi **EIV**. {25/8}.
Ε † ✱ Π Ε { } = să decapiteze, vb. P.a. rom., lat. *caput*, v. fr. prefix e-, de ex. *ereinter*. {31/7}.
EKYO = caii, s. P.a. lat. *equus*. Vezi și **EΣKOE**. {126/2}.
EKO = strigăt, s. P.a. gr. *échó* “strigăt”, *éché* “sunet”. {108/10}.
EKVE = egalii (lat. “pares”), s. P.a. lat. *aequus* “la același nivel”. {62/15}.
EΛ = el, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi și **EAY**, **EVA**, **EΛO** etc. {23/5; 115/4; 115/7}.
EΛEΣO = ales-o, vb. P.a. rom., lat. *eligere*. Vezi și **EΔIO**. {121/5}.
EΔIO = ales, part. P.a. v. fr. *élu*, lat. *eligere*. Vezi și **EΛEΣO**. {80/10}.
EAY = el însuși, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi și **EΛ**, **EΛO** etc. {80/7}.
EAYA = ăluia, însuși, pron. P.a. rom., lat. Vezi **EAY**, **EAYE** etc. {108/5; 120/7}.
EAYE = al lui însuși, pron. P.a. rom., lat. Vezi **EAY** etc. {15/6}.
EΛO / EΛΩ = el însăși, pron. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi și **EΛ**, **EΛO**, **EVA** etc. {15/8; 62/7; 69/2; 80/1; 80/7; 84/7; 94/5; 118/6; 122/6; 124/4; 124/4}.

ΕΛΟΑ = a/al ei, pron. pos. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi și **ΕΛΟΗΕ**. {130/4}.
ΕΛΟΗΕ = ăluia, pron. P.a. rom., lat. *ille*. Posibil “slăvitului”, adj. Vezi și **ΕΛΟΥΑ**. {58/3}.
ΕΛΟΥΑ = ăluia, aceluia, pron. P.a. rom., lat. *ecce illu* [33]. {130/9}.
ΕΛΥΕ¹ = ele, pron. pers. P.a. lat. *ille*. Vezi și **ΕΛ**, **ΕΛΟ** etc. {130/3}.
ΕΛΥΕ² = aleșii, s. P.a. v. fr. *élus* < *eslus*. {13/8}.
ΕΝ = în, prep. P.a. rom., lat. *in*. Vezi și **ΟΝ¹**. {72/8; 84/6; 123/5}.
ΕΝΑΛΙΘΩ = înalte, adj./adv. P.a. rom., lat. *in+altum*. {127/4}.
ΕΝΔΥΟΣΩ = luat în spate, vb. P.a. v. fr. *endosser* < lat. *dossum* < *dorsum* [33]. Vezi și **ΔΟΣΕ**, **ΔΟΣΟΥ**. {128/7}.
ΕΝΕΙΟ = inelului, cercului, s. P.a. rom., lat. *an(n)ellus*, v. fr. *anneau*. {11/1}.
ΕΝΙ = fiecareia, tuturor, pron. P.a. v. eng. *aèinig*, v. ger. s. *einag* [106]. Vezi și **ΕΝΙΟΝ** {123/8}.
ΕΝΙΟ = împotriva, prep. M.s. {84/4}.
ΕΝΙΟΝ = fiecare, oricine, pron. P.a. v. eng. Vezi **ΕΝΙ**. {15/6}.
ΕΝΥΟΠ = destul, destul de, adv. P.a. eng. med. *ynough* < v. eng. *genòg*, v. ger. s. *ginuog*, ambele dintr-un compus preistoric germanic [106]. {106/12}.
ΕΝΡΟΛΑΜ = facem legământ cu, vb. M.s. Poate înrudit, cu toate că aparent anacronic, cu fr. med. *enroler* < *en+ròle* “înscriș în listă”. {11/7}.
ΕΝΥΕ = vreun, pron. M.s. Poate înrudit cu v. eng. *aenig*. {128/9}.
ΕΟ¹ = apeii, apele, s. Vezi **ΑΕΟ** etc. {35/12; 80/2}.
ΕΟ² = lui, ale lui, le, lor, ale lor, pron. pos. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *els* < lat. *illos* [33]. Vezi și **ΕΟΑ**. {65/5}.
ΕΩ² = **ΕΟ³**. {2/14-15; 7/1; 13/7; 120/2; 123/3}.
ΕΟ³ = el, ei, ea, de ea, acestuia etc., pron. pers./dem. M.s. Vezi și **ΕΟ²**. {25/5; 39/4; 69/11; 107/3}.
ΕΩ³ = **ΕΟ³**. {7/1; 13/3; 92/13; 123/3}.
ΕΟΑ = lor, a lor, pron. pos. M.s. Vezi **ΕΟ²**. {123/12}.
ΕΩΑ = **ΕΟΑ**. {13/5}.
ΕΟΥ = apa, apele, s. P.a. v. fr. Vezi **ΑΕΟ**, **ΕΟ¹**. {23/7}.
ΕΠΑ = iepei, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi și **ΕΠΩ**. {107/3}.
Ε Π Ε () = iepelor, s. Vezi **ΕΠΑ**. {31/8}.
ΕΠΩ = iepe, iepelor, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi și **ΕΠΑ**, **ΙΕΟΠΑ**. {62/1; 62/2}.
ΕΡΑ = era, a fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, es, fui, esse*. Vezi și **ΕΡΙΟ**, **ΕΣΟ**, **ΙΣ**, **ΣΙΝΔ**, **ΣΙΟ**, **ΣΟΕ**, **ΣΡΑ** etc. {76/9}.
ΕΡΕ = suflet, străduință, s. P.a. lat. *aer, aeris*, v. fr. *air*, sau poate similar cu v. fr. *erre* = elan, < lat. *i terre*. {16/6}.
ΕΡΕΧΕΘΩ = să ajungă, “să fie destul”, vb. P.a. v. ger. s. *reichòn, reichen*, v. eng. *raecan*, ambele din rădăcina i-e. *rèig* [36], [106]. {123/8}.
ΕΡΙΕ ∪ **ΕΡ** = ridicat, nou-instituit, adj. Vezi **ΕΡΙ** ∪ **ΕΡ**. {120/6 și 120/7, 120/8, prin prescurtarea Ε.}.
ΕΡΙ ∪ **Ε** = ridică, vb. P.a. lat. *erigere* “a scula, a ridica”, v. fr. *eriger* “dresser”. Poate înrudit cu **ΕΕΧΕΘΩ**. {92/1; 124/10}.
ΕΡΙ ∪ **ΙΡΟ** = să ridice, “suie”, vb. Vezi **ΕΡΙ** ∪ **Ε**. {107/3-4}.

- EPI**⌘**IPVA** = ridicat, "slăvit", part. Vezi **EPI**⌘**E**. {124/10}.
- EPIO** = era, vb. P.a. rom., lat. Vezi **EPA**. {2/3}.
- EPH**⌘**E** = ridică, vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {124/8}.
- EPY**⌘**EPI** = îl ridică, vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {92/8-9}.
- EPY**⌘**EPIO** = se ridică, se suie, vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {69/6}.
- Ε ∽ γ ⌘ Ε ∽ ∟ () = ridică, "modernizează", vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {31/11-12}.
- EPH**⌘**EPYO** = ridicați, "răsculați", adj. Vezi **EPI**⌘**E**. {62/15-16}.
- EPYΓHPH** = a ridicat, "înaintat, propus", vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {7/1}.
- Ε ∽ γ ⌘ Ε = ridicat, adj. Vezi **EPI**⌘**E**. {31/4-5}.
- EPY**⌘**EPO** = să se ridice, vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {69/14}.
- Ε ∽ γ ⌘ Ε ∽ () = s-a ridicat, "a suit", vb. Vezi **EPI**⌘**E**. {31/1}.
- EPMY-ΔABO** = Ermidava, numele unei ipotetice așezări geto-dace. Posibilă semnificație de "Dava Închisă". {120/16}.
- EPΩ¹** = erau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **EPA**. {13/4;13/7}.
- EPΩ²** = cinstire, respect, s. P.a. v. ger. s. *era*, v. eng. *ar* "venerare". {15/12}.
- Ε ∽ ⌘ ⌘ ✱ = statornicirea, întemeierea, "inaugurarea", poate "împământarea", s. M.s. Posibil înrudit cu v. eng. *eorthē*, v. ger. s. *erda* "pământ". {31/6}.
- EΣAY** = încercări, "eboșuri", s. P.a. v. fr. *essay* <lat. *exagium* "cântărire, încercare". {2/2}.
- EΣIO** = la păscut, adv. P.a. gr. *esthiō*, v. ger. s. *ezzan*. Vezi și **AΣIVA**, **EΣY**, **EΣYOY**, **EΣΣYI**. {79/9}.
- EΣY** = păscutului, s. Vezi **EΣIO**. {123/6}.
- EΣYOY** = mari (prin sufixul augmentativ **OY**) pajiști, s. Vezi **EΣIO**. {127/5}.
- EΣKOE** = cai sau armăsari, s. P.a. lat. *equus*. Vezi și **EKYO**. {62/2}.
- EΣO¹** = este, se află, vb. P.a. lat. *essere*. Vezi și **E¹**, **EΣOE**, **EΣTO** etc. {40/10; 72/11; 79/10; 129/4}.
- EΣΩ** = **EΣO¹**. {13/15; 15/12; 62/5}.
- EΣO²** = stirpe, s. P.a. lat. *exire*. {108/2-3}.
- Ε ⌘ γ ⌘ V Ε ✱ () = iscoadă, textual evaluator, s. P.a. lat. *estimare*. {72/8}.
- EΣTO** = este, vb. P.a. rom., lat. *est*. Vezi **EΣO**. {69/2}.
- EV** = pe/cu el, pron. P.a. rom., lat. *ego* [37]. {65/4; 92/6; 123/7}.
- EVA** = el, "el însuși", "el singur", pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. {128/8}.
- EΞOΘEPA** = insulă, s. P.a. lat. *ex terra*. {79/6}.
- E Σ O** = există, vb. P.a. lat. *essere*. Vezi [i **EΣO**. {124/1}.
- Ε ↗ { } = **E Σ O**. {10/5}.
- E Σ OE** = este, "se află", vb. P.a. lat. *essere*. Vezi și **EΣO**. {80/1}.
- E Σ T E Σ O** = stăpânire, "proprietate, posesiune", s. P.a. v. fr. *estat*, lat. *status*. {62/16}.

Φ

ΦΑΧΤΟ = strânge, strânse, vb. sau part. P.a. lat. *fascio-fasciare*. Vezi și **ΦΑΞΟ**, **ΦΑΚΤΙ** ≠ **Ε**. {130/10}.

ΦΑΧΤΩ = **ΦΑΧΤΟ**. {25/6}.

ΦΑΚΤΙ ≠ **Ε** = unit, reunit cu, part. P.a. lat. Vezi **ΦΑΧΤΟ**. {79/4}.

ΦΑΚΤΙΟ = a face, vb. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi și **ΦΑΚΤΟ**, **ΦΑΤΥ**, **ΦΑΣ**, **ΦΕΑΣ** **ΟΕ**, **ΦΕΚΟΥΩ** etc. {118/3}.

ΦΑΚΤΟ = făcuți, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {28/3}.

ΦΑΧΣΥ = stufului, s. M.s. {40/3}.

ΦΑΛΑΝ ≠ **Ε** = osie, falangă (milit.), s. P.a. gr. *falangeos*, lat. *phalanga* "sul de lemn" [56]. {111/2; 117/8-9st.}.

ΦΑΛΥΩ = îl doboară, vb. P.a. v. eng. *felan*, v. ger. s. *faldan* "a cădea". {12/6}.

ΦΑΛΟ = mândre, falnice, adj. P.a. rom., sl. *havala* [37]. {11/7}.

ΦΑΠΤΟ = să făptuiască, posibil "lucreze" sau "nască". P.a. rom., lat. *facto* < *facere*. {121/3}.

ΦΑΤΥ = făcutu (s-a), part. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {128/9}.

ΦΑΞ = strânși, reuniți, adj. P.a. lat. Vezi **ΦΑΞΟ**. {120/3-4}.

ΦΑΞΟ = împreunez, "întregesc", vb. P.a. lat. *fascio, fasciare* "a lega împreună". Vezi și **ΦΑΧΤΟ**, **ΟΝΦΑΞΟ** etc. {18/1}.

ΦΑΣ = făcut, part. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {124/8}.

ΦΕΑΣ **ΟΕ** = făcuți, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**, **ΦΕΑΖΩΥ**. {84/8}.

ΦΕΑΖΩΥ = (îi) făcură, vb. Vezi **ΦΕΑΣ** **ΟΕ**. {108/4}.

ΦΕΚΟΥΩ = a făcut-o, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {127/4}.

ΦΕΜ = face, sau făcu, a făcut. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {84/3}.

ΦΕΡ = fier, s. P.a. rom., lat. *ferrum*. Vezi și **ΦΕΡΥΩ**, **ΦΙΕΡΟΜ**. {122/13}.

ΦΕΡΥΩ = din fier, "ferecate cu fier", adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΕΡ**. {9/sub fig.}.

ΦΕΡΟ = de fier, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΕΡ**. {92/5}.

ΦΕΡΩΑ = ferecate cu fier, adj. P.a. v. fr. *ferrés*. Vezi **ΦΕΡ**, **ΦΕΡΥΩ** etc. {13/2}.

ΦΕΤΗ = făcut/făcută, adj. P.a. rom., lat., v. fr. *fait/faite*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {2/13}.

ΦΕΤΩ = a făcut, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΦΕΤΗ**. {128/10}.

ΦΕΣ **Ε** = făcuți, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {25/11-12}.

ΦΙ¹ = fie, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, *fire* ("fieri") cf. [37]. Vezi și **ΦΟ**, **ΦΟΕ**, **ΦΟΣΕ**, **ΦΟΣΟ**, **ΦΥ**, **ΦΥΕ**, **ΦΥΣΚΟ** etc. {18/2}.

ΦΙ² = fiii, s. P.a. rom., lat. *filius, filii*. Vezi **ΦΙΟ**, **ΦΙΛΟ** **ΦΗΟ**, **ΦΥΟ**, **ΦΥΛΟ**, **ΦΩΗΛΟ**, **ΦΥΛΗ** etc. {107/7}.

ΦΙ ≠ = fapte, faptele, s. P.a. lat. *facere*. Vezi și **ΦΑΚΤΙΟ**. {92/3}.

ΦΙΕΡΟΜ = făurar, sau din fier, adj. P.a. rom., lat. *ferrum*. Vezi și **ΦΕΡ**. {96/8}.

ΦΙΛΗΠΩΥ = marele/măritul Filip, posibilă referire la Filip al II-lea al Macedoniei. {7/11}.

ΦΙΟ = fiu, sau fii, sp. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ**². {107/2}.

ΦΙΩ = **ΦΙΟ**. {2/4}.

ΦΙΛΟ = fiu, fiul, fiului, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ**². {18/7-8; 39/12; 69/7}.

ΦΙΡΟ = firul, s. P.a. rom., lat. *filum*. {107/7-8}.
ΦΙΣΕ = se face, vb. P.a. rom., lat., fr. *faisait*. {6/8}.
ΦΙΥΤΕ = alimentare, rezervor, poate butoi, s. P.a. v. fr. *fût* "butoi" < lat. *puteus* "puț", sau *fustis* "toiag" [33]. {121/4}.
ΦΗ = fiii, s. Vezi **ΦΙ²**. {108/11}.
ΦΗΝΔΟ = fiind, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. Vezi **ΦΙ¹**. De observat dublarea vocalei *li*, ca în românește. {79/3}.
ΦΗΟ = fiii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ²**. {35/2; 124/9}.
ΦΗΩ = **ΦΗΟ**. {7/4}.
ΦΥ = fiul, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ²**. {12/9}.
ΦΥΛΗ = fii, sau fini, s. P.a. rom., lat. *filius* sau *filiolus*. {7/4}.
ΦΥΛΟ = filial, adj. P.a. rom., lat. {25/15}.
ΦΥΟ = fii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ²**. {2/2; 72/6}.
ΦΥΟΣΚΟ = lui Fioscu, ipotetic toponim legat de un sat sau o "orăștioară" getă. Nume eventual conex cu latinul *Fuscus*. {18/10}.
ΦΟ¹ = fu, a/au fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. Vezi și **ΦΙ¹**. {25/11; 80/10; 84/8; 106/6; 115/3; 124/8; 130/9}.
ΦΩ² = fostul, poate falsul, adj. P.a. lat. *falsus*, v. fr. *faux* < fals. {92/4}.
ΦΟΕ = a fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. {69/10; 130/6}.
ΦΩΧΕ = focului, s. Vezi **ΦΟΧΙΟ**. {13/3; 15/9}.
ΦΟΧΙΟ = focului, s. P.a. rom., lat. *focus*. Vezi **ΦΩΧΕ**. {2/8}.
ΦΩΗΛΟ = fiul, fiul mai mic, nepotul, sau finul, s. P.a. rom. lat. *filius, filiulus*. Vezi și **ΦΙ²**. {62/6}.
ΦΟΥ = fânului, s. P.a., cu extensie de sens, lat. *folia*. {127/2}.
ΦΟΜ = fumul, s. P.a. rom., lat. *fumus*. Vezi și **ΦΥΜΙΕΟ**. {96/7}.
ΦΟΝΗ = fac, vb. P.a. v. fr. *font*, lat. *facere*. Vezi și **ΦΑΚΤΙΟ**. {11/4}.
ΦΟΡΙΕΩ = diaree, sau furie, s. P.a. rom., lat. *foria* "diaree", *furia* "furie". {76/2}.
ΦΟΡΟ = forumului, pieței, s. P.a. lat. *forum*. {96/15}.
ΦΟΣΑ = albie (de râu), canal, s. P.a. lat. *fossa* "șanț, canal". {12/4-5}.
ΦΟΣΕ = fuse, fusese, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. {65/7}.
ΦΟΣΟ = era, vb. P.a. rom., lat. {106/3-4}.
ΦΥ = fu, a fost, vb. P.a. rom., lat. {76/2}.
ΦΥΕ = au fost, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ¹**. {15/7; 76/8; 130/8}.
ΦΥΧΙΕΟ = împănat, adj. M.s. {123/13}.
ΦΥΜΙΕΟ = fumuri, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΟΜ**. {130/5}.
ΦΥΣΚΟ = va fi, va/vor fi fost, vb. M.s. {22/2; 94/11; 121/6}.
ΦΥΣΚΥ = Cornelius Fuscus, general roman, prefect al pretoriului sub Domițian. A condus în anul 87 e.n. o expediție împotriva geto-dacilor lui Decebal și a fost învins și ucis [38]. {121/16 dr.}.

Γ

ΓΑΙΥ = câștigă, “ajunge la”, vb. P.a. v. fr. *gaaigne, gaaing*, de origine germanică, v. ger. s. *weidanôn*. Vezi și **ΓΕΝΙ**. {40/9}.

ΓΑΛΟ = galilor, s. Populație de origine celtică [38]. P.a. lat. *gallus, gallii*, presupus asimilat din frq. *walha* [33]. {9/2}.

ΓΑΛΩΕ = **ΓΑΛΟ**. {9/vert. dreapta lângă chenar}.

ΓΑΛΤΟ = cu găleata, instr. P.a. rom., lat. *galleta* [37]. {23/11}.

ΓΑΡΕΥ = găteală, s. M.s. Poate înrudit cu v. fr. *garnir* < frq. *warnjan* “a echipa”, “a băga de seamă”. {2/2}.

ΓΑΨΙΣΤΕ = găsește, vb. P.a. rom. ținând seama de influența sl. *gasiti* “a stinge” cf. [37]. {40/6}.

ΓΑΤΟ = poarta, s. P.a. v. eng. *geat*, v. ger. s. *gat* “deschidere”. Sistematically asociat cu **ΣΑΡ** și **ΜΟ** sau **ΜΟΝ**. Vezi **ΣΑΡ-ΜΟΝ-ΓΑΤΟ** etc. {25/cart; 118/10}.

ΓΑΤΩ = **ΓΑΤΟ**. {42/cart.}.

ΓΑΘΟ = **ΓΑΤΟ**. {21/8}.

ΓΑΤΟΕ = a porții, s. P.a. v. eng. Vezi **ΓΑΤΟ**. {25/4}.

ΓΕ = vesel, adj./adv. P.a. v. fr. *gai*, probabil < frq. *wàhi* “impetuos” [33]. {2/8}.

ΓΕ * Ε = cu spatele, pe la spate, “pe ascuns”, adv. M.s. Asociat sistematically cu **ΜΙΣΑ** sau **ΜΙΣΟ**. {2 ori în 28/text inciz.}.

ΓΕ * Ο = **ΓΕ * Ε**. {98/3}.

ΓΗ * Ω = **ΓΕ * Ε**. {28/text inciz.}.

ΓΕΛΕ = tunsului, s. P.a. rom. Vezi **ΓΕΛΙ**. {7/15}.

ΓΕΛΙ = tunși, “tunși de ramuri”, adj. P.a. rom. a gelui “a netezi”. Vezi și **ΓΕΛΕ**. {7/7}.

ΓΕΝΙ = câștigat, part. P.a. v. fr. *gaaigne, gaaing* “câștig”, de origine germanică. Vezi și **ΓΑΙΥ**. {2/7}.

ΓΕΝΗΣΟ = născut/născută, adj/part. P.a. lat. *gigno, -is, genitum, -ere*. Vezi și **ΓΕΝΩ**. {108/2}.

ΓΕΝΟ = născute “originare”, adj. P.a. gr. *genos*, lat. *generare*. {35/12-13}.

ΓΕΟ = peșteră, s. M.s. {2/1; 111/9}.

ΓΕΟΤΟ = de capră, adj. P.a. v. eng. *gàt*, v. ger. s. *geiz* “capră”. {42/7}.

ΓΕΡΟ = amenajat, adj. P.a. v. eng. *gearwe*, v. ger. s. *garuwi* “echipament”. Vezi și **ΨΙΕΡΟ**. {23/7}.

ΓΕΘΥΥ = pândesc sau veghează, vb. P.a. v. fr. sec. XI *guaitier* din frq. *wahtôn* = a veghea. Vezi **ΓΕΤΟ**. {8/4}.

ΓΕΤΟ, ΓΕΤΩ = pază “strajă”, de/din paza, pazei, la păzit, “pândă”, împrejmuire, s. P.a. v. fr. *guaitier* < frq. *wahtôn*. Vezi și **ΓΕΘΥΥ, ΓΕΤΟΙ**. {7/8; 7/9; 23/2; 58/11; 76/4; 76/14; 91; 106/2; 106/8-9; 106/13; 107/4; 107/8-9; 108/1; 108/4; 115/5; 115/11; 123/1-2; 127/6; 127/9}.

ΓΕΘΩ = **ΓΕΤΟ**. {91; 108/11}.

ΓΕΤΟΙ = paza, pazelor, s. plural. P.a. v. fr. Vezi **ΓΕΤΟ**. {76/11; 115/6}.

ΓΕ Σ ΟΜΙΤΟ = luat/luată, “stoarsă”, part. M.s. Vezi și următoarele două. {65/5}.

ΓΕΖΟΜΙΘΩ = **ΓΕ Σ ΟΜΙΤΟ**. {52/8-9}.

ΓΕ Σ ΟΜΙΤΟΕ = luați cu forța, part. M.s. Vezi **ΓΕ Σ ΟΜΙΤΟ**. {130/12}.

ΓΙΕΒΥ = dă, vb. P.a. v. eng. *giefan, gifan*, v. scan. *giva*, lat. *habere* cf. [106]. {23/1}.

ΓΙΑΑ = tinerii, s. P.a. eng. *madiev. gurle, girle* “tânăr de oricare sex”. {28/4}.
ΓΙΣ = varsă, vb. P.a. v. ger. s. *giozan* “a turna”. {35/12}.
ΓΙΑΟΚΟ = Ghiaoco, presupus nume al unui personaj neatestat istoric. {130/9}.
ΓΛΟΤΕ = glăsuiește, strigă, “dă de veste”, vb. P.a. gr. *glōtta* < *glossa* “limbă”. De luat în seamă și sl. *glutu* “a înghiți”. Vezi și **ΓΛΟΤΕΛΟ**, **ΓΛΟΤΟ**. {84/7-8}.
ΓΛΩΤΕΛΩ = gâtlejul, s., gâtuit, part. P.a. gr., sl. Vezi **ΓΛΟΤΕ**. {28/text inciz.}, {79/3}.
ΓΛΩΘΕΛΟ = **ΓΛΟΤΕΛΟ**. {52/14-15}.
ΓΛΟΤΟ = prin glas, instr. P.a. gr., sl. Vezi **ΓΛΟΤΕ**. {42/2}.
ΓΟΙΤΕ ≠ **I** = răgete, guițeli, s. P.a. rom. “etimologie neprecizată” cf. [37]. {79/8}.
ΓΟΥΕΡΩ = Goiuro, ipotetic apelativ al unui personaj geto-dac. Neatestat istoric. {120/9}.
ΓΟΥΡΩΕ = Goiuroe, ipotetic nume de căpetenie geto-dacă. Neatestat istoric. {120/17}.
ΓΟΡΙΟ = din gură, instr. P.a. rom., lat. *gulla* “gât” [37]. {5/8-9; 11/6}.
ΓΡΑΒΕΩ = grabă, s. P.a. rom., bg. *grabja*. Ar fi de lămurit dacă *grabja* este propriu v. sl., sau dacă termenul a fost asimilat de bulgari la venirea lor pe teritoriul lor actual. {79/14}.
ΓΥΡΟ = din gură, instr. P.a. rom., lat. Vezi **ΓΟΡΙΟ**. {111/2}.
ΓΡΑΜΑ = de/pentru scoartă, instr. P.a. lat. *gruma* “scoartă”. {13/13}.
ΓΡΥΠΕΟ = împreună, adj. P.a. germanicul *Kruppa*, ital. *gruppo* “nod, asamblare”. {7/8}.

Ψ ; Ψ ; Ψ .

Ψ E¹ = ce, pron. neh. P.a. rom., lat. Probabil înscris, din eroare, în loc de ≠ **E**. Vezi ≠ **E¹**. {25/6}.
Ψ E² = Jiu, Jiul, de pe Jiu, hidronim. Vezi și **Ψ IO**, **Ψ HE**, **Ψ YO**, **Ψ YV**, **Ψ O**, **Ψ OY**, **Ψ Y** etc. {84/3; 98/1; 118/2; 124/4; 124/7-8}.
Ψ EA = ia, vb. M.s. {119/11}.
Ψ EIO = cu lanurile, acasă, de acasă, adv. M.s. Dublul sens atribuit cuvântului **Ψ EIO**, care, ipotetic, ar fi exprimat în antichitatea autohtonă atât noțiunea de “acasă” cât și cea de “pământ cultivat”, ar fi explicabil la o populație de cultivatori sedentari care, în mod firesc, își au locuința acolo unde își au și pământul lucrat. {40/6; 65/1}.
Ψ EIΩ = **Ψ EIO**. {79/4; 92/5}.
Ψ EY = se îndreaptă, vb. M.s. {96/6}.
Ψ EY Σ Ω = Gieiuzu, presupus nume de căpetenie geto-dacă, posibil la nivel de hiliarh. Neatestat istoric. {129/10}.
Ψ EYZO = **Ψ EY Σ Ω**. {120/11}.
Ψ ENIOKΛO = Genucla. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {1/6}.
Ψ ENY = neamul, s. P.a. răd. i-e. *gen-*, gr. *genos* “rasă”. {94/5}.
Ψ ENO = generat, “creat”, part. P.a. lat. *genus, generare*. {52/2}.
Ψ ENOIKΛOΕ = din Genucla. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {79/5}.
Ψ ENOYKΛΩ = la Genucla, al Genuclei. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {52/19; 120/6}.
Ψ ENOYKΛΩΕ = **Ψ ENOYKΛΩ**. {79/cart. centr.}.
Ψ ENOKΛO = Genuclei. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {79/st. jos}.

- ♣ **ENΩKΛO** = Genucla. Vezi ♣ **ENVKΛO**. {52/5-6}.
 ♣ **ENVXΛO** = Genucla. Vezi ♣ **ENVKΛO**. {126/7}.
 ♣ **Ξ □ ~ † Χ** = Genucla. Vezi ♣ **ENVKΛO**. {126/17}.
 ♣ **ENVKΛO** = Genucla, opidum pe malul Dunării, menționat de Dio Cassius, 51, 26, 5-6 cf. [38] de ex. Analiza textelor studiate aici, presupunând că ele ar fi corecte, ar situa Genucla în spațiul dobrogean, fie pe Dunăre, undeva între Ostrov-Păcuiul lui Soare și Hârșova de azi, fie lângă Agighiol, mai probabil la Babadag-Enisala – cf. și **TO ✱ OAP**. {11/8}.
 ♣ **ENVKΛΩ** = Genucla, Genuclei, în Genucla. Vezi ♣ **ENVKΛO**. {62/6; 122/9}.
 ♣ **Ξ □ ~ † Χ ()** = ♣ **ENVKΛΩ**. {10/4}.
 ♣ **ENVKΛOE** = Genuclei, din Genucla. Vezi ♣ **ENVKΛO**. {94/17-20}.
 ♣ **ENVKΛΩE** = ♣ **ENVKΛOE**. {80/7-8}.
 ♣ **EO¹** = rege/domn, regat/domeniu, domeniilor, s. M.s. Vezi și ♣ **EIO**. {15/10; 25/2; 25/9; 25/cart.; 35/2; 39/8; 84/7; 98/4; 130/10}.
 ♣ **EO²** = din regatul/domeniul, în câmpurile, acasă, adv./adj. M.s. Vezi ♣ **EO¹**, și ♣ **EIO**. {15/6; 79/10; 92/6; 92/7}.
 ♣ **EO³** = pământului, câmpiei, s. P.a. gr. *gè* “pământ”. {128/5}.
 ♣ **EO⁴** = reședința domnească, s. M.s. {13/1}.
 ♣ **EOY** = Jiul Mare, hidronim. Prin asimilare ♣ **E** + sufixul augmentativ **OY**. Vezi ♣ **E**. {15/2-3; 35/11}.
 ♣ **EΩN** = la pământ, pe pământurile, adj./adv. M.s. {28/text inciz.; 40/9}.
 ♣ **EONO** = pământenilor, s. Vezi și ♣ **EO³**, ♣ **EON**. {98/2}.
 ♣ **Ξ ∞ ✱** = acțiunea, greutatea, s. M.s. Vezi ♣ **EPO**, ♣ **Ξ ∞ ()**. {31/5}.
 ♣ **ENOB** = cu jepi, înjepat, adj. P.a. rom. ienupăr, sau jep “arbust de munte”, etimologie necunoscută [37]. {52/11-12}.
 ♣ **EPO¹** = pregătește, organizează, vb. P.a. v. eng. *gearwe* “echipament, îmbrăcăminte”, gearu “pregătit, gata”, v. ger. s. *garuwi* “echipament”. Vezi și **ΓEPO**, ♣ **Ξ ∞ { }**. {106/1}.
 ♣ **EPΩ** = ♣ **EPO**. {15/12-13}.
 ♣ **EPO²** = echipamentul, poate suita, s. Vezi ♣ **EPO**. {91}.
 ♣ **Ξ ∞ { }** = ♣ **EPO²**. {129/fig.}.
 ♣ **EPOTA** = anunțate, strigate, part. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *hirauz* “héraut” < frq. *heriwald*. {11/6}.
 ♣ **EΣ** = găște, s. P.a. v. eng. *gòs*, v. ger. s. *gans*, *goose*. {130/9}.
 ♣ **EΣO** = ies, vb. P.a. rom., lat. *exire*. {79/8}.
 ♣ **ET** = getul/getului, geților, s. Vezi ♣ **ETO**. {42/cart.; 118/2; 118/5; 119/9-10}.
 ♣ **ETA** = geții. Vezi ♣ **ETO**. {52/1}.
 ♣ **ETE** = geți. Vezi ♣ **ETO**. {84/5}.
 ♣ **EΘE** = ♣ **ETE**. {79/7}.
 ♣ **Ξ † † ()** = geților. Vezi ♣ **ETO**. {10/12}.
 ♣ **ETYO** = geților. Vezi ♣ **ETO**. {12/2}.
 ♣ **ETY()** = ♣ **ETYO**. Vezi ♣ **ETO**. {72/1; 72/13-14}.

- Ψ Ε Η Υ Χ () ∞ = geților. Vezi Ψ **ETO**. {31/14}.
 Ψ **ETO** = geți, geții, geților, get/getă, s./adj. Etnonim. Vezi Ψ **ET** etc. {12/8; 25/18; 35/5; 92/1; 120/3; 126/5; 129/5}.
 Ψ **ETΩ** = Ψ **ETO**. {15/3; 15/4; 35/2; 35/8; 79/fig. st.; 80/5-6; 80/9; 119/3; 126/11-12}.
 Ψ Ε Η () = Ψ **ETO**. {31/2}.
 Ψ **EΘΩ** = Ψ **ETO**. {9/sub fig.; 39/5; 52/17}.
 Ψ **ETOV** = al geților, s. Vezi Ψ **ETO**. {13/1}.
 Ψ **EV** = împământenește, vb. M.s. Vezi Ψ **EO**³. {115/8}.
 Ψ **ΕΣΙ** = pândar, santinelă, pichet de pază, s. P.a. rom. शेzi. Vezi și Ψ **ΕΣΙΑΟ**, Ψ **ΕΣΥΑ**, Ψ **ΣΟ**. {122/10}.
 Ψ **ΕΣΙΑΟ** = zăcând, vb. P.a. rom., v. fr. *gisant* < *gésir*, lat. *jacere*. Vezi și Ψ **ΕΣΥΑ**, Ψ **ΣΟ**. {65/4}.
 Ψ **ΕΣΥΑ** = întins pe catafalc, part. Vezi Ψ **ΕΣΙ**. {130/6}.
 Ψ **I** = Jiu, pe Jiu, Jiilor. Hidronim. Vezi Ψ **E**. {5/8; 39/10}.
 Ψ **IEA** = pământurile, s. P.a. gr. *gè* “pământ”. {126/14}.
 Ψ **IEO** = la pământ, adv. P.a. gr. *gé* “pământ”. Vezi Ψ **EΩN**. {25/7}.
 Ψ **IA** = oilor, s. M.s. {106/1}.
 Ψ **INO** = grâu/grâul, posibil grâne, s. M.s. {79/4; 84/6; 121/6-7; 124/6; 126/12}.
 Ψ **IO** = pe Jiu, Jiului, s./adv. Vezi Ψ **E**. {40/4; 42/5}.
 Ψ **IIPO** = groază, frica nimicirii, s. M.s. Posibil și “partizani ai celor de pe Jiu”, prin analogie cu lat. *pro* “pentru” + Ψ **I** “de pe Jiu” sau “jieni”. {62/4}.
 Ψ **ΙΣΘΑ** = gătită, adj. P.a. rom., lat. *gustus*. {20/2-3}.
 Ψ **HE** = pe Jiu, adv. Vezi Ψ **E**. {84/2}.
 Ψ **Y** = pe Jiu. Vezi Ψ **HE**, Ψ **E**. {13/4}.
 Ψ **YEΔH** ≠ **E** = jude], judecată, “sacrificiu ritual”, s. P.a. rom., lat. *judicatum*. {130/8}.
 Ψ **YNO** = femeilor, s. P.a. gr. *gunè* “femeie”. {121/2-3}.
 Ψ **YO** = Jiu. Vezi Ψ **E**. {25/13}.
 Ψ **YV** = a Jiului. Vezi Ψ **E**. {23/6}.
 Ψ **ΛA** = oile, s. M.s. Vezi Ψ **IA**. {28/3-3bis}.
 Ψ **OY** = al Marelui (prin sufixul **OY**) Jiu. Vezi Ψ **E**. {79/2}.
 Ψ **ΣΟ** = zace, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi Ψ **ΕΣΙΑΟ**. {69/11}.

X

- XA** = fost, part. M.s. {117/12-13 dr.}.
XABEN = au, vb. P.a. v. eng. *haban*, v. ger. s. *habèn*, lat. *habere* “a avea”. {117/3 dr.}.
XAYΩ = Haiuo sau Chaiuo, ipotetic echivalent get al numelui latin Caius. Sensul, în context, ar putea fi cel de “pomul lui Caius...” care să fi dat actualul cais, pom fructifer. {128/4}.
XAΛH = hală, piață acoperită sau sală mare publică, s. P.a. frq. *halla* “piață acoperită” [90]. {25/10}.

XAMO = hamului, hamurilor, “obligației”, s. P.a. rom., lat. *hamaxo* “a înhăma”, eng. med. *hame* “hulubi”, mag. *hàm* [37]. Asemănarea cu maghiara cere investigații suplimentare. {84/4; 108/1}.

XATΩ = Hator, foarte vechea zeitățe egipteană a iubirii și fecundității. Confundată mai târziu cu Issis, sora și soția lui Osiris, divinitate egipteană supremă, zeu al “celuilalt pământ”. În text **XATΩ** apare ca sora lui **ΣΩNYO**, soarele, care, în Egipt, ar fi fost Ra. Necorespondența aceasta rămâne de lămurit. {2/3}.

XE = ce, cele ce, pron. P.a. rom., lat. *que*. Vezi și **† E¹**. {13/4; 124/6}.

XEΩ = de acesta, pron. P.a. rom., lat. *ecce illo*. Vezi și **EO³**. {62/10-11}.

XEΘΩ = arșiță, s. P.a. v. eng. *haetan*, *hàt* “a încălzi, cald”. {108/6}.

XIΛIAPXI = hiliarhii, s. pl. Vezi **XIΛIAPXYO**. {84/8}.

XIΛIAPXYV = hiliarh al, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {6/11-12}.

XIΛIAPXYO = hiliarhul, “generalul”, s. P.a. lat. *chiliarces* sau *chiliarcus* “comandant a 1000 de oameni. Cel mai mare demnitar persan după marele rege. {79/cart.}.

XIΛYAPXHOYΛ = mai marele hiliarhilor, s. De remarcat sufixul **-OYΛ**, presupus “amplificativ articulat”. A se compara cu rom. căsoiul, de pildă. Vezi **XIΛIAPXYO**. {25/1}.

XHΛEAPXI = hiliarhi, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {120/1-2}.

XHΛEAPKY = hiliarh, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {62/3}.

XHΛYAPXIΩ = hiliarhului, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {79/14}.

XHΛYAPXHO = hiliarhi, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {130/7}.

XHΩTA = înaltă, semeață, adj. P.a. v. fr. *hautain* < *haut*, lat. *altus*, h din fr. datorându-se unei influențe germanice [90]. {127/8}.

XY = aci, pe loc, adv. P.a. rom., lat. *hic*. Vezi și **† Y**. {123/7}.

XYEΩ = huleli, s. P.a. rom. *a huli*, *huo!*, sl. *huliti*, v. fr. *huer*. {108/4-5}.

XYΛEΩ = pridvorul, s. M.s. Posibil înrudit cu **XAΛH**. Asemănător cu frq. *halla*. {92/13}.

XYΛIAPXYO = hiliarhul, “generalul”, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {130/11}.

XYME = vine, vin, vb. P.a. v. eng. *cuman*, v. ger. s. *qeman* “a veni”. {80/2}.

XO = aci, adv., de aci, prep. P.a. rom. *ho!* din limbajul țărănesc tradițional, lat. *huc*. {25/14; 35/11; 76/3; 107/4; 123/4; 124/1}.

XOY / XΩY = a/al lui, ăl/ăi care, pron. M.s. {22/6; 25/11; 79/3; 123/11}.

XOΠIO = speranțe, s. P.a. v. eng. *hopian* “a spera”. Vezi și următorul. {124/9}.

XOΠIV = speranța, s. Vezi precedentul. {124/9}.

XOPGHA = horcăia, vb. P.a. rom. considerat onomatopeic [37]. {76/9}.

XPONI = pe/pentru hrană, s. P.a. rom., sl. *hrana*. {121/9}.

XTO = această, pron. M.s. {121/5}.

I ; I / H ; U / Y ; Y ; U.

I = i, pron. (în construcții ca i-a, de pildă). P.a. rom., lat. *illi*. {115/4}.

IAΣOB = ieșirile, “zisele”, s. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi și **IE †**, **IEΣE**, **IEΣEPΩ**, **E † ETO**. {11/5-6}.

↑Σ() = **ΙΑΣΟ**, iese, vb. P.a. rom., lat. Vezi și **ΙΑΣΟΒ**. {72/8}.
ΙΑV = ia, vb. P.a. rom., lat. levare [37]. Vezi și **ΙΑVA, YO, YOI** etc. {127/2}.
ΙΑVA = ia sau a luat, vb. Vezi precedentul. {115/7}.
ΙΒΟ = exercițiu, antrenament, s. P.a. v. ger. s. *uoben* “a exersa, a lucra pământul, a venera”, înrudit cu v. eng. *efnan* “a executa, a face”, din i-e. op- “a executa, acțiune de cult”, lat. *operari*, cf. [36]. {111/1}.
Ι ≠ Ε = însuși, propriu, pron./adj. M.s. Posibil înrudit cu lat. *ipse*. Vezi și **Ι ≠ ΕΟ, ΙΧ, ΙΧΕ**. {22/5; 121/6}.
Ι ≠ ΕΟ = ale lui, pron. P.a. lat. *ecce illo*, v. fr. *icelui*. Vezi și **Ι ≠ Ε**. {69/1}.
ΙΔΙ = în idee/gând, “cu intenție”, s. P.a. lat. *idea*. {2/4-5}.
ΙΕ ≠ = iese, a ieșit, vb. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi **ΙΑΣΟ**. {84/9}.
ΙΕΟΠA = iepe, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi și **ΕΠΩ**. {79/9}.
ΙΕΣΕ = ieșire, s. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi și **ΙΕ ≠** etc. {18/3}.
ΙΕΣΕΡΩ = ieșirea, s. Vezi precedentul. De remarcat procedeul flexionar de substantivare a verbului **ΙΕΣΕ**, foarte asemănător cu cel al românei contemporane. {79/5-6}.
ΙΧ = însuși, își, pron. M.s. Vezi și **Ι ≠ Ε, ΙΧΕ**. {23/5; 28/text inciz.}.
ΙΧΕ = el însuși, pron. P.a. v. eng. *ic*, v. ger. s. *ih*. Vezi și **Ι ≠ Ε, ΙΧ** etc. {76/3}.
ΙΙ = a lor, pron. P.a. lat. *illi*. Vezi și **Η, ΗΩ** etc. {111/3; 111/7; 121/9}.
ΙΥΟ = acelora care, pron. P.a. lat. *illo*. {123/2}.
ΙΛ = el, pron. P.a. rom., lat. *illu*, v. fr. *il* [33], [37]. Vezi și **ΥΕΛ**. {16/5}.
ΙΛΕΟ = aceia ai lui, pron. P.a. lat. *ille*. {12/6}.
ΙΛΕΩ = ăluia/ălora, pron. P.a. lat. Vezi precedentul. {12/11-12}.
ΙΛΟ = el, a lui, acela/acele, în acele, pron. P.a. rom., lat. *ille, illa*. Vezi și precedentul. {2/5-6; 2/9; 118/5}.
ΙΛΩ = **ΙΛΟ**. {79/2}.
ΙΝΔΥΞΟ = va îndemna la, vb. P.a. lat. *inducere*. {107/6}.
ΙΝΟΔΟΥA = îndoituri, coturi, meandre, s. P.a. rom., lat. *in due* [37]. Vezi și **ΥΝΔΟAVY**. {79/3}.
ΙΝΟTV = înot, “pe apă”, adv. P.a. rom., lat. *innota*. Vezi și **ΩΝΑΣTYΩ**. {5/6}.
ΙΝTPVKVE = întrucât, “deoarece”, conj. P.a. rom., lat. *intro + que*, [37]. {118/3-4}.
ΙΟ = aceia/acele, pe aceea, de ea, aceia care, pron. M.s. Posibil conect cu lat. *ille*. Vezi și **Ι, ΙΙ, ΙΥΟ, ΙΛ, ΙΛΕΟ, Η, ΗΩ, ΥΕΛ** etc. {5/8; 7/2-3; 11/4; 91; 107/6}.
ΙΟΔΩY = iudaice, adj. P.a. lat. *judeus*. Vezi și **ΥΔΟΥY**. {2/14}.
ΙΠΣΕ = însăși, adj. P.a. lat. *ipse*. {7/4}.
ΙΡΕNTIA = au irumput, au năvălit, vb. P.a. lat. *irrumpo*. {40/3-4}.
ÎPY = mânie, supărare, s. P.a. v. fr. *ire*, lat. *ira*. {72/3}.
ΙΣΟ = izmă, s. Sens atribuit în mod ipotetic, prin asemănarea cu rom. izmă, de etimologie necunoscută, cf. [37]. {42/4-5}.
ΙΣTPIANO = istrienilor, etnonim. P.a. rom., gr. *Istros*. {52/21}.
ΙΣTPHΩ = Istrul/Istrului, denumirea antică, de origine tracă, a Dunării inferioare [38]. Vezi și **ΥΣΘPHV, ΗΣΘPYΩ**. {69/3; 129/3}.
IT = pentru ca, conj. P.a. lat. *ut*. {69/14}.
ITO = și el, “la rândul său”, adv. M.s. Posibil înrudit cu v. eng. *hè to* “și el”. {69/2}.

- ITOE** = hrănesc, “alimentează”, vb. P.a. v. eng. *etan*, v. ger. s. *ezzan* “a mânca”. {94/4}.
- IVBIO** = cu iubire, adv. P.a. rom., sl. *ljubiti*. Vezi și **ΛVBYΩ**. {107/10}.
- IVΛHAN** = Iulianus, Tettius, general roman care, sub domnia lui Domițian, a condus a doua campanie împotriva dacilor, învingându-l pe Decebal la Tapae, în 88 e.n., cf. Dio Cassius, 67, 10. {121/17 dr.}.
- IVTE** = iute, în grabă, rapid, adv. Vezi și **YTO**. {72/5}.
- IV~E** = folos, s. Vezi **YΣA**. {72/10-11}.
- IΣ** = sunt, ar fi, vb. P.a. v. eng. *is*, v. ger. s. *ist* “este”. {124/1}.
- H** = lui/lor, ăloră, ale lui/sale, pron. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi și **II** etc. {79/3; 96/6; 123/7}.
- HΔE** = ide, “mijloc de interval de timp”, s. P.a. lat. *idus/eidus*. {127/1}.
- HXψOE** = în trepte, sau tăiat/tăiate, adj. M.s. și arheologice cf. [20]. {21/4; 5; 6; }.
- HΛΩ** = acele, pron. P.a. rom. ăle, lat. *ille*. Vezi și **IAO**. {2/11}.
- INAVM** = inofensivi, adj./adv. M.s. {84/8}.
- HΩ** = pe el/acela, din aceia, pron. P.a. rom., lat. {52/17; 62/6}.
- HΣTPIEO** = istrienilor sau Istriei, adj. Vezi **ICTPHΩ**. {108/9}.
- HΣOPYΩ** = în Istru, s./adv. Vezi **ICTPHΩ**. {76/6}.
- HΣOPΩ** = Istrului, de pe Istru, s. Vezi **ICTPHΩ**. {52/1}.
- ┘** = de ei, pron. Vezi **II**. {31/2}.
- ┘** **□ΠA** = Iiuopa, ipotetic nume al unei așezări gete neatestată istoric. Caracterelor anormale **┘** și **□** li s-au atribuit, ipotetic, valorile liiul și lol. A se observa, oricât ar părea de surprinzător, asemănarea în acest caz dintre numele astfel rezultat și cel al actualei localități *Jupa*, de lângă Caransebeș, cu puternicele ei ruine de castru roman. {14/5}.
- YBEPΩ** = iubitoare, adj. Vezi **IVBIO**. {13/1}.
- YΔEΩ** = juzii, s. P.a. lat. *judex*, rom. jude sau judec. {15/11-12}.
- YΔOY** = iudeu, adj. P.a. lat. *judeus*. Vezi și **IOΔΩY**. {9/1}.
- YEAΣIψH** = acei iazigi, etnonim. Populație sarmatică învecinată cu geto-dacii în nord-vestul Transilvaniei. Cuvânt interpretabil ca un compus, **YE IAΣIψH**, cu elidarea i-ului intervocalic. Vezi și **YEψEΩ**, **YEψEΛO**. {91}.
- YEψEΛO** = în locul aceluia, adv. M.s. Posibil interpretabil în două cuvinte: fie **YE ψEΛO**, fie **YEψEΛO**. {25/14}.
- YE¹** = ăia, aceia din, pron. M.s. Vezi precedentul. {92/6}.
- YE²** = ia, luă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **YO**. {108/5}.
- YEA** = el, pron. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi și **IA**. {127/2}.
- YEO** = tinerii, s. P.a. lat. *juvenis*, poate și v. eng. *geoguth-geong* > eng. med. *youth*. {79/5}.
- YEΣTE** = este, se află, vb. P.a. rom., lat. *est*. {21/jos}.
- YΛEO** = (cu) Iuliu, ipotetic nume al unui personaj neatestat istoric. {15/1}.
- YAO** = sens nelămurit, posibil interpretabil ca Iulu, numele unui rege sau conducător bastarn, neatestat istoric. {25/cart.; 91}.
- YΛΩ** = **YAO**. {15/7}.
- YNΔOAVY** = îndoîți, nehotărâți, “în dubiu”, adj. P.a. rom., lat. *in + due*. Vezi și **INΔOYA**. {84/3-4}.

YNEO = de iunie, ale lui iunie, numele lunii de vară considerat, în mod clasic, legat de numele primului consul roman, Junius Brutus, dar care s-ar putea să se fi bazat pe o tradiție mai veche. {79/2}.

YO = ia/iau, au luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi și **YOI**. {9/sub fig.}.

YΩ = **YO**. {52/18}.

Y() = ia, să ia, probabil “a vămui”, vb. P. a rom., lat. Vezi **YO**, **YOI**. {72/4; 72/5}.

YOI = iau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **YO**. {79/12}.

YOY = de veselire, de sărbătoare, adj. P.a. eng. med. *joy* < v. fr. *joie*, lat. *gaudia* [33], [59]. {2/15}.

YΩKΩY = jocuri, “împodobiri”, s. P.a. rom., lat. *jocus*. {2/12}.

YPAΣE = Iurase, ipotetic nume de căpetenie getă, istoric neatestat. {52/17-18}.

YPE = lege, dreptate, s. P.a. lat. *jūs, juris* “lege”. {35/4}.

YPIΩ = prin jurământ, instr. P.a. lat. *jurare*. {91}.

YΣ = comanda, s. P.a. lat. *jusso, -is, -ere* “a ordona”, *jussio, -onis* “comandament”. {120/5}.

YΣEΛE = obișnuiam, vb. P.a. lat. *usus*. Vezi și **YΣHE**, **YΣA**, **YΣO¹**. {128/2}.

YΣHE = obișnuia, vb. P.a. lat. Vezi **YΣEΛE**. {127/3}.

YΣO¹ = folosind, vb. P.a. lat. Vezi **YΣEΛE**. {111/13}.

YΣΘPHV = a Istrului, s. Vezi **ΙΣTPHΩ**. {76/14}.

YΣΘPYΩ = **YΣΘPHV**. {91}.

YTΩ = iute, rapid, adj./adv. P.a. rom., sl. *ljuta*. Vezi și **YV ≠ E**, **YVΘA**. {2/8-9}.

YTOPI = lăncierii, s. P. a v. fr. *joster* “a lupta de aproape, călare, cu lancea”, lat. pop. *juxtapare* < lat. *juxta*, lat. *jactare* “a arunca”. {115/5}.

YVΘA = în grabă, la iuțeală, adv. P.a. rom., sl. Vezi **YTΩ**. {123/14}.

YV ≠ E = iuțeală, s. Vezi **YTΩ**. {130/14}.

YΞO = nevastă, s. P.a. lat. *uxor* “nevastă legitimă”. {107/1}.

YΣA = folosește, vb. P.a. lat. *usare* < *usus, uti*. Vezi și **YΣEΛE**. {62/7}.

YZO = folosească, vb. Vezi precedentul. {108/11}.

K; † / Ö / ✕

K = prescurtare pentru **KOTOΠOΛO**. {25/17; 58/6; 84/2; 84/fig.; 94/12; 121/16 st.; 121/17 dr.}.

KA = ca, conj. P.a. rom., lat. *quam* sau *qu(i)a*. Vezi și **KO**. {106/10; 117/4 dr.}.

KA ≠ EO = capturi, s. P.a. v. fr. *cachier* “a vâna”, eng. med. *caccen*, lat. pop. **captiare* < lat. *captare*. {91}.

KAO = cade, vb. P.a. rom., lat. *cadere*. {111/8-9}.

KAETOE = cete, oaste, s. P.a. rom., sl. *četa*. {65/1}.

KAI OY = marele (prin sufixul augmentativ **OY**) Caius, referire la Caius Antonius Hibrida, consul roman în 63 î.e.n., înfrânt sub zidurile Histriei de grecii aliați cu geții și cu bastarnii [20], [38]. Vezi și **KAYΩ**. {126/3}.

- ΚΑΛΙΣΤΕΙΟ** = Kalisteios, numele unui ipotetic medic grec ce ar fi practicat la curtea lui Cotiso. Neatestat istoric. {69/10}.
- ΚΑΝΟΣ** = câini/câinilor, s. P.a. rom., lat. *canes*. {22/7}.
- ΚΑΠ** = capul, s. P.a. rom., lat. *caput*. Vezi și **ΚΑΠΙ**, **ΚΑΠΥΩ**, **ΚΑΠΟ**, **ΚΟΠΟ** etc. {65/5}.
- ΚΑΠΕ** = căpetenia, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {108/3}.
- ΚΑΠΙ** = pe capul, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {119/8}.
- ΚΑΠΥΩ** = capătul, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {12/7}.
- ΚΑΠΟ¹** = cap, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {22/6; 122/11}.
- ΚΑΠΟ²** = capătul “sfârșitul”, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {42/1}.
- ΚΑΠΟ³** = căpetenie/căpetenii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {11/11}.
- ΚΑΡ** = grija, “funcție”, “serviciu”, s. P.a. v. eng. *caru*, v. ger. s. *kara*, lat. *garrire* cu sens primitiv “a discuta”. {35/7}.
- ΚΑΡΕ Ψ Ε** = căruțelor, s. P.a. rom., lat. *carrus*, ital. *carrozza*. Pe baza traducerii propuse aici rom. căruță ar proveni *direct* din ipoteticul get **ΚΑΡΕ Ψ Ε**. {122/3}.
- ΚΑΡΗ** = să care, vb. P.a. rom., lat. **carrare* [37]. {7/6}.
- ΚΑΡΟ** = drag/dragi, adj. P.a. lat. *carus* “scump, prețios”. {22/7}.
- ΚΑΡΠΟΔΩ** = Carpodo, presupus nume al unui hiliarh get, contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. {62/9; 129/12}.
- ΚΑΡΠΩΔΟ** = **ΚΑΡΠΟΔΩ**. {120/14-15}.
- ΚΑΡΣΕΟΥ** = Marele (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) Carsium, presupusa denumire autohtonă a așezării gete situată în antichitate pe teritoriul actualului oraș Hârșova. Atestată, e.g., de Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 5. {120/7}.
- ΚΑΣΕ** = case, s. P.a. rom., lat. *case*. {13/4}.
- ΚΑΣΕΡΟ** = caș/cașul, poate, în general, “brânză, s. P.a. rom., lat. *caseus*, v. eng. *cèse*, v. ger. s. *kàsi*. {28/5}.
- ΚΑΤΑΛΙΩ** = castelului, s. P.a. rom., lat. *castellum* “castel fortificat” < *castrum* “tabără”, v. fr. *chastel*. Vezi și **ΚΑΤΑΛΕΥΩ**. {80/1}.
- ΚΑΤΕΛΕΥΩ** = castelani, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {128/2}.
- ΚΑΤΕΝΟΕ** = lanțuri, s. P.a. lat. *catena* “lanț”. {130/12}.
- ΚΑΤΥΡΕ** = cătătoare, “observator”, s. P.a. lat. **cautare*. Vezi și **ΚΑΨV**, **ΚΑΤVΑΤΟ**, **ΚΕVΤVΡΟ**. {1/3}.
- ΚΑΨV** = caute, cerceteze, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {40/1}.
- ΚΑΤVΑΤΟ** = căutat, “îngrijit”, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {69/10}.
- ΚΕ** = ce, care, pron. P.a. rom., lat. *qui* < *quid*, *que*. Vezi și **Ψ Ε¹**. {22/2; 23/7-8; 115/6-7}.
- ΚΕΛΟ** = carele, pron. P.a. rom., lat. *qualis*, v. fr. *quel*. {28/text inciz.}.
- ΚΕΠΡΗΤΙ** = troznind, vb. P.a. lat. *crepitare*. {2/8}.
- ΚΕVΤVΡΟ** = de căutare, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {122/5}.
- ΚΙΜΑ** = Chima, ipotetic toponim cu posibila semnificație “măgură”. P.a. fr. *cime* < *cyme*, lat. *cyma* “vlăstar de varză”, gr. *kyma* “ce e umflat”. {23/5}.
- ΚΙΩ** = cine, ăluia care, pron. P.a. rom. cine, lat. *qui*, *quae*, *quod*. Vezi și **Ψ ΙΝΙ**. {12/10}.
- ΚΙΩ** = cea, pron. P.a. rom. cea, presupus înrudit cu lat. *ecce illa* [37]. {12/4}.
- ΚΙΡΙΝ()** = slujitorul, “guvernatorul”, s. P.a. lat. Vezi **ΚΥΡΕΝ**. {72/cartuș}.

KYOYA = chiuie, vb. P.a. rom. considerat onomatopeic [37]. {2/7-8}.
KYPEN = slujitorilor, s. P.a. lat. *curo, curare*. Vezi și **KIPIN()**. {14/2}.
KO¹ = ca, conj. P.a. rom., lat. *quam, qua*. Vezi și **KA**. {28/4; 28/7; 42/jos; 123/7}.
KO² = care, pron. M.s. Vezi și **† EPE**. {13/10; 15/6; 28/3}.
KΩ = **KO²**. {52/7}.
Ϡ () = **KO²**. {72/7}.
KO³ = cu, prep. P.a. rom., lat. *cum*. Vezi și **KV**. {5/4; 7/5; 7/8; 18/2; 35/1; 52/12-13; 76/2; 79/12; 106/6; 106/8; 108/3; 108/7; 115/1; 117/7 dr.; 120/5}.
† {} = posibilă prescurtare pentru **KOTOΠΛΟ**. {12/15 st.}.
Ϡ - = posibilă prescurtare pentru ipoteticul **KOTOΠΟΛῚΕ**, “reședință a marelui preot” (**KOTOΠΟΛΟ**). {72/15}.
KOΛΩ = pasul, “trecătoarea”, s. P.a. v. fr. *col* < lat. *collum* “gât”. {129/3}.
KΩMANY Σ EOY = Marele (prin sufixul **OY**) Comaniuzo, ipotetic nume de căpetenie din lumea geților. Istoric neatestat. {91}.
KOMATO = calificat, adj. M.s. Posibil cuvânt compus **KO** + **MATO** având sensul de “*cu stăpânire*” – subînțeles fiind: “*al unei meserii*”. Poate fi interpretat și “*cu stăpân*”, în sensul apartenenței la categoria socială a oamenilor care lucrau permanent pentru un stăpân, dar care îi și proteja social-politic – foarte probabil într-un mod ce se aseamăna cu sistemul clientelar în uz la Roma sau cel medieval definit prin *home ou vassal, lige*. Forma “comati” este atestată în scrierile antice, cf. [39] de ex., cu înțelesul de categorie de oameni liberi, de rând, din cadrul societății geto-dace, agricultori și meșteșugari cf. [38], p. 180. {106/4-5}.
KOME = vine/vin, vb. P.a. v. eng. *cuman*, v. ger. s. *queman*. {84/6}.
KOMIEΩ ΔΑΒΟ = Comidava, așezare geto-dacică menționată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, situată pe locurile actualului oraș Râșnov, jud. Brașov [38]. {120/17}.
KΩMΠE = câmpie, s. P.a. rom., lat. *campus* [37]. Vezi și **KOMΠO**. {25/6}.
KOMΠE = câmpul, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {18/2}.
KOMΠONO = Câmpina sau Cumpăna, presupus toponim. M.s. {115/4}.
KOΠO = cap, căpetenii, în capătul, s./instr. P.a. rom., lat. *caput*. Vezi și **KΑΠ** etc. {1/7; 117/9 dr.; 119/23}.
KOΠONO = Căpâlna, la Căpâlna, a Căpâlniei, ipotetic nume get al așezării întărite de pe Dealul Gărgălăului de lângă comuna Săsciori, jud. Alba, pe Valea Sebeșului. Sensul este atribuit, ipotetic, atât prin analogie cu actualul toponim românesc, cât și ținând seama de corespondențele geografice oferite de informațiile livrate de textele de pe plăcile nr. 21 și 127. {23/4-5; 96/3-4; 118/9-10; 124/7}.
KOΠONΩ = **KOΠONO**. {127/2}.
KΩΠΩNO = **KOΠONO**. {21/5}.
KΩΠΩNΩ = **KOΠONO**. {28/3 inciz.}.
KOP = inima, inimii, s. P.a. lat. *cor*, v. fr. *coeur*. Vezi și următoarele. {52/21}.
KOPIO = **KOP**. {69/13; 118/1}.
† () Ϡ () = inimă, s. Vezi **KOP**. {10/6}.
KOPMYO = Cormiu, presupus nume al unui hiliarh get, neatestat istoric. {120/10; 129/9}.

ΚΟΡΩΛ = din ghirlande, “ciorchine”, s. P.a. lat. *corolla*, “mică coroană” sau “ghirlandă”. Vezi **ΚΩΡΩΛΑ**. {52/9}.

ΚΩΡΩΛΑ = coroană, s. Probabil, simbol de pace realizat din flori sau ramuri. A se compara cu figurile de victorii înaripate ce țin în mână o coroană pe plăcile nr. 65 și 98. P.a. lat. Vezi **ΚΟΡΩΛ**. {28/text inciz.}.

ΚΟΡΟΛΕΟΣΑΜ = cu dușmănie, adv./instr. sau certăreți, adj. P.a. lat. *querella*, v. fr. *queréleur*. Vezi și **ΚΟΡΟΛΥΟ**. {94/3}.

ΚΟΡΟΛΥΟ = pricină, ceartă, s. P.a. lat., v. fr. Vezi precedentul. {98/8-9}.

ΚΟΣΕΝΔΟ = Cosendo, ipotetic nume al unui personaj din lumea geto-dacă. Neatestat istoric. {40/1; 40/10}.

☞ **ΣΕΝΔ()** = **ΚΟΣΕΝΔΟ**. {72/2}.

ΚΟΣΩ = cauza, s. P.a. rom., lat. *causa*. A se compara cu **ΚΟ** + **ΣΑ**. {123/6}.

ΚΟΤΙ = scoase, desprinse, part. P.a. *excotere* “a scoate”. {79/9}.

ΚΟΤΙΣ() **ΝΙΕ()** = Cotiso sau Cotizo, numele unui stăpânitor geto-dac care a preluat puterea după Boerebista. Atestat de Florus [51], și de Horațiu – cf. [63], [22], [53], [38] – din scrierile cărora rezultă că el a atacat, pe timp de iarnă, de mai multe ori, teritoriile de la sud de Dunăre și că l-a învins pe Crassus și armata romană în 29 î.e.n. În ipoteza temeiniciei textelor prezentate aici, numele său ar trebui rectificat în Cotizoniu. Vezi și următoarele. {72/cart.}.

ΚΟΤΙΣΟΝΙΟ = **ΚΟΤΙΣ()** **ΝΙΕ()**. {69/1; 69/7; 69/11}.

☞ **ΤΙΣ()** **ΝΙ()** = **ΚΟΤΙΣ()** **ΝΙ()**. {72/11-12}.

ΚΟΤΟΠΟΛ = mare/marele preot, s. Ipotetică funcție cu importante implicații în conducerea statului geto-dac, probabil similară cu cea de pontifex maximus la romani. M.s. Vezi și **ΚΟΤΟΠΟΛΟ**, **ΚΩΤΟΠΩΛΙΩ**, **ΚΟΤΟΠΟΛΥ** etc. {124/14 st.}.

ΚΟΤΩΠΟΛΕΩ = mare preot, s. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {35/9-10}.

ΚΩΤΩΠΟΛΕΟΥ = măritul (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) mare preot. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {120/st. jos}.

ΚΩΤΟΠΩΛΙΩ = pentru sau față de marele preot. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {25/15-16}.

ΚΩΤΟΠΩΛΟ = **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {92/8; 122/15}.

ΚΩΘΟΠΩΛΟ = **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {52/19-20}.

ΚΟΤΟΠΟΛΟ = pe marele preot/al marelui preot. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {6/5; 65/7; 94/11-12; 96/14; }.

ΚΟΤΩΠΟΛΩ = **ΚΟΤΟΠΟΛΟ**. {92/11-12}.

ΚΟΗΟΠΟΛΟ = **ΚΟΤΟΠΟΛΟ**. {117/14-16 st.}.

† **()Η()** **Π** **⊂** **Χ** **≈** **ΚΟΤΟΠΟΛΟ**. {52/fig.}.

ΚΟΤΟΠΟΛΥ = **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {119/1}.

† **()Η** **Π** **⊂** **Χ** = **ΚΟΤΟΠΟΛ**. De remarcat grafia greșită, anume omiterea lui O după Η. {13/17}.

ΚΡΟΜΟΣ = înroșit, “însângerat”, adj. P.a. gr. *khrôma* “culoare”. {42/3}.

ΚΥ = cu, prep. P.a. rom., lat. *cum*. Vezi și **ΚΟ**. {15/2; 76/6; 84/5; 115/5; 123/13; 128/9}.

ΚΥΕ = care, pron. P.a. lat. *que*, v. fr. *qui*. Vezi și **ΚΕΛΟ**. {94/3; 121/5; 123/3}.

Λ ; χ

ΛΑ = la, prep. P.a. rom., lat. *ille*. Vezi și **ΛΕ**, **ΛΙΩ**, **ΛΟ**, **ΛΩ** etc. {9/sub fig.; 23/5; 23/6-7; 25/9; 40/1-2; 40/10; 91; 115/4; 115/8}.

χ ✱ = **ΛΑ**. {31/6}.

ΛΑΙΓΟ = pat, s. P.a. gr. *lekhos*, lat. *lectus* “pat”, v. eng. *lecgan*, v. ger. s. *liegen* “a fi culcat”. Caracterul **Λ** este deformat în mod ilizibil pe fotografie. El a fost asimilat ca atare – în mod ipotetic – din motive de context. {69/11}.

ΛΑΣΕ = lasă/lăsa, vb. P.a. rom., lat. *laxare*. Vezi și **ΛΕΣ**, **ΛΟΣΥ**, **ΛΩΣΟ**, **ΛΟ Σ Ο** etc. {118/1}.

ΛΕ = la, prep. M.s. Vezi **ΛΑ**. {2/8}.

ΛΕΑΤΥ = compania, contingentul, “grup de oameni de același fel”, s. P.a. rom. leat, sl. *lěato*. {115/6}.

ΛΕΝΘΟ = închiriat, arendat, “acordat”, part. P.a. v. eng. *leanan* < *laen* “împrumut”. Vezi și **PENTEΑ**. {123/1}.

ΛΕΩ = luă, “promovează / ridică în rang”, vb. P.a. rom., lat. *levare* “a ridica”. Vezi și **ΛΥΕΟ** etc. {120/1}.

ΛΕΟΥ = luați, “prizonieri”, s. P.a. rom. a lua, luă, lat. *levare*. {25/12}.

ΛΕΡΥ = culcușul, s. M.s. Posibil înrudit cu rom. *ler* din vechile colinde populare: “...leru-i ler...” în ipotetică semnificație ancestrală de *culcușu-i culcuș* – expresie verbală similară cu: casa-i casă, masa-i masă. Vezi și următorul. {7/6}.

ΛΕΡΥΩ = culcuș, adăpost, poate “stână”. M.s. Vezi **ΛΕΡΥ**. {108/7}.

ΛΕΣ = îi lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {118/11}.

ΛΕΣΑ = să îndeplinească, sau să lege, vb. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *laisse*, v. eng. *leshe*. {7/7}.

ΛΙΑΟ = culcat, adj. P.a. v. eng. *liegan* > eng. *to lie*, v. ger. s. *liegen* “a zace”. Vezi și **ΛΑΙΓΟ**. {76/10}.

ΛΙΝΑΤΟ = bandajează cu pânză de in, “oblojește”, vb. P.a. rom. in, lat. *lineus/linum*, v. eng. *linen*, v. ger. s. *lin*. {42/2}.

ΛΙΩ = la, prep. P.a. rom., lat. *illo*. Vezi **ΛΑ**. {2/2}.

ΛΙΣΙΜΑΧΩΥ = marele (prin sufixul **-ΟΥ**) Lisimah, general al lui Alexandru cel Mare și, după moartea acestuia, rege al Traciei începând din 306 până în 281. Calatienii s-au răsculat împotriva lui, ajutați fiind de geți și de sciți, cf. [38]. Vezi și **ΛΥΣΙΜΑΞΟ**. {91}.

ΛΙΣΥΜΑΚΥ = Lisimah. Vezi precedentul. {111/1}.

ΛΙΣΤΟ¹ = ascultarea, “supunerea”, s. P.a. v. eng. *hlistan* “a asculta”, lat. *lista*, de origine germanică, similar cu v. ger. s. *lîsta* “listă de înrolare sau de catalog”. Vezi și **ΛΙΣΤΟ²**. {6/6}.

ΛΙΣΤΟ² = înscrie, înrolează, ia în slujbă, vb. Vezi și precedentul. {106/4}.

ΛΗ = să așeze, sau să pregătească, vb. P.a. v. eng., v. ger., s. Vezi **ΛΙΑΟ** {7/7}.

ΛΗΑΣΩ = lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {108/6}.

ΛΗΑΥ = luați, “prizonieri”, P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {15/7}.

ΛΥ = lui, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi și **ΛΟ¹**, **ΛΟΕ**, **ΛΩΙ**, **ΛΩΥΕ**, **ΛΥ**, **ΛΥΕ**. {1/2}.

ΛΥΕΟ = au luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi și **ΛΟΕΙ**, **ΛΟΥ**, **ΛΩΥΑΗΥ**, **ΛΥΕΥ**, **ΛΥΕΩ**. {92/5}.

ΛΥΕΩ = **ΛΥΕΟ**. {62/2}.

ΛΥΩ = așezare, s. P.a. v. fr. *lieu, lieue*, cu sens indirect de “așezare” [33]. {7/9}.

ΛΥΣΙΜΑΞΟ = de Lisimah. Vezi **ΛΙΣΙΜΑΚΥ**. {23/3-4}.

ΛΟ / ΛΩ¹ = la, prep. P.a. rom., lat. *ille* [37]. Rol de articol, ca în fr. *le/la* dacă precedat de **ΔΩΝ** de ex., vezi 80/4. Uneori, “lui”, pron., vezi 80/10, 122/11, sau “a lui” dacă precedat de **ΔΟ**, vezi 111/10. Vezi și **ΛΑ, ΛΕ**. {2/10; 7/6; 9/4; 12/7; 12/10; 13/4; 15/3; 15/4; 15/10; 21/ în 6 locuri; 25/3; 25/10; 35/3; 35/6; 35/7; 40/4; 40/5; 40/14; 40/14-15; 62/3; 65/4; 69/3; 69/8; 69/9; 76/2; 76/5; 79/5; 79/6; 79/9; 79/11; 80/1; 80/2; 80/4; 80/4; 80/8; 80/10; 84/3; 84/5; 84/7; 84/8; 91/în două locuri; 92/11; 92/12; 96/2; 96/3; 96/11; 108/4; 108/6; 111/10; 113/7-8; 117/ 15 dr.; 120/2; 120/6; 120/7; 120/8; 120/9; 120/10; 120/11; 120/12; 120/12; 120/15; 120/16; 120/16; 120/17; 120/18; 122/7; 122/8; 122/11; 126/7; 126/9; 126/10; 126/13; 128/1; 129/3; 129/4; 130/3; 130/10; 130/12; 130/14}.

Χ () = ΛΟ¹. {10/4; 10/6; 10/6-7}.

ΛΟ² = l-a, popular și regional: *l-o*, pron. + vb. P.a. rom., lat., v.fr. {40/4; 40/11}.

ΛΟΑΣΩ = cite[te, “descifrează”, vb. P.a. v. ger. s. *lèsan*, sens general de a asocia elemente disparate și de a le atribui un sens, în particular “a citi”. {2/11}.

ΛΟ ϣ = locului, la fața locului, adv. P.a. rom., lat. *locus, loci*. Vezi și **ΛΟ ϣ IV, ΛΩΓΟ, ΛΟΧΥΛ**. {121/7}.

ΛΟ ϣ IV = a locului, “locală”, adj. Vezi **ΛΟ ϣ**. {111/10}.

ΛΟΕ¹ = lui, al, al lui/lor, pron., sau atribut de genitivare. P.a. rom., lat. *illui*. Vezi și **ΛΥ**. {58/6; 84/ 5; 126/5; 128/4}.

ΛΩΕ¹ = ΛΟΕ¹. {76/8; 92/12; 120/3; 128/1}.

ΛΩΕ² = i-a luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi **ΛΥΕΩ**. {62/6}.

ΛΟΕΙ = luat, capturat, prins, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {65/7}.

ΛΟΕΣ = lăiate, “spălate”, part. P.a. rom. la, lau, lat. *lavare* [37]. {130/8}.

Λ () ΓΥΙ = locului, locurilor, s. Vezi **ΛΟΓΟ**. {72/cart.}.

ΛΩΓΟ = locuri, s. P.a. rom., lat. *locus*. Vezi și **ΛΟ ϣ**. {25/7}.

ΛΟΓΟΥ = marea (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) cuvântare, “alocuțiune”, s. P.a. lat. *loqui* “a vorbi”, gr. *logos*. {79/st. sub fig.}.

ΛΟΧΥΛ = în locul, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΟ ϣ**. {124/4}

ΛΟΥ¹ = a luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {106/2}.

ΛΟΥ² = lui, al lui, sa, al, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi* [37]. {79/6; 108/1}.

ΛΩΥΑΗΥ = a luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi și **ΛΥΕΩ**. {2/6}.

ΛΩΥΕ = sa, lui, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi **ΛΥ**. {25/17; 79/st. sub fig.}.

ΛΟΡΩ¹ = Loru sau Loro, căpetenie tribală getă care stăpânea, probabil, Genucla și teritoriile din vecinătatea ei. Contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. Vezi și **ΛΩΡΟ, ΛΟΡΥ**. {79/14; 92/9}.

ΛΩΡΟ = ΛΟΡΩ¹. {79/12; 91; 122/8; 122/10}.

ΛΟΡΩ² = cuvinte, s. M.s. Contextul impunând un sens fără analog etimologic cunoscut, ridică întrebarea dacă nu cumva din greșeală s-a scris **Ρ** în loc de **Γ**, caz în care cuvântul rezultat s-ar fi încadrat într-o etimologie legată prin sens de vorbire și spirit. {2/14}.

ΛΟΡΟΥ = măritul (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) Loro. Vezi **ΛΟΡΟ**. {39/3}.

ΛΟΡΥ = Loru. Vezi **ΛΟΡΟ**. {122/7}.

ΛΟΣΕΗ = scânteile, s. M.s. Posibil înrudit cu v. ger. s. *lòsan* “acțiune de eliberare”. Vezi și **ΛΟΣΥ**². {2/8}.

ΛΟΣΥ¹ = lasă, îl lasă, vb. P.a. rom., lat. *laxo*. Vezi **ΛΩΣΟ**, **ΛΟΡΟ**, **ΛΑΣΕ**, **ΛΕΣΣ** etc. {25/13}.

ΛΩΣΥ² = limbile (de foc), flăcările, s. P.a. eng. med. *lace* < v. fr. *laz*, lat. *laqueus* “cordon, șiret” [106]. {13/3; 15/9}.

ΛΟΣΟ = lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {122/10}.

ΛΟΣΟ = lasă, emite, vb. P.a. rom., lat. *laxare*, v. ger. s. *lòs*, toate cu sens de “a lăsa, a relaxa, a slăbi”. Vezi **ΛΑΣΕ** și **ΛΟΣΕΗ**. {96/7}.

ΛΥ = lui, pron. pos. sau atribut genitival. P.a. rom. Vezi **ΛΥ**. {12/8; 62/7; 80/7; 98/2; 118/6; 118/10; 122/6}.

ΛΥΒΥΩ = iubirii, s. P.a. rom., sl. *ljubiti*. Vezi și **ΙΟΒΙΟ**. {128/5}.

ΛΥΕ = lui, al lui, pron. sau atribut al genitivului. P.a. rom. Vezi **ΛΥ**. {13/1; 15/6; 62/10; 62/13; 92/7; 94/4; 113/2; 130/11}.

ΛΥΕΥ = luat, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {130/9-10}.

ΛΥΕΩ = au luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {62/16}.

ΛΥΚΩ = astrul luminos, s. P.a. lat. *lux* “lumină, strălucire”, v. eng. *lèoht*, v. ger. s. *lioht*. {127/1}.

ΛΥΠΕ = amăgeală, momeală, s. P.a. v. ger. s. *luoder*, eng. med. *lure*, fr. med. *loire*. {111/7-8}.

ΛΥΤΟ = lăută, s. P.a. rom., v. fr. *leüt* “luth”, considerat de proveniență arabă *al oûd*, *al-'ûd* [33], [90]. {115/2}.

M ; Η ; Ψ

Μ = prescurtare pentru **ΜΑΤΟ** “Stăpânitor”. {40/1; 58/6; 84/1; 84/4; 84/fig.; 91/în 10 localizări; 92/2; 96/7; 120/4; 121/15 dr.; 124/13 st.}.

]-[= **Μ**. {39/16}.

ΜΑ¹ = marea, adj., mai marele/marii, s. M.s. Vezi și **Η** ✱ **Ε** ∞ **Ε**, **ΜΑΕΡΟ**, **ΜΑΕΡΩ**, **ΜΑΙΡΕ**, **ΜΑΥΡΕ**, **ΜΑΥΕΡΩ**, **ΜΑΥΟ**, **ΜΑΡΑ**, **ΜΑΡΕΟ**, **ΜΑΡΙΟΕ**, **ΜΑΡΟ**, **ΜΑΡΩ**, **ΜΑΡΥΟ**. {12/3; 84/1; 84/1; 96/11}.

ΜΑ² = mai, adv. P.a. rom., lat. *magis*. Vezi și precedentul. {115/1}.

Η Α **Ε** = marea, adj. P.a. rom., lat. Vezi și **ΜΑ**¹, **ΜΑΕΡΟ**. {72/7}.

Η ✱ **Ε** ∞ **Ε** = marilor, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΜΑΕΡΟ**. {10/9-10}.

ΜΑΕΡΟ = marele, mari, marii, adj. P.a. rom., lat. *mas*, *maris*. Considerat ca aparținând fondului autohton în [10], [11], [18], [91]. Vezi și **ΜΑ**¹. {25/16; 52/15-16; 120/dr. jos}.

ΜΑΕΡΩ = **ΜΑΕΡΟ**. {92/8; 121/13}.

ΜΑΧΕ = mers/mersul, fac/dau (înapoi), vb. P.a. v. fr. *marchier* < frq. *markôn*, sau v. eng. *macian*, v. ger. s. *mahòn* “a pregăti, a face”. {76/2; 76/8; 126/3}.

ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ = Macedonia sau macedonenii, ținut și neam din antichitatea balcanică. Vezi și următoarele. {13/16-17}.

ΜΑΧΙΔΩΝΕΣΟ = macedoneanul, adj. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {79/cart. centr.}.

ΜΑΧΙΔΩΝΟΥ = Marea (prin sufixul **-ΟΥ**) Macedonia. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {91}.

- MAXHΛΩNIO** = Macedoniei. Vezi **MAXEΛΩNIEΩ**. {7/3}.
- MAXHΔONYEΩ** = maqedoneană, adj. Vezi **MAXEΔΩNIEΩ**. {108/7-8}.
- MAXYΔONIO** = din Macedonia. Vezi **MAXEΔΩNIEΩ**. {115/6}.
- MAXYΔONOY** = în Marea (prin sufixul **-OY**) Macedonie. Vezi **MAXEΔΩNIEΩ**. {91}.
- MAXYΔONVO** = macedonenii. Vezi **MAXEΔΩNIEΩ**. {106/5}.
- MAIPE** = marilor, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {11/10}.
- MAYPE** = mărit/mărită, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {126/4}.
- MAYEPΩ** = mai marilor, s. P.a. rom., lat., celticul germanic *mār* “mare”. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {129/3}.
- MAYXΩ** = mai marele, maiorul, s. P.a. lat. *major*. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {108/1}.
- MAYO** = mai mare/marele, “maior”, posibil grad militar. P.a. lat. *major*, *majus*. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {111/3}.
- MAΛHO** = malurile, s. P.a. rom., lat. De remarcat pluralul, indicat prin dublarea i-ului. Atestat ca aparținând fondului autohton în [10], [11], [18], [91]. {107/4}.
- MANHΣO** = Maniiso sau Maniuso, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. Poate, poreclă, Mâniosul. {120/12}.
- MANYΣΩ** = **MANHΣO**. {129/10}.
- MANO** = mânați, adj. P.a. rom., lat. *minari* “a amenința”. {62/4}.
- MAPA** = mare, adj. și Marei, ipotetic nume feminin. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {21/8; 115/6}.
- MAPEXO** = se cufundă, vb. M.s. Poate înrudit cu lat. *mariscus* < *frq. *marisc*, ger. *mari* “mare sau lac” [33]. {96/9-10}.
- MAPEO** = mare, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {123/14-15}.
- MAPIKO** = Maricăi, ipotetic nume propriu feminin get, posibil diminutiv din **MAPA**. {18/1-2}.
- MAPIOE** = marelui, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {127/5-6}.
- MAPIΣY** = pe Mureș, hidronim, adv. Atestat ca hidronim, Marissus, de către Herodot, Strabon, Iordanes cf. [38]. Vezi și **MAPIΣO**, **MAPOΣY**. {28/3 inciz.}.
- MAPIΣO** = pe Mureș. Vezi **MAPIΣY**. {69/14-15}.
- MOPYΩ** = marelui, “măritul”, “mărețul”, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {7/10-11}.
- MAPO** = mare, marele, marelui, mai marii, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA¹**, **MAEPO**. {92/5; 94/1; 111/6; 127/8-9}.
- MAPΩ** = **MAPO**. {13/2; 79/2}.
- MAPOΣY** = pe Mureș. Vezi **MAPIΣY**. {128/5}.
- MAΣO** = bătută, adj. P.a. lat. pop. **mattea* < *matteola*, v. fr. *mace* “ciocan”. {2/2}.
- MATEO** = stăpânirea/stăpânirile, s. M.s. Vezi **MATO**. {13/9; 121/1}.
- MATEΩ** = **MATEO**. {127/3}.
- MAΘEΩ** = **MATEO**. {127/3}.
- MATIXO** = probabil diminutiv al lui **MATO**, deci “mic stăpân”. Vezi **MATO**. {91}.
- MATYX** = **MATIXO**. {91}.
- MATYXO** = **MATIXO**. {91 de 2 ori}.
- MATYXΩ** = **MATIXO**. {108/1}.
- MATO / MATΩ** = stăpân/stăpânul, stăpânitor/stăpânitorul, stăpânitorului, “domn, domnitor”,

și atunci când se referă la romani, “împărat”. P.a. v. fr. *mater* “a supune, a stăpâni”, poate și “mat” din limbajul jocului de șah, care ar sugera o origine i-e. Vezi și **MATEO** etc. {9/1; 12/1; 14/5; 15/1; 21/8; 25/12; 28/text inciz.; 39/14; 52/10; 58/2; 62/2; 76/11; 91/în 3 locuri; 94/7-8; 96/1; 96/5-6; 96/13; 123/1; 129/7}.

MAΘΩ = **MATO**. {52/3; 76/1; 79/st. fig.; 123/3; 123/7; 127/9}.

⚡ **AT()** = **MATO**. {72/13}.

⚡ ✖ ⚡ ~ = **MATO**. {52/fig.; 126/16}.

⚡ ✖ ⚡ {} = **MATO**. {10/6; 13/jos dr.; 31/1; 31/11; 129/fig.}.

MATOPA = calificarea, priceperea, “stăpânirea unei meserii”, s. P.a. rom. matur, lat. *maturus*. Vezi și **MATO**. {106/6; 106/8; 106/13}.

⚡ ✖ ⚡ V = **MATO**. {76/sig. st.; 76/sig. dr.}.

MEΔO = miezul, “mijlocul”, adv. P.a. rom., lat. *medius*. Vezi și **MEΣIO**, **MEΣYΩ**, **MEΣO**. {9/sub fig.}.

MEΓAI = cel mai mare, s./adj. P.a. gr. *megas*. Vezi și **MEΓAO**, **MEΓAA**. {130/6}.

MEΓAA = foarte marele, adj. Vezi **MEΓAI**. {39/1}.

MEΓAO = cei mai mari, adj. P.a. gr. Vezi **MEΓAI**. {84/5}.

MEΓΑΣΩ = mărețul, adj. Vezi **MEΓAI**. {91}.

MEH = de mai sau al lunii mai, adj. P.a. rom., lat. *maius*, de la zeița Maia, sl. *mai*. Vezi și **MO**². {79/1}.

MEΛE = amestecat, part. P.a. v. fr. *mesler*, lat. *miscere*. {13/4}.

⚡ **ENI()PE** = așezare întărită, s. P.a. v. fr. *manoir* < *maneir*, lat. *manère*. {72/4-5}.

MEP⊕E = merge, se duce, vb. P.a. rom., lat. *mergere* “a se scufunda” [37]. Surprinde diferența de sens între ipoteticul get și termenul latin etimologic conect, ca și în cazul lui **MAXE**. Vezi și **MEPY**. {106/9}.

MEP^v = merse, a mers, vb. P.a. rom., lat. Vezi **MEP⊕E**. {124/3}.

⚡ E ~ = cuțit, s. sau “tăietor”, adj. M.s. Posibil înrudit cu v. ger. s. *mezziras*. {31/7}.

MEΣIO = mijlocul, în mijlocul, s./adv. P.a. rom. miezul, lat. *medium*, *medius*. Vezi și **MEΔO**. {11/1; 40/3; 106/7}.

MEΣYO = mijloc, s. P.a. rom., lat. Vezi **MEΔO**. {123/4}.

MEΣYΩ = **MEΣYO**. {9/3; 129/2}.

MEΣO = mijloc, la mijloc, s. P.a. rom., lat. Vezi **MEΔO**. {39/1; 127/9}.

MEΘE = să (se) întâlnească, vb. P.a. v. eng. *mètan*. {7/13}.

MEV() = alor mei, pron. Vezi și **MYO**. {72/2}.

⚡ **IE** = mâne, “rămâne”. M.s. Poate înrudit cu rom. a mânea, lat. *manere* [37]. {72/3}.

MIEQY = mieii mari (prin sufixul **-OY**), s. P.a. rom. Vezi **MIQPYE**. {108/5}.

MINEMA = cea mai mică, adj. P.a. lat. *minime*, *minimum*. {96/15}.

MINIE = turn de veghe, foișor, s. M.s. Posibil înrudit cu bretonul *min “vârf, colț”. {115/13}.

MIQPYE = mioarele, s. P.a. rom. miel > miel+diminutiv, lat. *agnelus*, cf. [37]. {128/4}.

MISA = așezată, adj. P.a. lat. *mittere*, lat. pop. *mettre*. Vezi și următorul. {98/3}.

⚡ ⚡ ~ () = pus, așezat, part. P.a. lat. Vezi precedentul. {10/5-6}.

MITA = înzestrați, prevăzuți, evaluați, adj. P.a. v. eng. *mètan* “întâlnire”, arm. matçim “mă apropiu” [106]. {106/12-13}.

- ΜΙΞΙΣ** = să se amestece, vb. P.a. lat. *miscere*. {115/5}.
- ΜΗΤΡΑ** = a lui Mitra, theonim de origine iraniană cu un cult bogat atestat pe pământul Dobrogei [38]. {96/7}.
- ΜΥ Ψ ΗΩ** = amestecate, răvășite, adj. P.a. lat. *misceo, miscere*. {79/7}.
- ΜΥΛΤΕΟ** = Miulteu, numele unui ipotetic personaj get neatestat istoric. {130/1}.
- ΜΥΟ¹** = meu, pron. pos. P.a. rom., lat. *meus*. {18/8}.
- ΜΥΟ²** = udă, aderă la, vb. P.a. lat. pop. **molliare*, v. fr. *moillier*, rom. a muia. {122/4}.
- ΜΥΣΟ** = așezată, pusă, adj. Vezi și **ΜΙΣΟ**. {7/9-10}.
- ΜΥ Σ ΕΡΑΤΟ** = închinați, adj. P.a. lat. *misereor, misereri*. {96/3}.
- ΜΟ¹** = mai, mai târziu dacă e precedat de **ΖΙΟ**, adv. P.a. v. eng. *mà* “mai mare/mult/departe”, v. ger. s. *mèr*, v. irl. *mòr* “mare”. {96/12; 124/3; 126/13}.
- ΜΟ²** = luna mai, dacă e urmat de **Σ ΙΛΕΩ** (**ΜΟ Σ ΙΛΕΩ** “ziua/zilele de mai”). P.a. rom., lat. Vezi **ΜΕΗ**. {128/2}.
- ΜΟ³** = probabilă formă prescurtată pentru **ΜΟΝ** “păzită, protejată”. Vezi **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΩ**. M.s. {42/cart.}.
- ΜΟΑΕ** = muierea, s. P.a. rom., lat. *mulier*. Vezi și **ΜΥΥΕ**. {124/2}.
- ΜΟΑΛΩΕΟΥ** = foarte (prin sufixul **-ΟΥ**) moi, “largi” adj. P.a. rom., lat. *mollis*. Vezi și **ΜΟΙ**, **ΜΩΙ** etc. {127/7}.
- ΜΟΑΣΑ** = moțul, vârful, s. P.a. rom. de etimologie necunoscută [37]. {1/4}.
- Μ () ρ ΙΥ** = mod, fel, s. P.a. lat. *modus*. {72/5-6}.
- ΜΟΙ** = moi, “mlădioase”, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**. {79/2}.
- ΜΩΙ** = moale, adv./adj., sau moaie, “submerjează”, vb. P.a. rom., lat. Vezi și **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**, **ΜΟΥΑ**. {2/11; 79/6}.
- ΜΟΥΑ** = turnate sau forjate, adj. P.a. lat. pop. **moliare* “a înmuia”. Vezi și **ΜΩΙ**, **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**. {2/3}.
- ΜΟΥΝ** = lune, pluralul de la lună, “astru sau corp ceresc”, s. P.a. v. eng. *mòna*, v. ger. s. *màno*, gr. *mènè*. {8/3}.
- ΜΟΛΕ** = macină, vb. P.a. lat. *molere*. Evidența arheologică evocă râșnițe rotative de bună productivitate, cf. [27], p. 174. {117/1}.
- ΜΟΛΕΟ** = morilor, s./adj., element din sintagma **ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΟ** “dava morilor”. Vezi și **ΜΟΛΕΟ**, **ΜΟΛΥΕΟ**. {120/8}.
- ΜΩΛΙΣΕΗΟ** = Moliseiu, numele unui ipotetic personaj get sau dac. Neatestat istoric. {58/14}.
- ΜΟΛΗΣΕΙΟΣ** = **ΜΩΛΙΣΕΗΟ**. {58/portr. dr.}.
- ΜΟΛΥΟ** = valul de apărare, s. P.a. lat. *moles* “grămadă mare”. Vezi și **ΜΟΛΥ**. {21/1}.
- ΜΟΛΥ** = valul de apărare, s. P.a. lat. Vezi precedentul. {11/10}.
- ΜΟΝ** = păzit, pază, adj./s. Sens atribuit prin corelare cu **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ** și **Υ Σ ΙΣ**. Vezi analiza și comentariile de la piesa nr. 122. {122/9}.
- ΜΟΝ / ΜΩΝ / ΜΥΝ** = păzită, protejată, adj. M.s. Vezi **ΜΟ³** și cuvintele considerate compuse **ΣΑΡΜΩΝΓΑΤΟΕ**, **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ**, **ΣΑΡΜΥΝΓΑΤΟ**. {21/8; 25/4; 25/cart.; 118/10}.
- ΜΟΝΔΑ** = din lume, s./adv. P.a. lat. *mundus*. {76/13}.
- ΜΟΝΓΑΙΩ** = Mongaiu, numele unui ipotetic conducător get, contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. {120/16}.

ΜΟΝΓΑΥΩ = ΜΟΝΓΑΙΩ. {62/9}.

ΜΟΝΓΑΤΟ = poartă păzită, “protejată”, s. M.s. Presupus compus al lui ΓΑΤΟ. Vezi ΓΑΤΟ. {35/78}.

ΜΟΝΤΩ = munte, s. P.a. rom., lat. *mons, montem*. Vezi și ΜΟΝΤΟΕ. {52/12}.

ΜΟΝΤΟΕ = munteni, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {25/5}.

ΜΩΝΤΥΕΟ = Montue, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. Posibilă poreclă de “Munteanul”. {129/14}.

ΜΟΠΕ = movilă, măgură, s. M.s. Poate înrudit cu fr. *motte*, derivând dintr-un probabil prelatin mott(a) cf. [33]. Poate fi închipuit și un ipotetic arhaic comun **mopta*. {122/10}.

ΜΟΡΟ = legate la chei/dig, adj. sau simplu chei/dig, s. P.a. v. eng. *moren*, v. ger. s. *meren, maren* “a lega la mal”. {129/4}.

ΜΟΤΩΕ = cuvânt cu cuvânt, “literal”, adv. P.a. lat. pop. *mottum*, v. fr. *mot*. {35/1}.

ΜΘ = prescurtare pentru ΜΑΘΘ. Vezi ΜΑΤΟ. {120/st. sus}.

ΜΥΑΝΟ = Muano, ipotetic toponim. Neatestat istoric. {76/4}.

ΜΥΕ Σ Ι = muzelor, “zânelor”, s. P.a. lat. *musa, musae*, gr. *mousa*. {128/5}.

ΜΥΙ = catârilor, s. P.a. lat. *mulus*, v. fr. *mul* “catâr”. {40/14}.

ΜΥΥΕ = muierii, poate “nevastă”, s. P.a. rom., lat. *mulier*. Vezi și ΜΟΑΕ. {130/3-4}.

ΜΥΚΡΥΝΟ = Mucrniuno, posibil toponim, sau asociație de prescurtări toponimice. M.s. {62/16}.

ΜΥΛΘΥΕ = multele, adj. P.a. rom., lat. *multus*. {76/7}.

ΜΥΠΤΟ = Mupto, ipotetic toponim. Posibil conex cu ΜΟΠΕ. {76/3}.

ΜΥΤΟ = pe tăcute, adv. P.a. rom., lat. *mutus*. {76/7}.

N; □; ▣

□ = prescurtare, în caracter preclasic, pentru ΝΟΒΑΛΟ. {129/fig.}.

ΝΑ = acum, adv. P.a. v. eng. *nù*, v. ger. s. *nù*. Vezi și ΝΑΥ. {123/5}.

ΝΑΓΛΟ = cuie, poate cepuri, s. P.a. v. eng. *naegl*, v. ger. s. *nagal*. {117/6-7st.}.

ΝΑΛΥΤΑΥ = înalt/înaltă, adj. P.a. rom., lat. *in altum* [37]. Se referă la calități sau persoane, spre deosebire de ΤΟΛΟ, ΤΑΛΗ etc. care, cu același sens, se referă la lucruri. {106/4}.

ΝΑΠΟΕΟ = napoia, “înapoi de”, poate și “în aval de”, adv. P.a. rom., lat. *in ad post*, cf. [37]. Termenul român ar fi mai ușor de explicat prin derivare din ipoteticul get decât din latină. Vezi și ΝΑΠΟΙΩ, ΝΟΠΟΕ, ΝΠΟΗ, ΟΝΑΠΟ, ΠΟΕ¹. {69/3-4}.

ΝΑΠΟΙΩ = înapoi, sau prin spate, adj. P.a. rom., lat. Vezi ΝΑΠΟΕΟ. {123/10}.

ΝΑΠΩΚΟΕ = Napoca, presupus nume antic al acutualului Cluj-Napoca. {120/16-17}.

ΝΑΤΗ = născut, part. P.a. lat. *nascere*. {35/14}.

ΝΑΥ = acum, adv. P.a. v. eng. Vezi și ΝΑ. {40/5}.

ΝΕ = ne, noi, pe noi, pron. pers. P.a. rom., lat. *nos*. Vezi și ΝΕΗ. {11/4; 124/8}.

ΝΕ ≠ Ι = înecăcios/înecăcioasă, adj. P.a. rom., lat. *neco, necare* “a ucide, a distruge”. De remarcat identitatea de sens cu rom. față de deosebirea cu lat. Vezi și ΝΕ ≠ Ο, ΝΕ ≠ . {130/5}.

ΝΕ ≠ Ο = înecată, “alimentată cu apă”, part./adj. P.a. rom., lat. Vezi ΝΕ ≠ Ι. {117/11-12st.}.

- NEΨ** = înecată, “sub apă”, adv. P.a. rom., lat. Vezi și **NE Ψ I**. {122/5}.
- NEH** = noi, pron. pers. P.a. rom., lat. *nos*. Vezi **NE**. {128/2}.
- ☐ ε γ = lângă, adv. P.a. v. eng. *nèah*, v. ger. s. *nàh*. {10/7}.
- NEO** = nou/noi, nouă, adj. Probabil la feminin. P.a. rom., gr. *neos*, lat. *novus*, v. eng. *nìwe*, v. ger. s. *niuwi*. Vezi și **EV**, **NIO**, **NOBO**, **NOBV**, **NOE**, **NOIE**, **NΩEY**, **NVA**, **NVBOV**, **NVE**. {52/10}.
- NEΩ** = **NEO**. {2/1}.
- NEΣI** = nici unii, pron. M.s. Poate conex cu it. *nessuno* < lat. *nec unus*. {84/9}.
- NEV** = nou/nouă, noul, adj. probabil la masculin. P.a. rom., lat. etc. Vezi **NEΩ**. {118/5; 123/ 11}.
- NEΣABIO** = nisipuri, s. P.a. rom., bg. *nasip*. Vezi **NIΣABE**, **NIΣABΩE**, **NIΣIBE**. {106/2}.
- NIAO** = cuibărit/cuibăriți, part./adj. Sens probabil de cuiabar, s., în locuțiuni ca: **ΦAKTIO ΣEY NIAO ON**. P.a. lat. *nidus*, v. fr. *nid*. {106/7; 118/3}.
- NIO** = nouă, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {72/8; 123/9}.
- NIΠPO** = orice, pron. neh. P.a. fr. *n'importe*, presupus < lat. *importare* [33]. {118/1}.
- NIΣABE** = nisipurilor, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {76/4}.
- NIΣABΩE** = nisipurile, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {80/6}.
- NIΣETΩ** = Nisetului, ipotetic hidronim antic, posibil corespondent al Nistrului de azi. {15/14}.
- NIΣIBE** = nisipuri, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {40/2}.
- NHΠE** = Nipe, ipotetic hidronim antic, eventual echivalent al actualului Râu Isker din Bulgaria. {35/12}.
- NHTPΩ** = tumult, învălmășală, s. P.a. gr. *nitron*, lat. *nitrum* < hebraicul *noter*, *nitre*, *natron*, de la nater “a face efervescent”. {25/3}.
- NY** = nou/nouă, adj., din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {25/2; 80/10; 126/1; 129/2}.
- NYE** = pe ale noastre, adv./adj. M.s. Vezi și **NOSETO**. {128/8}.
- NO¹** = de noi, ai noștri, al/alui nostru, pron. M.s. Posibil conex cu lat. *nobis*. Vezi și **NE**. {5/7; 5/9; 108/3}.
- NO²** = nu, adv. P.a. rom., lat. *non*, v. eng. *nà*, v. ger. s. *ne*. {69/5; 124/1}.
- NΩAIΩ** = nouă, num. P.a. rom., lat. *novem*. Vezi și ☐ {} ε . {129/5}.
- NΩBAΛEΩ** = nobilii, s. P.a. lat. *nobilis* “nobil, vestit”, poate și “cavaler militar”. Vezi **NOBAΛO**. {129/5}.
- NOBAΛI** = nobililor, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {79/10; 84/1}.
- NOBAΛIE** = nobilă, de nobilă, s./adj. probabil la feminin. Vezi **NOBAΛO**. {118/12}.
- N()BAΛIE** = **NOBAΛIE**. {113/7-8}.
- NOBAΛIEA** = nobila/nobilă, s./adj. probabil la feminin, cf. contextul. Vezi **NOBAΛO**. {122/1-2}.
- NOBAΛIEO** = nobilii, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {94/2}.
- NOBAΛIO** = nobilul/nobilii, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {118/8; 121/12}.
- NOBAΛIΣA** = cea mai nobilă, adj. P.a. lat. A se compara flexionarea, ca ipotetic superlativ feminin cu cea din latină. Vezi **NOBAΛO**. {11/5}.
- NOBAΛHO** = nobililor, s. P.a. lat. A se reține dublarea i-ului pentru plural. Vezi **NOBAΛO**. {124/2}.

- NOBAAY** = pe nobilul, s. P.a. lat. Vezi **NOBALO**. {25/12}.
- NOBAYΩ** = nobili, s./adj. P.a. lat. Vezi **NOBALO**. {126/11}.
- NOBALO** = nobilul, nobilului, "cavalerului", s./adj. P.a. lat. *nobilis* "nobil, vestit, de viță aleasă". Vezi **NΩBALEO** - **NOBAΩΛΩ**. {12/1; 28/cart.; 96/13; 122/1; 130/6}.
- NOBALΩ** = de un nobil, s./adv. P.a. lat. Vezi **NOBALO**. {128/7}.
- NOBAΩΛΩ** = înobilăți, adj./vb. P.a. lat. Vezi **NOBALO**. {28/1-2 inciz.}.
- NOBYΔOYN** = Noviodunum, numele unei așezări de pe malul drept al Dunării, aproape de vărsare, menționată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 2. {120/10-11}.
- NOBO** = nouă, adj. P.a. rom., lat. *nova*. Vezi **NEΩ** și următorul. {23/10}.
- NOBV** = nou, adj., probabil la masculin. P.a. rom., lat. Vezi **NEΩ** și precedentul. {12/13-14}.
- NOΔOY** = marele (prin sufixul **-OY**) nod, miez, s. P.a. rom., lat. *nodus*. {35/6}.
- NOE¹** = nou/nouă, noi, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {69/4; 124/9; 124/11; 126/13}.
- NOE²** = turmă/turme, s. P.a. v. fr. *nue* "nor, pâlc", lat. pop. *nuba* < lat. *nubes*. {2/5; 15/8; 111/6}.
- NOEV** = din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {65/7}.
- NOIE** = noi, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {79/5}.
- NΩEY** = din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {80/9}.
- NOXΘΩ** = noapte, s. P.a. rom., gr. *nykt/nyx*, lat. *noct/nox* [37], v. eng. *niht*, v. ger. s. *naht*. Vezi și **NOIXT**. {127/1}.
- NOIXT** = noapte, ai nopții, s. Vezi **NOXΘΩ**. {8/2}.
- NOY** = o nouă, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {2/10}.
- NOΛVI** = nimicește, vb. P.a. lat. *nullus* "nimic", bretonul *noueni, noui* "a extermina". {122/10}.
- NOΠE** = apus, s./adv. M.s. Posibil conex cu **NOXΘΩ**. Vezi și **NOΠO**, **NOΠΩ**. {130/10}.
- NOΠO** = apus, adj. sau la apus, adv. M.s. Vezi **NOΠE**. {21/8; 128/8; 130/8}.
- NOΠΩ** = apusul, înoptarea, s. M.s. Vezi **NOΠE**. {2/8}.
- NOΠOΕ** = înapoi, adv. P.a. rom. napoi/înapoi care, ipotetic, ar proveni direct din **NOΠOΕ** – astfel accentuat. O atare derivare pare mai firească decât cea din lat. *in ad post*, cf. [37]. {126/3}.
- NOPA** = nord, adj. M.s. Posibil conex cu gr. *nerteros*, v. eng. *north*, v. ger. s. *nord*. {12/4}.
- NOΣETO** = alor noștri, pron. P.a. rom., lat. *nostro*. Vezi și **NYE**, **NΩΣETPIΩ**, **NOΣETPYO**, **NOΣETPΩ**, **NOΣTEO**, **NOΣTIO**, **NOΣTPEO**, **NOΣΠI**, **NOΣΘE**. {115/3-4}.
- NΩΣETPIΩ** = noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {126/15}.
- NOΣETPYΩ** = noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {126/11}.
- NΩΣEΘPO** = dintre ai noștri, alor noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {120/4}.
- NOΣETPΩ** = **NΩΣEΘPO**. {129/5}.
- NOΣΘE** = ai noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {7/5}.
- NOΣTEO** = noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {5/1}.
- NOΣTIO** = noștri, dintre ai noștri, alor noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {5/10; 6/3; 11/5}.
- NOΣTPEO** = noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {111/5}.
- NOΣΠI** = noștri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {11/2}.
- NOTA** = datoria, s. P.a. lat. *nota* "însemnare". {124/5}.
- ☐ {} ☒ = nouă, num. P.a. rom., lat. *novem*. Vezi și **NΩAIΩ**. {31/3}.

ΝΠΟΗ = înapoi, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΑΠΟΕΟ**. {124/5}.
ΝVA = noua/nouă, adj. P.a. rom., lat. Vezi **NEΩ**. {7/6; 130/2}.
NVBY = noii, adj. P.a. rom., lat. Vezi și următorul. {92/3}.
NVBOV = noul, adj. P.a. rom., lat. *novus, novellus*, v. fr. *novel, nouveau*. Vezi și **NEΩ**. {127/5}.
NVE = noi/noile, adj. P.a. rom., lat. Vezi **NEΩ**. {13/12-13; 123/6}.
NVEΩ = noastre, pron. M.s. Vezi **NOΣETO**. {128/5}.
NVKO = nucul, s. P.a. rom., lat. *nux, nucis*. {40/12}.
NVMYA = numai, adv. P.a. rom., lat. *non magis* cf. [37]. {119/10}.
☒ ☞ ~ γ = cuvenite, de folosință, adj. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. *nuzzan*. {31/6}.

O; Ω; () ; ☐ ; {}

O¹ = a, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere*, v. fr. *aveir*, fr. *ai, as, a*, [33],[37]. Regional, rom. o = "a", (o tăiat porcul, ursul l-o ucis). {1/1; 5/2; 13/4; 35/3; 76/4; 76/13; 79/1; 80/7; 80/10; 84/6; 107/5; 113/4; 117/12 dr.; 120/1; 124/8; 128/3}.
O/Ω² = o, art. neh. P.a. rom., lat. *una*. {1/3; 2/2; 2/10; 2/12; 7/1; 14/1; 15/14; 16/2; 20/3; 62/4; 79/12; 108/2; 108/7; 111/3; 117/8 st.; 119/10; 119/11; 122/1; 122/5; 122/10}.
() = **O²**. {72/4}.
{} = un/o, art. neh. P.a. rom., lat. *una*. Vezi **O²**. {10/3}.
() ☒ = oii, oilor, s. P.a. rom., lat. pop. *ovicula* < *ovis*, v. fr. *oeille*. Vezi și **OI¹**, **OY⁵**. {10/2}.
OAY = oile, s. P.a. rom., lat. Vezi **() ☒**. {13/7}.
OBAΔA = obada, s. P.a. rom., sl. *obedu*. {117/2 st.}.
OBIΩ = îndreaptă, piaptână, vb. P.a. rom. oblu "drept", sl. *oblu*. {7/14-15}.
OBOΛIO = obole, s. P.a. gr. *obolos*, "monedă grecească antică valorând 1/6 dintr-o drahmă, adică 0,73 g argint" [38], lat. *obolus*. {121/9}.
O ≠ EO = aceea, pron. P.a. rom., lat. *ecce illa*. Vezi și **O ≠ EOY**, **O ⊕ E**, **O ⊕ IE**, **OXEI**, **OIAA**, **OH ≠ EO**, **OY¹**, **OAY**, **OAO**, **OAVI**, **OE ⊕** etc. {117/9-10}.
O ≠ EOY = acelora, poate acelora mari dacă interpretăm **OY** ca sufix amplificativ. P.a. rom., lat. Vezi **O ≠ EO**. {62/3}.
O ≠ I = aici, adv. P.a. rom., v. fr. *ici*, lat. *ad hicce* [37]. Vezi și **O ✱ YOΣ**, **O ⊕**, **OI ≠** și, antitetic, **OKOAO**. {18/9}.
O ✱ YOΣ = acelora de aici, pron. pers. M.s. Vezi și **O ≠ I**. {1/7}.
OΔIEO = odaia, "locuința", s. P.a. rom., bg. *odaia*. Este greu de precizat în ce măsură bg. este corelată cu i-e. originară – fără îndoială prin componenta ei slavă. De aceea trebuie luată în seamă și ipoteza ca termenul bulgar *odaia* să fi fost asimilat la venirea bulgarilor în Balcani. {122/8}.

- ΟΔΒΕΙΣΟΑ** = adusă, part./adj. P.a. rom., lat. *adducere*. {111/11-12}.
- OE** = oile, s. Vezi **O** ✱, **OAY**, **OI**, **OY**. {108/7}.
- OEϣ** = (a) acelora, pron. M.s. Vezi **O** ϣ **EO**. {121/4-5}.
- OENH** = vin, vb. P.a. rom., lat. Vezi și următorul. {126/1}.
- OENO** = venite, poate “înzestrate, cu zestre”, adj. M.s. Vezi **ΩENH**. {11/8}.
- OE** = înalt/înalte, adj. P.a. v. ger. s. *hòh*, ger. med. s. *hoehe*, v. fr. *haut*, *halt* sub influența lat. *altus*, *alta* [33]. {65/2; 130/6}.
- OETOES** = pregătite, gata de, adj. M.s. Poate conex cu v. fr. *prest*, lat. *praestus*. {130/8}.
- Oϣ** = aci/de aci, adv. P.a. rom. aci. {119/10; 121/2}.
- OϣE** = acelora, pron. M.s. Vezi **O** ϣ **EO**. {40/11; 121/10}.
- OϣIE** = acia, adv. P.a. rom. Vezi **Oϣ**. {126/14}.
- OXEI** = acei, pron. P.a. rom. Vezi **O** ϣ **EO**. {107/1-2}.
- OXIO** = ochi/ochiul “bucla”, ochii. s. P.a. rom., lat. *oculus*, *oculi*. Vezi **OXYO**, **OY²**, **OY³**, **OYE**, **OYO**, **OKVE**, **OIX**. {40/13; 69/4}.
- OXYO** = **OXIO**. {20/1; 128/6}.
- OXΠATO** = ocupat, “mobilizat”, part. P.a. rom., lat. *occupare*. {96/10}.
- OI¹** = oi, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **()** ✱. {111/7}.
- OI²** = ai, alor, pron. pos. P.a. rom. {35/5}.
- ()** γ = **OI²**. {72/1}.
- OI ϣ** = aici, adv. P.a. rom., lat. Vezi **O** ϣ **I** și compară cu rom. aici/aci. {40/3}.
- OIX** = ochi, s. P.a. rom., lat. Vezi **OXIO**. {8/2}.
- OIAA** = alea, pron. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi **O** ϣ **EO**, **OY¹**. {124/5}.
- ΩISO** = de asemenea, adv. M.s. Posibil conex cu v. eng. *ealswà*, ger. med. *alsô*. {79/1}.
- OH ϣ EO** = pe aceia, pron. P.a. rom., lat. Vezi **O** ϣ **EO**. {69/8-9}.
- OY¹** = äi/ăia/alea, pe äia, äia ai, pron. P.a. rom. Vezi **O** ϣ **EO** și **OIAA**. {8/3; 25/6; 35/12; 79/12; 80/2}.
- ΩY¹** = **OY¹**. {80/6}.
- Ô** γ = îi, pron. pers. P.a. rom. {72/5}.
- OY²** = ochiul, “buclă, laț”, s. P.a. rom., v. fr. *ol*, *oil*, *ueil*, *oeil*. Vezi **OXIO**. {25/3; 25/cart.}.
- OY³** = privește, vb. M.s. prin extensie de sens **OY²**. Vezi și **OXIO**. {2/9}.
- OY⁴** = am/are/au, vb. P.a. rom., lat. Vezi **A³**. {21/7; 35/14; 79/11}.
- OY⁵** = oi/oile, s. Probabil în ortografiere arhaică. P.a. rom. Vezi **()** ✱. {2/5; 7/5}.
- ΩY** = **OY⁵**. {108/5-6; 108/9}.
- {}** Y = de äia, pron./adv. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi **OY¹**. {31/2}.
- OYE** = oilor, s. P. a rom., lat. Vezi **OY⁵** și **OI¹**. {7/5}.
- OYENO** = până, prep. M.s. Posibil conex cu rom. până și lat. *peane ad.* {80/6}.
- OYKOYE** = acolo unde, adv. M.s. {52/3}.
- OYKPYΣA** = scrise, adj. M.s. Poate fi interpretat și ca **OY** **KPYΣA**, cu sensul “încrucișate/împletite în ochiuri”, sensul termenului al doilea fiind atribuit P.a. cu v. ger. s. *krùzi*, v. eng. *cross*, lat. *crux*. {2/13/14}.
- OYNGIΩ** = ajunge, vb. P.a. rom., lat. *adjungere* “a alătura, a lipi”. {127/7}.

OYO = ochiul, “sub ochi”, s., sau “la vedere”, adj. P. a rom., lat. Vezi **OXIO**. {117/11 dr.}.
OYΩ = **OIO**. {15/7}.

OKOΛΩ = acolo, adv. P.a. rom., lat. *eccum* (i)lloc [37]. Vezi, antitetice, **O ≠ I**. {111/12-13}.

OKTABIO = Octavianus Augustus, fiu adoptiv și succesor al lui Iulius Caesar. Contemporan cu Boerebista. P.a. lat. {91}.

OKVE = cu ochii, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi și **OXIO**. {121/6}.

OAY = ăla, acela, pron. pers. P.a. rom., lat. Vezi **OIAA**, **O ≠ EO**. {127/7}.

OAO = ăla/aia, ălora, al ăluia, pron. P.a. rom., lat. Vezi **O ≠ EO**, **OIAA**, **OAVI**. {7/6; 80/9; 96/4; 119/9; 122/11}.

OAOE = oale, s. P.a. rom., lat. *olla, olle*. {130/2}.

OAVI = ălui, ăluia, pron. pers. P.a. rom., lat. *illui*. Vezi **O ≠ EO**, **OIAA**, **OAVI**. {130/9}.

OME = promit, prezic, vb. P.a. lat. *omen* “augur”. {91; 92/3}.

ON/ΩN¹ = în, prep. P.a. rom., lat. *in*. {2/14; 5/3; 5/5; 6/3; 7/2; 7/4; 7/4-5; 9/3; 9/5; 11/1; 11/2; 11/6-7; 11/11; 12/7; 13/2-3; 13/7; 13/10; 15/2; 15/5; 15/12; 16/1; 20/3; 21/8; 25/6; 25/11; 25/12; 25/14; 2x25/17; 35/7; 40/2-3; 40/6; 52/4; 52/5; 52/13; 62/9; 62/11; 69/3; 69/4; 69/13; 76/2; 76/3; 76/14; 79/5; 79/9-10; 79/14; 80/6; 84/9; 92/2; 92/4; 92/9-10; 94/4; 96/3; 96/5; 96/6; 96/8; 96/15; 98/6; 106/9; 107/8; 108/9; 111/1; 111/6; 111/7; 115/3; 118/3; 118/6; 118/9; 119/7; 120/3; 2x120/4; 121/1; 121/7; 121/13; 122/3; 122/9; 123/6; 123/9; 124/9; 124/11; 126/8; 126/14; 2x127/2; 127/5; 127/9; 129/1; 129/2; 130/3; 130/4; 130/11-12}.

ON/ΩN² = un sau o, art. neh. P.a. rom., lat. *unus, una*. Vezi și **O²**. {13/9; 79/6; 126/7}.

ON³ = pe, “despre”, peste, asupra, prep. P.a. gr. *ana*, v. eng. *an*, on, v. ger. s. *ana*. {7/2; 69/11; 92/3; 120/3; 123/2; 124/12; 130/5}.

() **□** = **ON¹**. {10/8; 126/17}.

{ } **□** = **ON¹**. {10/4; 10/13; 129/fig.}.

ÔN = în, prep. Vezi **ON¹**. {72/3; 72/7; 72/10; 72/14}.

ΩNAPM = (cheme) la arme, vb. P.a. rom., lat. *arma*. {15/9}.

ONAPMΩ = înarmează, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΩNAPM**. {13/7-8}.

ONΑΣTYΩ = plutesc, înoată, vb. P.a. rom., lat. *innotare*. {9/2-3}.

ON ≠ E = încă, adv. P.a. rom., lat. *unquam*. Vezi și **ONXO**, **ONKA**, **ONKO**. {11/4; 80/1}.

ΩN ≠ E = **ON ≠ E**. {25/4; 126/12}.

ΩN ≠ ENTHNEA Σ O = încetinește, vb. P.a. rom. și, poate, lat. *in qu(i)etus* cf. [37]. {25/2-3}.

ΩNΔEO = acolo unde, adv. P.a. rom., lat. *unde*. Vezi și următorul. {129/4}.

ΩNΔΩ = unde, când, adv. P.a. rom., lat. *quando*. Vezi și precedentul. {28/text inciz.; 35/4; 62/7}.

() **NEP** = onoare, s. P.a. v. fr. *honor* < lat. *hònòs, honoris*. {72/10}.

ONΦAΞYO = întâlnirea, târgul, s. P.a. lat. *in facia*. Interpretabil și ca **ON ΦAΞYO** “în împreunare”. Vezi **ON¹** și **ΦAΞO**. {106/9-10}.

ONXO = încă, adv. P.a. rom., lat. *unquam* [37]. Vezi **ON ≠ E**. {121/3}.

ONKA = încă, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ON ≠ E**. {40/12-13}.

ONKO = încă, “cu toate că”, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ON ≠ E**. {35/6; 96/8; 106/3}.

ONO = grele, adj. P.a. lat. *onus, oneris* “sarcină, încărcătură, greutate”. {130/7}.
ΩΝΣΕΘΥ = însetat, adj. P.a. rom., lat. *in sitis*. {76/1}.
ΩΝΣΟΝΤΑ = trimeșii, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *sendan* “a trimete”. Vezi și **ΩΝΣΟΝΤΙΩ**, **ΩΝΣΟΝΤΟ** etc. {28/text inciz.}.
ΩΝΣΟΝΤΙΟ = însoțitor, -oare / trimeși, trimeasă, adj. sau part./se trimete, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΑ**. {122/2}.
ΩΝΣΟΝΤΙΩ = **ΩΝΣΟΝΤΙΟ**. {12/5; 126/4-5}.
ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ = împreună, întovărășiți, adv. P.a. rom., lat. *inter socii*. Vezi și **ΩΝΣΟΝΤΙ + ΕΙΟ**, **ΩΝΣΘΙ + ΥΩ**, **ΩΝΣΟΤΙΣΟ**, **ΩΝΣΟΤΥ + ΕΙΟ**, **ΟΝΤΙΟΤΕΑ**, **ΟΝΤΥΤΥΑΤΩ**. {9/2}.
ΩΝΣΟΝΤΟ = trimes/trimise, part. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΑ**. {130/11}.
ΩΝΣΟΝΤΟ = **ΩΝΣΟΝΤΟ**. {113/4-5}.
ΩΝΣΩΝΤΟ = **ΩΝΣΟΝΤΟ**. {91}.
ΩΝΣΟΤΙ + ΕΟ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {94/1}.
ΩΝΣΟΘΙ + ΕΩ = **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {79/13-14}.
ΩΝΣΟΘΙ + ΥΩ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {9/1}.
ΩΝΣΟΤΙΣΟ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {25/1-2}.
ΩΝΣΟΤΥ + ΕΙΟ = însoțit, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {84/2}.
ΩΝΣΩΘΥ + ΕΟ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {62/8}.
ΟΝΤΙΟΤΕΑ = însoțind, “care însoțește”, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {18/4-5}.
ΟΝΤΟΥ = intaliate, “înscrise”, adj. P.a. lat. *in taliare*. Interpretabil și ca **ΟΝΤΟΥ** “în tăietură”. {2/11}.
ΟΝΤΩΥΡΝΑ = față, parte, s. P.a. rom. înturnare, lat. *in tornare*, cu extensia sensului. {2/10}.
ΟΝΤΟΥΥΡΝΙΕ-ΝΕ = întorsu/înapoiatu-ne(-a), vb. Vezi **ΟΝΤΥΡΝΙΟ**. {120/1}.
ΟΝΤΩΡΕΣΙΑ = îngropare/înmormântare, s. P.a. v. fr. *eterrer*, lat. *in terra*. {107/2-3}.
ΟΝΤΥ = înspre, către, adv. P.a. v. eng. *on to*, v. ger. s. *ana zuo* “înspre”. {12/4}.
ΟΝΘΥΑΝΕΩ = întâlnirea, cu sens de răscrucea, s. P.a. rom. întâlnirea, sugerat ca posibil maghiar în [37]. {76/3}.
ΟΝΤΥΡΝΙΟ = (se) înapoiază, vb. P.a. rom. înturna, lat. *in tornare*. Vezi și **ΟΝΤΥΡΝΙΣ Ο**, **ΩΝΤΥΡΝΥΟ**, **ΟΝΤΥΡΝΟ**. {69/1}.
ΟΝΤΥΡΝΙΣ Ο = înapoiate, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΤΥΡΝΙΟ**. {121/10}.
ΩΝΤΥΡΝΥΟ = **ΟΝΤΥΡΝΙΟ**. {122/2-3}.
ΟΝΤΥΡΝΟ = înapoiază/se înapoiază, vb. Vezi **ΟΝΤΥΡΝΙΟ**. {96/1; 98/1}.
ΟΝΤΥΤΥΑΤΩ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {12/2}.
ΟΠΑΧΗΕΟ = întunecă, vb. P.a. lat. *opacus*. {7/11-12}.
ΩΠΑΧΟ = întunecat, adj. P.a. lat. Vezi **ΟΠΑΧΗΕΟ**. {108/8}.
ΩΠΑΗΧ = luminează, “menține flacăra de veghe”. M.s. Probabil conex cu rom. opaiț. {52/20-21}.
ΟΠΑΟ = îi opune, “îi ridică împotriva”, vb. P.a. lat. *opponere*. Vezi **ΟΠΟ Σ ΙΕ**. {84/4}.
ΟΠΕΡΥ = face, “taie”, operează, vb. P.a. lat. *operari* “a efectua”. {25/9}.
ΟΠΟ Σ ΙΕ = împotriva, cu opunere, adv. P.a. lat. Vezi **ΟΠΑΟ**. {84/6}.
ΟΠΡΟ = oprite, “păstrate”, adj. P.a. rom., sl. *oprěti*. {121/12}.

OPENTE = îi sortește/i-a sortit, vb. P.a. rom. a ura, lat. *orare*. {122/6-7}.

OPOEΛIV = ascultare, s. P.a. v. fr. *oreille*, lat. *auricula*. Vezi și **VKOTV**, cu același sens. {14/1}.

OPΩΛIΩ = Orolo sau Orolio, numele unui conducător get menționat de Dio Cassius ca aliat al lui Augustus prin intermediul lui M. Licinus Crassus cf. [75], p. 43. Atestat – în forma Oroles – și de Justinus și de Trogus Pompeius [75]. Textul de pe placa nr. 62 sugerează că Oroles ar fi fost factorul principal în acțiunea de răsturnare a puterii lui Boerebista. Vezi și **ΩPΟΛΗΩ**, **OPOΛO**. {129/8}.

OPΩΛΩ = **OPΩΛIΩ**. {91}.

ΩPΟΛΗΩ = **OPΩΛIΩ**. {62/8}.

ΩPΟΛΥEO = **OPΩΛIΩ**. {120/7}.

OPOΛO = **OPΩΛIΩ**. {106/1; 106/7; 115/1}.

OPVΣY = căpătată, întâmplată, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *oriri* “a ridica”, v. eng. *àrìsan* > *arise* “a lua ființă”. {42/5-6}.

OΣ = os, s. P.a. rom., lat. *os*, *ossis*. Vezi și **OΣO**. {42/7; 124/8-9}.

OΣE = ar îndrăzni, vb. P.a. v. fr. *oser*, lat. pop. *ausare*. {123/2}.

OΣIΩ = la ospăț, “la d-ale gurii”, s./adv. M.s. Posibil conex cu **OΣYE** și lat. *os*, *oris* “gură”. {7/13}.

OΣYE = gură, vărsare (de râu), s. P.a. lat. *os*, *oris* “gură”. {15/14}.

OΣO = așa, de asemenea, și ei, adv. Posibil conex cu rom. așa, lat. *eccum sic* [37], v. eng. *eall swà* > *ealswà* “tot așa” [106]. {119/5; 124/10}.

OΣOI = asaltează, sare pe, vb. P.a. v. fr. *assalir*, lat. pop. *assalire*. {39/7-8}.

OTE = scot/scoate, vb. P.a. v. fr. *oster*, lat. *obstare*. {115/13}.

ΩTEO = ambele, num. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. *beide*, eng. med. *bote* “ambii/ambele”. {80/5}.

O+O = grâne, în particular mei sau grâu. P.a. v. eng. *àte* > *oat* “cereală larg cultivată” (*avena sativa*) [106]. {117/1 st.}.

OTV = în jurul, adv. M.s. Posibil conex cu gr. *tornos*, lat. *tornus* “strung”, v. fr. *entour*. {128/4}.

ΩVKO = stejari, s. P.a. v. eng. *àc* > *oak*, v. ger. s. *eih* > *Eiche*, poate și gr. *aigilops* cf. [106]. {7/8}.

() **YΛYE** = adăpostește, vb. P.a. lat. *asylum*, v. fr. *asile*. {72/5}.

O Σ OI = supun, așează, vb. M.s. {79/15}.

Π; Π ; ☞

Π = prescurtare pentru **ΠIKO** “vârf, măgură”. Vezi **TΑΛIΠIKO**. {40/15; 126/17}.

ΠA = pe, prep. P.a. rom. Poate conex cu lat. *super*, *per*. Vezi și **ΠA**, **ΠE**, **ΠI**, **ΠO**, **ΠV**. {2/11; 11/5}.

ΠA ≠ E = (la) pace, s./adv. P.a. rom., lat. *pax*, *pacis*. Vezi și **ΠA ≠ EO**, **ΠA ≠ IEO**. {107/6}.

ΠΑ Ψ ΕΟ = pace/pacea, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ Ψ Ε**. {22/5; 121/0; 121/5}.
ΠΑ Ψ ΙΕΟ = păcii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ Ψ Ε**. {6/7}.
ΠΑΔΥΕΑ = pădurii, s. P.a. rom., lat. *padule* [37]. {127/6}.
ΠΑΓΥ = plătească, vb. P.a. v. fr. *paier* “a împăca”, lat. *pacare* < *pax, pacis*. {123/10}.
ΠΑΛΟ = Palo, ipotetic nume de hiliarh get, istoric neatestat. {21/8}.
ΠΑΛΟΕ = **ΠΑΛΟ**. E-ul final constituie, probabil, flexionarea impusă de genitivul – i.e. *hiliarhului* – care precede. {120/18}.
ΠΑΝΟΝΕΟ = Panoniei, toponim antic. Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {120/13}.
ΠΑΝΟΝΙΕ = Panonie. Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {91}.
ΠΑΝΟΝΙΟ = Panonia, Panonie, numele antic al regiunii învecinate cu cursul mijlociu al Dunării, regiune devenită provincie romană, locuită de o populație celtică în nord și ilirică în sud și est [38]. {69/4}.
ΠΑΝΩΝΟ = Panonia, Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {39/3-4}.
ΠΑΝΤ = alianță, întovărășire, s. M.s. {98/3}.
ΠΑΝΤΕ = însemne de protecție, sau de împroprietărire, s. M.s. Vezi și **ΠΑΝΤ, ΠΑΝΤΕΛΟ**. {96/2; 96/4-5; 92/2-3}.
ΠΑΝΤΕΛΟ = protector, aliat, tovarăș, prieten sau curtean, s. M.s. De corelat cu **ΠΑΝΤ, ΠΑΝΤΕ**. {65/3; 94/7; 112/2-3}.
ΠΑΡ Ψ ΕΟ = a așezat tabăra, vb. P.a. fr. med. *parquer* < v. fr. *parc*, lat. pop. *parricus* < *parra* “prăjină”. Vezi și **ΠΑΡ Ψ Υ**. {84/6}.
ΠΑΡ Ψ Υ = parcelelor, s. P.a. v. fr. *parcelle*, lat. *pars, parcella, particella*. Probabil conex cu **ΠΑΡ Ψ ΕΟ**. {121/12}.
ΠΑΡΙΩ Σ Ο = Pariozo, numele unui presupus hiliarh get, neatestat istoric. {120/15}.
ΠΑΡΥΩ Σ Ω = **ΠΑΡΙΩ Σ Ο**. {129/13}.
ΠΑΡΟ = parul/parului, s. P.a. rom., lat. *palus* “par, stllp”. {28/cart.}.
ΠΑΡΩ = **ΠΑΡΟ**. {92/6}.
ΠΑΨΤΑ = partea, s. P.a. rom., lat. *pars, partis*. {96/15}.
ΠΑΣΟ¹ = treacă, pășească, vb. P.a. lat. pop. *passare* < *passus* “pas”, v. fr. *passer*. {40/6}.
ΠΑΣΩ² = pas, pășire, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi precedentul. {128/10}.
ΠΑΤΕΛΑ = jalba, solia, s. M.s. Posibil conex cu lat. *patens, patere* “a fi deschis, evident”. {14/3}.
ΠΑΘΕΩ = pată, s. P.a. rom. pată de etimologie necunoscută [37]. {108/8}.
ΠΑΤΥ = cărări, poteci, s. P.a. v. eng. *paeth*, v. ger. s. *pfad* “potecă”. {128/8}.
ΠΑΘΩ = patru, num. M.s. Probabil conex cu rom. patru, lat. *quatro*. Vezi **ΠΑΤΟΡ**. {9/sub fig.}.
ΠΑΤΟΡ = patru, num. P.a. rom., lat. *quatro*. Vezi și precedentul. {130/2}.
ΠΑΤΡ = moștenitor, s. M.s. Probabil conex cu **ΠΑΤΡΙ**. {113/9; 124/3-4}.
ΠΑΤΡΙ = patrie/patriei, strămoși/strămoșilor, moștenire, s. P.a. gr. *patrios* “de la tată”, lat. *pater*. {39/4-5; 79/12; 80/10}.
⌘ ΑΤΡΙ = **ΠΑΤΡΙ**. {72/1; 72/6; 72/9}.
ΠΑΤΡΥ = **ΠΑΤΡΙ**. {15/15}.
ΠΑΣ = paza, s. P.a. rom., sl. Vezi **ΠΑΣ Υ**. {58/5}.

- ΠΑΣΥ** = păzește, vb. P.a. rom., sl. *paziti*. {20/2}.
- ΠΕ** = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {62/4; 62/6; 122/9-10}.
- ΠΞ** = **ΠΕ**. {10/2}.
- ΠΕΓΙΤΟΕ** = picior, s. M.s. Posibil conex cu lat. *petiolus*, poate și cu eng. med. *pegged toe* “deget de la picior”. {69/8}.
- ΠΕΛΙΥ** = fel, s. P.a. rom., mag. *féle*. {107/8}.
- ΠΕΛΥΕ** = Pelue, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. {129/15}.
- ΠΕΝΤΟ** = pârcălabi, M.s. Poate conex cu **ΠΑΝΤΕ** și **ΠΑΝΤΕΛΟ**. {35/5-6}.
- ΠΕΡ** = printre, pentru, prep. P.a. lat. *per* “prin”, v. fr. *por* “pentru”. {106/5}.
- ΠΕΡΨΙ** = străpung, vb. P.a. v. fr. *percier*, lat. *pertusiare*. Vezi și **ΠΕΡΨΥ**, **ΠΗΡΨ**. {40/10}.
- ΠΕΡΨΥ** = străpungă, vb. P. a lat., v. fr. Vezi **ΠΕΡΨΙ**. {126/9}.
- ΠΕΡΕΣΗΟ** = sanctuarului, s. M.s. posibil conex cu gr. *peristylon*, lat. *peristylum*. Vezi și **ΠΕΡΙΟ**, **ΠΕΡΥΕΟ**. {62/11}.
- ΠΕΡΙΟ** = sanctuar, s. M.s. Vezi **ΠΕΡΕΣΗΟ**. {40/6}.
- ΠΕΡΥΕΟ** = sanctuarul, poate peristylul, s. M.s. Vezi **ΠΕΡΕΣΗΟ**. {21/6}.
- ΠΕΡΟ** = puterea, proprietatea, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *poeir* “a fi capabil”, lat. *potere* “a fi puternic”. {121/1; 121/7}.
- ΠΕΣΕ** = cântărire “control”, s. P.a. v. fr. *peser*, lat. *pesare*. {15/3-4}.
- ΠΕΤΙΡΑ** = pețirea “cererea de acordare”, s. P.a. rom., lat. *petere*. {115/3}.
- ΠΕΤΟΣΙΟ** = Petosio, numele prezumtiv al unui ipotetic personaj get, neatestat istoric. {5/11}.
- ΠΕΤΟΣΩ** = **ΠΕΤΟΣΙΟ**. {35/1}.
- ΠΕΤΡΑ** = pietrelor, s. P.a. rom., lat. *petra*. Vezi și **ΠΗΟΤΡΑ**. {106/7}.
- ΠΕΤΡΕΩ** = pietrelor, s. Vezi **ΠΕΤΡΑ**. {13/11}.
- ΠΕΣΗ** = cântărească, poate “a cumpăra, a tocmi”, vb. P.a. lat. *pesare*, v. fr. *peser*. {39/4}.
- ΠΙ** = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {124/5}.
- ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ** = Pitagora, numele marelui filozof și matematician grec care a trăit în sec. 6 î.e.n. Herodot îl menționează ca fiu al lui Mnesarchus din Samos și ca stăpân temporar al lui Zamolxes. Vezi și **ΠΥΕΤΑΓΩΡΥΟ**. {2/6}.
- ΠΙΛΩΝΗ** = în/sub/din coloanele, s./adv. P.a. gr. *pylon*. {35/13}.
- ΠΙΤΟ** = pitiți, adj./adv. P.a. rom., poate și sl. *piticu*. {5/5; 6/2}.
- ΠΗ** = pios/pioasă, adj. P.a. lat. *pie* “pios, conform îndatoririlor firești”. {2/4}.
- ΠΗΟΤΡΑ** = piatră, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΕΤΡΑ**. {2/10}.
- ΠΗΡΨ** = străpunge, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΠΕΡΨΙ**. {126/13}.
- ΠΥ** = pe, prep. M.s. Vezi **ΠΟ**. {108/7}.
- ΠΥΕΤΑΓΩΡΥΟ** = Pitagora. Vezi **ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ**. {2/9}.
- ΠΥΟ** = piuei, piuarii “cei de la piuă”, P.a. rom., lat. *pilla*. {7/14}.
- ΠΛΟΔΕ** = copiii, s. P.a. rom., sl. *plodu*. {121/3}.
- ΠΛΩΚΑΡΟ** = (a) pleca, vb. P.a. rom., lat. *plicare*. {35/3}.
- ΠΝΑΤΑ** = a se încăiera, a pedepsi, vb. P.a. lat. *pugnac-*, *pugnax* < *pugnare* “a lupta”. {115/5-6}.
- ΠΟ¹** = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {18/3; 39/12; 52/3; 69/13; 107/10; 119/6; 130/4}.
- ΠΟ²** = pus/pusă, pună, vb./part. P.a. rom., lat. *pono*, *ponere*. {35/4}.
- ⚡ () = **ΠΟ²**. {72/11}.

ΠΟΕ¹ = înapoi, prep. P.a. rom., lat. *post*. {94/2; 121/9; 127/4}.

ΠΟΕ² = oale mari, chiupuri, s. P.a. v. fr. *pot*, provenit, probabil, dintr-un radical preceltic [33]. {13/14; 124/6}.

ΠΟΕ³ = pună, puie, vb. Vezi **ΠΟ**², **ΠΟΣ** etc. {13/3}.

ϙ () **ΕΝΟ** = poiană, s. P.a. rom., sanscr. *puana*. Vezi și **ΠΩΥΕΝΙ**. {72/2}.

ΠΩΕΟ = apoi, adv. P.a. rom. Vezi și **ΠΟΥ** etc. {13/6}.

Π () Ε ~ () = puse, part. P.a. rom., lat. pop. *posum* (est). Vezi **ΠΟΣ**, **ΠΟΣΩ**. {31/4}.

ΠΩΕΣΤ = peste, asupra, prep., acord probabil la masculin. P.a. rom., lat. *pre super* cf. [37].

Vezi și **ΠΟΕΣΤΑ**, **ΠΩΕΣΤΑ**, **Π () Ε ~ Η ()** etc. {28/text inciz.}.

ΠΟΕΣΤΑ = peste, prep., acord probabil la feminin. P.a. rom. Vezi **ΠΩΕΣΤ**. {92/; 118/5; 119/4}.

ΠΩΕΣΤΑ = **ΠΟΕΣΤΑ**. {28/text inciz.}.

ΠΩΕΣΤΙ = peste, adv. Vezi **ΠΩΕΣΤ**, **ΠΟΕΣΤΑ**. {13/3}.

Π () Ε ~ Η () = peste, prep. P.a. rom., poate lat. Vezi **ΠΩΕΣΤ**. {10/9}.

ϙ () **Ε ΣΤ ()** = **ΠΩΕΣΤ**, **ΠΟΕΣΤΑ**. {72/1; 72/9-10}.

ΠΟΕΣΤΟ = **ΠΩΕΣΤ**, **ΠΟΕΣΤΑ**. {35/4-5}.

ΠΩΕΣΘΩ = **ΠΩΕΣΤ**, **ΠΟΕΣΤΑ**. {52/15}.

ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω = purced, “pornesc”, vb. P.a. rom. purced, lat. *procedo*. Vezi și **ΠΟΥΡ ϙ ΕΔΟΥΕ**,

ΠΟΡ ϙ ΕΔΟ, **ΠΟΡ ϙ ΕΣΥ**, **ΠΟΡ ϙ Ε Σ ΥΝΔΟ**, **ΠΥΡ ϙ ΕΔΕ**, **ΠΥΡ ϙ ΕΔΙΕΟ**,

ΠΥΡ ϙ ΕΔΩ, **ΠΥΡ ϙ ΕΔΟΕ**, **ΠΥΡ ϙ ΕΝΔ**, **ΠΩΡΧΗΝΔΟ**. {79/11-12}.

ΠΟΙΥ = înapoi de, de după, prep. P.a. rom. apoi. Vezi **ΠΟΕ**¹. {76/4}.

ΠΟΥ = înapoi de, “dincolo”, apoi, după ce, prep. P.a. rom. Vezi **ΠΟΙΩ**. {25/7; 39/1; 120/1}.

ΠΟΥΕ = apoi, înapoia, prin spate, adv. P.a. rom., lat. *post*. {52/5; 52/6; 52/10-11}.

ΠΩΥΕΝΙ = poieni, s. P.a. rom. Vezi ϙ () **ΕΝΟ**. {7/4}.

ΠΟΥΡ ϙ ΕΔΟΥΕ = purceadă “meargă” vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω**. {9/4}.

ΠΩΚΟ = puțină, mică, adj. P.a. lat. *pauca*. {62/4-5}.

ΠΟΛΤΑ = totuși, dar, conj. P.a. v. fr., an 1160, *portant*, “totuși”. {42/4}.

ΠΟΛΘΩ-ΔΑΒΟ = Polto-Dava, ipotetic nume de așezare geto-dacă. Posibil conex cu Poltava, numele unui vechi oraș din Ucraina. Unii cercetători consideră că ar exista dovezi că, în antichitate, transhumanța oierilor din spațiul carpatic s-a extins până în Crimeea [99. A]. {120/14}.

ΠΩΜΥ = pomul/pomului, s. P.a. rom., lat. *pomus* “pom fructifer”. {128/4}.

ΠΟΝΩ = până, conj. P.a. rom., lat. *paene-ad*. {108/5}.

ΠΟΝΤΑ = preoteasa “deținătoarea relațiilor cu zeii”, s. M.s. Posibil conex cu lat. *pontifex* “preot”. {98/4-5}.

ΠΟΡ ϙ ΕΔΟ = pornesc, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω**. {62/9}.

ΠΟΡ ϙ ΕΣΥ = de pornire, “ducând”, adj./vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω**. {21/6}.

ΠΟΡ ϙ Ε Σ ΙΝΔΟ = mergând, “pornind”, ducând spre, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω**. {84/5}.

ΠΩΡΧΗΝΔΟ = pornind, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ϙ Ε Σ Ω**. {7/2}.

- ΠΟΡΙΡΕ** = putrezească, vb. P.a. lat. *putrire*, v. fr. *purir*. {16/4}.
- ΠΟΡΤΟ¹** = poartă, vb. P.a. rom., lat. *porto, portare*. {14/3;96/1;119/10}.
- ΠΟΡΤΩ²** = port, “loc de adăpostire și comerț naval”, s. P.a. rom., lat. *portus*. Vezi și **ΠΩΡΤΥΕ**. {79/5}.
- ΠΩΡΤΥΕ** = portul “tragerea la chei”, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΡΤΩ²**. {80/7}.
- ΠΟΣ** = pus/pusă, part. P.a. rom., lat. pop. *pono, posui, ponere*. Vezi **ΠΟΣΩ²**. {58/5; 117/13 dr.}.
- ΠΟΣΕΡΑ** = care va posedă, vb. P.a. lat. *possidere*. Vezi și următoarele. {5/9-10}.
- ΠΟΣΕΡΕΑ** = posesiunile, stăpînirile, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {6/3}.
- ΠΟΣΕΡΩ** = stăpînirea, “puterea”, s. P.a. rom., lat. *potere*. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {62/13}.
- ΠΩΣΙΡΕ** = stăpînirile, “posesiunile”, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {126/14-15}.
- ΠΟΣΟ¹** = poposește, vb. P.a. gr. *pausis*, lat. *pausa*. {40/2}.
- ΠΟΣΩ²** = puse, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣ**. {123/14}.
- ΠΩΘΥ** = să poată, vb. P.a. rom., lat. *potere*. {7/10}.
- ΠΟΥΤ** = puț/puțul, “cisternă îngropată”, s. P.a. rom., lat. *puteus*. {23/7}.
- ΠΡΑΔΕΟΣ** = prăzi, s. P.a. rom., lat. *praeda, praedare*. {69/1-2}.
- ΠΡ + ΙΛΟ** = urmăriți, adj. M.s. {5/6}.
- ΠΡΕΣΟ** = prinși, adj. P.a. rom., lat. *preheno, prehenere*, v. fr. *prindrai* (viitor). Vezi și **ΠΡΙΝΔΕ**, **ΠΡΙΝΣΩ**, **ΠΡΥΝΣΟ**. {130/11}.
- ΠΡΕΤΟ** = a pregătit, vb. P.a. lat. *prestare* “a pune la dispoziție, a procura”. {107/3}.
- ΠΡΙΝΔΕ** = prind/prinde, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {5/2; 25/11}.
- ΠΡΙΝΣΩ** = l-a prins, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {122/14}.
- ΠΡΙΟ** = cu excepția, prep. M.s. {121/12}.
- ΠΡΙΤΟΥΥ** = fripturi, s. P.a. rom., lat. pop. *frictura*. {123/14}.
- ΠΡΗ** = înainte, de dinainte, prep./adv. P.a. lat. *praeo* “a merge înainte”. {123/4}.
- ΠΡΗΣΕΩ** = capturi, sau, poate, “lucruri de preț”, s. P.a. fr. *prises* < v. fr. și lat. *prendo/pressum* [33]. Vezi și următorul. {76/7-8}.
- ΠΡΗ Σ V** = capturate, adj. P.a. lat. *pressum*. Vezi **ΠΡΗΣΕΩ**. {12/3}.
- ΠΡΥΝΣΩ** = prins, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {111/9}.
- ΠΡΥΝ Σ O** = prânzul, “masă”, s. P.a. rom., lat. *prandium*. {122/7-8}.
- ΠΡΩ** = pentru, prep. P.a. lat. *pro*. {58/4-5}.
- ΠΡΩΠ ΙΕΟΕ** = să apropie, vb. P.a. rom., lat. *apropiare*. Vezi și **ΑΠΡΩΠΕΟ**. {123/5}.
- ΠV¹** = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {12/6; 124/2; 128/5;}
- Π ≈ = ΠV¹**. {10/3}.
- ΠV²** = pentru, “către”, la față, prep. P.a. v. fr. *pour*, lat. *pòr* “în față”. {113/1}.
- ΠVΔ** = pod, prin pod, s./adv. P.a. rom., sl. *podu*. Vezi și **ΠVΔO**. {15/1}.
- ΠVΔO** = peste pod, “până”, prep. M.s. {94/4}.
- ΠVP + ΕΔΕ** = purcede, “pornește”, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ + Ε Σ Ω**. {40/14}.
- ΠVP + ΕΔΙΕΟ** = purced, “pornesc”, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ + Ε Σ Ω**. {9/2}.
- ΠVP + ΕΔΩ** = purcede, “pornește”, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ + Ε Σ Ω**. {129/1}.
- ΠVP + ΕΔΩΕ = ΠVP + ΕΔΩ**. {126/9-10}.
- ΠVP + ΕΝΔ** = mergând, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ + Ε Σ Ω**. {84/7}.

P; ∞

- PABH** = rabinul, “înțeleptul” s. P.a. ebraicul rabi. Flavius Josephus aseamănă o anumită formă de călugărie a geților – denumind pe călugări **πλειστοι** – cu secta evreiască a esenienilor; cf. Flavius Josephus, *Antichități iudaice*, XVIII, 1, 5. {9/1}.
- PA ∓ E** = aleargă, vb. P.a. v. eng. *raès*, v. nord. *ràs* “a se repezi”. {40/5}.
- PA ∓ INO** = motiv, pricină, s. P.a. lat. *ratio, rationis*, v. fr. *raison* “rațiune, motiv”. {98/5-6}.
- PAA** = rad, vb. P.a. rom., lat. *rado, radere* “a netezi, a răzui”. Vezi și **PAAE, PAAEΩ, PAAVE**. {11/3}.
- PAAA** = port, radă, s. P.a. v. eng. *ràd* “a sta/a călări la ancoră” [106]. {52/4-5}.
- ∞ ✱ ∞ ✱ = luncă, s. M.s. Vezi **PAAA**. {10/3}.
- PAAE** = nivelează, vb. P.a. lat. Vezi **PAA**. {122/5}.
- PAAEΩ** = terasă, s. P.a. lat. Vezi **PAA**. {62/4}.
- PAA()E** = pe nivelarea/terasa, s./adv. P.a. lat. Vezi **PAA**. {72/9}.
- PAAΩY** = Marele (prin sufixul **-OY**) Radu, nume prezumtiv al unui conducător tribal din lumea geță, neatestat istoric. P.a. rom. Vezi **PAAV**. {108/5}.
- PAAV** = Radu, presupus nume al unui personaj din lumea geților. P.a. rom. Vezi precedentul. {40/8-9}.
- PAAVE** = îl/o terasează, vb. P.a. lat. Vezi **PAA**. {130/13}.
- PAΦHO** = trasate, zgâriate, adj. M.s. Posibil conex cu germanicul *raspòn* “a zgâria, a pili”. {2/12}.
- PAGE** = reavăn, proaspăt, adj. P.a. lat. *rhagas/ruga* “brăzdat, aspru”. {7/6}.
- PA ∓ E** = rag, vb. P.a. rom., lat. *ragere*. {79/7}.
- PAXA** = rana, s. M.s. Vezi și **PANIOE**. {42/5}.
- PAM** = funia, rama, cadrul, traversa, s. M.s. Posibil conex cu francicul *hrama* “traversă”, neer. med. *rame, raem* “cadru”. Vezi și următorul. {25/3}.
- PAMΩ** = funiei, cadrului, s. M.s. Vezi precedentul. {25/3; 25/cart.}.
- PANIOE** = rănit, adj. P.a. rom., sl. *rana*. Vezi și **PAXA**. {69/8}.
- PAΠTΩ** = (îi) ajunge, “prinde (din urmă)”, vb. P.a. lat. *raptus < rapere* “a apuca, a lua”. {129/4}.
- PAΣANAÎ** = struguri, ciorchine, s. P.a. v. fr. *resin* < lat. pop. *racèmus*. Posibilă și semnificația “cu rășină” P.a. lat. *resina*. {72/2}.
- PASI** = netezit, part. P.a. lat. *radere*. Vezi **PAA**. {40/11}.
- PATI** = zămisliți, căpătați, legiuți, adj. M.s. Vezi și următorul. {7/13-14}.
- PATY** = zămisliți, căpătați, adj. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. *ràtan* “a fi datorat, recomandat”. {7/4}.
- ∞ ✱ ρ γ () = rațele s. P.a. rom., alb., s. cr. Considerat ca aparținând fondului autohton [11], [19], [91]. {31/7}.
- PEBI** = poftit, îndrumat, part. M.s. Vezi și **PEBO², PEIBI** etc. {40/11}.
- PEBO¹** = visează, vb. M.s. Posibil conex cu v. fr. *rever* < **esver* “a vagabonda” [33]. {12/3}.
- PEBO²** = pofteală, invitație, s. M.s. Vezi **PEBI**. {7/1}.

PE ≠ EΓO = se retrage, “se lărgeste”, vb. P.a. lat. *retego* “a descoperi, a deschide”. Vezi și **PE ≠ ETΩ, PEXETE, PEXETO, PE ≠ ITE, PEXIΘΩY**. {69/3}.
PE ≠ EHOE = primește, vb. P.a. v. fr. *receivre*, lat. *recipere*. {84/1}.
PE ≠ ETΩ = larg/largă, îndepărtat/-ă, adj. P.a. lat. Vezi **PE ≠ EΓO**. {129/3}.
PE ≠ ITE = retrași, refugiați, adj. P.a. lat. Vezi **PE ≠ EΓO**. {72/6}.
PEΓE¹ = rege/regele, s. P.a. rom., lat. *rex, regis*. Vezi și **PEYV, PEΓIO, ΠIΨ, PHΓOE, PEΩY, PEVNEPO**. {123/1}.
PEΓE² = imperiul, “influența, stăpânirea”, s. P.a. lat. *regnum*. {76/6}.
PEΓIO = ale regelui, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΓE¹**. {7/4}.
PEXETE = s-a retras, vb. P.a. lat. *recessus* “retras”. Vezi **E ≠ EΓO**. {76/12-13}.
PEXIΘΩY = mare/măreț (prin sufixul augmentativ **-OY**) refugiu, s. P.a. lat. *recessus*, v. fr. *retraire*. Vezi **PE ≠ EΓO**. {108/3}.
PEIBI = l-a poftit, vb. part. M.s. Vezi **PEBI**. {40/4}.
PEIO = rânduri, “măsurii, porții”, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *raie* sau *roie* “rând”. {12/12}.
PEYV = regelui, s. P.a. v. fr. *rei*, lat. *rex, regis*. Vezi **PEΓE¹**. {94/3}.
PEKABO = se retrag, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {52/1}.
PEKAO = retrași, adj. P.a. v. fr. *reculer*, lat. *re+culus*, sau *re+cadere*. Vezi și **PEKABO, PEKAOE, ∞ E ≠ ✱ γ ()**, **PIKAΩ, PEKAVE**. {40/2}.
PEKAOE = se retrag, “dau înapoi”, vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **PEKAO**. {80/4-5}.
PEKAV = recunoscuți, “constatați”, adj./part. M.s. Posibil conex cu v. fr. *reconnus* < lat. *recognoscere*. {106/5-6}.
PEKAVE = se retrage, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {92/6}.
∞ E ≠ E γ () = s-au retras, se retrag, dau înapoi, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {10/1}.
PEKOEΣO = cerută, “necesară”, adj. P.a. lat. pop. *requaestus* < *reqaere* “a cere”. {106/6}.
PEMAPO = rămâne, vb. P.a. rom., lat. *remanere*. Vezi și **∞ E ≠ H E {}**, **PΩYMO**. {12/9}.
∞ E ≠ H E {} = rămân, au rămas, vb. P.a. rom., lat. Vezi **PEMAPO**. {10/2-3}.
PEN = în fugă, “în pas alergător”, adv. P.a. v. eng. *rinnan*, v. ger. s. și v. nord. *renna*. {111/2-3}.
PENH = în fugă, s./adv. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi precedentul. {7/2}.
PENTEA = au închiriat/cumpărat, vb. P.a. v. fr. *rente* < lat. pop. *rendita* “a face rentabil”. {40/8}.
PEΩY = regiunea, ținutul, s. P.a. lat. *regio* “direcție, ținut”. {80/9}.
PEΠ = râpa, s. P.a. rom., lat. *ripa*. Vezi și **PEΠO, PIEΠΩ, PIPPO, PYΠ, POΠO, POΠA**. {123/10}.
PEΠO = râpa/râpele, malurile, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {23/12; 40/7; 127/6}.
PEΠOΣ = odihnește (imperativ), vb. P.a. rom., lat. *repausare*, v. fr. *repose!*. Vezi și **PΩΠVΣ**. {107/1}.
PEΠVΣO = reșezat, repus, part. P.a. rom., lat. *re+ponere*. {118/7}.
PEΣI = să răsucescă, “să toarcă”, vb. M.s. Posibil conex cu rom. a răsuci. {107/7}.
PETEPO = se retrage/retrag, vb. P.a. lat. *retrahere*, v. fr. *retirer*. {9/3; 25/2}.

PETEPO = **PETEPO**. {91}.

PETPE = retragerea "lăcaș retras", s. P.a. lat., v. fr. Vezi **PETEPO**. {72/7}.

PEV = reunit cu, în contact, adv. P.a. lat. re+unire, (de la unus). Vezi și **PYΩNIPEΩ**. {80/2}.

PEVNEPO = ar domni, vb. P.a. v. fr. *régner, régnerait* (cond.), lat. *regnare*. Poate conex cu **PEΓE** prin eludarea/înlocuirea lui **Γ**. {118/4}.

PIAΩ = râu, s. P.a. rom., lat. *rivus*. Vezi și **PIO**, **PHOY**, **PYO**, **PIEΩ**. {12/7}.

PIEΩ = râuri, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAO**. {7/5}.

PIEΠENT = cu remușcări, spăsit, adj. P.a. v. fr. *repenti*, lat. pop. *repenitere*. {118/2}.

PIEΠΩ = râpe, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {123/6-7}.

↪ **Π Ε** ~ () = înălțate, ridicate, adj. P.a. v. eng. și v. ger. s. *risan* "a ridica". Vezi și **PYΣYΩ**. {31/5}.

PIΓANIO = recâștigă, vb. P.a. v. fr. *regagner* de origine francă [33]. {118/2}.

PIϣ = rege, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΓE**. {94/14}.

PIKAΩ = dau înapoi, se retrag, vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **PEKAO**. {12/7}.

PINΩE = Rinoe, poate un toponim get, neatestat istoric. {9/4-5}.

PIO = râu, "rând", s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {13/10; 4/14}.

PIΩ = râuri, "panglici brodate", s. P.a. rom. A se compara cu exprimarea modernă referitoare la cămășile "cu râuri". {128/3}.

↪ **Π ()** = râului, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {10/3}.

PIOY = al marelui (prin sufixul **-OY**) râu, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {52/4}.

PIOMION = romanul, s. Etnonim cu care sunt caracterizați cetățenii imperiului roman. P.a. rom., lat. *romanus*. Vezi și: **PIOMIΩNO**, **PIOMYNO**, **PIOMYONO**, **PIOMYΩNO**, **PIOMVNO**, **PIOMVNOI**, **PIOMVNOΣV**, **PIOMVNV**, **PYOM**, **PYOMIΩNO**, **PYΩMIΩNV**, **PYOMY**, **PYΩMYONO**, **PYOMYΩNVΣΩ**, **PYΩMONV**, **PVMV**, **PVMVNΩ**, **PVMVNOΣ**, **PVMVNOΣO**, **PVMVNVE**. {118/2}.

PIOMIΩNO = romanii, s. Vezi **PIOMION**. {25/10}.

PIOMYNO = romanii, s. Vezi **PIOMION**. {84/4}.

PIOMYONO = romanilor, s. Vezi **PIOMION**. {121/1}.

PIOMYΩNO = romanii/romanilor, s. Vezi **PIOMION**. {25/4; 25/7}.

PIOMVNO = romanului/romanilor/la romani, s./adv. {113/5-6; 121/8; 121/11}.

PIOMVNOI = de romani, s./adv. Vezi **PIOMION**. {69/2}.

PIOMVNOΣV = roman, adj. Vezi **PIOMION**. {69/6}.

PIOMVNV ă romanii, s. Vezi **PIOMION**. {96/2}.

PIOMTO = reșezat, "reabilitat", adj. M.s. {118/11}.

PIΠO = râpa, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {111/13}.

PIPE = râsul, s. P.a. lat *ridere*, v. fr. *rire*. {25/10}.

PIΣO ϣ E = dezbinați, nehotărâți, adj. M.s. {11/4}.

PITO = obicei, "rit", s. P.a. lat. *ritus* "obicei sacru". {107/8}.

PITOPΩ = produsul, s. P.a. lat. *returo* "a umple". {7/5}.

PHA = canal (de aducție), s. P.a. ger. *Rille* < franca veche de nord *rith* "pârâu". {76/14}.

PHΓOE = regește, ca pe un rege, adv. P.a. lat. *regis*. Vezi **PEΓE**. {65/6}.

- PHM** = mărginașii, s. P.a. v. eng. *rima*, v. nord. *rimi* “fâșie de pământ, hotar”. {39/1}.
- PHN** = stuf, trestie, s. M.s. Vezi și **PHNO**. {7/8-9}.
- PHNO** = trestie, s. M.s. Posibil conex cu gr. *rhinos*, care are însă alt sens. {2/12-13}.
- PHOY** = marele (prin sufixul **-OY**) râu, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {25/7}.
- PHΣYPE** = răzor, s. P.a. rom., bul. *razor*. Vezi și **POΣOPE**, **POΣΩPY**. {25/9}.
- PHΣOE** = risipiți, adj. M.s. {25/4}.
- PY** = râu, s. Vezi **PIAΩ**. {9/sub fig.}.
- PYEO** = pe rîul, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {92/1}.
- PYEOΔΩ** = rodul, s. P.a. rom., sl. *rodu*. {128/4}.
- PYME** = spațiu, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rum* “loc liber”, lat. *rur, rus* cu același înțeles. Vezi și **PVMV²**. {52/2}.
- PYO** = râu/râului, șir, înșiruire, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {80/1; 92/5; 120/sus dr.}.
- PYOM** = prescurtare pentru **PIOMION** etc. {25/18}.
- PYOMIΩNO** = romanilor, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {25/1}.
- PYΩMIΩNO** = romani, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {129/1-2}.
- PYOMY** = la Roma, adv. P.a. rom., lat. Vezi și **PIOMION**. {20/3}.
- PYΩMYONO** = cu romanii, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {126/6}.
- PYOMYΩNV** = romanii, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {129/6}.
- PYΩMYONV** = roman, adj. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {126/4; 128/6}.
- PYΩNIPEΩ** = se reunesc, vb. P. a. rom., lat. *re+unire*. Vezi și **PEV**. {126/6-7}.
- PYΠ** = în râpă, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {76/2}.
- PYΠINO** = prin rupere, segmentare, crăpare, adv. P.a. rom., lat. *rumpere*. Vezi și **POΠO²**. {2/13}.
- PYΣIEO** = răscoală/răscoalei, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rēsan* “a ridica”. Vezi și **PYΣYΩ**. {124/6}.
- PYΣYΩ** = se răscoală, se revoltă, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **PYΣIEO**. {126/12}.
- PO** = prescurtare pentru **IOMYONO**. {2x121/dr. jos}.
- PΩBIO** = prădate, part. P.a. v. fr. *rober*, de origine germanică, v. ger. s. *roubōn* “a fura”. {9/6}.
- POΓ** = rug, “jăratec”, s. P.a. rom., lat. *rogus* “rug”. {123/14}.
- PΩΓE** = rugă, de rugă, s./adj. P.a. rom., lat. *rogare*. Vezi și **POΓIAO**. {108/10}.
- POΓEY** = rugat fiind, la cerere, adj./adv. P.a. rom., lat. *rogare*. Vezi și **POΓIAO**, **POϣEA**, **POϣATH**. {123/4}.
- POΓIAO** = roagă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {20/4}.
- POϣ** = ruga, s. Vezi **POΓEY**. {120/2}.
- POϣEA** = rugători, “imploratori”, adj. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {121/4}.
- POϣEATH** = închinare, rugăciune de iertare, s. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {84/3}.
- PΩYMO** = a rămâne, vb. P.a. rom., lat. *remanere*. Vezi și **PEMAPO**. {25/11}.
- POMEO** = înapoiază, întorc, vb. M.s. Posibil conex cu lat. *re+movere* și v. fr. sec 12, *ramener*. {69/9}.
- PON** = alergări, rânduri, “reprise”, s. P.a. v. nord. *rinna, renna*, v. ger. s. *rinnan* “a alerga”. {115/3}.
- PΩΠA** = râpă, val de pământ, val de apărare, s. Vezi **PEΠ**. {7/7}.

ΡΟΠΟ¹ = răpă, “mal”, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΕΠ**. {111/8}.
ΡΩΠΟ² = împărțite, rupte, adj. P.a. rom., lat. rumpere. Vezi și **ΡΥΠΙΝΩ**. {2/14}.
ΡΟΠΩΥ = răpa mare (prin sufixul **-ΟΥ**), s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΟΠΟ**¹, **ΡΕΠ**. {13/7}.
ΡΟΠΤΟ = ropotele, s. P.a. rom. bul. *ropot*. {23/9}.
ΡΩΠΥΣ = să fie răpus, “să moară”, să odihnească, vb. P.a. rom., lat. *repausare*. Vezi și **ΡΕΠΟΣ** și **ΣΟΡΟΠΥΣΟ**. {122/7}.
ΡΟΣΟΡΕ = răzorul, “hotarul”, s. P.a. rom., bg. Vezi **ΡΗΣΥΡΕ**. {107/5-6}.
ΡΟΣΩΤΡΥ = răzor, s. M.s. Posibil “T” intercalat din eroare. Vezi **ΡΟΣΟΡΕ**. {128/3}.
ΡΩΘ = roata, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΟΤΩ**. {7/14}.
ΡΟΤΩ¹ = pe roate, adv. P.a. rom., lat. *rota*. {122/4}.
ΡΩΘΘ² = rotiri, cotituri, “serpentine (de drum)”, s. M.s. Posibil conex cu rom. rotat. {127/8}.
ΡΟΤΟ³ = rădăcini, s. P.a. v. eng. *ròt*, v. eng. *wyrt* “rădăcină”, lat. *radix*. {5/2-3}.
ΡΟΤΟΠΑΝΟ = buzdugănari, “luptători cu buzduganele”, s. M.s. Foarte probabil conex cu rom. toroipan “ciomag, măciucă, bâță”, de etimologie necunoscută [37]. Toroipan ar proveni, în această ipoteză, direct din baza getă, printr-o simplă metateză, fără modificare de sens. Vezi și **ΡΟΤΟΠΑΝΟ**, **ΡΟΤΩΠΑΝΟ**. {28/2}.
ΡΟΤΟΠΑΝΟ = buzdugănarii/buzdugănarilor, s. M.s. Vezi **ΡΟΤΟΠΑΝΟ**. {94/11}.
ΡΟΤΩΠΑΝΟ = **ΡΟΤΟΠΑΝΟ**. {79/8}.
ΡΟΤΩΠΕΝΕΟ = al buzdugănarilor, s. M.s. Vezi **ΡΟΤΟΠΑΝΟ**. {120/st. sus}.
ΡΥΑ = adăpost, “refugiu de odihnă”, s. P.a. v. ger. s. *ruowa*, gr. *ἔρση* “înterupere din lucru”. {76/10-11}.
ΡΥΔΑΟ = cu sălbăticie, în mod crâncen, adv. P.a. lat. *rudis* “necioplit, incult, barbar”. {111/5}.
ΡΥΔΥΩ = rudă, s. P.a. rom., bg. *roda*. Vezi și **ΡΥΔΩ**. {128/9}.
ΡΥΔΩ = rudei, s. P.a. rom., bg. Vezi **ΡΥΔΥΩ**. {123/12}.
ΡΥΜΗΕΟ = șerbii, țărani iobagi, s. P.a. rom. med. rumân “țaran dependent de un stăpân feudal”. Poate “partizanii romanilor”. Vezi și **ΡΥΜΥΝΥ**. {130/13}.
ΡΥΜΥΝ = **ΡΥΜΗΕΟ**. Sensul ipotetic rămâne, însă, incert. {11/3}.
ΡΥΜΩΕ = vârat, băgat, part. Vezi **ΡΥΜΥ**. {13/11}.
ΡΥΜΥ = în spațiul/locul/perioada, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rum* “loc liber”, lat. *rur*, *rus*, cu același înțeles. {22/6; 127/1}.
ΡΥΜΥΝΟ = proromani/proromanilor, “dați cu romanii, trecuți de partea romanilor”, s. M.s. {5/3-4; 65/4; 94/7}.
ΡΥΜΥΝΩ = **ΡΥΜΥΝΟ**. {28/text inciz.}.
ΡΥΜΥΝΟΣ = **ΡΥΜΥΝΟ**, la genitiv. {16/8}.
ΡΥΜΥΝΥ = **ΡΥΜΥΝΟ**. {6/2; 40/2; 40/10; 40/13; 130/11}.
ΡΥΣΩ = Ruso, ipotetic toponim. În cazul în care autenticitatea textului ar fi confirmată, s-ar impune investigarea posibilei conexiuni etimologice între ipoteticul **ΡΥΣΩ**, sugerat aici, și actualul Ruse, numele localității bulgare situată pe Dunăre în dreptul orașului Giurgiu. Dacă s-ar dovedi că numele dăinuie din vechime, sensul se încadrează în context. {126/10}.

- Σ = prescurtare pentru ΣΧΙΤΟ sau ΣΚΥΤ “scit/scită, sciți”. {25/4; 25/cart.}.
- ΣΑ¹ = sa, pron. pos. P.a. rom., lat. *sua*. Vezi și ΣΑΥ, ΣΕ, ΣΕΙΟ, ΣΕΥ, ΣΕΥ, ΣΧΩ, ΣΙΑ, ΣΙΕ, ΣΙΥ, ΣΙΟ¹, ΣΥΕ, ΣΥΕΑ, ΣΥΕΟ, ΣΥΟ, ΣΟΗ, ΣΟΥ, ΣΩΥΕ, ΣΟΥΕ, ΣΥΑ. {12/3; 111/2}.
- ΣΑ² = să, conj. P.a. rom., lat. *si*. Vezi și ΣΟ⁵. {28/4; 111/4; 117/4 dr.}.
- ΣΑΒΕΛΟ = război, s. M.s. Probabil conex cu rom. război și cu lat. *bellum*. Vezi și Σ ΑΒΕΛΟ. {84/9}.
- ΣΑΒΕΛΩ = războiul, s. M.s. Vezi precedentul. {25/cart.}.
- ΣΑ ≠ ΕΑ = cât sulița, adj. M.s. Vezi și ΣΑ ≠ ΕΟ, ΣΑΕ ≠ Ο. Aceste trei forme ale unui același cuvânt sugerează flexionări care ar corespunde la trei sensuri distincte ale cuvântului. {79/4-5}.
- ΣΑ ≠ ΕΟ = suliță, s. M.s. Vezi ΣΑ ≠ ΕΑ. {69/8}.
- ΣΑΕ = sare, sau trece, vb. P.a. rom., lat. *salire*. Vezi Ōi ΣΑΡ². {12/10}.
- ΣΑΕ ≠ Ο = sulițe, s. M.s. Vezi ΣΑ ≠ ΕΑ. {69/14}.
- ΣΑΓΑΝΟ = ziceri, “porunci”, s. P.a. v. ger. s. *sagèn*, v. eng. *secgan* “a spune, a exprima”. {65/2}.
- ΣΑΚ = saci/sacii, s. P.a. lat. *saccus*, < gr. *sakhos* împrumutat dintr-un dialect preelenic din Cilicia [59]. {117/1}.
- ΣΑΥΧ = păstrează în continuare, “protejează”, vb. P.a. lat. *salus* “protejare, conservare”. {120/13}.
- ΣΑΛ ≠ ΕΡΟ = purtătorul flamurei/drapelului, s. M.s. {94/11}.
- ΣΑ ΜΥ ≠ ΕΤΟΥ Σ Ο = ΣΑΡΜΙ ≠ ΕΤΥΣΟ (evidentă eroare de scriere la capăt de rând). {25/17-18}.
- ΣΑΠ = de/prin sapă, adj. P.a. rom., lat. *sappa*. Vezi și ΣΑΠΟ. {117/10 st.}.
- ΣΑΠΟ = săpate, “îngropate”, adj. P.a. rom., lat. Vezi ΣΑΠ. {23/2-3}.
- ΣΑΡ¹ = apa, posibil și “izvor/izvorul”, s. Sens de pârâu sau râu atunci când apare, ca prefix, într-un hidronim – ca în 21/3, 21/4, 117/1 – sau de apă din șanțul de apărare a unui loc întărit, când intră în formații ca ΣΑΡ ΜΟ ΓΑΤΟ. Vezi ΣΑΡ ΔΑΒΟ, ΣΑΡ ≠ ΕΤΟ, ΣΑΡ ΜΟ ΓΑΤΟ, ΣΑΡ ΜΟΝ ΓΑΤΟ, ΣΑΡ ΜΥΝ ΓΑΤΟ, ΣΑΡΥ. {21/3; 21/4; 21/8; 25/4; 25/cart.; 42/cart.; 118/10; 120/18; 121/4}.
- ΣΑΡ² = sar, vb. P.a. rom., lat. Vezi și ΣΑΕ. {25/6}.
- ΣΑΡΒΑ ≠ ΕΡΟ = flamura, stindardul, s., sau “semnalat prin flamuri”, vb. Vezi și ΣΑΡΜΕΤΟ. {119/4}.
- ΣΑΡΒΑ ≠ ΕΡΩ = ΣΑΡΒΑ ≠ ΕΡΟ. {80/3}.
- ΣΑΡ ≠ Ε = sarcină/însărcinările, s. P.a. rom., v. fr. *charge* “sarcină, încărcătură”. {5/0; 120/sus dr.}.
- ΣΑΡ ≠ ΕΡΥ = steaguri, s. M.s. {25/8; 25/10}.
- ΣΑΡ ≠ ΕΡΟ = steaguri sau ordine militară, s. M.s. {79/7; 79/9}.
- ΣΑΡ ΔΑΒΟ = Apa Orașului, sau a Orăștiei, hidronim antic legat, probabil, de ramura nordică a actualei Ape a Grădiștii. Vezi și ΣΑΡ¹. {21/3}.

ΣΑΡΨΕΨΕΙΟ = tabără, așezare întărită, s. M.s. Vezi și **ΣΑΡΨΕΨΙΟ**, **ΣΑΡΨΕΨΟ**. {94/5}.

ΣΑΡΨΕΨΙΟ = tabere, așezări întărite, s. M.s. Vezi **ΣΑΡΨΕΨΕΙΟ**. {65/3}.

ΣΑΡΨΕΨΟ = așezări întărite, s. M.s. Vezi **ΣΑΡΨΕΨΕΙΟ**. {84/4}.

ΣΑΡΨΕΤΟ = Sargeția, “Apa/Izvorul Geților”, presupus hidronim antic ce ar fi indicat, foarte probabil, ramura sudică a actualei Ape a Grădiștii. Sargeția este atestată de Dio Cassius, *Istoria Romana*, LXVIII, 14. Vezi și **ΣΑΡ¹**. {21/4}.

ΣΑΡΨΕΨΟ = **ΣΑΡΨΕΤΟ**. {117/1}.

ΣΑΡΥ ΑΠΠΕΟ = Izvorul/Săritura/Cascada Apelor, presupus toponim. Vezi **ΑΠΠΟ** și **ΣΑΡ¹**, **ΣΑΡ²**. {120/15}.

ΣΑΡΜΑΘΟ = a sarmaților, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {120/14}.

ΣΑΡΜΑΤΟ = sarmat/sarmați/Sarmația, sarmatul, sarmaților, adj./s. Etnonim indicând un grup de popoare iraniene înrudite cu sciții, grup situat, în sec. I î.e.n., la est de Nistru, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17. Vezi și **ΣΑΡΜΑΘΟΙ**, **ΣΑΡΜΑΘΩΙ**, **ΣΑΡΜΑΤΩ** etc. {40/4-5; 40/9; 91}.

ΣΑΡΜΑΤΩ = sarmați, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {79/13}.

ΣΑΡΜΑΤΩ = sarmaților, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {79/jos dr.}.

ΣΑΡΜΑΨΟ = sarmații, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {40/7}.

ΣΑΡΜΑΘΩ = sarmaților, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {9/1}.

ΣΑΡΜΑΘΩΙ = sarmații, s. Dublarea i-ului final ar putea constitui un indiciu de flexiune la plural articulat. {9/sub fig.}.

ΣΑΡΜΕΤΟ = a supus, vb. M.s. Posibil conex cu lat. *submittere*, v. fr. *suzmettre* [33], dar și încadrabil în ipoteza în care **ΣΑΡ**, pe lângă sensul său obișnuit de “apă curgătoare”, ar fi avut și sensul de “flamură/steag”, astfel încât **ΣΑΡ-ΜΕΤΟ** – pentru **ΜΕΤΟ** vezi **ΜΙΣΑ** – să fie interpretabil ca “a pus sub flamură/drapel”. În același sens ne putem întreba dacă **ΣΑΡ-ΒΑΨΕΡΟ** nu avea semnificația de *flamură-balaur*? Vezi și **ΣΟΡΕΜΕΣΟ**, **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**, **ΣΟΡΟΜΕΨΕ**, **ΣΙΟΡΟΜΕΣΟ**, de asemenea și **ΣΩΠΗΟ**, **ΣΩΠΥ**, **ΣΟΠΟΣΕΡΕ**. {119/1}.

ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α = la Sarmigietuza, “la Sarmisegetuza regia”, presupus toponim. Comparând cu celelalte înregistrări, s-ar putea ca lipsa lui I între M și Ψ ar fi urmarea unei erori de scriere. Vezi **ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α**. {42/jos}.

ΣΑΡΜΙΕ = Sarmiei, presupus toponim. {108/11}.

ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α = Sarmigietuza, toponim. Vezi **ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α**. {16/4-5}.

ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α = *Sarmigietuza, la Sarmigietuza, al Sarmigietuzei*, presupus toponim. Ipotetic nume al centrului politic și religios – puternic fortificat –, cetate de scaun din care se exercita puterea de stat încă de pe vremea lui Boerebista. Situat la 1200 m altitudine, pe o culme a Masivului Godeanu, în capătul de sus al Văii Grădiștii, cetatea este atestată de documentele antice, atât cele grecești cât și cele romane, sub denumirea de *Sarmisegetuza*, cu diferențe de grafie interpretabile în mod divers. Pentru detalii și o ipotetică explicație a diferenței dintre Sarmigietuzo/Sarmisegetuza, cf. cap. VI. 4, și, în acest dicționar, **ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α** până la **ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α**. {69/9; 84/7; 119/7; 121/14}.

ΣΕ Ψ ΕΣΘΩ = Segesta, oraș în Panonia Superioară, pe Sava, cf. Strabon, *Geografia*, IV, 6, 10; VII, 5, 2, Apian, *Istoria Romana*, 22, 62 și 23, 67. {91}.
ΣΕ Ψ ΕΣΤΟ = **ΣΕ Ψ ΕΣΘΩ**. {120/18}.
ΣΕ Ψ Ο = oprit/rezolvat/stins este, vb. P.a. răd. i-e. *segh-* “a apuca, a ține”, lat. *sedeo* “a fi rezolvat”. {98/8}.
ΣΕ Ψ ΕΘΑ = săgeata, s. P.a. rom., lat. *sagita*. {42/6}.
ΣΕΙΟ = săi/sale, pron. pos. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {12/4; 124/12}.
ΣΕΙΤΟ = alăturate, adj. P.a. v. eng. *side*, v. ger. s. *sita* “parte, față”. {117/5-6 st.}.
ΣΕΥ = său/lui, pron. P.a. v. fr. *soi, sei*, lat. *se*. Vazi **ΣΑ¹**. {118/3}.
ΣΕΜΕΝΥΡΩ = seamănă/semănară, vb. P.a. rom., lat. *seminare*. {13/12}.
ΣΕΝ = fără, prep. P.a. v. fr. *sans, seinz, senz, sens*, lat. *sine*. {118/8}.
ΣΕΝΔΗ = (le) trimite, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. *sendan*. {13/5}.
ΣΕΝΔΟ = văzând/văzându-(ne), vb. P.a. v. eng. *seon*, v. ger. s. *sehan* “a vedea”. {11/3-4}.
ΣΕΩ = pe ai săi, pron. P.a. rom., lat. **seus, *sua < suus, sua* cf. [37]. {13/8}.
ΣΕΡΑ Ψ Ο = îmbrățișând, strângând, vb. P.a. lat. *serrare* “a strânge”. {40/13}.
ΣΕΡΕΤ = Siret, hidronim. Foarte probabil numele get al actualului Siret, atestat de izvoarele istorice sub forma Tiarantos, datorată lui Herodot [38]. Vezi și **ΣΕΡΘΟ**. {128/6}.
ΣΕΡΙΝΑ = strigat, “adus la cunoștință”, part. M.s. Posibil conex cu gr. *seirèn* “sirenă”. {42/2}.
ΣΕΡΥΟ = se înșiră, defilează, vb. P.a. lat. *series* “rând, serie, succesiune”. {9/sub fig.}.
ΣΕΡΟ = Sero, ipotetic nume de personaj neatestat istoric. Descifrare incertă. {84/fig.}.
ΣΕΡΘΟ = Siretul, hidronim. Vezi **ΣΕΡΕΤ**. {79/3}.
ΣΕΡΥΤΟ = stabilit, hotărât să fie, part. M.s. Posibil sens de “tors” sau “destin împletit de zei”, în care caz ar fi posibilă o conexiune cu gr. *seryô/seira* “funie”, lat. *serere, sertum* “a împleti”. {22/2-3}.
ΣΕΤ = așează, vb. P.a. v. eng. *settan*, v. ger. s. *sezzen* “a așeza”. Vezi și **ΣΕΤΟΙ**, **Σ ΕΤΩ**. {22/8}.
ΣΕΤΟ = așează/se așează, vb. Vezi **ΣΕΤ**. {39/1}.
ΣΕΘΕ = setea, “dorința”, s. P.a.rom., lat. *sitis*. {79/10}.
ΣΕΤΙ = șapte, numeral. P.a. rom., v. fr. *sept*, inițial set [33], lat. *septem*. {8/3}.
ΣΕΤΗ = **ΣΕΤΙ**. {12/12}.
ΣΕΤΟΙ = așează, stabilește, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΣΕΤ**. {121/8}.
ΣΕΥ¹ = său, pron. pos. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {119/8}.
ΣΕΥ² = țesuți/întrețesuți, adj. P.a. v. eng. *siwian*, v. ger. s. *siuwen*, lat. *suere* “a coase”. {7/8}.
ΣΕ Σ Ι = șaisprezece, num. P.a. v. fr. *seze*, lat. *sedecim*. {12/2}.
ΣΧΙΤΟ = sciți, s./adj. Etnonim, nume al unei populații nomade de neam iranian, stabilită în sec. 8 î.e.n. în stepele nord-pontice [38]. Vezi și **ΣΧΗΘΩ**, **ΣΚΥΤ**, **ΣΚΗΤΕΟ**, **ΣΚΥΤ**, **ΣΚΥΤΟ**. {79/cart. dr. jos}.
ΣΧΙΤΩ = **ΣΧΙΤΟ**. {79/11}.
ΣΧΗΘΩ = sciți, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {79/13}.
ΣΧΩ = sale, pron. pos. P.a. răd. i-e. *swe-/se-*, gr. *hos* “său”. Vezi **ΣΑ¹**. {25/6}.
ΣΧΥΤΟΕ = decorate, executate, part. M.s. Posibil conex cu lat. *executio* “a executa”. Vezi și **ΣΚΥΤΕΩ**, **ΣΥΤΩ**. {130/3}.

ΣΙ¹ = și, conj. P.a. rom., lat. *sic* “astfel”. Vezi și **ΣΗ¹**. {2/2; 39/11; 40/12; 92/2; 107/6-7; 111/8; 119/3; 122/8}.

ΣΙ² = dacă, conj. P.a. lat. *si* “dacă”, v. fr. *si*. {118/5}.

ΣΙΑ = sa, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {121/8}.

ΣΙ + ΜΕΡΟ = cu coif, s./adj. P.a. v. fr. *cimier* “coif”. {96/8}.

ΣΙΕ¹ = așezat, (stând) pe loc, adv. M.s. Posibil conex cu răd. i-e. *sed-* “a fi așezat”. Vezi și

ΣΙΕΑ, ΣΙΕΩ, ⚡ ⚡ ~ . {12/8}.

ΣΙΕ² = său/sa, sie, pron. P.a. rom., lat. *sibi* [37]. Vezi și **ΣΑ¹**. {122/2}.

ΣΙΕΑ = așezate, “clădite”, part. M.s. Vezi **ΣΙΕ¹**. {69/12}.

ΣΙΕΩ = așezare, “locuință”, s. M.s. Vezi precedentul și **ΣΙΕ¹**. {123/11}.

ΣΙΕΤΟ = pregătite, part. P.a. v. eng. *settan*, v. ger. s. *sezzen* “a așeza cu un scop”. {130/7}.

ΣΙΕΤΡΑ = de flamuri/pânze/fanioane, s. M.s. Posibil conex cu lat. *serta* “ghirlandă”. Vezi și **ΣΟΤΡΑ**. {111/1}.

ΣΙΓΩΒΗΩ = Sigobio, presupus nume al unui personaj antic, istoric neatestat. {91}.

ΣΗΓΩΒΙΟ = **ΣΙΓΩΒΗΩ**. {91}.

ΣΙΨ ΙΔΟΝΟΕ = Sigidonoe, presupusă formă getă a numelui Singidunum, localitate situată la vărsarea Savei în Dunăre, pe locul actualului Belgrad. Atestată în *Istoria* lui Ptolemeu, în *Tabula Peutingeriana* (**Σιγγηδών, Σιγγιδούνον**). {120/11}.

ΣΙΧΤΩ = în șase, num. P.a. rom., lat. *six, sexto*. {25/6-7}.

ΣΙΥ = săi, ai săi, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {76/2; 107/6}.

~ γ ε = sacrifică, taie, vb. M.s. Poate conex cu v. fr. *seier, sier* “a tăia cu fierăstrăul”. {31/6}.

ΣΙΑΕ = sila, obligația, s. P.a. rom., sl. *silā*. {106/2}.

ΣΙΝΔ = sunt, vb. aux. P.a. rom., lat. *sint*. Vezi și **ΣΙΟ³, ΣΟ³, ΣΟΑ, ΣΩΕ, ΣΟΕΑ, ΣΟΕΣ, ΣΟΜΟ, ΣΟΝ, ΣΟΝΤΑ¹, ΣΟΝ+ΙΟ, ΣΟΝΤΟ¹, ΣΡΑ**. {121/11-12}.

ΣΙΝΟΕ = Sinoe, presupus toponim antic. Vezi **ΣΟΕΝΟΕ**. {39/2}.

ΣΙΟ¹ = știut, part. P.a. rom., lat. *scio, scire*. Vezi și **ΣΥΟΣΑ**. {107/7}.

ΣΙΟ² = sale, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {106/1}.

ΣΙΟ³ = s-au, au fost, vor fi, vb. aux. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΙΝΔ**. {28/2; 121/9-10}.

ΣΙΟΡΟΜΕΤΟ = se supune, poate “se predă”, vb. P.a. lat. *super+mettere* “a se așeza deasupra”. Vezi și **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {22/3-4}.

ΣΙΡΥΚΑ = scripcă, s. M.s. Posibil conex cu rom. scripcă, sl. *skripka*. {115/2}.

ΣΙΡΜΙΟ = Sirmium, numele unui oraș antic din Panonia Inferioară, situat pe actualul râu Sava. Menționat de Ptolemeu, *Geografia*, și Dio Cassius, *Istoria Romana*, LV, 29. {42/3}.

ΣΙΡΜΗΟΥ = la/în Marele (prin sufixul **-ΟΥ**) Sirmium, toponim. Vezi **ΣΙΡΜΙΟ**. {58/portret dr.}.

ΣΙΥΤΥΟ = știutului, vestitului, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΙΟ¹, ΣΥΟΣΑ**. {8/1}.

ΣΗ¹ = și, conj. P.a. rom., lat. *sic* [37]. Vezi **ΣΙ¹**. {2/7; 2/14; 25/3; 84/2; 96/1; 124/4}.

ΣΗ² = și(-a câștigat), pron. refl. P.a. rom., lat. *se*. {2/7}.

ΣΗΟ = alor săi/lor, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {2/5}.

ΣΥ = pe, prep. P.a. v. fr. *sur, sus*, lat. *super*. Vezi și sinonimul **ΠΑ**. {2/10}.

ΣΥΕ¹ = lui/lor, pron. P.a. lat. *sè*, v. fr. *soi, sei*. Vezi **ΣΑ¹**. {121/1}.

ΣΥΕ² = seamăn, sau următor, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. (*il*) *suit* “urmează”, presupus < lat. pop. *sequit* [33]. {79/2}.

ΣΥΕ³ = suie, vb. P.a. rom., lat. *subire* [33]. Vezi și **ΣΥΟ¹**, **ΣΟΕ¹**. {15/9; 117/14 dr.}.
ΣΥΕΑ = ale sale, pron. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΣΑ¹**, **ΣΥΕΟ**. Terminația în A ar putea indica un acord feminin (comp. **ΣΥΕΟ**). {76/8}.
ΣΥΕΟ = ai săi, pron. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΣΑ¹**, **ΣΥΕΟ**. Terminația în O ar putea indica un acord masculin (comp. **ΣΥΕΑ**). {25/5; 120/2}.
ΣΥΕΤΙ = șapte, num. P.a. v. fr. *set*, apoi *sept*, lat. *septem*. Vezi **ΣΕΤΗ**. {13/12}.
ΣΥΜΟ = adună, strânge, vb. P.a. lat. *sumo*, *sumere* “a lua, a capta”. {23/8}.
ΣΥΝΓΗ = Siunghi, presupus toponim. Posibilă referire la așezarea antică întărită de la Piatra Roșie, sau la antica Singidava, actuala Deva, cf. [38]. Posibil conex cu **ΣΟΝΓΕ**. {123/5-6}.
ΣΥΟ¹ = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ³**. {106/1}.
ΣΥΟ² = ai/elor săi/ei, sale, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {107/7; 122/3}.
ΣΥΩ³ = **ΣΥΟ²**. {62/1; 91}.
ΣΥΟΣΑ = știuta, “vestita”, adj. P.a. rom., lat. *scire*. Vezi și **ΣΙΟ¹**. {1/6}.
ΣΥΡΕΙ = scoasă, ridicată, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *surgere* “a se duce drept în sus”, v. fr. *sourdre* “a izvorî”. {23/10}.
ΣΥΡΑΡΠΙ = chemare prin surle, s. P.a. rom., s. cr. *surla*, bg. *zurla*. Vezi și **ΣΟΙΡΑΟΥ**. {84/3}.
ΣΥΡΜΥΒ = pe cei din Sirmium, s. Vezi **ΣΙΡΜΙΟ**. {8/5}.
ΣΥΡΟ = sur, adj., sau sire, titlu de noblețe. P.a. rom., s. cr. bg. *sur*, sau v. fr. *sire*, lat. *senior*. {128/7}.
ΣΥΤΟ = împodobiți, adj. P.a. eng. med. *suite* < v. fr. *suire* “a îmbrăca”. Vezi și **ΣΚΥΤΕΩ**. {128/3}.
ΣΚΑΔΥΝ = Scadiun, numele unei ipotetice personalități din antichitatea getă, poate un preot sau un învățat local. Neatestat istoric. {1/2}.
ΣΚΥΤ = sciți, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {42/cart.}.
ΣΚΥΤΕΟ¹ = scitice, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {2/11-12}.
ΣΚΥΤΕΩ² = acoperământ, s. M.s. Posibil conex cu lat. *scutum* și cu **ΣΧΥΤΟΕ**. {2/1}.
ΣΚΥΤΟ = scite, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {1/5}.
ΣΚΟ = extrage, scoate, taie, vb. M.s. {28/text inciz.; 122/13}.
ΣΚΡΙΠΤΟ = scrisori, s. P.a. lat. *scripto* “a scrie ceva” [56]. {130/11}.
ΣΜ() ≠ Ε = fumegă, poate afumă, usucă, vb. P.a. v. eng. *smoca*, v. ger. s. *smouch* “fum”. {72/2}.
ΣΟ / ΣΩ¹ = sub, prep. P.a. rom., lat. *sub*, v. fr. *sos*. {2/4; 2/8; 2x2/9; 6/5; 6/6; 8/2; 13/11; 16/4; 15/3; 18/9; 22/5; 23/2; 25/13; 40/12; 52/2; 76/1; 72/7; 76/6; 76/10; 79/1; 79/6; 79/10; 84/3; 92/4; 108/6; 111/8; 120/2; 123/3; 123/7; 126/3; 126/7; 127/3-4; 130/7}.
 ~ () = **ΣΟ¹**. {31/5}.
 ~ { } = **ΣΟ¹**. {10/10}.
ΣΟ / ΣΩ² = se, care se, pron. P.a. rom., lat. *se*, v. fr. *se*. {11/3; 20/4; 25/8; 69/1; 69/5; 69/9; 76/4; 79/11; 79/14; 80/4; 96/1; 121/8; 122/2; 126/4; 128/7; 128/9}.
ΣΟ / ΣΩ³ = s-a/s-au/s-or, vb. P.a. rom. dialect. s-o/s-or. Vezi **ΣΑ³**. {5/6; 6/4; 22/4; 79/4; 115/1; 118/7; 118/9; 129/6}.
ΣΟ⁴ = său/săi, sale/ale sale, sa, a sa, a lor, pron. pos. P.a. rom., lat. *suus*, *sua*. Vezi și **ΣΑ¹**. {2//11; 7/15; 12/9; 2x13/9; 22/7; 2x62/162/15; 62/16; 69/7; 76/7; 76/12; 96/2; 106/5; 107/2; 113/6; 123/1; 126/2; 126/3; 126/8; 127/3}.

ΣΟ⁵ = să, ca să, conj. P.a. rom., lat. *sic* [37]. Vezi și **ΣΑ²**. {6/2; 7/9; 9/4; 13/3; 15/9; 18/2; 39/4; 40/1; 40/6; 106/10-11; 115/2; 115/13; 122/7; 123/8; 123/10; 124/2; 127/7}.
ΣΟΑ = a/au fost, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi și **ΣΑ³**. {12/5; 28/3; 28/text inciz.; 130/3; 130/12}.
ΣΟΒ = plângeri, s., plângând, vb. P. a eng. med. *sobben* “a ofta”. {14/2; 121/4}.
ΣΟ ≠ Ε = salcie, s. M.s. Posibil conex cu rom. salcie, lat. *salix*. Vezi și **ΣΟ ≠ Ι**. {79/6}.
ΣΟ ≠ ΕΟ = tovarăși, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟ ≠ ΗΕ**. {120/2}.
ΣΟ ≠ Ι = sălciile, s. M.s. Vezi **ΣΟ ≠ Ε**. {129/3-4}.
ΣΟΕ¹ = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ³**. {52/11; 52/19; 123/9}.
ΣΩΕ¹ = **ΣΟΕ¹**. {123/10-11}.
ΣΩΕ² = este, sunt, să fie, vb. P.a. v. fr. *soit*, poate și v. ger. s. *sei*. Vezi și **ΣΑ³**. {35/4; 52/16; 62/7; 62/14; 65/5; 69/7; 79/7; 79/9; 130/10}.
ΣΟΕΑ¹ = să fie, vb. M.s. Vezi **ΣΑ³**, **ΣΩΕ²**. {124/10}.
ΣΩΕΑ² = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ**, **ΣΩΕ¹**. {13/2}.
ΣΟΕ ≠ ΗΕ = asociaților, aliaților, s. P.a. rom., lat. *socius, socii*. {129/2}.
ΣΟΕΝΟΕ = Sinoe, ipotetic toponim antic presupus a fi fost numele get al golfului care a dat naștere actualului Lac Sinoe. Lângă actualul sat Sinoe s-au găsit urmele unor așezări antice atât autohtone cât și grecești și romane [38]. Vezi și **ΣΙΝΟΕ**. {94/13-14}.
ΣΟΕΠΡΕΝΩ = surprind, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΣΟΠΡΙΣΟ**. {92/7}.
ΣΟΕΠΡΥΝΟ = îl surprind, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi precedentul. {92/5-6}.
ΣΟΕΣ = este/sunt, se află, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΣΑ³**. {84/3}.
ΣΟΦΕΙΟ = destul, suficient, adv. P.a. lat. *sufficiens/sufficere*, v. fr. *soufire*. {76/5}.
ΣΟΦΩΧΕ = înăbușală, s. P.a. lat. *suffocare* “a sufoca”, v. fr. *suffoquer* “a se înăbuși”. {80/4}.
ΣΟΦΤΑΒΟ = la pândă, ascuns, adv./adj. M.s. {128/7-8}.
ΣΩΧΙΤΟ = dorințe, lipsuri, s. M.s. posibil conex cu v. fr. *sohet* dintr-un presupus galo-roman *subtus-haitare* [33]. {108/9}.
ΣΟΙΡΛΟΥ = sună tare (prin sufixul **-ΟΥ**) din surlă, vb. P.a. rom., s. cr., bg. Vezi **ΣΥΡΛΑΡΙ**. {21/8}.
ΣΟΗ = alor săi, pron. P.a. rom., lat. *suus, sua*. Vezi **ΣΑ¹**. {84/6}.
ΣΟΥ = al său/a sa, săi, pe el însuși, pron. P.a. rom., lat. *suus*. Vezi **ΣΑ¹**. {35/5; 62/5-6; 130/5; 130/9}.
ΣΩΥΕ = ai săi, pron. pos. P.a. rom., lat., poate v. ger. s. Vezi **ΣΑ¹**. {2/4}.
ΣΟΥΠΕΟ = a supușeniei, s. M.s. Vezi **ΣΟΠΙΟ²**. {35/8}.
ΣΟΥΘΟ = potrivit, convenit, adj. M.s. Posibil conex cu eng. med. *siut* “decorat” < v. fr. *suir* “a urma”, presupus derivat din lat. pop. *sequitus* [106]. {91}.
ΣΟΚΡΟΣ = socrului, s. P.a. rom., lat. *socrus*. {18/5-6}.
ΣΟΛΕ = soarelui, “zeului soare”, s. P.a. rom., lat. *sol, solis, solem*. {5/3; 11/2; 120/3}.
ΣΩΛΗΟ = suflet, “spirit”, s. P.a. v. eng. *sawol*, v. ger. s. *sèula* “suflet”. {25/15}.
ΣΟΛΟ¹ = singurul/singura, adj. P.a. lat. *solus*, v. fr. *sul, sol*. {98/5}.
ΣΟΛΩ² = solul, patul râului, s. P.a. lat. *solum*. Firesc ar fi fost ca în limba română noțiunea de pământ să fie redată printr-un cuvânt care derivă direct din ipoteticul get **ΣΟΛΩ** și din aproape omonimul latin *solum*. Că nu s-a întâmplat așa s-ar putea datora omonimiei aproape perfectă dintre cuvântul get **ΣΟΛΕ** și lat. *sòl, solis* “soare”, care exprimau, ambele, o noțiune

atât de general fundamentală încât acești termeni nu au putut fi dislocați; în plus, și cu **ΣΟΛΟ**¹ – omonimii care ar fi făcut ca, mai întâi la oraș, unde influența latinei trebuie că s-a făcut în primul rând simțită, termenul corespunzător noțiunii de soare pare să fi dislocat omonimul cu sens de sol, acesta fiind înlocuit prin lat. *pavimentum*, termen care, apoi, în mod impropriu, s-ar fi extins și în mediul rural, intrând, în final, în folosință generală. {92/4-5}. **ΣΟΛΒΕ** = solul, al soliei, s. P.a. rom., sl. *sulu*. {94/7; 130/1}. **ΣΟΜΕΣΕ** = chiamă, convoacă, vb. P.a. v. fr. *sommer* < lat. med. *summare* “înștiințare cu obligativitate”. {7/12-13}. **ΣΟΜΟ** = sunt, vb. M.s. Vezi și **ΣΑ**³. {28/4}. **ΣΟΝ** = sunt/sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. *sont*. Vezi și **ΣΑ**³. {69/12}. **ΣΟΝΓΕ** = sânge, s. P.a. rom., lat. *sanguis*, v. fr. *sang*. Vezi și următorul. {76/10}. **ΣΟΝΓΕΟ** = sângele, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟΝΓΕ**. Aparentul sufix **-Ο-** pare să se încadreze în procedura de articulare. A se compara cu precedentul. {69/5-6}. **ΣΟΝΤΑ**¹ = sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. În incidența 16/3 un eventual plural de reverență. Vezi și **ΣΑ**³. {14/4; 16/3; 40/7}. **ΣΟΝΤΑ**² = urma, s. P.a. v. fr. *sente* “potecă, urmă bătută”. Vezi și **ΣΩΝΤΟ**, **ΣΩΝΤΩ**, **ΣΟΝΤΩ**, **ΣΟΝ†Ο**, **ΣΩΝΘΗΕΟ**. {118/6}. **ΣΟΝ†** = sînt/sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi și **ΣΑ**³. {11/6}. **ΣΩΝΘΗΕΟ** = poteci, s. P.a. v. fr. *sentier*, posibil și cu lat. *semitarius* [33]. Vezi și **ΣΟΝΤΑ**². {7/3}. **ΣΟΝΤΟ**¹ = sunt, au fost, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi și **ΣΑ**³. {23/3; 28/1}. **ΣΩΝΤΟ**² = urma, urmărirea, drumul/poteca, s. P.a. v. fr. Vezi și **ΣΟΝΤΑ**². {129/1}. **ΣΩΝΤΩ** = **ΣΩΝΤΟ**². {62/10; 126/10}. **ΣΟΝΤΩ** = **ΣΩΝΤΟ**². {122/3}. **ΣΟΝ†Ο** = **ΣΩΝΤΟ**². {40/14}. **ΣΩΠ** = sub, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟ**¹, **ΣVΠ**. {80/1}. **ΣΟΠ** = **ΣΩΠ**. {5/7-8}. **ΣΟΠΠΕ** = în lungul, asupra a, prep. M.s. Posibil conex cu lat. *super*. {107/9}. **ΣΟΠΠΟ** = supunerii, s. M.s. Vezi și **ΣΩΠΠΗΟ**, **ΣΟΠΥ**, **ΣΟΠΟΣΕΡΕ**, **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {84/4}. **ΣΩΠΠΗΟ** = supunerea, s. M.s. Vezi **ΣΟΠΠΟ**. {25/17}. **ΣΩΠΥ** = supune, vb. M.s. Vezi **ΣΟΠΠΟ**. {126/14}. **ΣΩΠΟΥ** = somnul, s. P.a. lat. *sopor, soporis* “sogn”. {13/5-6}. **ΣΟΠΟΣΕΡΕ** = supuse, a supus, vb. P.a. rom., lat. *sub+ponere*. Vezi **ΣΟΠΠΟ**. {119/6}. **ΣΟΠΡΙΣΟ** = surprind, vb. P.a. fr. v. *sorprendre*, lat. *super+prehendere*. [33]. {65/4}. **ΣΟΡΕ** = sora, s. P.a. rom., lat. *soror*. Vezi **ΣΟVΑ**. {108/2}. **ΣΟΡΕΜΕΣΟ** = supus, part. P.a. v. fr. *suzmettre* < lat. *submittere*, posibil și *super+mittere* “a se pune deasupra”. Vezi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {118/9}. **ΣΟΡΟΜΕΣΟ** = supus, part. P.a. v. fr., lat. Vezi precedentul și **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {6/4}. **ΣΩΡΟΜΕΣΟ** = **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**. {15/7-8}. **ΣΟΡΩΜΕΣΩ** = **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**. {62/5}. **ΣΟΡΟΜΕ†Ε** = supun, predau, vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {11/9-10}. **ΣΟΡΟΠVΣΟ** = răpus, part. P.a. rom., lat. *repausare*. Interpretabil și ca **ΣΟ ΡΟΠVΣΟ**

- “s-a/s-o răpus”, formă încă în uz în limba populară (“...toți s-o răpus...” cf. balada populară *Iovan Iorgovan*, versiunea Catană). Vezi ΣO^3 și $\text{P}\Omega\text{P}\text{V}\Sigma$. {69/7; 69/12}.
- $\Sigma\text{O}\text{P}\Sigma\text{O}$ = atunci, adv. M.s. Posibil conex cu v. fr. *sore+ce*. {42/1-2}.
- $\Sigma\text{O}\Sigma\text{I}\text{N}\text{T}\text{O}$ = sosirea, s. P.a. rom., poate și ngr. *sóso*. {28/cart.}.
- $\Sigma\text{O}\Sigma\text{T}\text{P}\text{A}\Gamma\text{O}$ = se retrage fără luptă, se sustrage, vb. P.a. v. fr. *soustraire*, lat. *sub-trahere*. {84/6-7}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}$ = scoc, apeduct, “aducție de apă”, s. M.s. {5/4; 108/3; 117/15 dr.; 127/5}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}\text{I}$ = scot, vb. P.a. rom., lat. *excottare*, v. fr. *sortir* de etimologie imprecisă [33]. {79/7}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}\text{I}\text{A}$ = soția, s. P.a. rom., lat. *socius*. Vezi și $\Sigma\text{O}\text{H}\text{I}$. {20/2}.
- $\Sigma\text{O}\text{H}\text{I}$ = soții, s. P.a. rom., lat. Vezi și $\Sigma\text{O}\text{T}\text{I}\text{A}$. Flexionarea în dublu i final sugerează un procedeu de plural articulat. {11/7-8}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}\text{I} \neq \text{O}$ = însoțit, adj. P.a. rom., lat. *socius*. Vezi $\text{O}\text{N}\Sigma\text{O}\text{T}\text{I} \neq \text{E}\text{O}$, $\Sigma\text{O}\text{T}\text{I}\text{A}$. {65/3}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}\text{O}$ = lăsați-vă, curgeți, vb. M.s. Probabil conex cu ipoteticul get $\Sigma\text{O}\text{T}$ = scoc, “dispozitiv prin care curge ceva” [37]. {5/1-2}.
- $\Sigma\text{O}\text{T}\text{P}\text{A}$ = maramă, șal, năframă, s. M.s. Posibil conex cu lat. *serta/sertum* “ghirlandă”, rom. șatră, s. cr., bg., mag. “cort”. {20/3}.
- $\Sigma\text{O}\text{V}$ = sigur, adj. M.s. Posibil conex cu v. fr. *soür*, lat. *securus* < *sine cura* [33]. {106/7-8}.
- $\Sigma\text{O}\text{V}\text{A}$ = sora, s. P.a. rom., lat. *soror*. Vezi și $\Sigma\text{O}\text{P}\text{E}$. {2/3-4}.
- $\Sigma\text{O}\text{V}\text{E}$ = săi, pron. P.a. rom., lat. *suus* < răd. i-e. *swe-*, *se-*. Vezi ΣA^1 . {65/3}.
- $\Sigma\text{O}\text{V}\text{P}\text{A}\text{T}\Omega$ = muiat, part. P.a. lat. pop. *suppa*, similar cu frq. *sùppa* < familia goticului *supôn* “a muia pâinea în supă” [33]. {129/6}.
- $\Sigma\text{P}\text{A}\text{T}\text{O}$ = spate, s. P.a. rom., lat. *spatha/spathae*. {76/5}.
- $\Sigma\text{P}\text{I}\text{V}\text{E}$ = spre, prep. P.a. rom., lat. *super*. {76/3}.
- $\Sigma\text{P}\text{A}$ = să fie, vb. P.a. v. fr. *sera*, lat. *essere* în interferență cu stare [90]. Vezi și ΣA^3 . {42/jos}.
- $\sim \curvearrowright \Upsilon \text{H} \text{U}$ = Sriumi, ipotetic toponim, neatestat istoric. {10/1-2}.
- $\Sigma\text{T}\text{A}$ = sta, vb. P.a. rom., lat. Vezi și $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$. {15/4}.
- UA = stă, vb. P.a. rom., lat. Vezi și $\Sigma\text{T}\text{A}$, $\Sigma\text{T}\text{O}$. {72/8}.
- $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$ = stătuse, vb. P.a. rom., lat. *sto*, *stare*, răd. i-e. *sta-*, gr. *stasis* “pus/stând în picioare”, gr. *statos* “oprit”. Vezi și $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{O}$, $\Sigma\text{T}\text{A}\text{T}\text{O}\text{E}$, $\Sigma\text{T}\text{O}$, $\Sigma\text{T}\text{O}\text{E}$, $\Sigma\text{T}\text{A}$, $\text{U}\text{Y}\text{T}\text{Y}$. {118/7}.
- $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{O}$ = să stea, “așezat, stabilit”, vb./adj. P.a. rom., lat., gr. Vezi $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$. {25/13}.
- $\Sigma\text{T}\text{A}\text{T}\text{O}\text{E}$ = de statură, de stat, poate “rang”, s. P.a. rom., lat., gr. Vezi și $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$. {130/6}.
- $\Sigma\text{T}\text{A}\text{E}\text{I}\text{P}\text{O}$ = a înălțat, a pus să fluture, vb. M.s. {119/3-4}.
- $\text{U}\text{E} \neq \text{E}$ = întemeiază, înfige, vb. P.a. v. eng. *stician*, v. ger. s. *sticken* “a fixa prin străpungere”. {72/4}.
- $\text{U}\text{Y}\text{T}\text{Y}$ = rămași, “stați”, adj. P.a. rom., lat. etc. Vezi $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$. {72/6}.
- $\Sigma\text{T}\text{O}\text{P}\text{E}\Sigma\text{T}\text{E}$ = să stăvilească, vb. P.a. v. eng. *stopian*, v. ger. s. *stopfôn* “a opri”, ambele provenite dintr-un cuvânt preistoric de origine vest-germanică cf. [106], conexe cu lat. pop. *stuppe* “a astupa cu câlți”. Vezi și $\Sigma\text{O}\Omega\text{P}\text{Y}\text{T}\text{O}$. {16/6-7}.
- $\Sigma\text{T}\text{O}$ = stau/stați!, vb. P.a. rom., lat. Vezi $\Sigma\text{T}\text{A}\Sigma\text{E}$. {5/5; 121/2; 130/7}.
- $\Sigma\text{T}\text{O}\text{P}$ = (să) oprească, vb. P.a. $\Sigma\text{T}\text{O}\text{P}\text{E}\Sigma\text{T}\text{E}$. {6/2}.
- $\Sigma\text{O}\Omega\text{P}\text{Y}\text{T}\text{O}$ = stăvilită, part. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi $\Sigma\text{T}\text{O}\text{P}\text{E}\Sigma\text{T}\text{E}$. {62/15}.

ΣΘΡΑΤΟΥ = mare (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) drum pavat, s. P.a. lat. *stratura* “pavaj”, *strata* “drum”. {21/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7}.

ΣΘΡΕΩ = Streiul, presupus hidronim antic, istoric neatestat. Asimilat, ipotetic, cu actualul râu Strei, care își are obârșia în Masivul Godeanu, nu departe de vestigiile puternicei cetăți de scaun Sarmisegetuza Regia. Streiul culege apele ce curg la poalele cetății de pază a Băniței, străbate Țara Hațegului și se varsă, în final, în Mureș. {123/4}.

ΣΥΑ = la a sa, pron./adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ¹**. {123/11}.

ΣΥΠ = sub, prep. P.a. rom., lat. *subtus*. Vezi **ΣΟ¹**. {124/4}.

ΣΥΠΤΕΟΣ = supușii, s. P.a. rom., lat. *supponere*. Vezi și **ΣΟΠΙΟ²**, **ΣΥΠ**, **ΣΥΠΤΩΕ**. {124/12}.

ΣΥΠΤΩΕ = supușilor, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {129/2-3}.

ΣΥΤΩ = împodobite, adj. P.a. eng. med. Vezi **ΣΧΥΤΟΕ**. {9/sub fig.}.

T; Θ; ††; †††; ††††

-T- = prescurtare pentru **ΤΑΛΙ** sau **ΤΑΛΗ** = înalt. Vezi și **ΤΑΛΗ**, **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {62/16; 126/17}.

†† = **-T-**. {40/15}.

ΤΑΕ = taie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {92/3}.

ΤΑΧΥΟ = să-l scufunde/îl cufundă, vb. P.a. v. ger. s. *tùhan* “a băga, a cufunda”, > *tauchen*. Vezi și **ΘΑΥ**. {76/6}.

ΤΑΧΟΥ = mare (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) acoperiș, sau umbrar, s. P.a. v. eng. *teccan*, v. ger. s. *Dah, decchen*, lat. *tectum*, toate “a acoperi”. Vezi și **ΔΑΧΙΕΟ**. {2/9}.

ΤΑΥΕΟ = taie/tăie/a tăiat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {25/cart.}.

†† ΑΥΟΣ = tăietură, șanț, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {117/11 st.}.

ΤΑΛΕΠΙΧΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. P.a. v. eng., v. fr. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {130/13}.

ΤΑΛΠΙΚΟ = vârful înalt, din/de la vârful înalt, s.+adj., compus cu caracter toponimic. P.a. v. eng. *tall* “înalt” < răd. i-e. *tol-*, “a ridica”, și v. fr. *pic* < preromanul *pikk* și răd. i-e. *pik-*, “soi de pasăre cu cioc ascuțit”. Vezi și **ΤΑΛΕΠΙΧΟ**, **ΤΑΛΠΥΚΟ**, **ΤΑΛΥΠΙΚΑ**, **ΤΑΛΥΠΙΚΟ**,

ΤΑΛΥΠΥΚΟ, **ΤΑΛΠΙΚΟ**, **ΤΑΛΗΠΙ** ≠ **Ε**. {84/9; 124/11}.

ΤΑΛΠΥΚΩ = **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {79/cart. centr.}.

ΤΑΛΗ = înaltă, înalți, adj. P.a. răd. i-e. *tel-*, *tlo-*, *tla-*, “a ridica”, probabil și un v. eng. încă neidentificat care a dat eng. *tall* “înalt” [106]. {84/fig.; 107/2}.

ΤΑΛΗΠΙ ≠ **Ε** = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {120/3}.

ΘΑΛΥΕΟ = astfel de, adv. P.a. lat. *talīs*, v. fr. *tiel, tel*. Vezi și **ΤΕΛΥ**. {79/8}.

ΤΑΛΥΠΙΚΑ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {115/7}.

ΤΑΛΥΠΙΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {121/10-11}.

ΘΑΛΥΠΙΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {21/7}.

ΘΑΛΥΠΙΚΩ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {52/18-19}.

ΤΑΛΥΠΥΚΩ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {62/12}.

ΤΑΛΟ = înaltului, adj. P.a. răd. i-e. Vezi **ΤΑΛΗ**. {115/13}.

ΤΑΛΟΥ = foarte (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) înalte, adj. P.a. răd. i-e. Vezi precedentul. {2/11}.

ΤΑΛΠΥΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΠΙΚΟ**. {96/15}.

ΤΑΛΒΕ = astfel de, sau acele. M.s. Poate înrudit cu v. fr. *tiel*, lat. *tàlis*. {92/3}.

ΤΑΜΑΙΧΟ = Tămaș, ipotetic toponim, sau denumire de facilitate pastorală. P.a. toponimelor rom. contemporane Tamaș, Tămaș. {108/6}.

ΤΑΜΑΡΟ = tupilați, pitiți, ascunși, adj. M.s. {111/5-6}.

ΤΑΝΑ = de/pentru argăsit, adj. P.a. v. fr. *tenner* "a obosi" și *tan* "stejar", de origine galică. {123/8-9}.

⊕ ☼ ☐ ⦿ ⤵ = panouri, s. M.s. Posibil conex cu lat. *tendere*, gr. *tenein*, ambele "a întinde". {31/4}.

ΤΑΝΤΗ = attea, adv. P.a. lat. *tantum*, v. fr. *tant*. {108/4}.

ΤΑΩΕΥΕΟ = taie/tăie, vb. P.a. rom., lat. *taliare*. Vezi și **ΤΑΕ**, **ΤΑΥΕΟ**, ⊕ **ΑΥΟΣ**. {25/3}.

ΤΑΠΥ = se lovesc, vb. P.a. v. fr. *taper* "a lovi cu palma", conex cu germanicul *tappon* "labă". Vezi și **ΤΑΠΩ**, **ΤΕΠΙΒΕ**. {25/4-5}.

ΤΑΠΩ = bătut (atins) cu palma, vb. Referire probabilă la un ritual de înobilare, de ridicare în rang, de investire ca sfetnic sau curtezan cu drept de acces în cetatea de scaun. P.a. v. fr., v. ger. Vezi precedentul. {112/1}.

ΤΑΡΟ = târăsc, vb. ref. P.a. rom., poate și sl. *trěti*. {80/6}.

ΤΑΣΗΛΩ = Tasiilou, presupus toponim sau hidronim, considerat, ipotetic, ca posibilul nume antic al actualului Lac Tașaul din Dobrogea. Neatestat istoric. {12/8}.

ΤΑΘ = tot, adv. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi și **ΤΟ¹**, ⊕ **{}**, **ΤΟΔΧΥ**, **ΘΩΣΕΩ**, **TOTI**, **ΤΩΘΗ**, **TOTO**, **ΤΥΤΑΣΟ**, **ΤΥΤΟΣΟ**. {127/7}.

ΘΑΥ = scufundate, adv. P.a. v. ger. s. Vezi **TAXYO**. {76/8}.

ΤΕ ϕ = taci!/tace, vb. P.a. rom., lat. *tacere*. Vezi și **ΤΕ ϕ Ι**. {107/1}.

ΤΕ ϕ Ι = pe tăcute, adv. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {122/6}.

ΤΕΙΝΟ = în taină, adv. P.a. rom., sl. *tajna*. {111/13}.

ΤΕΗ = ai tăi, pron. P.a. rom., lat. *tuis*. {72/9}.

ΤΕΛ = țel, țintă, s. P.a. rom., v. ger. s. *Zil*, conex cu frq. *zilòn*, sl. *țel*. {123/2}.

ΤΕΛΟΛΚΩ = Telolco, presupus toponim. Poate numele așezării antice întărite din vecinătatea actualei localități Tilișca, jud. Sibiu. P.a. cu actualul toponim românesc. {35/1-2}.

ΤΕΛΥ = în acel, adj. P.a. v. fr. *tiel*, apoi *tel*, lat. *talis*. Vezi și **ΤΑΛΥΕΟ**. {107/8}.

ΤΕΜΝΗΣ ΩΕ = temniței, "coloniei de sclavi sau de prizonieri". P.a. rom., sl. *tîmnița*. {25/16-17}.

ΤΕΠΙΒΕ = biciuind, bătând cu palma, vb. P.a. v. fr. *taper*. Vezi **ΤΑΠΥ**. {126/2}.

ΤΕΡΕ = pământul, s. P.a. lat. *terra*. Vezi și **ΤΕΡΗ**, **ΤΕΡΩ**, ⊕ **ΕΡΟ**, **ΤΕΡΟΣ**, ⊕ **Ε** ⤵ **{}**. {18/6}.

ΤΕΡΗ = țării, s. P.a. rom., lat. *terra*. Vezi ⊕ **ΕΡΟ**. {25/10}.

ΤΕΡΩ = pământ, pământurile, prin extensie țara, s. P.a. lat. *terra*. Vezi **ΤΕΡΕ**, ⊕ **ΕΡΟ**. {12/4}.

ΘΕΡΟ = ΤΕΡΩ. {7/6}.

⊕ **EPO** = fixează în pământ, poate “*prind în țăruși*”, vb. P.a. lat., rom. țăruș, de etimologie necunoscută [37]. De gândit dacă rom. țară nu provine din presupusul get ⊕ **EPO**, *țero*, “a marca o întindere de pământ cu țăruși de hotar”, de unde, prin extensie, sensul de “posesiune, pământ stăpânit, proprietate asupra unui pământ marcat”, > țară. Vezi și **TEPE**. {11/1}.

ΘΕΡΩΡΕ = spaimei, teroarei, s. P.a. v. fr. *terreur*, lat. *terror*. {76/6}.

⊕ **Ε ς {}** = pământului, s. P.a. lat. Vezi **TEPE**. {31/5}.

TEPO Σ = pământurile, “moșiile”, s. P.a. lat. Vezi **TEPE**. {121/11}.

ΤΕΣΙΥ = Tesiiu, presupus nume al unui conducător get, neatestat istoric. Posibil o transcriere în limba getă a gr. Theseos. Vezi și **TE Σ IEO**. {12/9-10}.

TETVII ϕ YO = căpos, încăpățânat, s./adj. M.s. Posibil conex cu v. fr. *testu* “încăpățânat”, lat. *testa* “oală de lut”. {128/9}.

TEV = călăuzit, antrenat, convins, atras, adj. P.a. v. eng. *tèon* “a trage, a împinge” Vezi **TO³**, ⊕ **O**. {122/1}.

TE Σ IEO = Tezeu, nume de persoană. Vezi **TEΣΥ**. {126/7}.

TE Σ OE = l-au prețuit, vb. M.s. Posibil conex cu gr. *thèsauros*. {65/6}.

⊕ **I ϕ** = (de) învățat, “ținut minte”, poate “făcut”, vb. P.a. v. eng. *taecan*, *tàcn* “semn”, > eng. *teach* “a învăța”, răd. i-e. *tek-*, *tecs-* cu sens general “a fabrica”. Vezi și **TI ϕ E**, **ΘI ϕ EΩΥ**. {40/1}.

TI ϕ E = crește, dezvoltă, vb. P.a. v. eng. Vezi ⊕ **I ϕ**. {79/1}.

ΘI ϕ ΩΥ = mult crescut (prin sufixare augmentativa), adj. P.a. răd. i-e. Vezi ⊕ **I ϕ**. {79/4}.

TINIPΥ = l-a ținut, vb. P.a. rom., lat. *tenere*. {107/10}.

TIII = vârful, țuguiul, s. P.a. eng. med. *tip*, ger. s. med. *Zipf*, ambele “vârf”. {35/11; 115/13}.

TIΣ¹ = tisa (arbore), s. P.a. rom. tisă, arbore din specia taxaceelor care, toamna, face fructe în formă de mici boabe roșii. {28/text inciz.}.

TIΣ² = Tisei, hidronim. Ipotetic, anticul nume get al râului care străbătea regiunile Panoniei, neatestat istoric sub această formă, ci ca Pathissus, cf., de ex. [20], p. 112, 239, 240, 279, 519. Vezi și **TIΣEΩ**. {107/6}.

TIΣEΩ = pe Tisa, s. Presupus toponimic. Vezi **TIΣ²**. {126/2}.

THXO = Tiiho, presupus nume al unei ipotetice căpetenii geto-dace din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {25/12}.

ΘΥ¹ = până, prep. P.a. v. eng. *til* “până”. {123/5}.

ΘΥ² = solid, strâns, adj. P.a. v. eng. *tòh*, v. ger. c. *zàhi* “rezizstent, solid”. {7/8}.

TY ϕ E = învățat, vb. P.a. v. eng. etc. Vezi ⊕ **I ϕ**, **TI ϕ E**. {35/1}.

⊕ **Υ □ ()** = tonul, s. Pește cu bot lung în formă de spadă semnalat cu habitat și în Marea Neagră [73]. P.a. lat. *thynnus*, gr. *thynos*. {31/7-8}.

ΘΥΩ = tău, sau țeavă, s. P.a. rom. tău, sau v. fr. *tuyau*, considerat ca provenind din *thùta* “trompetă/ țeavă”. {123/9}.

TYPNAΘO = înapoiat, întors, adj. P.a. lat. *tornare*. Vezi și **ONTVPNIO**. {14/1}.

⊕ **ΛO** = străpunsă, part. M.s. Poate conex cu bret. *toull* “găurit, străpuns”. {117/7 st.}.

- TO¹** = toți/toate, tot, toată, totul, tuturor, adj./pron. neh. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi și **TAΘ**. {6/1; 6/2; 7/13; 13/4; 15/8; 35/7; 39/2; 40/2; 76/8; 91; 92/3; 115/13; 120/4; 123/8}.
- TO²** = ca să, prep. P.a. v. eng. *tò*, v. ger. s. *zuò* “pentru ca”. {15/12; 126/9}.
- TΩ** = **TO²**. {108/11}.
- ⊕O** = **TO²**. {31/3}.
- TO³** = (să) lege, “arvunească”, poate și “tragă” sau “toarcă”, vb. M.s. Poate conex cu v. eng. *tawian* “a pregăti pentru utilizare”, *tèon* “a trage”, *tow* “tors”. {106/11}.
- ⊕O** = **TO³**. {117/5 dr.}.
- ⊕{}** = tot, “întregul”, adj. P.a. v. fr. *tout*, rom., lat. Vezi **TAΘ**. {129/fig.}.
- TOATE** = toate, pron. P.a. rom., lat. *totus, -a, -um*. {91}.
- TO † E** = tocmeală, învoială, garanție, “acordare de drepturi”, s. M.s. Posibil conex cu v. eng. *tàcn* “semn, dovadă, simbol”. Vezi și **TO † EO**. {25/11}.
- TO † EO** = învoieli, s. M.s. Vezi **TO † E**. {25/11}.
- TO † IMITO** = a tocmit, “a potrivit”, vb. P.a. rom., sl. *tukumiti*. {119/8}.
- TO † OAP** = *Tocioar*, presupus hidronim, asimilat în această formă prin interpretarea caracterului anomal † ca un † înregistrat, din eroare, răsturnat. {80/8}.
- TOΔXV** = tot, “oricare, orice”, pron. neh. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {119/9}.
- TΩE** = degete de picior, s. P.a. v. eng. *tà*, v. ger. s. *zèha*, ambele “deget de la picior”. {35/13}.
- TΩE †** = tocnesc “pregătesc”, în limbaj marinăresc, “armează”, vb. M.s. Probabil conex cu **TO † E**, **TO † IMITO**. {129/6}.
- ΘΩXO** = să ia, vb. P.a. v. eng. *takan*, v. nord. *taka*, “a lua”. {123/2}.
- TOΛE** = tolos, “templu rotund”, s. P.a. gr. *τωλως*. {5/3; 11/3; 120/3}.
- TOΛO** = înalte, adj. P.a. răd. i-e. Vezi **TAΛH**. {69/12}.
- ⊕OΠI** = crestele, vârful, s. P.a. v. eng. *top*, v. ger. s. *zopf* “vârf, parte superioară”. {40/11}.
- TΩΠITO** = ascunse, part. M.s. Poate fi interpretat ca **TO ΠITO** “toți pitiți”. Vezi **TO¹** și **ΠITO**. {9/5}.
- TOΠO** = mărturie, s.M.s. Vezi **TOΠOΕ**. {42/jos}.
- TOΠOΕ** = martori, s. M.s. Vezi **TOΠO**. {121/6}.
- ΘOXPΩ** = turla, turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {21/jos}.
- TOPA** = turn, turnul/turla, s. P.a. rom., lat. *turris*, v. fr. *tur*. Vezi **ΘOXPΩ**, ⊕() ∞ ✨ ,
- TΩPE, TOPEO, TΩPY TOPO, ⊕OPO, TVPNO**. {1/4-5}.
- ⊕() ∞ ✨** = **TOPA**. {10/7-8}.
- TΩPE** = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {62/7}.
- TOPEΩ** = cu turnuri, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {15/1}.
- TOPY** = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {127/4-5}.
- TOPO** = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {130/8}.
- ⊕OPO** = turnului, sau taurului, s. P.a. rom., lat., v. fr. ca la **TOPA**, sau lat. *taurus*, v. fr. *tor*. {40/4}.
- TOPΣO** = trupul, trupurile, s. P.a. lat. *tursus*, forma vorbită a lui *thyrsus* “tors, trup”. Vezi și **TOPΣOY**. {23/2; 130/6}.

TOPΣOV = trupurilor, s. P.a. lat. Vezi **TOPΣO**. {115/4}.
ΘOΣEΩ = toți, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {62/1}.
†ΩΣO = amăgit, încurcat, adj. P.a. v. eng. *tàcsan*, v. ger. s. *zeisan* “a rupe, a plictisi, a înfuria”. {76/3}.
TOTI = toți, toate, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {124/5}.
TΩΘH = **TOTI**. {21/7}.
TOTHΩ = toți/toate, adj. Vezi **TAΘ**, **TOTI**. {13/6}.
TΩTO = tot/toate, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {9/6}.
TPAXHO = tracilor, s. Etnonim, cf. [98]. {58/10-11}.
ΘPAKO = tracii, s. Etnonim. Vezi precedentul. {91}.
TPAKIO = drumul, pe drumul, s. P.a. eng. med. *trak*, fr. med. *trac*, probabil de origine germanică *tracken, trecken* “a împinge, trage, târî”. Vezi și **TPAKIΩ**, **TPAKHO**, **TPAKYO**, **TPAKΩ**, **ΘPAKΩ**. {107/9}.
TPAKIΩ = **TPAKIO**. {7/1-2}.
TPAKHO = în drum, s. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {130/3}.
TPAKHΩ = drumul/drumului, s. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {123/2}.
TPAKYO = **TPAKHΩ**. {107/4}.
TPAKΩ = pe drumul, s./adv. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {122/2; 91}.
ΘPAKΩ = **TPAKΩ**. {127/6}.
TPΑΣ = împuterniciți (să fie), vb. M.s. Vezi **TPΑΣO**. {35/5}.
TPΑΣO / **TPΑΣΩ** = împuternicire/împuternicirea, s., împuternicește, a/au împuternicit, este împuternicit, vb., împuterniciți, adj. În general, “investire, înscăunare, atribuire solemnă de putere politico-administrativă. În cazul textului 69/13, “înfipt”. M.s. Vezi și **TPΑΣ**,
† \sim \ast \sim (), etc. {5/10; 6/10; 11/8; 25/14; 40/15; 65/7; 69/13; 79/cart. central; 92/9; 92/1; 196/13; 121/13; 122/15; 124/11; 129/7}.
† \ast \sim () = **TPΑΣO**. {72/14}.
† \sim \ast \sim () = **TPΑΣO**. {126/15-16}.
† \sim \ast \sim { } = **TPΑΣO**. {12/13 st.}.
TPE = pom, par, s. P.a. v. eng. *trèow*, v. nord. *trè* “pom”. {22/8}.
TPEΣΩ = trage, vb. P.a. rom., lat. *tragere* < *trahere*. {128/2}.
TPIBΩX = lucrute, “montate, fecundate”, part. P.a. v. ger. s. *triban* “a influența, a acționa cu ceva”. {79/10}.
TPO = trei, num. P.a. rom., lat. *tres, tria*, v. eng. *thré, thréo* etc. Vezi și **†PI**. {130/10}.
†PI = al treilea, adj. P.a. rom., lat. etc. Vezi **TPO**. {40/9}.
TPIO Σ VNA = a da năvală, vb. M.s. Posibil conex cu rom. trăzni sau trozni. {111/4}.
TPYOTIPO = manevrează, “antrenează”, vb. P.a. lat. *triturare* “a plămădi”. {111/2}.
TPIIAΛEΛE = trivâsle/trireme, s. M.s. Posibil compus **TPI** “trei” + **IIAΛEΛE**, posibil conex cu v. eng. *padell* “padelă”, de origine necunoscută. Vezi și **TPIIAΛETO**. {129/4; 129/6}.
TPIIAΛETO = transportă cu trivâslele, vb. M.s. Vezi și **TPIIAΛEΛE**. {126/8}.
TPYBO = se găsește, se află, vb. P.a. v. fr. *trouver* “a găsi”, lat. *tropus* “figură stilistică” [33]. {128/7}.

- ΘΡΟΥΠΕΥ** = trofeu, posibil și “răsplată”, s. P.a. lat. Vezi $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E } \text{U} \sim$. {91}.
- ΤΡΟΥΠΕΟ** = **ΘΡΟΥΠΕΥ**. {58/1}.
- ΤΡΟΥΠΕΩ** = **ΘΡΟΥΠΕΥ**. {91}.
- $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E}$ = trupa, “oștenii”, s. P.a. lat. pop. *troppus*, v. fr. *troupe* “turmă”. {129/dr. jos}.
- $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E } \text{U} \sim$ = trofeu/trofeul, un trofeu, “monument de slăvire”, s. P.a. lat. *tropaeum*.
Vezi și **ΤΡΥΠΕΥ**, **ΤΡΥΠΕΥΟ** etc. {10/11}.
- ΘΡΥΛ** = muncește, vb. P.a. rom. trudă, a trudi, sl. *trudu*. {39/9}.
- ΤΡΥΠΕΙΩ** = $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E } \text{U} \sim$. {92/2}.
- ΤΡΥΠΕΥΟ** = $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E } \text{U} \sim$. {96/7}.
- ΤΡΥΠΕΥ** = $\# \sim \{ \} \Pi \text{ E } \text{U} \sim$. {92/4}.
- ΤΥΑΧ** = spre, prep. M.s. Posibil conex cu v. eng. *toward*, “spre”. {96/6-7}.
- ΤΥΑΣ** = Tuas, presupus teonim (prin context), neatestat istoric. {12/6}.
- ΤΥΕΡΩ** = Tuero, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {129/8}.
- ΤΥΕΤΙ** = omorât, “stricat”, adj. P. a v. fr. *tuer*, inițial “a stinge” < lat. *tūtari*, ulterior cu o evoluție complexă a sensului [33]. {126/12-13}.
- ΤΥΗΩ** = tuia, specie de arbore, s. P.a. gr. *thuia*, lat. *thya*. {13/13}.
- ΤΥΑΒΥ** = turbure, adj. P.a. rom., lat. **tulbulus*. {115/8}.
- ΤΥΛΥ** = juca, tulnici “chema din tulnic”, vb. M.s. Posibil conex cu rom. *a tuli*, și/sau cu *tulnic*, de etimologie necunoscută [37]. {128/3-4}.
- ΤΥΜΟΤΙΠΟ** = Tumotip, presupus nume al unui ipotetic conducător get din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {118/10-11}.
- ΤΥΟΝΟ** = tună, “blesteamă”, vb. P.a. rom., lat. *tonare* “a tuna”. {28/text inciz.}.
- ΤΥΡΥΕ** = călătorește, sau pledează, “argumentează”, vb. M.s. Posibil conex cu rom. *a turui*, “a vorbi abundent”, și “zgomotul căruței în mers”, ambele sensuri concordante cu contextul. {15/10}.
- ΤΥΡΥΜΕΟ** = turmele, s. P.a. rom., lat. *turma*. {92/7}.
- ΤΥΡΝΟ** = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΤΟΡΑ**. {80/1}.
- ΤΥΡΩΕΣΟ** = Turoes, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get din timpul lui Boerebista. Neatestat istoric. {129/14}.
- ΤΥΤΑΣΟ** = tuturor, adj. neh. P.a. lat. Vezi **ΤΑΘ**, **ΤΥΤΟΣΟ** etc. {22/7}.
- ΤΥΤΟΣΟ** = **ΤΥΤΑΣΟ**. Diferențierea prin alternanța O/A poate duce gândul la un eventual procedeu de acord masculin/feminin. {119/2}.

V; ~; @

- V-** = un, una, o, art. neh./num. P.a. rom., lat. *unnus*, *una*, v. fr. *un*. {111/6; 115/7}.
- VBA** = mersul, înaintarea, s. M.s. {7/5}.
- $\sim \text{B}$ = struguri, s. P.a. lat. *uva*. {31/9}.

- VΔV** = udă, vb., probabil, cu sens de ritual. P.a. rom., lat. *udare*. {13/8}.
- VEPIE** = dă drept, vb. P.a. v. fr. *voirie* “jurisdicție seniorială de drept comun” < v. fr. *voyer* “ofițer de justiție” [33]. {123/7}.
- VXHPO** = de ieșirea, s. P.a. rom., lat. *exhire*. Vezi și **IE** † etc. {127/8}.
- VIBO** = în stare, capabile, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *habilis*, v. eng. *able*. {121/3}.
- VIO** = va, vb. aux. P.a. rom., lat. *vadit*. {118/1; 118/3}.
- VYO** = al ăluia, pron. M.s. Eventual conex cu lat. *hujus* sau *cujus*. {128/11}.
- VKOTV** = asculte, vb. P.a. v. fr. *escolter* > *écoute*, lat. *auscultare*. Vezi și **OPOEΛIV** cu sens asemănător. {115/2}.
- VKV** = acolo unde, adv. M.s. {7/1}.
- ~ † ~ = **VKV**. {10/2}.
- VKVENI** = lui Okeanos, teonim. Numele unui zeu al apelor, particular Dunării de Jos, cf. Apolloniu Rhodiu și Hesiod [35], p. 93. {76/7}.
- VΛEHΩ** = de ulei, s./adj. P.a. rom., lat. *oleum*, v. fr. *oile*, sl. *olej*. {12/14-15 dr.}.
- ⊗ χ Ϛ ϛ γ () = ulița, calea, s. P.a. rom., sl. *ulica*. {31/8}.
- VΛTPYO** = minunate, superbe, adj. P.a. lat. *ultra*. {62/1}.
- VϞ ε H()** = umili, adj. P.a. rom., lat. *humilis*. {72/6}.
- VMO** = Umo, ipotetic toponim, posibil echivalent al numeroaselor toponime actuale, Omul, La Om etc. {40/5-6}.
- VN** = un, art. neh./num. P.a. rom., lat. *unus, una*, v. fr. *un*, v. eng. *àn*, răd. i-e. *oin-*, “unire”. {6/8; 62/3; 122/10}.
- VNA** = una, art. neh./num. P.a. lat. *una* etc. Vezi **VN**. {122/8}.
- VNΔIV** = unde, adv. P.a. rom., lat. *unda*. {13/3-4}.
- VNΔΩ** = **VNΔIV**. {127/3}.
- VNΔOI** = unde, adv. sau care, “(dintre) care”, pron. P.a. rom., lat. {69/9}.
- VNEPΩ** = se uniră/reuniră, vb. P.a. rom., lat. *unire*, v. fr. *unir*. Vezi și **VNYO**. {15/1}.
- VNYO** = să (se) unească, vb. P.a. rom., lat. *unio*. Vezi precedentul. {7/2; 23/6}.
- VNΣEY** = supraveghere, s. P.a. v. ger. s. Vezi **VNΣO**. {92/4}.
- VNΣO** = vadă de jur împrejur, vb. P.a. compusul german *um+sehen*, ultimul termen provenind din v. ger. s. *sehan*, similar v. eng. *sèon* “a vedea”. Vezi și **VNΣEY**. {115/13}.
- VNTVKVE** = șontâc, adj. M.s. Poate conex cu rom. șontâc și mag. *sántica*. {76/9}.
- VΠPITI** = oprit, part. P.a. rom., sl. *oprìti*. {115/4-5}.
- VΣA** = întrebuințare, s. P.a. lat. *usus, -i*. Vezi și **VΣO** până la **VΣIΣ**. {118/8}.
- VΣIA** = ușa, s. P.a. rom., lat. *ustia*, v. fr. *eissue* < *issir*. Vezi și **VΣIE**, **VΣYA**. {20/1}.
- VΣIE** = ușe, s. P.a. rom., lat. Vezi **VΣIA**. {15/3}.
- VΣYA** = **VΣIA**. {62/11}.
- VΣO** = folosire, s. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {20/3; 111/1}.
- ~ ~ () = folosind, vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {10/1; 31/8}.
- ~ ~ {} = au folosit, vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {129/dr. jos}.
- VT** = albia, s. M.s. {23/6}.
- VΣE** = folosință/folosul “scopul”, s. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {2x123/5}.

V Σ ΙΩ = folosit/folosită, adj./vb. P.a. lat. Vezi **VΣΑ**. {122/5}.

V Σ ΙΣ = a folosit, “rămas” sau “stat”. vb. P.a. lat. Vezi **VΣΑ**. {122/9}.

Ξ

ΞΙΝΔΥΩ = când, adv. P.a. rom., lat. *quando*. {2/3}.

ΞΤΑΡΕΤΟΣ = Xtaretos, presupus nume al unui personaj geto-dac, neatestat istoric. {107/11}.

Σ ; Ζ ; ς ; Ϝ

Σ Α = să, conj. P.a. rom., lat. *si* sau *se*. Vezi și **ΣΑ²**. {7/1; 124/3}.

Σ ΑΒΕΛΙΕΟ = războiului, s. M.s. Vezi **Σ ΑΒΕΛΟ**. {9/sub fig.}.

Σ ΑΒΕΛΙΟ = războaie, războiului, s. M.s. Vezi **Σ ΑΒΕΛΟ**. {42/1; 121/4}.

Σ ΑΒΕΛΗΟ = **Σ ΑΒΕΛΟ**. {39/6-7; 120/1}.

Σ ΑΒΕΛΟ = război, războiul, războiului, s. M.s. Probabil conex cu rom. război și cu lat. *bellum*. Vezi și **Σ ΑΒΕΛΙΕΟ**, **Σ ΑΒΕΛΙΟ**, **ΣΑΒΕΛΟ**, **Σ ΑΒΕΛΩ**, **ΖΑΒΕΛΟ**, **Σ ΑΒΕΛΩΥ**, și comentariile la textul nr. 13. {35/7; 115/10}.

Σ ΑΒΕΛΩ = **Σ ΑΒΕΛΟ**. {6/9-10; 25/18; 28/text inciz.; 80/3; 94/4; 96/10; 98/7-8; 122/6; 124/7; 126/5}.

ΖΑΒΕΛΟ = **Σ ΑΒΕΛΟ**. {39/3}.

Σ ΑΒΕΛΩΥ = marele (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) război, s. M.s. Vezi **Σ ΑΒΕΛΟ**. {15/2}.

Σ Α-ΒΩΛΥ = Ζα, presupus nume de zeu cu semnificația eventuală de Zeus, asociat cu determinantul închipuit a fi *al somnului*, textual “*al Bolii*”, s. M.s. Diferența față de **Σ ΑΒΕΛΟ** pare greu de explicat printr-o simplă eroare de ortografie. Pare mai plauzibil să se atribuie, ipotetic, semnificația Zeus lui **Σ Α** și “*somn*” sau “*boală*” lui **ΒΩΛΥ**, **ΒΕΛΟ** păstrând sensul de “*război*”. Această din urmă presupunere este motivată de nevoia corelării semantice cu un anterior **ΔΙΟ** = *zeu*, asociere frecvent observabilă de-a lungul textelor. {13/5}.

Σ Α ς ΙΟ = în zece, num./adj. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi și **Σ Ε ς**, **ΔΕ ς²**. {115/3}.

Σ ΑΗΟ = zi, s. P.a. rom., lat. *dies*. Vezi și **Σ ΙΕΟ**, **Σ ΙΑΕΩ**, **Σ ΙΟ**, **Σ Η**, **Σ ΗΟ**, **Σ ΥΕΟΥ**, **ΔΙ¹**, **Σ ΥΕΟΥ**. {84/3}.

Σ ΑΜΟΛΧΙΟΥ = al marelui/măritului (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) Zamolxis, numele unui get format sub influența directă a marelui filozof grec Pytagora, cf. [75], p. 84-85. Pare să fi fost divinizat după întoarcerea sa în țara de baștină. Este atestat în izvoarele antice sub forme mai frecvent similare cu Zamolxis decât Zalmoxis. Pe această bază H. Daicoviciu analizează două posibilități etimologice de interpretare, cf. [27], p. 218-220. Formele flexionare, sau de grafie, întâlnite în textele studiate aici sugerează că forma firească de înregistrare în limba română ar fi sau Zamolxiu, sau Zamolxe. Vezi și **Σ ΑΜΟΛΣΧΟ**, **Σ ΑΜΟΛΣΞΟΥ**, **Σ ΑΜΟΛΞΙΥ**, **Σ ΑΜΟΛΞΣΥ**. {117/7-8 dr.}.

- Σ **ΑΜΟΛΣΧΟ** = Zamolxe. Vezi Σ **ΑΜΟΛΧΙΟΥ**. {130/4}.
- Σ **ΑΜΩΛΣΧΟΥ** = marele/marelui (prin sufixul **-ΟΥ**) Zamolxxe. Vezi Σ **ΑΜΟΛΧΙΟΥ**. {15/12}.
- Σ **ΑΜΩΛΣΞΟΥ** = Σ **ΑΜΩΛΣΧΟΥ**. {2/1; 2/7}.
- Σ **ΑΜΟΛΞΙΥ** = lui Zamolxe. Vezi Σ **ΑΜΟΛΧΙΟΥ**. {96/9}.
- Σ **ΑΜ(ΟΛ)ΞΩΥ** = Σ **ΑΜΩΛΣΧΟΥ**. {2/cart.}.
- Σ **ΑΜΟΛΞΣΥ** = Zamolxe. Vezi Σ **ΑΜΟΛΧΙΟΥ**. {1/1}.
- Σ **ΑΜΒΕΛ** = Zamuel, presupus nume al unui ipotetic personaj din lumea cu care erau în contact geto-dacii. Este asemănător ca formă cu cel al judecătorului care a uns pe primul rege judeu, cf. *Vechiul Testament*. {113/3}.
- Σ **ΑΝΙΟ** = gust, s. M.s. {130/4}.
- ΖΑΠΥΕΩ** = Zapiu, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get, istoric neatestat. {120/9}.
- Σ **ΑΠΥΟ** = Zapiu. Vezi **ΖΑΠΥΕΩ**. {62/8}.
- Σ **ΑΠΥΩ** = Σ **ΑΠΥΟ**. {129/9}.
- Σ **ΑΡ** = cu zară, “unsă cu zară” sau cu zer, s./adj. P.a. rom. zer, zară, de etimologie necunoscută [37]. {122/5}.
- Σ **ΑΡΟ** = pârâu, s. M.s. Vezi Σ **ΑΡ**. {9/5-6}.
- Σ **Ε** = se, pron. P.a. rom., lat. *se*. Vezi și Σ **Ε**. {122/13}.
- Σ **ΕΒΕΛΑΤΟ** = răsculați, răzvrățiți, adj. P.a. Σ **ΑΒΕΛΟ**, posibil chiar o formă flexionară a acestuia. {94/2-3}.
- Σ **ΕΨ** = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi și Σ **ΑΨΙΟ**. {79/9}.
- Σ **ΕΗ** = zei/zeilor, s. P.a. rom., lat. *deus, dei*. Vezi și Δ **ΙΕΟ**. {2/6}.
- ΖΕΟΜΟ** = zeamă/zeama, s. P.a. rom., lat. *zema*. {52/8}.
- Σ **ΕΡΙΝΔ** = zărind, vb. P.a. rom., sl. *zarja* “zare” [37]. Probabil conex cu Σ **ΕΡΟΤΑ**. {111/3}.
- Σ **ΕΡΥΕΟ** = spice, grâne sau cereale, s. M.s. Poate conex cu lat. *cerealis* < Ceres, zeița culturilor. {79/1}.
- Σ **ΕΡΟΤΑ** = zărit, part. P.a. rom., sl. Vezi Σ **ΕΡΙΝΔ**. {5/8}.
- Σ **ΕΣΑ** = zestrea, s. M.s. Eventual conex cu rom. zestre, lat. *dextre* “făgăduință solemnă”. {18/1}.
- Σ **ΕΤΩ** = așezare, s. P.a. v. eng. *settan/sittan*, v. ger. s. *sezzen* “a așeza, a șede”. Vezi și Σ **ΕΤ**, ↗ **Ϛ** ≈ . {80/10}.
- Σ **Ι** = zi/ziua, s. P.a. rom., lat. Vezi Σ **ΑΗΟ**. {12/3; 128/5}.
- Σ **ΙΑΔΟ** = zidesc, vb., ziduri, zidiri, s. P.a. rom., sl. *zidu*. Vezi și Σ **ΙΑΟΥΕ**, Σ **ΙΑΔΟ**, Σ **ΙΕΑΔΩ**. {123/3; 127/9}.
- Σ **ΙΑΟ** = zid/zidul, s. P.a. rom., sl. Vezi Σ **ΙΑΔΟ**. {21/2}.
- ↗ **ΙΑ()** = Σ **ΙΑΟ**. {72/12}.
- Σ **ΙΑΟΥΕ** = ziduri, s. P.a. rom., sl. Vezi Σ **ΙΑΔΟ**. {25/12}.
- Σ **ΙΕΑΔΩ** = zidurile, s. P.a. rom., sl. Vezi Σ **ΙΑΔΟ**. {127/4}.
- Σ **ΙΕΟ** = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi Σ **ΑΗΟ**. {122/8}.
- Σ **ΙΚΟ** = expune, vb. M.s. Nu este exclus ca perechea zic/spun – redundantă ca sens în limba română – să fi rezultat din interacțiunea ipoteticului get Σ **ΙΚΟ**, > rom. a zice, și lat. *exponere* > rom. a spune, ambele căpătând, cu timpul, semnificația unică de “expunere prin grai”. {25/10}.
- Σ **ΙΑΕΟ** = în zilele, s. P.a. rom., lat. Vezi Σ **ΑΗΟ**. {128/3}.

- Σ IO** = zi/ziua, zilele, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {11/7; 40/4; 96/12}.
 ↗ () = **Σ IO**. {31/1}.
 ↗ Ɑ ~ = așezat, adj. M.s. Probabil conex cu **Σ IE¹**. {10/8}.
Σ H = zile, s. P.a. rom., lat. Dublarea i-ului ar putea indica o flexionare de plural. Vezi și **Σ AHO**. {79/2}.
Σ HNO = zânele, s. P.a. rom., lat. *Diana*. {130/10}.
Σ HO = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {2/15}.
Σ YEOI = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {128/8}.
Σ YEOY = ziua mare (prin sufixul augmentativ **-OY**), amiaza, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {7/12}.
Σ OA = zonă, s. P.a. lat. *zona*, gr. *zònà*. {39/2; 122/6}.
Σ OB = tributul, poate și ostatec sau zălog, s. M.s. Vezi și **Σ OBIO**. {15/6; 121/8}.
Σ OBIO = tributurile, s. M.s. Vezi și **Σ OB**. {121/0}.
Σ OE = fu, a/au fost, vb. M.s. posibil conex cu lat. *sum, essere*. Vezi **Σ OE**. {9/5; 124/7}.
ZOEΩ = Zeus, teonim. P.a. gr. *ζεϋς*, lat. *Jovis*. {35/3-4}.
ZΩEOY = al marelui (prin sufixul augmentativ **-OY**) Zeus, teonim. Vezi **ZOEΩ**. {35/13-14}.
Σ ΩHΞ = Zeus, teonim. Vezi **ZOEΩ**. {8/1-2}.
Σ OYPAΣIEO = ai lui Zurase sau Zorase, presupus nume al unui conducător get, poate cel menționat de Dio Cassius sub forma Zyraxes [38]. Din textul plăcii nr. 62 pare să rezulte că Zurase ar fi fost fiul lui ΔΑΠΙ Ψ ΕΩ, probabil Dapix în atestare clasică. Vezi și **Σ ΩΡΑΣΩ**,
Σ VPAΣΩ etc. {35/9}.
Σ OYPAΣIEΩ = **Σ OYPAΣIEO**. {79/11}.
ZOYPO-ΔABΩ = Ziridava, numele unei așezări geto-dace menționată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, localizată la Pecica [38]. {120/10}.
Σ OMY = distribuirea rațiilor, s. M.s. Posibil conex cu rom. a zămorî “a mânca sau a bea atât cât să-ți ții zilele”, poate și cu rom. zeamă, lat. *zema*. {121/6}.
Σ ΩNIEOY = marele (prin sufixul augmentativ **-OY**) soare, s. P.a. v. eng. *sunne*, v. ger. s. *sunna*, ambele cu sensul de *soare*. Vezi și **Σ ΩNYO**. {79/1}.
Σ ΩNYO = soarelui, s. P.a. v. eng., v. ger.s. Vezi **Σ ΩNIEOY**. {2/4}.
ZOPAΣEOY = marelui/măritului (prin sufixul **-OY**) Zurase. Vezi **Σ OYPAΣIEO**. {120/8}.
Σ ΩΡΑΣΩ = lui Zurase. Vezi **Σ OYPAΣIEO**. {62/5}.
Σ ΩPΣ IE () = Zorzieu, presupus nume al unui ipotetic personaj din lumea geto-dacă. Neatestat istoric. {3/fig.}.
Σ OPΣ IE OY = Marele (prin sufixul **-OY**) Zorzieu. Vezi **Σ ΩPΣ IE ()**. {91}.
Σ ΩPΣ HE () = **Σ ΩPΣ IE ()**. {3/11}.
Σ OT = ținte, cuie cu cap mare eventual decorat, sau caiele, s. M.s. {117/5 dr.}.
Σ ΩTO = caiele, s. M.s. Vezi **Σ OT**. {15/2}.
Σ VB = tribut, poate “drept de vămuire”, s. Posibil echivalent al lui **Σ OB**. {72/5}.
Σ VPAΣΩ = **Σ OYPAΣIEO**. {129/8}.
Σ VPOBAΔO = surpată/surpate (genitiv), s. P.a. rom., lat. *subrupare*. {5/12}.
 ~ **VPE ()** = Zureu, presupus nume al unui ipotetic personaj get sau dac, neatestat istoric. {72/8}.

V. ANALIZE DE TEXT ȘI CERCETAREA SUPORTULUI MATERIAL.

Criterionii semiotice, comentarii, observații și ipoteze despre proveniența și sensul vestigiilor investigate

1. Generalități

În paginile precedente au fost prezentate de către autor – mai bine calificat în domeniul științelor exacte decât în cele umaniste – totalitatea informațiilor pe care acesta le-a putut strânge în legătură cu un ansamblu de obiecte *caracterizabil pe baza unui specific istoric și filologic unitar*. Este vorba de obiecte care, prin specificul lor, reprezintă o clasă de vestigii de mare interes tocmai prin faptul că e total lipsită de analog antic cunoscut. Această lipsă de gen proxim în spațiul vestigiilor istorice de certă originalitate face ca, până acum, obiectele examinate în prezentul studiu să fie privite de specialiști ca *falsuri neîndoielnice*, și, ca atare, să fie considerate că nu merită un efort de studiu mai aprofundat. Mai mult: că este un subiect ce **nu** trebuie studiat și *nici făcut public* deoarece ar putea fi preluat ca material cultural dăunător.

Autorul nu și-a putut însuși acest punct de vedere. Principalele considerente care l-au motivat să publice prezentul studiu sunt:

a) Convingerea că o astfel de atitudine se situează în afara tendințelor rațional-științifice care caracterizează cultura mondială a zilelor noastre. Calitatea și amploarea ansamblului de vestigii aici semnalat și posibilitățile interpretative ale semnificației plăcilor studiate fac ca un asemenea ansamblu să nu poată fi considerat, **a priori**, nesemnificativ. El ar putea fi caracterizat astfel, în mod întemeiat, numai după o cercetare temeinică și după o analiză științifică a legăturii cu realitățile istorice ale epocii din care *pare* a proveni. Prin urmare, fie că este un fals, o plăsmuire, fie că este un ansamblu antic original, faptul trebuie demonstrat.

b) Autorul nu poate accepta concluzia că întreg acest ansamblu de vestigii ar fi un fals *neîndoielnic*, complet lipsit de orice valoare culturală. Chiar în ipoteza în care s-ar dovedi că ansamblul ar fi un fals sau o plăsmuire modernă, el se arată a fi atât de rafinat cultural și atât de larg documentat încât îngăduie presupunerea că a fost creația unui personaj de geniu. Voci singuratică au sugerat că un Nicolae Densușianu sau, mai probabil, un Hasdeu – tată sau fiu – sau chiar unii învățați din Școala Ardeleană (cf. [57]) s-ar fi angajat cândva în conceperea și elaborarea unei opere de natura celei aici prezentate. Totuși, o astfel de ipoteză nu este de admis, de n-ar fi decât faptul că este o blasfemie să se atribuie o astfel de intenție unor intelectuali de valoarea celor amintiți mai sus, cu toții profund atașați culturii și tradițiilor românești.

c) Ansamblul de obiecte-vestigii analizat aici, independent de suportul lor material, este purtătorul unui bogat **sistem**, aparent perfect *coerent*, de semne *inteligibile*. Ca atare, el obligă pe orice cercetător conștiincios să studieze nu numai materialitatea pieselor ansamblului, ci, îndeosebi, *semiotica* însemnărilor revelate de imaginile vestigiilor *cândva* existente, cât și a aceloră încă păstrate. Aceasta deoarece orice semn, prin însăși definiția lui, are semnificație proprie, *independent de proveniența sau de natura suportului material pe care a fost înscris*.

Acestea sunt motivele care au determinat pe autor ca, în cele ce urmează, să analizeze unele variante explicative, căutând argumentele care pot susține ipoteza originii antice a *textelor*, dar și contra-argumentele care se opun acestei opțiuni, fără a exclude posibilitatea ca, în privința suportului material, măcar o parte din obiectele prezentate să fie doar copii după originale antice sau, eventual, *chiar plăsmuiri târzii*.

2. Considerente referitoare la lipsa surselor care să certifice proveniența obiectelor studiate

Faptul cel mai defavorizant în studierea categoriei de obiecte prezentate în paginile precedente este totala obscuritate care învăluie nu numai originea lor *ca ansamblu unitar*, dar chiar și proveniența lor ca piese individuale. În mod surprinzător și totodată nefiresc – dacă se ține seama de amploarea și aspectul unitar al acestui ansamblu de vestigii –, el apare brusc, și aproape în totalitatea lui, la începutul secolului XX, la Muzeul Național de Arheologie (actualul Institut Vasile Pârvan). Dar, în mod cu totul ciudat, azi nu se mai află vreo urmă de înregistrare a sa în arhiva sau în inventarele institutului și nici nu se mai poate identifica vreo notă de achiziție, de transfer sau de donație către un alt destinatar. Nici în operele publicate de Nicolae Densușianu, Grigore Tocilescu sau Vasile Pârvan, nici în corespondența și notele de studiu rămase de la Gr. Tocilescu – consultate, în măsura posibilului, exhaustiv – nu s-au putut localiza referiri la vestigii de tipul acelor analizate în prezentul studiu. Faptul că un număr atât de mare de piese – aflate, la un moment dat, aproape toate în colecțiile unor muzee – nu au fost nici înregistrate, nici publicate, nici studiate de generații succesive de istorici de seamă, că nu au fost consemnate locurile sau împrejurările în care măcar unele dintre ele au fost găsite, poate constitui un indiciu că proveniența acestor obiecte ar suferi de un viciu, poate cunoscut predecesorilor noștri, dar pe care aceștia nu au socotit de cuviință să ni-l transmită. Determinarea motivelor capabile să explice această tăcere rămâne o problemă deschisă asupra căreia se va reveni la finele studiului.

Dar chiar dacă bănuie – sau bănuibil – de un viciu original, rămâne vie întrebarea: cum a fost posibil ca un ansamblu atât de unitar în concepție și de o intenționalitate istorică ce depășește cu mult plauzibilitatea simplului interes de fraudă să nu fi trezit interesul sau criticile istoricilor din perioada găsirii lui și nici pe cea a cercetătorilor din zilele noastre. Acesta este un fapt cu atât mai inexplicabil cu cât se știe, și se știa și atunci, că un savant de talia lui Mommsen și-a dat osteneala, în secolul trecut, să consemneze – în paginile 6*-12* din volumul III-1 al monumentalei sale opere, *Corpus Inscriptionum Latinarum* – existența a 73 de artefacte cu inscripții latinești, originare de pe teritoriul Daciei antice, cu toate că el le considera *falsuri certe*. Apreciind că aceste inscripții ar putea fi, cândva, utile – ca mărturii capabile să lămurească eventuale probleme de istorie rămase neclare – el precizează, în măsura posibilului, la fiecare piesă în parte, locul unde a fost găsită, în ce colecție se află, dacă este considerată originală sau falsă, adăugând și propriile comentarii de specialitate.

3. Despre primele cercetări cunoscute

Din informațiile cunoscute rezultă că primul gest de interes investigativ față de acest ansamblu de obiecte se datorează Mariei Goleșcu. Prin mijlocirea și la cererea ei autorul a avut privilegiul ca, în anii 1944-1946, să fotografieze un mare număr din plăcile aflate în colecția Muzeului Național de Arheologie de atunci.

În legătură cu ce se știa în acel moment despre proveniența și natura plăcilor, Maria Golescu, într-o scrisoare din 1985, comunica autorului următoarele: "...*Ion Nestor, atunci directorul Muzeului Național de Antichități, mi-a cerut să public mulțimea de plăci de plumb patinat în verde, aflate într-un coș în pivnița muzeului, unele cu figuri de oameni și cetăți, altele numai cu acel scris enigmatic (pe unele se descifra «Sucidava») primite de Tocilescu de la «o doamnă din Bulgaria». Nestor spunea că numai prin publicare se putea lămuri o dată pentru totdeauna chestiunea falsurilor din Rusia meridională și din Balcani, care se infiltrau până la noi. Ca «arheolog serios» nu se putea «compromite» cu asemenea ocupație, dar că un amator ca mine putea face un adevărat serviciu cercetării prezentând materialul...*" [56. A].

Indicația referitoare la faptul că Tocilescu ar fi primit din Bulgaria plăcile de plumb aflate, mai târziu, în dotarea Muzeului Național de Antichități, nu-și găsește însă nici o confirmare în documentele de evidență ale muzeului și nici în publicațiile din epocă sau în corespondența existentă în fondul Tocilescu de la Biblioteca Academiei Române. Nici în numeroasele publicații și documente manuscrise ce pot fi consultate în legătură cu epoca în care a fost întemeiat Muzeul Național de Antichități în care a activat apoi Gr. Tocilescu, nu s-a găsit vreo referire la obiectele luate aici în discuție.

Ansamblul acestor observații conduce la concluzia că plăcile ar fi fost studiate numai de Maria Golescu și, înaintea ei, de un necunoscut. Acesta a însemnat cu cerneală pe unele dintre ele un număr de ordine și a încercat, în câteva locuri, un test chimic ale cărui urme mai erau încă vizibile în anii 1945-1946 și care se disting, slab însă, și în fotografii. Nu există o evidență că vreuna dintre piesele aici amintite ar fi făcut, vreodată, obiectul unei comunicări în public, excepție făcând analiza lui Mihai Gramatopol referitoare la placa nr. 110 din prezentul studiu, publicată în *Dacia Antiqua* [57].

4. Origine antică sau plăsmuire modernă?

Actul cultural, materializat prin textele și imaginile de pe obiectele puse în discuție, pare total anacronic în comparație cu ce se știe azi despre societatea geto-dacă, din cercetările arheologice și ceea ce se cunoaște din izvoarele clasice. Această observație dă, firește, de gândit și aparent motivează concluzia la care ajunge M. Gramatopol – singurul cercetător despre care se știe că s-a plecat asupra uneia dintre piesele ansamblului prezentat aici. La capătul analizei sale referitoare la piesa nr. 110, M. Gramatopol adoptă concluzia că această placă ar fi o plăsmuire din sec. 18 a unor erudiți transilvani ([57], p. 94-95). Aceștia, crezând că împăratul Austriei, Iosif al II-lea, ar fi dorit să sprijine populația românească din Transilvania, ar fi încercat să ticluiască o dovadă referitoare la vechimea strămoșilor noștri români în Ardeal. În această ipoteză însă ar fi fost de așteptat ca placa să fie realizată în spiritul curentului latinist, deja puternic în Ardeal la acea epocă, spirit față de care placa studiată rămâne, în mod evident, cu totul străină, de n-ar fi decât grafia ei cu caractere grecești.

Acest argument, precum și altele – în dezacord cu concluzia domnului M. Gramatopol referitoare la semnificația vechimii pe care o indică stratul de litargă de pe plăci –, fac să nu poată fi acceptate, fără rezerve majore, concluziile domniei sale, în favoarea ipotezei că unele din plăci ar fi o plăsmuire, și, cu atât mai puțin, extinderea acestui punct de vedere asupra întregului ansamblu.

Este greu de închipuit, și cu atât mai greu de acceptat, că geto-dacii ar fi fost în stare să mânuiască scrisul cu siguranța pe care o dovedesc textele înscrise pe plăcile prezentate în studiul de față, fără ca faptul să fie consemnat în scrierile antice. Deoarece izvoarele istorice nu consemnează nimic semnificativ în acest sens, se trage concluzia pripită că ne-am afla în fața unui fals de mari proporții.

Cu toate că acest punct de vedere pare, în foarte mare măsură, justificat, trebuie, totuși, ținut seama că el nu este atât de evident încât să excludă, în mod absolut, orice altă variantă explicativă, de n-ar fi decât aceea prin care se presupune, în mod ipotetic, că obiectele din categoria acelor analizate în prezentul studiu ar fi fost confecționate și utilizate ca arhivă administrativă sau sacră, și eventual expuse – în folosul unui public inițiat – într-un sanctuar politico-religios din antichitatea geto-dacă. Un sanctuar de presupus accesibil doar membrilor unei clase restrânse de preoți, de căpetenii politice și, poate, câtorva membri ai unei clase sociale privilegiate. Este perfect plauzibilă presupunerea că un astfel de sanctuar ar fi funcționat în antichitatea transilvană între zidurile Sarmisegetuzei de Munte – cetate situată într-o zonă strict apărată, ascunsă între munți și, foarte probabil, inaccesibilă, dacă nu chiar cu desăvârșire interzisă străinilor. Astfel s-ar putea explica de ce taina acestor înregistrări nu a ajuns până în lumea scriitorilor antici, textele de pe plăcile de plumb apărând azi ca o surpriză imposibil de asimilat.

Totuși, faptul că două plăci aflate în două colecții diferite – placa prezentată la nr. 42 în cap. III. 2 – ar fi, aparent, identice – compararea lor în original nu a fost posibilă – constituie un argument greu în favoarea presupunerii că fie una dintre aceste plăci este o copie a celei *antice*, fie că ambele sunt falsuri moderne. Dar, în cazul în care plăcile identificate sub nr. 42, ar fi fost într-adevăr plăsmuite în dublu exemplar, se pune în mod firesc întrebarea: care ar fi putut fi motivul care l-ar fi determinat pe falsificator să dubleze falsul său, evident fiind că o astfel de dublare, dacă devenea cunoscută potențialilor achizitori interesați, ar fi slăbit considerabil atractivitatea ofertei pe piața antichităților.

Pe de altă parte, ar fi nefiresc să nu fie luată în considerare și ipoteza că cele două plăci ar fi fost confecționate – în antichitate – într-un sanctuar de importanță mai mică decât cel din Sarmisegetuza Regia – în două exemplare. În esență, ipoteza presupune că una din plăci ar fi fost păstrată în sanctuarul de origine, cealaltă fiind trimisă sanctuarului din Sarmisegetuza Regia ca for sacru suprem. În favoarea acestei ipoteze pare să se claseze și textul din ultimul rând de jos al plăcii, anume: **KO ΣΡΑ ΣΑΡΜΨΙΤΙΟ Σ Α ΤΟΠΟ**. O formulă neîntâlnită pe vreun alt obiect din clasa studiată. Conform sistemului de decriptare adoptat, acest text ar avea semnificația: **ca să fie la Sarmgiitioza mărturie**. Interesant de observat, ca o curiozitate, poate fi și faptul că cel care a materializat textul, fie el plăsmuitor modern, fie preot antic, a făcut o greșală de “ortografieră” când a înregistrat un “i” după “gi”, în loc să-l situeze înaintea acestuia.

5. Despre epoca în care s-ar fi elaborat plăsmuirea

În cazul în care se presupune că ansamblul de vestigii studiat este o plăsmuire de mare amploare, este firesc să se încerce delimitarea epocii în care această plăsmuire ar fi putut fi efectiv realizată. În acest sens se poate accepta cu mare probabilitate, ca limită superioară

plauzibilă a momentului de apariție a acestei categorii de obiecte epoca anilor 60-70 ai secolului XIX. După această perioadă, lumea istoricilor români evoluase prea mult pentru ca falsuri precum cel presupus mai sus să mai poată avea credibilitate în fața publicului și, prin urmare, și cumpărători, chiar dacă piesele ar fi fost oferite în exemplare izolate.

Referitor la cât de departe în urmă s-ar putea situa începuturile acestei categorii de obiecte-falsuri, considerate de autenticitate incertă, poate fi citată opinia domnului M. Gramatopol care, ipotetic, situează această limită [57], în timpul domniei împăratului Iosif al II-lea (1765-1790). Există însă motive să se considere că plăsmuirea unor piese din ansamblu ar fi putut începe mult mai devreme, chiar înainte de 1598. Un indiciu în acest sens este oferit de placa nr. 58 pe care se află figurat un portret cu, înscris lângă el, textul: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙΖ . În text, *Sarmiz* ar fi numele unui rege trac, contemporan cu Boerebista – textul încadrat în cartușul din stânga portretului consemnează acest fapt – sau de origine celtică. Această din urmă ipoteză este sugerată de pasărea cu aripile deschise de pe coiful presupusului rege (a se compara cu “Coiful de la Ciumești” [38]).

Izvoarele antice nu atestă însă nici un rege cu acest nume. În schimb, se știe că au fost găsite în Transilvania, în diferite perioade, monede despre care se pretindea a fi fost antice purtând același tip de inscripție. Astfel, Gr. Tocilescu semnalează în *Dacia înainte de Romani* [101, la p. 508], că în 1826 s-ar fi găsit la Turda, cf. [61], două monede de aur “...cu inscripția ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣ(S)Ι...”, cum și altele de care spune d. Neugebauer (sic) [77] (vezi și [76]), că s-ar fi găsit la Grădiștea în Transilvania și care au pe avers: ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ..., sau alt exemplar de argint având pe avers două capete, pe revers ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙ...”. Tocilescu consideră toate aceste monede falsuri moderne evidente, sprijinindu-se în această părere pe un articol al lui Arneth [5].

Este greu de înțeles de ce, în problema monedelor purtând inscripția *Sarmis*, Tocilescu nu citează și lucrarea lui Zamosius [107], tipărită în 1598, în care acesta semnală, la p. 18, prezența, în colecțiile din Transilvania acelor ani, a unor monede de argint purtând pe avers inscripția, foarte ștearsă, ΑΡΜΙΣΣΙΑΕ pe care el o reconstituie în ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Pe reversul acestor monede era reprezentat un mistreț ținând o săgeată între colți, emblemă fostă cândva a regilor Servianilor și a Dardanilor – regi care au domnit în Macedonia vecină – mai spune autorul citat. Este interesant de semnalat că activitatea epigrafică a lui Zamosius a fost amănunțit analizată de I.I. Rusu (cf. [92]).

Și Zamosius, și Hene și Neugebauer prezintă monedele amintite mai sus ca originale antice, emise în vremea unui rege geto-dac care ar fi fost întemeietorul capitalei “Sarmisegethuza”, căreia i-ar fi dat numele său și pe care Traian, după cucerirea Daciei, a păstrat-o și ca urbe și ca nume, transformând-o însă în colonie romană cu numele ei vechi, precedat de al său propriu. Toți acești autori par însă să confunde pe presupusul rege Sarmis cu *Syrmos*, regele Tribalilor – cunoscut din scrierile lui Strabon, Plutarh și Arian – personaj mult anterior lui Boerebista.

Din cele de mai sus rezultă că, atestate fiind în Transilvania, înainte de 1598, monede cu numele de Sarmis, este posibil ca placa de plumb purtând efigia cu exact același nume să fie și ea un artefact din acea epocă. În acest caz însă ar trebui găsit un răspuns la întrebarea: de ce plăsmuitele plăci de plumb nu au atras, și ele, atenția istoricilor în aceeași măsură în care au făcut-o monedele? Aceasta cu atât mai mult cu cât primele erau artefacte mult mai elaborate decât ultimele.

Dacă întrebarea astfel pusă nu-și găsește un răspuns plauzibil, alternativa imediată ar fi să se admită că atât textele pe plumb cât și monedele amintite ar fi de origine antică, evidențele astfel stabilite coroborându-se între ele și ducând la concluzia că a existat un basileu *Sarmis*, foarte probabil contemporan cu Boerebista, care ar fi domnit în părțile Banatului și ale Hațegului apusean, numele lui fiind eventual înrudit într-un oarecare fel cu cel al așezării de pe plaiul hațegan. În esență, o Sarmisegetuză preromană, neatestată direct și explicit în Izvoare, dar plauzibilă, dacă nu chiar probabilă.

6. Analiza fizico-chimică a suportului material

Dubiul care planează asupra provenienței și naturii ansamblului a cărui semnificație istorică se încearcă aici a se desluși ar putea fi risipit, măcar în parte, prin efectuarea unor analize fizico-chimice, moderne și amănunțite, de material.

Majoritatea covârșitoare a obiectelor studiate fiind din plumb, s-ar impune ca, în primul rând, să se recurgă la analize complete de *compoziție* și de *structură* a plumbului din plăci, și, totodată, a stratului de patină format în timp. Aceste analize ar urma să fie efectuate prin tehnici foarte moderne, de mare precizie, dar netraumatizante pentru vestigiile existente. Referitor la o astfel de acțiune, aplicată însă doar asupra unei singure plăci (i.e. placa nr. 131), M. Gramatopol [57] consemnează rezultatul unor analize ale plăcii legate de patină, analize din care desprinde însă concluzii ce apar ca *eronat fundamentate*. Trebuie însă consemnat că nici în cadrul prezentei cercetări nu s-a putut desprinde o concluzie clară din analizele nondestructive întreprinse privind determinarea spectrului impurităților din plumbul unora dintre plăcile studiate. Analizele sunt neconcludente pentru că, în perioada de elaborare a studiului, nu s-au putut procura piese *de referință cu certitudine* originale din antichitatea Hațegului getic.

Spre deosebire de rezultatele nesemnificative consemnate mai sus, analize nedistructive, efectuate asupra pieselor nr. 112, 132 și 133, au dovedit că ele au fost confecționate – prin turnare – din alamă cu numeroase impurități, în esență Fe, Sn, Pb, Si, Ca, Mn, Mg, Sb, Au, Bi, iar în cazul piesei nr. 112, *cu conținut anomal de mare de argint*. Analizele au fost efectuate comparativ cu piese-test din alamă precis databilă. Detalierea analizelor și comentarea rezultatelor au fost consemnate în partea de prezentare a pieselor amintite, în fapt, la cap. III. 2.

Concluzia de ansamblu, care pare că se impune în faza actuală a studiului este:

a) sau presupușii falsificatori au dus atât de departe rafinamentul în execuția falsului încât au elaborat aliaje speciale, îmbogățite generos cu argint și discret cu elementele comune, parazite, specifice tehnicilor metalurgice din antichitate, sau

b) piesele sunt într-adevăr de origine antică, prezența argintului și a celorlalte elemente amintite explicându-se prin condițiile specifice de elaborare metalurgică, proprii antichității locale. Se cunoaște că prezența argintului este, încă din preistorie, o componentă specifică a obiectelor confecționate pe baza minereurilor de cupru din Transilvania [78], p. 77.

VI. FAPTE CARE SUGEREAZĂ AUTENTICITATEA CLASEI DE OBIECTE STUDIAȚE

1. Generalități

Concluziile la capitolul precedent conduc cercetarea desfășurată în prezentul studiu, într-un impas dilematic, și anume: pe de o parte, fără aparatură științifică modernă, capabilă să livreze date *precise* de analiză *cantitativă*, atât de material cât și de structură, caracterul de autenticitate neîndoielnică sau de plăsmuire a pieselor puse aici în discuție este foarte greu de dovedit. Pe de altă parte, dubiul care planează asupra originii autentic antice a ansamblului studiat împiedică angrenarea unor instituții cu autoritate științifică – și dotate cu mijloacele tehnice necesare – în acțiunea de cercetare și clarificare a acestei probleme. În această situație, singura cale de continuare a studiului început pare a fi prelungirea strădaniei de deslușire, din fotografiile și piesele încă existente, a *sensului* și a *motivațiilor* care au stat la baza întocmirii, în fals sau în originalul antic, **doar a semnelor** de pe obiectele cândva existente, în fapt, ca un ansamblu. Și asta sub condiționarea imperativă ca însemnările și ilustrările de pe obiecte să fie considerate ca *succesiune de semne semnificative și coerente în cadrul unui sistem logic coerent*.

Tot atât de importantă pare să fie și investigarea motivelor care ar fi stat la baza execuției, în fals sau în original, a obiectelor mai sus prezentate.

Opinia astfel explicitată face ca în acest capitol – spre deosebire de cel precedent, în care au fost trecute în revistă particularitățile favorabile ipotezei falsului – să se încerce desprinderea, din mulțimea informațiilor pe care le tezaurizează obiectele ansamblului studiat, a acelor indicii capabile să dovedească originea antică a artefactelor și să clarifice modul de concepere și realizare a lor în antichitatea autohtonă.

În rândurile care urmează sunt discutate câteva astfel de indicii, dintre care cele mai izbitoare par a fi cele legate de ilustrarea, asociată cu texte, a plăcii nr. 21.

2. Planul cetății “Sarmigitoiuzo” (placa nr. 21)

Placa reprezintă, în mod evident, planul unei cetăți. Că planul înscris pe plumb se referă într-adevăr la cetatea “*Sarmiigitoiuzo*” rezultă din indicația scrisă pe cinci rânduri orizontale, trei deasupra figurii cetății, unul sub figurarea stâncilor pe care aceasta e zidită și încă unul pe panourile zidului – text ce a fost descifrat, analizat, și a cărui localizare este precizată pe figura principală a plăcii (cf. cap. III. 2).

Conturul așezării este delimitat, schematic, prin linii drepte; linii care pot fi închipuite ca reprezentând drumurile de pază de lângă sau de pe creasta unor întărituri din pământ – înălțate, poate, între palisade – în așa fel încât să apere structurile instituționale situate în interiorul lor. Sunt clar indicate pozițiile porților păzite – a se observa figurile de oșteni de lângă ele – și, fapt esențial, sunt marcate capetele drumurilor de legătură către diferitele obiective mai însemnate din zona cetății.

Compararea schemei de pe placa de plumb cu realitățile din teren – reprezentate aici cu ajutorul unui plan modern al ruinelor cetății de la Grădiștea Muncelului (fig. VI. 2. reproducă după [20]) – pune în evidență corespondențe topografice și toponimice surprinzătoare care cer în mod imperativ o explicație. Astfel, dacă în ambele reprezentări se ia ca referință poarta de apus a cetății – presupusă a fi cea reprezentată pe planul de plumb din stânga, jos (cf. Fig. Placa 21.) – se impun următoarele observații:

1. Indicațiile de pe placa de plumb arată cetatea “*Sarmiigitoiu*” amplasată într-o zonă muntoasă împădurită. Pădurea, dacă se ia în seamă forma frunzelor din figurarea de pe placă – figurare mult mai puțin detaliată decât cea de pe Columna Traiană cf. [97. A] – pare să fie de foioase. Cetatea pare situată pe o înălțime stâncoasă, fiind asociată cu un mare zid de susținere/terasare, și, probabil, și de apărare a cetății. Toate aceste elemente sunt conforme cu dispoziția ruinelor, așa cum se văd ele azi, și cum rezultă din fig. VI. 2.

2. Textul și schița de pe placa de plumb sugerează că accesul principal în cetate se făcea pe un drum ce ajungea la poarta de apus a cetății, continua prin cetate până la o altă poartă, cea de răsărit, de la care pornea un alt drum (indicat prin text pe placa de plumb la poziția 21/6), care ducea la ceea ce pare a fi reprezentarea schematizată a unui ansamblu de temple și sanctuare situat, aparent, în exteriorul cetății, la răsărit de ea. Această dispoziție este uimitor de bine confirmată de vestigiile arheologice, atât prin amplasarea în raport cu

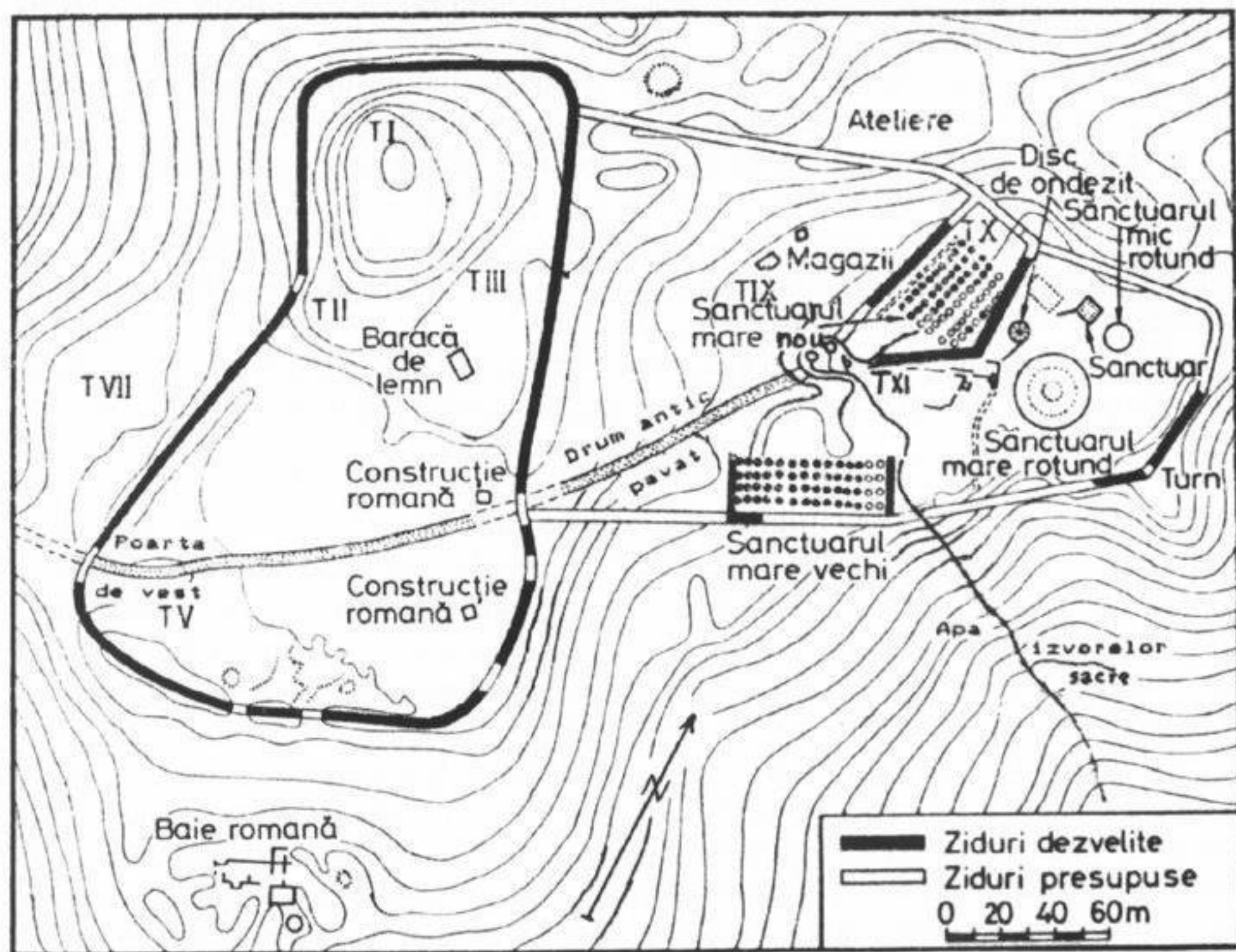

Fig. VI.2. Vestigii la Grădiștea Muncelului (apud [21. A])

“incinta militară” (cf, [20]), cât și prin existența “marelui drum pavat” reprezentat pe placa de plumb și, totodată, precizat și în text ca fiind unul ce ducea spre sanctuare (cf. Placa nr. 21, poz. 6). Textul înscris în plumb lămurește rolul pe care l-a avut acest drum în antichitate, rol care este confirmat, fără posibilitate de dubiu, de rezultatul cercetărilor arheologice.

3. Și în cazul celorlalte drumuri identificabile pe planul înscris pe plumb este specificată, prin texte adiacente, destinația lor. Textele precizează obiectivul – presupusul obiectiv rezultat din analiza însemnelor de pe piesa nr. 21, cf. cap. III. 2 – către care drumurile duceau în antichitate. Și aceste indicații corespund riguros cu realitatea geografică locală și, totodată, și cu sensul deslușit din vestigiile arheologice. Dacă se compară sensul și dispoziția elementelor-indiciu de pe placă cu configurația actuală a ruinelor și a terenului înconjurător (fig. VI. 2), se constată că ele se află într-o surprinzătoare concordanță cu realitatea arheologică. Astfel, forma cetății, redusă în esență la “incinta militară” [20], așezarea sanctuarelor față de aceasta, accesul principal în cetate prin poarta de apus, orientarea întregului ansamblu zidit în raport cu “*SAR GIETO*”, presupus toponim geto-dac, omonim cu antic-atestatul râu *Sargetia* – asimilat cu ramura principală (sudică) a actualei Ape a Grădiștii – cât și față de “*SAR DABO*”, presupus hidronim get, sensul numelui fiind evident **Apa Orașului** toate se leagă în mod perfect coerent. Numele Apa Orașului, folosit încă și azi de localnicii din Valea Grădiștii este cunoscut ca atare din evul mediu. O atestă diploma acordată în 4 iulie 1486 de Ștefan Bători [23]. Apa cu acest nume ar fi eventual identificabilă cu unul dintre afluenții din nord vest ai râului, acela care vine dinspre Fețele Albe [25].

Situarea tuturor acestor componente și îmbinarea lor cu drumurile indicate care duc la valul de apărare a cetății (21/1), la zidul orașului (21/2), la Căpâlna (21/5) – drum cuprins între cele două ape menționate, deci, în mod necesar un drum de culme – corespund toate cu topografia reală a zonei în configurația cunoscută azi (vezi fig. VI. 2).

Există însă și unele deosebiri. Astfel, nu e cunoscută vreo referință documentară sau vestigii arheologice referitoare la un drum antic, de culme, care ar fi legat Sarmisegetuza Regia de Căpâlna și nici urmele atâtor porți câte sunt indicate pe planul de plumb. De asemenea, din planul respectiv nu rezultă că sanctuarele ar fi fost cuprinse într-o incintă secundară, așa cum rezultă din cercetările arheologice din ultimii ani, cf. [20]. Aceste neconcordanțe pot fi explicate prin aceea că centrul politico-religios de la Sarmisegetuza Regia ar fi avut, în epoca de început a domniei lui Boerebista, o structură de apărare mai simplă decât cea pe care a căpătat-o ulterior. Evidența arheologică o evocă însă pe aceasta din urmă.

Din planul schițat pe plumb pare să rezulte că, pe vremea lui Boerebista, aria sacră încă nu era cuprinsă într-o incintă secundară și că “incinta militară” nu era decât parțial apărată cu zid, după toate aparențele spre sud și, poate, spre apus, restul apărării părând să fi fost o structură de protecție cu val de pământ și drumuri de pază, structură în care erau cuprinse șase porți construite defensiv și păzite de oșteni, dacă ar fi să se dea crezare figurărilor de pe placa de plumb.

Presupunerea că informațiile înscrise pe placă ar corespunde epocii lui Boerebista se bazează pe prezența numelui lui în textul din partea de jos a plăcii (21/8).

Ce concluzii pot fi deduse din analiza tuturor acestor informații oferite de placa nr. 21?

În primul rând trebuie ținut seama de premisa că dacă se presupune că studiul se referă la o plăsmuire sau un fals, realizarea lui trebuie să se fi produs înainte de mijlocul

secolului nouăsprezece. Asta deoarece după acea perioadă un astfel de fals nu ar mai fi avut nici o șansă să se impună în lumea istoricilor și nici în cea a colecționarilor români, prea evolute pentru a-l mai putea accepta ca autentic. Dar, dacă ar fi așa, rămâne de neînțeles cum au putut niște plăsmuitori fără sprijin temeinic – dovadă că nu au reușit să-și impună produsul în lumea științifică și nici să-l valorifice într-un fel despre care să fi rămas vreo amintire – să capete cunoștințe atât de aprofundate despre structura cetății de la Grădiștea Muncelului, încă ascunsă pe vremea aceea, precum cele dovedite de planul de pe placa de plumb. Săpături sistematice și extinse la Sarmisegetuza de Munte au început de-abia în anul 1925 [100]. Până atunci nu se executaseră decât sondaje sporadice și scormoneli de “braconaj” de către căutătorii de comori [49]. O sinteză din 1916, bazată pe rapoarte mai vechi ale unor funcționari ai Fiscului Austriac, dovedește confuzia ce domnea la acea epocă în privința cunoștințelor despre organizarea așezării, atât ca formă cât și ca dimensiune a incintei militare, și cu atât mai mult a ansamblului fostei “așezări de scaun”. Se constată că aceste informații nu sunt cunoscute de autorul raportului sintetic, întrucât el se mulțumește să citeze pe Eder și Neugebauer astfel: “*forma cetății nu poate să fie precizată din cauza făgetului secular iar zidurile numai în puține locuri sunt aparente...*” [49]. În privința urmelor marelui sanctuar rotund, în acel moment, încă se mai credea că sunt rămășițele unui mare amfiteatru. În astfel de condițiuni, cum ar fi putut un falsificator din secolul XVIII sau XIX intui în mod corect componența de ansamblu a cetății și, mai ales, așezarea exactă și amplasarea sanctualelor? De ce ar fi indicat el un drum imaginar spre Căpâlna atunci când nici măcar azi evidența arheologică nu a sugerat ipoteza, și cu atât mai puțin realitatea, unui astfel de drum? Mai straniu: atunci când încă nu exista nici o atestare pentru *Căpâlna* antică, importanța fortificațiilor de aici devenind evidentă de-abia după decopertarea cetății, în anul 1939 [69]. Este oare de crezut că, în condițiile sec. XIX, un plăsmuitor putea intui existența, cândva, în antichitate, a unei legături organice între ruinele, încă nedezvelite, de la Sarmisegetuza Regia, pe de o parte, și urmele – de nedeslușit atunci – de pe dealul Gărgălău de lângă satul Căpâlna, pe de alta? Mai mult chiar: să imagineze un toponim – **ΚΟΠΙΟΝΩ** – ca strămoș antic al actualului Căpâlna? Fără puternice dovezi suplimentare etichetarea planului cetății ca fals, ar fi ca un act absolut arbitrar.

3. Emblema Șarpelui Fantastic

Rămânând în domeniul elementelor iconografice, se observă pe plăcile nr. 117, 118 și 119 o reprezentare neobișnuită, surprinzătoare. Este imaginea emblematică în formă de șarpe cu cap de mamifer și cu coadă globulată – element aparent necunoscut în iconografia animalieră antică. Acest șarpe fantastic este încolăcit printre picioarele unui stativ care susține, pe tăblia superioară, un cap de bovidu. Întreaga structură pare să fie figurarea simbolică, cu posibilă semnificație emblematică, a supremației unei zeități sau a unui simbol gentilic, i. e. capul de bovidu – simbol specific geților “Sarmigetuzeeni”, după cum pare să rezulte din iconografia multor plăci din ansamblul cercetat – deasupra unei alte zeități sau simbol gentilic – *șarpele cu cap de mamifer și coadă globulată* – posibilă emblemă a geților dobrogeni, cu centrul politic la Genucla.

Surprinzătoare în imaginea unui asemenea animal fantastic este, desigur, asocierea unui cap de mamifer cu un trup de șarpe. Mult mai surprinzătoare încă se dovedește globularea extremității cozii acestui șarpe, fapt care ar fi rămas cu totul inexplicabil dacă n-ar fi fost analogia, de altfel evidentă, dintre structura fantastică de pe plăcile de plumb și cea, tot atât de fantastică – dar mult mai detaliată și, în consecință, mult mai precisă – a statuii “Șarpele Fantastic”, din tezaurul de statui de cult îngropate, cândva, în vechiul Tomis și regăsit în zilele

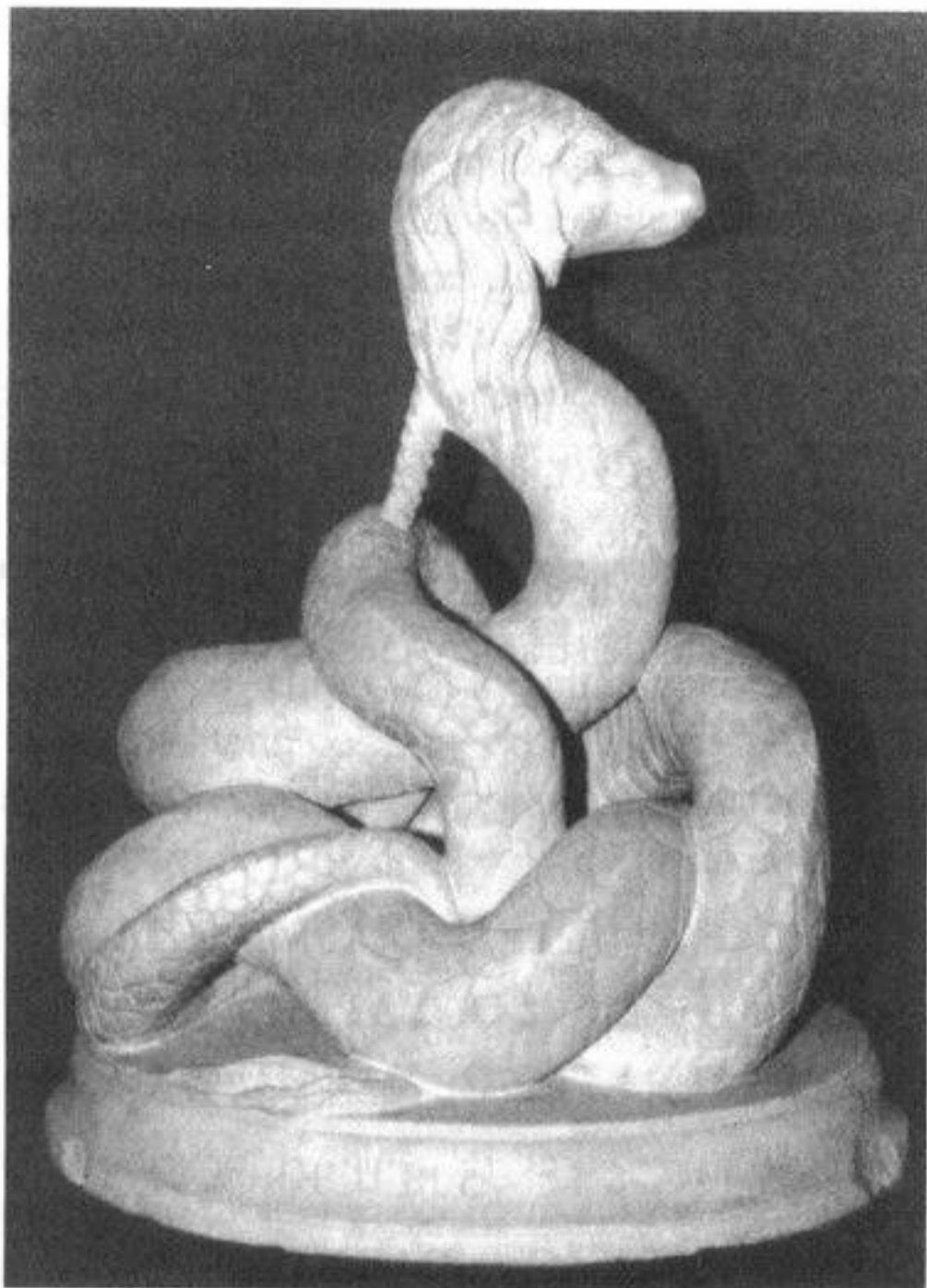

Fig. VI. 3. Șarpele “fantastic” tomitan (smocul cozii, vizibil, în stânga, pe postament)

noastre [13]. Comparația cu această statuie explică prezența globulării la vârful cozii șarpelui în reprezentarea de pe plăcile de plumb, “globulare” care redă astfel, schematic, smocul de păr observabil la capătul cozii șarpelui tomitan (fig. VI. 3). S-ar putea deduce că, la un moment dat, dacogeții s-au organizat social-politic sub forma unui nucleu statal regional având reprezentat, *emblematic*, pe stindard, un gen foarte particular de “balaur”. Emblema tribală, figură mitică, sau, poate, zeitate gentilică reprezentativă, întruchipată de un “Șarpe fantastic” ce stă încolăcit pe stativul bănuț, acesta, că ar simboliza structura statală a *uniunii tribale* devenită, mai târziu, statul geto-dac centralizat. Această figură emblematică s-ar fi aflat și la baza stindardului geto-dac vizibil pe Columna Traiană în scenele 21, 23, 41, 55, 57 și 92 (apud Cichorius [16]). Atribuirea unui conținut religios stindardului dac a fost sugerată de chiar Vasile Pârvan, care afirmă că acesta ar fi “...*singura reprezentare plastică cu caracter religios în La Théne-ul getic..... întruchipând fără îndoială o idee religioasă*” [84], p. 350, teză reluată mai recent de S. Sanie [95] (vezi și [50]). Surprinzător și inexplicabil este detaliul cozii globulate a șarpelui în iconografia plăcilor de plumb. Ce motiv ar fi putut determina un plăsmuitor din ultimele trei-patru secole să imagineze acest detaliu într-o perioadă când nu dispunea, drept element de inspirație, decât de stindardul dac, reprezentat aproape exclusiv pe Columna Traiană, stindard care nu sugerează însă nimic în acest sens? Abia descoperirea, în 1962, a tezaurului tomitan oferă un analog imaginilor de pe plăcile de plumb. Asemănarea dintre chipul figurat de statuia tomitană și cel de pe plăcile de plumb se revelează a fi atât de izbitoare încât nu poate fi neglijată și, cu atât mai puțin, negată. Ea nu poate fi, pe de altă parte, nici socotită ca întâmplătoare, deoarece probabilitatea ca doi creatori plastici să asocieze, în fantastic și independent unul de altul, un cap de mamifer – oaie sau lup – cu un trup de șarpe și, *în plus*, și cu o coadă de leu [13] sau de bovină, este

noastre [13]. Comparația cu această statuie explică prezența globulării la vârful cozii șarpelui în reprezentarea de pe plăcile de plumb, “globulare” care redă astfel, schematic, smocul de păr observabil la capătul cozii șarpelui tomitan (fig. VI. 3). S-ar putea deduce că, la un moment dat, dacogeții s-au organizat social-politic sub forma unui nucleu statal regional având reprezentat, *emblematic*, pe stindard, un gen foarte particular de “balaur”. Emblema tribală, figură mitică, sau, poate, zeitate gentilică reprezentativă, întruchipată de un “Șarpe fantastic” ce stă încolăcit pe stativul bănuț, acesta, că ar simboliza structura statală a *uniunii tribale* devenită, mai târziu, statul geto-dac centralizat. Această figură emblematică s-ar fi aflat și la baza stindardului geto-dac vizibil pe Columna Traiană în scenele 21, 23, 41, 55, 57 și 92 (apud Cichorius [16]). Atribuirea unui conținut religios stindardului dac a fost sugerată de chiar Vasile Pârvan, care afirmă că acesta ar fi “...*singura reprezentare plastică cu caracter religios în La Théne-ul getic..... întruchipând fără*

Explicarea în acest fel a faptelor pare cu atât mai puțin verosimilă cu cât autorii erau falsificatori care, pe semne, n-au reușit să-și impună “opera” în circuitul public, în așa fel încât să lase o urmă documentară a câtorva din nenumăratele produse încă existente – în fapt sau/și în imagini. Este de presupus că, în mod firesc, ei ar fi avut toate motivele să evite introducerea oricărui element neverosimil sau surprinzător în creația lor. În mod logic, elementar, este mult mai firească presupunerea că ei s-ar fi străduit să respecte cât mai exact atestările din epocă.

În ipoteza contrară – anume aceea a autenticității antice a măcar înscrierilor de pe plăci – coruperile constatate la aceste două nume se explică fără dificultate, cu singura condiție de a nu respinge, din principiu, posibilitatea ca *forma coruptă să fie cea din izvoarele clasice și nu cea din textele analizate aici*.

În această ipoteză temerară, dar aparent inevitabilă, explicația faptului că numele *Deceneu* – ajuns până la noi prin textele lui Strabo și ale lui Iordanes – ar fi o formă coruptă a numelui get original *Cieneo* este deductibilă din chiar textul lui Strabo. Acesta înregistrează numele personajului sub forma **Δεκαίνεως** (cf. *Geografia*, VII, 3, 5; [65], vol. I, p. 230, r. 16), și, în pasajul menționat, el mai afirmă că geții credeau că regele lor își formulează ordinele după sfatul zeilor, sfat tălmăcit de un om care avea menirea să sfătuiască pe rege, și pe acest om *îl numeau zeu...*, iar în vremea lui Boerebista această onoare a revenit lui “Dekaeneos” (loc. cit.). Rezultă din acestea că, pe limba lor, geții s-ar fi referit la CIENEO, în mod sistematic, prin expresia **DEO/DIEO CIENEO**, expresie pe care negustorii sau călătorii greci, care nu înțelegeau decât imperfect limba localnicilor, ar fi putut-o interpreta nu ca o grupare de două cuvinte, ci ca un nume unic, și l-ar fi transmis ca atare altora care, neputând înregistra în scris fonemul *lcil*, l-ar fi consemnat prin **|καί|**, rezultând **Δεκαίνεως** [98]. În același sens, și tot atât de important de observat este faptul că Iordanes transcrie numele personajului amintit sub forma *Dicineus* (*Getica*, [65], vol. II, p. 418, r. 9).

Este important de luat în seamă faptul că formele flexionate **DEO, DIEO, DIO, DIE, DIUO** etc. apar, cu ipoteticul sens de *zeu*, de 29 de ori în textele turnate în plumb, număr de incidențe *coerente* suficient de mare pentru a conferi presupusului nume astfel interpretat un caracter de cvasi-certitudine.

În privința celui de al doilea nume pus în discuție, *Sarmisegetuza*, el este atestat în izvoarele antice în primul rând la Ptolemeu, *Geografia* III, 8, 4 ([65], vol. I, p. 544, r. 32-33), sub forma **Σαρμιζεγέθουσα βασίλειον**. Numele, în forma citată, a fost cules de Ptolemeu nu prin informare directă – Ptolemeu a fost doar tangențial contemporan cu puterea politică centralizată getă – ci prin informare din izvoare mai vechi, – cf. [38] la “Ptolemaios” – informare foarte probabil bazată, și ea, pe elemente orale culese de la negustorii sau călătorii greci, veniți cândva în contact cu geții din regiunile carpato-pontice, și retransmise *oral*. Asta face ca atât ortografierea numelui cât și localizarea așezării pe care acesta o indica să nu poată fi considerate ca transcriind în mod riguros și sigur numele autohton.

Toponimul *Sarmisegetuza* se mai află menționat și în opera lui Dio Cassius, care, în *Istoria Romana* LXVIII, 9, 5 ([65], p. 688, r. 11), relatează că Traian, la terminarea primului său război în Dacia (anul 102), dispune ca o legiune romană să rămână de pază în “**Ζερμιζεγεθούση**”. Dar, după cum observă H. Daicoviciu [30], așezarea care a purtat în antichitate acest nume nu corespundea cu capitala reală a lui Decebal, dovadă că istoricul

antic se referă la aceasta din urmă o dată prin **Δακῶν βασιλείοις**, “scaunul domniei dace” [39], LXVIII, 8, r. 25-26, ([65], p. 668), și o a doua oară prin **βασιλείον αὐτοῦ**, “scaunul domniei sale”, (LXVIII, 14, r. 31, [65], p. 668).

Aceeași părere o exprimă și W. Schindler [96], considerând că Sarmisegetuza Ulpia Traiană, cucerită în primul război daco-roman, era complet diferită de Cetatea de Scaun de la Grădiștea Muncelului, cucerită în cel de al doilea război al lui Traian. În sprijinul părerii astfel exprimate Schindler citează pe Cichorius care, și el, pe baza studiului reliefurilor de pe Coloana Traiană, trage concluzia că Sarmisegetuza lui Decebal din primul război este diferită de “Cetatea lui de Scaun”, cucerită în războiul al II-lea (cf. [16], zweiter Textband, p. 350-361).

Devine astfel evident că, încă din antichitate, s-a putut produce o confuzie între numele autohton al unei importante așezări gete din șesul hațegan, “Sarmiseghetuza” (**Σαρμιζεγετουση** [39]), – localitate care, împreună cu numele ei autohton, au constituit temelia capitalei coloniei “*Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetvsa*”, după cum atestă nenumărate inscripții descoperite pe fostul ei teritoriu [74], vol. III-1, [107], p. 16-17 – și “*Sarmigietvza*” (**ΣΑΡΜΙΨ ΕΤΥ Σ Ο**), ipoteticul nume autohton al mării cetăți geto-dace de la Grădiștea Muncelului, de fapt, adevăratul “scaun al domniei dace” la care s-a referit Dio Cassius fără a-i indica numele, și Ptolemeu, care, în mod probabil eronat, o denumește **Σαρμιζεγετουσα βασιλειον**, înșelat fiind, el sau sursele lui de informare, de asemănarea fonetică a celor două toponime, aproape identice în formă, dar fiind, probabil, total diferite ca semnificație geografică.

Nu este de neglijat nici ipoteza ca geto-dacii din timpul lui Decebal, ca urmare a caracterului pronunțat sacru al centrului lor statal din capătul superior al Văii Grădiștii, l-ar fi ținut, pe cât posibil, ascuns de străini și, la încheierea păcii din 102, să fi chiar favorizat confuzia de nume menționată mai sus. Prin asta ei ar fi înșelat pe romani asupra importanței victoriei lor din acea fază a războiului, îngăduind astfel un răgaz de mare ajutor pentru reorganizarea forțelor de apărare.

Concluzia firească la cele de mai sus nu poate a fi alta decât că folosirea – în mod sistematic, în toate textele de pe plăcile de plumb – a două forme anormale, în esență “*Cieneo*” și “*Sarmigietvzo*”, constituie, în mod strict obiectiv, o foarte puternică mărturie în favoarea *autenticității conținutului epigrafic al acestor texte*, și a suportului lor material.

Mai merită să fie amintite, chiar dacă acest fapt nu contribuie la reducerea dilemei autentic/fals a pieselor studiate, acele nume proprii care prezintă surprinzătoare asemănări cu unele de uz curent azi. În această categorie pot fi incluse:

a. *Presupuse toponime:*

ΚΟΠΟΝΩ, ΚΩΠΩΝΟ, ΚΩΠΩΝΩ, comparabile cu actualul Căpâlna (jud. Alba).

ΡΥΣΩ / Ruse, Bulgaria.

ϞΟΠΑ, descifrat ca “**ΠΙΒΟΡΑ**”, / Jupa (jud. Caraș-Severin).

ΤΑΣΗΛΩΥ / (Lacul) *Taşaul* (jud. Constanța).

ΤΕΛΟΛΚΩ / *Tilișca* (jud. Sibiu)

b. *Presupuse nume de persoane:*

ΜΑΡΑ (incert) / *Mara*.

ΜΑΡΙΚΟ / *Marica*.

ΡΑΔΥ / *Radu*.

ΡΑΔΩΥ / *Marele* (prin sufixul OY) *Radu*, la care se pot adăuga:

ΑΡΙΣΘΩΤΙΕΟ, ΚΑΛΙΣΤΕΙΟ, ΕΤΑΡΕΤΟΣ, care, fără a avea similare în tradiția românească, au o structură perfect acceptabilă în limba greacă.

Asemănările astfel constatate sunt doar indicative, ele neavând, la nivelul actual al cercetării, putere de dovadă în problema continuității toponimice sau onomastice.

5. Indicii materiale (forme, urme de folosire, număr)

Textele și iconografia de pe obiectele ansamblului luat în studiu sunt atât de bogat variate încât un studiu de primă abordare, ca cel de față, nu poate avea alt caracter decât cel de eseu. Categoria indicțiilor și a dovezilor posibil semnificative pentru determinarea originii sau a provenienței obiectelor aici studiate se arată a fi atât de largă încât doar câteva dintre ele vor fi amintite aici.

La o simplă privire de ansamblu asupra pieselor anterior prezentate se constată neașteptat de extinsa varietate de forme și de metode de exprimare – atât în forma suporturilor cât și în cea de ilustrare și de scriere – încât poate uimi, eventual chiar fascina, pe un cercetător atras de subiect. Varietatea de forme a plăcilor, multiplicitatea imaginativă a detaliilor ilustrative, folosirea a cel puțin trei sisteme de scriere – unul dintre ele exprimat cu caractere grafice profund anormale, liniare sau ornate și imbricate în mod complex, totul însă *în cadrul unei concepții evident unitare* – fac ca ipoteza falsului să fie greu de susținut. Pare foarte puțin plauzibilă ipoteza unui falsificator capabil să controleze atât de strict unitatea de concepție și de realizare a unui număr atât de mare de obiecte, elaborate doar în scop de fraudă istorică. Și asta chiar în cazul în care ar fi dispus de numeroși colaboratori, lucru imprudent și, în consecință, puțin probabil. Pare la fel de puțin plauzibil ca el să-și fi risipit efortul creând o gamă atât de largă de forme, dimensiuni și detalii ilustrative, de scrieri profund diferențiate și asta pe un număr atât de mare de artefacte ca cel constatat în fapt dar, aparent, nevalorificat în nici un fel.

De fapt, sunt identificabile în ansamblul studiat plăci și piese rotunde (nr. 39, 112 și 113), plăci pătrate sau aproape pătrate (nr. 1, 4, 23, 108, 117, 122), dreptunghiulare, variat dimensionate și cu colțurile în unghi drept (nr. 7, 17, 21, 65, 67, 69, 91, 114, 121), cu colțurile rotunjite (nr. 5, 10, 14, 15, 107, 108, 110, 122), sau indentate pentru prindere cu cuie colțar (nr. 1, 6, 8, 18, 28, 118, 121), cu marginile rotunjite (nr. 4), cu marginile laterale prevăzute cu lăcașuri de prindere – cu două (nr. 14, 16, 20, 42, 119), cu patru (nr. 11, 19, 40, 117), cu șase (nr. 109) lăcașuri – sau cu găuri de prindere în cuie cu floare – cu o singură gaură (nr. 22, 98), cu două găuri rotunde (nr. 106), sau ovale la partea superioară (nr. 5), cu două găuri pătrat-prismatice laterale (nr. 4), cu patru găuri rotunde în colțuri (nr. 23) – și, în sfârșit, o placă (nr. 52) ruptă, aparent accidental, după un contur foarte “zdrențuit”.

Cât de plauzibilă poate fi presupunerea că un falsificator modern ar fi făcut un atât de mare efort de diversificare în elaborarea unui fals, fără temei și fără urmări cunoscute? Aparent, doar o singură presupunere s-ar dovedi capabilă să explice un astfel de efort: și anume, că falsificatorul conta să plaseze întregul lui bloc de produse ca o colecție unitară. Dar, în acest caz, dimensiunile colecției nu se pretau decât la dotarea unui muzeu, lucru greu de realizat în cazul culturii noastre naționale în secolul XIX, de neimaginat în secolul XX.

Observațiile anterioare se dovedesc interpretabile în mod foarte diferit în cazul în care se admite posibila origine antică a ansamblului de piese analizat aici. În acest caz, diversificarea menționată ar fi absolut firească, ea reflectând doar varietatea de idei în conceperea și realizarea obiectelor de către creatorii diferiți, poate chiar mai mulți și din mai multe generații.

Un alt indiciu care merită să fie atent luat în seamă este acela al semnelor lăsate pe plăci de elementele de prindere cu care acestea au fost fixate, – “afișate”, s-ar spune azi, – într-un tip de construcție încă imposibil de precizat. Astfel, pe plăcile nr. 16, 23, 42, 109, 118, poate și 40 și 98, se observă semne tipice de prindere cu cuie cu cap rotund sau colțar. Observarea acestor amprente conduce la întrebarea: este de crezut că un falsificator ar fi dus rafinamentul în elaborarea falsului până la simularea prinderii în cuie a pieselor produse? Sau chiar la afișarea lor undeva, probabil la vedere, pentru ca, apoi, să le preia dacă se ivea o ocazie de valorificare a lor? În acest caz, ultima operație, nu chiar ușoară, ar fi trebuit să lase, și ea, imprimată pe plăci, urmele de sprijin ale instrumentului de extracție a elementelor de prindere. Nu se disting însă urme de acest fel, fapt care poate pune în dubiu valoarea ipotezei făcute. În schimb, presupunând că plăcile, în antichitate, ar fi fost prinse pe structuri din lemn, că ele ar fi scăpat de distrugere directă – fiind prinse, fără a fi sfărâmate, sub ruine – că până la redescoperirea lor, după secole, structurile din lemn ar fi avut timpul să putrezească eliberând astfel, în mod natural, elementele de prindere, lipsa unor urme de extracție ar fi în firea lucrurilor.

În sfârșit, un ultim fapt care pune pe gânduri este, pe de o parte, cantitatea materialului găsit – de ordinul a cel puțin 2-300 kg de plumb – iar, pe de altă parte, gradul foarte înalt de complexitate și de rafinament în execuție, de erudiție în conceperea textelor, a reprezentărilor figurative și în elaborarea aliajelor (cf. celor consemnate referitor la piesa nr. 112, cap. III. 2, de pildă). Toate aceste constatări conduc la o întrebare legitimă: este firesc ca un om singur, sau asociat unui grup de plăsmuitori, înzestrat fiind cu toate aceste calități și abilități, să-și canalizeze energiile în elaborarea unui fals uriaș, cerând ani de muncă, în loc să-și orienteze talentul și cunoștințele, constructiv și fără risc, în cadrul unor activități de specialitate cinstite? O întrebare care, în lipsa unor informații convingător doveditoare în acest sens, rămâne deschisă până când noi evidențe istorice sau arheologice vor oferi un răspuns credibil sau cert.

VII. PROBLEME DE LIMBĂ

1. Observații introductive

Cel mai de preț vestigiu pe care îl lasă o civilizație antică este, fără îndoială, consemnarea, prin scriere, a limbii și a gândirii din vremea sa. Pe astfel de vestigii se clădește istoria.

Au fost analizate și comentate mai sus (cap. II. 1) modurile de scriere înregistrate pe obiectele aici preluate în studiu. În cele ce urmează *se va îndrăzni* consemnarea câtorva considerente generale legate de limba deslușită, ipotetic, din textele turnate în plumb, așa cum apare ea, în mod încă neconfirmat, din segmentarea și interpretarea propuse de autor.

O primă trăsătură esențială a limbii revelată de texte, presupusă a fi cea a geților transilvani, foarte probabil și a dacilor din ambele părți ale Carpaților, este marea ei asemănare lexicală nu numai cu româna – fapt absolut firesc dacă se ține seama de ascendența genetică dintre română și limba geto-dacă – dar și cu latina. Or această din urmă asemănare apare ca absolut surprinzătoare în lumina opiniilor curente privind fondul autohton al limbii române. Opinii care, toate, se întemeiază pe *presupunerea apriorică* a diferențierii *cvasi-absolute* între latină și geto-dacă. Această opinie, general acceptată azi de mai toți filologii și istoricii consacrați, a fost, din câte se știe, inițiată de B.P. Hasdeu.

2. Informații culese din lucrările clasicilor

Asemănarea dintre *baza* limbii române și latină a fost admisă ca o realitate istorică de unii cercetători din trecut. Astfel, în mod surprinzător, prima afirmație consemnată în acest sens se datorează consulului francez în Moldova, contele d'Hauterive care, în *Memoriul asupra vechii și actualei stări a Moldovei* [60], scrie, în 1787, între altele: "*Limba latinească în adevăr se trage din acest grai, iar celelalte limbi și mai ales cea moldovenească sunt însuși acest grai...*" ([60], p. 255-257).

La puțin timp după d'Hauterive, și foarte probabil independent de el, Petru Maior, în *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, afirmă: "*De aciia, măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fica limbei lătinești, adecă ceii corecte, totuși de vom vrea a grăi oblu, limba românească e mama limbei ceii lătinești.*" (citată după [70]), adăugând comentariul: "*Nice să nu te scândălisească aceia, că limba românească e spinoasă și apusă prelângă limba cea lătinească. Că au nu din spini se naște rujă preafrumoasă?*", pasaj redat atât pentru conținutul de fond, cât și pentru farmecul candorii sale.

Mai aproape de noi, Nicolae Densușianu a susținut cu îndârjire un punct de vedere similar care, de altfel, are și azi adepți convinși (cf. [15], de ex.). Densușianu citează în acest sens ([35], p. 1065-1069), câțiva autori antici: pe Titus Livius – care consemnează că latina putea fi înțeleasă, fără traducere, de anumiți traci [68] –, pe Dio Cassius – care relatează că unii barbari vorbeau o limbă destul de înrudită cu latina pentru ca aceasta să fie înțeleasă, tot fără traducere, în senatul roman [39] – și pe Ovidiu, care scria (*Triste*, V, 7, 55): "*Nu mă*

îndoiesc că s-au furișat și în această carte (în sens de scrisoare), nu puține cuvinte barbare”. Afirmatia poetului are sens numai dacă eventualele cuvinte la care se referea aveau o formă și un sens foarte asemănătoare cu cele ale corespondentelor latine. Altfel cum s-ar fi putut “furișa” cuvinte “barbare” într-o scrisoare redactată de poet cu neîndoielnică intenție de a fi formulată în limba latină *cultă*. Dacă intenția ar fi fost alta, includerea în textul scrisorii a frazei citate nu ar fi avut nici un sens.

În același mod sunt interpretabile și scrierile lui Horațiu, care îi include pe daci în rândul populațiilor care vorbeau *o limbă barbară latină* (cf. [35], p. 1064).

În entuziasmul său “autohtonist-latin”, N. Densușianu folosește însă și un pasaj din Velleius Paterculus (*Historia* II, 110), pe care îl citează în sprijinul tezei amintite mai sus, dar pe care îl traduce în mod greșit (cf. [35], p. 1069, asociat cu [82], de ex.).

3. Referitor la fondul autohton al limbii române

În contradicție cu aceste mărturii clasice, majoritatea absolută a cercetătorilor moderni care au căutat să determine fondul autohton al limbii române și-au bazat deducțiile pe premisa că limba primitivă ce s-a aflat la baza românei *ar fi fost total diferită de latină*. În consecință, ei procedează prin *eliminarea* din lexicul comparat a tot ce poate fi explicat prin proveniență din orice altă sursă cunoscută, *latina inclusă*, și compararea cuvintelor rămase cu cuvinte omoloage, *triate în același fel*, din albaneză, *numai din albaneză*, deoarece, teoretic, influența reciprocă dintre albaneză și română este socotită neglijabilă.

Părerea aceasta a fost inițiată, în secolul trecut, de B.P. Hasdeu. La ea s-au raliat mai toți filologii contemporani.

În modul științific de gândire practicat în zilele noastre, acest criteriu apare ca mult prea restrictiv pentru a permite fundamentarea unor concluzii generale, solid întemeiate, de n-ar fi decât pentru că atât latina cât și albaneza veche (sau ilira) și geto-daca, toate trei *fără îndoială posibilă* sunt limbi indoeuropene îndeaproape înrudite [96. A]. Ca urmare a acestui fapt, ele trebuie să fi avut *un important fond lexical etimologic comun*. În consecință, pare greu de acceptat procedeu bazat pe eliminarea, *în mod aprioric*, doar din motive teoretice limitate și după principii foarte particulare, a întregului fond astfel definit.

Totuși, așa se procedează în mai toate cercetările moderne, ca exemplu de metodă de lucru proprie acestui mod de gândire putând fi citată metodică preconizată de Gr. Brâncuș [11], p. 11: “*Orice cuvânt românesc presupus a proveni din substrat (prin eliminarea posibilităților de a avea o altă origine: latină, slavă, greacă etc.), trebuie căutat înainte de toate în albaneză, aceasta fiind singura metodă prin care se poate spune ceva sigur în legătură cu originea preromană.*” (s.a.). Metodică și concluzie științific întemeiate pentru determinarea *autohtonelor certe* ale limbii române, dar care, dacă e presupusă ca fiind exhaustivă în aflarea fondului autohton, păcătuiește grav prin eliminarea unui poate imens fond geto-dac autohton preroman, eventual îndeaproape *înrudit, sau chiar comun, cu baza autohtonă a latinei*.

Astfel, neglijarea – cu atât mai mult negarea – fondului lexical *comun latinei și bazelor pre-latine ale românei și albanezei* este o absolutizare imprudentă, capabilă să vicieze iremediabil delimitarea fondului autohton real al românei. Asta deoarece, spus încă o dată, toate aceste trei limbi sunt, aproape în mod cert, derivate apropiate dintr-o ramură indo-europeană *comună*.

4. Observații statistice asupra lexicului din textele analizate

Dacă se continuă cercetarea în cadrul ipotezei că textele studiate ar fi de origine antică, analiza statistică a frecvențelor de apariție în texte și în dicționar a cuvintelor presupuse gete, etimologic-concordante cu diferite limbi din vechime, valorile constatate ar putea arunca oarecare lumină asupra problemei enunțate anterior (par. VII. 3). În scopul determinării acestor valori, cuvintele înregistrate în dicționar au fost distribuite, pe baza criteriului de asemănare – atât ca formă cât și ca sens atribuit – în trei grupe specifice: **a)** asemenea unor cuvinte din limbile *română, latină, vechea engleză, vechea germană de sus și slava veche*, **b)** asemănătoare cu unele din “diverse limbi” (*greaca, vechea franceză, sârbo-croata, bulgara* etc.), și **c)** cuvinte neîncadrabile în categoriile precedente, al căror sens a fost determinat numai pe bază de “motivație semantică” i.e. de context.

Frecvențele relative de apariție în *lexic* a cuvintelor aparținând grupurilor de înrudire etimologică astfel delimitate, sau, mai pe scurt, “frecvențele lexicale relative”, au fost determinate cu relația clasică: $f_i = N_i/N_L$, în care indicele *i* identifică grupul de apartenență etimologică considerat (rom., lat., m.s. etc.), N_i numărul de cuvinte (în forme flexionate) *din categoria considerată*, cuprinse în dicționar, și N_L numărul *total* de cuvinte (în forme flexionate) înregistrate în dicționar.

Rezultă pentru N_L valoarea 2263, și, pentru frecvențele lexicale relative, valorile: $f_{rom.} = 38\%$; $f_{lat.} = 48\%$; $f_{v.eng.} = 6\%$; $f_{v.ger.s.} = 6\%$; $f_{sl.} = 2,5\%$; $f_{d.l.} = 14\%$; $f_{m.s.} = 18\%$.

Ca urmare a faptului că multe din cuvintele presupuse gete înregistrate în dicționar au corespondente etimologice *în mai multe limbi*, suma frecvențelor lexicale redată mai sus este mai mare decât 1. Gradul de suprapunere astfel constat este de aproximativ 33%. Atât acest procent cât și frecvențele relative înregistrate trebuie privite **ca rezultatul unor aproximări de primă evaluare**, deoarece încadrările etimologice admise, prin însăși natura problemei studiate, sunt rezultatul unui procedeu de tatonare fără precedent referențial.

Eventuala înrudire a limbii textelor cu limbile antice aici luate în considerare și cu româna în particular, poate fi pus în evidență, în mod mai semnificativ decât prin valorile frecvențelor lexicale relative *de dicționar*, prin frecvențele *de utilizare*, în esență, prin *frecvența cu care ele apar în ansamblul textelor studiate*. Frecvențele relative astfel definite vor fi evaluate prin valorile unui nou indicator: $\varphi_i = v_i/N_c$, în care v_i reprezintă numărul de apariții – *nu în dicționar, ci în ansamblul textelor studiate* – a cuvintelor identificate ca având analog într-un grup lingvistic dat, iar N_c reprezintă *numărul total de cuvinte care alcătuiesc ansamblul textelor*.

Procedând în acest fel, N_c înregistrează valoarea 3556, în timp ce valorile frecvențelor relative *de utilizare* rezultă ca fiind: $\varphi_{rom.} = 47\%$; $\varphi_{lat.} = 56\%$; $\varphi_{v.eng.} = 5,5\%$; $\varphi_{v.ger.s.} = 5,4\%$; $\varphi_{sl.} = 1,8\%$; $\varphi_{d.l.} = 15\%$; $\varphi_{m.s.} = 19\%$, cu un grad de suprapunere de 50 %.

Valorilor indicatorilor de frecvență lexicală f_i și de frecvență de utilizare φ_i , puse în evidență de prelucrarea statistică aici redată, li se acordă semnificație de *simplă experimentare*. Ele sugerează totuși că s-ar putea ca înrudirea dintre limba “getă” și cea latină să fi fost mult mai strânsă (48-56 %), decât ar fi între “getă” și descendenta ei directă, româna actuală (cca. 38-47 %). Acest fapt, presupus acum încă în mod ipotetic, ar fi explicabil, chiar firesc, dacă se admite că limba getă și cea latină ar fi evoluat, ambele, cândva, *direct* dintr-un trunchi indoeuropean *comun (doar?) lor*. Trunchi presupus *clar diferențiat* – în

momentul separării getei de latină – de cel original, i.e. de bază. În aceste condiții, înrudirea dintre geto-daci și latini, considerați în cadrul marii familii a popoarelor Europei preistorice, ar putea apare ca mult mai strânsă în trecut decât admit, azi, marea majoritate a cercetătorilor specializați (pentru bibliografia de domeniu cf., d. ex. [15], p. 26 ș.u.). Doar puțini cercetători contemporani se situează în afara acestei din urmă concepții, un exemplu fiind V. Cărăbiș [15].

Valorile f_i și φ_i constatate sugerează posibilitatea unei a doua înrudiri lingvistice deloc neglijabilă. Ar fi, în esență, înrudirea dintre limba textelor aici studiate și vechile limbi germanice. O înrudire ce apare, în mod surprinzător, mult mai strânsă decât cea cu slava veche. Constatarea lingvistică punctuală că “soarele” ar fi fost desemnat în presupusa limbă getă la fel ca în vechea germană, în esență prin două cuvinte practic identice, sugerează, pe de o parte, că între geto-daci și popoarele germanice ar fi existat, la origine, o înrudire directă, și, pe de alta, că influența latinei asupra getei a fost, după cucerirea romană, extrem de puternică, presupusă dovadă fiind faptul că ar fi reușit să disloce un cuvânt autohton desemnând *soarele*, desigur un cuvânt de bază în limba unui popor compus majoritar din agricultori și crescători de vite.

Un fapt de limbă neașteptat, care vine în contradicție cu valorile surprinzător de mari constatate la indicatorii $f_{rom.}$ și $\varphi_{rom.}$, fapt care ar putea da naștere la dubii asupra valabilității ipotezelor de lucru adoptate și asupra dicționarului de ipotetice cuvinte gete propus aici, este proporția extrem de redusă de corelări între lexicul textelor presupuse gete, identificat ipotetic mai sus, și listele de cuvinte considerate autohtone în lucrările de specialitate ([10], [11], [17], [18], [19], [58], [91], [103]). Singurele cuvinte din fondul autohton, recunoscut ca plauzibil în lucrările citate mai sus, care își găsesc echivalent în dicționarul propus în prezenta lucrare sunt, după concepția lui I.I. Rusu (cf. [91]), *baciu*, *ciut*, *mal*, *mare*, *țăruș*, *zară*, *zăr*, *zestre*, la care Vraciu [103] și Coteanu [18] adaugă *bară* – dar cu alt sens decât cel rezultat din tălmăcirea textelor aici propusă – iar Cârstoiu [17], sugerează și *deal*. Acestea reprezintă un procent de doar 5,3 %, respectiv 6,6 % din totalul cuvintelor recunoscute de Rusu ([91], p. 242), ca aparținând *cu certitudine* fondului autohton. După Gr. Brâncuș [11], corespondența cu fondul de cuvinte cert autohtone s-ar reduce la *baciu*, *ciut*, *mal*, *mare*, *zară*, adică la 5,7% din acest fond, cu observația interesantă că toate corespondențele se situează, în acest caz, în cadrul fondului cert, fără interferențe în fondul probabil.

Faptele astfel constate s-ar putea explica, în mică măsură, prin aceea că *limba de cronică oficială* trebuie să fi fost sensibil diferită de *limba vorbită în popor*, și că, totodată, limba română trebuie că a luat naștere, *nemijlocit*, din cea de a doua.

Infinit mai important pentru explicarea constatării de mai sus este însă faptul că toate lucrările citate care încearcă să pună în evidență fondul de bază al limbii române *se bazează, sistematic, pe o metodică de eliminare* din presupusul fond autohton a tuturor cuvintelor *derivabile direct din latină*, ceea ce duce la mascarea acelei părți din fondul autohton care ar cuprinde cuvintele autohtone (*geto-dace*), comune sau asemănătoare cu unele din latină. Rezultă de aci că o concluzie negativă clădită pe sărăcia de corespondențe de tipul menționat mai sus este, în mod evident, nesemnificativă, câtă vreme are ca premisă tocmai eliminarea cuvintelor derivate din latină.

5. Indicii care sugerează posibilitatea conturării unor reguli flexionare

Ca încheiere la acest capitol se supun analizei unele forme lexicale care ar putea fi interpretate ca posibile procedee flexionare.

O primă regulă care poate fi identificată – ilustrată fiind printr-un număr mare de cazuri observate – este cea de utilizare a unui sufix **-OY** (-oiu), eventual interpretabil ca augmentativ. În acest sens, poate fi luat drept argument existența unui procedeu analog în limba română de azi, în care augmentarea se realizează, la unele cuvinte, prin sufixul **-oi**, ca, de pildă: casă/căsoi sau căsoiul, carte/cărțoi, ladă/ lădoi, pisic/pisoi etc. În textele gete găsim: **AN/ANOY; ANTONHO/ANTΩNHEOY; BAPO/BAPOY; † ENEΩ/† ENEOY; † E/† OY** (deslușire incertă); **† ETVEΘAOY; ΔΑΠΥ † IEΩ / ΔΑΠΥ † EOY; ΕΣΙΟ** sau **ΕΣΥ / ΕΣΟΥ; ΧΙΛΙΑΡΧΥΟ / ΧΙΛΥΑΡΧΗΟΥ; ΥΩΚΩΥ; ΚΑΥΟ / ΚΑΙΟΥ; ΛΟΓΟΥ;** **ΡΙΑΩ / ΡΗΟΥ; ΣΘΡΑΤΟΥ; ΤΑΧΥΟ / ΤΑΧΟΥ; Σ ΑΜΟΛΣΧΟ / Σ ΑΜΟΛΣΞΟΥ;** **Σ ΟΝΥΟ / Σ ΟΝΙΕΟΥ** în aplicație substantivală, **ΒΟΣΟΥ; ΜΟΑΛΩΕΟΥ; ΤΑΛΟ / ΤΑΛΟΥ; ΤΙ † Ε / ΤΙ † ΕΟΥ** în aplicație presupusă adjectivală și, poate, și **ΑΜΟΥ; ΔΕΝΟΥ; ΣΟΙΡΛΟΥ** în aplicație presupusă verbală.

Perechi ca **ΧΙΛΙΑΡΧΙΟΥ / ΧΙΛΙΑΡΧΟΥΛ**, sau **ΚΟΤΟΠΟΛ / ΚΟΤΟΠΟΛΥ** sugerează prezența unui component **-Λ** sau **-V** (=lul), amintind sistemul de articulare, la masculin singular, din limba română. O analogie cu procedeul românesc de formare a pluralului constituie adăugarea unui **i** final, sau dublarea unui **a** existent în interiorul cuvântului, ca în **AN/ANOI; ΓΕΤΟ / ΓΕΤΟΙ; ΣΟΤΙΑ / ΣΟΤΙΙ; ΣΟ † Ε / ΣΟ † Ι; ΣΟΥ / ΣΟΗ** etc.

Se mai poate imagina că procedeul de acord în gen al adjectivelor ar fi fost, în limba textelor pe plumb, destul de apropiat de cel omolog din limba română, realizându-se prin prezența unui **|A|** fie intercalat, fie în finală de cuvânt, exemple în acest sens fiind: **ΝΟΒΑΛΕΟ / ΝΟΒΑΛΕΑ; ΠΟΕΣΤ / ΠΟΕΣΤΑ; ΤΥΤΟΣΟ / ΤΥΤΑΣΟ.**

Fără analog în limba română ar fi presupusul procedeu de substantivare a verbelor prin adăugarea unui sufix **-ΙΝΔΟ** sau **-ΙΝΤΟ**, ca în **ΔΟΡΙΝΔΟ** (= dorința), **ΣΟΣΙΝΤΟ** (= sosirea), poate și **ΔΥΝΔΥ** (= dare sau darea, i.e. de la *a da*). Se pot observa în textele studiate și forme izolate – poate de gerunziu – ca: **ΑΡΕ Σ ΑΝΔΟ, ΠΥΡ † ΕΝΔ, ΠΩΡΧΙΝΔΟ, ΣΕΝΔΟ** care prezintă o asemănare izbitoră, ca procedeu flexionar, atât cu latina cât și cu româna.

În sfârșit, trebuie remarcată, ca o posibilă particularitate a sistemului lingvistic descris, foarte marea frecvență de apariție a cuvintelor cu terminație vocalică, în particular în **-O**, observație mai ușor explicabilă prin presupunerea ei ca particularitate a sistemului flexionar decât altfel. Din dicționarul stabilit rezultă că terminația **-O** acoperă cam 38 % din întreg spectrul de finale, frecvența generală a terminațiilor vocalice fiind evidentă la 87 % din totalul cuvintelor. De aici s-ar putea încerca concluzia: 1) că flexiunile s-ar fi realizat, în limba textelor pe plumb, prin utilizarea unor afixe vocalice (sau cu terminație vocalică), și 2) că este imaginabil că sufixul **-O** ar fi cumulat mai multe funcțiuni gramaticale.

Decriptarea – sau tălmăcirea - textelor mai sus prelucrate sugerează că între limba getă și cea latină ar fi existat o corespondență etimologică de o neașteptată amploare. O presupunere care, sub rezerva confirmării ei prin studii ulterioare, va impune reșezarea pe baze cu totul noi a întregii problematice a substratului autohton al limbii române. Prin urmare,

în cazul în care textele mai sus prezentate vor fi acceptate ca originale antice, reaşezarea întregii problematice şi structuri a fondului autohton pe noua bază astfel revelată va fi, evident, obligatorie. În cazul în care însă textele ar dovedite ca fiind plăsmuire sau fals, simplul fapt că cineva *a putut* imagina, oricând ar fi fost asta în cursul istoriei, un substrat autohton atât de plauzibil ca cel pus în evidenţă în paginile precedente ar trebui să dea de gândit, impunând, ca urmare a acestei constatări, o reabordare *într-o optică semnificativ mai largă* a problemei întregului fond autohton al limbii române. Mai precis exprimat: ar trebui să conducă la reconsiderarea premisei, admisă azi în mod implicit în foarte multe studii specializate, că *baza limbii române – la nivelul primului mileniu î.e.n. – ar fi fost complet disjunctă de cea a limbii latine.*

VIII. INDICII ȘI IPOTEZE REFERITOARE LA MODUL ÎN CARE AR FI FOST EXECUTATE PIESELE DIN FONDUL STUDIAT

O observație absolut generală – care se extinde asupra totalității obiectelor aici studiate – este aceea că atât textele cât și figurile înregistrate sunt înscrise *în relief convex relativ înalt*. Or, dacă vestigiile antice cu texte și figuri înregistrate în relief *adâncit*, pe materiale de uz curent în vechime, nu miră pe nimeni, descoperirea unor figurări și caractere de scriere **în relief relativ înalt**, deasupra planului de fond al vestigiilor, negreșit că surprinde. Și asta indiferent dacă sunt considerate ca artefacte moderne, sau sunt acceptate ca piese autentice antice. Oricum privită, o astfel de formă de scriere se revelă profund anomală și, ca atare, oricare ar fi perioada în care a fost concepută, realizarea practică trebuie să se bazeze pe o

Fig. VIII. 1. Mulaj, detaliu

anume metodă de turnare în forme neconvenționale. O presupunere care generează întrebarea: *ce fel de forme?*

Cercetarea imaginilor fotografice și a obiectelor din categoria acelor mai sus studiate, încă accesibile azi, sugerează că marea majoritate a pieselor luate în studiu au fost confecționate folosind o aceeași tehnologie. Excepție fac doar patru dintre piesele prezentate, anume cele cu nr. 112, 113, 132 și 133. Acestea din urmă par să fi fost obținute prin turnare în forme închise, din nisip sau pământ, o tehnologie folosită încă din primele momente ale istoriei. Toate celelalte piese – nenumăratele plăci cu contururi și dimensiuni bogat diferențiate – par să fi fost obținute prin turnare de plumb topit în forme joase, întinse, larg deschise, pe fundul cărora ar fi fost imprimat, în negativ, cu poansoane de literă și de

figuri, textele și imaginile observabile pe plăci. Aceste forme, ca dispozitive de turnare, nu puteau însă fi din argilă sau dintr-un material plastic asemănător deoarece, în acest caz, procedeul amintit ar fi condus, *în mod obligator*, la apariția unor ridicături de la refularea materialului pe marginea semnelor imprimate. Faptul că pe plăci nicăieri nu se observă ca poansonul să fi ridicat, la periferia lui, un strat de material excedentar, refulat pe fondul spațiilor dintre semnele înregistrate anterior (fig. VIII. 1. Mulaj, detaliu), este un indiciu că forma în cauză nu era din material lutos sau alt material asemănător. O ipoteză plauzibilă ar fi aceea că forma era constituită dintr-o folie metalică subțire, modelată cu poansoane adecvate, folia fiind, în timpul formării ei, întinsă pe un suport din material cu o bună plasticitate, în sensul cedării sale în adâncime, fără refulări laterale (cf. [57. 1], planșa 3. e, și [79]).

În acest sens pledează o serie de detalii observabile atât pe imaginile unora dintre piese, cât și direct, pe plăcile încă existente în fonduri muzeale. Așa, de pildă, chenarul de margine a multor plăci, precum și relieful anumitor figuri, sugerează clar că detaliile în cauză au fost obținute cu ajutorul unor poansoane sau matrițe adecvat individualizate. Piesa nr. 65, de ex., sugerează acest mod de execuție pentru rândul de oșteni aliniați în partea din stânga jos a plăcii. Figurările oștenilor sunt, aparent, riguros identice, încadrându-se fiecare în urma dreptunghiulară, slab marcată, lăsată de marginea poansonului cu care s-a făcut imprimarea.

În același sens pledează și unele particularități observabile în relieful altor piese, cum ar fi, la piesa nr. 12, suprapunerea marginii cartușului cu cap de bovideu peste marginea cartușului mare, central. Sau, la piesa nr. 42, suprapunerea aproape tangențială a ampretei din stânga peste marginea cartușului central. Astfel de suprapuneri ar fi greu de explicat prin orice alt procedeu de execuție decât cel amintit.

În mod similar, este greu de imaginat cum ar putea fi explicat altfel aspectul "bulinelor" de pe placa nr. 110, îndeosebi cele din marginile stângă și dreaptă ale cartușului central, relieful bulinelor pătrunzând vizibil până în câmpul acestuia fără însă a-i șterge complet conturul.

Tot în acest sens pledează și observațiile-comentarii de la prezentarea plăcii nr. 8 (vezi cap. III. 2), precum și liniile transversale, slab marcate, observabile cam la mijlocul înălțimii celor două "obeliscuri" de pe piesa nr. 127. Urmele sugerează că relieful acestor două figuri a fost obținut cu ajutorul a două jumătăți de poansoane folosite, poate, concomitent la modelarea foliei.

În privința textelor este plauzibilă presupunerea că ele au fost executate prin același procedeu, fie cu poansoane de literă întreagă, fie cu scule potrivite formării literelor din elemente liniare imprimate succesiv, rezultatul de ansamblu fiind modelarea foliei, prin refulare, în geometrie "*negativată*", astfel că textul apare pe fața cealaltă în pozitiv.

Faptul că, de cele mai multe ori, caracterele de text apar într-un relief surprinzător de înalt și cu conturul foarte precis delimitat (cf. Fig. VIII. 1.), sugerează că, dacă turnarea s-a făcut într-adevăr în folie, aceasta trebuie să fi fost dintr-un material extrem de ductil, și, totodată, suficient de subțire. Ținând seama de limitele tehnologice din antichitate, pot fi luate în seamă ca material al foliei doar argintul și aurul, dacă erau suficient de pure. Este greu de spus dacă, în antichitate, argintul putea fi purificat în suficientă măsură ca să asigure

ductilitatea cerută pentru prelucrarea foliei la grosimi adecvate refulării caracterelor de scriere la înălțimea și precizia constatate. A. Bögözi (cf. [47], p. 97) consemnează că în importanta cantitate de resturi de plumb găsite în ruinele marelui sanctuar rotund de la Sarmisegetuza Muncelului se afla și o oarecare cantitate de argint, fapt care sugerează că acesta era folosit sistematic, de locuitorii cetății. Dar, cu toată prezența argintului astfel confirmată, explicabilă în oricare alt fel, ipoteza foliei din argint de înaltă puritate pare puțin probabilă.

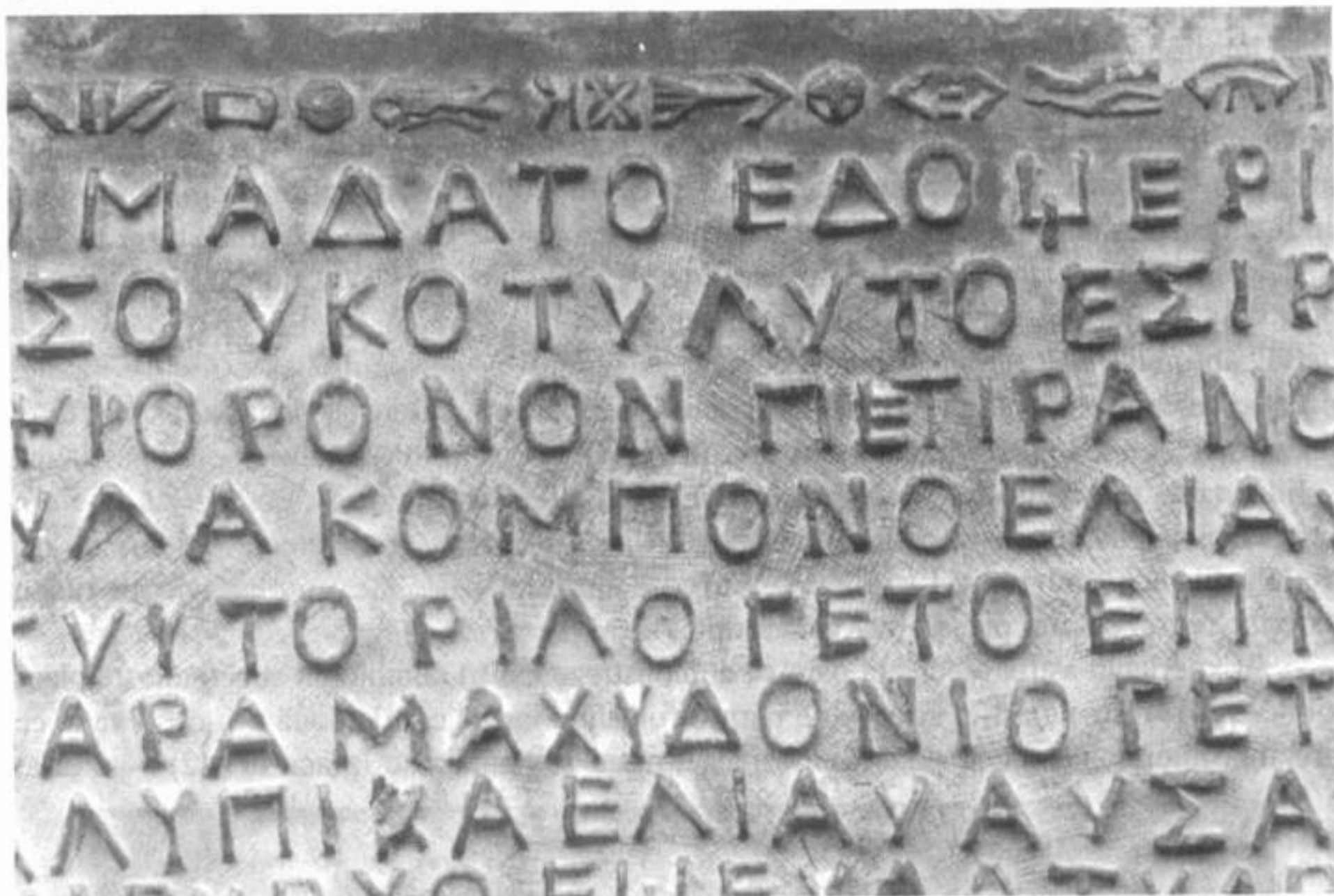

Fig. VIII. 2. Urmele de textură de pe fondul textului

Real-plauzibilă pare ipoteza utilizării foliei din aur pur, cu grosimea cuprinsă între 0,1 și 0,3 mm – o evaluare mai exactă a grosimii cerute rămâne condiționată de efectuarea unor experimente privind formarea reliefului unor porțiuni din text care imită identic anumite spații de pe plăcile studiate. Ipoteza sugerată pare plauzibilă din următoarele motive: **a)** ductilitatea aurului pur este mai mare decât a oricărui alt metal; **b)** aurul, în antichitatea clasică a geto-dacilor, nu era sensibil mai prețios decât argintul (cf. [93]); **c)** apele din vecinătatea cetății de deasupra Văii Grădiștii cărau *aur foarte pur* (cf. [47]); **d)** fața finisată în aur a plăcilor nu s-ar fi ternisat, în timp, oricare ar fi fost condițiile de expunere.

În ipoteza folosirii foliei de aur la elaborarea plăcilor, textele și figurile urmau, conform celor expuse mai sus, să fie formate pe folie în negativ. Este de imaginat că folia era prelucrată, prin refulare, sprijinită fiind pe un suport plan dintr-un material cu plasticitate adecvată – confecționat din lemn moale, cu textură fină și uniformă, tei, plută, paltin, de pildă – textele și ilustrațiile fiind adâncite în simetrie stângă. Foliilor astfel obținute li s-ar

fi răsfrânt marginile spre în sus, tot prin batere pe contrapiese din lemn sau metal, în așa fel încât, în final, să se obțină niște gondole joase, cu marginile ornate, în care s-ar fi turnat, după așezarea lor pe un pat stabilizator, imaginabil din nisip fin care să le îmbrace și lateral, plumbul topit. În acest mod s-ar fi obținut, după solidificarea plumbului, plăci rigide decorate în pozitiv și placate cu aur. Plăcile ar fi putut fi fixate apoi pe pereți sau pe elemente de construcție de pe edificii publice sau în sanctuar.

O altă observație capabilă să contribuie la înțelegerea modului în care au fost confecționate textele și imaginile de pe plăcile de plumb sunt urmele texturate care se discern pe suprafață, față de fondul înscrierilor (fig. VIII. 2).

La prima vedere, această texturare se aseamănă cu fibrajul vizibil pe suprafețele tăiate în lemn de un anumit soi. Această constatare îngăduie sugestia că formele de turnare ar fi putut fi confecționate prin poansonare direct în lemn, ales și secționat corespunzător. În intenția verificării acestei ipoteze, au fost confecționate două mici mulaje din lemn de *tei* – *secționat perpendicular pe direcția de creștere a fibrelor* – poansonându-se apoi pe această suprafață câteva caractere de scriere și o efigie monetară antică. Apoi, în forma astfel obținută, s-a turnat plumb. A fost ales lemnul de *tei* pentru că e relativ moale, practic perfect plastic pentru imprimări nu exagerat de adânci, perpendicular pe fibre, prezentând totodată și o textură extrem de fină și izotropă într-o atare secțiune. După solidificarea plumbului, cele două piese obținute au putut fi extrase fără dificultate din formele de lemn, iar acestea au rămas nedeteriorate așa încât, tot în ele, a fost turnată o a doua șarjă de plumb topit. Rezultatul este redat în figura VIII. 3, exemplarele marcate cu asterisc reprezentând piesele celei de a doua turnări.

Experiența astfel efectuată pare să demonstreze că: **a)** tehnologia sugerată este plauzibilă, și, **b)** formele astfel concepute permit folosirea lor măcar de două ori, observație ce prezintă interes, deoarece două dintre piesele mai sus analizate (placa nr. 42) s-au aflat

Fig. VIII. 3. Turnări experimentale

Fig. VIII. 4. Posibilă solidificare dendritică

concomitent în două fonduri de colecție diferite. Comparând forma semnelor și a caracterelor de scriere astfel obținute cu cele de pe vestigiile studiate, se constată că acestea din urmă au muchiile mai precis conturate, ceea ce sugerează că ele ar fi fost totuși obținute în mod mai rafinat, i.e. cu folie intermediară din aur.

În final, este util de consemnat că urmele de fibraj observabile îndeosebi spre centrul unora dintre plăci (fig. VIII. 1 și VIII. 2) apar, la o mărire mai mare (fig. VIII. 4), ca fiind, foarte probabil, forme de cristalizare dendritică ce are loc în mod firesc la o solidificare relativ încetă.

Concluzia generală care se desprinde din analiza referitoare la modalitatea prin care ar fi fost confecționate vestigiile turnate în plumb este aceea că aflarea adevărului în această problemă cere o studiere mult mai aprofundată decât cea prezentată în rândurile precedente.

IX. IPOTEZE REFERITOARE LA EVENTUALA UTILIZARE A PLĂCILOR ÎN ANTICHITATE ȘI A MODULUI ÎN CARE ELE AR FI DĂINUIT

Atât tematica textelor cât și unele particularități de formulare conduc gândul către presupunerea că plăcile – după conceperea mesajului ideatic și fixarea lui pe suportul de plumb printr-o tehnologie extrem de rafinată, executată, pe semne, de personalul unui centru politico-religios puternic – ar fi fost expuse pe pereții interiori sau exteriori ai unor edificii social-administrative sau/și de cult. Aceasta cu scopul comunicării către un public mai larg sau mai restrâns a unor dispoziții civice, legi, sau a unor evenimente istorice socotite memorabile. Consemnările astfel realizate acoperă un spectru tematic larg, din care se desprind clar următoarele categorii:

- evenimente sociale importante, unele chiar de istorie a formațiunii statale gete cu centrul în “*Sarmigietuza*” (plăcile nr. 2, 10, 11, 12, 15, 22, 23, 28, 31, 39, 52, 58, 62, 65, 69, 72, 80, 84, 92, 96, 111, 118, 122, 126, 129);

- proclamații sau condiții de pace (piesele nr. 5, 6, 121, 129);

- dispoziții legale (piesele nr. 35);

- fapte de viețuire a nobililor (piesele nr. 14, 40, 76, 94, 98, 119, 123, 124, 127);

- un raport de administrare militară – cu listă de avansați în grad (piesa nr. 120);

- prezentarea unui ansamblu de portrete de căpetenii cu, înscrisă alături, legenda de identificare a personajului reprezentat (piesa nr. 91);

- consemnări de genul “fapt divers”, dar de însemnătate socială locală, (piesele nr. 1, 9, 16, 18, 20, 42, 79, 106, 107, 115, 117, 130) sau de viață pastorală transhumantă (piesele nr. 7, 108);

- planul cetății de scaun, cu indicarea drumurilor și cu precizarea obiectivelor către care aceste drumuri duceau (placa nr. 21).

Se poate presupune că plăcile cu texte și imagini urmau să fie prinse, pe măsură ce erau confecționate, deci în ordine cronologică, pe pereții sau coloanele unor edificii oficiale, constituindu-se astfel într-o cronică la vedere pentru un public destul de larg.

Afișarea în acest fel, în antichitatea getă, a unor legi sau dispoziții civice nu ar fi fost fără precedent. Sunt cunoscute câteva situații similare în antichitate. Unul, de o amploare impresionantă, este acela al așa numitelor bronzuri de la Osuna, anticul Urso. În fapt, este o expunere a unor plăci de bronz pe care a fost gravat textul legii “*Lex Coloniae Genetivae Juliae*” (cf. CIL, II supl. nr. 5439, apud [71]), care, înșirate pe zid, acopereau o fâșie de peste 13 m lungime. Alt caz cunoscut este acela al *Senatus Consultum*, trimes autorităților din “ager Teuranus”, înscris pe o placă de bronz în vederea fixării ei într-un loc în care publicul să poată consulta în voie textul legii (Giraud, *Textes de droit romain*, Paris, 1937, apud [71]).

În rândurile care urmează sunt sugerate câteva ipoteze – *accentuat neconvenționale* – privind modul în care aceste plăci de plumb ar fi putut fi folosite în vechime.

O primă ipoteză ar fi că plăcile erau “afișate” fie în sala subterană a unui sanctuar – restaurarea ipotetică propusă de I.H. Crișan pentru sanctuarul vechi (I, II), din incinta sacră a Sarmisegetuzei Regia (cf. [21], p. 176-187 și [20], p. 416-423, fig. 22 și 23), îngăduind o astfel de ipoteză – fie pe un perete din bârne de lemn, care ar fi legat între ei stâlpii inelului median al sanctuarului mare rotund, cel identificat prin VI, din aceeași incintă (cf. [21], p. 200-208 și [2]).

Prima presupunere este luată în considerație pentru că ea ar putea explica modul în care au putut dăinui aceste plăci, în pofida faptului cunoscut că edificiile din cetatea Sarmisegetuza Regia au fost incendiate de chiar apărătorii ei (cf. [105], p. 207), fiind apoi supuse jafului și demantelării, inevitabile după o cucerire militară. Presupunerea de mai sus este întărită de următorul fapt arheologic, menționat de I.H. Crișan: “*La nivelul sanctuarului I nu s-au constatat urme de incendiu*” ([21], p. 184). Astfel, în ipoteza în care plăcile s-ar fi aflat într-o încăpere subterană, ele ar fi putut scăpa, apărate fiind atât de incendiu cât și de distrugerile și prădăciunile de după cucerirea cetății. Rămase acolo, se poate presupune că ele au fost descoperite de-abia în secolul al XVIII-lea, de către căutătorii de comori stârniți de găsirea marelui tezaur de monede de aur din vecinătatea imediată a fostei cetăți, acestea fiind apoi puse – discret, pentru a eluda rigorile fiscolei – pe piața amatorilor de antichități. Mențiunea făcută de S. Jakó despre “*peștera (lui David Albu), plină de comori*” cât și aceea că au fost văzute “*niște vechituri într-o ascunzătoare și multe figuri, un câine ce părea dulău cu gura deschisă*” ([66], p. 107-108), vin în sprijinul ipotezei că încăperea subterană ar fi putut să nu se surpe complet în timpul cuceririi cetății, ea dăinuind de-a lungul veacurilor ca o hrubă cu vestigii încă identificabile la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Cea de-a doua presupunere este sugerată de constatări făcute în trecut, la fața locului, de către specialiști ai administrației austro-ungare. Astfel, I. Ferenczi amintește că: “*unul din specialiștii fiscolei austriac, Fr. Pribila, afirmă că la 1804 între niște dărâmături de pe dealul cetății principale de la Grădiștea de Munte, s-ar fi găsit o cantitate uriașă de 1400-1700 kg plumb...*” (citată apud [47], p. 97), iar inspectorul austro-ungar de mine A. Bögözi menționează în raportul care semnalează descoperirea, în primii ani ai secolului trecut, în ceea ce pare să fi fost ruinele sanctuarului mare rotund din incinta sacră a Sarmisegetuzei de Munte, a unor “*bulgări de plumb și vase și creuzete de topit minereu*” (cf. [46], p. 305). Tot Ferenczi mai precizează ([27], p. 97): “*Anton Bögözi raportează că această cantitate de plumb (1400-1700 kg galenă, Bleiglanz), se găsea amestecată și cu o oarecare cantitate de argint și că a fost aflată în clădirea socotită atunci «amfiteatru» sau magazie*” (cf. G. Finály, în *Archeologische Erteilungen*, XXXVI, 1916, p. 15-16, apud [47]).

Presupunând că sanctuarul mare rotund ar fi fost un edificiu din lemn cu un perete cilindric de 20 m diametru (cf. [2]), – perete pe care multe plăci din acest ansamblu de vestigii ar fi putut fi înșirate, eventual în spirală – nu este de neînchipuit ca, la o eventuală incendiere din timpul asaltului și cuceririi cetății, acestea să se fi topit, plumbul lichid strângându-se în adânciturile de la temelie sau din vecinătatea construcției, unde a fost observat, după milenii, de Pribila.

Perseverând în avansarea unor ipoteze temerare, se poate închipui că sanctuarul mare rotund ar fi fost folosit, în antichitate, ca un templu al “*curgerii timpului*”, pe pereții lui

fiind expusă “cronica” neamului get “*sarmigetuzo-ean*”, adică Sarmisegetuzean; templu în care preoții acelor vremuri – acei “*boiciero*” atât de des amintiți în textele prezentate – ar fi elaborat plăcile în chiar sala centrală a templului, sau, poate, în încăperea interioară a sanctuarului. O presupunere care ar explica vestigiile găsite în acest loc – instrumente de topit și de prelucrat metale [46]. Plăcile astfel elaborate, odată finisate, ar fi fost fixate pe perete, spre exterior, pe măsura desăvârșirii lor, deci în succesiune cronologică. Nu este exclus ca ele să fi fost înșirate în spirală. Astfel expuse, ele puteau fi contemplate, sau consultate pe îndelete, de pe foarte probabila prispă creată de spațiul aflat între peretele astfel imaginat și rândul de stâlpi exteriori, cu rol de element de susținere a unei balustrade, destinată să delimiteze zona sacră (cf. [21], p. 200-208, [2], [55], [3]).

În cazul în care dublul rând de stâlpi exteriori ar fi avut într-adevăr rol de element calendaristic, sanctuarul astfel structurat ar fi îndeplinit perfect rolul de templu de cinstire a timpului universal, posibil analog conceptual al lui Chronos, din mitologia greacă, timpul trecut fiind evocat de șirul de plăci de plumb cu folie de aur, iar cel viitor – evidențiable pe baza unei metodici previzionale sprijinită pe reperele ciclice ale stâlpilor ce susțineau dublul inel exterior, cu funcție calendaristică legată de anul tropic cf. [3].

Ipoteza “cronicii” pe plăci de plumb, presupuse placate cu aur, înșirate în spirală pe exteriorul edificiului rotund al templului astfel închipuit este sugerată de două lucrări ale lui E. Poenaru [86] și [87], care, citând pe Carcopino [14], constată că *nu este cunoscut nici un model de inspirație clasică pentru Coloana lui Traian*, fiind însă posibil ca un astfel de model să fi existat în lumea geto-dacilor și să fi fost preluat de la ei de către romani și folosit ulterior de Apolodor din Damasc pentru decorarea coloanei din Forul Traian. O coloană care, se știe, era destinată inițial slujirii unui cu totul alt țel (cf. [105] de ex.).

Imaginea edificiului ipotetic, cu rândurile lui de plăci strălucitoare, poate chiar placate cu aur – plăci înșirate în brâuri sau în spirală continuă – ar putea pune pe gânduri nu numai pe un visător, dar și – ce bine ar fi să fie așa – pe un foarte serios arheolog sau istoric.

În încheierea acestui paragraf cu *ipotetice interpretări și presupuse momente din istoria Daciei*, mai poate fi sugerată încă una, poate prea îndrăzneță și ea.

În cadrul prezentării plăcii nr. 28, pe care se află înscrise în paralel două texte, unul obținut din turnare, cel oficial desigur, și unul incizat, dăltuit printre rândurile primului (cap. III. 2), s-a menționat că al doilea text trebuie să fi fost dăltuit după moartea lui Decebal, deci după incendierea sanctuarelor și cucerirea cetății. Tonul de puternică angajare afectivă față de Decebal a autorului acestui al doilea text sugerează că, după înfrângerea lui Decebal, nu toți preoții specializați în confecționarea plăcilor ar fi fost răpuși, sau dislocați din sanctuar. Aparent, cel puțin unul dintre ei ar fi supraviețuit dezastrului general și ar fi găsit modalitatea să pătrundă până la încăperea subterană în care se mai aflau depozitate un număr de plăci intacte, sacre în ochii lui. Atașat memoriei lui Decebal, dar nemaivând acces la facilitățile din atelierul de elaborare a plăcilor după metoda tradițională, pare verosimil ca el să se fi hotărât să *incizeze*, pe unele dintre aceste plăci, texte adăugate neconvențional. În particular, e posibil ca el să fi incizat, pe chiar piesa cu *versiunea oficială* a înfrângerii lui Decebal, textul – atât de sugestiv și de emoționant – care poate fi citit, azi, pe placa nr. 28.

Preoții-autori ai textelor turnate sau incizate vor fi trăit și vor fi murit după cum le-o fi fost destinul iar plăcile de ei întocmite or fi rămas în ascunzătoarea lor până le-a găsit cineva. Mai departe, se mai poate îndrăzni o ultimă ipoteză explicativă, și ea intens avântată. Ca urmare a slabei afinități reciproce a aurului cu plumbul *la temperatura, relativ joasă, de topire a acestuia din urmă* – “*there is no solid solubility of Au and Pb between 200 and 50°C*, cf. [72. A] și [59. A] – folia de aur ce ar fi îmbrăcat fața decorată a plăcilor a putut fi ușor desprinsă de masa de plumb, aurul fiind astfel recuperat și eventual valorificat ca metal prețios. Acest lucru s-ar fi putut produce tot atât de bine în antichitate, în folosul romanilor învingători, cât și prin secolele XVIII-XIX, în acest din urmă caz mai mult sau mai puțin pe ascuns, în scop venal. S-ar putea explica astfel de ce plăcile de plumb au ajuns într-o colecție oarecare *fără a fi înregistrate în inventare*, în fapt, din teama de a nu fi dată în vileag absența foliei de aur, de existența căreia numai un grup restrâns de persoane ar fi avut, eventual, cunoștință.

Se pot imagina foarte multe ipoteze explicative, justificate deocamdată doar de dorința elucidării unui foarte important fond de piese din care cele prezentate mai sus în imagini fotografice constituie doar o mică parte. Piese care, cândva existând în fapt, și nu numai în imagini, constituiau *o realitate materială de o amploare imposibil de tăgăduit* care cere, în mod stringent, o cercetare științifică, o explicație și un răspuns: fie prin atribuirea – în parte sau în întregul a acestui fond – unui statut de gigantic și *genial* fals, fie acceptându-l și luându-l în considerație ca pe o încă inexplicabilă reapariție a unui tezaur antic original de o inestimabilă valoare culturală.

Ca pledant în cauza “*texte pe plumb, plăsmuire sau operă antică autentică?*”, autorul speră că îi este îngăduit să creadă în puterea mântuitoare a încheierii, cândva tradițională, *dixi et salvavi animam meam*.

X. EXPLICAȚIE FINALĂ

Autorului i s-a părut mai firesc ca rândurile explicative care urmează să fie incluse în încheierea volumului – moment în care este de presupus că eventualul cititor a luat cunoștință de materialul pus în discuție – decât să fie inserate în prefață, ca avertisment explicativ sau de intenție pentru un material pe care cititorul încă nu l-a parcurs.

În intenție, lucrarea de față trebuie percepută ca o dublă provocare adresată acelor persoane din publicul mediu sau înalt cultivat care se preocupă de trecutul neamului nostru. Ea este, în primul rând, o **provocare la ieșirea din indiferență** – de cel puțin un secol – manifestată față de existența *de netăgăduit* a unei categorii de vestigii, *prea* numeroase, *prea* specific unitare și *prea* complexe pentru a putea fi socotite un banal “fals artizanal” conceput doar în scop venal. Vestigiile purtătoare de texte au o semnificație potențială deosebit de importantă pentru a îngădui – fără a păcătui față de exigențele culturii mondiale contemporane – ignorarea tuturor acestor indicatori, doveditori ai unui act de cultură cu totul ieșit din comun.

În al doilea rând, este o **provocare la contestarea ipotezelor de lucru și a decriptărilor** propuse de autor. Dar contestarea este *condiționată* de **obligația** de a propune, în schimb, soluții raționale și mai rigurose științific fundamentate, mai temeinic încadrate în regulile de bază ale epigrafiei și ale filologiei în general, ale etimologiei în particular.

Decriptările – adeseori riscante – propuse de autor sunt prezentate explicit în speranța că ele vor determina pe cercetătorii istoriei vechi să le confere, cândva, măcar valoarea de “*felix culpa*” asemănătoare aceleia a abatelui Kircher (decriptarea fantezistă a hieroglifelor egiptene), o “culpă” care a avut meritul să amorseze vocația lui Champolion pentru egiptologie [44. a].

În ansamblu, lucrarea se vrea o provocare și un îndbold la ieșirea din atitudinea indiferentă față de complexe fapte de cultură – considerate de către autor ca fiind autentice – care fac obiectul volumului de față. Faptele sunt, indiscutabil, reale – dovadă existența, la un moment dat, a marelui număr de artefacte semnalate în prezentul studiu. De asemenea, sunt fapte prea complexe pentru a putea fi ignorate, în mod simplist, pe baza părerii preconcepute că ar reprezenta doar un fals *fără importanță*.

Chiar dacă posibilitatea falsului nu poate fi exclusă, întreg ansamblul nu poate fi considerat ca un *fals fără importanță*. În orice caz, *falsul însuși ar trebui demonstrat* și, mai ales, explicat prin metode specifice paleografiei, heraldicii și lingvisticii comparate. În al doilea rând, chiar dacă se admite că este doar o vulgară operă plăsmuită, ansamblul de vestigii prezentat dovedește atâta rafinament și erudiție complexă încât lămurirea originii ei devine, datorită chiar acestor particularități, un fenomen cultural important, impunând – din decență intelectuală – o investigație istorică, epigrafică și lingvistică serioasă.

XI. ÎNCHEIERE

Titlul acestui ultim capitol nu-l va mira pe cititorul care s-a familiarizat cu subiectul din paginile precedente și a făcut efortul de a recepta descrierea și deslușirea unui obiect de studiu încă în mare parte învăluit în mister. Nu-l va mira deoarece aici, prin revelarea și evaluarea unor noi informații, se dezleagă o parte din necunoscutele rămase nelămurite pe parcursul prezentării vestigiilor și a analizării sensului lor. Fapt care face ca acest ultim capitol să capete chiar structura unui autentic *epilog*.

O primă lămurire s-a ivit din întâmplare. Cu puțină vreme înainte de a fi dat la tipar prezentul studiu au fost regăsite – în depozitele Institutului de Arheologie “Vasile Pârvan” – o parte din plăcile prezentate în paginile precedente. În fapt, este vorba de plăcile nr. 2, 7, 10, 11, 15, 18, 35, 39, 52, 62, 72, 76, 79, 84, 91, 92, 107, 109, 114, 117, 119, 121, 126, 127, 128, 129 și, în plus, de o placă necunoscută până acum – în consecință încă nestudiată – reprodusă pe pagina următoare.

Prin aceasta, vestigiile cercetate până acum doar după imagini devin, dintr-o dată, *palpabile*. Oricine le poate verifica existența materială, aspectul, natura, dimensiunile, greutatea, starea în care se află și... se poate convinge în mod nemijlocit de imensa virtuozitate cerută pentru elaborarea lor. O reală și de netăgăduit virtuozitate, un volum de muncă imens și o abilitate tehnologică atât de ample fac ca ipoteza plăsmuirii unui fals istoric, și asta doar cu un presupus scop de câștig material, să devină total neplauzibilă.

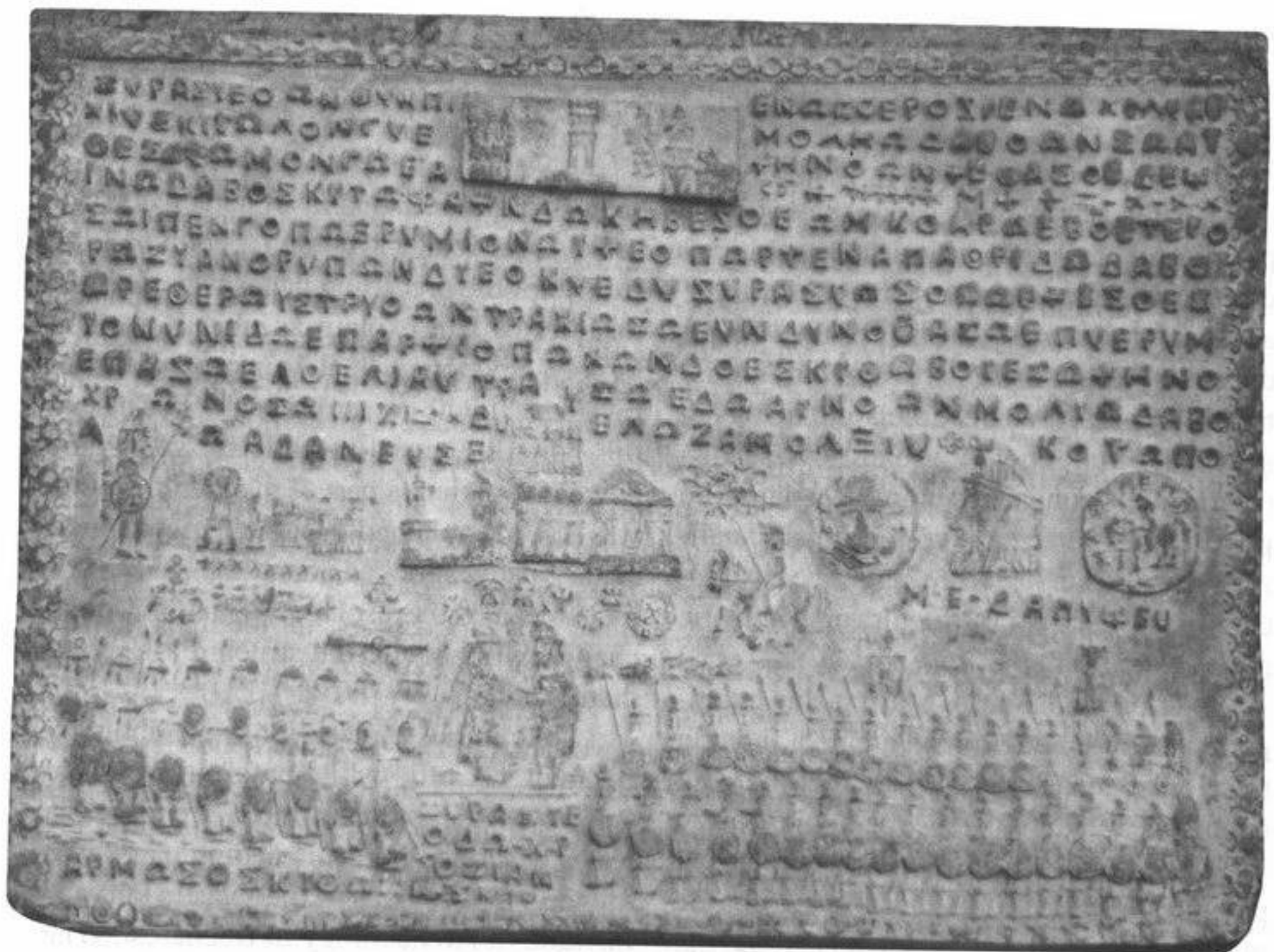
În al doilea rând, prin regăsirea unei părți din ansamblul plăcilor de plumb, analizată mai sus, planul de investigare și analiză se despică. Atâta timp cât cercetarea se apleca

XI. CONCLUZION

The title of this last chapter will not surprise the reader who understood that the subject of the preceding pages was an effort to describe and explain an object of study largely enveloped in the unknown and in mystery. It will not surprise him because at this point, by revealing and assessing some new information, a part of the unknown that was left unexplained during the description of the vestiges looked at and the analysis of their meaning is resolved. Thus, this final chapter will acquire the structure of an authentic *epilog*.

An initial explanation came about by accident. A little while before the present study was sent to the printer, a part of the plates described in the preceding pages was found in the archives of the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology in Bucharest. The plates, in fact, are identified as Nos. 2, 7, 10, 11, 15, 18, 35, 39, 52, 62, 72, 76, 84, 91, 92, 107, 109, 114, 117, 119, 121, 126, 127, 128, and 129 of the right away presented study. In addition, there is also a plate unknown until now, and therefore not studied, which is reproduced on page 219.

As a result, the remains investigated yet only through photographs become, all at once, *palpable*. Anyone can verify their real material existence, their very configuration, shape, nature, dimensions, weight, and... convince himself of the immense virtuosity asked for their achievement. The real and undeniable virtuosity shown throughout a mass of work and the abundant technological ability are such that the hypothesis of an intended historic forgery, allegedly only for material gain, becomes completely implausible.

doar asupra unor imagini desprinse de suportul lor material original, caracterul studiului se menținea în domeniul strict al semioticii. În esență, el rămânea limitat la interpretarea unor imagini și deslușirea sensului unor semne de scriere asociabile, *prin ipoteză*, cu o presupusă limbă vorbită cândva.

Acum însă, când o parte din *suportul material* al vestigiilor – analizate anterior doar din punctul de vedere al semioticii – a fost regăsit, studiul poate fi completat prin investigații specifice *de material*; prin investigații specializate al căror rezultat va sprijini – poate chiar confirma – fie convingerea anumitor istorici și filologi că ansamblul este o plăsmuire târzie, fie ipoteza autorului că piesele, studiate până acum doar după imagine, sunt *efectiv* originale antice. Și în consecință că înregistrările de pe ele, studiate

In the second place, by the partial recovery of some of the lead-plates mentioned above, the investigative analysis may be split into two components. As long as the study concerned only photographs separated from their original material foundation, the character of the study remained in the narrow realm of semiotics. In essence, it remained limited to the only interpretation of some photographs and to looking for an explanation of the meaning of some signs of writing that could be linked, *hypothetically*, to a language allegedly spoken at some past date.

Now, however, when a part of the *material basis* of the objects – studied earlier only semiotically – has been found, the study can be completed by specific means of *material*-investigation. The result of these specialized investigations will support – and

anterior numai din punctul de vedere al sensului exprimat prin semne, ar fi texte antice originale. Descifrarea propusă de autor nu are altă pretenție decât aceea de simplă amorsă pentru demararea unui studiu de specialitate multidisciplinar urmând a fi întreprins în următorii ani.

Legat de această a doua posibilitate, apărută pe neașteptate, autorul a avut dublul noroc să fie sprijinit în eforturile sale, în mod constant și necondiționat, de Dr. Alexandru Suceveanu, directorul adjunct al Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan", și, în plus, să beneficieze de sprijinul generos și dedicat al domnului inginer Constantin George din Canada. Acest dublu ajutor a făcut posibilă efectuarea unor analize cantitative asupra plumbului de la una dintre plăci. Analizele au fost efectuate, comparativ, pe două eșantioane preluate, unul de pe o latură a plăcii nr. 23 (cap. III. 2 și figura de mai sus), celălalt dintr-un fragment de scoabă de plumb preluată din zidul Cetății Sarmisegetuza de la Grădiștea Muncelului. Trebuie specificat că acest fragment a fost utilizat ca piesă-test de *origine antică, atestată arheologic*.

Analizele au fost conduse de Dr. Peter Northover, din cadrul secției *Materials*

eventually even confirm – either the conviction of certain historians and philologists that the collection is a semi-modern creation, or the supposition of the author that the pieces, studied heretofore only in photographs, are *in fact* of ancient origin. As a consequence, the recordings on them, previously studied only from the point of view of semiotic organization, might be surprising original antique texts, the meaning of which – offered by the author without any claim except that of launching a thorough specialized study – awaits final establishment by specialists.

In connection with the second possibility, which arose unexpectedly, the author had the good fortune to be constantly and unconditionally supported in his efforts by Dr. Alexandru Suceveanu, the deputy director of the "Vasile Parvan" Institute of Archaeology, and in addition to benefit from the generous and dedicated support of the engineer, Mr. Constantin George, from Canada. This joint assistance made possible a quantitative analysis of the lead plates. The analyses were done comparatively on two samples, one taken from the side of plate No. 23 (cap. III. 2 and the figure on this page), and the other from a fragment of a lead clamp taken from the wall of the Sarmisegetuza Fortress at Grădiștea Muncelului, a fragment used as a test piece *of antique origin archaeologically attested*.

The analyses were carried out by Dr. Peter Northover of the Materials Science-Based Archaeology Group, Department of Materials, which specializes in the characterization of ancient metals.

The fragment of the clamp was entrusted to Dr. Alexandru Suceveanu, who wrote the preface to this study, by Professor Dr. Ion Glodariu of the Babeș-Bolyai University in Cluj. Since the reference piece – that is, the clamp recovered from the ruins of the

Science-Based Archeology Group, Department of Materials, University of Oxford, specializată în datarea vestigiilor arheologice.

Fragmentul de scoabă a fost încredințat domnului Dr. Alexandru Suceveanu, care și prefățează prezentul studiu, de către profesorul Dr. Ion Glodariu de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Piesa de referință – i.e. scoaba recuperată din ruinele zidului antic al cetății “Sarmisegetuza Regia” astfel atestată – face ca **originea antică a piesei-martor să nu poată fi pusă la îndoială.**

Concluzia grupului de specialiști de la Oxford, referitoare la rezultatele analizelor efectuate *până acum* este că ambele eșantioane de plumb conțin **aceleași** impurități, adică *cupru, antimoniu, cositor, argint și bismut*. Particularizat pe specimene, eșantionul din scoabă conține în jur de 0,65% cositor și 0,6% argint iar cel preluat din placă aproape 3,35% cositor și 0,29% argint, cu observația doctorului Northover că, *“în general, plumbul din epoca romană este mult mai sărac în argint, cu toate că nu întotdeauna, în timp ce toate celelalte elemente precum cuprul, cositorul și antimoniu sunt, de obicei, prezente”*. În mod particular, proporția de antimoniu **atât în scoabă cât și în placă**, este mai mare decât cea constatată în mod uzual la specimenele din plumbul de origine romană. Dar, precizează Dr. Peter Northofer în raportul final, *“Totuși, antimoniu a fost găsit și în eșantionul-martor menționat a proveni dintr-un context dacic din Sarmisegetuza, astfel încât, în mod efectiv, autenticitatea plăcii depinde de siguranța acestui context”*.

Încercând, în final, o evaluare strict obiectivă a celor expuse mai sus se va observa că:

a) analizele de material dovedesc că spectrul de impurități ale plumbului, atât cel din scoabă cât și cel din placă, este, practic, același,

ancient wall of the fortress “Sarmisegetuza Regia” – is in this way unambiguously attested *by academic executives*, **the antique origin of the control piece cannot be doubted.**

The conclusion of the specialists at Oxford with reference to the results of the analyses completed *thus far* is that both samples contain the *same* impurities, that is, *copper, antimony, tin, silver, and bismuth*. Taking the samples separately, the sample from the clamp contained about 0.6% tin and 0.6% silver, while the sample from the plate contained about 3.3% tin and 0.29% silver. In this connection, Dr. Northover, in a preliminary report, observed that *“in general, lead from the Roman period is much poorer in silver, although not always, while all the other elements, such as copper, tin, and antimony, are usually present.”* Specifically, the proportion of antimony **both in the clamp and in the plate** is greater than the proportion usually found in samples of copper of Roman origin. Quoting from the final report the conclusion is: *“However, antimony was also seen in the comparison sample reported from a Dacian context in Sarmisegetusa, and effectively the authenticity of the plaque depends on the security of that context.”*

Finally, in an attempt to assess objectively the matters set forth above, it will be observed that:

a) analysis of the material proves that the spectrum of impurities of the lead, both in the clamp and in the plate, are, in practical terms, the same;

b) the spectrum of impurities thus established is similar to that found in remains of Roman origin and different from that found in the lead of the modern period;

c) the antique nature of the fragment of the clamp may not be challenged.

b) spectrul de impurități astfel determinat este similar cu cel constatat la vestigii de origine romană și diferit de cel al plumbului din epocă modernă,

c) natura antică a fragmentului de scoabă este incontestabilă.

De aici concluzia inevitabilă: *natura antică a măcar unora dintre piesele ansamblului prezentat în studiu poate fi considerată ca dovedită pentru toți cei ce nu vor să imagineze că eventualii plăsmuitori ar fi elaborat mai mult de o jumătate de tonă de plumb astfel aliat încât să imite, în mod convingător, plumburile specifice antichității*. Singura reținere încă permisă este de a nu exclude posibilitatea apariției unor eventuale noi elemente de informație care să readucă în cauză nevoia unor noi investigații explicative. Totodată, este evident, și dreptul cititorului de a reevalua, de pe o altă bază justificativă, interpretarea semnelor de pe plăci oferită de autor.

Hence, the inevitable conclusion: *the antique nature of at least a part of the pieces in the collection described in this study may be considered as proven by all those who do not want to imagine suspected forgers to have elaborate more than half a ton of ancient imitating lead*. The only reservation allowed is not to exclude the possibility that new elements of information may appear which would bring about the need for more extended explanatory investigations. And also, of course, *the right of the reader to contest and reevaluate the author's translations and conclusions*, replacing them with ones resulting from a different point of view logically motivated.

Maria Golescu
4-6 OLD ORCHARD ROAD
ORCHARDOWN
EASTBOURNE
BN 22

1DB E. SUSSEX
Anglia

Ami si frati Dan Romalo
29 B. str. Brezoianu Ap. 40
70711. Bucuresti I
ROMANIA

Plicul scrisorii adresate de Maria Golescu familiei Dan Romalo

Întâlniri cu Adrian Hauiu

"
e r r r, În Ministerul Cultelor și al
educației m'a convocat A. Hauiu ca
să mi arată o placă de leut ars, un relief
reprezentând pe sf. Georges călare gă-
sită prin împrefurimile Couanes - cu
propunerea de a mi-o pune la dispoziție
pentru publicare, ce am și făcut în
studiu intitulat "Icoane de lut" apărut
în Bolet. Muzeului Militar. - Adrian era
colecționar și de antichități, deci în
legătură cu diferiți comercianți. Mi a
arătat într-o zi colecția lui de așa zise
'statuete și plăci dacice', de mici munități
scitice, pe care el le considera - cu con-
vingere aparentă, dar poate un fărâșu
dubiu interior? - autentice, bazat desigur
pe afirmații ale unor savanți străini care
stăruiseră o polemică cu cei care le
declarau falsuri. Un specialist ungar
dăduse lui A. Sângeorgiu o monedă de aur
brâncovenască pară în tochiul unui
cap bărbos de bronz purtând pilos.
Interesul meu a fost trezit de Eliza
Brădianu care poseda și dăduse un

"cap de Iac" similar, alături de o placă de
marmură înfățișând un fel de zăcă în costum
clasic, ținând câte un șarpe în fiecare mână,
fondul fiind ocupat de litere care păreau grești,
și pe care mi-o dăruise. Nici prof. Vasile Grecu
nici Klian nu găseră vreun sens inscripției.
Într-o revistă arheologică germană, un specialist
din Hagdeburg (nu mi amintesc numele date)
publica o statuță a Cybelai așezată pe tron într-o
lei cu pateră în mână, cu o inscripție pe care în
articolul său autorul îl decretă a fi "nedesai-
fratul seris Trac". Când Vasile Grecu a exa-
minat placa mea, mi-a vorbit de fotografii ale
unor obiecte asemănătoare primate - fiind la
Chisinau - cu litere asemănătoare incizate pe
fond. Peste câteva zile mi-a trimis aceste fotografii
care au dispărut la bombardarea casei noastre
din București. Retrușimaa relievelor m-arăta
nici urmă de daltă, dorciud mai degrabă o
tratare cu acizs, iar în costum de ghicea cere
suspect aparut chiar mie, unei profane.

Piut'o curioasă coincidență, Ion Nestor,
atunci directorul Muzeului Național de Anti-
chități, mi-a cerut să public mulțimea de
plăci de plumb patinate în verde, aflate într-un
coș în pivnița muzeului, unele cu figuri de oameni
și cetăți, altele numai cu acel seris euigmatic
(pe unele însă se descifra "Sucidava") primate
de Tocilescu de la "o doamnă din Bulgaria".

Nistor spunea că numai prin publicarea se
putea lămurii odată pentru totdeauna chesti-
unea falsurilor din Rusia meridională și
din Balcani, care se infiltrau până la noi.
Ca "arheolog serios" nu se putea "compromite"
cu absența ocupației, dar că un amator
ca mine puteam face un adevărat serviciu
cercetării prezentând materialul - de altfel,
tot așa procedase în cazul icoanelor de teracotă
mai mult fragmente, care se găseau atât la
la muzeul de anticități, cât și la acel de etnografie,
fiind mediocrile și, pentru dărușul lipsite de interes,
figurând totuși în inventar. Le publicasem în
Revista Fundațiilor Regale - recomandând că
dărușul e specialistă în materie!

Din cercetări, găsisem că în revista arheologică
rusă și germană, directorul depe vremea al
Muzeului de Antichități din Odessa, Von Stern,
angajase polemică tocmai că identificase
individul care excava și aducea obiecte simi-
lare: vici besturi și plăci, tablete de marmură
sau bronz, în anacronică ghiveci de motive cla-
rice și inscripții inspirate parțial de fragmente
culose din ruinele dela Olbia și Chersonesul
Tracic. În muzeul Odesei din timpul răz-
boiului, directorul temporar - atunci când
mă aflam acolo trimisă de Crucea Roșie-
ni - a scos dintr-un sertar trei statuete care

acceptau soluționarea definitivă a controvelei.
Din cauza evenimentelor - fotografierea plăcilor
datate de la Jiu Romulo, totul a rămas
baltă. Mi-au silit acum, să pun pe hârtie
ca mi amintesc de toată chestiunea și ca
cred eu înșurmi despre aceste plăci.

O foarte intensă folosire a plumbului în
magie e atestată din antichitate și până în
zilele noastre. Figuri umane, simboluri, formule
magice, inscripții, alfabete necunoscute, gravate
pe piatră sau metal, își aveau un rol apotropaic
sau războianu rezonant. Acele "defixionum
tabellae" ale Romanilor purtătoare de blesteme,
copiate și de-copiate chiar de creștini - kneori
precedate de câte o cruce - erau folosite și
împotriva celor care mutau pietre de hotar.
Am avea aici originea și motivul depozitului
primit de Tocilescu din Bulgaria: proveniența
lor dintr-un atelier tardiv - posibil clandestin -
care aproriziona pe cei care înrocau fertilitatea
ogarelor sau inviolabilitatea hotarelor pro-
prietății, așa cum se îngropau până mai
deunăzi ovalele de argint sau câte o monedă în
modurile rituale pe la colțurile proprietății. E
posibil ca și icoanele de teracotă, aduse din
pelerinaje orientale, din "kagalac", copiate
poate chiar de cărămizari, binocurătate de prost
să fi avut această menire protectoare.

1/ În erica caz e vorba de imaginaat ca izvor
de câștig reprezintă exploatarea acestei
superstii. Înși amintesc că pe una din
plăci era reprezentat în relief slab un bur
bârboțos cu pluta pe umăr, și uând în brațe
un miel; indicație pînă unde să fie aduși
păștoritul de dincolo de munți pe urmea
transhumanței, sau cerere de a dobândi
doi miei de la o saie? Vechi inscripții cun-
tite, cu litere lifte, ne arădă deoată puterea scri-
surii oculi.

Pentru a-i da patina, ni se spune că marmora
se pune într-o baie de urină sau în cenușă
fumează; că Hochelapolo în Timorato în-
groapă un cupidon în pământ acid pentru a-l
trece drept autic; opălate într-o soluție de
aramă, fier sau sulfat de zinc, se obține același
efect, iar opălate în sulfat de fier pătrunde
atât de adânc în marmora încât au putut
fi înșelați, chiar laboranți, doi lucrători
englezi, Billie și Charlie, fabricanți în epoca
victoriană mici obiecte de plumb în stil clasic,
le îngropau, iar dându-le apoi la vîndă la
vîndău drept autentice turistilor nebănuitori.
Cum, sub numele de Billies și Charlies sunt
puse se căutate de cumpărători avertizați,
fapt este că muzee ca Victoria + Albert, Metropo-
litan, cumpără încă, cu știință multă fraudă
geniale, trecându-le drept "exemplare".

1971

În Tabulous Frauds, de Lawrence Jappson se
pomeneste de un Schapsella Hochman "neguțator
român de grâu Ucrâinic de din orașul
Ostahokov" care se prezentase la Issaël Rochka-
morokly, fabricantul faimoasei țiară a lui

Saița Tharves acceptată cu timp de
muzeele din Viena drept oțitică din Rusia
meridională, pentru a-i da o comandă.

M'am gândit că te-ar interesa
acest pasaj din unele amintiri pe
care ni le-am notat, numai pentru
mine, în ce chemasem "Repertor",
culegere începută și abandonată, dar
pe care am revenit acum când caut
să mă scap de "hârtiute" —

Luș Jan în
amintirea tentativei
de a decurca limbajul
stacilor de plumb,
May.

XII. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] ALEXANDRESCU, Petre, "Une nouvelle synthèse de l'histoire de la Dobroudja à l'époque préromaine", Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, Bucarest, 1968. În: *Revue Roumaine d'histoire*, tome VII, nr. 2, (1968).
- [2] ANTONESCU, Dinu, "Le calendrier de Grădiștea Muncelului". Une nouvelle hypothèse de correction". În: *Thraco-Dacica*, tom. II, 1981, Editura Academiei R.S.R.
- [3] ANTONESCU, Dinu, "Originea sanctuarelor geto-dace". În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, A, vol. 33, 1982, nr. 2, pp. 165-181.
- [4] APIANUS ALEXANDRINUS, *Războaiele civile*, II, 51.
- [5] ARNETH, "Fortsetzung der archäologischen Analekten von Herrn Regierungsrath Arneth. Die Münzen mit ΣΑΡΜΙΣ Bezeichnet". În: *Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der K.K. Akademie*, VI Band, IV Heft, 1851, pp. 307-309.
- [5.A] BABEȘ, Mircea, "Necropola daco-romană de la Enisala". În: *Studii și cercetări de istorie veche*, 1971, nr. 1, pp. 18-45.
- [6] BODOR, A., "Structura societății geto-dacice". În: *Studii Dacice*, sub redacția lui H. Daicoviciu. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
- [7] BODOR, A., "Cu privire la χαρνοβάται și la πολισταί la daci". În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, series Historia, fasc. 1, 1965, pp. 7-18.
- [8] BOLOMEI, A., "Inventory of the animal bones from an early iron grave". În: *Thraco-Dacia. Recueil d'études à l'occasion du II-eme congrès de thracologie*, Bucarest, 4-10 Sept. 1976. Editura Academiei R.S.R., 1976.
- [9] BRÂNCUȘ, Gr., "Poziția cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc". În: *Limba Română*, nr. 5, 1980, pp. 457-460.
- [10] Idem, *Relații lingvistice româno-albaneze. Vocabular autohton comun*. (Rezumatul tezei de doctorat), București, 1968.
- [11] Idem, *Vocabularul autohton al limbii române*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- [12] BUCUR, Corneliu, "Systèmes énergétiques traditionnels dans la civilisation millénaire des roumains. Ancienneté, continuité, spécificité". În: *Proceedings of the 16th international congress of the history of sciences*. Bucarest, Romania. August 26-September 3, 1981.
- [13] CANARACHE, V., ARICESCU, A., BARBU, V., RADULESCU, A., *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*. Editura Științifică, București, 1963.
- [14] CARCOPINO, J., *La vie cotidiene à Rome à l'apogée de l'empire*. Apud [56].
- [15] CĂRABIȘ, V., "Despre «pierderea» limbii dacilor". În: *Noi Tracii*, nr. 98-105, 1983.
- [16] CICHORIUS, Conrad, *Die Reliefs der Trajanssäule*, Berlin, 1896.
- [17] CÎRSTOIU, I., *Teze și ipoteze lingvistice*, Editura Litera, București, 1981.
- [18] COTEANU, Ion, (red. resp.). *Istoria limbii române*, vol. II, Editura Academiei R.S.R., București, 1969.
- [19] Idem, *Originile limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- [20] CRIȘAN, I.H., *Burebista și epoca sa*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- [21] Idem, *Spiritualitatea Geto-Dacilor*, Ed. Albatros, București, 1986.
- [21.A] Idem. *Itinerare arheologice transilvănene*, Editura Sport-Turism, București, 1982.
- [22] DAICOVICIU, Const., (red. resp.). *Istoria României*, Editura Academiei R.S.R., 1960.
- [23] DAICOVICIU, C. și FERENCZI, Al., *Așezările dacice din Munții Orăștiei*, partea a IIa. Studiu bibliografic asupra așezărilor, pp. 95-98. București, 1951.

- [24] Idem, partea I.
- [25] DAICOVICIU, C., și colab., "Șantierul arheologic dacic din Munții Orăștiei jud. Hunedoara (1960-1966)". În: *Materiale și Cercetări Arheologice 1973*, București, pp. 61-86.
- [26] DAICOVICIU, Hadrian, *Dacii*, Editura enciclopedică română, București, 1972.
- [27] Idem, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.
- [28] Idem, "Societatea dacică în epoca statului". În: *Studii Dacice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
- [29] Idem, *Portrete dacice*. Editura militară, București, 1984.
- [30] Idem, "Cassius Dio și Sarmisegetuza". În: *In memoriam Constantini Daicoviciu*, pp.111-116.
- [31] DAICOVICIU, H., FERENCZI, Șt. și GLODARIU, I., *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1989, pp.124-125.
- [32] DAICOVICIU, H., FERENCZI, Șt. și GLODARIU, I., *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Ed. Științifică și Enciclopedică.
- [33] DAUZAT, A. și colab., *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Librairie Larousse, Paris, 1964.
- [34] DECRETUL DIONYSOPOLITAN ÎN CINSTEA LUI ACORNION. În: *Inscriptiones graecae in Bulgaria reperte*, Sofia, 1970, vol. 1, nr. 13.
- [35] DENSUȘIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, Institutul de arte grafice Carol Göbel s.a., București, 1913.
- [36] DER GROSSE DUDEN, in 10 Bänder, vol. 7, Etimologie, Bibliographisches Institut, Zurich, Duden Verlag, Mannheim, Wien, 1958-71.
- [37] DICȚIONARUL EXPLICATIV AL LIMBII ROMÂNE, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
- [38] *Dicționar de istorie veche a României*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.
- [39] DIO, Cassius C., *Istoria Romana*, lib. LXVIII, c. 8 și 9.
- [40] DOBLHOFER, E., *Le déchifrement des écritures*, Editions Arthaud, 1959.
- [41] DONOIU, I., *Monede daco-getice și efigii romane*, Editura militară, București, 1980.
- [42] DUMITRESCU, Vladimir, *Arta preistorică în România*, Ed. Meridiane, București, 1974.
- [43] DUMITRESCU, Vladimir, "New discoveries at Gumelnitza". În: *Archeology*, vol. 19, nr. 3, iunie 1966, pp.162-172.
- [44] DURANT, Will, *Histoire de la Civilisation*, Payot, Paris, 1937, vol. I, p. 311: "Si l'écrit était une lettre, elle était séchée avec de la poudre, puis enfermée dans une enveloppe d'argile marquée du sceau cylindrique de l'expéditeur".
- [44.A] ECO, Umberto, "Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană", Discursul de inaugurare la Chaire Européenne 1992-93, Collège de France (2 Oct.1992). Apud: *Paradigma*, anul 2, nr.1, 2, 3, pp.16-14.
- [45] ELIADE, Mircea, *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Payot, Paris, 1970.
- [46] FERENCZI, Istvan, "Premisele naturale ale metalurgiei fierului în munții Orăștiei". În: *Studii și comunicări de etnografie-istorie*, Caransebeș, vol. II, 1977, pp. 299-309.
- [47] Idem, "Importanța unor metale neferoase și a unor minerale în procesul de formare a puterii dacice în Munții Sebeșului". În: *Sargeția*, XIV, 1979, pp. 93-101.
- [48] Idem, "Contribuții la soluționarea problemei formării orașului la Daci". În: *Studii Dacice*, Cluj-Napoca, 1981.
- [41.A] FERERO, G., *Grandeur et décadance de Rome*, Vol. V, Librairie Plon, Paris, 1912.
- [49] FINALY, G., *Archeologische Erteilungen*, XXXVI, 1916, pp. 15-16.
- [50] FLORESCU, Radu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, articolele "dracon" și "șarpele".
- [51] FLORUS, *Epitome*, II, 28, 18.

- [52] FRANGA, L., *Recenzie la I.I. Rusu, "Etnogeneza Românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romană"*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981.
- [53] GANDEWA, Ruska, "Occidit Daci Cotisonis agmen", (Hor. C., III, 8,18). În: *Actes du IIe Congrès International de Thracologie*, Bucarest, 4-10 sept. 1976, vol.II, Editura Academiei R.S.R., București, 1980.
- [54] GLODARIU, I. și IAROSLAVSCHI, E., *Civilizația fierului la daci*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
- [55] GLODARIU, I., "L'origine de la conception architectonique des sanctuaires daces circulaires". În: *Thraco-Dacia. Requeil d'études à l'occasion du IIe Congrès International de Thracologie*, (Bucarest, 4-10 sept., 1976), Editura Academiei R.S.R., București, 1976, pp. 249-258.
- [56] GOELZER, H., *Le latin en poche, dictionnaire latin-français*, Librairie Garniers Frères, Paris, 1928.
- [56.A] Datorită realului interes pe care îl prezintă relatările Mariei Golescu pentru înțelegerea ambianței în cadrul căreia se desfășurau cercetările istorice în acele vremuri, scrisoarea este reprodusă integral, în facsimile, la finele acestui volum.
- [57] GRAMATOPOL, M., *Dacia Antiqua*, Editura Albatros, București, 1982.
- [57.A] Idem. *Artă și arheologie dacă și romană*, Editura Sport-Turism, București, 1982.
- [58] GRAUR, Al., *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Editura Academiei R.S.R., 1954.
- [59] Idem, *Dicționar de cuvinte călătore*, Editura Albatros, București, 1978.
- [59.A] HANSEN, M., *Constitution of binary alloys*, Mac Graw Hill Book Co., New York, Toronto, London, 1958.
- [60] HAUTERIVE, (Le comte Alexandre, Maurice d'), *Mémoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie* présenté à S.A.S. le Prince Alexandre Ypsilanti, Hospodar régnant en 1787, Edițiunea Academiei Române, București, 1902.
- [61] HENE, Franz, Xavier, *Beiträge zur dacischen Geschichte*, Hermanstadt, 1851.
- [62] HERM, Gerhard, *Die Kelten*, Rowolt Taschenbuch Verlag GmbH., Reinbek bei Hamburg, 1977.
- [63] HORAȚIU, *Ode*, III, 8, 17-18 și 29.
- [63.A] HUSZTI, András, *O és úji Dácia*, 1791.
- [64] ILIESCU, Gabriel, "Zei daciilor pe efigii monetare". În: *Magazin istoric*, nr. 4, 1981, pp.43-45.
- [65] IZVOARE privind istoria României, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1964.
- [66] JAKO, S., *In Acta Musei Napocensis*, III, 1966, apud [31].
- [67] KRAMER, S. N., *L'histoire commence à Sumer*, Arthaud, 1957.
- [68] LIVIUS, Titus, *Historia Romana*, I, XXXII, 92.
- [68.A] LUPU, Nicolae, "Două morminte dacice descoperite la Tilișca (jud. Sibiu)". În: *Traco-Dacia*, tomul II, Editura Academiei R.S.R., București, 1981.
- [69] MACREA, M. și BERCIU, I., "La citadelle dacique de Căpâlna". În: *Dacia*, revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle série, Vol. IX, 1965, pp. 201-232.
- [70] MAIOR, Petru, *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, Editura Albatros, 1972, vol. II, p. 57 (p. 316 în ed. I).
- [71] MALLON, Jean, *De l'écriture*, Editions du Centre National de Recherche Scientifique, Paris, 1982.
- [72] MARTIALIS, *Epigrame*, V, 3, 1-6 și IX, 35, 5. Trad. T. Măinescu, București, Editura pentru Literatură Universală, 1961.
- [72.A] METALS HANDBOOK, p. 1173. Edited by Taylor Lyman, Published by: The American Society for Metals, Cleveland, 1948.

- [73] MIC DICȚIONAR ENCICLOPEDIC, Editura Enciclopedică Română, București, 1972.
- [74] MOMSEN, Theodorus, ed., *Corpus Inscriptiones Latinarum*, Berolini apud Reimerum, 1873.
- [74.A] MORINTZ, Sebastian, "Quelques problèmes concernant la période ancienne du Hallstatt au Bas Danube à la lumière des fouilles de Babadag". În: *Dacia N.S.*, 1964, pp. 101-118.
- [75] MUȘAT, Mircea, *Foreign sources and testimonies about the forbears of the romanian people*, Editura Academiei R.S.R. București, 1980.
- [76] NEIGEBAUR, Dr. J.F., *Dacien. Aus den Ueberresten des klaschischen Altertums mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen*, Kronstadt, 1851.
- [77] NEUIGEBAUER, *Bulletino dell' Instituto di Corespondenza Arheologica per l' anno 1848*, p. 50, Apud Gr. Tocilescu [100].
- [78] NICULESCU, Otin, *Contribuțiuni la metalurgia antică a cuprului în teritoriile locuite azi de români*, București, 1913.
- [79] OPPERMAN, Manfred, *Tracii între arcul carpatic și Marea Egee*, Editura militară, București, 1988.
- [80] OWEN, E.A. and ROBERTS, O., *Journal of Institute of Metals*, 71, 1945, apud HANSEN, Binary Alloys.
- [81] PARDO, Jesus, *Întinderea poporului român conform datelor oficiale ungare, cehoslovace, yugoslave și române*, Ed. Taurus, Madrid, 1988. Apud TEACI, [99.A].
- [82] PATERCULUS, Velleius, *Historia*, II, 110. Traduction par P.Hainsselin et H.Watelet, Paris, Librairie Garniers Frères, 1932.
- [83] PAULYS, *Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, Herausgegeben von Georg Wissowa, Stuttgart, 1923.
- [84] PÂRVAN, Vasile, *Getica*, Editura Meridiane, București, 1982.
- [84A] Idem, *Dacia. Civilizațiile antice din Țările Carpato-Danubiene*, Editura Gramar, București, 2002.
- [85] PIPIDI, D.M., *Din istoria Dobrogei*, vol. I, p. 282. Apud [20].
- [86] POENARU, E., *La colona di Traiano e di Decebal*, Ed. Nagard, 1983.
- [87] Idem, "Le modèle de la colone de Trajan. Influences possibles". În: *Noi Tracii*, nr. 108-109, pp. 12-15 și 9-14.
- [88] PREDA, Constantin, *Monedele geto-dacilor*, Editura Academiei R.S.R., București, 1973.
- [89] RĂDULESCU, A., BĂRBULESCU, M. și GEORGESCU, V., "Interferențe între civilizațiile geto-dacă și greacă în Dobrogea. «Orașul» din teritoriul rural al Calatisului". În: *Magazin Istoric*, nr. 4 (169), 1981, pp. 41-42.
- [90] ROBERT, Paul, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, S.N.L., 1968.
- [90.A] ENĂCHIUC, Viorica, *Rohonczi Codex*, Alcor Edimpex SRL, București, 2002.
- [91] RUSU, I.I., *Etnogeneza Românilor*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981.
- [92] Idem, "Contribuția lui Zamozius la epigrafia Daciei". În: *Acta Musei Napocensis*, 1966, pp. 437-450.
- [93] RUSU, M., "Considerații asupra metalurgiei aurului din Transilvania în Bronz D și Hallstadt A". În: *Acta Musei Napocensis*, IX, 1972, pp. 29-64.
- [94] SAKELARAKIS, Ianis și colab., "Drame of death in a minoan temple". În: *National Geographic*, Febr., 1981, pp. 205-222.
- [95] SANIE, Silviu, "Din istoria religiei geto-dacice II". În: *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol*, 1987, p. 117-.
- [96] SCHINDLER, Wolfgang, "Die Königstadt der Daker". În: *Klio*, Beitrage zur Alten Geschichte, vol. 59 (1977), nr. 1, pp. 195-212.
- [96.A] SLUȘANSCHI, Dan, "Limba Daco-Geților în cadrul indo-european". În: *Limba Română*, 1981, nr. 3, pp. 297-300.

- [97] SPEIDEL, M., P., "Ranistorum, ultimul punct de sprijin al lui Decebal". În: *Journal of Roman Studies*, London, vol. LX (1970), pp. 142-153, și *Acta Musei Napocensis*, Cluj, vol. VII, pp. 510-515.
- [97A] STOICULESCU, Cristian D., "Trajan's column documentary value from a forestry viewpoint" (part I). În: *DACIA NS.*, XXIX, nr. 1-2 (1985), pp. 81-96.
- [98] STRABON, *Geografia*. În: [65], vol. I, pp. 237-239.
- [99] SUETONIU, LXIII, 4.
- [99.A] TALOȘ, Ion, *Gândirea Magico-Religioasă la Români. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- [99.B] TEACI, D., "Asupra spațiului agricol locuit de Români în Europa", Comunicare la Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte, Chișinău, 1993.
- [100] TEODORESCU, D. M., "Cetățile antice din Munții Hunedoarei". În: *Publicațiile Comisiunii Monumentelor Istorice*, secțiunea pentru Transilvania, II, Cluj, 1923.
- [101] TOCILESCU, Grigore, *Dacia înainte de romani*, Tipografia Academiei Române, București, 1880.
- [102] VENTRIS, M. și CHADWICK, J., *Documents in mycenaean Greek*, Cambridge University Press, 1959.
- [103] VRACIU, A., *Limba daco-geților*, Editura Facla, Timișoara, 1980.
- [104] VULPE, Radu, "Getul Burebista, conducător al întregului neam geto-dac". În: *Muzeul din Pitești, studii și comunicări. Istorie, științele naturii*, Pitești, 1968, pp. 33-54. [105] Idem. *Columna lui Traian*, Editura Sport-Turism, București, 1988, p. 207.
- [105.A] Idem. "Rapoarte de săpături. Babadag". În: *Studii și cercetări de istorie veche*, 1955, nr. 3-4,

POSTFAȚĂ

Râmnicu Vâlcea, 11 iulie 2003

Stimate Doamnă Dan Romalo,

În urmă cu câțiva ani, ați avut bunăvoința să-mi comunicați interesul dvs. pentru ansamblul de inscripții și imagini criptice pe plăci de plumb – originale sau reproduceri fotografice – păstrate la Muzeul Național de Antichități din București, piese cărora v-ați consacrat din tinerețe erudiția și eforturile. Rezultatele cercetărilor dvs. le-ați prezentat în cartea *Cronică apocrifă pe plăci de plumb?* care apare acum în ediție definitivată. Am parcurs cu atenție lucrarea și sunt convins că cititorii ei, specialiști sau amatori cultivați vor prețui după cuviință inițiativa dvs. de a atrage atenția asupra acestor piese enigmatice, chiar dacă nu vor împărtăși integral soluțiile și ipotezele dvs. Dvs. vă datorez tot ce știu despre inscripțiile de la Muzeu. Deși, prin activitatea mea la Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene, apoi la Institutul cu același profil al Academiei Române am fost ani de-a rândul în vecinătatea pieselor studiate de dvs., mărturisesc că ele mi-au rămas cu totul necunoscute până acum. Iar când mi-ați comunicat ipotezele la care ați ajuns, sunt sigur că nu v-ați așteptat din partea mea la confirmări pe care pregătirea și preocupările mele nu mi le îngăduiau.

M-am limitat, așadar, să vă încurajez demersurile, animate de pasiunea dvs. sinceră pentru mai buna cunoaștere a înaintașilor noștri și de convingerea că cercetarea oricăror relicve ale trecutului este o datorie sacră a științei. V-am îndemnat să faceți neîntârziat publice misterioasele texte și imagini care, indiferent de natura lor – originale sau falsuri – au dreptul la atenția și verdictul autorizat al savanților. Repet, chiar falsurile se cuvin studiate, pentru că furnizează informații utile despre motivațiile, împrejurările, data, autorii și procedeele confecționării lor (dovadă studiile actuale privitoare la falsurile monetare). Ignorarea apriorică a pieselor suspecte întemeiată pe prejudecăți sau teama de discreditare nu se justifică. Pe bună dreptate îi amintiți pe Mommsen care a editat în CIL și inscripții false, și pe Ion Nestor care îi recomanda Mariei Golescu publicarea pieselor în discuție de la MNA, deși le considera neautentice.

După apariția *Cronicei apocrife* așteptați, desigur, stimate doamnă Dan Romalo, reacțiile specialiștilor care sunt obligați să se pronunțe cu privire la tezele dvs, dar și ale altor cititori, ca mine, mânați de simplă curiozitate și de simpatie pentru eforturile pe care le-ați depus. Asemenea reacții vă vor ajuta să vă definiți etapele ulterioare ale cercetării. Etape obligatorii, deoarece chiar dvs. apreciați rezultatele de până acum drept provizorii. Nădăjduiesc că prudența judecăților dvs. și modestia cu care le prezentați vor fi apreciate de specialiști.

Constatând rezerva lor de a se angaja în cercetări complexe și puțin promițătoare, v-ați asumat rezolvarea unui proiect științific uriaș și foarte îndrăzneț. Știți mai bine ca mine că

fazele descifrării unor scrieri necunoscute, ca și ale decriptării textelor plauzibil transliterate sunt numeroase, și că reușita acestor întreprinderi nu este mai niciodată rezervată unui singur cercetător. Exemplele celebre amintite de dvs. (p. IV) sunt concludente. Pașii către soluția finală, unanim acceptată, sunt separați de intervale variabile de rezerve, respingeri, contraargumente sau chiar de abandonare a investigației și lăsare a cazului aparent insolubil în negura uitării.

Dintre aceste eventualități cea mai gravă – și reprobabilă metodologic – este, fără îndoială, ultima, pentru că nici o ipoteză nu trebuie părăsită decât cu convingătoare argumente privind nevalabilitatea ei.

Vă aflați acum într-un asemenea interval, pe care nu-l puteți depăși, în opinia mea, decât prin continuarea cercetărilor atât în ce privește *datarea* pieselor studiate, cât și *interpretarea* semnelor de pe plăci.

Rezervați relativ puțin spațiu clarificărilor atât de importante expuse la p. 263-267. Regăsirea a 26 de plăci originale vă oferă șansa de a amplifica studierea și descrierea lor cu tot ce permite în plus examinarea suportului material al textelor și imaginilor, nu doar a reproducerilor lor, ca în cazul plăcilor dispărute. Rezultatele analizelor întreprinse de grupul de la Oxford meritau, de asemenea, o prezentare mai largă și un alt loc în planul lucrării (la începutul ei), deoarece ele contribuie la argumentarea vechimii pieselor. Nu se înțelege rezerva dvs de la p. 267 (“natura antică a măcar unora dintre piesele ansamblului... trebuie admisă ca fiind dovedită”). Cât privește interpretarea semnelor de pe plăci, cred că, la fel ca predecesorii dvs. care au studiat asemenea texte, apelul la ajutorul filologilor (în cazul de față la specialiști în problemele limbii geto-dacice) este indispensabil. Dacă acești specialiști nu se vor implica spontan în analiza ipotezelor pe care le propuneți, rămâne de reflectat asupra celor mai potrivite căi de a-i invita la discuția senină și constructivă pe care o doriți și la care aveți dreptul.

Dvs. ați făcut primul pas obligatoriu, acela de a publica piesele cercetate, privite pe nedrept cu o rezervă nejustificată, care a dus treptat la risipirea lor parțială. Pe bună dreptate puteți spune acum: *Dixi et salvavi...*. Vă felicit pentru opera dvs. și mă asociez aprecierii prietenului și colegului meu Dr. Alexandru Suceveanu că ați adus astfel un mare serviciu culturii românești. Nu am căderea să mă pronunț asupra amplelor considerații de istorie a scrisului, filologie etc. pe care le faceți în studiul dvs, dar convins de seriozitatea, onestitatea și prudența cu care v-ați condus cercetările, vă rog să primiți, stimate Domnule Dan Romalo, expresia înaltei mele prețuiri.

Diagil Lăurescu

**ADDENDA:
STUDIUL ISTORIC ȘI
FILOLOGIC**

Cuvânt de prevenire

Cunoașterea se dobândește, pasiunea pentru aflarea adevărului – nu. Cu ea te naști. De aceea bibliotecile sunt pline de multe cărți goale, scrise de academicieni și profesori doctori, cărți fără viață, scrise din vanitate. Și tot de aceea, autorii acestor cărți privesc cu dispreț sau, în cel mai bun caz, cu indiferență, pe cei ce caută. Sunt mulți cei care, la adăpostul titlurilor lor, nu fac altceva decât să reproducă ce au spus alții, să citeze, să invoce autoritatea cutărui maestru și să nu se îndoiască de nimic. Despre cartea d-lui Dan Romalo se poate spune că este o carte vie, pe care o răsfoiești iar și iar, o iei cu tine în tren, o deschizi oriunde la întâmplare și te minunezi: ce lucru mai e și ăsta? O arhivă de texte pe plumb, considerate, aproape în unanimitate, falsuri, de către cei ce și-au făcut opera din citate. Timp de o sută de ani, nimeni nu a scris un rând despre existența acestei arhive din plăci de plumb. Nimeni nu le-a cercetat. Nu au fost niciodată înregistrate. Nu există absolut nici un document cu privire la ele. Au dispărut. Au reapărut, împuținate. Și nici astăzi nu beneficiază de un număr de inventar.

Plecând de la ipoteza că sunt falsuri, constatăm următorul lucru: o minte absolut genială (sau poate două ori mai multe), a creat o arhivă uriașă de texte cu intenția de a atribui dacilor o tradiție scrisă și o istorie. Acea minte a inventat o limbă la o vreme când generarea unei limbi artificiale cu aspect de limbă vie trebuie să fi fost o întreprindere vrednică de Premiul Academiei. Acei care susțin că limba din tăblițe este un *charabia*, o simplă aiureală,

**ADDENDA:
HISTORICAL AND
PHILOLOGICAL STUDY**

Forewarning Word

Knowledge is acquired, passion to find out truth is definitely not. One is born with it. That is why libraries are stuffed with so many empty books, written by academicians and doctor professors, books which are lifeless, written out of vanity. And for the selfsame reason those who seek are looked down by the authors of these books, with contempt, at the best with indifference. Many are those who, sheltered by their titles, do nothing else but repeat things said by others, quote, invoke the authority of one magister or another and never doubt anything. About Mr. Dan Romalo's book one can say that it is a living book, which one opens, again and again, one takes along on the train, one opens at random and marvels: "what is this, after all?" An archive of texts on lead, almost unanimously considered to be fakes by those who accomplished their oeuvre out of quotations. For one century, no one wrote a single line about the existence of this archive of leaden plates. No one investigated them. They were never recorded. There does not exist any document with regard to them. They disappeared. Then they reappeared fewer in number. And they do not have an inventory number to this day.

Setting out from the hypothesis that they are fakes, here is what we find out. A mind of undisputed genius (or perhaps two or even more) created a huge archive of texts, with the intention to ascribe a written tradition and a history to the Dacians. That mind invented a language at a time when the creation of an artificial language, with the aspect of a living language, must have been a venture deserving the Academy Prize. Those who maintain that the language from the tablets is a *charabia*,

cu siguranță nu au studiat-o îndeajuns. Variația, consecvența, distribuția contextuală, modul de adaptare a împrumuturilor, diferențierea diatopică, diacronică și chiar dialectală, folosirea unor tipuri diferite ale alfabetului grecesc în funcție de loc și de epocă, sunt câteva elemente care ne demonstrează că autorul acestei limbi a fost un lingvist excepțional. O limbă genială, construită cândva pe la mijlocul sec. 19 – iată un subiect de cercetare pasionant, vrednic de o academie și de un institut de lingvistică, iată un reper de maximă importanță în istoria lingvisticii. Fie și doar din acest motiv, cartea d-lui Dan Romalo, care a salvat de la pieire sigură aceste texte, este una dintre cele mai valoroase, din câte s-au publicat vreodată, cel puțin pentru lingvistica românească.

Ce mai putem spune despre “falsificator”? Că avea cunoștințe ca nimeni altul la vremea aceea. Că citise nu doar pe clascii Strabo, Dio Cassius, Ptolemeu, ci și obscure cărțurari din veacurile de mijloc, precum iezuitul Philippe Briet. Că era familiarizat cu hărțile cartografului Ortelius, trăitor în sec. 16. Dar, mai presus de toate, că a avut o minte scilpitoare și o intuiție remarcabilă: a presupus că prima capitală a getului Burebista s-a aflat în afara arcului carpatic, că Oroles al lui Trogus Pompeius era unul și același cu Rholes al lui Dio Cassius, că bastarnii erau germanici. Contribuții de o valoare inegalabilă, dacă stăm să ne gândim că unii istorici ai noștri au ajuns la aceste concluzii doar în vremea din urmă.

Cât privește iconografia, cu sutele de reprezentări mărunte, cu cetăți, armate, zei, temple, căpetenii, simboluri, toate distribuite coerent și consecvent în funcție de epocă și regiune, arheologul Silviu Teodor a demonstrat că “falsificatorul” nu ar fi putut face această muncă fără să aibă la dispoziție un calculator: nu există

mere nonsense, most certainly did not study it thoroughly enough. The variety, consistency, contextual distribution, the way of adapting loan words, the diatonic, diachronic and even dialectal differentiation, the use of different types of the Greek alphabet, in relation to place and epoch, are but a few elements demonstrating that the author of this language was an outstanding linguist. A language of genius, created about the middle of the 19th century - here is a captivating subject for research, worthy of an academy or an institute of linguistics, here is a landmark of major importance in the history of linguistics. For this reason alone, the book of Mr. Dan Romalo, who rescued these texts from disappearance, is one of the most valuable ones, ever to be published, at least as far as Romanian linguistic science is concerned.

What else can be said about the “faker”? That he had a command of extensive knowledge, on account of which his position was beyond compare at the time? That he had read not only the classics Strabo, Dio Cassius, Ptolemy but also some little known scholars from the Middle Ages, such as the Jesuit Philippe Briet. That he was familiar with the maps of cartographer Ortelius, who lived in the 16th century. But above all, that he had a brilliant mind and a remarkable intuition. Thus he assumed that the first capital of the Getan Burebista was located outside the Carpathian arch, that Oroles of Trogus Pompeius was one and the same man with Rholes of Dio Cassius, that the Bastarns were Germanic. These are contributions of a matchless value, if one takes into consideration the fact that some of our historians reached these conclusions quite recently.

As far as iconography is concerned, with hundreds of tiny representations of fortresses, armies, deities, temples, rulers, symbols, all coherently and consistently distributed, in relation to the epoch, and region, archaeologist Silviu Teodor demonstrated that the faker could have accomplished this work, only with a com-

inconsecvențe, nu există contradicții. Admițând că totuși a existat cineva care a putut face această muncă, proiectând pe hârtie, supraveghind foarte atent distribuția imaginilor și coroborându-le cu textele, iată, avem încă un motiv de serioasă cercetare a acestui subiect. Istoria noastră a avut o minte excepțională, anonimă, ignorată până acum, care merită toată atenția.

Cât timp îi va fi luat efortul creării unei limbi cu sute de cuvinte și a unei iconografii cu sute de imagini? Cât timp îi va fi luat compunerea textelor și ilustrarea lor? Cât timp îi va fi luat realizarea zecilor sau chiar sutelor de matrițe, atât de migălos făurite încât nu poți să nu crezi că a fost mâna unui bijutier? Cât timp din viață i-au luat toate acestea? Câți bani l-au costat? Și pentru ce? Pentru a abandona întreaga arhivă, proaspăt turnată, alcătuită din cel puțin 200 de piese, într-un beci, unde uitată ar fi fost pe vecie dacă nu ar fi existat Dan Romalo? întrebări fără răspuns. Nimeni nu poate găsi o explicație logică. "Falsificatorul" ar fi putut susține că dacii scriau, inventând două, trei, cinci, zece piese, dar nu avea nevoie de două sute. Putea demonstra că dacii erau un neam aparte, superior, punându-i să se închine unui singur zeu, care, evident, să se cheme Zamolxe; dar nu e așa: tăblițele abundă în divinități ale păcii, războiului, cerului, morților... Le putea atribui o democrație perfectă, în care țăranul să-și are ogorul și femeia să-și țină la sân copilul; dar nu, nici măcar un singur om de rând nu apare reprezentat în plăci: doar căpetenii, nobili și preoți. Putea să le atribuie o istorie fabuloasă, în care Burebista îl învinge pe Cezar și Decebal pe Traian; dar nu, Burebista e înlăturat prin complotul condus de Oroles iar Traian nu apare menționat, informațiile oprindu-se la

puter. There are no inconsistencies, no contradictions. Admitting nevertheless that there existed someone who was able to accomplish this work, designing on paper, superintending very carefully the distribution of the images and corroborating them with the texts, here is a further reason for a thorough research of this subject. Our history had an exceptional mind, anonymous, ignored so far, deserving utmost attention.

How much time did the effort of creating a language, with hundreds of words and an iconography with hundreds of images, take him? How much time did the composition of the texts and their illustration take him? How much time did the completion of the dozens and even hundreds of molds – minutely wrought with a jeweller's expert hand – take him? How much from his life time did all these take him? How much did they cost him? And what for? To abandon the entire, freshly cast archive, consisting of at least 200 specimens, in a cellar, where it would have stayed, forgotten for ever, if Dan Romalo had not existed? These are questions which remained unanswered. No one can find a logical explanation. The "faker" could have maintained that the Dacians wrote by making up two, three, five, ten specimens. There was no need for two hundred. He could have demonstrated that the Dacians were a special superior race by making them worship a single god, obviously named Zamolxe. But things are quite different. The tablets are teeming with deities of peace, war, heaven, death... He could have ascribed to them a perfect democracy, where man tilled his land and woman fondly cradled her infant at her breast. But no, not even one common man is represented in the tablets but only rulers, noblemen and priests. He could have ascribed to them a fabulous history in which Burebista vanquishes Caesar and Decebal defeats Trajan. But no, Burebista falls a prey to the plot led by Oroles while Trajan is not mentioned at all, information ending with Domitianus. He could have

Domitian. Putea să le atribuie o limbă în mod manifest asemănătoare cu româna, sau cu latina, sau cu slava, sau, mai ales, cu ceea ce considerăm noi a fi substrat dacic, pentru a demonstra ceva logic și corect, dar nu, limba aceasta din tăblițe nici măcar nu are trăsături indo-europene. Are influențe clare din limbi indo-europene, are cuvinte comune cu latina și cu limbile germanice, dar rămâne o limbă enigmatică, o creație care nu dovedește nimic.

Punând cap la cap toate acestea, putem creiona portretul-robot al prezumtivului "falsificator": un om genial (un "Leonardo da Vinci", cum l-a numit dna prof. Zoe Petre), extraordinar de citit, deținând cunoștințe de istorie și lingvistică pe care nimeni la vremea aceea nu le posedea la noi în țară, bogat, încât să-și permită să nu facă nimic altceva timp mulți ani de zile, cât va fi durat elaborarea arhivei, și încât să poată plăti o întreagă echipă de colaboratori și, desigur, puțin nebun. Căci numai un nebun putea crea ceva atât de lipsit de logică, de sens și, mai ales, de finalitate. Cine a fost acesta? Hasdeu? În nici un caz. Hasdeu nu ar fi avut nici timpul, nici banii necesari pentru ca arhiva să fie gata în ultimul sfert de veac 19. Și chiar dacă le-ar fi avut, nici una din ideile lui nu se oglindește în această plăsmuire, nu regăsim nicăieri dacica lui indo-europeană de tip satem. Să fi fost Nicolae Densușianu? Absurd. Densușianu era atât de sărac, încât nu a putut să-și publice "Dacia Preistorică", apărută postum prin contribuția ministrului învățământului de atunci; în plus, lucru esențial, el nu era lingvist. Atunci? A existat în realitate un asemenea personaj?

Iată, așadar, întrebările la care trebuie să răspundă cei care se încrâncenează în a afirma că aceste texte sunt *absolut sigur* niște falsuri: cine este autorul lor? cu ce mijloace au fost realizate? Și, înainte de

ascribed to them a language manifestly similar to Romanian or Latin or with Slavic, or especially to that which we consider as the Dacian substratum in order to demonstrate something logical and coherent. But oh, no! This language from the tablets does not even have Indo-European traits. It shows clear influences from Indo-European languages, it has words in common with Latin and the Germanic languages, but it remains an enigmatic language, a creation which does not demonstrate anything.

Putting all these elements together we are in a position to sketch the virtual portrait of the alleged "faker": a man of genius (a "Leonardo Da Vinci" as he was surnamed by professor Zoe Petre), extraordinarily well-read, ranging over a knowledge of history and linguistics, which no one possessed in this country, at the time; rich so as to be able to do nothing else for years on end, except accomplish this archive, and pay an entire team of assistants and, of course, a little bit insane. Because only an insane person could have created something so utterly devoid of logic, motive and especially finality. Who was this man? Hasdeu? Definitely not. Hasdeu would not have had either the time or the money needed, for this archive to be ready by the beginning of the last quarter of the 19th century. And even if he had ranged over all these facilities none of his ideas is reflected in this contrivance. We do not find anywhere his Indo-European Dacian language of the satem type. Could it have been Nicolae Densușianu? That's outright absurd. Densușianu was so poor that he was not able to publish his "Prehistoric Dacia", brought out posthumously, through the contribution of the minister of education of the time. Moreover, an essential point, he was no linguist. Then, who else? Did such a character actually exist?

So here are the questions, which should be answered by those who obstinately persist in stating that these texts are *most certainly* fakes. Who is their author? What were the means they

toate, în ce scop? Până astăzi nimeni nu a dat răspuns la aceste întrebări, ceea ce înseamnă că ne aflăm în fața unei mari enigme, și că nimic nu este *absolut sigur*. Ceea ce înseamnă că lucrarea de față era absolut necesară și, dacă cei ce erau datori să o elaboreze nu au făcut-o, astăzi trebuie cu toții să-i aducă mulțumiri lui Dan Romalo.

Cei ce scriu cărți goale au, desigur, orgoliul atotcunoscătorilor. Pentru ei este *absolut sigur*, și vai de cei ce se îndoiesc vreo clipă. Dan Romalo are modestia adevăratului căutător de adevăr, iar cartea de față este o carte vie, pentru că din ea pot lua naștere alte câteva zeci de cărți. Asta pentru că autorul recunoaște, cu înțelepciune, că *nimic nu e sigur*. Pot fi falsuri, așa e! Dar dacă nu e așa? Dacă sunt autentice? Dacă există o șansă de 1% ca aceste texte să fie autentice, trebuie să ne cutremurăm cu toții la gândul că, dacă n-ar fi fost dl Dan Romalo, am fi îngropat o parte inestimabilă a istoriei noastre și a umanității. Și atâta vreme cât *nimeni* până în momentul de față nu a reușit să demonstreze că aceste înscrisuri sunt plăsmuiri, lingviștii și istoricii trebuie să-și regândească atitudinea. Argumente precum forma *Comidava* din tăblițe (în realitate *Comieodabo*), cunoscută la Ptolemeu, în loc de *Cumidava*, atestată epigrafic, demonstrează ignoranța și reaua credință a celor ce-și spun "savanți". De ce ar fi trebui un *dac*, care scria în limba lui, să folosească o formă atestată într-o inscripție *latină*, scrisă de un *roman*? Mai mult, a afirma, sub acoperirea titlului de academician, în fața telespectatorilor, că e vorba de un fals absolut banal, care putea fi realizat de oricine cunoștea puțină greacă și latină, fără a prezenta o singură imagine, reprezintă o încercare deplorabilă de inducere în eroare.

Disputa iscată de publicarea cărții d-lui

were accomplished with? And first and foremost, to what end? So far no one gave a reply to these questions, which means that we are faced with a huge enigma, and that nothing is *most certain*. Which means, that the present work was absolutely necessary and as those who had the duty to draw it up did not do so, at present all those in question should express their gratitude to Dan Romalo.

Of course, those who write empty books have the pride of the omniscient. To them it is *most certain* and woe to those who have doubts for a moment. Dan Romalo has the modesty of the genuine seeker for truth and the present book is a living book, because dozens of other books can come into being starting from it. Because the author admits, most wisely that *nothing is most certain*. They might be fakes, indeed! But what if they are not? What if they are genuine? If there is but one per cent of a chance for these texts to be genuine, then we ought to shudder at the mere thought that if it had not been for Dan Romalo we would have buried an invaluable part of our history and of that of mankind. And in so far as *nobody* has succeeded in demonstrating that these texts are contrivances, linguists and historians are supposed to revise their attitude. Arguments such as the *Comidava* form, from the tablets (actually *Comieodabo*), known from Ptolemy instead of *Cumidava*, attested epigraphically, demonstrate the ignorance and ill-will of those calling themselves "scholars". Why should a *Dacian*, writing in *his* own language, have used a form, attested in a *Latin* inscription, written by a *Roman*? Moreover, to state behind the shield of the academician title, in front of television viewers that it is an absolutely, banal fake, which could have been accomplished by anyone who knew some Greek and Latin, without presenting a single image, represents a lamentable attempt to mislead. The dispute triggered off by the publication of Mr. Dan Romalo's book will not be concluded and is not to be concluded before one of the parts

Dan Romalo nu se va încheia și nu are voie să se încheie decât în momentul în care una din părți va aduce argumente absolut incontestabile. Cei ce susțin că sunt falsuri, au datoria de a demonstra acest lucru cu argumente, pentru că ei sunt acuzatorii în acest proces. Dan Romalo pleacă de la prezumția de nevinovăție și așteaptă dovezile acuzării.

Prima ediție a acestei cărți a fost publicată în 70 de exemplare, pe cheltuiala autorului, după ce mulți au fost istoricii și lingviștii care au refuzat să-i dea girul. Reeditarea lucrării de către editura Alcor Edimpex, prin grija și pasiunea inimoaselor doamne Corina Firuță și Cori Simona Ion, reprezintă un eveniment excepțional, care va aduce multă lumină și bucurie în sufletul celor ce caută adevărul și, sperăm, multe nopți nedormite celor ce fug de el.

Studiul istoric și filologic anexat acestei cărți reprezintă un omagiu adus familiei Romalo, care, cu o generozitate peste fire, mi-a dăruit această poveste.

Cărțile de plumb

Informațiile cu privire la aceste plăci sunt puține, dar prețioase. Cele mai multe trimit spre Sinaia, care pare să fie locul de proveniență al pieselor. Conform spuselor primarilor orașului Sinaia din primele decenii ale sec. al XIX-lea, plăcile de plumb reprezintă copii făcute la fabrica de cuie din Sinaia, în preajma anului 1875, din ordinul regelui Carol I, după niște piese originale din aur¹. Legendele locului spun că, la săparea fundației Castelului Peleş în Poiana Văcăriei, s-ar fi descoperit un mare tezaur de piese din aur, între care și un număr mare de tăblițe inscripționate în relief. Din păcate, doar tradiția orală mai vorbește astăzi de aceste plăci – nici o informație sigură nu certifică existența lor.

brings up some quite undisputable arguments. Those who maintain that the tablets are fakes have the duty to demonstrate this by means of arguments as they are the accusers in this case. Dan Romalo who is setting out from “the benefit of the doubt” is looking forward to the evidence of the accusation.

The first edition of this book was brought out in 70 copies, at the expense of the author, after many historians and linguists refused to grant him their endorsement. The republishing of this work by the Alcor Edimpex Publishing House, by the care and devotion of the generous Mesdames Corina Firuță and Cori Simona Ion, is an exceptional event, which will bring much light and joy to the souls of the seekers for truth and, we do hope, many sleepless nights to those who are shunning it.

The historical and philological study appended to this book, represents a homage to the Romalo family, who bestowed on me this story, with uncommon generosity.

The Leaden Books

Information about these plates are few but valuable. Most of them point at Sinaia, which seems the place of origin of these specimens. According to the mayors of Sinaia, from the first decades of the 20th century, the leaden plates are copies cast at the nailery from Sinaia, around 1875, to the order of king Carol I, from some gold originals¹. Local legends mention that the digging works for the foundation of the Peleş Castle unearthed a huge gold treasure, which also included a large number of tablets bearing inscriptions in relief. Unfortunately it is only oral tradition which still refers to these plates. There is no positive piece of information to certify their existence.

The hypothesis of the copying of some gold originals in lead is worth taking into account. The leaden specimens do not show the traces of corrosion, one would expect after 2000 years lying buried under the ground, in a wet area

Ipoteza copierii unor originale din aur, în plumb, este vrednică de luat în seamă. Piese de plumb nu au urme de coroziune la care ne-am fi așteptat după 2000 de ani de zăcut în pământ, într-o zonă umedă cum este cea din țara noastră. Mai mult, analizele efectuate la Institutul de Fizică și Inginerie Nucleară de către dr. Bogdan Constantinescu, în iunie 2003, pe mostre extrase din toate cele 35 de piese rămase, au demonstrat fără putință de tăgadă că plumbul este modern – rețeta tipică plumbului tipografic de sec. XIX, în compoziția căruia se adăuga staniu. Iată un fragment din raportul d-lui dr. Constantinescu, din data de 11 mai 2004: “Probele se încadrează în trei tipuri: 96% Pb, 4% Sn; 97% Pb, 1.5% Sn, 1.5% Sb, ambele tipuri sunt gen aliaj tipografic; 98% Pb, 1.2% Sn, 0.8% Zn care pare tot tipografic, cu zinc din minereul original. Urmele sunt total nerelevante (fier, cupru mai ales). Deci Pb e clar aliaj modern, posibil secolul XIX”. S-au făcut comparații și cu o medalie de plumb din vremea lui Cuza, a cărei compoziție este aproape identică cu cea a plăcilor. De asemenea, s-a analizat și o scoabă de plumb dacic extrasă din zidurile cetății Sarmizegetusa Regia și trimisă la Oxford de dl prof. Ioan Glodariu. Piesa avea în compoziție argint, fier și alte impurități. Spre deosebire de aceasta, plăcile în discuție sunt alcătuite din plumb foarte pur. Rezultatele analizelor întreprinse de dr. Constantinescu par să fie în contradicție cu cele obținute la Oxford pe piesa 23. Echipa britanică susține că piesa 23, comparată cu o altă scoabă de plumb dacic trimisă de prof. Glodariu, ar putea fi autentică, deoarece conține impurități asemănătoare cu cele din scoabă. Totuși, ei admit că este vorba de plumb refolosit, retopit, amestecat cu un procent mare de staniu (3,4 %), cu stibiu (0,61%),

such as the one from this country. Moreover the tests, made at the Institute of Physics and Nuclear Engineering, by Dr. Bogdan Constantinescu in June 2003, on samples taken from all the 35 specimens, which were handed down to us, demonstrated-free from any possible doubt-that the lead is modern-the typical recipe of 19th century typographic lead, in whose composition stantium was added. Here is a fragment from Dr. Constantinescu's report, dating from May 11, 2004: “The tests reveal three types: 96% Pb, 4% Sn; 97% Pb, 1.5% Sn, 1.5% Sb, both types are a kind of typographic alloy; 98% Pb, 1.2% Sn, 0.8% Zn, which also seems typographic, with zinc from the original ore. The traces are entirely irrelevant (iron, copper, especially). Consequently Pb is clearly a modern alloy, possibly from the 19th century.” Comparisons were also made with a leaden medal from Cuza's time, whose composition is almost identical with those of the plates. A clamp, made of Dacian lead, was likewise tested. It had been extracted from the walls from Sarmizegetusa Regia and offered by Prof. Ioan Glodariu. Its composition revealed silver, iron as well as other impurities. In contradistinction to the clamp, the tablets in question are made of highly pure lead. The results of the tests undertaken by Dr. Constantinescu appear to contradict those obtained at Oxford on specimen 23. The British team maintains that specimen 23, as compared to another clamp of Dacian lead, sent by professor Glodariu, might be genuine, as it contains impurities similar to those from the first clamp. They nevertheless assume that it is most likely the case of reused, remelt lead mixed with a high percentage of stantium (3.4%), with stibium (0.6%), likewise containing low percentages of silver (0.29%) and copper (0.24%). The presence of stantium and especially of antimonium would plead in favour of the recent character of the specimen. At the Institute of Physics and Nuclear Engineering the surface tests gave the same result: impurities

conținând și procente mici de argint (0,29%) și cupru (0,24%). Prezența staniului și, mai ales a antimoniului, ar pleda pentru caracterul recent al piesei. La IFIN, analizele de suprafață au dat același rezultat: impurități, care pot proveni din contaminarea cu o matriță de bronz sau cu alte piese cu care tăblițele au stat în contact; însă compoziția din interiorul piesei seamănă foarte mult cu cea a celorlalte piese – plumb cu staniu. Interesant este faptul că plumbul folosit la cele 35 de piese este de trei categorii, în funcție de compoziție. Aceste categorii nu corespund cu o eventuală clasificare bazată pe semnele de pe plăci, fapt care demonstrează că ordinea turnării pieselor a fost absolut întâmplătoare.

Surpriza a venit în urma analizei compoziției medalionului de bronz (nr. 112) din colecția Romalo. Acesta are pe avers un portret al lui Burebista, care se regăsește și pe plăcile nr. 39 și 95, iar pe revers simbolul bovideu-șarpe, de asemenea prezent, sub diferite reprezentări, pe plăcile de plumb. Compoziția acestei piese, analizată la IFIN, se dovedește a fi foarte complexă, vădind o metalurgie arhaică. Pe lângă Cu, Sn, Zn,

which might originate in the contamination with a bronze mold or with other objects the tablets had come in contact with. But the composition from the inside of the specimen is very much alike that of the other specimens-lead with stantium. The fact is interesting that the lead used in the 35 specimens falls into three categories, in terms of composition, categories which do not correspond at all, with a possible classification, based on the symbols on the plates, a fact which demonstrates that the order of the casting of the specimens was quite accidental.

The big surprise came after the test of the composition of the bronze medallion (nr. 112) from the Romalo collection. It has on the obverse a portrait of Burebista, which is also to be found on plates 39 and 95, while on the reverse the bovoid-serpent symbol, likewise present under different representations, on the leaden plates. The composition of this specimen, tested at the Institute of Physics and Nuclear Engineering, appears very complex, evincing an archaic metallurgy. Besides Cu, Sn, Zn, Pb, the iron-nickel combination focussed the attention of the expert-physicist, who states that ferronickel ores were to be found in big quantities, south of the Urals and were exploited by the Scythians too. Conse-

Fig.1. Comparație între portretul de pe medalionul 112 și cel de pe placa 39
Fig.1. Comparison between the portrait on medallion 112 with the one from plate 39.

Pb, combinația fier-nichel a atras atenția specialitului fizician, care susține că zăcăminte de fero-nichel se găsesc în număr mare în sudul Uralilor și erau exploatare și de sciți. Prin urmare o cale de investigație ne-ar trimite spre atelierele grecești nord-pontice (Olbia, Chersones etc), care aveau tehnologie bună și au funcționat fără întrerupere din secolele III-IV î. Chr până în sec. II-III d. Chr. Zăcăminte de nichel există și în Macedonia, dar moderne. Dr. Constantinescu conchide că această piesă este autentică sau cel puțin extrem de veche: este practic imposibil de imitat sau de falsificat o astfel de compoziție.

quently an investigation path would conduct one to the northern-Pontic Greek workshops (Olbia, Chersones etc), which ranged over a high technology and were operational continually beginning with the 3rd-4th centuries B.C. and down to the 2nd-3rd centuries A.D. There exist nickel ores in Macedonia too, but they are modern. Dr. Constantinescu draws the conclusion that this specimen is genuine or at least extremely old, as such a composition is practically impossible to be imitated, to be faked.

The comparison with the chemical structure of a bronze coin from Histria and with that of one from Ephesus demonstrated that all these ancient specimens have many impurities in their composition. On the other hand

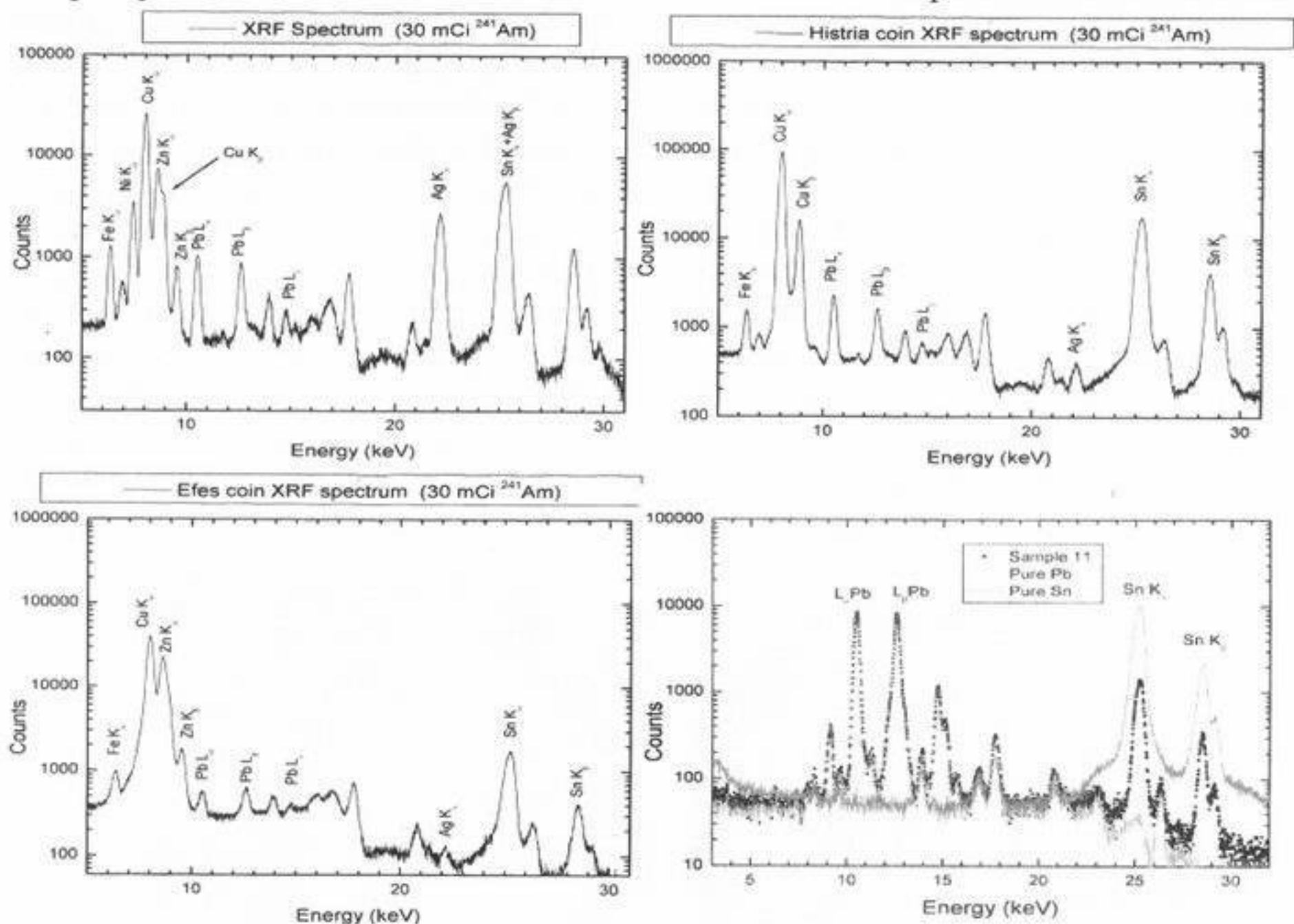

Fig. 2. Stânga sus – compoziția chimică a medalionului din colecția Romalo; dreapta sus – monedă de la Histria; stânga jos – monedă din Efes; dreapta jos – compoziția uneia dintre plăcile de plumb.

Se observă cantitatea foarte mică de impurități în acest grafic, spre deosebire de celelalte trei.

Fig. 2. Left, top – the chemical composition of the medallion from the Romalo collection; right, top – coin from Histria; left, bottom – coin from Ephesus; right, bottom – the composition of one of leaden plates. In this diagram can be noticed the very small quantity of impurities, in contrast to the other three.

Comparația între structura chimică a unei monede de bronz de la Histria și a uneia de la Efes a arătat că toate aceste piese antice au în compoziție multe impurități. În schimb, piesele de plumb analizate prezintă un grad mare de puritate (v. fig. 2). Rezultă din această comparație că, pe de o parte, există o piesă cu portretul lui Burebista, cu mari șanse de a fi autentică, iar pe de alta, dacă plăcile de plumb sunt falsuri, falsificatorul trebuie să fi avut la dispoziție acest medalion, pentru a reproduce portretul.

Ipoteza susținută de Romalo, a turnării plumbului în foi subțiri de aur, în care ar fi imprimate prin poansonare textul și imaginile, este dificil de admis. Dacă plumbul a fost turnat în matrițe de aur, ar fi trebuit să existe urme din acest metal la suprafața pieselor, or, aceste urme nu au fost găsite. Procentul de 0,01% aur indicat de măsurătorile de la Oxford pentru piesa 23 nu este relevant pentru a admite contaminarea cu o matriță de aur; alte elemente, precum siliciul – 1,26%, apar în proporții mult mai mari. Același procent neglijabil – 0,01% s-a găsit și pentru cobalt, nichel, zinc, aluminiu, mangan.

Ultimul martor al plăcilor care au existat la Sinaia, Diana Istrate, fiica inginerului Vasile Al. Ionescu, își mai aduce aminte de piesele pe care le avea tatăl său și de faptul că toate au dispărut înainte de moartea lui, în anii 80. Cei care l-au cunoscut pe inginerul Ionescu și au aflat unele lucruri de la el, nu mai trăiesc nici ei: Iordache Moldoveanu și Augustin Deac. Cel dintâi² spune că ing. Ionescu i-ar fi dat niște plăci profesorului Nicolăescu-Plopșor. Din comunicarea *Enigma plăcuțelor cu scris dacic de la Sinaia*, ținută de A. Deac la al III-lea congres de Dacologie, în 2003, aflăm că inginerul Ionescu văzuse câteva zeci de astfel de plăci, și că o placă de

the leaden specimens, which were tested, show a great extent of purity (see fig. 2). It results herefrom, that, on the one hand there exists a specimen with Burebista's portrait, with big chances to be genuine and on the other one, if the leaden plates are fakes, the faker must have had this medallion at his disposal, to reproduce the portrait.

The hypothesis of the casting of the lead in thin gold sheets, on which the text and the pictures were supposed to be imprinted by stamping, maintained by Romalo is hardly acceptable. If the lead had been cast into gold molds then traces of this metal would exist on the surface of the specimens. But such traces were not detected. The percentage of 0.01% gold indicated by the measurements from Oxford for specimen 23 is not relevant for admitting the contamination with a gold mold, other elements, such as silicon-1.26%, appear in higher proportions. The same negligible percentage-0.01% was also found for cobalt, nickel, zinc, aluminium, manganese.

The last witness of the specimens, which had existed in Sinaia, Diana Istrate, the daughter of engineer Vasile Al. Ionescu, still remembers the specimens, which her father had, as well as the fact that these specimens disappeared, prior to his death, in the Eighties. The persons who knew engineer Ionescu and got some pieces of information from him, are also dead: Iordache Moldoveanu and Augustin Deac. The first², the former mentions that engineer Ionescu had given some plates to professor Nicolăescu Plopșor. From the dissertation *The Enigma of the Tablets with Dacian Writing from Sinaia*, delivered by A. Deac at the 3rd Congress of Dacology, in 2003, we learn that engineer Ionescu had seen several dozens from these plates and that one plate was in professor D.M. Pippidi's possession. At present there exist only two plates at the Museum of the Sinaia Monastery, which are not exhibited, both included into the present volume. The attempt to find out their history

plumb ajunsese la profesorul D.M. Pippidi. Astăzi mai există două plăci la Muzeul Mănăstirii Sinaia, neexpuse, ambele incluse în acest volum. Incercarea de a afla istoria lor a eşuat – nimeni în Mănăstire nu-și amintește de unde provin, iar inventarele Mănăstirii nu pomenesc nimic cu privire la aceste piese.

Un alt martor, de data aceasta al poveștii de la București, este arheologul Victor Boronenanț, de la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan". Domnia sa își amintește că, prin anii 60, istoricul Dinu C. Rosetti a ținut o conferință cu privire la aceste piese. Rosetti susținea că cel puțin o parte din aceste plăci de plumb puteau fi autentice, întrucât unele semne reprezentate pe ele se regăseau pe unele piese descoperite în situl getic de la Popești. De asemenea, unele simboluri asemănătoare par să existe pe biserica de la Cetățeni. El a prezentat cca 12 piese din cele peste o sută câte existau la acea vreme.

Tipurile de scriere

Clasificarea generală în alfabet clasic, preclasic și arhaic, propusă de Dan Romalo, poate fi dusă mai departe. Astfel, cel mai simplu tip de scriere, tipul A (Helis1), îl reprezintă alfabetul grec ionian, prezent exclusiv pe tăblițele care par să fi fost scrise la Helis, în perioada de dinaintea lui Burebista (ex. placa nr. 2). Acesta include semnele *omega* și *eta*, folosite în alfabetul ionian pentru notarea vocalelor *o* lung și *e* lung. În mod evident, limba tăblițelor nu făcea distincția de cantitate (nu avea vocale lungi și scurte), astfel încât *omega* și *omicron* sunt folosite aleatoriu. *Eta* are valoarea [i] și este, de asemenea, folosit fără o regulă anume, în distribuție liberă cu *iota*. Acest alfabet a cunoscut mai multe variante grafice – cel mai remarcabil fiind stilul rombic din plăcile 19, 67 și 109.

failed. No one from the monastery remembers where they had come from and the inventories of the monastery do not mention anything about these specimens.

Another witness, this time of the story from Bucharest, is archaeologist Victor Boronenanț, from the "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology. He remembers that during the Sixties, historian Dinu C. Rosetti had delivered a lecture regarding these specimens. Rosetti maintained that at least part of these tablets could be genuine, as some symbols represented on them, were present on some items, discovered on the Getic site from Popești. Some similar symbols appear to exist on the church from Cetățeni. He presented about 12 specimens from the more than one hundred which existed at the time.

The Types of Writing

The general classification into classic, preclassic and archaic alphabet proposed by Dan Romalo, can be continued. Thus the simplest type of writing, the A type (Helis 1) is represented by the Ionian Greek alphabet, present exclusively on the tablets, which appear to have been written at Helis, in the period prior to Burebista (for example plate nr. 2). It includes the characters *omega* and *eta*, used in the Ionian alphabet, in order to render the vowels long *o* and long *e*. It is obvious that the language of the tablets made no distinction of quantity (it did not have long and short vowels), so that *omega* and *omicron* are used in an aleatory manner. *Eta* has the [i] value and is likewise used without obeying a strict rule, in free distribution with *iota*. This alphabet witnessed several graphic variants – the most remarkable one being the rhombic style from plates 19, 67 and 109. Likewise noticeable is the mirror writing of the Z character, perhaps in an attempt to render a specific sound of this language nonexistent in Greek. This graphic rendition is also to be found in the name of the Getic chieftain Zalomodegicos, recorded in the

Se remarcă, de asemenea, desenarea în oglindă a semnului Z, poate din încercarea de a reda un sunet specific acestei limbi, inexistent în greacă. Acest mod de grafieră se găsește și în numele căpeteniei gete Zalomodegikos, pomenit în Stela Solilor, descoperită la Histria în 1959. D.M. Pippidi a descris și analizat această piesă, dar nu a pomenit nimic în legătură cu această stranie redare a literei Z³. Ea nu se regăsește în alte cuvinte grecești din inscripțiile de la Histria sau din alte cetăți pontice.

Al doilea tip de scriere, tipul B (Burebista), este un tip derivat din cel anterior și apare în timpul lui Burebista. Se caracterizează prin prezența unor semne aparte, care notează, foarte probabil, palatalele [ci] și [gi], la care se adaugă semnul V cu valoarea [u], la fel ca în alfabetul latin (v. d. ex. placa nr. 39). Prezența celor două semne, existente și în alfabetul chirilic, a grăbit aplicarea rapidă și definitivă a etichetei de "fals" de către specialiști. Lucrurile nu sunt însă atât de simple: alfabetul chirilic a fost creat în sec. 9, la sudul Dunării, dar ambele semne existau deja în scrierile neolitice. Nu putem ști exact de unde a fost luat semnul pentru [ce] de către Chiril și Metodie, iar în ce privește semnul pentru [ge], acesta există astăzi doar în alfabetul sârb modern iar originea lui e controversată: unii slaviști susțin că sârbii l-au împrumutat de la români, care îl foloseau în textele românești de sec. 16, scrise în alfabet chirilic, alții susțin că noi l-am luat de la sârbi, deși sârbii l-au folosit cu această valoare abia începând cu sec. 17⁴. Pe de altă parte, e greu de imaginat că un "falsificator" atât de genial și de erudit ar fi făcut o gafă atât de mare – să folosească semne dintr-un alfabet inventat după dispariția dacilor din istorie. Acest tip de scriere pare să fi apărut la Genucla, prima capitală a lui Burebista, de unde s-a

Stele of the Messengers, discovered at Histria in 1959. D.M. Pippidi describes and analyses this specimen but he does not mention anything, regarding this strange rendition of letter Z³. It is not to be found in other words, Greek ones, from the inscriptions at Histria, or other pontic cities.

The second type of writing, the B type (Burebista) is a type of writing deriving from the previous one, which appeared in the period of Burebista. It is characterized by the presence of some special symbols, which most likely render the palatal ci [tsi] and gi [dzi], and the V character, with the value of [u], the same as in the Latin alphabet (see for example plate nr. 39). The presence of the two symbols, existing in the Cyrillic alphabet too, hastened the fast and final application of the label "fake", by specialists. However things are not as simple as that. The Cyrillic alphabet was created in the 9th century, south of the Danube, but the two symbols existed as early as the Neolithic writings. We do not know exactly wherefrom Cyril and Methodius took the symbol for ce [ctse]. As for the symbol for ge [dze] it exists, at present, only in the modern Serbian alphabet, while its origin is disputed. Some Slavists maintain that the Serbians took it from the Romanians, who used it in 16th century Romanian texts written in Cyrillic alphabet, while others maintain that we took it from the Serbians, in spite of the fact that the Serbians came to use it with this value only beginning with the 17th century⁴. On the other hand, it is hard to imagine that a faker, endowed with such a high genius and erudition, should have committed such a gross blunder to make use of symbols from an alphabet created after the Dacians' disappearance from history. This type of writing is likely to have appeared in Genucla, the first capital of Burebista, wherefrom it also spread to Helis, where it replaced the old A type, and to *Moleodabo*, the other big Getic city from the Dobruja. Moreover, Burebista took along this writing to

răspândit și la Helis, unde înlătură vechiul tip de scriere A, și la *Moleodabo*, cealaltă mare cetate getică din Dobrogea. De asemenea, Burebista ia cu el această scriere la Sarmigetuză, unde înlocuiește o scriere cursivă mai veche (placa nr. 90).

Tipul C (Ceneu/Helis 2) este o scriere cursivă probabil foarte veche, care include și semnele speciale existente în tipul B (plăcile nr. 10 și 31). Valoarea unora dintre semne este dedusă din context, întrucât ele nu par a avea corespondențe în alte alfabetele cunoscute (de exemplu *alfa* - redat printr-un cerc cu 6 "picioare", *tau* - prin trei haste verticale tăiate de una orizontală - acesta din urmă este un semn care se găsește și în alfabetele sud-semitice cu valoare fonologică asemănătoare etc.). Această scriere cursivă a coexistat, la Helis, cu scrierea A, cum o demonstrează plăcile nr. 76 și 123, în care scrierea cursivă apare doar în peceti. Ultimul rege al Helisului înainte de Burebista a fost chiar Ceneu, cum rezultă din pecetea plăcii nr. 7. Nu e de mirare că Ceneu a luat cu el scrierea de la Helis și, cele mai multe plăci scrise în vremea lui Burebista în B, sunt semnate de Ceneu în tipul C (nr. 12, 13, 39 și altele).

Tipul D (Decebal) derivă dintr-o scriere grecească occidentală, care nu folosea *omega* și *eta* (d. ex. Plăcile nr. 94, 119, 121 și altele). Un tip asemănător este folosit de Cotizo (nr. 69), în paralel cu o scriere cursivă F (nr. 70, 113), și de Oroles, care renunță la scrierea lui Burebista după moartea acestuia și adoptă tipul occidental (Helis 3: 106, 115). Dacă a existat un "falsificator", întreaga distribuție a tipurilor de scriere este foarte ingenios gândită: cei din Dobrogea folosesc cu precădere tipul oriental, împrumutat cu siguranță de la coloniștii vecini; scrierea lui Burebista se răspândește o dată cu creșterea puterii lui, și se restrânge după moartea sa; iar tocmai

Sarmizegetusa, where the latter replaced an older cursive writing (plate nr. 90).

The C type (Ceneu/Helis 2) is a cursive writing, probably very ancient which also includes the special symbols existing in type B (plates nr. 10 and 31). The value of some of the symbols is inferred from the context, as they do not appear to have counterparts in other known alphabets (for instance *alpha* rendered by a circle with 6 "legs", *tau* by three vertical "hastas" crossed by a horizontal one-the latter is a sign which is also to be found in south-Semitic alphabets, with a similar phonological value etc). This cursive writing coexisted, at Helis, with writing A as testified to by plates nr. 76 and 123, in which the cursive writing appears only in the seals. The last king of Helis, before Burebista, was Ceneu, as it results from the seal of plate nr. 7. It is not at all astonishing that Ceneu took along the writing from Helis and that the bulk of the plates, written during Burebista's reign, in B are signed by Ceneu in type C (nr. 12, 13, 39 as well as others).

The D type (Decebal) derives from a western Greek writing which did not use *omega* and *eta* (for example nr. 94, 119, 121 as well as others). A similar type is used by Cotizo (nr. 69) in parallel with a cursive writing F (nr. 70, 113) as well as by Oroles, who gave up Burebista's writing, after the latter's death and adopted the western type (Helis 3: 106, 115). If a faker did exist, then the entire distribution of the types of writing was very resourcefully devised. The Dobrujans preeminently used the eastern type most likely taken over from the neighbouring colonists; Burebista's writing spread simultaneously with the increase of his power and narrowed down after his death; precisely those who had close contacts with the Romans used the western type, from which the Latin alphabet likewise derived through Etruscan intermediary: Decebal, Cotizo and Oroles (=Roles) the latter declared *amicus populi Romani* by Octavian. Of course, the question arises to what extent someone could have known

cei care aveau contacte strânse cu romanii folosesc tipul occidental, același din care a derivat și alfabetul latin, prin intermediar etrusc: Decebal, Cotizo și Oroles (=Roles), acesta din urmă declarat *amicus populi Romani* de către Octavian. Desigur, se pune întrebarea: în ce măsură putea cunoaște cineva scrierile grecești locale la mijlocul sec. 19, când dialectologia greacă încă era departe de a se fi constituit în știință.

În fine, un număr mare de scrieri cursive de origine necunoscută se regăsesc fie singure, fie în paralel cu alte scrieri. De remarcat că pe frontoanele templelor apare o scriere anume, necunoscută, și că, adesea, numele zeilor sunt grafiate cu caractere arhaice. E posibil ca unele dintre aceste scrieri să fie silabice – de pildă în piesa nr. 1 există trei rânduri de semne dintre care nici unul nu se repetă, situație imposibilă pentru un alfabet cu număr limitat de semne. În unele plăci se pot identifica semne ce se regăsesc în diverse scrieri vechi: în piesa nr. 8 Romalo acordă valoarea [s] unui semn asemănător cu Y.

Același semn, cu aceeași valoare (dar silabică), se găsește și în silabarul cipriot. Mulțimea monogramelor și a scrierilor imbricate demonstrează că se practica o scriere cursivă cu tradiție îndelungată, având cu siguranță alte suporturi decât metalul (posibil lut, lemn etc.). Tehnica imbricării probabil este de influență străină; alfabetul grec obișnuit ajunge să înlocuiască aceste scrieri greu lizibile, astfel încât dacii înșiși simțeau nevoia să-și “traducă” propriile texte mai vechi, cum demonstrează placa 116, unde logogramele din primele trei rânduri sunt în mod evident redată alfabetic în rândurile următoare.

Cum se inventează o limbă

Secolul 20 a fost secolul limbilor construite (numite în engleză *conlangs*).

the local Greek writings around the middle of the 19th century, when Greek dialectology was still far from being a science.

Finally, a large number of cursive writings of unknown origin are to be found, either individually or in parallel with other writings. It should be noticed that on the pediments of the temples appears a certain unknown writing and the names of the gods are rendered in archaic characters. Some of these writings might be syllabic – for instance in specimen nr.1 there are three lines of signs, none of which being repeated, an impossible situation for an alphabet with a limited number of signs. In some plates there can be identified symbols which are to be found in different old writings: in specimen nr. 8 Romalo grants the value of an [s] to a sign similar to Y.

The same sign, with the same value (but syllabic) is also to be found in the Cypriote syllabary. The multitude of monograms and of imbricated writings demonstrates that cursive writing with a long-standing tradition had been practised, most certainly on other media than metal (possibly clay, wood etc.). The imbrication technique is probably of foreign influence; the ordinary Greek alphabet came to replace these writings which were legible with difficulty, so that the Dacians too felt the necessity to “translate” their older sacred texts, as testified to by plate 116, where the logograms from the first three lines are evidently rendered alphabetically in the next lines.

How to Invent a Language

The 20th century was the century of artificial languages (called *conlangs*). From the *Quenya* language, one from the dozens of invented languages by J.R.R. Tolkien in “Master of the Rings”, considered the most beautiful artificial language, down to that of the Klingonians in “Star Trek”, invented by Marc Okrand, the artificial languages have turned into a real fashion. But besides these, the so-

De la limba *Quenya*, una din zecile de limbi inventate de J.R.R. Tolkien în "*Stăpânul Inelelor*", considerată cea mai frumoasă limbă construită, la cea a klingonienilor din "*Star Trek*", inventată de Marc Okrand, limbile ficționale au devenit o adevărată modă. Dar, în afară de acestea, au luat avânt și așa-numitele "euroclone", precum *Interlingua*, *Glossa* ori *Esperanto* și limbile internaționale bazate pe engleză – *New English*, *Basic English*, *Essential World English*. Un loc aparte în peisajul limbilor construite îl ocupă experimentele diacronice de genul: cum ar fi arătat poloneza dacă ar fi fost limbă romanică (experimentul *Wenedyk*); cum ar fi arătat indo-europeana dacă legile lui Grimm n-ar fi existat sau cum ar fi evoluat gotica (limba *Gotish*, în viziunea lui D.E. Perrotin). A fost creată o limbă *Hatti*, descendentă imaginară a grupului indo-european *centum*, și chiar o limbă *Adelică*, imaginată ca descendentă a Proto-Indo-Europenei de către S.A. MacLagan. E drept, nu se cunosc cazuri moderne de limbi "falsificate", inventate cu scopul de a le da drept reale. Singurul caz serios cunoscut, celebru în lumea criptografilor, este cel al limbii manuscrisului Voynich, dar manuscrisul este datat cu multă precizie în sec. 16 și a fost scris undeva în Italia. Textul, care acoperă peste 240 de pagini, a rămas nedescifrat până astăzi, după mai mult de un secol de încercări. Limba acestui manuscris putea fi o limbă artificială, creată de un alchimist, însă cheia pare imposibil de găsit.

Din această perspectivă, ipoteza inventării unei limbi dacice coerente în sec. 19 ridică probleme extrem de dificile. Construirea unei limbi presupune cunoștințe foarte temeinice în domeniul lingvistic, o coordonare precisă (pe care numai un computer o poate face fără nici o greșeală), respectarea unor reguli de

called "Euroclones" boomed, such as *Interlingua*, *Glossa* or *Esperanto* as well as the international languages, based on English – *New English*, *Basic English*, *Essential World English*. A special place in the landscape of artificial languages is taken by diachronic experiments of the kind: what Polish would have been like if it had been a Romance language (the *Wenedyk* experiment), what Indo-European would have been like if Grimm's laws had not existed, or the way Gothic would have developed (the *Gotish* language in D.E. Perrotin's outlook). A *Hatti* language was created, an imaginary descendent of the *centum* Indo-European group and even an *Adelic* language, imagined as a descendent of Proto-Indo-European by S.A. MacLagan. It is true that no modern cases of "faked" languages invented, with a view to present them as real ones, are known. The only serious case, famous in the world of cryptographs, is that of the language of the Voynich manuscript, but the manuscript is dated with great accuracy in the 16th century and was written somewhere in Italy. The text, which covers 240 pages, remained undecoded to this day, after more than a century's long attempts. The language of this manuscript might be an artificial language, created by an alchemist but the key appears impossible to be found.

From this angle, the hypothesis of the invention of a coherent Dacian language, in the 19th century, raises extremely difficult problems. The construction of a language implies a very thorough knowledge in the linguistic field, an accurate coordination (which only a computer can achieve faultlessly), the observance of some rules of contextual frequency, variation and conditioning etc. The language of the leaden tablets is far from revealing the aspect of an artificial language.

The first thing one can state about this language is that it does not seem a standardized language but one teeming with an enormous number of variants – graphic or phonetical – so that there is almost not a single word, hav-

frecvență, variație și condiționare contextuală etc. Limba tăblițelor de plumb nu are nici pe departe aspectul unei limbi artificiale. Primul lucru care se poate spune despre această limbă este că nu pare a fi o limbă standardizată, ci una plină de enorm de multe variante – grafice sau fonetice – așa încât aproape nu există un singur cuvânt care să aibă o formă unică în toate plăcile. Numele lui Burebista e scris în vreo 20 de feluri, cel al cetății Genucla la fel (a se consulta dicționarul întocmit de Romalo), numele romanilor este “stâlcit”, de asemenea, în nenumărate feluri. Un “falsificator” nu ar fi putut să imagineze atât de multă variație mai ales că toate aceste variante sunt distribuite cu o anumită logică, nu întâmplător: în vremea lui Burebista circulă unele forme, în vremea lui Decebal altele, etc. Există chiar unele trăsături “dialectale”, care diferențiază limba dacilor de cea a geților, în special în redarea consoanei finale *o*, care adesea e înlocuită de *u* sau chiar *a*. În ce privește condiționarea contextuală, se poate observa cu ușurință că anumite cuvinte apar doar în anumite contexte, așa cum anumite semne apar doar în anumite combinații – încă un semn că limba nu a fost generată la întâmplare.

E greu de crezut că cineva a putut inventa o limbă plauzibilă, în acele vremuri. Singurul care ar fi avut cunoștințele necesare și ar fi putut încerca o asemenea nebunie ar fi fost Hasdeu, însă cu riscul unor inconsecvențe, obligatorii în absența unei coordonări perfecte a miilor de unități lingvistice.

Apărarea lui Hasdeu

Numele lui Hasdeu a fost cel mai adesea invocat în legătură cu aceste piese. Se știe că nu exista altcineva, la vremea respectivă, care să posede un orizont

ing a unique form in all the plates. The name of Burebista is written in about 20 ways, the one of the Genucla fortress equally so (see the dictionary drawn up by Romalo), the name of the Romans is also distorted in countless ways. A faker could not have imagined such a great variety, the more so as these variants are distributed with a certain logic, not accidentally: In Burebista's epoch there circulated some forms while during that of Decebal different ones etc. There exist even certain “dialectal” traits which differentiate the language of the Dacians from that of the Getae, especially in the rendition of the final vowel *o*, which is frequently replaced by *u* or even *a*. As to contextual conditioning, one can easily notice that certain words appear only within certain contexts, just as certain symbols appear only in certain combinations – a further argument in favour of the idea that the language was not generated at random.

It is hard to believe that someone was able to invent a plausible language in those times. The only one who ranged over the necessary knowledge and might have attempted such an insane venture would have been Hasdeu, however at the risk of some inconsistencies, unavoidable in the absence of a perfect coordination of the thousands of linguistic units.

The Defence of Hasdeu

The name of Hasdeu was most frequently brought up, in conjunction with these plates. It is a well-known fact that at the time there was no one else ranging over the linguistic horizon required by such a venture. Moreover Hasdeu was keenly concerned with the Dacian substratum and had a vast knowledge of history. If we consider the fact that he had been accused of having made some fakes (medieval documents which he published but which no one had ever seen in the original), the conjectures might be partially justified.

What would a Dacian language, invented

lingvistic suficient pentru o astfel de lucrare. În plus, Hasdeu era preocupat intens de substratul dacic și avea cunoștințe vaste de istorie. Dacă mai adăugăm faptul că el a mai fost acuzat de unele falsuri (documente medievale pe care le-a publicat, dar pe care nimeni nu le-a văzut vreodată în original), bănuielile ar fi oarecum întemeiate.

Cum ar fi trebuit să arate o limbă dacică inventată de Hasdeu? În primul rând, ar fi trebuit să fie transpusă într-unul din cele două alfabet dactice pe care le postula marele lingvist. Mai întâi, Hasdeu a

by Hasdeu, have been like? In the first place it would have necessarily been transposed into one of the two Dacian alphabets postulated by the great linguist. Initially Hasdeu assumed that Deceneu had brought a writing from Egypt, where he had presumably spent some time, according to Iordanes.

Subsequently, when he discovered an alphabet used by the Szeklers in the 13th century, he assumed that the latter must have derived from Deceneu's Dacian alphabet. But the plates are mostly written in the ordinary Greek alphabet, also mottled with "Cyrillic" characters.

Secondly it would have positively reflected

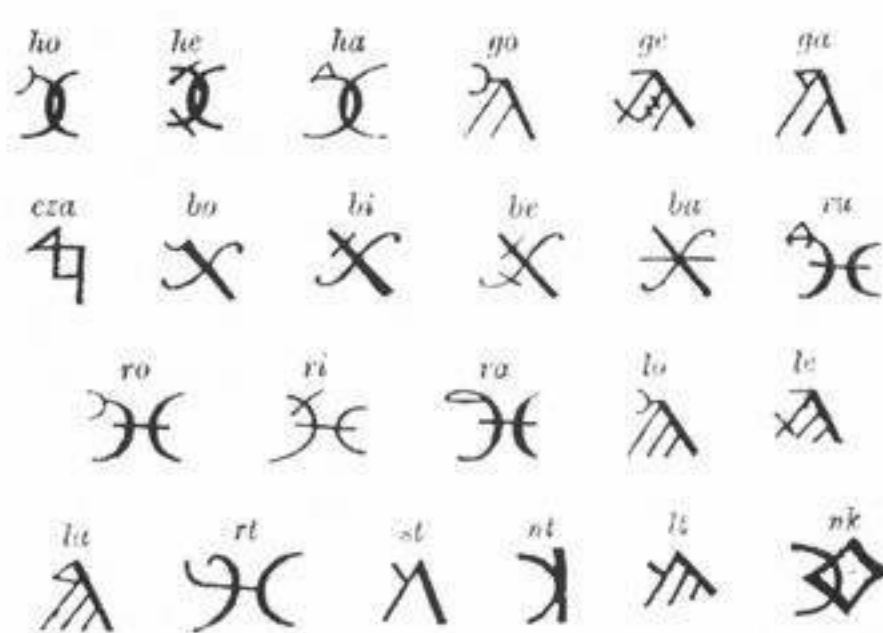

Fig. 3. Stânga: Alfabetul "dacic" al lui Hasdeu, din care ar fi descins alfabetul secuilor
Dreapta: Monogramele din câte două sonuri, aduse de Lakatos

Fig. 3. Hasdeu's "Dacian" alphabet, from which the Szeklers' alphabet presumably derived.

presupus că Deceneu ar fi adus o scriere din Egipt, unde, conform lui Iordanes, ar fi petrecut ceva timp. Apoi, descoperind un alfabet folosit de secui în sec. XIII, Hasdeu a presupus că acesta trebuie să descindă din alfabetul dacic al lui Deceneu. Totuși, plăcile sunt scrise în mare parte în banalul alfabet grecesc, împetrișat și cu semne "chirilice".

În al doilea rând, ar fi trebuit să oglindească ideile despre substrat ale lui Hasdeu. Dar – surpriză – limba tăblițelor

Hasdeu's conceptions on the substratum. But – surprise – the language of the tablets does not reflect the phenomena generally ascribed to the substratum in Romanian, such as the Genitive-Dative syncretism, the postposition of the article, the neuter gender and neither does it include words attributed to the substratum (only 2-3 such words are identifiable and moreover not for a certainty). What would Hasdeu have intended to demonstrate if he had invented a Dacian language?

Would he have tried to make it similar to

nu reflectă fenomenele atribuite îndeobște substratului în română, precum sincretismul genitiv-dativ, postpunerea articolului, genul neutru, și nici nu conține cuvinte atribuite substratului (se pot identifica, dar nu cu toată certitudinea, doar două-trei astfel de cuvinte). Ce ar fi vrut să demonstreze Hasdeu dacă ar fi inventat o limbă dacă? Ar fi încercat să o facă asemănătoare cu slava? Exclus, pentru că el, basarabean de origine, nu era filoslav, deși era un mare specialist în limbi slave. Ar fi putut să o facă să semene cu latina, așa cum mai târziu avea să susțină Nicolae Densușianu, în *Dacia Preistorică*. Dar asemănarea cu latina se rezumă la unele cuvinte – e drept, destul de numeroase – dar nu și la alte sectoare ale limbii. Lucru straniu, căci pentru un atât de bun cunoscător al limbii latine cum era Hasdeu nu ar fi fost dificil să imagineze o limbă asemănătoare cu latina. Ce altceva ar fi vrut să mai demonstreze? Că limba dacă este, de fapt, limba pelasgă, preino-europeană? Hasdeu nu și-a imaginat niciodată că limba dacă este o limbă neindo-europeană. El compara adesea rămășițele substratului dac cu sanscrita, vechea persă, limbile baltice, slave, celtice etc., convins fiind de înrudirea cu toate acestea. Nici măcar un rând din scrierile lui Hasdeu cu privire la substrat nu ne îndreptățește să îl considerăm pe el creatorul limbii tăblițelor de plumb.

Și, nu în ultimul rând, era necesar un volum de muncă imens, mulți colaboratori și mulți bani. Ori, dacă la 1875 plăcile erau deja atestate, Hasdeu iese din calcul pentru că era prea tânăr și sărac la acea vreme. La ritmul de muncă pe care îl avea, el nu ar fi putut realiza acest ansamblu de piese decât după moartea fiicei sale Iulia, când a renunțat treptat la orice activitate științifică și s-a cufundat în spiritism. Dar la vremea respectivă plăcile existau deja

Slavic? It is out of the question as he was of Bessarabian extraction and consequently not a philo-Slav. He might have made it similar to Latin, the way in which later Nicolae Densușianu stated in *Prehistorical Dacia*. However the similarity with Latin confines itself to certain words – truly indeed rather numerous – and does not cover other sections of the language, a strange fact, because to such an expert connoisseur of Latin as Hasdeu was, it would not have been difficult to imagine a language resembling Latin. What else could he have demonstrated? That the Dacian language is actually pre-Indo-European Pelasgian? Hasdeu never did imagine that Dacian is a non-Indo-European language. He frequently compared the remnants of the substratum with Sanskrit, Old Persian, the Baltic, Slavic, Celtic languages etc., being convinced about the kinship with them. Not even a single line from Hasdeu's writings, dealing with the substratum, does justify one to consider him the creator of the language of the tablets.

And last but not least, such an undertaking would have required a huge volume of work, many assistants and a large amount of money. Or, as the plates were attested as early as 1875, Hasdeu is out of the question because he was much too young and poor at the time. At his working rate, he would have been able to achieve this complex set of plates, only after the death of his daughter Iulia, when he had gradually given up any kind of scientific work and was absorbed in spiritism. But by that time the plates already existed, and moreover it would be absurd to think that Hasdeu had given up a capital work such as *Etymologicum Magnum Romaniae*, in order to devote himself to the creation of a fake which neither he nor anyone else would turn to account.

And yet, what Language is it?

From the very beginning one can state that this language does not appear having an Indo-

și este absurd să credem că Hasdeu a renunțat la o lucrare capitală precum *Etymologicum Magnum Romaniae* pentru a se dedica unui fals pe care nu-l va valorifica niciodată nici el, nici altcineva.

Și totuși, ce limbă este aceasta?

Din capul locului se poate afirma că această limbă nu pare să aibă caracter indo-european: nu există desinențe (sau sunt extrem de rare, și, în aceste cazuri, dubioase), așa încât nu se face distincție de gen (*a* final se confundă cu *o* final), număr, caz sau persoană; raporturile morfologice și sintactice sunt exprimate prin cuvinte auxiliare și prin topică: *Dapigieo mato dou Genouklo* "Dapyx rege al Genuclei"; *Oktabio lo Segesto* "Octavianus la Segestica"; *do Tanathyo on Bononio* "de la Tanatis la Bononia"; *Boerebiseto on Sarmigetouzo* "Burebista în Sarmizegetusa"; *on kopono dou Zabelo* "în templul lui Zabelo". Structura rădăcinilor este în mod evident CV-CV⁵ (*ro-to-pa-no, da-ci-ba-lo, be-zi-no, za-be-lo*), cu silabe deschise, în vreme ce structura indo-europeană este CVC⁶/desinență; nucleul lexical fundamental nu își găsește corespondențe în plan indo-european (*mato* "rege", *kotopolo* "preot", *kopono* "templu", *talipiko* "cetate", *dabo* "neam"); cuvintele indo-europene de bază lipsesc din textele tăblițelor (termeni pentru "a muri", "neam", "frate" etc.). E adevărat, există o influență indo-europeană clară, dar aceasta nu a reușit să schimbe aspectul esențial al limbii (cuvinte precum *dio* "zeu", *on* "în", *patrido* "părintesc"). La aceasta se adaugă o puternică influență grecească asupra limbii tăblițelor din Dobrogea (și, cum era și firesc, mai slabă asupra celor din vremea lui Decebal, de la Sarmigetuză; ex.: *basileo, hiliarho, chrono, gramatieo*,

European character: there are no inflections (or they are extremely rare, and in the latter case dubious) so that there is no distinction of gender (final *a* is apt to be mixed up with final *o*), number, case or person, the morphological and syntactic relations being expressed by means of auxiliary words and by means of the order of the words in the sentence: *Dapigieo mato dou Genouklo* "Dapyx king of Genucla"; *Oktabio lo Segesto* "Oktavianus at Segestica"; *do Tanathyo on Bononio* "from Tanatis to Bononia"; *Boerebiseto on Sarmigetouzo* "Burebista in Sarmizegetusa"; *on kopono dou Zabelo* "in the temple of Zabelo". The structure of the roots is obviously CV-CV⁵ (*ro-to-pa-no, da-ci-ba-lo, be-zi-no, za-be-lo*), with open syllables while the Indo-European one is CVC⁶/inflection; the basic word nucleus has no counterpart on the Indo-European plane (*mato* "king", *kotopolo* "priest", *kopono* "temple", *talipiko* "fortress", *dabo* "race"); the basic Indo-European words are absent from the texts of the tablets (terms for "to die", "race", "brother" etc). Truly indeed, there exists a clear Indo-European influence but the latter did not succeed in changing the essential aspect of the language (words such as *dio* "god", *on* "in", *patrido* "paternal". Moreover there is a strong Greek influence in the language from the tablets from the Dobruja (and as but natural in those from the time of Decebal, from Sarmizegetusa; for ex. *basileo, hiliarho, chrono, gramatieo, falangeo, adelfo, anepsios*) and a large number of Latin words (more numerous in those of more recent date) some of them loans, others probably having a common origin with those from Latin.

It is very important to emphasize the way in which the loan words were adapted.

In view of the law of the open syllable, which seems to define the phonological structure of this language, the Greek and Latin words, which mostly ended in a consonant, had to be adjusted either by the elimination of the final consonant or by the addition of a vowel:

falangeo, adelfo, anepsios), precum și un număr mare de cuvinte latinești (mai numeroase în cele de dată mai recentă), unele fiind împrumuturi, altele având probabil o origine comună cu cele din latină.

Foarte important de subliniat este felul în care cuvintele împrumutate sunt adaptate. Dată fiind legea silabei deschise, care pare să definească structura fonologică a acestei limbi, cuvintele grecești și latinești, care mai totdeauna se terminau în consoană, trebuiau ajustate fie prin eliminarea consoanei finale, fie prin adaugarea unei vocale: *chiliarcho, basileo, chrono, adelpho, falangeo, Lokolo, Caio, Fusko, Adaneu* și *chronoso, megaso, rumunuso, Adaneuse*. Primul procedeu este folosit în Linearul B micenian, care nota un dialect grecesc, dar, fiind silabar, era impropriu notării unei limbi indo-europene; înainte de a fi folosit pentru greacă, acesta notase, de bună seamă, o limbă neindo-europeană cu silabe deschise, asemenea limbii din tăblițe. Cel de-al doilea procedeu este folosit în silabarul cipriot, care de asemenea, înainte de a nota limba greacă, a notat o limbă necunoscută cu aceeași structură silabică deschisă. E inutil să reamintim că ambele silabare au fost descifrate la mijlocul secolului 20.

Deci aspectul general este acela al unei limbi izolante, fără desinențe, cu silabe deschise. Stratul indo-european așezat ulterior peste acest nucleu nu pare să-i fi influențat prea mult structura. Este limba dacă o limbă preindo-europeană, asemenea limbii basce? Cum se explică absența cuvintelor și fenomenelor atribuite substratului limbii române?

O primă explicație a oferit-o chiar Romalo: este posibil ca această limbă să fi fost o limbă sacră, foarte veche, știută doar de preoți și de nobili, în vreme ce poporul de rând vorbea o limbă indo-europeană, care constituie substratul

chiliarcho, basileo, chrono, adelpho, falangeo, Lokolo, Caio, Fusko, Adaneu and *chronoso, megaso, rumunuso, Adaneuse*. The first procedure is used in the B Mycaenaeon Linear, which recorded a Greek dialect but being syllabary it was inadequate to record an Indo-European language. Before being used for Greek it had certainly been used for recording a non-Indo-European language, with open syllables, similar to the language from the tablets. The second procedure is used in the Cypriote syllabary, which also, prior to recording Greek, must have recorded an unknown language, with the same open syllabic structure. It is needless to mention that both syllabaries were deciphered about the middle of the 20th century.

Consequently, the general aspect is that of an isolant language, without inflections, with open syllables. Did the Indo-European layer, which subsequently settled over this nucleus, hardly influence its structure? Is the Dacian language a pre-Indo-European language, such as Basque? How can the absence of the words and phenomena ascribed to the substratum of the Romanian language be accounted for? An initial explanation was provided by Romalo. It is possible that this language was an ancient, sacred language, known only by the priests and noblemen, while the common people spoke an Indo-European language, the one which constitutes the substratum of the Romanian language. The second hypothesis, more plausible but rather more shocking, is that the language of the tablets is, pure and simple, the Dacian language and as this language is pre-Indo-European, the substratum of Romanian is non-Indo-European. This hypothesis is more plausible because the texts include truly Romanian words, considered of Latin, Slavic or of other origins or of unknown etymology, words which could not have been handed down to Romanian, if this language had not been spoken by the entire people. The strangest thing noticeable is the presence, in very large numbers, of

limbii române. A doua ipoteză, mai plauzibilă, dar mai șocantă, este aceea că limba tăblițelor este pur și simplu limba dacă, iar această limbă este pre-indo-europeană – deci substratul limbii române este neindo-european. Această ipoteză este mai plauzibilă deoarece textele conțin cuvinte pur românești, considerate de origine latină, slavă, de alte origini sau cu etimologie necunoscută, cuvinte care nu s-ar fi putut transmite limbii române dacă această limbă nu ar fi fost vorbită de popor. Cel mai straniu lucru de remarcat este prezența în număr foarte mare a unor cuvinte asemănătoare cu unele cuvinte din limba latină: vor fi fost acestea împrumuturi timpurii din latină sau aveau o origine comună în cele două limbi? Cuvinte precum *paceo* “pace”, *armoso* “armată”, *purcedeo* “a pleca, a porni” și multe altele dau un caracter straniu acestei limbi. Presupunerea foarte îndrăzneată a lui Romalo cu privire la o înrudire strânsă dintre latină și dacă – lucru care ar explica romanizarea rapidă – trebuie cântărită cu multă grijă. Asemănările cu latina se opresc la lexic, care se știe că este segmentul cel mai mobil, mai supus schimbărilor, dar cele două limbi sunt foarte diferite tipologic și probabil neînrudite genetic.

Stranie este, totuși, asemănarea cu româna, în special în marcarea unui “gen personal”: complementul direct nume de persoană precedat de *poe* “pe”: *Zurasieo ontumpieno poe Rosieno chiliarchiu skito* “Zyraxes îl întâmpină (?) pe Rosieno hiliarhul scit”; numele de persoană în genitiv precedat de *lue* “lui”: *Mukrinino uioso lue Kutezonio anepsios luie Dapiegio* “Mukrinino fiul lui Cotizo, vărul lui Dapyx”.

Secvențele identificabile

Primul pas făcut de Romalo în decip-tarea textelor a constat în identificarea unor

some words resembling words from Latin. Could they have been early loans from Latin or did they have a common origin in both languages? Words such as *paceo*, “peace”, *armoso* “army”, *purcedeo* “to leave, to set out” and many others lend a strange character to this language. The bold assumption made by Romalo, with regard to a close kinship between Latin and Dacian – which would account for the fast Romanization – should be considered very carefully. The similarities with Latin are restricted to the vocabulary, which is obviously known as the most mobile segment, subject to changes. But the two languages are very different in terms of typology and probably unrelated genetically.

Most strange nevertheless is the similarity with Romanian, in particular in the rendition of a “personal gender”: the direct object name of person preceded by *poe*, “pe” (*on* in English): *Zurasieo ontumpieno poe Rosieno chiliarchiu skito* “Zyraxes welcomes (*poe*) Rasieno, the Scythian chiliarch”; the name of a person in the genitive preceded by *lue* “lui” (*of* in English) *Mukrinino uioso lue Kutezonio anepsios luie Dapiegio* “Mukrinino, son of Cotizo, consin of Dapyx”.

The Identifiable Sequences

The first step taken by Romalo to decrypt the texts consisted in the identification of some sequences that were foolproof in their delimitation. These are the proper nouns-toponyms, anthroponyms, theonyms, ethnonyms. As the texts are written mostly in *scriptio continua* (except some later texts, particularly those from Decebal, see for ex. nr. 5, 16) the identification of these sequences resulted in “throwing light” on the text, to a great extent and in identifying other sequences.

Toponyms

The place-names – both Dacian and foreign – identified by Romalo are: *Arrubium*,

secvențe sigure și delimitarea lor. Acestea sunt numele proprii – toponime, antroponime, teonime, etnonime. Cum textele sunt scrise în cea mai mare parte în *scriptio continua* (excepție fac unele texte târzii, în special cele de la Decebal, v. d. ex. nr. 5, 16), identificarea acestor secvențe a dus la “luminarea” în mare măsură a textului și la identificarea altor secvențe.

Toponimele

Numele de locuri – dacice dar și străine – identificate de Romalo sunt: *Arrubium*, *Dinogetia*, *Genucla*, *Carsium*, *Cumidava*, *Napoca*, *Sargetia*, *Sarmizegetusa*, *Segesta*, *Sirmium*, *Ziridava*. La acestea se adaugă *Căpâlna*, identificată în secvența *copono*, foarte frecventă în texte, dar care, prin apariția sa și în textele ce provin din Dobrogea, ar trebui să aibă totuși valoarea unui substantiv comun; sau, dacă este într-adevăr un toponim, *Copono*=Căpâlna, așezare de pe valea Sebeșului, trebuie să fi avut o semnificație aparte chiar pentru geții dobrogeni. Formele sub care apar aceste nume sunt ușor diferite de cele atestate în izvoare. *Ainrubio* (toponim de origine probabil celtică), consemnat *Arrubium* în izvoarele latinești, cu un grup consonantic genuin *nr*, pe care latina, deoarece nu-l suporta, l-a asimilat la *rr* (cf. lat. *irrigere* < *in-rigere*, *corrumpere* < *con-rumpere*). *Comieodabo* este mai aproape de *Comidava* lui Ptolemeu decât de *cumidavensium* dintr-o inscripție recentă - lucru firesc dacă ne gândim că acea inscripție era scrisă în latină, de un roman, care percepea altfel sunetele din limba băștinașilor. Că în limba tăblițelor vocala *o* nota un sunet închis, mai aproape de *u*, o demonstrează și antroponimul *Locolo* pentru *Luculus* și redarea frecventă prin *o* a desinenței *-us* din latină: *Fontio* pentru *Fonteius*, *Antonio* pentru *Antonius* etc.

Dinogetia, *Genucla*, *Carsium*, *Cumidava*, *Napoca*, *Sargetia*, *Sarmizegetusa*, *Segesta*, *Sirmium*, *Ziridava*. *Căpâlna* should be added to this enumeration. Identified in the *copono* sequence, very frequent in texts, but which on account of its appearance in the texts coming from the Dobruja too, should rather have the value of a common noun. However if it is really a toponym, then *Copono*=Căpâlna, a place from the valley of the Sebeș, must have had a special significance for the Dobrujan Getae too. The forms in which these names appear are slightly different from those attested by the sources. *Ainrubio* (a toponym probably of Celtic origin), recorded as *Arrubium* in the Latin sources, with a genuine consonantal group *nr*, which Latin, on account of the fact that it could not accept, assimilated it to *rr*, (compare Lat. *irrigere* < *in-rigere*, *corrumpere* < *con-rumpere*). *Comiedabo* is closer to Ptolemy's *Comidava* than *cumidavensium* from a relatively recent inscription, which is but natural if we consider that the inscription was written in Latin, by a Roman, who heard differently the sounds from the language of the natives. The fact that in the language of the tablets the *o* vowel rendered a close sound, standing nearer to *u* is likewise demonstrated by the anthroponym *Locolo* for *Luculus* and by the frequent rendition through *o* of the *-us* inflection from Latin: *Fontio* for *Fonteius*, *Antonio* for *Antonius* etc.

It seems that *Genucla* was the most important city after *Sarmizegetusa* and *Burebista*'s first capital. A large number of plates probably come from there.

A few more toponyms can be added, resulting from a segmentation or interpretation, differing from that applied by Romalo: *Tanato* and *Bononio* from text 123, most likely corresponding to the fortresses *Tanatis* and *Bononia*, on the Danube, the former attested in Ptolemy and Procopius, the latter better known, localized in the vicinity of Vidin of today. In the same text (r. 5 - 6) can be identified the topo-

Genucla este, se pare, cea mai importantă cetate după Sarmizegetusa și prima capitală a lui Burebista. De aici pare să provină un număr mare de plăci.

La aceste toponime se mai pot adăuga alte câteva, rezultate dintr-o segmentare sau interpretare diferită de cea aplicată de Romalo. *Tanato* și *Bononio* în textul 123, corespunzându-le, foarte probabil, cetăților *Tanatis* și *Bononia* de pe Dunăre, prima atestată la Ptolemeu și Procopiu, cea de-a doua, mai bine cunoscută, localizată lângă actualul oraș Vidin. În același text (r. 5-6) se poate identifica toponimul *Singidunum* (Belgrad), aflat în aceeași regiune, dar și alte cuvinte precum *Istreo*, *Mesio*, *Dardanieo*, semn că acțiunea se petrece undeva în Moesia, în sudul Dunării și are legătură cu neamul dardanilor. *Ramidava*, atestată la Ptolemeu, poate fi identificată sub *Ramodabo*, din placa 25 și *Ramieodabi* din placa nr. 3.

Foarte interesant este toponimul *Tulbiaco* din tăblița 115, fără îndoială același cu *Tolbiacum*, localizat pe Rin, în apropiere de Bonn. Numele apare în *Geografia* lui Ptolemeu, la Tacitus⁷ și la alții și aparține spațiului germanic. În textul din tăbliță însă, apare însoțit de cuvântul *bastarnio*, lucru firesc, pe de o parte, deoarece se știe că Oroles, despre care se vorbește în text, s-a luptat cu bastarnii (conform lui Dio Cassius și Trogus Pompeius) dar, pe de altă parte, faptul este surprinzător, deoarece proveniența germanică a bastarnilor este o certitudine de dată recentă, furnizată de cercetările arheologice ale ultimelor decenii. Izvoarele antice îi consideră pe bastarni celți (sau chiar geți!), cu excepția lui Strabo, care afirmă că sunt "oarecum" de același neam cu germanicii; publicarea în 1905 a unei inscripții în care era pomenit un *Bastarnus Germanicianus* nu a ajutat la lămurirea provenienței acestui

nym *Singidunum* (Belgrade), located in the same region, but also other words, such as *Istreo*, *Mesio*, *Dardanieo*, a clue that the action took place somewhere in Moesia, south of the Danube, and was connected with the Dardani. *Ramidava*, attested by Ptolemy, can be identified with *Ramodabo*, from plate 25 and *Ramieodabi* from plate nr.3.

Very interesting is the toponym *Tulbiaco*, from plate 115, undoubtedly the same with *Tolbiacum*, localized on the Rhine, close to Bonn. The name appears in Ptolemy's *Geography*, to Tacitus⁷ and to others and belongs to the Germanic space. But in the text from the tablets it is accompanied by the word *bastarnio*, which is quite natural on the one hand because it is known that Oroles, present in the text, fought against the Bastarns (according to Dio Cassius and Trogus Pompeius) but on the other one rather surprising, because the Germanic origin of the Bastarns became a certitude recently, based on the archaeological research works carried through during the past few decades. The ancient sources considered the Bastarns as Celts (or even Getae) except Strabo who asserted that they belonged somehow to the same race with the Germans.

The publication in 1905 of an inscription mentioning a certain *Bastarnus Germanicianus* did not contribute to the elucidation of the origin of this ethnic group, so that while Xenopol did not even mention them, Iorga⁸ considered them positively to be Celts, while Pârvan⁹ referred to some Celto-Bastarns and to Celto-Germanic Bastarns. Consequently, if a faker really existed he was a visionary of genius.

Another identifiable toponym is *Helis*, recorded in the tablets as *Elia*. The latter's presence in the same context with king *Dromichaetes* and his frequent portrayal in seals, confirms the value ascribed to this word. It seems that a large part of these tablets come from Helis, actually the oldest ones from the entire set, the bulk prior to Burebista. As previously mentioned the oldest types of writings

grup etnic, astfel că, în vreme ce Xenopol nici nu-i pomenește, Iorga⁸ îi socotește sigur celți, iar Pârvan⁹ vorbește de celto-bastarni și de bastarni celto-germani. Prin urmare, dacă a existat un “falsificator”, acesta a fost un vizionar genial.

Un alt toponim identificabil este *Helis*, înregistrat în tăblițe sub forma *Elia*. Prezența acestuia în același context cu numele regelui *Dromichete* și, adesea, figurat în peceti, confirmă valoarea atribuită acestui cuvânt. Se pare că o mare parte din tăblițe provine de la Helis, în fapt tocmai cele mai vechi din întregul ansamblu, majoritatea anterioare lui Burebista. Cum s-a văzut mai sus, cele mai vechi tipuri de scriere sunt cele de la Helis. Numele lui Dromichete este pomenit în zece izvoare, însă cel al cetății Helis apare doar la Diodor Siculus (21, 12). Timp de un secol s-au făcut numeroase încercări de localizare a acestei cetăți. “Traseul” parcurs de Helis este foarte complex. A fost localizat mai întâi între Prut și Nistru, deoarece s-a dedus din textul lui Strabo că Lisimach a trecut Dunărea la nord, în sudul Basarabiei¹⁰; apoi în câmpia munteană, la Piscul Crăsani, însă fără să se elucideze traseul parcurs de armata lui Lysimah. Ipoteza pare absurdă întrucât ar fi fost mai simplu pentru diadohul macedonean să treacă Dunărea direct în Câmpia Munteană, pe la Sucidava sau prin alt vad¹¹. Conform interpretării lui Pârvan: “*Strabon (p. 305) spune clar că în regiunea dintre Dunăre, Marea Neagră și Nistru, adică Moldova de miazăzi, acolo unde grecii așează acel pustiu getic prin care a trecut Dareios împotriva scythilor, făcând pod peste Dunăre mai jos de insula Peuce, acolo a trecut și Lysimachos împotriva geților*”¹². Interpretarea este total eronată – Strabo nu spune nicăieri că Lysimach ar fi trecut Dunărea. După Daicoviciu, care conjecturează un text al

are those from Helis. The name of Dromichaetes is mentioned in dozens of sources, but that of the city of Helis appears only in Diodorus Siculus, 21, 12. For a century, numerous attempts to localize this city were made. The “itinerary” covered by Helis is rather complex. First between the Prut and Dniester, as it was inferred from Strabo’s text that Lysimachos had crossed the Danube northwardly, to the south of Bessarabia¹⁰. Then in the Wallachian Plain, at Piscul Crăsani, however without elucidating the itinerary covered by the army of Lysimachos, which is absurd, as it would have been very simple to the Macedonian diadochos to cross the Danube directly to the Wallachian Plain or at Sucidava, or else through another ford¹¹. According to Pârvan’s interpretation: “Strabo, p. 305, says clearly that in the area enclosed by the Danube, the Black Sea and the Dniester, that is to say in south Bessarabia, where the Greeks locate that “Getic desert”, which had been crossed by Darius against the Scythians, bridging the Danube with boats, below the Peuce island, «that is where Lysimachos marched against the Getae»”¹². The interpretation is entirely incorrect. Strabo does not mention anywhere the fact that Lysimachos crossed the Danube. Subsequently Helis “reached” the Argeș river, according to Daicoviciu, who conjectures a text by Polybius, in which Dromichaetes was considered king of the Odryssians – according to him *Odryson=Ordson* – and declares Dromichaetes “king of those from the Argeș”, considering that Helis and Argedava¹³ were one and the same place. But Suidas¹⁴ and Diodorus Siculus¹⁵, as well as Plutarch¹⁶, considered Dromichaetes king of the Odrussians and one cannot accuse them all of having made an error by referring “to those from the Argeș river” and not to the Odrussians. We find an additional confirmation in Trogus Pompeius, who calls Dromichaetes *rex Thracum* – “king of the Thracians”¹⁷. Some authors saw an etymological connection between Helis and Helibakia,

lui Polybios, în care Dromichete era numit rege al odrisilor, Helis "a ajuns" pe Argeș. După el, *Odryson=Ordson* și îl declară pe Dromichaetes "rege al celor de pe Argeș", considerand că Helis și Argedava¹³ sunt aceeași cetate. Totuși, și Suidas¹⁴ și Diodorus Siculus¹⁵ și Plutarh¹⁶ îl socoteau pe Dromichete rege al odrisilor, și nu pot fi acuzați cu toții că au greșit când se refereau la argeșeni, nu la odrizi. O confirmare în plus găsim la Trogus Pompeius, care îl numește pe Dromichete rex Thracum "rege al tracilor"¹⁷. Unii au văzut o legătură etimologică între Helis și Helibakia, vechiul nume al Ialomiței¹⁸, alții au plasat cetatea pe Siret, gândind că *Helis* înseamnă "(Cetatea) Soarelui" și, cum *Piroboridava* trebuie să însemne "Cetatea Focului", au identificat Helis cu Poiana (jud. Galați)¹⁹. Alții au localizat-o în NE Bulgariei²⁰.

Toată această "plimbare" a plecat de la interpretarea greșită a textului din Strabon, care spune că la fel a pățit și Lysimah, adică nu numai că s-a pus în primejdie, la fel ca Darius, dar chiar a fost prins, de Dromichete. Și cam atât. Nimic despre trecerea Dunării, eveniment important la acea vreme, care nu avea cum să scape tuturor celor zece povestitori; nimic despre promenada absurdă a oștirii lui Lysimah prin sudul Molodvei și prin Muntenia. Mai mult, dacă e să lăsăm deoparte fantezia și să dăm, totuși, crezare surselor, Lysimah a fost prins "în Pont", cum clar glăsuiește Trogus Pompeius.

Dacă Helis se afla în "pustiul getic" sau mai la nord, de ce s-ar fi ambiționat Lysimah să cucerească acele teritorii, când se știe că țelul lui era să transforme Dunărea în graniță? Dromichete era rege al tracilor, mai precis al odrisilor. Ca urmare, el trebuie să fi avut în stăpânire nu numai teritoriul din sudul Dobrogei, ci și teritorii pe ambele maluri ale Dunării,

the old name of the Ialomița river¹⁸, others located the fortress on the Siret river, thinking that *Helis* means "The Fortress of the Sun", and as *Piroboridava* is supposed to mean "The Fortress of Fire", they identified Helis with Poiana (Galați county)¹⁹. Other historians moved it to the north-east of Bulgaria²⁰.

This whole "promenade" set out from the wrong interpretation of Strabo's text, narrating that Lysimachos had an identical experience and namely that he not only exposed himself to danger, just as Darius had done, and was captured by Dromichaetes. And that was about all. He provides no information about the crossing of the Danube, a major event at the time, which could not be ignored by all ten narrators, nothing about the absurd promenade of the army of Lysimachos, in south Moldavia and in Wallachia. Even more, if we give free vent to imagination and credit to the sources, Lysimachos was captured "in Pont", Trogus Pompeius clearly stated.

If Helis lied in the "Getic desert", or north of it, then why was Lysimachos firmly bent on conquering those territories when he was known to intend to turn the Danube into a frontier? Dromichaetes was king of the Thracians, more precisely of the Odryssians. Consequently he must have ruled over the territory expanding south of the Danube but also over territories from both banks of the Danube, a fact which results from the text of Pausanias.

In plate nr. 120 are enumerated the chiliarchs of Burebista together with the fortresses they controlled. Orolio, one of the three major chiliarchs (together with Dapygeo and Zoraseo) was master over *Elia Carseu*: perhaps a fortress with a double name – an earlier one and a later one, perhaps two fortresses, one on the left bank the other on the right bank of the Danube²¹. Imagining this location, the faker demonstrates that: he interpreted *correctly* Strabo: he understood that the army of Lysimachos did not cross the Danube and that the battle was fought on the right bank of the

fapt care rezultă din textul lui Pausanias.

În placa nr. 120, sunt enumerați hiliarhii lui Burebista împreună cu cetățile pe care le stăpâneau. Orolio, unul dintre cei trei hiliarhi principali (alături de Dapygeo și Zoraseo), este stăpân la *Elia Carseu*. poate cetate cu nume dublu – unul mai vechi, altul mai nou, poate două cetăți, una pe malul stâng, alta pe malul drept al Dunării²¹. Imaginând acest amplasament, “falsificatorul” demonstrează că: 1) l-a interpretat corect pe Strabon: el a priceput că armata lui Lysimach nu a trecut Dunărea și că lupta s-a dat în dreapta Dunării; putem deduce cel mult că Helis era în stânga Dunării, dar numai Lysimach a fost dus acolo, după ce a fost prins, nu întreaga sa armată; 2) a respectat textul lui Trogus Pompeius-Justinus, care spune că Lysimach a fost prins și eliberat *in Ponto*, și nu undeva în câmpie, în Basarabia sau în Muntenia; 3) a respectat textele lui Suidas, Diodorus Siculus, Polybios, care îl consideră rege al odrisilor și Trogus Pompeius, care îl considera rege trac: dacă lupta s-a dat undeva în centrul Dobrogei, stăpânirea sa și asupra sudului Dobrogei este foarte plauzibilă; 4) a intuit o legătură etimologică între Helis și Helibakia (Ialomița), care se varsă în Dunăre exact la Carsium și 5) capătă sens textul lui Pausanias, care spune că diadohul i-a cedat lui Dromichete cetățile de dincolo de Istru, probabil de la Carsium spre sud, cum presupunea Pârvan. Puse cap la cap, informațiile din cei 10 autori nu îngăduie o amplasare mai potrivită decât cea imaginată de “autorul” textelor apocrife. Toți cei care au plasat Helis în Moldova sau în Muntenia au ignorat, pe de o parte, atributul de rege odris al lui Dromichete, pe de alta, absența oricărei informații cu privire la trecerea întregii armatei macedonene în stânga Dunării. Iată încă o intuiție genială a “falsificatorului”

Danube, we can infer at the most that Helis stood on the left bank of the Danube, and only Lysimachos was taken there, after his capture, not his entire army; 2) he observed the text of Trogus Pompeius-Justinus, mentioning the fact that Lysimachos was captured and freed *in Ponto*, and not somewhere on a plain, in Bessarabia or Wallachia; 3) he observed the texts of Suidas, Diodorus Siculus, Polybius and Trogus Pompeius, he considered him – the first three authors, as king of the Odrissians, as the last Thracian king: if the battle was waged somewhere in the center of the Dobruja, his rule over south-Dobruja too, is very plausible; 4) he intuited an etymological relation between Helis and Helibakia (= Ialomița), which flows into the Danube exactly at Carsium; 5) the text of Pausanias makes sense, when stating that the diadochos yielded to Dromichaetes the fortresses located beyond the Danube, probably from Carsium, southwards, as assumed by Pârvan. Put together, the pieces of information provided by the 10 authors enable a most adequate location, as imagined by the “author” of the apocryphal texts. Those who placed Helis in Moldavia or Wallachia, ignored on the one hand the attribute of Odrissian king of Dromichaetes, and on the other one the absence of any piece of information, regarding the crossing of the Danube, by the entire Macedonian army, to the left bank of the river. Here is another intuition of genius of the faker or else an additional proof of the authenticity of the texts.

Quite remarkable is also the presence of the toponym *Moleodabo*, the seat of the Getic chieftain *Zurazieo*, which is not in concordance with the text of Dio Cassius, the latter considering him king in Genucla²².

However the text in question is rather unclear: Crassus, called upon for assistance by Roles in 28 or 27 B.C., captures the major rival of the Getic chieftain, Dapyx, but the name of the fortress ruled by the latter is omitted. Then he destroys the Genucla fortress, which

sau încă o dovadă a autenticității textelor.

Remarcabilă este și prezența toponimului *Moleodabo*, sediul căpeteniei gete *Zurazieo*, în totală neconcordanță cu textul lui Dio Cassius, care îl considera pe acesta rege la Genucla²². Totuși, textul cu pricina este destul de neclar: Crassus, chemat în ajutor de Roles în anul 28 sau 27 î. Chr., îl prinde pe principalul rival al căpeteniei gete, Dapyx, dar textul nu ne spune care era cetatea pe care o stăpânea acesta. Apoi distruge cetatea Genucla care, după Cassius, ar fi fost sediul lui Zyraxes. În textul de pe tăblițe. Genucla este sediul lui Dapyx iar distrugerea ei de către Crassus este astfel justificată. Zyraxes este aliatul lui Dapyx și scapă fugind la sciți, cu care se afla în bune relații. Crassus găsește la Genucla steagurile capturate de geți de la Antonius Hibrida. Ce căutau aceste steaguri tocmai la Genucla? Conform tăblițelor, în primii ani de domnie Burebista a stăpânit Genucla, abia apoi mutându-și centrul la Sarmizegetusa. Pare surprinzătoare plasarea lui Burebista în Dobrogea, dar nu trebuie să uităm că tocmai aceasta este soluția propusă de unii cercetători pentru justificarea unor informații din izvoare²³: Burebista era de neam *get* nu *dac* – conform lui Strabo, care făcea o distincție riguroasă între cele două ramuri; primele acțiuni ale lui Burebista sunt îndreptate către cetățile grecești de pe malul mării – fapt greu de justificat pentru un dinast cu centrul în munți; imperativul distrugerii viilor vizează în mod sigur o zonă subcarpatică, nu una montană; în fine, săpăturile din Munții Orăștiei demonstrează că sistemul de fortificații nu este anterior lui Burebista, deci înainte de a realiza aceste lucrări, regele avea, probabil, un alt sediu. Iată deci că plasarea primei capitale la Genucla corespunde indicațiilor indirecte din izvoare, iar depozitarea steagurilor

according to Cassius was the seat of Zyraxes. In the tablets, Genucla is the seat of Dapyx while its destruction is justified as explained in the following lines. Zyraxes was the ally of Dapyx and finds his escape by running to the Scythians, with whom he was on good terms. Crassus finds in Genucla the banners captured by the Getae from Antonius Hibrida. How did these banners come precisely to Genucla? According to the tablets, during the first years of his reign, Burebista ruled from his seat in Genucla. Subsequently he moved his center to Sarmizegetusa. Burebista's presence in the Dobruja seems surprising indeed, but we should bear in mind that precisely this is the solution proposed by certain researchers to justify some pieces of information from the sources²³: Burebista was *Getan* not *Dacian*, according to Strabo, who made a clear distinction between the two branches. Burebista's first actions were directed against the Greek fortresses from the seacoast a fact rather hard to be accounted for, in the case of a dynast with a center in the mountains; the imperative of the destruction of the vineyards most certainly indicates a sub-Carpathian area rather than a mountainous one; finally the diggings from the Orăștie Mountains demonstrate that the fortification system is not prior to Burebista. Consequently before achieving these works, the king must have had another seat. So the location of the first capital in Genucla corresponds to the indirect hints from the sources, while the depositing of the banners, captured from the Romans, in the capital appears quite natural. As to the punishment of Hibrida in 59, though the sources do not specify the name of the leader of the Geto-Greco-Bastarnian coalition, Pârvan²⁴ wondered if the latter had not been Burebista, as he had come to power around the year 82²⁵. D.M. Pippidi and R. Vulpe gave a positive reply (see Romalo) and the tablets offer the same solution, according to tablet 25.

Reverting to *Moleodabo*, the similarity with

capturate de la romani în capitală este firească. Cât despre pedepsirea lui Hibrida în anul 59, deși izvoarele nu ne spun de către cine a fost condusă coaliția geto-greco-bastarnă, Pârvan²⁴ se întreba dacă nu cumva a fost Burebista, știut fiind că el a ajuns la putere în preajma anului 82²⁵. D.M. Pippidi și R. Vulpe răspund pozitiv (v. Romalo p. 45) și iată că tăblițele oferă aceeași soluție, cf. tăbliței 25.

Revenind la *Moleodabo*, este evidentă asemănarea cu *Moldova*. Regatul lui Zyraxes pare să fi fost undeva în nordul Dobrogei–sudul Moldovei, lucru confirmat și de relațiile sale cu sciții. Prezența acestui toponim în textul de pe tăblițe ar putea părea anacronică, servind drept argument celor care susțin că ar fi vorba de un fals patriotic, intrucât Hasdeu era moldovean. Totuși, această atestare nu este singulară: între numele tracice identificate pe pecetele bizantine de plumb din sec. VI, I. Barnea găsește și numele lui *Moldozos*²⁶. De altfel, *Moldava* are structura tipică a unui toponim dacic compus cu *dava*. Trecerea *a>o* nu este izolată, ea se regăsește în unele hidronime dacice (*Marisos>Mureș*, *Alutus>Olt* etc.) și a primit mai multe explicații (influență slavă sau o modificare produsă în faza târzie a substratului). Desigur, supraviețuirea unui astfel de toponim, presupunând continuitate în memoria băștinașilor, pare uimitoare, dar există și alte toponime care au supraviețuit, chiar dacă au suferit transformări fonetice (d.ex. *Carsium>Hârșova*).

Numele cetății *Sarmizegetusa* apare notat consecvent ca *Sarmigetuzo*, fără silaba *se*. Faptul este destul de ciudat, deoarece numele noii capitale fondate de Traian este foarte bine atestat în inscripții și s-a impus ca atare: *Sarmizegetusa*. E adevărat, numele vechii cetăți dacice nu e atestat decât la Ptolemeu, la două secole după dispariția sa de pe hărți, cu același

Moldavia is striking. The kingdom of Zyraxes appears to have been located somewhere north of the Dobruja-south of Moldavia, a fact also demonstrated by his relations with the Scythians. The presence of this toponym in the tablets might appear anachronic and might serve for an argument to those maintaining the idea of a patriotic fake. Moreover Hasdeu was a Moldavian. Nevertheless this attestation is not singular. From the Thracian names identified on the Byzantine leaden seals from the 6th century. I. Barnea also found the name of *Moldozos*²⁶.

As a matter of fact *Moldava* (*Moldavia*) has the typical structure of a Dacian toponym composed with *dava*. The *a > o* transition is not isolated, it is to be found in some Dacian hydronyms: *Marisos > Mureș*, *Alutus > Olt* etc. and it was given several explanations (Slavic influence or a change occurring in the late stage of the substratum). Of course, the survival of such a toponym, implying continuity in the memory of the natives, seems astonishing. But there are also other toponyms which survived, even if they underwent phonetic changes, (for ex. *Carsium > Hârșova*)

The name of the fortress city of *Sarmizegetusa* appears consistently written as *Sarmigetuzo*, without the “*se*” syllable. The fact is rather strange, because the name of the new capital, founded by Trajan, is very clearly attested in the inscriptions and asserted itself as such: *Sarmizegetusa*. Truly indeed the name of the old Dacian fortress is attested solely by Ptolemy, two centuries after its disappearance from the maps, with the same name as that of the new Roman capital. Strabo, partially a contemporary of Burebista, who knew about the existence of a sacred mountain of the Dacians, did not mention Dacian *Sarmizegetusa* at all. The existence of two neighboring fortresses with names that differ so little, as assumed by Romalo, seems rather unlikely. However it is hard to believe that the Romans misunderstood the name of the old fortress and perpetuated

nume ca și cel al noii capitale romane. Strabon, parțial contemporan cu Burebista, care știe despre un munte sfânt al dacilor, nu pomenește nimic de Sarmizegetusa dacică. Pare greu de crezut să fi existat două cetăți apropiate, cu nume atât de puțin diferențiate, cum presupune Romalo, dar pare la fel de greu de crezut că romanii au înțeles greșit numele vechii cetăți și au perpetuat greșeala. Totuși, o a treia soluție nu se întrevide. A susține că un eventual “falsificator” a vrut să facă variații, modificând tocmai numele celui mai cunoscut toponim, este de-a dreptul absurd. Foarte interesante sunt informațiile furnizate de cărturarul iezuit Philippe Briet, care, în lucrarea sa *Parallela geographiae veteris et novae*, publicată în 1675, în harta pe care o dedică Daciei, notează în dreptul capitalei dacice

the error. However a third solution is not at hand. To maintain that a possible faker wanted to introduce some variation, changing precisely the name of the best known toponym appears outright absurd. Very interesting are the pieces of information provided by the Jesuit scholar Philippe Briet, who in his work *Parallela geographiae veteris et novae*, brought out in 1675, in the map devoted to Dacia, noted under the Dacian capital *Zarmigethusa*. The coincidence is big, the more so as in the text, while enumerating the major Dacian toponyms, he wrote *Sarmizogetusa* or *Zarmigethusa*, wherefrom we conclude that the geographer had several sources. Moreover, in the maps of Ortelius, drawn up a century before Briet, the name of the capital appears as *Sarmizgetusa*, with a vowel omitted. We cannot know what sources – lost at present – had been used by the medieval scholars from the West.

Fig. 4. Fragment din harta lui Briet (1665), în care apare toponimul *Sarmigethusa*
 Fig.4. Fragment from the map of Briet (1665) where the toponym *Sarmigethusa* appears.

Zarmigethusa. Coincidența e mare, mai ales că, în textul care enumeră principalele toponime dacice, spune: *Sarmizogetusa seu Zarmigethusa*, de unde deducem că geograful a avut mai multe izvoare. De altfel, și în hărțile lui Ortelius, întocmite un secol înainte de Briet, capitala se numește *Sarmizgetusa*, cu o vocală omisă. Nu putem ști ce izvoare – pierdute astăzi – au folosit cărturarii medievali din Occident.

Anthroponyms

The Dacians had only one name and the rendition of the names of some Roman characters faced them with some difficulties as the Romans used the *tria nomina* system borrowed from the Etruscans.

Thus Caius Antonius Hybrida became *Caio Antonio*, or just *Antonio* while Fonteius Agrippa was transcribed as *Fontio Di Agrpa*

Antroponimele

Dacii aveau un singur nume și redarea numelor unor personaje romane le ridică unele dificultăți, deoarece romanii utilizau sistemul *tria nomina*, împrumutat de la etrusci. Astfel, Caius Antonius Hybrida este *Caio Antonio*, sau pur și simplu *Antonio*, dar Fonteius Agrippa este *Fontio Di Agrpa* (cu omiterea lui *i*, v. placa nr. 11). Ce reprezenta acel *di*?

Cele mai multe antroponime dacice cunoscute din izvoare apar și pe plăci. Romalo îi identifică pe *Dromichete*, *Burebista*, *Deceneu*, *Vezina*, *Diegis*, *Dapyx*, *Zyraxes*, *Oroles*.

Numele care atrage atenția în cea mai mare măsură este cel al lui Deceneu, redat cu consecvență în texte, *Ceneo*. Că este vorba de unul și același personaj nu încapă îndoială, deoarece numele este întotdeauna însoțit de cuvântul *cotopolo* “preot” sau de sintagma *megaso cotopolo* “mare preot”. De asemenea, Ceneu apare aproape întotdeauna însoțit de Burebista și este reprezentat numai în picioare, cu fața (v. d. ex. 39), spre deosebire de căpetenii, care sunt reprezentate în portret lateral. În afară de Ceneu, doar divinitățile mai sunt reprezentate cu fața – convenție bine cunoscută în antichitate. Rezultă de aici că Ceneu era, într-adevăr, considerat aproape un zeu, așa cum spune Strabo²⁷. E posibil, așa cum presupune Romalo, ca De-Ceneu (Dio Ceneo) să fi însemnat “zeul/divinul Ceneu”, formulă pe care geții ar fi folosit-o în mod curent, preluată ca un singur cuvânt de către străini (p. 206). Pe de altă parte, ne putem gândi la

(with the omission of the *i*, see plate nr. 11). What does this *di* stand for?

The majority of the Dacian anthroponyms, known from the historical sources, appear in the plates too. Romalo identifies *Dromichaetes*, *Burebista*, *Deceneu*, *Vezina*, *Diegis*, *Dapyx*, *Zyraxes*, *Oroles*.

The name which focuses particular attention, is that of Deceneu, consistently rendered as *Ceneo*. It goes without saying that it is one and the same person, because the name is always accompanied by the word *cotopolo* “priest” or by the syntagm *megaso cotopolo*, “high priest”. Moreover Ceneu appears more often than not accompanied by Burebista and is represented in standing position showing the face (see for ex. plate nr. 39) in contradistinction to the rulers who appear in side view portrait. Except Ceneu only the deities are represented showing the face – a well-known convention in Ancient Times. Herefrom it results that Ceneu must have been considered almost a god, as Strabo²⁷ narrated. It is possible, as supposed by Romalo, that De-Ceneu (Dio Ceneo) should mean “god/ the divine Ceneu”, an appellation which the Getae were supposed to have currently used, interpreted as a single word by foreigners (see p. 206). On the other hand, one might consider the possibility of a wrong lection from Strabo’s manuscripts, where the name of *Kaineos* was supposedly preceded by the Greek particle *de* or something else of the kind. In this case, the wrong lection must have been made very early, indeed, as in the text of Iordanes, whose source had been Strabo, we come across the form *Dicineus*²⁸. This variant of interpretation is suggested by the text of Philippe Briet, who

Vfus est autem operâ Cenci, cuiusdam Ægyptij præstigiatoris, qui & pro Deo tanquam habitus est. Bœrebistâ autem in seditione cæso, distrahi cœperunt Daci, quare cùm antea ducens

Fig. 5. Fragment din lucrarea lui Briet, în care apare numele lui Deceneu sub forma *Ceneus*.
Fig. 5. Fragment from Briet’s work in which the name of Deceneu appears under the form of *Ceneus*.

posibilitatea unei lecțiuni greșite în manuscrisele lui Strabo, unde numele *Kaineos* să fi fost precedat de particula grecească *de*, sau altă situație de acest gen. În acest caz, lecțiunea trebuie să se fi făcut foarte timpuriu, pentru că la Iordanes, care îl are pe Strabo ca izvor, întâlnim forma *Dicineus*²⁸. Această variantă de interpretare este sugerată de textul aceluiași Philippe Briet, care, vorbind de domnia lui Burebista, susține că acesta a fost ajutat în lucrarea sa de *Ceneu*. De unde știa geograful francez această formă? Textul cu pricina seamănă mult cu textul lui Strabo, însă e foarte probabil ca Briet să nu fi folosit originalul grec, ci traducerea în latină a lui Xylander, făcută cu un secol mai înainte. Textul său este identic cu cel al lui Xylander, editat de Muller și Dubner în 1885, însă în această ediție nu apare forma *Ceneus*, ci *Deceneus*. O investigare a manuscriselor lui Xylander ar aduce lumină asupra acestei probleme. Desigur, cei mai sceptici vor spune că "falsificatorul" l-a citit pe Briet, dar ne întrebăm atunci de ce a preferat o formă atestată o singură dată, care putea fi o greșeală de copist, celor atât de bine cunoscute și răspândite din Strabo și Iordanes.

O altă situație interesantă o prezintă numele *Oroles*, notat sub forma *Orolio*. La Trogus Pompeius²⁹ este atestat un *Oroles*, căpetenie getă care se luptă cu bastarnii. Episodul se petrece în timpul unui rege numit *Rubobostes*, sub conducerea căruia puterea dacilor a crescut foarte mult. Cei mai mulți l-au plasat pe acest *Oroles* în sec. III î. Chr., ghidându-se după contextul în care apare fragmentul la Trogus. Totuși, după alții, fragmentul cu pricina ar constitui o digresiune și *Rubobostes* ar trebui identificat cu Burebista, sub conducerea căruia a existat, într-adevăr, cea mai mare creștere a puterii dacilor, iar *Oroles* trebuie identificat cu *Roles*. Acesta

while referring to the reign of Burebista, maintained that the latter was assisted by *Ceneu* in his great achievement. Where did the French geographer know this form from? The text in question resembles very much Strabo's; nevertheless Briet most likely did not use the Greek original but Xylander's Latin translation made one century before him. His text is identical with that of Xylander, brought out by Muller and Dubner in 1885, however in this edition, the form *Ceneus* is replaced by *Deceneus*. A thorough research of Xylander's manuscripts would elucidate this problem. Of course, sceptics would opine that the faker had read Briet. But then the question arises why he preferred a form attested only once, which could have been a copyist's error, to the well-known and widely spread ones from Strabo and Iordanes.

Another interesting situation arises from the name of *Oroles*, written as *Orolio*. In Trogus Pompeius²⁹, a certain *Oroles* is attested. He was a Getic chieftain who fought against the Bastarns. The episode takes place during the reign of a king named *Rubobostes*, under whose rule the Dacians' power had grown very much. Most historians placed *Oroles* in the 3rd century B.C. prompted by the context in which the fragment appears in the work of Trogus. However, according to other opinions, the fragment in question is a digression. *Rubobostes* should be identified with Burebista, under whose rule the Dacians' power reached its culmination, while *Oroles* must be identified with *Roles*, who appears, with Dio Cassius³⁰, as one of the minor kings, in the Dobruja ruling over a formation torn off the broken-up kingdom of Burebista, after the latter's death. We know from Dio Cassius that this *Roles* also fought the Bastarns, his name being extremely similar to that of *Oroles* – consequently we find much too many coincidences! In the tablets the name of the Dobrujan dynast is *Oroles*. So if we assumed the existence of a faker, the latter interpreted Trogus Pompeius exactly as professor Mircea Babeș did, who put the equal-

apare la Dio Cassius³⁰ ca unul dintre regișorii care stăpânesc în Dobrogea o formațiune desprinsă din regatul destrămat al lui Burebista, după moartea acestuia. Știm de la Dio Cassius că și acest Roles s-a luptat cu bastarnii, iar numele este extrem de asemănător! Deci prea multe coincidențe. În tăblițe dinastul dobrogean este numit Orole; deci, dacă am presupune existența unui "falsificator", acesta l-a interpretat pe Trogus Pompeius la fel cum a făcut-o, de pildă, prof. Mircea Babeș, care pune semnul egal între cei doi adversari ai bastarnilor³¹. De remarcat și detaliul că pe căciula lui Orolio se află reprezentată o pasăre de pradă. Aceasta poate fi în concordanță cu numele său, care ar putea însemna "Vulturul", prin comparație cu slavul *oril* - "vultur".

Numele lui Burebista este redat ca *Boerebiseto* (și o singură dată ca *Bouerebiseto*), formă atestată și la Strabo. Philippe Briet folosește și el această grafie. La Strabo numele regelui get este atestat de cinci ori, de trei ori cu *oe*, de două ori cu *y* (*Byrebista*). Această inconsecvență probează existența unui sunet necunoscut grecilor, pe care aceștia nu știau cum să-l noteze, neavând un semn specific în alfabet. Ar putea fi vorba de o vocală apropiată de [î]. Cele două epigrafe în care apare numele lui Burebista (decretul în cinstea lui Acornion, descoperit la Dionysopolis - Balcic³², și o inscripție din Mesembria - Nesebăr³³) folosesc cea de-a doua formă, cu Y. O situație oarecum asemănătoare o prezintă numele regelui trac *Rhoemetalces*, numit *Rimitalces* în unele inscripții: pare să fie vorba de aceeași oscilație, probabil același sunet intermediar, necunoscut grecilor.

Rămâne neidentificat de către Romalo numele lui Duras, prezent în mai multe texte sub forma *Duro*. Interesant de remarcat este faptul că Duras este

ity sign between the two antagonists of the Bastarns³¹. One should point out the fact that on the fur-cap of Orolio appears the representation of a bird of prey. This can be in concordance with his name, which might have the meaning of "Eagle", when comparing it with the Slavic *oril*, eagle.

Burebista's name is written *Boerebiseto* (and only once *Bouerebiseto*), a form attested by Strabo too. Philippe Briet also uses this rendition. With Strabo the name of the king of the Getae is attested five times, three times with *oe* and twice with *y* (*Byrebista*). This inconsistency points to the existence of a sound unknown to the Greeks, which the latter did not know how to write, as there is no specific symbol for it in the Greek alphabet. It might be a vowel sound close to the Romanian [î], rendered by the symbol [y], in international phonetic transcription. In the two epigraphs in which Burebista's name appears (the decree in honour of Acornion, discovered in Dionysopolis-Balcic³² and an inscription from Mesembria-Nesebar³³) the second variant, with Y, is used. A somewhat similar situation appears in the rendition of the name of the Thracian king *Rhoemetalces*, named *Rimitalces* in some inscriptions. The same fluctuation seems to appear in the attempt to render the same intermediary sound, unknown to the Greeks.

Unidentified by Romalo is the name of Duras, present in several tablets as *Duro*. Worth noticing is the fact that Duras is always named *basileus*, the Greek term being used, while the other kings are named *mato*, a positively Dacian word. But Duras is not the only "basileus" - there are a few more kings with this epithet. Unfortunately a possible semantic difference between the two terms is hardly identifiable. Likewise in connection with Duras we should point out the fact that he is always named a *Getan*, while Decebal is the first and last king from the tablets, named *Dacian*. As a matter of fact, his name in the tablets is *Dacibalo*, with a clear reference to the ethnonym *Dacians*.

întotdeauna numit *basileo*, cu termenul grecesc, în vreme ce alți regi sunt numiți *mato*, cu un cuvânt cu siguranță dacic. Însă Duras nu este singurul “basileu” – mai există câțiva cu acest atribut. Din păcate este foarte greu de identificat o eventuală diferență semantică între cei doi termeni. Tot în legătură cu Duras este de remarcat că este numit întotdeauna *get*, iar Decebal este primul și singurul rege din textele de pe tăblițe numit *dac*. Mai exact, numele lui este *Dacibalo*, cu trimitere clară spre etnonimul *daci*.

În afară de căpeteniile cunoscute din izvoare, cele două genealogii (91 – de la Helis și 58 – de la Sarmizegetusa) și alte plăci ne furnizează un număr foarte mare de nume și portrete de căpetenii gete neatestatate în alte surse. Merită menționate câteva nume: *Comaniseo*, căpetenie de la Helis, al cărui nume se leagă în mod limpede de unul dintre cele două toponime Comana – unul în Cappadocia, altul în regatul Pontului; *Bersoe*, al cărui nume trimite spre numele românesc *Bârzu*, de origine probabil preromană; *Carpodo*, care ar putea însemna “carpicul”; *Apodomeio*, *Dyramonos*, *Pozomenos*, *Teozoreno*, toate cu rezonanțe grecești;

Între personajele romane din tăblițe se remarcă *Fonteius Agripa*, *Luculus*, *Caius Antonius Hibrida*, *Fuscus*, *Tettius Iulianus*, *Domitianus*, *Octavianus*.

Teonimele și panteonul getic

Un loc aparte îl ocupă teonimele, cele mai multe greu de identificat. Zamolxe este întotdeauna redat sub forma *Zamolxio*, așa cum apare la Strabo și cum este cunoscut și de Briet. Zamolxe nu pare să fie zeul suprem pe care îl știm de la Herodot. El apare mai ales ca reper cronologic (anul cutare de la Zamolxe – tipar asemănător cu cel introdus ulterior, în sec. IV d. Chr. de către călugărul Dionisie Exiguul pentru

In addition to the rulers known from the sources, the two genealogies (91– from Helis and 58 – from Sarmizegetusa), a very large number of names and portraits of Getic rulers, which are not attested in other sources, are provided by the tablets. A few names deserve to be mentioned: *Comaniseo*, a ruler from Helis, whose name is obviously linked to the one from the two toponyms Comana – one in Cappadocia and the other in the kingdom of Pont; *Bersoe*, whose name reminds one of the Romanian name *Bârzu*, probably of pre-Roman origin; *Carpodo*, which might mean “the Charpian”; *Apodomeio*, *Dyramonos*, *Pozomenos*, *Teozoreno* – all with a Greek resonance.

From the Roman characters in the tablets we notice *Fonteius Agripa*, *Luculus*, *Caius Antonius Hibrida*, *Fuscus*, *Tettius Iulianus*, *Domitianus*, *Octavianus*.

Theonyms and the Getic Pantheon

A special place is taken by the theonyms, most of them hard to be identified. Zamolxe is always rendered in the form *Zamolxio*, as he appears in Strabo and as known by Briet too. Zamolxe does not seem to be the greatest of the gods, as known from Herodotus. He appears rather as a chronological landmark (the year X after Zamolxe, a pattern similar to the one subsequently introduced, in the 4th century A.D. by monk Dionysius the Exiguus for the Christian era). In the text from plate nr. 2, Zamolxe is associated with Pythagoras, but also with Abaris, an association which we find in Plato. Zamolxe is represented in a side-view portrait, the way mortals are, not showing the face, the way the gods are represented; on his brow appears an equilateral triangle, the symbol of divine perfection (see nr. 2 and nr. 116). It is interesting to note that after Herodotus, most pieces of information on Zamolxe are only take-overs and that Zamolxe gradually disappeared from the sources. His identification with Cronos, in certain later sources, might be a reminiscence of his role of a chronologi-

Fig. 6. Detaliu din placa nr. 2, cu portretul lui Zamolxe

Fig. 6. Detail from plate nr. 2, Zamolxe

era creștină). În textul din placa nr. 2, Zamolxe este asociat cu Pitagora, dar și cu Abaris, asociere pe care o găsim la Platon. Zamolxe este reprezentat în portret din profil, asemenea muritorilor, nu cu fața, precum zeii; el are pe frunte un triunghi echilateral, simbol al perfecțiunii divine (v. nr. 2 și nr. 116). Interesant de remarcat că, după Herodot, cele mai multe informații despre Zamolxe reprezintă doar preluări iar cu timpul Zamolxe dispare din izvoare. Identificarea lui cu Cronos în unele surse târzii poate fi o reminiscență a funcției sale de reper cronologic.

În epoca romană dacii sunt văzuți în primul rând ca închinători la un zeu al războiului, echivalat cu Marte³⁴. Din plăci reiese clar că cel mai invocat zeu este *Zabelio*, un zeu al războiului; el are mai multe reprezentări, în funcție de epocă: în plăcile care par a fi mai timpurii este reprezentat asemenea unui luptător înarmat, iar în perioada mai târzie, mai ales începând cu Duras, predomină o reprezentare ianiformă.

Fig.7. Una dintre reprezentările lui Zabelio, zeul războiului (detaliu placa nr. 115)

Fig.7. One of his representations, with the portrait of Zabelio, the god of war (detail, plate nr. 115)

cal landmark. In the Roman epoch the Dacians are viewed as worshippers of a god of war, equated with Mars³⁴. The tablets clearly reveal the fact that the most frequently invoked deity is a god of war, *Zabelio*, who has several representations, depending on the period they were made. In the earlier plates he is portrayed as an armed warrior. Later on, especially beginning with Duras, a Janus – faced representation comes to prevail.

Most likely numerous theonyms lie concealed in the texts of the tablets but they are hard to be identified, as they are not attested in other sources. There exists most certainly an earthly deity, whose attributes are the serpent and the owl, represented as such in the tablets of Decebal, frequently hallmarked with the initials M.T. In the text the name of *Gezomito* appears to correspond to him. But there also exists a heavenly deity, bearing the moon and the sun on his chest – a representation which reminds one of Mithras – and sometimes with a star above his head, at other ones with a flash of lightning forked in seven (nr. 52). The names of the gods are often recorded

Fig. 8. Divinitate telurică, având ca simboluri șarpele și bufnița (114)

Fig. 8. Earthly deity with its symbols – the serpent and the owl (nr. 114)

Probabil că multe teonime se ascund în textele tăblițelor, dar sunt greu de identificat, deoarece nu le avem atestate în alte izvoare. Există cu siguranță o divinitate telurică, ale cărei atribute sunt șarpele și bufnița, reprezentată în plăcile lui Decebal și adesea marcată cu inițialele MT; în text pare să-i corespundă numele *Gezomito*. Dar există și o divinitate celestă, purtând pe piept luna și soarele – reprezentare ce amintește de Mitra – uneori cu o stea deasupra capului, alteori cu un fulger despicat în șapte (nr. 52). Adesea numele zeilor sunt notate cu scrieri arhaice – reprezentând secvențe obscure, nedescifrabile, în interiorului unui text scris în alfabet grecesc.

Cea mai frecventă și mai interesantă figură este însă cea a unui personaj scheletic, ce pare să iasă dintr-un mormânt, învelit într-un giulgiu care îi dă aspectul unei mumii. Personajul pare să se sprijine în două toiège. În dreapta lui, cel mai adesea se află un sacrificator de porc, cu cuțitul ridicat deasupra animalului. Toate aceste aspecte par să indice o divinitate a

Fig. 9. Divinitate celestă, cu soarele și luna pe piept (96)

Fig. 9. Heavenly deity, with the sun and the moon on the chest (nr. 96)

in archaic writings, representing obscure, undecipherable sequences inside a text written in Greek alphabet.

But the most frequent and interesting character is that of a skeleton – like figure, who appears to arise from a grave, wrapped in a shroud, which lends him the appearance of a mummy. The character seems to lean for support on two staves. To his right we see most frequently the pig sacrificer, with the knife raised above the animal. All these elements seem to point to a deity of the dead, of the nether world but maybe even of immortality, a deity who dies and resurrects. As a matter of fact, the representation brings him close to Osiris, who after a three years' long stay in the world of the dead comes back to life, very weakened, hardly standing on his feet.

The general conclusion is that the Getae and the Dacians were polytheists. But we do not know precisely the name of their supreme god. Zamolxe was a prophet and legislator probably raised to the rank of a god by the Getae but without being a member of the nucleus of the pantheon.

Fig. 10. Zeul morților și sacrificatorul de porc
Fig. 10. The god of the dead and the pig sacrificer

Fig. 11. Zeul morților ieșind dintr-un cavou sau templu (133)
Fig. 11. The god of the dead coming out of a burial vault or a temple

morților, a lumii subpământene, dar poate și a nemuririi, o divinitate care moare și reînvie. De altfel, reprezentarea îl apropie mult de Osiris, care, după trei ani de stat în lumea morților revine la viață foarte slăbit, neputând să se țină pe picioare.

Concluzia generală care se desprinde este aceea că geții și dacii erau politeiști – fără să putem ști precis care este zeul lor suprem. Zamolxe a fost un profet și un legislator, probabil ridicat la rang de zeu de către geți, dar fără să facă parte efectiv din nucleul panteonului.

Etnonimele. Geții și dacii

Există un mare număr de etnonime în texte, însă, în mod cu totul surprinzător, nu putem ști cum îi numeau geții pe greci, pentru că numele acestora nu a fost încă identificat: probabil erau denumiți cu un cuvânt autohton. Sciții, sarmații, bastarnii, iazigii, galii, boii, dalmații, panonii, dardanii, albanii, macedonenii și alte neamuri populează textele din tăblițe.

Ethnonyms. The Getae and the Dacians

A large number of ethnonyms can be found in the texts. But quite surprisingly we do not know what the Getae called the Greeks, as the latter's name was not yet identified. They were most likely referred to, by means of an autochthonous word. The texts from the tablets are teeming with Scythians, Sarmatians, Bastarns, Jazyges, Gauls, Boii, Dalmatians, Pannonians, Dardani, Albans, Macedonians as well as by other peoples. The name of the Romans seems to have raised difficulties in its rendition because the stressed *an* sequence could not be assimilated by the local speakers. Thus instead of *romano* we find *rumuno* or *riomiono*. But of the greatest interest appear the names of the *Dacians* and of the *Getae*. It is easily noticeable that only those from Decebal's tablets are Dacians, the rest are all Getae. Burebista was Getan, as Strabo also maintained. His first capital was in Genucla, wherefrom he moved to Sarmizegetusa. Even Duras, the predecessor of Decebal was Getan, wherefrom it results that the Dacians, led by

Numele romanilor pare să prezinte dificultăți de redare, deoarece secvența *an* accentuată nu putea fi asimilată de vorbitori, așa că, în loc de *romano*, avem *rumuno* sau *riomiono*. Cel mai mare interes îl reprezintă însă numele dacilor și cel al geților. Se observă cu ușurință că *daci* sunt numiți doar cei din plăcuțele care se referă la Decebal, toți ceilalți fiind geți: Burebista este get, așa cum spunea și Strabo – el are prima capitală la Genucla, de unde se mută la Sarmizegetusa; chiar și Duras, predecesorul lui Decebal, este get, de unde rezultă că dacii, conduși de *Dacibalo*, sunt o ramură a geților care a devenit cunoscută prin ridicarea căpeteniei lor și prin opera sa de unificare a triburilor. Geții pomenesc extrem de rar de daci, și o fac sub numele *dahieo*, de unde putem deduce că erau foarte puțin cunoscuți înainte de Decebal. Trebuie să recunoaștem că, dacă a existat un “flasificator”, acesta a fost extrem de ingenios și de inteligent când a gândit această distribuție. Mai mult, Decebal nu numai că își impune etnonimul propriu, înlăturându-l pe cel al geților, ci vine cu o tradiție destul de diferită – alte reprezentări, alte divinități, alt tip de scriere. Aerul general pe care îl degajă plăcile referitoare la Decebal este unul de mai mare sobrietate, în vreme ce plăcile cu Burebista prezintă influențe orientale puternice și un marcat cult al regelui. În ciuda faptului că singurul portret cunoscut astăzi este cel al lui Decebal, de pe Columna lui Traian, tocmai Decebal este lipsit de reprezentări portretistice în tăblițe – lucru foarte straniu pentru un fals; în schimb, avem zeci de portrete ale altor regi. Decebal este reprezentat întotdeauna întreg, pe tron sau călare, fără să i se distingă trăsăturile chipului. O trăsătură interesantă a portretelor regilor geți o reprezintă căciula sau casca, ornamentată întotdeauna cu un animal.

Dacibalo, are a branch of the Getae, who became known through the ascent of their ruler and his great achievement in unifying the tribes. The Getae mention very rarely the Dacians and when doing so they call them *dahieo*, wherefrom we infer that they were rather little known before Decebal. We have to admit that if a faker really existed, then he must have been extremely resourceful and intelligent, when devising this distribution.

Moreover, besides enforcing his own ethnonym, substituting it for that of the Getae, Decebal brought along a rather different tradition – other representations, other deities, another type of writing. The common trait, revealed by the tablets of Decebal, is one of great austerity and sobriety, while the plates of Burebista show strong eastern influences, a well-marked cult of the king. In spite of the fact that the only portrait known today is that of Decebal, from Trajan’s Column, it is precisely Decebal who is deprived of portrayals in the tablets – a very strange situation for a fake. In exchange there are dozens of portraits of other kings. Decebal is always represented full-length, either on the throne or on horseback; but the features of his face cannot be clearly distinguished. An interesting detail of the portraits of the kings of the Getae is represented by the fur-cap or helmet, always decorated with an animal. Burebista wears on his helmet the representation of a bovidean, similarly to the priests, named *boicero*. In his later portraits a serpent is added at the base of his neck. As a matter of fact, his name *Boerobiseto* might suggest an etymological connection with the name of this animal.

Other rulers wear representations of birds, griffins, snakes or horses – according to a custom, which might have something in common with that of the Celts. These insignia must have had a magical-religious character. Why the Dacians from Trajan’s Column have no such insignia on their heads? Because the habit, in question, was Getic not Dacian. Neither in the

Burebista poartă pe cască reprezentarea unui bovideu, asemenea preoților numiți *boicero*; în reprezentările mai târzii, i se adaugă și un șarpe la baza gâtului. De altfel, numele său, *Boerobiseto*, ar putea sugera o legătură etimologică cu acest animal. Alte căpetenii au reprezentate păsări, grifoni, șerpi sau cai pe cap, obicei care ar putea avea ceva în comun cu cel al celților. Aceste însemne vor fi avut, cu siguranță, un caracter magico-religios. De ce dacii de pe columna lui Traian nu au astfel de însemne pe cap? Pentru că obiceiul cu pricina era getic, nu dacic. Nici în imaginile de pe tăblițe, Decebal nu poartă nici un fel de însemn pe cap. Singurii care mai păstrază acest obicei în vremea lui Decebal sunt preoții *boicero*, (v. placa nr. 65).

Alte cuvinte cu sens sigur

În afara numelor proprii, există câteva cuvinte al căror sens este destul de sigur. Romalo vorbește de “motivație semantică” când sensul acestora este dedus din context. Pentru *mato* Romalo atribuie sensul de “stăpân, stăpânitor”, dar e destul de probabil ca sensul să fie chiar acela de “rege”, deoarece *mato* este atributul atât al lui Burebista, cât și al lui Decebal. E drept, el apare și în compania unor nume de căpetenii obscure, dar nu este exclus ca aceste căpetenii să se fi autointitulat “regi”. *Cotopolo* este atributul aproape permanent al lui Ceneu, dar și al lui Diegis și al lui Vezina – deci, cu mare probabilitate, are sensul de “preot”, atribuit de Romalo. *Talipico* apare scris sub cetatea *Sarmigetuzo*, în placa 21, dar apare și sub reprezentarea cetății Genucla, în placa nr. 79 – de unde sensul de “cetate” (Romalo traduce “vârf înalt”), spre deosebire de *dabo*, care înseamnă foarte probabil “neam”, “trib” sau chiar “țară, teritoriu”. *Dabo* (=dava) apare mult mai frecvent

tablets does Decebal wear such insignia, on his head. Only the priests (*boicero*, see plate nr. 65) continued this tradition in Decebal's time.

Other Words whose Meaning is Certain

Besides proper nouns, there are several words whose meaning is quite certain. Romalo mentions “semantic motivation”, when their meaning is inferred from the context. Romalo attributes to *mato* the meaning of “master, ruler”, but it is rather probable that its meaning was that of “king”, because *mato* is the attribute of both – Burebista and Decebal. Truly indeed, it also appears in association with the names of some obscure chieftains, however it is not out of the question that these chieftains self-entitled themselves “kings”. *Cotopolo* is the almost permanent attribute of Ceneu but also of Diegis and Vezina – so that most likely it had the meaning of “priest”, attributed by Romalo. *Talipico* is written under the fortified city of *Sarmigetuzo*, in plate 21, but also under the representation of the fortified city of Genucla, in plate 79 – hence the meaning of “fortress” (Romalo translates it by “high peak”), while *dabo* most probably means “people”, “tribe” or even “country”, “territory”. *Dabo* (=dava) appears much more frequently alone and less in toponyms, and represents the element over which reigned the rulers from the tablets (for ex., *Boerebiseto mato dabo getio* - plate nr. 12).

The Segmentation of the Texts and the Etymological Method

The most difficult stage of decryptment begins actually after the identifiable sequences have been removed and the rest of the text is left. The etymological method, applied by Romalo, implies the comparison of certain sequences from texts, with words from known languages, especially from the latter's early stages. The results of any researcher are conditioned by his linguistic horizon. Setting out

singur decât în toponime și reprezintă elementul peste care stăpânesc căpeteniile din tăblițe, d. ex. *Boeribiseto mato dabo getio* (placa nr. 12).

Segmentarea textelor și metoda etimologică

Cea mai dificilă etapă a decriptării începe abia după ce secvențele identificabile au fost date la o parte și rămâne restul textului. Metoda etimologică aplicată de Romalo presupune compararea unor secvențe din texte cu cuvinte din limbi cunoscute, în special din etapele vechi ale limbilor respective. Rezultatele oricărui cercetător sunt condiționate de orizontul său lingvistic: plecând de la premiza că limba tăblițelor, în interpretarea lui Romalo, are aspect indo-european și considerând în plus ca limba indo-europeana stă la baza limbii române, textul de pe plăcuțe capătă în măsură destul de mare, aspect latinesc și românesc. Un bun cunoscător de turcă ar fi putut identifica, cu siguranță, unele cuvinte turcești, așa cum un cunoscător priceput al limbilor baltice ar fi găsit cuvinte baltice. Pericolul multiplelor interpretări ale acestor texte în *scriptio continua* provine și de la segmentarea în bucăți mici: cu cât cuvântul este mai scurt, cu atât el poate însemna mai multe lucruri și i se pot găsi corespondente în mai multe limbi. Cred că este necesară o abordare mult mai strictă, mai științifică, fără nici o prejudecată: să luăm în calcul toate variantele posibile, să nu plecăm de la ideea că această limbă este obligatoriu indo-europeană și, deci, înrudită cu majoritatea limbilor vechi ale Europei și cu descendenții ei, și să acordăm o mai mare credibilitate științei lingvistice și legilor fonetice. Sugestia autorului către cititori, de a aborda semnele de pe plăci ca pe “un ansamblu

from the premise that the language of the tablets, in Romalo's interpretation, has an Indo-European aspect and moreover considering that Indo-European lies at the foundations of the Romanian language, the text from the plates acquires, to a rather great extent, a Latin and Romanian aspect. An expert in Turkish might have identified, quite certainly, some Turkish words, just as a skilled connoisseur of Baltic languages would have discerned Baltic words. The danger of the multiple interpretations of these texts in *scriptio continua* also arises from the segmentation in small parts. The shorter a word is the larger is the number of its meanings and counterparts thereof are apt to be found in a multitude of languages. I think that a stricter more scientific approach, without any preconceived idea, is required. One should take into account all possible variants, and not set out from the idea that this language is positively Indo-European and consequently related with the majority of the ancient languages of Europe and their descendents. Likewise one ought to grant higher credibility to linguistic science and to the phonetical laws. The author's suggestion made to the readers, and namely to approach the symbols from the tablets as “a set of crossword-puzzle themes within reach of any cultivated normal speaker of the Romanian language” appears to ignore the necessity of a rigorous background in this field. But it is equally true that this less strict method, applied by Romalo, is the only one which yielded results thanks to the consistency it was applied with (the same segment always received the same meaning).

From the application of the etymological method, an unsafe method inasmuch the non-Indo-European languages and *all* the Indo-European languages, in their early stage, are ignored there being solely taken into account Latin and certain modern languages, even while making some references to their earlier stages (Old English, Old German etc.), resulted several words with the same meaning. The possibility

de teme rebusistice la îndemâna oricărui vorbitor de limba română, normal cultivat”, pare să ignore necesitatea unei pregătiri riguroase în domeniu.

Dar, e la fel de adevărat că această metodă mai puțin strictă aplicată de Romalo este singura care a dat rezultate, datorită consecvenței cu care a fost aplicată (întotdeauna același segment a primit același sens).

Aplicând metoda etimologică, o metodă nesigură atâta timp cât nu sunt luate în considerare și limbi neindoeuropene și toate limbile indo-europene, în stadiul lor vechi, ci se apelează doar la latină și la unele limbi moderne, chiar dacă se fac trimiteri și la fazele lor mai vechi (engleza veche, germanica etc.), au rezultat mai multe cuvinte cu același sens. Posibilitatea unor sinonimii nu este exclusă în unele cazuri, dar nu și pentru cuvinte esențiale ale vocabularului, precum “acum” *acho, aku, na, nau*; “soție” *sotia, yxo*; “gură” *osye, guro*; “înalt” *enalitho, chiota*. În plus, Romalo admite variații fonetice foarte mari, greu de acceptat, chiar și pentru o limbă nenormată, sau pentru dialecte: “noapte” *nopo* și *noicht, nochtho*; “ochi” *ochio, okve, oyo*; “este” *yeste, e, esto, eso, ezo, ezoe*; “apă” *aeo, aepo, eou, ako, apo*; “dusă” *dufio, dusa*, “dat” *dato, doa*; “zeu” *dieo, zei*; “zi” *zi, zaio*; “făcut” *fakto, feazoe, feti*; “zece” *degi, zacio* etc.

Trebuie să admitem că o parte din decriptările lui Romalo necesită a fi revizuite și chiar regândite, că trebuie aplicată o perspectivă mai largă și o metodă mai strictă. Dar, în același timp, trebuie să admitem că cealaltă parte, cu siguranță valabilă, reprezintă un bun câștigat prin munca de decenii a unui singur om, efort ce echivalează cu cel al unei echipe întregi de cercetători.

of some synonymies is not excluded in some cases but not for essential words of the vocabulary, such as “acum” (now): *acho, aleu, na, nau*; “soție” (wife): *sotia, yxo*; “gură” (mouth): *osye, guro*; “înalt” (tall): *enalitho, chiota*.

Moreover Romalo accepts very big phonetical variations, which are hardly acceptable even for a language, lacking norms, or for dialects: “noapte” (night): *nopo* and *noicht, nochtho*; “ochi” (eye): *ochio, okye, oyo*; “este” (is): *yeste, e, esto, eso, ezo, ezoe*; “apă” (water): *aeo, aepo, eou, ako, apo*; “dusă” (carried away): *dufio, dusa*; “dat” (given): *dato, doa*; “zeu” (god): *dieo, zei*; “zi” (day): *zi, zaio*; “făcut” (made): *fakto, feazoe, feti*; “zece” (ten): *dagi, zacio* etc.

We must admit that part of Romalo’s decryptments ought to be revised, even reconsidered, that a more comprehensive outlook and a stricter method should be applied. But at the same time we have to admit that the rest, most certainly valid, represents a definite gain earned through the several decades’ long effort made by one person alone, which is tantamount to that of a whole team.

The Illustration

Though the language of the tablets is unknown, we are entitled to assert that the major part of the specimens include two codes in parallel – a linguistic one and an imagistic one, because logically, the text represents an explanation of the images or the other way round, the images are representations of the ideas from the text. If we accept this approach then the chances are big for the texts to reveal their content. As a matter of fact we are faced with two media explaining each other. Romalo did not always apply this approach, so that some of his interpretations given to the texts are not in concordance with the images. For example, setting out from the interpretation of the word *rumuno* as “pro-Romans” and not “Romans”, as it were but natural, in specimen nr. 65, it is

Ilustrația

Deși limba tăblițelor este necunoscută, putem afirma că cele mai multe piese conțin două coduri în paralel – unul lingvistic și unul imagistic, deoarece, în mod logic, textul reprezintă o explicație a imaginilor, sau, invers, imaginile sunt reprezentări ale ideilor din text. Dacă admitem această abordare, șansele ca textele să își dezvăluie conținutul sunt mari, întrucât avem, de fapt, două limbaje care se explică unul pe celălalt. Romalo nu a aplicat de fiecare dată această abordare, așa încât unele dintre interpretările date textelor nu sunt în concordanță cu imaginile. De pildă, plecând de la interpretarea cuvântului *rumuno* drept “pro-romani”, și nu “romani”, cum ar fi firesc (în piesa 65), Romalo consideră că Decebal este surprins de pro-romani, care l-au trădat (e vorba în primul rând de Vezina și de Diegis) și îi iau capul. Totuși, din reprezentare se vede clar că Decebal, reprezentat călare, se întoarce victorios dintr-o luptă cu romanii, purtând un *signum* capturat de la dușmani. El este întâmpinat de preoți la intrarea în Sarmizegetusa. Cei considerați pro-romani, sunt de fapt prizonieri romani, păziți din spate de soldați daci. În fața prizonierilor se întinde un râu, destul de clar reprezentat, pe malurile căreia se află preoții. În text este pomenit râul Sargeția, care știm că era apa sacră a dacilor. Uciderea lui Decebal în acest moment nu concordă cu celelalte izvoare. De asemenea, în piesa 94, în interpretarea lui Romalo Diegis și Vezina sunt considerați trădători și sunt chemați la judecată de către Decebal, care ar fi fost mare preot în vremea lui Diurpaneus. Dar din ilustrație rezultă cu totul altceva: cele două căpetenii par să se întoarcă victorioase dintr-o luptă cu romanii, de la care au capturat două steaguri. Decebal, împreună

considered that Decebal was caught unawares by the pro-Romans, who betrayed him (reference is made especially to Vezina and Diegis) and his head was cut off. But in the representation one can clearly see Decebal, on horseback, returning victoriously from a battle with the Romans, wearing a *signum* captured from the enemy. He is greeted by the priests at the entrance of Sarmizegetusa. Those considered to be pro-Romans are actually Roman prisoners, guarded from behind by some Dacian soldiers. In the text mention is made of the Sargeția river, which as known was the holy water of the Dacians. Decebal's murder at this moment is in disaccord with the other sources. In plate nr. 94, Diegis and Vezina are considered traitors, in Romalo's interpretation, and summoned to justice by Decebal, assumed to have been high priest at the time of Diurpaneus. However something quite different results from the illustration. The two chieftains seem to have returned victoriously from a battle fought against the Romans, having captured two banners from the latter. Decebal, together with the priests, greets the two victors with wreaths. The figure, sitting on the throne, is Decebal, of course, as indicated by the initial D. The ascription of this initial to Diurpaneus, made by Romalo, is not endorsed by the text, where the name of this king does not appear. Moreover on both sides of the figure, sitting on the throne, is written *Mato Dacibalo*, which means “King Decebal”.

In general the representations are rather clumsy, in consonance with the “barbarian” art of the time. There are no episodes in movement, no battle scenes-much too complex-but only static scenes. The main contingents of the infantry are the archers, the lancers (named *salcero*³⁵) and the mace bearers (named *rotopano*³⁶). There are also representations of the cavalry. We have to point out the fact, that in contradistinction to Trajan's Column where the number of noblemen (*pileati*) is scarce, as compared to that of ordinary people (*comati*),

cu preoții, îi întâmpină pe cei victorioși cu cununi. Personajul de pe tron este, de bună seamă, Decebal, după inițiala D. Atribuirea acestei inițiale lui Diurpaneus nu este susținută de text, unde numele acestui rege nu apare. Mai mult, chiar de o parte și de alta a personajului așezat pe tron este scris *Mato Dacibalo*, însemnând "Regele Decebal".

În general, reprezentările sunt stângace, conforme cu arta "barbară" a vremii. Nu există episoade în mișcare, scene de luptă prea complexe, ci doar scene statice. Principalele contingente ale infanteriei sunt arcașii, sulitarii (numiți *salcero*³⁵) și buzdugănarii (numiți *rotopano*³⁶). Există și reprezentări ale cavaleriei. Trebuie spus că, spre deosebire de Columna lui Traian, unde numărul nobililor (*pileati*) este foarte mic în comparație cu cel al oamnelor de rând (*comati*), în tăblițe nu există nici măcar o singură reprezentare de *comatus*, toți cei figurați aparținând păturilor superioare. Nu se pot identifica țărani, femei sau copii, nu există scene din viața de zi cu zi. E greu de crezut că un fals patriotic produs la sfârșitul secolul 19 ar fi exclus orice reprezentare a omului simplu și s-ar fi limitat la doar la oligarhie, la nobili și preoți.

Reprezentările arhitecturale de pe plăci nu sunt întru nimic anacronice. Templele

in the tablets there is not even one single representation of a *comatus*, all the figures belonging to the upper classes. One cannot discern peasants, women or children, there are no scenes from everyday life. It is hard to believe that a patriotic fake, produced at the end of the 19th century, would wholly exclude any representation of the ordinary man and would come down to an oligarchy, to noblemen and priests.

The architectural representations from the plates are in no way anachronic. The temples are of Greek inspiration, some of them in tetrastyle, as they were actually reconstructed, according to archaeological diggings. They are roofed—some have gable roofs and bear inscriptions on the pediment. Representations of statues can also be found. The most detailed representation of a temple is to be found in plate nr. 52, right above. It is a tetrastyle temple, with two statues on each side of the rows of exterior columns. The architrave is extremely broad and the entrance is on the western side, through an arcade, on a monumental stairway. The stairs ascend to the right, where the stairway bending and a platform, wherefrom a gallery begins, are clearly discernible. The temple, as one can easily notice, had two levels, the stairway leading directly to the second one, located somewhere equidistantly between the ground and the roof. On the eastern side is clearly represented a tower. Author I.H. Crișan³⁷, reconstructs the great limestone tem-

Fig. 12. Detaliu din placa nr. 52
Fig. 12. Detail from plate nr. 52

sunt de inspirație grecească, unele tetrastile, așa cum de fapt au și fost reconstituite în urma săpăturilor arheologice. Unele au acoperiș în două ape și inscripții pe fronton. Există și reprezentări de statui. Cea mai detaliată reprezentare a unui templu se găsește în placa nr. 52 dreapta sus. Este vorba de un templu tetrastil, cu două statui de a parte și de alta a șirurilor exterioare de coloane. Arhitrava este extrem de largă, iar intrarea se face prin partea vestică, printr-o arcadă, pe o scară monumentală. Treptele urcă spre dreapta, unde se vede clar întorsătura de scară și o platformă, de unde pornește o galerie. Se observă cu ușurință că templul avea două nivele, scara ducând direct către cel de-al doilea, situat undeva la distanță egală între sol și acoperiș. În partea estică este figurat clar un turn. I.H. Crișan³⁷ reconstituie marele templu de calcar de la Grădiștea Muncelului, construit în vremea lui Burebista. În mod surprinzător, acesta corespunde cu templul reprezentat pe placa 52. Templul a fost dezvelit în anii 1951-1958 și are patru șiruri de plinte – dovadă că era tetrastil. Pe latura de est s-a constatat existența unui turn. Pe latura de sud se pare că a existat o scară monumentală de piatră, lată de 2,55 m, din care s-au mai păstrat 10 trepte, care se termină în partea stângă a frontonului. Intrarea este prin stânga, la fel ca și la alte construcții sacre de la Sarmizegetusa. *“Existența a două ziduri nu prea groase care flanchează scara pe ambele laturi mă face să presupun că ea ar fi putut fi acoperită”*, spune autorul la pagina 178. Mai departe, I.H. Crișan constată că plintele erau așezate direct pe sol, iar pardoseala lipsește, lucru foarte straniu pentru un edificiu atât de impozant. O altă ciudățenie o reprezintă existența unei platforme mult înălțate deasupra solului și îngrijit lucrate, care era deci vizibilă:

ple from Grădiștea Muncelului, built during Burebista's reign, which strikingly resembles the temple represented in plate 52. The temple was unearthed over 1951-1958 and has four rows of plinths, an evidence that it was tetrastyle. On the eastern side the existence of a tower was discovered. On the southern side there apparently existed a monumental stone stairway, 2.55 m in breadth, 10 steps having been preserved thereof, which ends on the left side of the pediment. The entrance is on the left, the same as with the other sacred constructions from Sarmizegetusa. *“The existence of two walls, which are not very thick, flanking the stairway on both sides, makes me assume that it might have been roofed”*, the author points out on page 178. Further, the author states that the plinths were emplaced directly on the ground as no floor existed, which is quite strange for such a stately edifice. Another curious element is represented by the existence of an elaborately wrought platform, rising high above the ground, which was consequently visible. *“The wall from the southern side, rather curiously ends westwards (in the direction of the slope) in a platform with four sides (...) having the breadth of the wall which closes the southern side, with all the four sides elaborately wrought from big limestone blocks and rising much higher than the level of the sanctuary.”* What was the role played by this platform? Does it account for the absence of the floor in one way or another? Now here comes the author's reply. *“The rectangular platform, where the southern wall ends, had all its four sides, elaborately wrought (...) which makes one admit that (...) it was visible. Unto these comes the monumental stairway, wrought of limestone slabs, from the exterior side of the same wall. It, most certainly, led to the level of this platform. The platform in question most likely represented a stairway bending. All these at a considerably higher level than that of the ground, respectively of the plinths. Here is the evidence pointing to the fact that it was an*

“Zidul de pe latura de sud, în chip cu totul ciudat, se termină spre vest (spre pantă) într-o platformă cu patru laturi (...) de lățimea zidului ce închide latura de sud, având toate cele patru fețe frumos lucrate din blocuri mari de calcar și fiind cu mult mai ridicată decât nivelul sanctuarului”. Ce rol avea această platformă? Explică ea în vreun fel absența pardoselii? Iată răspunsul autorului: “Platforma dreptunghiulară în care se termină zidul de sud avea toate cele patru fețe îngrijit lucrate (...), ceea ce ne obligă să admitem că (...) era vizibilă. La cele spuse vine să se adauge scara monumentală lucrată din lespezi de calcar, de pe fața exterioară a aceluiași zid. Ea urca, cu siguranță, până la nivelul acestei platforme. Nimic mai firesc decât ca platforma respectivă să reprezinte o întoarcere de scară. Toate acestea la un nivel mult mai înalt decât cel al solului, respectiv al plintelor. Iată dovada că avem de-a face cu un edificiu pe două nivele.”

Am insistat asupra acestei descrieri deoarece oricine privește templul din placa nr. 52 trebuie să admită că asemănările cu marele templu de calcar al lui Burebista sunt izbitoare.

Dar cea mai spectaculoasă reprezentare este cea a cetății de la Sarmizegetusa. Deși se știe că în incinta civilă arheologii nu au găsit nimic care să sugereze o construcție

edifice with two levels”. I insisted on this description because anyone who examines the temple from plate nr. 52, has to admit the fact that the resemblance with Burebista’s great limestone temple is striking.

However the most spectacular representation is that of the fortified city of Sarmizegetusa. Although it is known that in the civil precincts the archaeologists found nothing apt to suggest a building of considerable size, but only the traces of some wooden cabins, a capital must have existed somewhere. It is absurd to assume that Burebista and later on, Decebal did not have a capital city. The plan of the fortified city, rendered in plate nr. 21 (which could represent the inaugural moment of the compound from Sarmizegetusa during Burebista’s reign) and commented at length, by Romalo presents a stately building, which seems made of wood. It is provided with four towers at the corners and in the center with a structure, which looks like a dwelling-tower. The precincts are represented by lines suggesting the walls and the gates (more numerous than those discovered, but as known, the walls were pulled down and built anew) are sliding, most likely handled by means of pulleys. We find the same representation under Decebal’s reign, but nearby the old building stands a new one, erected in a different style, which suggests clearly an expansion of the precincts. Between the two buildings a line is discernible, which might represent the old bailey from

Fig. 13. În stânga: vechea cetate a lui Burebista; în dreapta: clădirea nouă construită de Decebal (detaliu placa nr. 84)

Fig. 13. Left: the old fortified city of Burebista; right: the new building erected by Decebal (detail from plate nr. 84).

de proporții, ci doar urmele unor barăci de lemn, o capitală trebuia să existe undeva. E absurd să presupunem că Burebista și, apoi Decebal, nu au avut o cetate. Planul cetății redat pe placa 21 (care poate reprezenta momentul inaugural al complexului de la Sarmizegetusa în vremea lui Burebista) și comentat în detaliu de Romalo înfățișează o clădire impozantă ce pare a fi de lemn. Ea are patru turnuri la colțuri și în centru o structură asemănătoare unui turn-locuință. Incinta este reprezentată prin linii care sugerează zidurile, iar porțile (mai numeroase decât s-au descoperit dar știm că zidurile au fost doborâte și refăcute) sunt glisante, manipulate probabil cu scripeți. Aceeași reprezentare o găsim și în vremea lui Decebal, însă, alături de vechea clădire, există o clădire nouă, construită în alt stil, care sugerează clar o lărgire a incintei. Între cele două clădiri se vede o linie care ar putea reprezenta vechiul zid din vremea lui Burebista sau pur și simplu un drum. Interesantă în acest sens este interpretarea pe care o dă Ion Horațiu Crișan utilității zidului de vest al incintei de la Grădiște: după el, acest zid nu era un zid propriu-zis de apărare, deoarece structura sa era diferită de a celorlalte ziduri – mai puțin solidă. Zidul de vest trebuie să fi fost un zid interior, iar adevăratul zid exterior apăra incinta sacră, care, chiar dacă va fi fost inițial *extra muros*, a fost ulterior protejată cu ajutorul acestui zid.

Mai trebuie remarcat că, deși plăcile provin din zone și epoci diferite, se constată o anumită unitate stilistică, explicabilă probabil printr-o îndelungată tradiție.

Aurora Pețan
Cercetător Principal
Institutul de Lingvistică
"Iorgu Iordan – Al. Rosetti", București

Burebista's days or merely a road. In this respect, the interpretation, provided by Ion Horațiu Crișan, to the role of this western wall from the precincts at Grădiște is interesting. According to him it was not an actual defence-wall, as its structure differed from that of the other walls being less solid. The western wall must have been an interior wall while the actual exterior wall protected the sacred precincts. Even if the latter might have been located initially *extra muros*, they were subsequently protected by this wall.

It should be pointed out that in spite of the fact that the plates come from different areas and epochs, they show a certain stylistic unity most likely accountable for by a long-standing tradition.

Aurora Pețan
Senior Researcher
"Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Institute of Linguistics, Bucharest

NOTE

- ¹ Iordache Moldoveanu și Bălaș Moldoveanu, *Dacii vorbesc*, Editura Semne, București, 1999, p. 134.
- ² *Op. cit.*, pp. 134-135.
- ³ *Inscripțiile din Scythia Minor*, București, 1983, vol. I, nr. 8.
- ⁴ Cf. I. Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic, în textele române din veacul XVI și XVII în legătură cu monumentele paleo-, sârbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave*, București, 1904; Ion Gheție, Al. Mareș, *De când se scrie românește*, București, 2001.
- ⁵ consoană-vocală-consoană-vocală.
- ⁶ consoană-vocală-consoană.
- ⁷ *Hist.* IV, 79.
- ⁸ *Istoria românilor*, București, 1988, vol. I¹, p. 264.
- ⁹ *Getica*, București, 1926, 67.
- ¹⁰ G. Kazarow, *Beitrage zur Kulturgeschichte der Thraker*, Sarajevo, 1916, p. 33.
- ¹¹ V. Pârvan, *Getica*, p. 65.
- ¹² *Op. cit.* p. 57
- ¹³ C. Daicoviciu, *Țara lui Dromichaetes (Lectio in Polyb. fragm. 102)*, în "Emlékkönyv Kelemen Lajos", Tudományos Könyvkiadó Kolossvár, 1957, pp. 179-182.
- ¹⁴ I, 167.
- ¹⁵ XXI, 12, 2-4, 6.
- ¹⁶ *Demetrios* 39.
- ¹⁷ XVI, 1, 19.
- ¹⁸ H. Mihăescu, în Theophylact Simocatta, *Istorie bizantină*, traducere și comentarii H. Mihăescu, București, 1985, p. 128, n. 24.
- ¹⁹ Mihăilescu Bîrliba, *Dacia Răsăriteană în sec. VI-I î.e.n. Economie și monedă*, Iași, 1990, p. 14, și C. Preda, în *Enciclopedia Arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1996, vol. II, s.v. *Helis*.
- ²⁰ N. Ursulescu, *Une hypothèse concernant la localisation du puvoir du Dromichaites et du son conflit avec le roi Lysimachos*, în "Bulletin de thracologie. Recherches paléobalkanique et carpato-pontiques", Mangalia, III, 1996, pp. 191-193.
- ²¹ Săpăturile de la Carsium nu au scos la iveală urmele unei cetăți dacice, cf. C. Preda (coord.), *Enciclopedia Arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1994, vol. I, s.v. *Carsium*. E totuși greu de admis identitatea Helis-Carsium, mai degrabă e vorba de două cetăți apropiate, ambele sub stăpânirea lui Oroles.
- ²² LI, 26, 5.
- ²³ Radu Vulpe, *Getul Burebista*, în "Studii și comunicări", Pitești, 1968.
- ²⁴ *Getica*, 78.
- ²⁵ Cf. Iordanes, *Getica*, XI, 67.
- ²⁶ Ioan Barnea, *Sigilii bizantine din colectia MIRS*, în "Studii și cercetări de numismatică", 1984, I, p. 97.
- ²⁷ VII, 3, 11.
- ²⁸ *Getica*, pp. 67, 69-71.

²⁹ Trogius Pompeius – Iustinus XXXII, 3, 16.

³⁰ Dio Cassius LI, 24, 6-7; 26, 1

³¹ Mircea Petrescu-Dâmbovița, Al. Vulpe (coord.), *Istoria României*, București, 2001, vol. I, p. 506.

³² G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, I, Sofia, 1956, nr. 13.

³³ Idem, *op. cit.*, nr. 323.

³⁴ Vergiliu, *Eneida*, III, 35; Ovidiu, *Triste*, V, 2, 69; V, 3, 21-22; Iordanes, *Getica*, 39, 40.

³⁵ Etimologia rom. *suliță* din slavă ar trebui reconsiderată; mai mult, derivatul rom. *sulițar* pare să corespundă perfect celui dacic *salcero*. Trecerea *a>o* este un fenomen frecvent în faza târzie a substratului, cf. *Maris>Mureș* etc.

³⁶ Asemănarea cu cuvântul românesc *toroipan* "buzdugan" este evidentă, așa încât presupunerea lui Romalo că *toroipan* provine din dacicul *rotopano* prin metateză este demnă de luat în seamă. Deși forma fără metateză nu e atestată în română, în toponimie există urme ale existenței sale: este vorba de satul *Rotopănești*, din județul Suceava.

³⁵ The etymology of the Romanian word *suliță* (lance), from Slavic, ought to be reconsidered. Moreover its derivative *sulițar* (lancer) seems to correspond perfectly to the Dacian one *salcero*. The *a>o* transition is a frequent phenomenon in the late stage of the substratum. Compare *Maris>Mureș* etc.

³⁶ The similarity with the Romanian word *toroipan* (mace) is obvious. So that Romalo's assumption that *toroipan* comes from the Dacian *rotopano*, through metathesis is worth being taken into consideration. Though the form without metathesis is not attested in Romanian, in toponymy there are traces of its existence: the *Rotopănești* village, from Suceava county.

³⁷ *Spiritualitatea geto-dacilor*, București, 1986, p. 176 și urm.

ÎN LOC DE EPILOG: COMOARA SARGEȚIEI

Când flamurile Romei întunecau cerul și Marele Preot rostea ultimele incantații, comoara dacilor – memoria lor, istoria lor, trecutul și zeii lor – își pregătea sălașul de nemurire departe de ochii dușmanului. Dar unde să fie ascunsă? Atâtea râuri învolburate ar fi putut să o adăpostească în albia lor, dar pentru asta ar fi trebuit să-și modifice cursul. E atât de ușor să mergi mereu pe același drum, bine cunoscut, familiar, care îți inspiră siguranță și eternitate. Cum să-ți schimbi cursul? Asta e o nebunie! Nu știi ce te așteaptă, unde ai să ajungi, ce vor spune celelalte râuri! Mai bine te agăți de tot ce-ți iese în cale și nu te lași dus într-o direcție necunoscută pentru nici o comoară din lumea asta! – șușoteau râurile.

Sargeția era un râu mic, care curgea prin preajma cetății. Trudise vreme îndelungată să-și sape albia în stâncă. Strop cu strop, val cu val, mângâind țărmul, îmblânzindu-l. Nu prin forță, ci prin perseverență și înțelepciune. Apoi au venit unii și au zis: e malul prea strâmb; e vadul prea adânc; e albia prea pietroasă; nu e bine. și au plecat așa cum au venit, și lumea i-a uitat, căci ei n-aveau ochi să vadă. Sargeția a acceptat să-și schimbe cursul pentru a proteja comoara.

Și a venit o zi în care dacii au încetat să mai fie dușmăniți – doar câțiva potrivnici, și aceia înfricoșați – și râul cel harnic și protector a scos comoara la lumină și a redat-o lumii. și au venit din nou unii și au clătinat din cap spunând: noi nu avem asemenea comori, aceasta nu e comoara

EPILOGUE: THE TREASURE OF THE SARGEȚIA RIVER

When the banners of Rome darkened the sky and the High Priest uttered his last incantations, the treasure of the Dacians – their memory, their history, their past and their gods – was preparing its hiding-place, far from the enemy's eye. But where should it be concealed? A great many tumultuous rivers might have sheltered it in their beds but in order to be able to, they ought to have changed their course. How easy it is to wend one's way always on the same, well-known, familiar path, which gives one the sense of safety and eternity! Why should one change one's course? This would be sheer insanity! You can never know what is lying in wait for you, where you will end up, what the other rivers are going to say! You'd better cling to anything coming your way and refuse being carried to an unknown direction. Not for all the treasures of the wide world! – the rivers kept murmuring.

The Sargeția was a small river flowing nearby the fortress city. It had toiled, for times immemorial, to dig its bed into the hard rock. Drop by drop, ripple by ripple, caressing the riverside, taming it. Not by force but by dint of perseverance and wisdom. Then some people came and said: "the bank was too crooked; the ford much too deep; the bed much too rocky; it's no good!". And they left just as they had come and people forgot all about them, because they had no eyes to see. The Sargeția river had accepted to change its course, in order to be able to protect the treasure.

And the day came when the Dacians were no longer shown enmity. There were merely a few antagonists left, who moreover were frightened. And the diligent and protecting river brought the treasure to light and gave it back to the world. And once again some people

noastră – or fi uitat-o egiptenii pe aici, or fi pierdut-o sumerienii, dar nu, a noastră nu este. Și au plecat cum au venit și lumea i-a uitat, căci ei nu aveau ochi să vadă. Iar râul curgea înțelept și liniștit. El știa că are o comoară care este în continuare în siguranță, deoarece nu pot să o vadă sau să o recunoască decât cei care au înțeles lucrarea apei: drumul cel veșnic bătut și bine cunoscut ne dă doar *iluzia* eternității. Adevărata nemurire o dobândesc cei care au curajul să sape albiu noi, să deschidă drumuri neumblate – să experimenteze, să caute, să învețe. Iar cei care stau pe mal și critică lucrarea apei nu vor avea niciodată ochi să vadă comoara.

Cât despre trădătorul Bicilis – el a existat cu adevărat, dar a fost anume lăsat de către Decebal să arate un loc unde era doar o mică parte din comoară, căci încă nu venise vremea. Și cei care au găsit-o, au trăit vreme îndelungată cu iluzia că au aflat totul, că au luat totul. Iar acum, când adevărata comoară strălucește, ei clatină din cap și spun: noi știm totul despre daci – aceasta nu e comoara lor, este o plăsmuire. Dar râul cel înțelept știe – doar i-a spus Marele Preot – că se apropie vremea. Vor veni corăbieri de peste mări și țări să vadă comoara și să se minuneze. Mulți vor fi aceia ce vor voi să știe cine a fost neamul acesta al dacilor și nu vor putea afla fără să străbată drumul cel nou. și atunci râul va ști că apele sale nu au săpat în zadar în stâncă și nu au îmblânzit țărnuțul în zadar.

Aurora Pețan

came, who shook their heads and said: “we do not have such treasures; this is not our treasure, perhaps the Egyptians left it here or the Summerians just lost, it. But it isn’t ours, oh no!”. And they left, just as they had come, and people forgot all about them, because they had no eyes to see. And the river continued to flow wisely and calmly. It knew that the treasure was safely concealed because it can be seen or recognized only by those who have understood the work accomplished by the water. The eternally trodden and well-known path gives one only the *illusion* of eternity. True immortality is reached only by those having the courage to dig new river-beds, to open untrodden paths – to experiment, to search, to learn. While those standing on the riverside, criticizing the work accomplished by the water, will never have the eyes to see the treasure.

As for the traitor Bicilis – he had really existed. But he was deliberately left by Decebal to show a place, where only a small portion of the treasure was hidden. Because the right time had not yet come. And those who found it, lived for a long time with the illusion that they had learnt everything, that they had taken everything. And now, when the real treasure is glittering they shake their heads and say: “We do know everything about the Dacians. This is not their treasure, it is a contrivance.” But the wise river knows - as the High Priest had told it – that the time is drawing near. Seamen will come from the other end of the world to see the treasure and marvel at it. Countless will be the number of those, keenly wishing to find out who the Dacians really were. And they will not be able to learn it, unless they choose the new path. And that will be the time when the river feels that its waters did not dig into the hard rock in vain and did not tame the riverside in vain.

Aurora Pețan

CUPRINS

Prefață, de dr. Alexandru Suceveanu	5
Preambul (versiune română și engleză).....	8
Aspectul existențial al demersului	19
Lista abrevierilor și a simbolurilor utilizate	24
I. DESPRE VESTIGII ȘI ÎNSEMNĂRI FĂRĂ ANALOG CUNOSCUȚ	
1. Introducere	25
2. Delimitarea obiectului de studiu	26
3. Despre proveniența obiectelor luate în studiu	27
II. INVESTIGAREA NATURII TEXTELOR.	
CRITERII LINGVISTICE DE PRELUCRARE	
1. Identificarea sistemelor de scriere	29
2. Precizarea metodei de decodare/traducere a textelor	39
III. VESTIGII FOTOGRAFIATE, TRANSLITERĂRI DE TEXTE, TRADUCERI PROPUSE, COMENTARII	
1. Precizări preliminare	43
2. Piese ale ansamblului (cu versiune engleză a transcrierilor).....	44
IV. DICȚIONAR	
1. Explicări referitoare la modul de înregistrare în dicționar	180
2. Caracterele asimilate și succesiunea alfabetică adoptată	180
3. Elemente de dicționar	181
V. ANALIZE DE TEXT ȘI CERCETAREA SUPORTULUI MATERIAL	
Criterii semiotice, comentarii, observații și ipoteze despre proveniența și sensul vestigiiilor investigate	
1. Generalități	257
2. Considerente referitoare la lipsa surselor care să certifice proveniența obiectelor studiate	258
3. Despre primele cercetări cunoscute	258
4. Origine antică sau plăsmuire modernă?	259
5. Despre epoca în care s-ar fi elaborat plăsmuirea	260
6. Analiza fizico-chimică a suportului material	262

**VI. FAPTE CARE SUGEREAZĂ AUTENTICITATEA
CLASEI DE OBIECTE STUDIAȚE**

1. Generalități	263
2. Planul cetății “Sarmigitoiuzo” (placa nr. 21)	263
3. Emblema Șarpelui Fantastic	266
4. Asemănări și anomalii de nume proprii	268
5. Indicii materiale (forme, urme de folosire, număr)	271

VII. PROBLEME DE LIMBĂ

1. Observații introductive	273
2. Informații culese din lucrările clasicilor	273
3. Referitor la fondul autohton al limbii române	274
4. Observații statistice asupra lexicului textelor	275
5. Indicii ce sugerează posibilitatea conturării unor reguli flexionare	277

**VIII. INDICII ȘI IPOTEZE REFERITOARE LA MODUL ÎN CARE AR FI
FOST EXECUTATE PIESELE DIN FONDUL STUDIAT** 279

**IX. IPOTEZE REFERITOARE LA EVENTUALA UTILIZARE A PLĂCILOR
ÎN ANTICHITATE ȘI A MODULUI ÎN CARE ELE AR FI DĂINUIT** 284

X. EXPLICAȚIE FINALĂ 288

XI. ÎNCHEIERE (versiune română și engleză)289
Plicul și scrisoarea adresată de Maria Golescu familiei Dan Romalo294

XII. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE 301

POSTFAȚĂ de Academician Virgil Cândea 306

ADDENDA: STUDIU ISTORIC ȘI FILOLOGIC de Aurora Pețan
(versiune română și engleză)..... 308

ÎN LOC DE EPILOG: COMOARA SARGEȚIEI de Aurora Pețan
(versiune română și engleză).....355

CONTENTS

Preface by Dr. Alexandru Suceveanu	5
Prologue (Romanian and English version)	8
The existential aspect of the aproach	19
List of abbreviations and symbols	24
I. REMAINS AND SIGN WITHOUT KNOWN ANALOGS	
1. Introduction	25
2. The purpose of the study	26
3. The provenance of the objects studied	27
II. INVESTIGATION OF THE NATURE OF THE TEXTS. LINGUISTIC CRITERIATO WORK OUT	
1. Identification of writing systems	29
2. Explanation of the method of decoding/translating the texts	39
III. PHOTOGRAPHED REMAINS, TRANSLITERATION OF TEXTS, SUGGESTED TRANSLATIONS, COMMENTS	
1. Preliminary explanations	43
2. Pieces of the collection (with English version of transcriptions)	44
IV. DICTIONARY	
1. Explanations of the method of recording in the dictionary	180
2. Comprehensible characters and the alphabetic sequence adopted	180
3. Elements of the dictionary	181
V. ANALYSIS OF THE TEXTS AND INVESTIGATION OF THE MATERIAL BASE Semiotic criteria, comments, observations and hypotheses concerning the meaning and provenance of the investigated remains	
1. General remarks	257
2. Hypotheses about the absence of sources proving the provenance of the objects studied	258
3. Concerning the first known investigations	258
4. Ancient origin or modern forgery?	259
5. Concerning the period when the forgery might have been conceived	260
6. Physical-chemical analysis of the material	262

VI. FACTS WHICH SUGGEST THE AUTHENTICITY OF THE CLASS OF OBJECTS STUDIED	
1. General remarks	263
2. Plan of the "Sarmigitoiuza" fortress (plate No. 21)	263
3. The Fantastic Snake's emblem	266
4. Similarities and anomalies of proper names	268
5. Material indicators (form, traces to pursue, number)	271
VII. PROBLEMS OF LANGUAGE	
1. Introductory observations	273
2. Information gathered from the works of classical authors	273
3. Concerning the indigenous basis of the Romanian language	274
4. Statistical observations concerning the vocabulary of the texts	275
5. Indications pointing to the possibility of outlining some inflectional rules....	277
VIII. INDICATIONS AND HYPOTHESES REGARDING THE MANNER IN WHICH THE PIECES FROM THE HERE STUDIED COLLECTION MIGHT HAVE BEEN MADE	279
IX. HYPOTHESES RELATED TO POSSIBLE USE OF THE PLATES IN ANCIENT TIMES AND THE MANNER IN WHICH THEY MIGHT HAVE ENDURED	284
X. FINAL EXPLANATIONS	288
XI. CONCLUSION (Romanian and English version).....	289
The letter addressed by Maria Golescu to the Dan Romalo Family.....	294
XII. BIBLIOGRAPHIC REFERENCES	301
A CONCLUDING PAGE by academician Virgil Căndea	306
ADDENDA: STUDIU ISTORIC ȘI FILOLOGIC by Aurora Pețan (Romanian and English version).....	308
EPILOGUE: THE TREASURE OF THE SARGETIA RIVER by Aurora Petan (Romanian and English version)	355

